

MARGARETA JERSILD

SKILLINGTRYCK

Studier i svensk folklig vissång före 1800

MARGARETA JERSILD

SKILLINGTRYCK

Studier i svensk folklig vissång före 1800

With a Summary in English

THE MELODIES OF SWEDISH BROADSIDE SONGS BEFORE 1800

(pp. 469—478)

SVENSKT VISARKIV
STOCKHOLM

Tryckt med bidrag av
Magnus Bergvalls Stiftelse
Stiftelsen Ulf Peder Olrogs Minne
Sven och Dagmar Saléns stiftelse

*

Notgrafik
Bengt Lundblad

©

Svenskt visarkiv
Stockholm 1975

ISBN 91-85374-00-8 (häftad)

Tryckt av Falu Nya Boktryckeri AB, Falun 1975

Förord

Föreliggande avhandling kan till stor del sägas vara en utvidgning av min licentiatavhandling, som framlades 1968. Licentiatavhandlingen byggde emellertid – vad skillingtrycks materialet beträffar – huvudsakligen på KB:s och SVA:s skillingtryckskataloger. Då jag återupptog forskningarna kring skillingtrycksvisorna och deras melodier visade det sig att omfattande kontroller och kompletteringar av mycket tidskrävande art var nödvändiga.

Mitt arbete vid Svenskt visarkiv tog under denna period mycket tid i anspråk, inte minst kring arkivets förstatligande 1970. Den tjänstledighet som jag under andra yttre förhållanden skulle kunnat få för färdigställandet av avhandlingen kunde jag inte erhålla i tillräcklig utsträckning förrän under innevarande läsår. Med anledning härav beviljades jag dispens för att kunna disputeras för filosofie doktorsgrad under läsåret 1974/75. Jag är tacksam för denna möjlighet som härmed gavs att framlägga avhandlingen i denna form, men tiden har ändå varit ytterst knapp. Att slutfasen av arbetet råkat sammanfalla med visarkivets flyttning har också haft negativa följder. Det material som jag begagnat mig av har inte varit helt tillgängligt för slutligt arbete med kontroller och korrekturläsning. Jag har därför inte heller haft möjlighet att i den utsträckning jag skulle velat – och under andra förhållanden kunnat – dra ut alla de intressanta konklusioner av det omfattande material som dokumenterats i avhandlingens andra del.

En uttömmande behandling av det redovisade materialet hade givetvis inte heller under de mest ideala omständigheter kunnat göras inom ramen för en och samma avhandling. Jag har därför för avsikt att återkomma till vissa speciellt intressanta begränsade problemställningar och hoppas naturligtvis också, att andra forskare kan knyta an till mina undersökningar och använda sig av de materialsammanställningar som här publiceras.

Efter denna något negativa redogörelse för de yttre omständigheterna vid avhandlingens färdigställande är det desto roligare för mig att här kunna uttala mitt tack till dem som på olika sätt visat intresse för mitt arbete och varit mig till hjälp.

Jag vill i första hand tacka professor Ingmar Bengtsson, som varit min lärare och handledare under större delen av min studietid i Uppsala. Han har alltid uppmuntrat mina studier och forskningar inom folkviseområdet, inte minst nu genom

att understödja att detta arbete framläggs som en avhandling enligt den gamla modellen. Jag är honom också mycket tacksam för att ha läst större delen av manuskriptet och gett ovärderliga synpunkter på dess innehåll.

Min chef och kollega vid Svenskt visarkiv, docent Bengt R. Jonsson, vill jag tacka för praktiskt och moraliskt stöd under hela denna tid som detta arbete pågått. Jag är medveten om att min tjänstledighet vid visarkivet ålagt honom många extra uppgifter, som eljest tillhör mitt arbetsfält. Jag har under arbetets gång kunnat diskutera väsentliga problemställningar med honom, särskilt sådana som tangerar det folkloristiska ämnesområdet. I det pressande slutskedet med färdigställandet av boken har hans medverkan haft en avgörande betydelse.

För olika partier av detta arbete har jag haft stor hjälp genom att få problemen **belysta av sakkunniga forskare**. Jag vill härvid särskilt nämna fil. lic Sven G. Hansson, som granskat och kompletterat författarattribueringarna i kapitel 3, docent Folke Bohlin, som gett mig värdefulla synpunkter på korallböckernas användning och därmed sammanhängande problem, samt docent Jan Ling, som också var den som under min tidigare studietid uppmuntrade mig att ägna mig åt studiet av folkvisor.

Personalen vid de bibliotek och arkiv jag anlitat vill jag tacka för stort tillmötesgående, speciellt vill jag nämna Kungl Musikaliska Akademiens bibliotek och Svenskt musikhistoriskt arkiv, vilka jag anlitat i större utsträckning. Kungl Biblioteket har visat stor förståelse för att underlätta tillgängligheten av sin stora skilningstryckssamling. Här för vill jag särskilt tacka 1:e bibliotekarie Måns Backelin.

För praktisk hjälp och sakupplysningar tackar jag också mina kolleger vid de finländska institutionerna, Folkkultursarkivet i Helsingfors och Folkloristiska institutionen vid Åbo akademi. Genom arkivarie Ann-Mari Häggmans hjälp har jag kunnat ta del av stora delar av det för mig relevanta finländska bandinspelade materialet. För sakupplysningar rörande finländska förhållanden vill jag också tacka fil. lic Alfhild Forslin.

Jag är alla mina kolleger vid Svenskt visarkiv tacksam för hjälp i olika former och speciellt för den uppslutning som gjorts vid bokens färdigställande. Arkivarie Eva Danielson har hjälpt mig med korrekturläsning och kontroller. Hon har dessutom tillsammans med fil. kand Dina Wernström utarbetat den engelska sammanfattningen. Den språkliga granskningen har utförts av adjunkt Lars Kyhle. Arkivassistent Sigrid Torgersruud har renskrivit manus och utfört åtskilligt kontrollarbete. Värdefulla synpunkter har getts mig av mina kolleger under arbetets gång. Särskilt vill jag tacka arkivarie Märta Ramsten för givande sakkussioner om melodimaterialet. I detta sammanhang vill jag också nämna fil. kand Christina Mattsson, som upprättat käll- och litteraturförteckningen, samt fil. kand. Gunnar Ermedahl. För det slutliga arbetet vid bokens tryckning i Falun har fil. kand. Gunnar Ternhag varit mig till stor hjälp med korrekturläsning.

Till sist vill jag rikta ett tack till Falu Nya Boktryckeri AB, som under ytterligt pressande förhållanden gjort en storartad insats. Särskilt vill jag tacka disponent Nils A. Pettersson och förman Sune Johansson för personligt engagemang i detta arbete. Utan boktrycksförfarande och yrkesskicklig personal hade denna bok aldrig kunnat föreligga i tryck inom stipulerad tid. Inte minst roligt har detta samarbete varit, då Falu Nya Boktryckeri AB är arvtagare till det gamla Axmarska tryckeriet i Falun, ett av de allra största tryckerierna som en gång ägnade sig åt tryckning av skillingtryck.

Stockholm och Falun den 11 maj 1975.

Margareta Jersild

Innehåll

Inledning	1
1	
Kapitel 1. Skillingtryck och folklig vissång	5
1.1 Terminologi och frågeställningar	5
1.2 Forskningsläget	7
1.3 Skillingtryckens betydelse för visforskningen	9
Kapitel 2. Skillingtrycken	11
2.1 Beskrivning och kort historik	11
2.2 Produktion och spridning	13
2.3 Avnämarna och läskunnigheten	17
Kapitel 3. Texterna	28
3.1 Inledning. Kategoriindelning	28
3.2 Folkvisegenrererna	30
3.2.1 Ballader 32. 3.2.2 Efterklangvisor 34. 3.2.3 Skämtvisor 38.	
3.2.4 Sångekar 39.	
3.3 De genom skillingtryck introducerade vistyperna	39
3.3.1 Visor med direkt anknytning till speciella händelser eller samhällsförhållanden 39. 3.3.1.1 Historisk/politiska visor 39. 3.3.1.2 Visor om händelser med lokal anknytning 44. 3.3.2 Visor utan anknytning till speciella händelser eller samhällsförhållanden 47. 3.3.2.1 Andliga visor 47. 3.3.2.2 Världsliga visor 56.	
3.4 Författarna	61
3.5 Sammanfattning	68
Kapitel 4. Melodikällorna 1. En principdiskussion om källorna och deras värde	70
4.1 Melodiangivelserna	70
4.2 De olika slagen av melodikällor	74
4.2.1 Koralsamlingarna 75. 4.2.2 De äldre handskrivna notböckerna, huvudsakligen av instrumentalkaraktär 77. 4.2.3 De äldre sång- och vissamlingarna 79. 4.2.4 Psalmmodikonnoterna 79. 4.2.5 Traditionsuppteckningarna 80. 4.2.6 Sammanfattning 83.	

Kapitel 5. Melodikällorna 2. Innehållet i de folkliga källorna	84
5.1 Äldre koralhandskrifter	84
5.2 Äldre tryckta psalmböcker	92
5.3 1697 års koralbok	93
5.4 Psalmodikonnoter	94
5.5 Uppteckningar och inspelningar ur muntlig tradition	96
5.5.1 Historisk översikt av insamlingsarbetet 96. 5.5.2 De skriftliga källorna 98. 5.5.3 Inspelningarna 122.	
Kapitel 6. Melodityperna	124
6.1 Inledning	124
6.2 Dansbeteckningarna	125
6.3 Korallerna	128
6.3.1 Koralmelodier bakom flertydiga hänvisningar 128. 6.3.2 Koralmelodier med referens till GK 132.	
6.4 De andra melodityperna	150
6.4.1 Stora melodityper 151. 6.4.2 Återstående melodier i olika källkategorier 171.	
6.5 Tablåer över melodiangivelser	177
Kapitel 7. Text och melodi. En sammanfattande diskussion	213
7.1 Melodival och förhållandet text/melodi	213
7.1.1 Melodival 213. 7.1.2 Melodier till skilda textkategorier 216.	
7.2 Melodierna	218
7.3 Skillingtrycksvisornas melodier i förhållande till omgivande visor 220	
7.4 Något om utvecklingen efter 1800	221

2

Förteckning över vistexterna, deras melodiangivelser och melodier	225
---	-----

Melodibilaga	445
Summary in English: The Melodies of Swedish Broadside Songs before 1800	469
Källor och litteratur	479
Förkortningar	491

Inledning

Denna avhandling behandlar melodier till skillingtrycksvisor utgivna i tryck före år 1800. Då ordet "skillingtryck" i populärt språkbruk ofta används för att beteckna en visa av en bestämd kategori — den dramatiserade sentimentala kärleksvisan från slutet av 1800-talet — skall redan här påpekas, att skillingtryck är ett *medium för visspridning*. Som sådant har det existerat från slutet av 1500-talet och fram till början av 1900-talet. Under denna långa tidsperiod har praktiskt taget alla slags visor tryckts i skillingtryck. Repertoaren har växlat genom decennierna. Under 1500-1600-talen utgjorde den andliga visan en betydande del av innehållet i skillingtrycken, medan 1700-talstrycken alltmer upptog den nyhetsförmedlande visan. Folkvisor, hämtade ur den muntliga traditionen, intogs också i skillingtryck under hela den tid, då sådana producerades.

Genom att skillingtrycken var billiga och spriddes genom kringvandrande försäljare, fördes de ut till stora delar av befolkningen. Skillingtrycksvisorna speglar således vad man i allmänhet sjöng och vilka melodier, som var mest populära under skilda tider. Det bevarade materialet kan vidare tillerkännas hög representativitet med hänsyn till sitt innehåll. De utgör inte — som fallet är med åtskilliga traditionsuppteckningar — ett subjektivt urval av de visor som sjöngs.

Ca 2 000 visor har bevarats i tryck utkomna före år 1800, och av dessa har ungefär hälften melodihänvisningar; däremot innehåller trycken praktiskt taget aldrig noter. Inga egentliga traditionsuppteckningar av melodier till skillingtrycksvisor har bevarats från tiden före 1800. Melodiangivelserna får därför en avgörande betydelse för utforskandet av de melodier som var mest kända och spridda vid tiden för respektive skillingtrycks utgivning. Att systematiskt sammanställa dessa melodiangivelser och söka fastställa vilka melodier som avsågs har varit huvudsyftet med föreliggande arbete.

Avhandlingen omfattar två delar. Del 1 utgör huvudframställningen, medan del 2 är en förteckning över vistexterna i skillingtryck, deras melodiangivelser och melodier. Den utgör samtidigt en dokumentation för det material, som behandlas i del 1.

I första delens kapitel 1 diskuteras skillingtrycksvisans ställning inom den folk-

liga svenska vissången samt de termer, som begagnas inom visforskningen. Vidare lämnas en kortfattad redogörelse för forskningsläget. Kapitel 2 utgörs av en beskrivning över skillingtrycken såsom tryckalster samt en översikt över produktionen och spridningsförfarandet. Här refereras vidare samtida uttalanden och senare forskningsresultat om läskunnigheten, som var en förutsättning för skillingtryckens avsättning.

I kapitel 3 behandlas uteslutande vistexterna. En kategoriindelning av hela det bevarade vismaterialet i tryck före 1800 redovisas, och de olika kategorierna presenteras.

I kapitel 4 och 5 redogörs för melodikällorna till skillingtrycksvisorna. Kapitel 4 utgörs av en diskussion om värdet av melodiangivelserna och de olika slagen av konkreta melodikällor. I kapitel 5 redogörs för de källor, vilka i detta sammanhang ansetts såsom mest betydelsefulla och därmed också utnyttjats i sin helhet.

Kapitel 6 innehåller en redogörelse för de största och mest begagnade melodityperna. Kapitel 7 utgör en sammanfattande diskussion om valet av melodi, förhållandet mellan textkategorierna och melodityperna samt hur användningen av melodityperna fördelats under olika tidsperioder. Här berörs också i korthet förhållandet till den övriga vissången.

Skillingtryck och folklig vissång

1.1 Terminologi och frågeställningar

Termen *folkvisa* återgår som bekant på Herders *Volkslied*, och alltsedan Herders tid har termens rätta definition och innebörd ivrigt diskuterats. Någon utförlig lärdomshistorisk återblick över de olika åsikterna och debatterna i frågan¹ skall inte ges här, men förenklat kan utvecklingen skisseras på följande sätt. Tidigast ansåg man, att folkvisorna framsprang direkt ur folksjälens eller skapade sig själva, d. v. s. var resultatet av ett kollektivt skapande. Skapare var folket, antingen folket i sin helhet (*populus*) i ett ståndsmässigt odelat samhälle eller det "egentliga folket", allmogen (*vulgus in populo*). Som en reaktion mot denna romantikens uppfattning kom den nyktrare – men också lika ensidiga – åsikten, att alla folkvisor liksom andra inslag i den folkliga kulturen var mer eller mindre urartade rester av de högre ståndens kultur (*gesunkenes Kulturgut* med Hans Naumanns kända term).

Så småningom kunde man dock påvisa, att traditionen inte bara är destruktiv utan också skapar positiva varianter. I viss mening har därför teorin om det kollektiva skapandet av folkvisorna fått en renässans. Visserligen anser man, att varje visa har en individuell upphovsman men att en omformning och ett nyskapande kan ske under visans liv i traditionen. Tydligt kommer denna åsikt till uttryck i den forskning, som under de senaste årtiondena bedrivits rörande den formelbundna improvisationen (*formulaic composition*) inom episk folkdiktning. Forskningen har också till grund för sin folkvisedefinition kommit att allt mindre lägga vikt vid ursprungsfrågan, *genesisaspekten*, än den för folkvisorna karakteristiska *variantbildningen*. En folkvisa är, för att citera B. R. Jonsson, en *anonym visa, som inte föreligger i den auktoriserade urformen utan blott i ett större eller mindre antal varianter, primärt uppkomna till följd av visans muntliga framförande och trading*.²

¹ Se P. Levy, *Geschichte des Begriffes Volkslied*; J. von Pulikowski, *Geschichte des Begriffes Volkslied im musikalischen Schrifttum*; L. Bødker, *Folkevisen – et bidrag til terminologiens forhistorie* (Saga och Sed 1960); B. R. Jonsson, *Svensk balladtradition I*, s. 3 f; dens., *Visa och folkvisa* (Visa och visforskning, s. 27 ff).

² Jonsson, *Visa och folkvisa*, s. 39. Jfr dens., *Om Svenskt visarkiv* (Vintergatan 1971, s. 60) och inledn. till K. Asplund, *Brittiska ballader och visor*, s. 13.

Det finns emellertid andra visor än de egentliga folkvisorna, som är utsatta för variantbildning: visor, som föreligger i en auktoriserad urform och till vilka upphovsmännen kan vara kända. Dessa visor, som spelat en stor roll för uppfattningen om folkvisorna som "gesunkenes Kulturgut", har av den tyske forskaren John Meier getts benämningen *Kunstlieder im Volksmunde*. Denna benämning har senare blivit allmänt vedertagen också inom nordisk visforskning. Som svensk motsvarighet har emellertid nyligen föreslagits termen *litterära traditionsvisor* (förkortat *LT-visor*).³

Folkvisorna och LT-visorna utgör tillsammans gruppen *folkliga visor*. Det är härvid viktigt att observera, att det inte rör sig om en vare sig genetiskt eller sociologiskt färgad term utan en traditionsvetenskaplig, där variantbildningen är det centrala kriteriet. Samtidigt blir den en forskningsmetodisk term, då såväl LT-visorna som – och framför allt – folkvisorna just genom variantförekomsten skapar andra källproblem och delvis kräver andra behandlingssätt än övriga viskategorier.⁴

De folkliga visorna bildar i sin tur tillsammans med diverse andra visor, t. ex. psalmer, *den folkliga vissången*.⁵

Även om den refererade terminologin främst utgår från textförhållanden eller i varje fall är utbildad inom textforskningen, är den i princip fullt användbar också inom den musikvetenskapligt orienterade visforskningen.

Definitionen av *skillingtryck*, har i korthet antytts redan i inledningen. Själva företeelsen belyses mera utförligt i kap. 2. En *skillingtrycksvisa* är varje visa, som tryckts i skillingtryck. Som närmare framgår av kap. 3, indelar jag skillingtrycksvisornas texter i dels folkvisor, dels genom skillingtryck introducerade visor. I den sistnämnda kategorin ingår således samtliga de representanter för den folkliga vissången, som ej kan hänföras till folkvisorna: LT-visor, psalmer, etc. Att jag inte särskilt fört LT-visorna samman till en grupp beror på, att jag inte ansett det vara möjligt att för detta ändamål kunna eller behöva göra den ytterst omfattande textanalys en sådan indelning förutsätter. Samtliga skillingtrycksvisor har hänförs till den folkliga vissången.

Liksom inom textforskningen använder man inom melodiforskningen begreppen *typ* och *variant*. Inom båda forskningsgrenarna kan det vara ytterst vanskligt att i de konkreta fallen avgränsa typer från varandra och att avgöra vad som är varianter av en och samma typ. Svårigheterna torde vara störst för melodiforskningen, i viss mån beroende på att forskningen kring typbegreppet bedrivits mera intensivt,

³ Jonsson, Visa och folkvisa, s. 41.

⁴ Jonsson (a.a., s. 41) har infört termen *traditionsvisor* i stället för folkliga visor såsom samlingsbegrepp för folkvisor och LT-visor.

⁵ Jfr Jonsson, Visa och folkvisa, s. 41. Termen infördes av honom långt tidigare (a.a., s. 27) och har sedan dess varit i bruk vid SVA. Vad som skiljer de övriga visorna inom den folkliga vissången från de folkliga visorna är att de inte utsatts för egentlig variantbildning.

då det gäller texterna, men framför allt på strukturella olikheter mellan texterna och det melodiska materialet.⁶

Begreppet variant har inom melodiforskningen använts både i vidare och trängre mening. I detta arbete brukas termen variant i den trängre bemärkelsen, där ett traditionssamband förutsätts för att två melodibelägg skall kunna sägas utgöra varianter av samma typ. Melodier, som liknar varandra men inte företer något traditionssamband, benämns i stället *paralleller*.⁷ Liksom den litterära traditionsvisan blir föremål för variantbildning, så kan också en tonsättning av en vistext gå ut i traditionen och bli *omsjungen*.

När det gäller den musikaliska utformningen av den folkliga vissången i Sverige är problemen legio och resultaten hittills tämligen blygsamma. Enbart den egentliga folkvisan erbjuder mängder av obesvarade frågor, även om vissa av dess genrer ägnats stor uppmärksamhet. En fortsatt forskning inom de enskilda generna är i högsta grad önskvärd. I föreliggande arbete har jag emellertid uppsatt andra frågeställningar än de gängse, frågeställningar, som går tvärs över genregränserna inom den folkliga vissången. Utgångspunkten för undersökningarna är skillingtrycken som medium för visspridning fram till år 1800. Syftet är att klargöra, vilka visor, som spreds genom skillingtryck och närmare bestämt att söka bestämma, till vilka melodier de sjöngs. Ett besked, som därvid också står att vinna, är vilka melodier, som vid en viss tid var populära i betydelsen välkända, allmänt spridda och begagnade. Om man för tiden före 1800 vill begagna termen *populärmusik*, något till vilket jag själv ställer mig tveksam, kan man säga, att resultatet är ett bidrag till kännedomen om främst 1700-talets vokala populärmusik i Sverige.⁸

En för resultatet väsentlig och metodiskt mycket intressant fråga är, i vilken grad melodikällorna i form av *upptagningar* (uppteckningar och inspelningar) från 1800- och 1900-talen kan antas återge tradition från tiden före 1800 (jfr 4.2.5 nedan).

1.2 Forskningsläget

Den förste, som på allvar intresserade sig för skillingtrycksforskning i Sverige var *Evert Wrangel*. I LUB finns bevarad en volym anteckningar och observationer i ämnet.⁹ Men hans resultat offentliggjordes också delvis i tryckt form. Detta skedde dels i avsnitt av hans båda större arbeten "Det carolinska tidehvarfvets komiska diktning" (1888) och "Frihetstidens odlingshistoria" (1895), dels i två specialupp-

⁶ Det är symptomatiskt, att i existerande folkviseutgåvor melodimaterialet så gott som alltid underordnas texttypologiseringen.

⁷ Jfr Ling, L. Chr. Wiedes vissamling, s. 38.

⁸ Termen *populärmusik* bör liksom *trivialmusik* enligt min mening begagnas bara för en senare tid, för det pluralistiska samhället efter industrialismens genombrott.

⁹ Alfabetiskt register efter begynnelseversen öfver svenska visor populära o. 1650-1750.

satser: "Några ord om folkets visor i upppteckningar och skillingtryck" (1894) och "Hvad folket sjunger" (1895). Till stora delar skriver Wrangel om en tidsperiod, som faller inom ramen för detta arbete. Någon större samlad framställning i ämnet gav han inte, men hans pionjärinsats är värd allt erkännande, och hans arbeten är fortfarande giltiga och givande. Från litteraturhistorisk sida har inga nämnvärda bidrag lämnats sedan Wrangels tid.

Det dröjde länge, innan en mera systematisk skillingtrycksforskning togs upp på nytt, och när det skedde fr. o.m. omkring 1950, kom insatserna från folkloristiskt håll. Det var *Ulf Peder Olrog*, som i sin 1951 framlagda licentiatavhandling "Studier i folkets visor" betonade skillingtryckens betydelse för visforskningen. Han presenterade därvid bl. a. en förteckning över de i skillingtryck mest frekventa visorna under perioden 1700–1830.¹⁰ Ett mera detaljerat studium av en annan period, nämligen tiden fram till 1700, ingick som ett avsnitt i *Bengt R. Jonssons* licentiatavhandling "Äldre svensk visdiktning och vistradition" från 1958. I sin doktorsavhandling "Svensk balladtradition I" (1967) ägnade Jonsson kap. 3 åt skillingtrycken och gav därvid en allmän översikt över skillingtrycken som företeelse samt en deskriptiv bibliografi över svenska skillingtryck med ballad innehåll.

Från musikvetenskaplig sida är bidrag, i vilka skillingtrycksvisorna ställts i fokus eller eljest fått en mera ingående behandling, relativt fåtaliga och i regel ganska kortfattade. Främst bör här framhållas ett antal uppsatser av *Nils Dencker*. Av dessa kan särskilt nämnas den värdefulla förteckningen i "De karolinska koralernas användning till skillingtrycksvisor på 1700-talet" (1938). I sina många arbeten inom svensk musikhistoria har både *Tobias Norlind* och *Carl-Allan Moberg* ibland berört skillingtrycksvisor, den sistnämnde främst i boken "Från kyrko- och hovmusik till offentlig konsert" (1942).¹¹ *Knut Brodin* har i sitt populärt hållna författarskap också varit inne på skillingtrycksvisor. En viktig insats, som även delvis berör vismaterial från tiden före 1800, gjorde *Jan Ling* genom sin licentiatavhandling från 1961, "Levin Christian Wiedes vissamling" (tr. 1965). Min egen licentiatavhandling från 1968, "Melodier till äldre skillingtrycksvisor", utgjorde ett förarbete till föreliggande bok.

Ett verk, som behandlar danska förhållanden, är det som delvis står detta arbete närmast. I verket ifråga tas nämligen hänsyn till skillingtrycksvisor och skillingtryckens melodiangivelser. Det gäller *Nils Schiørrings* dissertation "Det 16. og 17 århundredes verdslige danske visesang I-II" (1950). Hans arbete bär undertiteln "En efterforskning efter det anvendte melodistofs kår og veje", en undertitel, som också skulle kunna användas som beskrivning för föreliggande arbete. Skillnaderna

¹⁰ Förteckningen omfattar således den tidsperiod, för vilken en nationalbibliografi saknas (perioden mellan Collijn och Linnström).

¹¹ I a.a., s. 143, kommenterar Moberg med förmodligen överdriven skepsis en konkret melodiangivelse.

består i att Schiørrings arbete delvis behandlar en annan tidsperiod och begränsar undersökningen till den världsliga visan. Föreliggande undersökning är däremot begränsad till skillingtrycksvisorna.

Då relationerna mellan dansk och svensk visa i äldre tid var tämligen intima är även rent faktamässigt Schiørrings verk av stort värde för svensk visforskning. Intressanta principiella synpunkter finns också i ett annat danskt arbete, *Iørn Piøs* "Produktionen af danske skillingviser mellem 1770 og 1821 og samtidens syn på genren" (1969, skrivet 1960).

1.3 Skillingtryckens betydelse för visforskningen

Syftet med denna avhandling har nämnts i det föregående (närmast under 1.1 ovan), där också några av de resultat nämnades som en skillingtrycksundersökning skulle kunna ge. Det finns emellertid anledning att – med hänsyn till den tidsperiod som här behandlas – utförligare diskutera skillingtryckens betydelse för visforskningen och skillingtrycksvisornas ställning inom den folkliga vissången. Att härvid 1700-talet ställs i centrum skall här motiveras.

Antalet skillingtryck från 1500-talet fram till dess tryckgenren ebbade ut omkring år 1920 är så stort, att för ett arbete som detta någonstans en tidsgräns måste sättas. Att därvid ett sekelskifte ger en naturlig gräns – om inte andra förhållanden talar emot – är klart. Men för en gränsdragning vid år 1800 talar ytterligare skäl. Vid denna tid uppträdde officiner som i stor utsträckning specialiserade sig på skillingtrycksproduktion (främst Sundqvists i Gävle och Axmars i Falun). Samtidigt eller strax därefter ledde de romantiska strömningarna inom litterära och musikaliska kretsar till ett nyväckt intresse för folkliga traditioner. Detta intresse inspirerade till uppteckningsverksamhet och därmed uppkomsten av en ny källkategori.

Om skillingtryckens betydelse i allmänhet kan följande framhållas. Många visor från 1600- och 1700-talen skulle överhuvudtaget vara okända för eftervärlden, om de inte intagits i skillingtryck från denna tid. Många visor, som ingår i skillingtryck från 1800-talet, skulle vi inte alls – eller i så fall bara med stor tveksamhet – kunna datera till tiden före 1800 om de inte också fanns i äldre skillingtryck. Detsamma gäller visor i upptagningar från 1800- och 1900-talen.

Skillingtryckens melodiangivelser kan ge upplysningar om melodisamband mellan visor, där eljest felaktiga tolkningar av ett bevarat melodimaterial skulle kunna göras.

Även om ett inte ringa antal skillingtryck från tiden före 1700 bevarats – och dessa beaktas till fullo här – är det främst för 1700-talet som skillingtrycken både kvantitativt och genom bristen på andra samtida källor är *den primära källan* för kännedomen om den folkliga vissången. Som närmare utvecklas i kap. 4 präglas

uppteckningsarbetet under 1800-talet – särskilt dess början – i regel av en stark selektivitet, en inriktning på vissa visor och visgenrer. De som inte beaktades eller medvetet negligerades var sådana som uppfattades som "yngre". Framförallt var det 1700-talsvisorna som på detta sätt kom i kläm genom sin brist på "ålderdomlighet". Härvidlag utgör 1700-talets skillingtryck ett viktigt korrektiv. Även skillingtrycken utgör på sitt sätt ett urval, betingat av de beräknade avsättningsmöjligheterna. Men just härigenom speglar skillingtrycksvisorna avnämarnas smak. Skillingtrycken får därför betraktas som en i denna mening objektiv källa. Värdet ökas ytterligare av att de i stor utsträckning är daterade eller kan dateras.

För tiden före 1700 kan man räkna med att avnämarna eller i varje fall avnämarnas majoritet i takt med den ökade läskunnigheten efterhand kom från socialt sett allt lägre och bredare lager. Omvänt torde det lilla litterärt/musikaliskt bildade överskiktets roll som skillingtrycksköpare successivt ha minskat. 1700-talets skillingtryckspublik bestod av – schematiskt uttryckt – folk i allmänhet.

Boktryckerierna låg i städerna, och detta faktum kan sannolikt ha lett till att stadsborna utgjort en större del av avnämarna än deras andel av befolkningen i sin helhet. Det är eljest viktigt att påpeka att städerna ännu vid sekelskiftet 1800 omfattade knappt 10 % av den totala folkmängden i Sverige.¹² Jordbruksbefolkningen utgjorde under 1700-talets senare del ungefär 75 % av populationen.¹³ Det var detta svenska folks efterfrågan på visor som skillingtrycken tillgodosåg.

¹² A. Montgomery, *Industrialismens genombrott i Sverige*, s. 16 f.

¹³ E. Heckscher, *Svenskt arbete och liv*, s. 182.

Skillingtrycken

2.1 Beskrivning och kort historik

Definitionen av *skillingtryck* har alltmer preciserats inom svensk visforskning och man avser med denna term numera en trycksak, omfattande i regel ett halvt ark innehållande visor för allmän spridning.¹

För termen *skillingtryck*, dess tidigare belägg och utländska motsvarigheter har B. R. Jonsson utförligt redogjort i *Svensk balladtradition I*, och jag citerar därför hans framställning:²

Skillingtryck har blivit den vedertagna svenska benämningen på en kategori tryckalster, innehållande visor. Termen har stundom begagnats även för likartade tryck med prosainnehåll (sagor, sägner, legender, missdådarbiografier m. m.), men dessa senare, framförallt de av större omfång, kallas dock i regel *folkböcker*. De närmast motsvarande engelska vistrycken, vilka emellertid i största utsträckning utgörs av ettbladstryck, går under de på formatet syftande namnen *broad-sides* eller *broad-sheets*. De tyska vistrycken, som står de nordiska betydligt närmare i format och utseende än vad de engelska gör, kallas *Flugblätter*. Dessa engelska resp. tyska termer används i en tämligen vid betydelse; de avser inte enbart vistryck utan också andra småtryck, ofta beskrivningar av diverse sensationella händelser eller inlägg i aktuella frågor. De efter tyskans *Flugblatt* bildade danska *Flyveblad* och svenska *flygblad* har också denna mera allmänna innebörd av allehanda mindre, för stor spridning avsedda trycksaker; jfr ordet *flygskrift*. Det danska *Flyveblad* används därjämte, liksom den tyska förebilden, i den speciella betydelsen av vistryck, medan den svenska motsvarigheten endast undantagsvis brukas på detta sätt. I danskt språkbruk förekommer *Flyveblad* som namn på vistryck jämsides med *Skillingstryk* och *Skillingviser*.

Den svenska termen *skillingtryck* (tidigare också: *skillingstryck*), vilken alluderar på det under en period gängse priset, är inte särskilt gammal. Den kan överhuvudtaget knappast vara äldre än från 1776, enär först vid den nämnda år genomförda myntrealisationen skillingen infördes som myntvärde i Sverige. I början av 1800-talet var en eller ett par skilling ett vanligt pris på skillingtrycken, och namnet härrör kanske från denna tid. I skrift syns det dock vara belagt först avsevärt senare. Enligt excerptsamlingarna i SAOBarkiv är "skillingvisor" tidigast påträffat 1849, "skillingstrycket" (kollektiv) 1884 samt "skillingstryck" och "skillingtryck" 1888. Belägg från något äldre låter sig dock upptäckas. I Danmark, där skillingen som mynt har mycket gamla anor, är ordet "Skillingviser" belagt redan på 1790-talet. Det är inte uteslutet, att den svenska nuvarande benämningen bildats efter danskt mönster.

¹ B. R. Jonsson: "Skillingviser: Sverige" (Nord. lex. f. bokväsen); dens.: "Skillingtryck" (Sv. Litteraturrex.)

² S. 601 ff. I fotnoterna, som här är utelämnade, ges detaljupplysningar och dokumentation.

Skillingtrycken omfattar – som tidigare nämnts – i regel ett halvt ark om åtta sidor, men även fyra eller sexton sidor förekommer. Formatet är oftast oktav, mera sällan kvarto. De exakta måtten inom formatet kan växla något, beroende på såväl den tryckta textens bredd och höjd som den ibland varierande skärningen av det vikta arket. Det helt övervägande antalet tryck – åtminstone fram till 1820–30-talen – är försett med en särskild titelsida. Denna upptar titlar som "Fyra nya visor", "En alldeles ny visa", o. dyl. I genomsnitt innehåller skillingtrycket tre visor. Melodinoter förekommer aldrig, däremot är melodiangivelser synnerligen vanliga. Ett mycket litet antal visor, begränsat till tryck från mitten av 1800-talet, är försett med siffror för Dillners psalmodikon. Tryckets titel gör ibland tydlig reklam för innehållet och de enskilda visornas titlar eller, vilket är vanligare, textbörjan anges som regel. Visorna trycktes oftast anonymt. Titelsidan utgörs alltid av tryckarkets första sida och ej av särskilt omslag el. dyl.

I övrigt är typografin enkel, vilket är naturligt, med tanke på att trycken skulle framställas så billigt som möjligt. Trycken är ibland prydda med träsnitt eller – i yngre skillingtryck – stentryck. I 1500- och 1600-talstryck kan särskilt titelsidan vara mer utsirad än vad som är fallet med senare tryck. Dessa illustrationer har både form av bilder (i regel på titelsidan) och mer eller mindre stiliserade girlander o. dyl. Bilder illustrerande innehållet är vanligare i 1600-talstryck samt i tryck från 1800-talets slut och 1900-talets början än i 1700-talstryck.

Skillingtrycken bör skiljas från de s. k. personaltrycken och vistryck med utsatta författarnamn, vilka någon gång kunde ha samma utseende som skillingtrycken. I regel är emellertid personaltrycken betydligt mer påkostade tryckalster i kvarto- eller folioformat.³ De trycktes i mycket små upplagor och var i princip avsedda för en begränsad publik. Det är framförallt arten och distributionssättet, som skiljer skillingtrycken från personaltrycken. Medan sålunda t. ex. bröllops- och begravningstryck begränsas till spridning inom en viss krets och till ett visst bestämt tillfälle, saknar skillingtrycken denna form av aktualitet eller begränsning till viss kategori personer.

En särskild kommentar fordrar i detta sammanhang skillingtryckens avgränsning gentemot vissa tillfällighetstryck. För detta arbete har begagnats vissa slag av tryck, som ej alltid tidigare uppfattats som skillingtryck. Det gäller främst verser till kungliga personer samt en del andra tillfällighetsverser, vilka skenbart verkar vara riktade till t. ex. en kunglig person eller avsedda för ett enda tillfälle.

Många verser till kungliga personer är inte i första hand rena hyllningsdikter till personen ifråga utan propagandaskrifter, avsedda att spridas bland folket.

³ I KB:s uppordning av vismaterialet tas inga hänsyn till den yttre utformningen av trycken, endast innehållet. Atskilliga tryck, vilka enligt min definition utgör skillingtryck, finns således i samlingen Verser till kungliga – Jfr också inledningen till del 2 beträffande här begagnade samlingar.

För detta talar den enkla typografin, formatet och hänvisningarna till populära melodier. Dessa bör betraktas som skillingtryck. Ibland förekommer sådana tillfällighetsdikter också i mer påkostade tryck. Samma visor har sålunda riktats till två helt olika mottagargrupper.

Den tidsperiod, under vilken de svenskspråkiga skillingtrycken utkom, utgör ca 350 år. Det äldsta kända trycket är daterat 1583. Då åtskilliga äldre tryck gått förlorade och tryckleveranserna inte fungerade beträffande skillingtryck, i varje fall inte helt förrän under 1800-talet, är det svårt att bedöma utgivningen av tryck ur en kronologisk aspekt.⁴ Man bör dock trots detta kunna räkna med en betydande uppgång under senare delen av 1700-talet och en tyngdpunkt vid tiden kring sekelskiftet 1800 och under början av 1800-talet.

Under senare delen av 1800-talet minskas så småningom utgivningen, och skillingtrycken övergår under 1910–20-talen i schlagerhäften o. dyl. Gränsen för tryckens upphörande är flytande, då dessa successivt ändrar karaktär. Skillingtrycksepoken kan dock sägas vara definitivt slut, då trycken inte längre utgörs av det vikta, i regel olimmade arket utan häftas eller limmas och förses med separat omslagsbild, ibland i avvikande färg och papperskvalitet.

2.2 Produktion och spridning

Under äldre tid utgick skillingtryck från de flesta av de då tämligen få tryckerierna, vilka också utgav tryckalster av annat slag. För många mindre landsorts-tryckerier var vistrycken, näst efter katekeser, psalmböcker och ABC-böcker, ofta de enda arbetena.⁵ Så småningom koncentrerades dock utgivningen till ett i förhållande till de befintliga tryckerierna mindre antal officiner, där man specialiserade sig på skillingtrycksutgivning. Till de allra största och mest kända överhuvudtaget hörde Axmar i Falun och Sundqvist i Gävle, vilka etablerade sig under slutet av 1700-talet. Deras specialisering på utgivning resulterade i att många nya visor trycktes för första gången vid denna tid. Bland tryckerier med omfattande skillingtrycksutgivning under 1700-talets andra hälft kan nämnas det Lindhska i Örebro, det Björckegrenska gymnasietryckeriet i Linköping och Kgl. Amiralitetets Boktryckeriet i Karlskrona.⁶

Samtidigt som skillingtrycksproduktionen koncentrerades till vissa bestämda tryckerier, skedde en decentralisering av tryckorterna. Under 1500–1600-talen dominerar Stockholm, då det gäller skillingtrycksutgivning. Under 1700-talet blir så småningom ett flertal städer i södra och mellersta Sverige tryckorter.

⁴ En sammanställning av samtida citat ang. tryckleveranser finns i B. R. Jonsson, *Äldre sv. visdiktning*, s. 83 ff. – Bevarade exemplar av skillingtryck i KB bekräftar leveranstvångets sena fungerande. De flesta 1800-talstryck är i stort sett obegagnade till skillnad mot åtskilliga äldre tryck.

⁵ Bring & Kulling, *Svenska boktryckareföreningen 50 år*, s. 48 f.

⁶ Bring & Kulling, a.a., 268 f, 252 f.

De flesta tryck daterades, och ofta är även tryckeriets namn utsatt. Från och med 1690-talet och fram till ca 1800 förekommer dock ett stort antal odaterade tryck med beteckningar som "tryckt i år", "tryckt nu nyligen" o. dyl.⁷ Ett reglemente hade visserligen utfärdats av boktryckeri-societeten 1752, vilket påbjöd, att tryckeriets namn, tryckort och -år skulle anges, men det tycks inte ha efterlevts i någon större utsträckning.⁸ Tryck med världsliga visor hade uppenbarligen mindre gott rykte än tryck med andligt innehåll. Världsliga visor ingår oftare än andliga i tryck utan år och utan uppgifter om tryckeri. En boktryckare i Västerås, Olof Olofsson, anklagades 1630 av domkapitlet för att mot kontraktet ha tryckt "Wisor, Wers och annat onyttigt."⁹ Omfattningen av tryckens upplagestorlek är praktiskt taget okänd. Däremot kan man genom de bevarade trycken få en viss uppfattning av omtrycken, som var synnerligen varierande.¹⁰ Ett tryck, som innehåller en eller flera visor, som beskriver en viss händelse och sålunda har ett tidsbegränsat nyhetsvärde, trycks endast en eller några gånger. Ett annat tryck kan omtryckas ett stort antal gånger. Över 20 000 skillingtryck har totalt bevarats, varav ca 170 från 1600-talet och 2-3 000 från 1700-talet.¹¹ De största samlingarna finns i KB och UUB.

Skillingtrycken var avsedda för allmän spridning. I städerna spriddes trycken genom gatuförsäljare, efterhand också genom snusbodar o. dyl. Större delen av trycken torde dock ha spritts på landsbygden. Här sköttes försäljningen huvudsakligen av kringvandrande försäljare, vilka antingen specialiserade sig på denna vara eller saluförde den jämsides med annat. Distributörerna kunde även, tack vare sin nära kontakt med konsumenterna, vidarebefordra sina intryck av vad folk ville ha till tryckerierna. Hur denna försäljning tillgätt, belyses bäst genom några citat från samtida källor.¹² I Johan Lamberts självbiografiska anteckningar står följande (författaren var född 1676 och uppvuxen i Nyköping):¹³

En gång wi skolelof hade finge wi Cameraterne lust at wandra wäster åt i städerna owannämnde. Wi lade råd poikarna oss emellan togo allmanacker med oss och böndagstexter och wisor allehanda slag; Kämpawisor, Ramunder den unga och Trulls med bågen, giljewisor Stålt Signill i Sigtuna buren, alt begärligt gods och godt köp. Wi ärnade siunga dem

⁷ Jfr Jonsson Svensk balladtradition I, s. 606. - Någon närmare datering enligt typografiska, innehållsliga eller andra grunder av de tryck utan årtalsbeteckning, som begagnats för detta arbete, har inte kunnat göras. Dessa tryck har förutsatts tillhöra perioden 1690-1800. Det är därför inte uteslutet, att här medtagits enstaka odaterade tryck från 1800-talets första år.

⁸ Bring & Kulling, a.a., s. 48 f.

⁹ Schück, Den svenska förlagsbokhandelns historia I, s. 185.

¹⁰ Se U. P. Olrog, Studier i folkets visor, passim.

¹¹ B. R. Jonsson, Svensk balladtradition I, s. 603.

¹² Flera av följande notiser har hämtats ur B. R. Jonssons citatsamling i ämnet, som jag kunnat begagna mig av. Materialet är tidigare delvis använt i Jonssons Äldre sv. visdiktning och vistradition.

¹³ Sveriges apotekarhistoria 1, s. 326.

först för bondefolket och sälja dem sen, och taga betalning sådan som falla kunde. Wi wille skiutsgossarne åt, när de redo hem igen, eller ock skumpa gienwägar til fots...

En något senare parallell till de citerade förhållandena ger Mats Westerbergs lefvernesbeskrivning (tiden är här ca 1730):¹⁴

Jag begynte först, at gå ikring med wisor, mentro de hade en snål åtgång, hwartil det ey litet help, at naturen begåfwadt mig med en stark och bråmmande sångröst. Ty jag drog munnen up til öronen och skrek, som en sjögast. Jemte wisorna...

Båda notiserna avser en mera tillfällig inkomstkälla för scholares. Att det dessutom existerade mera professionella skillingtrycksförsäljare framgår av andra källor. Skillingtrycksvisorna berättar ibland själva om detta. Visan *Ungkarlar som vill hållas för käck* (1694) har följande slutstrof:¹⁵

Gat-skrikar' som will ha så det spijsar/
Säljer en hoop med Fikanterij/
Kiära Far kiöp en wacker ny Wijsa/
Säijer han hör hwad skiön melodij?
Tu rätt så här kan man henne siunga/
trall. trall. trall.

Av denna strof framgår, att skillingtrycksförsäljaren kunde lära ut melodierna. Från betydligt senare tid förekommer också en visa, som handlar om skillingtrycksförsäljning, nämligen Pehr Stabbes visa (*En visa jag sjunger helt lustig och käck*, utgiven i skillingtryck 1792). Den förtjänar att återges in extenso:¹⁶

En Wisa jag sjunger helt lustig och kjäck,
Om lilla Pehr Stabbe och hans Wisesäck,
Samt Hästen den bruna han rider uppå,
Helt lustig och nögder han alltid månd gå.

Om qwällen han kommer och wänligen ber,
Låt upp kjära Moder och lån mig qwarter,
At jag må få hwila min uttrötta kropp,
Och sedan i morgon helt lustig stå opp.

Den lilla Pehr Stabbe har sådant maner,
Han sjunger och trallar, han skrattar och ler:
Han handlar med wisor och annat ibland,
Och söker sig föda med ärliger hand.

Uppå Herregårdar han säger ock til,
Historier och Wisor han där sälja will,
I Byar hos Bönder han reser omkring,
Och beder om Foder för bruna Hästen sin.

¹⁴ Mats Westerbergs Lefvernes Beskrifning, utg. av M. Hellquist, 1973 s. 17. Westerbergs roll som visförsäljare är nämnd redan i Wrangel, Frihetstidens odlingshistoria, s. 341.

¹⁵ SVA:s kopiesaml. Sv 64. Visan är i övrigt av intresse, därför att den beskriver, hur alla följer modet att "siunga trall, trall, trall".

¹⁶ KB skill. tr. E 1792 a (tr. i Örebro). Då i vistexten Strängnäs nämns, kan påpekas, att ett tryckeri där var i verksamhet under hela 1700-talet (Klemming & Nordin, Sv. boktryckerihistoria, s. 251).

Han hafwer ock Wisor om alla slags Folk,
 At sjunga behöfwer han alsingen tolk :
 Han sjunger om Pigor och Jungfrur och Möer,
 Hwarmed han förtjenar sitt dagliga bröd.
 Han sjunger om Konungen och Drottningen Wår,
 Prins Carl och Prinsessan helt lustigt det går,
 Och se'n om Prins Fredrich Adolph dertil,
 Den sköna Prinsessan han ej glömma will.
 I Träsal på Hästen han pryder sin kropp;
 Men stegen skall brukas när han stiger opp.
 Han kommer från Strängnäs med Wisorna mång,
 Och börjar sin resa med trall och med sång.
 Wid Tunafors Bruk, där han wistas som mäst,
 I Snappetorpa gjärde, där släpper han sin häst;
 Hos Finström och Julius han wistas ibland,
 Ja ofta så gångar han in uti Stan.
 När han där ha warit en liten en tid,
 Se'n far han med Hästen och Wispåsen nid
 Til Qwecksund, och bjuder åt Bönderen all,
 Ut Wisor, och sjunger fallallerilall.
 Han ropar helt lustigt, min wänner kom fram
 Och handla nu Wisor och annat smått kram,
 Historier och Häcktor båd' stora och små,
 Jag sjelfwe tilwerkar af blank Mässings-trå.
 Sex öre för stycket för Wisor jag tar,
 Tre Mark för en Hakring af fyrtio par,
 I skolen inte pruta ty jag är ej dyr,
 Från Bönder til Herrar jag min kosa styr.
 Jag låter mig nöja med hwad jag kan få,
 Ej någon skal se mig at oförmögd gå,
 Jag tackar det Folket som äro mig huld,
 Wälsigne dem Herren til tusende pund.
 I Fleuten han spelar och lullar galant,
 Hwarmed han förtjenar sig mången bra slant :
 Han sedan til krogen helt nögder månd gå,
 At sig derstädes förfriskning undfå.
 Pehr Stabbe han reser ur Städer på Land,
 Han wistas i Strengnes och född uti Hall'n.
 En jätte til wäxten, som liknar en Dwärg,
 Fast krafterna fela i ben och i märg.
 Pehr Stabbe han slutar sin Wisa helt kort,
 Från söder til nordan han reser nu bort :
 Han sjunger och trallar, är lustig och glad,
 Farwäl mina wänner, haf tack för hwar dag.

Den målning av genremålaren Pehr Hilleström från samma tid, som använts
 som frontespiece för denna bok, kan kanske uppfattas som en direkt illustration
 till den här citerade vistexten.

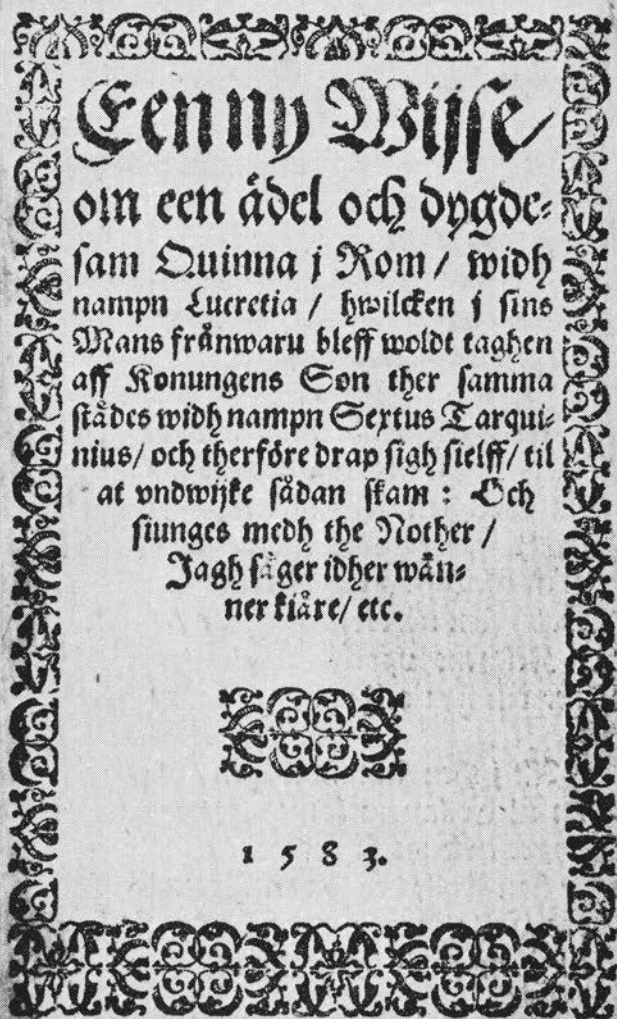

Bild 1. Skillingtrycket KB Vitt. sv. före 1700/1995 a. Foto KB.

Twenne bottfärdige Syn-
dares sioſta Affſtieds

Biſor/

Then Förſta/

Yncfeligmäfte iag qwiſda ic.

Under then Thon:

På tigh O H Erre käre/ Jagh ic.

Swilken/ effter ett / aff Öfwerdådigheet
och obetänckt Mod/ begångit Drap/ ſitt timmes
liga Straff tåteligen uthſtadt på Sunbo
Stog/ Åhr 1674.

Then Andra:

Ar en fattig Fånges
Bödn och Sana/ ſom den 10.
Auguſti för ett begångit olyckeli-
git Drap bleff Harquebuſerat
i Stockholm Anno 1688.

n för tigh Gud med Lärre ic.

Siunges ſom:

Loſſ/Pris och Tack ſkee tigh O Gud ic.

Tryckt Åhr 1694.

Bild 2. Skillingtrycket KB Vitt. sv. före 1700/Br. 434. Foto KB.

A 79

Twänne nya och
effertandlige

Wisor/

Görefälte/

Om en Man som sin Hustru bortfärdt
till Röstware/ och huru hon blif-
wit fräst ifrån döden.

Then Första:

Ther bodde en Skidsm i
bland alla/uppå the omyn-
digas länd/

Slunges som: På tigh a. Herte käre/

Then Andra:

Skulle nu som forðna da-
gar Hedningen Dio-
genes/ ic.

Slunges som: Såsom Herten trågit längtar/

Troget samma Åhr.

Bild 3. Skillingtrycket KB A 79. Foto KB.

E 11738 b
Ewenne Nya
och wackra

M A S S R /

Ehen Första:

Om en Konungs-Dotter, hurule:
des hon af sin Stiuf-Moder, med Trule-
doms-Konst, blef förwandlat til en

Nächtergal,

Och hurulunda hon omsider af en Ribo-
dare ther ifrå blef befriad.

Siunges som:

Thet ligger ett Slott i Österrik, ic.

Ehen Andra:

Nichta Stånd wi billigt ic.

Siunges som:

Allt hwad wi på jorden äga, ic.

Tryckt Åhr 1738.

Bild 4. Skillingtrycket KB E 1738 b. Foto KB.

Trenne
Nya och lustiga E 1772 b

Sisor,

Then Första:

Wår enkling Damon skåda
får, Sin tåcka 2c.

Then Andra:

Rå nå Herdinnalilla, Stor
sak om hyddan 2c.

Then Tredje:

Aldrastönsta Elisandra, Af
hward orsak wil 2c.

Alle tre kunna sjungas under sina egna beha-
gellga Melodier.

Tryckt i Nr.

Bild 5. Skillingtrycket KB E 1772 b. Foto KB.

E 1785 a.

Swenna

Wädeliga Händelser,

Förestälte uti följande

W i s o r,

Den Första:

Som nyligen timade i Väster Götaland, Marks
Härad, Åstorps Pastorat och Yxnevalla Socken,
uti Hyltenäs By; Författad af Enkan

Christina Persdotter.

Åh! uselhet och jämmer; 2c. 2/4.

Sjunges som: Rätt hjertelig jag längtar, 2c.

Den Andra:

Om Sara Larsdotter

Som oförmodeligen drunknade uti Norr ström
i Stockholm.

Salig är jag förwist det är; 2c.

Sjunges under sin egen behageliga melodie.

Den Tredje:

Wandringsmannen styrer loppet. 2/5.

Sjunges som: Åh mitt hus är tomt och öde.

Gefte, tryckte hos E. P. Sundqwist 1785.

Bild 6. Skillingtrycket KB E 1785 a. Foto KB.

En Redelig Svensk Bondes
Hans Ersas
Klagu-Visa,

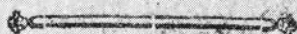
Via
Kungl.
Bibliot.
6
1792

Då

Han feck höra den Store Ko-
nung GUSTAF den Tredje
med döden bortgådt, genom det
Nidings-skott, som lossades på
Henden af en Svensk Adelig
Undersåtare J. J. Ankarström,
den 16 Mars 1792.

Slunges som:

Eldst när på ljuslig blomsterp. 3c.

Exemplaret kostar 6 runst.

Tryckt i Wexjö.

Bild 7. Skillingtrycket KB Vitt. sv. vers (tal) kungl G III. Foto KB.

En högst ömkelig och märkvärdig

W i s a

om

Pigan, som trampade på brödet.

E moll.

3 | 07 1,2 3, 4 | 55 3, ||

3 | 21 4, 3 | 21 —: ||

3 | 55 4, 2 | 33 2, ||

07 | 12 3, 2 | 11 07, ||

3 | 21 4, 3 | 21 — ||

Med sorgse ton jag sjunga vill, Om ett
förfärligt under: Du som det hör, märk no-
ga till, Och mins det alla stunder. I Sib-
bau By wid Vene strand, I Pommeren det
måna land, Är denna saken händer.

2. En fattig Bonde bodde der, Och
Barn han hade många, Som gjorde honom
stort besvär, Om bröd han nödgas gånga;
Men äldsta Drottren af sin Far Samt Mor
och Syskon afsked tar, Och ger sig bort att tjena:

3. Den samma kände icke sig, Se'n hon
sig sielf fick råda; Men rusad' oförsigtelig I
Kropp- och Själ-måda; Ty hwad förtjenst
hon kunde få, Till pråkt och ståt det skulle
gå, Och till högfärdig lefnad.

4. Husbonden sade: Piga får, Låt sådant
högmod falla; Betänk af hwad för folk du
är, Hwad skall man dig wäl falla? Har du

Men det finns också mera officiella källor, som belyser skillingtrycksförsäljningen. Med anledning av ett tvistemål, rörande en visas första tryck, framlade Boktryckeri-societeten år 1757 ett förslag till ordnande av skillingtrycksproduktionen. I detta sägs beträffande visförsäljningen på landsbygden och emellan tryckerierna, att denna¹⁷

"av urminnes bruk" skedde genom kringvandrande fattiga personer, som uppköpte hår för perukmakareämbetet eller eljest fått tillstånd att vandra omkring på landet. När de fingo tag i någon visa, som var uppskattad och i svang, omtalade de detta genast, när de kommo till en stad med tryckeri. Inför tryckeriägaren rosade de åtgången och uppmuntrade därigenom boktryckaren att trycka visan, av vars upplaga den kringresande tog med större parten för att under sina vandringar sälja den. Så har det tillgått från den ena orten till den andra, och tryckningen har alltid ansetts lovlig, så snart man haft ett tryckt exemplar att följa, emedan det alltid tagits för säkert, att varje visa måst undergå behövlig censur, där den först utkommit.

En "Allmän Kungörelse", daterad "Upsala Slott i Lands-Cancelliet den 3 Nov. 1810" (ex. i UUB), berättar om den i slottsfängelset nyss avlidne smideshandlaren och kyrkotjuven Peter Sandberg. Om honom sägs, att han var född 1772 som son till en torpare, att han sedan 10- eller 11-årsåldern i "13 eller 14 år strukit omkring och sålt Bönedagstexter och Wisor". I boktryckaren Daniel Kämpes förteckning över böcker utgångna från hans officin 1654-1674 finns en notis, som troligen syftar på rent beställningsarbete. Några "andelige och verldslige visor" har upptagits under rubriken "Främmat arbete".¹⁸

Så sent som 1831 utkom ett vistryck med tre visor, tryckt på J. P. Lundströms tryckeri i Jönköping, som belyser försäljarens betydelse för tryckningen av visorna. På häftets titelsida anges "Tryckt på Wishandlaren Anders Broströms bekostnad, och försäljes genom dess egen försorg."¹⁹ De trots allt inte alltför talrika uppgifterna av det just citerade slaget, som särskilt framhåller tryckens karaktär av beställningsarbete, visar att skillingtrycken ändå i regel var tryckeriernas egna förlagsartiklar.

2.3 *Avnämarna och läskunnigheten*

En förutsättning för att man överhuvudtaget skulle kunna tillgodogöra sig innehållet i skillingtrycken var läskunnigheten. Läskunnighetens historia i Sverige är ännu inte helt klarlagd, men åtskilliga påbud och krav på allmogens utbildning bidrar till att belysa läskunnighetens utveckling i landet.

En viss folkundervisning startade på 1570-talet, då en kyrkoordning tillkom,

¹⁷ S. E. Bring & J. Kulling, Sv. boktryckareföreningen 50 år, s. 48.

¹⁸ Klemming & Nordin, Sv. boktryckerihistoria, s. 203.

¹⁹ KB E 1831 u. - Flera andra belägg skulle kunna anföras.

som stadgade kunskaper i katekesen för tillträde till nattvarden.²⁰ Redan på 1500-talet var det även sed, att djäknarna i Lunds stift anlätades för undervisning i trakterna kring sina skolor. Från början av 1600-talet uttalades från flera håll önskemål om att folkets barn skulle lära sig läsa. En hel del belägg på tämligen hög läskunnighet föreligger.

På 1610-talet beslöts, att klockare borde vara boklärd, och vid samma tid uttalades vid ett prästmöte intresset för ABC-böcker för menigheten. I den s. k. kyrkolagen för Västernorrlanden (troligen från förra hälften av 1600-talet) sägs, att om någon i en by kunde läsa i bok, skulle "andra till dem söka och de förpliktade vara att läsa för dem."²¹ Från mitten av 1600-talet började statsbidrag utgå till skolor på landsbygden. Vid ett prästmöte 1663 enades man om, att föräldrar, som ej lät sina barn lära sig läsa, skulle bestraffas. Enstaka skolor för allmogebarn inrättades under 1600-talet.²² År 1675 stadgas, att "inga måtte till klockare antagas som icke kunde brukas till att lära ungdomen i socknarna läsa och skriva."²³ Flera liknande förordningar påbjuder klockarnas skyldighet att undervisa socknens barn. En viss form av vuxenundervisning kan kanske någon gång ha förekommit, även om det nog torde ha tillhört ovanligheten. I en klockarestadga från Gustav II Adolfs tid ålades klockaren att också "undervisa sockenborna i katekesen."²⁴ Skillnaderna mellan olika landsdelar och stift torde eljest ha varit betydliga. Bekant är t. ex. Västerås-biskopen Johannes Rudbeckius' nitiska insatser för läskunnigheten inom sitt stift.

I 1686 års kyrkolag framställs det ideella kravet på allmän läskunnighet och denna lag blir i mycket bestämmande för folkundervisningens organiserande.

Så småningom syns förordningarna ha givit resultat. Åtskilliga uppgifter finns bevarade om läskunnigheten i landet, och de blir allt fler, ju längre det lider mot 1600-talets slut. Från Skara stift uppges, att folk i slutet av 1600-talet, i synnerhet ungdomen, tämligen allmänt kunde läsa. Detsamma framhålls från början av 1700-talet i Linköpings stift. Georg Brandell sammanfattar förhållandena sålunda:²⁵ "Åtminstone i en del trakter har således läskunnigheten vid sekelskiftet varit rätt allmän, och särskilt var naturligtvis detta fallet på sådana orter, där skolor funnos. Dock får man icke tänka alltför högt om denna läskunnighet; en och annan läste väl innan till, men de flesta torde ha läst blott någorlunda eller dåligt." En senare undersökning av läskunnigheten i Sverige visar förvånansvärt

²⁰ Nedanstående uppgifter hämtade ur Sv. folkskolans historia I, utg. av V. Fredriksson, och G. Brandell, Sv. undervisningsväsendets och uppfostrans historia I-II, Jfr också B. R. Jonsson, Äldre svensk visdiktning I, s. 6 ff.

²¹ Brandell, a. a. s. 490.

²² S. Leander, Folk och bildning, 1974, s. 79.

²³ Sv. folkskolans historia, s. 229.

²⁴ Sjöstrand, Pedagogikens historia II, s. 299.

²⁵ A. a., s. 498 f.

goda resultat, vad beträffar undersökta orter. Enligt uppgifter i husförhörslängder från Möklinta 1686–1705 var de allra flesta litterata. Av personer, födda t. o. m. 1614, uppgavs totalt 20,6 % vara läskunniga, av personer, födda 1685–94 88,6%²⁶. I Skellefteå uppgavs 42,9% av personer, födda t. o. m. 1644 vara läskunniga och 98 % av dem, som var födda 1705–14.²⁷ Trots den ojämna utbredningen av läskunnigheten både geografiskt och kvalitativt, kan man dock relativt tidigt räkna med en ganska stor läsekrets för vistryckens del. Om också uppgifterna om läskunnigheten under 1600-talet är långtifrån entydiga och inte återger ett allmänt förhållande, är ändå tendensen klar beträffande läskunnighetens stora framväxt under detta århundrade.

Under 1700-talet tycks en begränsad läskunnighet vara mera allmänt spridd. Undervisningsplikt infördes 1723, då den första allmänna förordningen om barnundervisning stadgades. Föräldrar och förmyndare blev skyldiga att "flitigt hålla sina barn till att lära läsa."²⁸ Åtgärder vidtogs även för att tillse, att reglementet efterlevdes. Tidigare hade initiativen om folkundervisningen till övervägande delen tagits av kyrkan och i första hand inriktats på katekesundervisning. Under 1700-talet började staten mer och mer ingripa. Särskilda skolmästare utnämns på 1760-talet, och mot slutet av århundradet förordnades om särskilda skolhus, om sockenskolor och fattigskolor. Vi kan således räkna med att det under 1700-talet och framåt fanns en allt större och bredare presumtiv publik för skillingtrycken, vilket också den snabba tillväxten av utgivningen vittnar om.

Skillingtrycken var inte alltid en förbrukningsartikel. Flera – ofta hemgjorda – samlingsband med skillingtryck från 1700-talet har bevarats, vilka visar att man satte stort värde på trycken och ville bevara dem.²⁹ Några verser ur Zacharias Liwins parodiskt menade men etnologiskt värdefulla epopé om kyrkväktaren Eric Jonsson från 1781 illustrerar detta:³⁰

Hans wisor woro fler än jag dem teckna kan:
Dem fäste han ihop tillsammans i ett bann.
Der funnos ämnen nog, för gamla och för unga,
För hwem som hade lust i denna boken sjunga.

²⁶ Egil Johansson, *Kvantitativa studier av alfabetiseringen i Sverige*, 1969, s. 19, 30.

²⁷ Egil Johansson, a. a., s. 32.

²⁸ Sv. folkskolans historia I, s. 283.

²⁹ T. ex. J.-Ö. Swahns saml. (se inledn. del 2) och SVA:s saml. av skill.tr. A 818–833.

³⁰ Z. Liwin, *Kyrkostötoschopia Sæbyensis eller Eric Jonssons . . . lefwernes beskrifning*, Första delen, ny uppl. 1926, s. 70 f.

Texterna

3.1 Inledning. Kategoriindelning

Någon kategoriindelning av de äldre svenskspråkiga skillingtrycksvisorna enligt deras innehåll har hittills inte gjorts. KB:s stora samlingar av skillingtryck har visserligen delvis ordnats efter innehåll, men denna indelning följer innehållet i trycken såsom detta anges på titelsidorna. Trycken har emellertid ofta en titel, som motsvarar endast första visan, vilken uppenbarligen kunde betraktas som "huvud-visa". KB:s indelning, som är en indelning av trycken som helhet, kan därför inte utan vidare begagnas för en kategoriindelning av hela vismaterialet. KB:s speciella skillingtryckssamling omfattar dessutom enbart tryck från 1700-talet och framåt.¹

Nedan förtecknas de viskategorier, vilka kan urskiljas inom den äldre skillingtrycksvisan. En första indelning har gjorts i *folkvisegenrer* och *genom skillingtryck introducerade vistyper*. Denna indelning har gjorts av följande skäl. Folkvisorna hämtades till skillingtrycken ur en redan befintlig tradition, till skillnad mot de övriga visorna, vilka huvudsakligen introducerades och spriddes genom skillingtrycken. För folkvisorna finns också registranter, som begagnas inom den nordiska folkviseforskningen och vid vederbörande institutioner. I undantagsfall kan enstaka folkvisetyper ha introducerats genom trycken, och omvänt kan visor tillhörande de övriga kategorierna åtminstone lokalt ha funnits i traditionen, innan de infördes i skillingtrycken. För folkvisorna rör det sig emellertid generellt om en betydligt längre tidsperiod, under vilken visorna lever i traditionen. Någon åtskill-

¹ KB:s skill.tr.-samling har följande indelning (några signa upptar endast visor tillkomna efter 1800): Signum A = 2 visor utan tryckår; B = 3 visor utan tryckår; C = 4 visor utan tryckår; D = 5 visor utan tryckår; E = 2 och flera visor med tryckår; F = Visor med författare; G = Enstaka visor; H = Visor om blindas; I = Visor om brännvin och kaffe; K = Visor om drängar och pigor; L = Friare- och bröllopsvisor; M = Julvisor; N = Kärleksvisor; O = Visor om missdådare; P = Nid- och skandalvisor; Q = Visor om olyckor; R = Sjömansvisor; S = Visor om under; T = Historiska visor; U = Diverse visor; V = Sinclairs visa; X = Fregatten Fröjas resa; Y = Bevärningsvisor; Z = Andliga visor utan tryckår och enstaka; Zz = Andliga visor, två och flera med tryckår; Zz a = Andliga visor, Yttersta domen; Zz b c d = Andliga visor, Julvisor; Zz e f g = Andliga visor, Påsk- och pingstvisor.

nad mellan mellan folkvisor och övriga visor görs givetvis inte i trycken. Folkvisorna betecknas som "kärleksvisor", "historiska visor", "andliga visor" etc, beroende på deras innehåll. Rubriceringen kan också växla från tryck till tryck.

Följande *folkvisegenrer* är representerade (numren inom parentes refererar till de avsnitt, under vilka respektive kategorier behandlas nedan) :

Ballader (3.2.1)

Efterklangvisor (3.2.2)

Skämtvisor (3.2.3)

Sångelekar (3.2.4)

Indelningen av de övriga visorna har främst gjorts enligt rubriceringar eller andra presentationer av visorna i trycken, i den mån sådana förekommer. Det är således den beteckning, under vilken man velat saluföra visan ifråga, som fått vara utslagsgivande vid kategoribestämningen. Detta innebär, att visor med ett allmänt andligt innehåll och utan innehållsmässig anknytning till någon bestämd händelse ändå kan föras till t. ex. kategorin visor om missdådare, om visorna uppgivits vara knutna till sådana personer.

Atskilliga visor har emellertid ingen närmare rubricering eller överhuvudtaget någon titel med anknytning till innehållet, utan trycken anger bara beteckningar som "andlig visa", "kärleksvisa" eller epitet som "ny", "lustig", "eftertänkelig", "uppbyggelig" och liknande. Dessa visor har, så långt det varit möjligt, inordnats i nedan angivna kategorier. En del av de världsliga visorna har dock ett i andra avseenden svårbestämt innehåll och skiljer sig från majoriteten av skillingtrycksvisorna. Det gäller t. ex. flera visor av kända författare, däribland de flesta av Bellmans visor. Dessa visor, liksom de, vilkas innehåll är unikt eller utan närmare motsvarighet i mer än ett fåtal andra visor, har förts samman under beteckningen "övriga världsliga visor". En speciell indelning har gjorts av de andliga visorna genom en här begagnad definition av "psalm" (se närmare nedan).

De genom *skillingtryck introducerade vistyperna* kan uppdelas i följande på innehållet grundade kategorier :

Visor med direkt anknytning till speciella händelser eller samhällsförhållanden (3.3.1)

Historisk/politiska visor (3.3.1.1)

Visor om krigstillstånd och utrikes händelser

Visor om inrikes händelser och samhällsförhållanden

Soldatvisor

Kungahyllningar

Visor om händelser med lokal anknytning (3.3.1.2)

Visor om missdådare

Visor om olyckor

Visor om under

Visor utan direkt anknytning till speciella händelser eller samhällsförhållanden (3.3.2)

Andliga visor (3.3.2.1)

Psalmer

Övriga andliga visor

Världsliga visor (3.3.2.2)
Kärleksvisor
Friare- och bröllopsvisor
Herdevisor
Sjömansvisor
Visor om och av blinda
Övriga världsliga visor

I de närmast följande två avsnitten behandlas de olika viskategorierna inom folkvisan respektive den skillingtrycksintroducerade visan. Några kategorier inom den senare är naturligt avgränsbara och har ett homogent innehåll. Det gäller t. ex. visor om händelser med lokal anknytning. I andra fall kan gränserna mellan de olika kategorierna vara flytande och de enskilda visorna svåra att inordna i en bestämd kategori. Avsikten med indelningen har emellertid varit att uppmärksamma de kategorier, vilka är tydligt urskiljbara inom den äldre skillingtrycksvisan, och ge exempel på visor, som är karakteristiska för respektive kategori.

3.2 Folkvisegenrerna

Att folkvisor infördes i skillingtryck har sannolikt berott på att många av dem visserligen var väl kända men inte allmängods i den meningen, att de sjöngs av människor i allmänhet. Detta gäller speciellt för balladerna och vissa andra traditionella visor med stort antal strofer. Traditionen av dessa långa episka visor fördes sannolikt vidare av ett begränsat antal traditionsbärare med gott minne för såväl text som melodi till skillnad mot andra traditionella genrer som t. ex. barnvisor, småvisor av skilda slag, kortare lyriska visor, vissa skämtvisor etc. Många visor inom samtliga folkvisegenrer var säkert kända av många människor men var ej av det slag, att vem som helst kunde lära dem utantill. Orsaken till att man tryckte dem bör främst ha varit önskemål från köparna att få hela texter till visor man redan kände till och tyckte om. Givetvis torde det också ha förekommit, att producenterna – liksom beträffande varje annan skillingtrycksvisa – på försök utgav sådana traditionella visor, som kunde förväntas bli positivt mottagna av köparna.

I och med att en folkvisa utkommer i skillingtryck, blir den, liksom varje annan så publicerad visa, en skillingtrycksvisa. Den tryckta texten kan uttränga de i traditionen levande varianterna, den kanske aldrig får någon betydelse (traditionen lever vidare utan hänsyn till skillingtryckstexten), den kan influera de existerande varianterna utan att helt undantränga dessa.

Till skillnad mot de genom skillingtrycksintroducerade visorna utkommer ofta folkvisetyperna i skillingtryck i flera olika utformningar. Dessa olika textutformningar, som vid olika tider kunde hämtas ur traditionen, bör, eftersom det gäller traditionellt material, betecknas som varianter till respektive vistyper. Då de sinsemellan ofta rätt olika varianterna trycks, får de å andra sidan funktion av självständiga skillingtrycksvisor, som i sin tur kan ge upphov till variantbildning.

Folkvisegenren har inom textforskningen typologiserats på grundval av sitt innehåll. Detta har lett till att många varianter, som genom lång tids tradition språkligt fjärrat sig från varandra, ändå klassificeras så som tillhörande samma texttyp, så länge innehållet bygger på samma motiv.² Härvid skiljer sig folkvisan i allmänhet från den genom skillingtryck introducerade visan, vilken just genom sitt beroende av trycken sällan utbildar varianter med långt gångna omsjuningningar.

Då två skillingtrycksvisor tillhör samma typ av traditionell folkvisa men i egenkap av skillingtrycksvisor kan betecknas som två självständiga visor, kommer jag att beteckna dessa som två versioner av samma traditionella typ. Det gäller t. ex. två texter med vissa strofer gemensamma eller sådana, som på annat sätt har ett sådant dokumenterbart samband med varandra, att det tyder på att de har ett gemensamt ursprung och ej är två helt olika visor på samma motiv.³

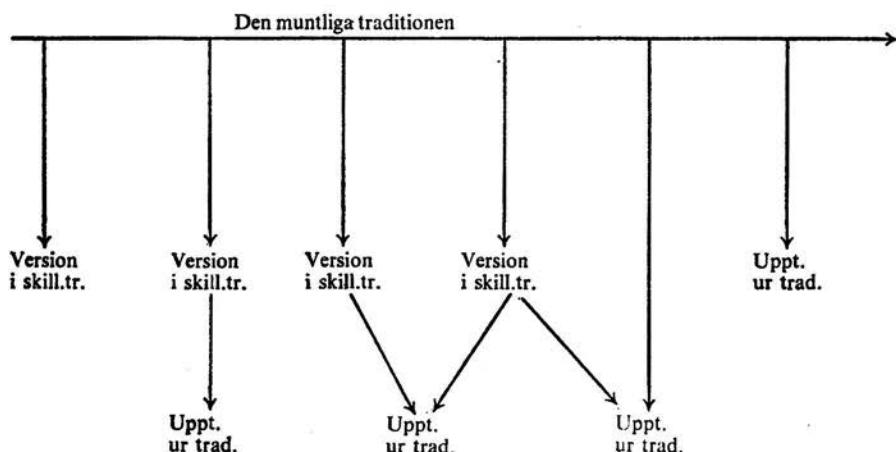
För föreliggande undersökning, som syftar till utforskning av melodistoffet till äldre skillingtrycksvisor, vore det önskvärt, att varje sentida uppteckning av hörande vismelodier kunde attribueras till bestämd skillingtryckstext.⁴ Då det gäller folkvisor i skillingtryck, är detta oftast omöjligt på grund av de komplicerade relationer mellan tryck och tradition, som skisserats ovan. Den upptecknade texten kan återgå på en eller flera tryckta versioner av typen ifråga före 1800, den kan ha utgått enbart från versioner i senare tryck eller från versioner utkomna såväl före som efter 1800. Slutligen finns uppteckningar bevarade, som sannolikt stått helt fria från varje påverkan av någon skillingtryckstext.⁵ De möjliga relationerna mellan de bevarade texterna till en vistyp kan åskådliggöras genom följande förenklade schematisering:

² Inom folkviseforskningen har ibland termen *version* begagnats såsom ett mellanled mellan termerna *typ* och *variant*. Jfr t. ex. W. Edson Richmond i *Folksong and Folksong Scholarship*, s. 28: "The use of the terms *ballad*, *version*, and *variant* in this manner is primarily a matter of scholarly and editorial convenience. It enables one to arrange collected texts in related groups and frequently aids the comparatist in showing patterns of evolution. It does not, however, explain the psychology of oral tradition, and it is not intended to do so; it is, rather, simply the application of particular words to various levels of textual development: *ballad* refers to the basic story type, *version* to a shift in the narrative pattern of a ballad, and *variant* to a textual shift. By the use of such terminology the comparatist's description of the life history of a ballad is made considerably simpler to understand".

³ Endast redaktionella mindre ändringar vid omtryck betraktas inte som ny version. Stor vikt har lagts vid textbörjan, inte minst därför att detta är den form, i vilken visan presenteras på tryckens titelsidor. - Jfr W. E. Richmond, *The Textual Transmission of Folklore*, Norge 1954, s. 181.

⁴ Då i detta avsnitt talas om "uppteckning" avses de belägg, vilka förtecknas i del 2, således textuppteckning med melodi.

⁵ De i del 2 förtecknade belägen har därför ofta fått sammanföras under en version, då vidare uppdelning varit omöjlig. Många uppteckningar meddelar endast en strof, vilket ytterligare försvårar attribuering till bestämd version.

På grund av svårigheten och ibland omöjligheten att attribuera senare uppteckningar till en bestämd version bör alla uppteckningar av alla versioner till typen ifråga beaktas, även de som utkom först efter 1800. I det följande skall därför redogöras för de typer med bevarade melodier, där typen ifråga är företrädd med flera versioner i skillingtryck.

Folkvisorna brukar indelas i kategorierna ballader, efterklangsvisor, skämtvisor, sånglekar och barnvisor. Samtliga kategorier förekommer i skillingtryck, barnvisor dock endast efter 1800.

De texter, som förtecknas nedan utgör samtliga versioner av *folkvisetexter* i tryck före 1800.⁶ Versionerna är inom varje grupp uppställda kronologiskt efter äldsta daterade tryck. Typnumren refererar till de av SVA f. n. begagnade typbeteckningarna.

3.2.1 Ballader

Skillingtryck med svenskspråkiga medeltidsballader har sammanställts av B. R. Jonsson i *Svensk balladtradition I*, s. 668 ff. Typbeteckningarna för de svenska balladerna följer i stort den typologisering, som gjordes av Svend Grundtvig i hans utgåva *Danmarks gamle folkeviser* (DgF).

Av samtliga balladtyper på svenska förekommer femtiosex st., dvs. ca 25 %, i skillingtryck. Tjugunio av dessa trycktes före 1800 (i det följande refererar DgFT-nr till motsvarande nr i DgF, ST betecknar balladtyp ej belagd på danska):⁷

Kämpavisor

Jag vill eder om Burman säja (DgFT 30)

Ramund han vore sig en bättre man (DgFT 28)

⁶ Enda undantag utgör två psalmer. Jfr nedan s. 35.

⁷ Jfr Jonsson, *Svensk balladtradition I*, s. 707 f.

Sven Svanevit han reste den vägen fram (DgFT 18)
Det var unger Ulf av Jern (DgFT 10)
Det var greve Guncelin (DgFT 16)

Naturmytiska visor

Hilla lilla sitter i buren (DgFT 83)
Det bodde en herre på Östervalla (DgFT 39)
Det var riddaren Tyne (DgFT 34)
Riddar Tyne han bor uppå Hallans borg (DgFT 34)

Legendvisor

Lovat vare allsmäktige Gud (DgFT 103)
Nu haver jag sett det jag aldrig förr såg (DgFT 100)
Staffan var en stalleträng (DgFT 96)
Magdalena hon går sig till sjöarne två (DgFT 98)
Jungfru Maria hon går sig till Betlehem (DgFT 97)
Döden han gick till den rika mans gård (DgFT 105)

Historiska visor

Drottning Dammon hon ligger i Rimstad sjuk (DgFT 135)
Kung Birger han var en herre så bald (DgFT 154)
Det var bittid om söndagsmorgonen (DgFT 136)
Det var rika konung Magnus (DgFT 138)

Riddarvisor

Habor kong och Sivar kong de begynte (DgFT 20)
Herr Herman han fäste fru Margreta (DgFT 86)
Herr Peder och liten Kerstin (DgFT 210)
De lekte guldtavel vid bredan bord (DgFT 475)
Fröken Adelin hon gångar sig till rosendelund (DgFT 305)
Herr Lager han tjänte i konungens gård (DgFT 390)
Det var (den) lilla Lisa (DgFT 271)
Det var den unga herr Peder (DgFT 376)
När som jag var ett oskyldigt barn (DgFT 513)
Till mig så friar en fager ungersven (DgFT 513)
Hör du lilla båtsman vad jag säger dig (DgFT 238)
Jungfrun satt i buren/kammaren och sydde gull på skinn (DgFT 238)
Paris han var en liten dräng (DgFT 467)

Lovat vare allsmäktige Gud med utgivningsår 1630 var den första traditionella visa som överhuvudtaget utkom i skillingtryck. Även *Habor kong och Sivar kong de begynte* utkom under 1630-talet. Under följande decennium trycktes *Herr Herman fäste fru Margreta* första gången. Under senare delen av 1600-talet utkom *Jag vill eder om Burman säga, Ramund han vore sig en bättre man, Hilla lilla sitter i buren, Herr Peder och liten Kerstin* samt *De lekte guldtavel vid bredan bord*. De övriga tillhör 1700-talet.

Tre ballader har inte upptagits ur den svenska traditionen utan utgör översättningar från danskan. Det gäller *Det var unger Ulf av Jern*, *Det var greve Guncelin* och *Kung Birger han var en herre så bald*. Alla originalen finns i Vedels Hundredvisebog.⁸

Tre balladtyper utkom i mer än en version redan före 1800: DgFT 24, 238 och 513. DgFT 34, visan om riddaren Tynne, har trots olika textbörjan flera strofer gemensamma i de båda versionerna. Traditionsuppteckningarna ansluter sig närmast till *Det var riddaren Tynne*, men kan inte med säkerhet attribueras till denna. DgFT 238 med versionerna *Hör du lilla båtsman vad jag säger dig* och *Jungfrun satt i bure/kammaren och sydde gull på skinn* i 1700-talstryck utkom i ännu en version på 1860-talet.⁹ DgFT 513 (*När som jag var ett oskyldigt barn, Till mig så friar en fager ungersven*) trycktes i ytterligare tre versioner under förra hälften av 1800-talet.¹⁰ Ännu sju balladtyper från tiden före 1800 utkom med nya versioner efter detta år: DgFT 18, 39, 96, 97, 98, 271 och 376.¹¹

De flesta balladerna utkom i mer än ett tryck före 1800. I särklass härvidlag står *Lovat vare allsmäktige Gud* och *De lekte guldtafel vid bredan bord*, som båda utkom i drygt tjugu tryck. I drygt tiotalet tryck utkom fyra ballader: *Habor kong och Sivar kong de begynte*, *Ramund han vore sig en bättre man*, *Jag vill eder om Burman säja* och *Herr Peder och liten Kerstin*.

3.2.2 Efterklangvisor

De s. k. efterklangvisorna utgör en heterogen kategori av visor, huvudsakligen tillkomna under 1500–1600-talen. Beteckningen "efterklang", dvs. "Kæmpevisens Efterklang" (Ekl), infördes av Grundtvig, som härmed avsåg en efterbildning av balladen med tillkomst efter det att balladen haft sin egentliga blomstringstid. Till efterklangvisorna fördes emellertid såväl rent litterära visor som årstidsbundna visor, andliga visor av skilda slag och även visor av tyskt ursprung införda i Norden under 1500–1600-talen (främst till eller via Danmark).¹² Endast ett fåtal Ekltyper begagnar balladmeter. Däremot har flera svenska efterklangvisor i den muntliga traditionen influerats av balladstilen och upptagit vissa formler från

⁸ Se Jonsson, a.a., kap. 3 under resp. typ.

⁹ Med textbörjan *Där satt en liten jungfru och sticka*.

¹⁰ *Ack när som jag var ett omyndigt barn* 1806, *Jag var väl inte mer än på mitt fjortonde år* 1844, *Så liten jag var jag miste min mor* 1849 (ur A. A. Afzelius, *Afsked af svenska folksharpan*).

¹¹ DgFT 18: *Sven Svanevit reste sig den vägen fram* 1835 (omarbetning av Atterbom); DgFT 39: *Det bodde en greve vid Elvabolid* 1833; DgFT 96: sju olika versioner med delvis olika omkväden i tryck ffg 1825–1895; DgFT 97: *Maria hon går sig åt Betlehem* 1808, *Jungfru Maria till Betlehem gick* 1832; DgFT 98: *Magdalena stod i grönan lund* 1841 (ur SF); DgFT 271: *Lilla Lisa och hennes moder* 1852 (ur GA), *Det var den lilla Lisa* (omarbetning i tryck 1855, sannolikt helt utan betydelse i detta sammanhang); DgFT 376: *Herr Peder går under borgalind* 1830 (ur Atterbom, *Poetisk kalender* 1816); *Herr Peder gångar ut på kammargolv* 1882; *Herr Peder han gångar sig till fostermodern sin* 1885, *Det var den unge herr Peder* 1887 (ur GA).

¹² Nils Schiørring har i sitt arbete *Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang*, 1950, behandlat de danska efterklangvisorna och ger därvid också åtskilliga belägg på de svenskspråkiga motsvarigheterna.

denna.¹³ Flera av de i svenska skillingtryck intagna Ekl-typerna är sannolikt direkta översättningar från danska eller tyska.¹⁴ Efterklangsvisan är som genre betraktad mer eller mindre traditionell när den når Sverige; någon svensk tradition föregår dock sällan införandet i tryck.

Grundtvig urskilde tre huvudgrupper inom efterklangsvisan: andliga (A), världsliga (B) och historiska (C). Åtskilliga av de andliga och världsliga finns på svenska och arton Ekl-typer (av sammanlagt trettiofyra) upptogs i tryck under 1600–1700-talen.

I Grundtvigs registrant återfinns även *Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur* (Ekl A 23) och *Guds nåde och barmhärtighet* (Ekl A 61). Båda finns emellertid i svenska psalmtryck och har därför i denna undersökning förts till kategorin "Psalmer".

De av Grundtvig förtecknade efterklangvisorna i svenska tryck är följande:

Andliga visor

Det skola alla människor vete få (Ekl A 33)
Det/Där ligger ett slott i Österrik (Ekl A 5)
När två gånger hundra från Kristi börd (Ekl A 107)
Jag är kommen av Jakobs land (Ekl A 2)
I ärlige brudfolk giver grann akt (Ekl A 59)
Det hände sig Jefta den Giliats man (Ekl A 102)
O Fader uti/vår i änglakor (Ekl A 6)
Si dagen den/han hållar och skyndar sig bort (Ekl A 31)
Det var en man Job var hans namn (Ekl A 1)
En hednisk konungsdotter båd (Ekl A 4)
Vår Herre skapa Adam den förste (Ekl A 33)
All världens skapare av evighet (Ekl A 6)

Världsliga visor

Varer nu glad mina fiender all (Ekl B 26)
Jag vet så rik en riddare (Ekl B 42)
Jag säger (eder) vänner käre (Ekl B 43)
Ungersven bad sin aldra sin aldrakäresta (Ekl B 47)
Det var en lördagsafton jag väntade på dig (Ekl B 54)
Envar som vill veta vad kärleken är (Ekl B 81)
Det var en gång en riddare en riddareson (Ekl B 96)
Om aftonen när hon det lilla fostret fick (Ekl B 97)

Det skola alla människor vete få och *Det/Där ligger ett slott i Österrik* utkom under 1640-talet. Wivallius' visa *Varer nu glad mina fiender all* utkom i flera 1600-talstryck, det äldsta med utsatt tryckår från 1680. *Jag vet så rik en riddare* infördes också i tryck under 1680-talet. *Jag säger (eder) vänner käre* är känd

¹³ Jfr B. R. Jonsson, *Ältere deutsche Lieder in schwedischer Überlieferung*, Jahrbuch für Volksliedforschung 1964, s. 46 ff.

¹⁴ Undantag skulle vara *Ungesven bad sin aldra sin aldrakäresta*, från vilken den danska *Den ungersvend bad sin flikke* kan härledas (Schjørring, a. a., s. 117).

redan från 1583, då den uppges som melodi för *Begynna vill jag att sjunga om en konungs son i Rom*. Visan själv är dock ej känd i bevarade skillingtryck förrän under 1700-talet.

Innehållet i dessa visor är, som ovan nämnts, ytterst skiftande. Den andliga gruppen upptar såväl bibelvisor som majvisor (de båda av typ Ekl A 6) och mer episka (t. ex. *Det/Där ligger ett slott i Österrike*). De världsliga visorna är i huvudsak episka. *Jag vet så rik en riddare* behandlar sagan om Pyramus och Thisbe.¹⁵

De båda majvisorna *O Fader uti/vår i änglakor* och *All världens skapare av evighet* skrevs ursprungligen av Peder Jensen Roskilde under 1600-talets första tredjedel.¹⁶ *Det skola alla människor vete få* (1642) och *Vår Herre skapa Adam den förste* (i äldsta daterade tryck från 1797) är båda typologiserade Ekl A 33 men utgör språkligt sett två självständiga visor på skapelse temat. Efter 1800 utgavs ytterligare tre skapelsevisor (även dessa Ekl A 33).¹⁷ Alla har 3-radig strofform utom *Vår Herre skapa Adam den förste*, som är 5-radig. Trots de språkliga skillnaderna i dessa fem såsom skillingtrycksvisor betraktade kan senare uppteckningar av Ekl A 33 inte med säkerhet påföras någon enskild av dem.

Utom Ekl A 33 utkom fyra Ekl-typer efter 1800 i andra versioner av typen än den före 1800 tryckta. Visan om slottet i Österrik (Ekl A 5) utkom 1843 i en något annorlunda utformning med liknande textbörjan som den äldre versionens, 1883 emellertid i en väsentligt moderniserad form med början *Där låg ett slott i Väster-vik*. Ekl B 97 (i regel kallad Barnamörderskan) med början *Om aftonen när hon det lilla fostret fick* i tryck utan år utkom i andra versioner 1878 resp. 1883,¹⁸ där särskilt det senaste trycket fick en modernare form. Visan har i sin äldsta skillingtrycksform emellertid levt kvar till senare hälften av 1800-talet,¹⁹ och ett inflytande från denna är därför möjlig på de senare versionernas varianter.

Annorlunda är förhållandet med Ekl B 47, vanligen kallad *Oväntad bröllops-gäst*. Den äldsta versionen av denna typ, *Ungersven bad sin aldra sin aldrakäresta*, är känd i ett fåtal 1700-talstryck och har uppenbarligen aldrig fått fotfäste i traditionen. Med början *Jungfrun hon gångar sig på högan berg* utkom Ekl B 47 i ett stort antal tryck från 1834 och framåt.²⁰ Alla traditionsuppteckningar kan otvivelaktigt förknippas med den senare versionen, som också har en annan strofform

¹⁵ Om denna visa se B. R. Jonsson, *Ett Pyramus och Thisbe-motiv i Sverige* (Arv 1961).

¹⁶ Det danska originalet *O Fader vor i englekor* utgör en avslutande bön till *Al verdens skaber mild og blid*, om vilken Schiørring säger att den möjligen tillkom "på foranledning af Christian IV's reskript af den verdslige majvise." (a. a., s. 99).

¹⁷ *Gud skapade Adam i paradiset* försann 1801, *Ack Herre Gud Fader i himmelen bor* 1811 och *Gud Fader Guds son och den helige and* 1819.

¹⁸ Med början *Jungfrun hon gångar sig åt borggården in* resp. *En flicka hon tjänte i Växjö ett par år*.

¹⁹ Se FSF 79 D-E.

²⁰ Denna version syns mer eller mindre direkt vara en översättning av den tyska *Das Lied vom jungen Grafen* (tryckt bl. a. i Erk-Böhme, *Deutscher Liederhort* I, s. 313 ff). Jfr även R. Bergströms komm. till visan i GA² nr 26.

(regelbunden 4-radig mot den äldres s. k. LK-strof²¹). Den senare versionen har ingenting gemensamt med den äldre utöver innehållsligheten, och traditionsuppteckningarna har inte beaktats i denna undersökning.²²

En version av *Det var en lördagsafton jag väntade på dig* med början *Och schalen som du gav mig* (Ekl B 54) kom ut i tryck 1906 och kan knappast ha haft någon som helst betydelse för de här begagnade traditionsuppteckningarna. Inledningsstrofen till sistnämnda version återfinns dock i den äldre.

Till kategorin efterklangvisor har jag också räknat tre visor i äldre tryck, vilka av Grundtvig typologiserades som ballader, men som närmast är av efterklangskaraktär:

Det voro tu ädla konungabarn (DgF otr. N.o.R. I, 12)

De rövare ville stjåla gå (DgF 258)

Jag vet väl var som står ett slott (DgF 57)

Det voro tu ädla konungabarn är känd i skillingtryck från 1686, övriga från 1700-talet.²³ Till samma typ som den här uppförda *De rövare ville stjåla gå* förs även *Skön Anna hon går till sjöstrand* i tryck 1834. Traditionsuppteckningar till denna DgF-typ kan attribueras till bestämd version, varför uppteckningar till den senare inte beaktas.

Ytterligare en visa hör närmast till kategorin efterklangvisor:

Det/Där sitter två kämpar nordast i fjäll (ST 7)

Denna visa om kämpen Grimborg är direkt skriven för skillingtryck och förekommer i motsats till övriga visor i denna kategori endast på svenska. Att den upptagits i detta sammanhang såsom en traditionell visa beror på dess samband med äldre kämpavisor inom den genuina balladgenren, vilka legat till grund för skillingtrycksvisan.²⁴ En rent litterär omdiktning av typen ST 7 gjordes av J. M. Stjernstolpe och trycktes i skillingtryck 1825. Stjernstolpes dikt, vilken också gått ut i traditionen och senare upptecknats i ett stort antal varianter, har i detta arbete betraktats som en självständig visa; den har 4-radig strofform (rimmad a a b b) och saknar – i motsats till den äldre visan – omkväde.

De flesta efterklangvisorna utkom bara en gång eller ett fåtal gånger i tryck före 1800. Enda undantag är de tre visorna *Si dagen den/han hållar och skyndar sig bort*, *Jag vet väl var som står ett slott* och *Det ligger ett slott i Österrik*, vilka utkom i tio eller flera tryck. Tre vistyper i denna kategori infördes i mellan fem och tio tryck: *En hednisk konungsdotter båld*, *Jag säger (eder) vänner käre* och *Peter Dass' Det hände sig Jefta den Gilials man*.

²¹ Dvs den typ, som bl. a. är företrädd i visan om Liten Karin (DgFT 101).

²² Liknande innehåll har även i balladen om Ebbe Skammelsson (DgFT 354)

²³ Den till denna typ förda, senare skillingtrycksvisan *Vid Ringdals klippa vid Ringdals strand* från 1910 har här betraktats som en egen visa utan betydelse i detta sammanhang.

²⁴ Jfr Grundtvigs komm. till nr 185 i Danmarks gamle Folkeviser.

3.2.3 Skämtvisor

Denna heterogena genre, som går under beteckningen traditionella skämtvisor, är tidigast belagd från 1500-talet i handskrivna visböcker, men vissa enskilda visor kan förmodligen ledas tillbaka till slutet av medeltiden. Stilen i den folkliga skämtvisan är ofta parodisk gentemot balladen, vars strofform den gärna antar. Grundtvig utarbetade en registrant för de danska skämtvisorna, vilken även följts inom den svenska visforskningen, då praktiskt taget samtliga svenska skämtvisor även finns belagda på danskt språkområde. Tjugufyra skämtvisor upptogs i svenska tryck, varav elva före 1800 (numren nedan hänför sig till Grundtvigs registrant):

Det är så fagert i Kråkalund (Skv 7:1)
Anna är min enda tröst (Skv 201)
Truls han tjänte i/på konungens gård (Skv 3)
Här höres så ynkelig hareskri (Skv 196)
Bonden stod i lidre skulle bära hjul (Skv 1)
Tornbaggen sporde bromsen åt (Skv 8)
Det gingo tre flickor planterade kål (Skv 113)
Bonden och hans unga hustru (Skv 39)
Huru är du bleven gifter du Daniel ungersven (Skv 93)
Bonden var en danneman (Skv 38)
Hör du Siri doter min (Skv 134)

De fyra förstnämnda visorna utkom under 1600-talet; *Det är så fagert i Kråkalund* i äldsta daterade tryck från 1633.

Namnvisan *Anna är min enda tröst* i tryck 1695 har en direkt parallell i en annan namnvisa, *Olof är min hjärtans vän*, vilka båda trycktes samtidigt. Den senare borde också föras till Skv-kategorin, men då den som folklig skämtvisa saknar referens i SVA:s register, har jag ej upptagit den i ovanstående förteckning. Ingendera av Skv-typerna förekommer i mer än en version före 1800. Däremot trycktes fyra vistyper i annan utformning efter 1800: Skv 8, 38, 39, och 134.²⁵ Uppteckningar till Skv 8 ansluter sig närmast till senare versioner, varav dock åtminstone versionen från 1800 representerar en variant hämtad ur 1700-tals-tradition. Motsvarande förhållande gäller för Skv 38. Samma år som versionen av Skv 38, *L-g skulle resa bort*, trycktes (1847), upptecknades visan i Östergötland med början *Och Lemberg skulle resa bort*.²⁶ Den senare versionen av Skv 134 ansluter sig så nära till den äldre, att uppteckningarna inte kan attribueras till bestämd version. Samtliga uppteckningar till dessa Skv-typer har sålunda beaktats.

En senare version av Skv 39 får emellertid betraktas som en annan visa på samma motiv.

²⁵ Skv 8: *Bromsen tog stövar och sporrar uppå* 1800, *Tordyveln låg på ången sjuk* 1846; Skv 38: *L-g skulle resa bort* 1847; Skv 39: *Mannen och hustrun satte sig ned* 1853; Skv 134: *Gumman hon sa min dotter Siri* 1822.

²⁶ Wiede 276.

Skämtvisegenren kan inte anses som speciellt frekvent i äldre skillingtryck. I sex-åtta tryck utkom *Det är så fagert i Kråkelund* och *Truls han tjänte i/på konungens gård*. Övriga skämtvisetyper finns endast belagda i tryck en eller ett par gånger vardera. *Tornbaggen sporde bromsen* åt torde dock ha varit allmänt känd vid mitten av 1700-talet, då dess omkväde upptogs i en dikt av Olof Dalin.²⁷

3.2.4 Sångelekar

Endast en sånlek finns i äldre skillingtryck:

A vill ni veta vad för folk vi är (D 142)

Numret refererar till typ i N. Denckers sångleksregistrant.²⁸ Visan utkom i ett fåtal tryck, det äldsta det äldsta daterade från 1795.

3.3 De genom skillingtryck introducerade vistyperna

3.3.1 Visor med direkt anknytning till speciella händelser eller samhällsförhållanden

Som nämnts i inledningen till detta kapitel, bygger den här gjorda kategoribestämningen huvudsakligen på den rubricering man gav visorna i trycken. Det är därför möjligt, att enstaka visor skulle kunna sakna verklighetsunderlag. Det gäller visor med lokal anknytning, vilkas bakgrund inte skulle kunna klarläggas utan omfattande arkivgenomgångar, något som i detta sammanhang ej kunnat göras. Verklighetsanknutna visor inkluderar således även visor om föregivna händelser.

3.3.1.1 Historisk/politiska visor

Med historisk/politiska visor avses här visor om händelser av riksintresse. Gränserna mellan de fyra kategorierna inom den historisk/politiska visan kan ibland vara flytande däremot kan gruppen som helhet utan svårighet avgränsas. Ca 330 visor kan föras hit. I högre grad än inom andra kategorier kan här samma visa användas vid flera olika tillfällen och under olika beteckningar.

VISOR OM KRIGSTILLSTÅND OCH UTRIKES HÄNDELSE. Visorna inom denna kategori

²⁷ K. J. Warburg, Olof Dalin. Hans lif och gerning, s. 385 f. – Första strofen lyder i skill.tr. 1738:

Tornbaggen sporde bromsen åt,
Pirum,
Hur' skal jag mig en hustru få,
Kom kollre perse pirium,
Pirum nustrum parium.
Kom kollre dore darium.

²⁸ N. Dencker, Svenskt visarkivs sångleksregistrant, 1955.

behandlar främst Sveriges deltagande i krig, och framför allt utgavs åtskilliga visor med anledning av svenska segrar. Om rena utrikes händelser utan svensk inblandning handlar endast ett litet fåtal visor. Två av dessa utkom med anledning av Ludvig XVI:s avrättning: *Frankerik du mördarkula* samt *O säg mitt folk vad har jag gjort*, båda kända i tryck från 1794. Om Karl Stuart handlar också två visor, utkomna 1694 resp. 1732, *Hör till I riken all* och *Ack himmel hör vad dag/O himmel vad för dag*, den senare kallad "fångvisa".

Den utan tvekan största rollen spelar svenska segrar. Bland visor, som av sådana anledningar trycktes under 1600-talet, kan nämnas *Gläd dig du Svea rike uti all stund*, tryckt 16626 såsom "jubel- och segervisa". Balladpastischen *Konung Karel han råder i Svealund* utgavs under Karl X:s polska krig. *Mars han förde en hjälte i fält* trycktes till Bohus' belägring 1678.²⁹ Flera visor i denna kategori kan ägas utgöra både krigsvisor och kungahyllningar, t. ex. *Nu har Gud lov den nordiske hjälte*, som utkom under namn av tacksägelsevisa till segern 1676 men också är utformad som en hyllning till Karl XI.

Utgivningen av visor tillhörande denna kategori har naturligtvis koncentrerats kring tider, då krigstillstånd rådde. Slaget vid Narva 1700 blev således orsak till ett tiotal visor, vilka trycktes i skillingtryck. Av dessa kan nämnas *Tsar Peter i Moscou en kämpe så rask*, Dahlstiernas *Herr Peder han drömde en dröm om en antt* (Göta kämpavisa) och Carl Gyllenborgs *Himmelens vän och Herrans smorde*.³⁰

Ett tjugotal krigsvisor utkom under det stora nordiska kriget, däribland Dahlstiernas *Kung Karl han drog sig ur Pola land ut* och "Magnus Stenbocks visa", *Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol*, som handlar om slaget vid Helsingborg 1710. Magnus Stenbock hyllades också i *Upp Sverige nu att fägna dig*. I några visor prisades freden 1721: *Var nu åter nöjd min själ, Lov ske dig fridsens Herre* och *Straxt Carol den tolfte var krönt till kung*, den sistnämnda dock ej känd i skillingtryck förrän 1737. Om krigsföringen i Finland i början av 1740-talet handlar några visor, och till freden 1743 utkom *Välkommen hit i Norden du högt kärkomna frid*, som uppgavs ha skrivits av en Anders Andersson. Det är karaktéristiskt för detta slag av visor, att det är de svenska segrarna som hyllas, nederlagen nämns aldrig. Således handlar ingen bevarad visa om nederlaget vid Villmanstrand 1741, däremot diktades en visa om generalen Buddenbrook, som fick skulden för nederlaget och senare avrättades, *En man som Sverige mer än fyrti åren tjänte*. Visan rubricerades som "Buddenbrooks sista tankar".

Under 1750-1770-talen utkom endast ett par krigsvisor, bl. a. en visa om kriget i Pommern (*En visa vill jag börja uppå den tyska ö*). Med anledning av kriget

²⁹ *Konung Karel han råder i Svealund* och *Mars han förde en hjälte i fält* är båda utgivna och kommenterade i Hildeman, Hansson & Jonsson, Politisk rimdans, 1960.

³⁰ De båda förstnämnda tryckta och kommenterade i Hildeman, Hansson & Jonsson, a. a.

mot Ryssland 1788–1790 trycktes inte mindre än ca trettio visor i skillingtryck, några gränsade till hyllningar till Gustav III med anledning av segern 1790 (t. ex. *En Gustav utan like*). Bland visor utgivna under detta krig märks också Bellmans *Så har nu vid Hogland god vänner så skett*. Bellmans *Sveriges kung din livvakt syns på fältet* tåga utkom 1794 samt i odaterat tryck. Några av krigsvisorna från denna tid anger författaren i trycken. *O gode/store Gud som världens grundval stiftat* uppges ha diktats av Nils Fröman, och *En riksdag i Stockholm ny börjader* är uppges skriven till den 17 juli 1788 av korpralen vid Kalmar regemente Henric Ingelberg. Majoren Bengt Öfwersteen skall ha skrivit *Här är de hjältar god* om segern vid Svenskund. Visor av de sistnämndas slag har ett innehåll, som närmar sig innehållet i soldatvisorna. De vunna segrarna användes i syfte att uppegga och mana till att gå ut i krig.

De flesta visorna i denna kategori utkom endast i ett eller ett fåtal tryck. I ca tio tryck eller mera utkom under 1700-talet *Herr Peder han drömde en dröm om en natt*, *O du fina/käcka Leijonhuvud*, *Så har nu vid Hogland god vänner så skett* och *Tre kämpar av Norden utfara i fält*.

VISOR OM INRIKES HÄNDELSER OCH SAMHÄLLSFÖRHÅLLANDEN. Inga visor tillhörande denna kategori har bevarats från 1600-talet. I skillingtryck tidigast utgivna syns ha varit *År efter tusend sex hundraniond*, som utkom 1707 såsom "hungersnöds be- dröveliga påminnelse". Den hungersnöd, som åsyftades, rådde under missväxtåret 1649. Visan hade dock tryckts redan 1650 med angivande av författaren, Nicolaus Lofftander, sannolikt som ett inlägg för de ofrälse stånden i striden mot adeln vid 1650 års riksdag.³¹ Visor om sociala missförhållanden eller andra svårigheten är eljest tämligen få i 1700-talets skillingtryck. Nämnas kan Jesper Svedbergs *Var nådig och misskundelig*, som trycktes 1765 såsom bönevisa om "pestilenstiden".

Den rent partipolitiska visan, som växte fram under frihetstiden fick – sannolikt genom den rådande censuren – ingen nämnvärd betydelse för skillingtrycken.³² Ett mindre antal politiska visor utkom emellertid. Ett par av dessa utkom i ett stort antal tryck och fick utomordentligt stor spridning. Det gäller framför allt Sinclairsvisan av Anders Odel, *Sist när på ljuvlig blomsterplan*, som handlar om mordet på den svenske majoren Sinclair under hans återresa från Konstantinopel 1739. Sinclairvisan, som utkom i ett tjugotal skillingtryck redan under 1700-talet, fortsatte att utkomma även efter 1800 och lever ännu i traditionen. Huruvida

³¹ Visan tryckt och kommenterad i Hildeman, Hansson & Jonsson, s. 57 ff, 187. Se även där anförd litt.

³² Ingemar Carlsson säger (Olof Dalin och den politiska propagandan inför "lilla ofreden", 1966, s. 106), att de politiska visorna kanske utgjorde de farligaste vapnen i den politiska propagandan och att de spreds i tryck och avskrifter. De partipolitiska visorna är emellertid ytterst sällsynta i skillingtryck, även de som företräder en sittande regerings åsikter. Jfr K.-I. Hildeman i inledningen till *Politisk rimdans*, s. 6.

skillingtrycksköparna uppfattade den rent partipolitiska anknytningen till hattpartiet är tveksamt, däremot torde visan säkert ha kunnat bidra till att sprida en opinion för krig mot Ryssland.³³ Ytterligare en visa om Sinclair trycktes i skillingtryck, *Gack väna sol din väg bort*.

Den allegoriska Hönsgummans visa av Olof Carelius, *Hanar å hönor å kycklingar små*, utkom också i ett tjugotal skillingtryck under 1700-talet (det äldsta daterat från 1751), och även denna visa hör till det fåtal, som fick fast förankring i den muntliga traditionen. Hönsgummans visa följdes av ytterligare två visor i samma stil, *Kom nu både jungfrur mamseller å fler* (1772) och *Aldrig jag tänkte få leva den dag* (1774).

Några visor med anknytning till riksdagen förekommer. *När Lasse var liten så gick han te mor* utkom i ett tiotal tryck och uppgavs i tryck från 1772 handla om "alla fyra riksstånden". Den hade emellertid tryckts tidigare och då endast beskrivits som "gammalt kväde, som var i bruk . . . då Lasse levde". *Så är nu fullbordat det lyckliga råd*, som utkom 1765 till talmansvalen, uppgavs vara skriven av en "fattig scholaebetjant" Jacob Hvasser.

Med anledning av dalupproret 1743 och den senare avrättningen av Gustav Schedin, vilken ansågs som upprorets ledare, skrevs och utgavs i skillingtryck *När blindhet rasar fram* som en "varning för uppror". Tillsammans med *I som både Gud och överheten* ("Gustav Schedins sista tal") trycktes den om 1779.³⁴

En speciell grupp utgörs av ett tjugotal brännvins- och kaffevisor. Förbudet mot brännvinsbränning under åren 1756–1760 ledde till tryckningen av visan *Du skadedrick farväl*, i skillingtryck 1757 (då uppgiven hämtad ur "Stockholms Lärda Tidningar" från 1756). Framförallt var det emellertid brännvinsförbudet 1772 och förbudet även mot husbehovsbränning, vilket trädde i kraft 1773, som gav anledning till brännvinsvisor. 1772 trycktes t. ex. *Ack Kari mig tyckes att vintren blir lång*, som dock följdes av en "erinran" tryckt samma år, *Hållt munnen tölper råder jag*. Då husbehovsbränningen åter frigavs 1788 utkom *Pris vare vår kung som*.³⁵ Brännvinsvisorna är således inga dryckesvisor utan anknyter till rådande förhållanden beträffande restriktioner för brännvinstillverkning.

Även kaffeförbudet, som infördes 1794, avspeglades i några visor. I ett och samma tryck från 1794 utkom *Ack du ädla kaffesmak*, *Farväl du kära kaffeböna* samt *Jag skils vid dig min lilla kannan*.

Slutligen kan – som exempel på visor inom denna kategori – nämnas *Vi börja nu ett år hos oss i Svea rike*, vilken utgas med anledning av den gregorianska kalendarrens införande i Sverige 1753.

³³ Sinclairsvisan har utförligt behandlats av E. Hörnström, Anders Odel. En studie i frihetstidens litteratur- och kulturhistoria, 1943, kap. 2.

³⁴ Jfr S. G. Hansson, Gustav Schedins visa från Dalupproret 1743, 1956.

³⁵ Om de olika förbudstiderna se E. Olán, Svenska brännvinets historia, 1922.

SOLDATVISOR finns inte belagda från tiden före 1700. Av de drygt femtio soldatvisorna, som utkom under 1700-talet, trycktes den helt övervägande delen under 1780-90-talen. Den äldsta bevarade, i odaterat tryck sannolikt från Karl XII:s tid, betecknades som "svenske soldatrs marschvisa": *Lät nu gå som Gud och Karl XII vill*. I övrigt rubriceras soldatvisor som "uppmuntringsvisor", "tankar vid kriget" "kämpavisor", "krigsvisor" m. m. Till skillnad mot de visor, vilka förts till kategorin visor om krigstillstånd och utrikes händelser, vänder sig soldatvisorna i regel direkt till soldater eller uppmanar till värvning.

Soldatvisorna är ofta skrivna i vi-form och ibland knutna till bestämda regementen. Soldaten Eric Karman uppges ha skrivit *En visa jag nu sjunga vill om någon vill mig rätt*, Olof Tärnberg *En visa jag sjunger med nog strävert ljud och Ombytliga levnad nu sakne vi hem*.

Var redlig svensk som plit för kronan bär utkom 1741 såsom "uppmuntran till bardalust". Visan återkom sedan i tryck från 1788, då den kallades "tankar rörande kriget". *Svenska gossar blå som åt Finland gå* infördes i ett tiotal tryck, det äldsta daterade från 1794. Visan är emellertid betydligt äldre. I äldre handskrifter kallas den också "Över svenska utmarschen 1739", och sannolikt var den spridd före krigsförklaringen 1741.³⁶

Ett par visor av Wilhelm Kruse ingår i denna kategori, *Modige piltar och bussar i fält* och *Våre fäder gingo på fast de*.

Ca 150 visor kan betecknas som KUNGAHYLLNINGAR. De handlar om kungen och den kungliga familjen och utgavs med anledning av resor, högtider av skilda slag och – under senare delen av 1700-talet – även i samband med politiska händelser. Också sorgedikter vid kungliga dödsfall kan räknas till denna kategori. Dessa visor är ofta riktade direkt till kungen men är trots detta utan tvekan avsedda för allmän spridning och för att popularisera kungen.

Från 1600-talet har ett par kungahyllningar bevarats i skillingtryck. *Ack Göta konungarrike kan du betänka rätt* (om Gustav I) utkom 1626 och med anledning av Ulrika Eleonora d.ä:s död 1693 trycktes *Ach vad hjärtans sorg och kvida och Så sänks i jord av dödsens*.

Under början av 1700-talet publicerades några visor till Karl XII: däribland Wilhelm Kruses *Minste droppan listigt blod*, som utkom vid Karl XII:s återkomst från Turkiet från 1714. Under Fredrik I:s tid (1720-1751) utkom ca tio visor tillhörande denna kategori, därav fyra stycken med anledning av Ulrika Eleonora d. y:s död (en av dessa fyra uppgiven diktad av Jonas Jonsson Bodberg, kollega i Strängnäs, *Betänk o Sverige nu din lycka*). Från Adolf Fredriks regeringstid (1751-1771) har bevarats ett tjugutal kungahyllningar i skillingtryck. De flesta

³⁶ I. Carlsson, a. a., s. 371.

av dessa tillkom med anledning av kungliga resor. Till Adolf Fredriks död utkom tre visor: *Här samlas Svea folk och rikets undersåtar*, skriven av den blinde författaren Lars Colling, *Sveriges sol har nu gått neder*, som uppgavs vara "yttrad av en uppriktig svensk", samt *Vad är mitt öga ser vad märkligt*. Den sistnämnda betecknades som ett "samtal mellan Gustav I och Adolf Fredrik i andra världen".

Det största antalet visor i denna kategori, ca 100 stycken, utkom emellertid under Gustav III:s regeringstid 1771–1792. Även om skillingtrycksvisor av alla kategorier ökar successivt under hela 1700-talet, bör åtskilliga av visorna till Gustav III ses som en mera medveten kungapropaganda än vad som varit fallet med kungahyllningar till tidigare regenter. Ingen kung hade heller tidigare begagnat sig av skillingtrycksvisan för sina egna politiska syften. Enbart under år 1772 trycktes ca tjugu visor, av vilka flera uttryckligen uppgavs utkomma till "regeringsförändringen" el. dyl.³⁷ Som exempel kan nämnas *Dens skål som vakat för vårt väl*, Bellmans båda visor *Sverige sjung ditt nit kan ilskan* och *Så lyser din krona nu kung* samt *Ettusen sjuhundrade sjuttio två*. Den sistnämnda utkom dock ej förrän till kungens födelsedag 1773. Det politiska syftet framgår tydligt i en vistitel som "Gustav III:s seger till Sveriges hälsa" (om *När vishet regerar båd länder och folk*). Mest känd av alla kungahyllningar blev Bellmans *Gustavs skål den bäste kung* i skillingtryck 1772), som under Gustav III:s tid fick ställning som nationalsång.

Vid Gustav III:s död utkom närmare tjugu visor, några med författaruppgifter, vars äkthet dock är tvivelaktiga. *Ack mina tårar bryten fram* rubricerades som "En redlig svensk bondes, Hans Ersas, klagovisa", *Jag sjunger en visa i sorgeton* som "enfaldig klagosång av bonden Måns Månsson". Överhuvudtaget tillskrevs flera visor till Gustav III sådana personer, som skillingtrycksavsnämnarna skulle kunna identifiera sig med.

Efter Gustav III:s död utkom ett tiotal kungahyllningar fram till århundradets slut. Bland dessa kan nämnas Dalins *Konung Karl regera i Sveriges land*, som trycktes 1795, en "postum" hyllning tryckt i rojalistiskt syfte.

3.3.1.2 Visor om händelser med lokal anknytning

VISOR OM MISSDÅDARE. En homogen grupp visor är de vilka uppges handla om missdådare, deras brott och straff. Nittioåtta dylika missdådar- eller maleficantvisor har bevarats, varav åtta är kända i tryck före 1700. Missdådarvisorna är oftast skrivna i jagform, stilen är den obotfärdige syndarens, och visan avslutas i regel med en moraliserande strof, där läsaren varnas för brottet ifråga. I flertalet

³⁷ Jfr S. Boberg i Gustav III och tryckfriheten 1774–1787, 1951, s. 152 f. Boberg anser, att Gustav III:s propaganda skulle kunna vara en förklaring till att statsvälningen 1772 mottogs med bifall.

fall är visorna knutna till bestämda personer, och den berörde brottslingens namn omnämns på tryckets titelsida. Ibland presenteras visan endast såsom "en syndares sista klagan" eller dylikt.

Andliga visor med syndaånger och botgöring som bärande temata har återupptagits i tryck och då tillskrivits personer och händelser. Exempel på detta ger *Akta dig nu min kära själ*, som utkom första gången 1685 i ett tryck med titeln "Twenne sköne andliga wijsor ganska nyttige att bruka i thenna werldennes sidsta och arga tijd". Två år senare återupptogs visan i tryck under titeln "Är en fattigh syndares yttersta och sidsta sång then han näst för sin dödh allena sungit hafwer på torget i Falun widh Kopperbärgen när han för itt begångit dråp justifieras skulle . . .".³⁸

Ätminstone en visa har tagits upp ur en andlig sångsamling och getts en verklighetsbakgrund. Det gäller *Rätt hjärtelig jag längtar att skiljas härifrån* (om ett straff 1744), som hämtats ur Kolmodins Andelig dufwo-röst. Att man betraktade denna kategori visor som andliga visor också 1600-talstrycken, där missdådarvisorna alltid förekommer i tryck med enbart andliga visor.

De äldsta visorna av detta slag är bevarade i tryck från 1641: "Twå nyie ynnelighe wijsor som fattige syndare något förr än the till straff ginge androm til warning giordt hafwer".³⁹ Detta tryck innehåller dels Wivallius' *Min Gud du mig benåde*, dels *En swanesång jag sjunger uppå min sista dag*. Från 1672 är *O världslig lust och ära* känd. Här anges tidpunkt för brottet och straffet, och visan uppges även på tryckets titelsida vara "Aff tydskan transfererat". De övriga här ej nämnda 1600-talsvisorna tillhör århundradets sista decennium.

Att man inte heller drog sig för att använda samma visa vid olika tillfällen visar *Med sorg och klagan måste jag*, som i ett äldre tryck uppges handla om en botfärdig synderska år 1707 men i ett tryck från 1723 uppges handla om en helt annan person.

Namnuppgifterna och de ibland precisa proveniensuppgifterna tyder på att det i många fall säkert funnits en verklighetsbakgrund för dessa visor. Med de utförliga personangivelserna har man sannolikt också velat göra innehållet mera påtagligt och "varningen" i visan mera effektiv. Å andra sidan saknar säkert många visor helt samband med verkligheten, och det torde i varje fall vara ytterst sällsynt - om det överhuvudtaget inträffat - att de visor, vilka är skrivna i jagform, skulle ha diktats av den föregivne brottslingen själv. Detta är naturligtvis helt uteslutet beträffande de visor, som uppges ha diktats på själva avrättningsplatsen. Den äldsta bevarade visan, vilken knutits till en namngiven person är *Inför dig himlens konung och jordens segerprins* från 1699. Den ryktbare brottslingen

³⁸ SVA:s kopiesaml. Sa 39 resp. 46.

³⁹ SVA:s kopiesaml. Sa 13.

Guntlack, som avrättades i Stockholm 1771, skildrades i sex visor.⁴⁰ Guntlack nämndes f. ö. senare även i en visa om kungamördaren Ankarström (*Du bov förutan like*), där Ankarström placerades vid Guntlacks vänstra sida.

VISOR OM OLYCKOR. Ett trettiootal visor handlar om personliga olyckor eller lokala olyckshändelser. Av dessa visor utkom fyra före år 1700. Det äldsta kända trycket utgavs 1686 med anledning av en drunkningsolycka i Linköpings ström, *Ack död du dig bitter ställer och Lät skynda dig min kammerat*. Drunkningsmotivet återkommer senare i flera visor. Nämnas kan t. ex. *Salig är jag förvisst det är*, som utkom 1696 och uppgavs skildra Sara Larsdotters drunkning i Norrström. Denna visa syns f. ö. vara den äldsta kända skillingtrycksvisa överhuvudtaget med attribuering till Stockholm.

Bland olyckshändelser, som drabbat flera personer eller hela platser, tycks främst eldsvådor ha gett upphov till visor. Det gäller t. ex. eldsvådan på Södermalm i Stockholm 1759, som skildrades i två visor, *En vådeld vi måst röna* och *Ja synda Stockholm må du heta*. Även den stora jordbävningskatastrofen i Lissabon 1755 föranledde tryckningen av två visor: *Hjälp himlamakt hur förskräckligt är ditt under* och *O store Gud var är dock Lissabon nu bleven*. Den sistnämnda uppges vara en översättning från danskan.

Några författare uppges på trycken, samtliga är emellertid okända och några förmodligen fiktiva. *Ack grymma öde som så hårt och illa med oss handlat* uppges vara diktad av en Per Jönsson, *Ack uselhet och jämmer* av Christina Persdotter, *Ack se vad fågring blomstret haver* av Pehr Andersson och *Ser och märker alle* av Johan Risberg. De tre förstnämnda handlar om personliga olyckor, Risbergs visa om en eldsvåda i Skövde 1759.

Ett exempel på det slags visor, vilka är skrivna i jagform och (med eller utan angivande av författare) vill ge intryck av att vara skrivna av den drabbade själv, är *O vinter kall med jämmer all*. Denna visa utgavs i tryck 1705 med anledning av att en person frusit ihjäl i Hälsingland. Olyckan skulle ha inträffat 1675, och sista strofen inleds med raden "Döden har platt mig nederlagt"!

VISOR OM UNDER. En liten men lätt avgränsbar kategori utgörs av visor vilka handlar om underverk av skilda slag. Hit hör visor, vilka vill ge intryck av att skildra samtida händelser, således ej mer legendartade (som t. ex. *Med sorgseton jag sjunga vill*). Äldsta kända visa inom denna grupp är *O du arma mull och aska*, som trycktes 1691 och handlar om en missfödsel i Södermanland. Samma ämne återkommer i ytterligare ett par visor. I övrigt behandlas bl. a. himlafenomen, t. ex. *O Herre Gud vad under ske* och *Hör och märk o mänskoscara*, och

⁴⁰ *Så skall ditt liv i dag i luften ändas, Se skälmar här en hisklig spegel, Du Guntlack som uppå vår lista, Om våren börjar allting bära, Tack värde bröder för den heder, Till evigt liv är mänskan skapad vorden.*

omskapelse, t. ex. i *Stort under jag er säga vill*. Den enda visa, som trycktes mer än några enstaka gånger, var *Hör till i kristne goda* (i äldsta daterade tryck från 1735).

3.3.2 Visor utan anknytning till speciella händelser eller samhällsförhållanden

3.3.2.1 Andliga visor

De andliga visorna utgör en betydande del av skillingtrycksbeståndet; ca 540 av de ca 2 000 före år 1800 tryckta visorna är andliga. Av dessa utkom drygt 20 % första gången före 1700. De andliga visorna upptar också en förhållandevis hög procent av totalantalet visor under den äldre skillingtrycksproducerande tiden för att mot slutet av 1700-talet successivt avta och under 1800-talet få allt mindre omfattning. Det är också under 1500–1600-talen, som de andliga visorna praktiskt taget aldrig förekommer i samma tryck som de världsliga. Denna åtskillnad fortsätts visserligen i stort under 1700-talet men är ej så konsekvent genomförd som tidigare.

De andliga visorna har här indelats i "psalmer" och "övriga andliga visor". Någon sådan åtskillnad görs visserligen inte i skillingtrycken, där "psalm" och "andlig visa" liksom även andra beteckningar förekommer utan synbar konsekvens. I detta sammanhang faller sig dock en indelning i psalmer och övriga andliga visor naturlig. Med "psalmer" avses här den tämligen fasta repertoar av kyrkvisor, som ingår i det stora antalet bevarade psalmböcker från 1530-talet och fram t. o. m. 1695 års psalmbok.⁴¹

Femtioåtta av de andliga visorna kan betecknas som PSALMER, och övervägandelen av dessa utkom i skillingtryck, innan de trycktes i 1695 års psalmbok.

Följande psalmer utkom i skillingtryck under 1500–1600-talen:

I skillingtryck första gången 1583–ca 1600:

Mig tyckes att världen hon är underlig
Min Gud och Fader käre
På dig hoppas jag o Herre kär
Jag vill av hjärtans grunde
Vad min Gud vill alltid det sker
O Rom går det nu så med dig
Ah Gud vem skall jag klage den
Jag arme bedrövade barn
Var mig nådig o Herre Gud
Vi tacke dig o Herre Krist

⁴¹ Närmare 200 tryckta psalmböcker har utkommit under denna period. Även titlarna *Enchiridion*, *Manuale* och *Clenodium* förekommer ofta. Innehållet i dessa psalmböcker jämte ev. förekomst av melodi eller melodiangivelse finns registrerat i SVA. - De ändringar, som kan göras i en vistext, då den t. ex. införs i en ny upplaga av en samling, har inte beaktats vid textjämförelser i det följande.

Ödaterat 1600-talstryck

Vaker upp I kristne alle

1620-30-talen

O Herre Gud Fader i himmelrik vi må det alle

Från Gud vill jag ej skiljas

Jag beder dig min Herre och Gud

Guds nåde och barmhärtighet

Herre Krist vi dig nu prise din fattig

1640-talet

Fröjda dig du Kristi brud

Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur

Allsmäktig Gud i himmelrik

Jag för dig o Gud klagar

I Betlehem skedde herderna

Den ljuse dag framgången är

När dig går hunger och nöd uppå

Moses uti sin första bok

Den signade dag

Styrk mig Herre Gud och giv gott mod

O Herre fräls mig och döm min sak

Begynna vill jag att prisa dig Fader

O Herre Gud vi love dig och prise

Gud vare prisat för nåderna sina

Ca 1650:

Om människones fåfängelighet

Vak upp av synden du kristendom

Ca 1680 (i ett och samma tryck):⁴²

Ack min själ hav lustigt mod

Eja mitt hjärta rätt innerlig

Jesus är mitt liv och hälsa

1680-talet:

O Gud o Gud så from

Ack Gud och Herr min synd tyvärr

På dig o Herre käre

Mitt hjärta fröjde sig innerlig

Till dig av hjärtans grunde

På min Herra Gud allen

Jesus är mitt liv och krona

⁴² Collijn (sp. 965) daterar detta def. tr. till ca 1650. Jonsson, som i sina komm. till 1500-1600-talsvisorna (i Äldre sv. visdiktning o. vistradition) stöder sig på och eljest ej går emot Collijns dateringar, anser att det "knappast tryckts före 1675". - Ingendera av visorna uppträder i psalmböcker före 1660-talet. Avgörande för tryckets senare datering är emellertid, att *Jesus är mitt liv och hälsa* översattes först 1671 (B. Wahlström, Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok, 1951, s. 145). Ytterligare tre tryck med dessa visor utkom, daterade 1683-90.

1690-95:

Min själ och sinne lät Gud råda
O Herre Gud och Fader kär din fattig
I Betlehem födde Maria sin son

1698 resp. 1699:

Den vedervärdighet som mig
När vill du Jesu min eländes vandring

Himmelriket det liknas vid tio jungfrur och *Himmelriket är likt vid tio jungfrur* i tryck 1642 resp. def. tr. (ca 1650) kan betraktas som två varianter av samma texttyp, ursprungligen efter danskt original. Såväl den svenska typen som den danska förlagan⁴³ har 4-radig strofform med omkväde. *Himmelriket liknas vid tio jungfrur* (i 1695 års psalmbok och några äldre psalmtryck, däremot ej i skillingtryck) har i detta sammanhang behandlats som en annan visa.⁴⁴

*Eja mitt hjärta rätt innerlig*⁴⁵ återgår också på ett danskt original med akrostikon "Elle Andersdatter". I svensk folklig tradition har visan allmänt kallats

⁴³ Se Schiørring, a. a., s. 67.

⁴⁴ Båda bygger på Jesu berättelse om de fåvitska jungfrurna. *Himmelriket liknas vid tio jungfrur* (1695 års psalmbok nr 214) har sju strofer och 5-radig strofform (1:a strofens sista vers utgör inget omkväde, även om texten i denna strof sammanfaller med skill.tr.versionens omkväde). O. Sylwan, som jämfört de båda versionerna med varandra, säger att "Av den gamla kristliga kämpavisans aderton strofer har blivit en moralisk parabel om sju". (Den sv. versen, 1925, s. 177). Liedgren (a. a., s. 95) och Schiørring (a. a., s. 67) gör dock ingen åtskillnad mellan de båda svenska versionerna. Jonsson säger i komm. till varianten i det def. skill.tr., att denna är en omarbetning av skill.tr. 1642 "kanske gjord för anpassning till en ny melodi" (a. a., s. 111), troligen därför att den har 4-radig strofform med omkväde, medan skill.tr. 1642 fått 3-radig form i 1:a strofen. Det rör sig här emellertid säkert om ett feltryck i just denna strof i skill.tr. 1642 (liksom i omtrycket 1648); verserna 1 och 2 har sammanblandats.

Första strofen har följande lydelse:

Skill.tr. 1642 (omtr. 1648)

Himmelrijke thet lijknes wid tijo Jungfrwr så bolda/
som hadhe sigh medh Gudz Son trolofwat/
som saligheet hade i wolde/
[-] Gud nådhe oss syndare alle.

Def. tr. ca 1650 (samma stroftyp även bl. a. i Riddarholms- och Roslagskullahskr.)

Himmelrijket är lijkt widh Tijo Jun[g]frwr/
som wore bådhe deyliche och b[å]lde/
The hade sigh medh Gudz Son [tro]lofwat -
som saligheet hadhe i wålde/
[-] Gudh nådhe oss Syndare arme.

1695 års psalmbok nr 214

Himmelriket liknas widh tijo Jungfrur/
Som woro af olika sinne:
Fem månde oss wisa wår tröga natur/
Wårt sömning' och syndiga kynne.
Gudh nåde oss syndare arma.

⁴⁵ Visan är utförligast behandlad av Allan Arvastson i Psalmen "Eja mitt hjärta" i dess äldsta danska och svenska form (Sv. teologisk kvartalsskrift 1956).

Nävervisan, då den skulle ha författats och nedskrivits på näver av "Elsa Andersdotter"⁴⁶.

Jesus är mitt liv och krona, somut kom i skillingtryck 1638, har upptagits här, då den senare infördes i den Svedberska psalmboken 1694. Den utgavs annars som en visa, skriven av en blind person vid namn (enligt akrostikon) Ericus Laurenti Collinus Sudermannus.⁴⁷

Åtskilliga av de här nämnda psalmerna är kända genom skillingtryck, innan de utkom i psalmböcker. Det gäller t. ex. ett stort antal psalmer i skillingtryck från 1583 och fram t. o. m. 1640-talet,⁴⁸ vilka alla infördes första gången i en psalmbok 1650: i appendix till Then swenska Ubsala psalmboken.⁴⁹

Av de psalmer, som utkom i skillingtryck under 1500-1600-talen, fortsatte endast sju att utkomma under 1700-talet: *Moses uti sin första bok, Den signade dag, Vak upp av synden du kristendom* (dessa tre i samma def. tr., troligen från förra delen av 1700-talet),⁵⁰ *O Gud o Gud så from, Mig tyckes att världen hon är underlig, När vill du Jesu min eländes vandring och Guds nåde och barmhärthighet*. Endast de båda sistnämnda psalmerna finns bevarade i tryck, daterade från tiden kring 1800 (1816 resp. 1792). Sannolikt har *Guds nåde och barmhärthighet*, som handlar om profeten Jona, liksom *Moses uti sin första bok* mer betraktats som bibelvisor än psalmer eller kyrkovisor. Dessa båda intogs ej heller i 1695 års psalmbok.

Före 1700 hade fyrtiosju psalmer utkommit i skillingtryck; efter 1700 utkom elva för första gången, varav åtta endast förekommer i psalmböcker före 1695 (årtal för äldsta eller enda kända tryck inom parentes):⁵¹

Kära själ lät dig nu lida (1701)

Såsom efter vattnet kalla (1709)

Ack min Jesu högsta glädje (1734)

Gudi ske lov till evig tid (1734)

⁴⁶ Uppgiften är naturligtvis utan grund. Att akrostikon här står för förf. har också ifrågasatts, snarare rör det sig om en tillägnan. – Namnet "Nävervisan" uppträder redan hos O. O. Plantin i hans diss. 1730, som emellertid också betvivlar traditionen om visans tillkomst: "Alias, ut mihi retulit unus & alter, vulgo dicta est haec svavissima oda; Näverwisa, quod corticibus primum ab illa fuerit inscripta." (kurs. är min.)

⁴⁷ *Jesus är mitt liv och krona* tillhörde f. ö. de psalmer som man ville utesluta ur Swedbergs psalmbok (den enda psalmbok där visan ingick), då de till kompositionen "intet synas så särdeles goda" (Belfrage, 1600-talspsalm, 1968, s. 199).

⁴⁸ *Mig tycktes att världen hon är underlig, Vad min Gud vill alltid det sker, Jag arme bedrövade barn, Var mig nådig o Herre Gud, Vi tacke dig o Herre Krist, O Herre Gud Fader i himmelrik vi må det alle* (dock tr. tidigare i En christeligh predican 1609, se D. Lindquist, Een klage psalm, s. 51), *Guds nåde och barmhärthighet, Fröjda dig du Kristi brud, Himmelriket det liknas vid tio jungfrur* (Himmelriket är likt vid tio jungfrur, Allsmäktig Gud i himmelrik, Jag för dig o Gud klagar samt alla under 1640-talet utgivna psalmer (se ovan) utom *När dig går hunger och nöd uppå*).

⁴⁹ Ingår i Thenna nya hand-bok innehåller aderton böcker, tr. Meurer, Sthlm 1650.

⁵⁰ KB Zd 6.

⁵¹ I 1695 års psalmbok intogs *Den blomstertid nu kommer, Vad kan dock min själ förnöja, Varthän skall jag dock fly*.

Berömma vill jag o Gud dig (1734)
 Jag vill dig Jesu prisa (1765)
 Av kärlighet emot den trofaste Gud (1770)
 Den blomstertid nu kommer (uå)
 En tröstelig visa med härlig melodi (uå)
 Vad kan dock min själ förnöja (uå)
 Varthän skall jag dock fly (uå)

Det framgår tydligt, att skillingtrycken spelade en viktig roll för spridningen av psalmer framförallt under 1600-talet. Den markanta nedgången under 1700-talet av psalmer intagna i 1695 års psalmbok visar också, att skillingtrycken förlorade sin betydelse för spridningen av psalmer efter utgivningen av den auktoriserade psalmboken.

ÖVRIGA ANDLIGA VISOR. Totalt förekommer i skillingtryck före 1800 ca 480 andliga visor, vilka inte är upptagna i samtida psalmböcker. De äldsta visorna i denna kategori ingår i två tryck utgivna i Rostock 1584: "Några christelige psalmer / wthdragne att then helghe skriff . . ." och "Twå andelighe wijsor. Then första om thenne werdennes onde tidh . . . Then andra / Om een san bekennele . . ." ⁵²

Under 1500–1600-talen utkom sammanlagt ca sextio visor. Bland dessa kan nämnas Wivallius' *Röpa till Gud min själ med flit* och *Herre Jesu Krist Gud Fader och Son* samt Petrus Brasks översättning *Hjärtans Immanuel som mig intagit*. Ur Samuel Columbus' *Odae Sveticae* från 1674 hämtades *Stämmer upp I sångerinnor* (i skillingtryck 1686). Den år 1648 tryckta *I himmelen i himmelen är glädje stor där frögdar sig* är, trots likheten i innehåll, ej densamma som 1700-talsvisorna *I himmelen i himmelen där är glädje stor där sjunga* och *I himmelen i himmelen där Gud han själver bor där sjunger*. ⁵³

Det helt övervägande antalet visor i denna kategori betecknas på titelsidan endast som "andliga visor", vilket är det vanligast förekommande, eller som "gudliga", "tänkvärda" eller dylikt. Det gäller också t. ex. för den i senare tradition spridda husförhållsvisan *En visa vill jag sjunga om tal i skriften* och *Till Österland vill jag fara*, i senare tid närmast uppfattad som kärleksvisa. ⁵⁴

Några visor utkom tidigast i tryck rubricerade som "andliga visor", men före-

⁵² SVA:s kopiesaml. Sa 2. Innehåller visorna *En evig Gud av evighet är, Min Gud min Gud som förder blev, Betecknat är i skriften visst, Behållt mig Herre uti ditt ord, Min Gud jag dig åkallar* (ej densamma som psalmen *Min Gud jag nu åkallar*) och *Den lustige stund med glädje*. – SVA:s kopiesaml. Sa 3. Innehåller *Salig är denna tid förvisst och Missgärningen min är nu för mig*.

⁵³ Samtliga tre har 2-radig stroffform, men visan 1648 har omkväde vilket saknas hos de övriga, som i stället har repris av varje versrad. Ingendera visorna är densamma som 1695 års psalmbok nr 410.

⁵⁴ Om sistnämnda visa se N. Dencker, "Till Österland vill jag fara" (FmFt 1927) och T. Dahlberg, "Till Österland vill jag fara" – "Na Oostland wil ik varen" (Niederdeutsche Mitteilungen 1972). – Visan har sitt ursprung i den holländska *Na Oostland wil ik varen*. Den svenska skillingtrycksvisan uppges på trycken vara "sammanskreven av A. E. F." Enligt Dencker (s. 67 f) skulle dessa initialer syfta på matrosen Anders E. Flöjja, författaren till *Kom lustig kammerater kom lustig med oss*.

kommer i senare tryck (mot slutet av 1700-talet och framförallt in på 1800-talet) med i övrigt världsliga visor.⁵⁵ Ibland uppges titlar som t. ex. "Tvenne andeliga nya vår- och sommarvisor" (för *Ack ljuvliga tid när himmelen blid och Den blomstertid nu kommer*). Ett tiotal andliga visor har anknytning till julen, varav en är känd från slutet av 1600-talet, *Stor ting haver Gud med världen gjort*. Några bibelvisor har också bevarats, huvudsakligen med motiv från syndafallet, däribland *Till tröst den hela kristenhet* från 1626. Visan om profeten Jona, *Om Guds nåd och barmhärthet*, ansluter sig innehållsmässigt till *Guds nåde och barmhärthet* men utkom – i motsats till denna – aldrig i någon psalmbok. *Jag helt sjuklig matt och svag* från 1761 uppges såsom "bönesång för brunnskuren", *Behållt o Gud min fot från fall* som "gruvesång ställd i en andelig visa".

En del kända svenska författare finns företrädna i denna viskategori. Förutom de tidigare nämnda visorna av Brask och Wivallius i 1600-talstryck utkom under 1700-talet Runius' *Kom hör och se betänk och mörk*,⁵⁶ *Barmhärilige Gud ett tack-samhets ljud*, *Gud som sig till lov och pris* samt *Min själ nu ej förgät* (samtliga ur hans Dudaim, del 1, 1714). Jesper Svedbergs *Så gläd dig du yngling i ungdomen din* utkom första gången år 1700, betecknad "Ungdoms regel och ålderdoms spegel", Columbus' *Vad är det åt att jag mitt sinne väljer* (ur Odae Sveticae) kom i skillingtryck 1706. Fyra visor av Michael Renner trycktes 1703: *Bland allt det man i världen äger*, *Kommer Adams barn och skåder*, *O gode Gud har nu din godhet ända* och *Vad har du hjärtans Jesu brutit*. Tidigast 1717 trycktes Johan Schmedemans *O livsens furste Jesu Krist*. Olof Dalin är företräd i tryck 1736 med *Förblindade värld vart rasar din flärd*; samma år utkom Brasks *För vad orsak skall kvida*.⁵⁷ Några visor av mindre kända författare har också identifierats. Kring år 1760 trycktes Chr. Tiburtius' *Vad gagnar väl att efter världen fika*⁵⁸ och *Så skall nu fullbordas det saliga råd*. Något senare utkom Carl Johan Lohmans *Förgänglighet i kungakronan* och Jonas Hiortzberg Larssons *Hit all den blod som i mig röres*.

Torsten Rudeens *Bort att jag för spis* (originaldikten: *mat*) och *kläder* har bevarats i ett skillingtryck utan år.

Två andliga visor i 1700-talstryck, vilka syns ha lanserats just genom skillingtryck, har senare behållit sin stora popularitet. Det gäller *En herrdag i höjden* (av okänd författare) och *Ingen hinner fram till den eviga ron* av väckelsepredikanten Lars Linderot.⁵⁹ Även i denna viskategori finns exempel på sådana visor, vilka

⁵⁵ Det gäller t. ex. *Vara tålig och sig nöja* i tryck från 1741 och framåt.

⁵⁶ Denna visa ger också exempel på hur en visa kan förses med olika titlar. I tryck 1727 kallas den "J. R. andeliga visa på palm-söndagen om Jesu Kristi testamente", 1756 har visan följande titel: "En vacker och mycket uppbyggelig visa, författad över vårs herras frälsares Jesu Kristi heliga nattvard."

⁵⁷ Närmast hämtad ur Mose och Lamsens visor, se nedan.

⁵⁸ Ur en predikan, "Guds barnas ädla boningar", 1709 (Liedgren, a.a., s. 370).

⁵⁹ Båda intogs senare i 1937 års psalmbok (nr 591 resp. 365).

uppgivits skrivna av bestämda namngivna personer. I *Jesu namn är dagen* och *För Gud jag klagar mig* skall ha skrivits av en Lars Nilsson. 1762 utkom sju visor i trycket "En beprövad korsdragerskas tröst till Gud, eller sju andeliga visor, sammanfattade av en änka i Tensta socken".⁶⁰ "Erik Kyckling på Öland" anges som författare till *Ack jämmer och ängslan när jag tänker på. Vak upp min själ hav lustigt mod*, med tidigaste daterade tryckår 1727, anges skall ha skrivits av Petrus Ronander, kyrkoherde på Gotland.⁶¹

Större delen av de andliga visorna är anonyma, och det faller utanför ramen för denna undersökning att söka fastställa deras ursprung eller direkta källor. Närmare femtio visor förekommer dock även i de samtida större samlingarna med andliga visor. Inte minst därigenom att dessa tryckta samlingar delvis företräder andra religiösa åskådningar och nyanser än den officiella kyrkans, är det av intresse att se i vilken utsträckning innehållet i dessa även spriddes genom skillingtrycken. Visorna, som intogs i skillingtrycken, hämtades i regel sannolikt direkt från de tryckta samlingarna.⁶²

Ur den pietistiska Mose och Lambsens visor har följande visor hämtats:⁶³

En kristen heter du
För vad orsak skall jag kvida
Jag släpper Jesum ej han är det rätta livet
Nu kommer du igen du milde himlavän
Väktare vad lider natten

I Mose och Lambsens visor ingår även *Min Jesus är mitt enda nöje* och *O Jesu Kriste segerhjärte*, båda i samma skillingtryck redan 1717. Den tidigare nämnda *Hjärtans Immanuel som mig intagit* ingick i Mose och Lambsens visor i uppl. från 1734.

Andeliga wijsor om hwargehanda materier och wid åtskilliga tillfällen, en sam-

⁶⁰ En visa vill jag sjunga av hjärta och med tunga, Hör min kristen vad jag beder, Jag må väl klaga sörja, Kära själ var ej bedrövad, O min Gud som hjälpa kan, Ack om jag kund utsprida och Det hjärtlig gläder mig.

⁶¹ Ronander (1651-1740), verksam i Hörsne sn, uppges f. ö. ha varit upptecknare av "flere i hans tid timade händelser och märkvärdigheter" (Lemke, Visby stifts herdaminne, 1868, s. 224).

⁶² De här genomgångna samlingarna har alla behandlats av Liedgren i Sv. psalm och andlig visa, kap. V, s. 335 ff. Jfr även Bolander, Samfund och sångbok, 1954, s. 34 ff. Utöver ovan angivna samlingar har följande genomgåts men visat sig ej innehålla visor, som även upptagits i skillingtryck: Siälens himla-lust på jorden. Sthlm 1700; Spenabarnas innerliga rök-offer, wid åtskilliga tider framburit af Carl Urban Hjärne. Sthlm 1742; Helgonens grönskande ben uti grafwen, eller: åtskillige gudelige och anderike sånger. Sthlm 1726.

⁶³ Första upplagan utkom 1717. För denna genomgång har använts upplagan från 1738, en i förhållande till första upplagan betydligt utökad samling. - I denna och följande förteckningar ligger tryckåret för resp. visa i skillingtryck efter den genomgångna samlingens tryckår, där ej annat anges.

ling utan tryckår, har av Liedgren betecknats som den "radikala pietismens sångbok" och av honom daterats till omkring 1732.⁶⁴ Härur har hämtats följande till skillingtryck:

Abba Fader Gud Jehova⁶⁵
Ack söta lust den jag undfår
Dyraste Jesu Guds kärlek
Förbida Herran Gud
Kommer i herdar av skogar och ängar
O Jesu du Guds underbarn
Ruster eder Zions själar ruster eder nu är tid
Tillred mig Gud ditt verk
Vara tålig och sig nöja

Ur Olof Kolmodins Andelig dufwo-röst, 1734, som dels innehåller översättningar, dels dikter av Kolmodin, hämtades följande:

Afton kommer dagen viker
Gack varligt min kristen och se på din gång
Gråt icke si Gud lever
Luften börjar svalkas vilostunden
Lyft ögonen upp du
Nu haver natten ända
Nöjsamt sinne tänker jag
O mäniska tänk på ändan vill du ej göra
Rätta hälsokälla
Stig upp min själ och tag en blick

Ur den utökade upplagan 1742 av Andelig dufwo-röst togs ytterligare tre visor:

Kom ensamhet min bästa trevnad
Min födelsedag förtjänar att jag
Vår livstid fort med tiden går

Wederqweckende siäla-ro, 1737, innehåller följande visor, vilka senare intogs i skillingtryck:

Gott samvet att äga är bättre än allt
Jag fröjdar mig storlig
I Kriste klarhet kunne vi
I kristne mänskor alla må er ej kristne kalla

Den tidigare nämnda *Vad gagnar väl att efter världen fika* av Tiburtius ingår i "tillökningen" av Evangeliske läro- och böne-psalmer utg. av C. G. Österling,⁶⁶ upplagan 1741, varifrån den sannolikt hämtats.

⁶⁴ Liedgren, a. a., s. 371.

⁶⁵ Andeliga wijsor upptar två visor med denna textbörjan. Den i skillingtryck förekommande är *Abba Fader Gud Jehova du min himmel*.

⁶⁶ Första upplagan utkom 1724-27. Boken brukar betecknas som "senare delen" av Mose och Lambsens visor (Liedgren, a. a., s. 361 f.).

Ur den övervägande herrnhutiskt präglade Sions sånger, 1743–45, hämtades följande visor:

Det enda nöje som jag vet
Död o död du ljuva lisa
Jesu Jehova jag söker och ilar
O Jesu Krist min frälserman

I Sions nya sånger av A. C. Rutström, 1778, ingår tre visor, vilka också tryckts i skillingtryck efter 1778: *Min Jesu dig ske evig ära*, *Var finnes Jesu like* och *Välsignad högt lovad du evige*. I Sions nya sånger ingår emellertid också fem visor, belagda i skillingtryck före 1778,⁶⁷ varför frågan om källförhållandena härvidlag är osäkra.

Åtskilliga visor utöver de här nämnda torde vara hämtade ur andliga sångsamlingar, särskilt ur det stora antal översättningsarbeten, som utgavs under 1700-talet.⁶⁸ Här skall endast nämnas de visor, vilka hämtades ur en samling översättningar av Joachim von Düben, Uthwalde andelige sånger af tyska språket på swensko tolckade, 1725:

Dan går och naten kommer
Du ser min kristen dag för dag
I denna ljuva sommartid⁶⁹
Nu bjuder natten oss farväl
Skull dock o öga som allt ser

Översättningar av danska original är de under 1700-talet spridda och välkända – inte minst genom att de uppgavs som melodi för andra visor – *Sorgen och glädjen de vandra tillsamman* och *Far världen farväl* (båda i Kingos Aandelige Siunge-Koor II).⁷⁰

De flesta visorna i denna kategori utkom endast en eller ett fåtal gånger i skillingtryck under 1700-talet. En del fortsatte att utkomma – ibland i ett stort antal upplagor – under 1800-talet, andra visor tillhör uteslutande 1700-talets utgivning. Det relativt ringa antal visor, som kan sägas vara högre frekventa under 1700-talet, dvs utkom mer än tio gånger, ingår i följande förteckning (de tre förstnämnda utkom i enstaka tryck även under 1600-talet):

Ack vad människan i denna onda värld
Jag är en främling bland alla

⁶⁷ Ack har du ej vilja att bliva min brud, Fördolde Gud och ursprungs källa, Guds heliga evangelium, Upp dyrt köpte blodsförvanter, Uppgången av höjden har nu oss. Sistnämnda visa är språkligt tämligen olika utformad i skillingtrycket och Sions nya sånger. Troligen är den ena versionen en bearbetning i förhållande till den andra eller är båda översättningar av samma original.

⁶⁸ Se Liedgren, a. a., s. 406 f.

⁶⁹ I bearbetad form intagen som nr 475 i 1937 års psalmbok.

⁷⁰ Schiørring, a. a., s. 212 f.

När vill min glädjesol en gång upprinna
 Ack har du ej vilja att bliva min brud
 Ack jämmer och ångslan när jag tänker på
 Ack ljuvlig tid när trån på marken bära frukt (majvisa med akrostikon Anna Brita Elf,
 trol. A. B. E. 1728-1817)
 Dyraste Jesu Guds kärlek
 En visa vill jag sjunga om tal i skriften
 Förbida Herran Gud
 Förblindade värld vart rasar din flärd
 Förgänglighet är vad jorden bär
 I världen sker så många gånger en kristen faller tårar
 Jag vördnar din försyn du allmakt
 Kristen själ vi vill du klaga
 Min anda fröjdar sig i Gud
 Min födelsedag förtjänar att jag
 Min Jesum släpper intet jag
 Nu haver denna ljusa dag
 O Jesu min fröjd som gör
 O livsens ljus vår Jesu kär
 Si Guds menlösa lamm på korset
 Så gläd dig du yngling i ungdomen din
 Till Österland vill jag fara
 Vak upp min själ hav lustigt mod
 Vara tålig och sig nöja

3.3.2.2 *Världsliga visor*

Ca 800 världsliga visor utan direkt anknytning till speciella händelser eller samhällsförhållanden har bevarats i tryck före 1800. Innehållet i dessa är mycket skiftande. Några kategorier kan urskiljas, vilka i stort motsvarar de rubriceringar som visorna getts på tryckens titelsidor. I övrigt finns inom denna grupp ett förhållandevis stort antal visor, som saknar sådana beteckningar, och endast kallas "nya", "vackra" och liknande. Åtskilliga av dessa visor finns införda i samtida handskrivna visböcker.⁷¹ De världsliga visornas härkomst är eljest svårare att spåra än de andliga, vilka till stora delar syns ha hämtats ur samtida tryckta samlingar. Motsvarigheter till dessa tämligen omfattande samlingar saknas beträffande de världsliga visorna. I några fall finns motsvarigheter till de svenska världsliga visorna på danskt och tyskt språkområde.⁷²

Till denna kategori KÄRLEKSVISOR kan huvudsakligen räknas de visor, som i trycken betecknas som "kärleksvisor", samt ett mindre antal visor med beteckningar utan angivande av innehåll. Ett femtiotal kärleksvisor utkom första gången under 1600-talet, drygt 200 under 1700-talet. Kärleksvisorna utgör en tämligen

⁷¹ De större 1500-1600-talssamlingarna tryckta i 1500-1600-talens visböcker utg. av B. Noreen och H. Schück. Jfr också kommentaren till dessa i B. R. Jonsson, *Äldre svensk visdiktning och vistradition II*. För stora delar av det otryckta materialet från främst 1700-talet se SVA: s handskriftskataloger med kommentarer, upprättade av Sven G. Hansson.

⁷² För de danska 1500-1600-talsvisorna se Schiørring, a. a.

heterogen kategori med såväl lyriska som episka visor. Stilen kan vara både skämtsam och mer allvarig. Hudvuddelen av kärleksvisorna är emellertid närmast centrallyriska.

De flesta visor i denna kategori har bevarats i endast ett eller ett par tryck. Ett tiotal visor är kända i ca tio tryck eller därutöver:

Ack hjärtans lilla ljuva vän
Ack uselhet vart skall jag fly
Du lilla gud som hjärtan bryr
En älskelig vän uti världen jag har
Jag lever i gudsfruktan förnöjder till min död
Man kan ej möda och förtret i världen
Skönaste Cloris hör dock/nu till
Täckaste flicka prissärdaste vän
Unga flicka i din vår
Vänt av min själ att jämrä dig
Är jag endast född att lida

Vänt av min själ att jämrä dig utkom första gången under början av 1600-talet, *Skönste Cloris hör dock/nu till* och *Är jag endast född att lida* under 1690-talet. De övriga trycktes första gången under 1700-talet; de flesta under senare delen av århundradet.

Bland kärleksvisorna återfinns några visor av kända författare. Omkring 1620-talet trycktes Johan Messenius' *Jag var bedrövat och ville gärna lära*, hämtad ur hans skådespel *Blanckamäreta*. Denna visa, liksom flera andra kärleksvisor finns även i samtida handskrivna visböcker. Två visor av Lindschöld, *Lilla Lycilla lilla är det ditt maner* och *Min flicka vredgas ej på mig* utkom under 1600-talet, den förstnämnda i tryck daterat 1690. I odaterat 1600-talstryck utgavs även Israel Holmströms *Visserlig var jag då galen i pannan*. Från tidigt 1700-tal kan nämnas Petrus Lagerlöfs *Ifrån den dag jag Elisandra* (Elisandravisan) och Holmströms *Klippingshandskar jag er lovar* (i äldsta daterade tryck från 1736). Sistnämnda visa, som ännu lever i traditionen i Finland, där den använts som sånglek, är enligt J. G. Frunck ursprungligen en tillfällighetsdikt. Den "Lisa", som visan riktar sig till, skulle vara identisk med Elisabeth Funck och skriven före hennes giftermål 1697.⁷³ En annan tillfällighetsdikt, som kan betecknas som kärleksvisa, infördes i skillingtryck, nämligen *När björken bär fikon*. Denna visa utgör egentligen slutstrofen i en bröllopsdikt av Frese, författad till ett bröllop 1719. *När björken bär fikon* lades in som en duett efter visorna *Mörka tysta natten ställer* ("Ungersvens. sorgeklagan") och *Ack jag ser hur mörka skyar* ("Jungfruns tröstesvar").⁷⁴

Dalins *Kulen höst med regn och töcken* och *Stolt Agnes sitter i höga lofts bur*

⁷³ Frunck, Ett bidrag till Israel Holmströms monografi, Samlaren 1881, s. 103.

⁷⁴ Wrangel, Frihetstidens odlingshistoria, s. 269.

rubriceras i skillingtrycken som kärleksvisor. Samma beteckning har också t. ex. Lenngrens *Catrina i sin fjällbänk låg* och Nordenflychts *Skall trohet vara kärleks-slav*.

O tysta ensamhet betecknas i alla tryck som en kärleksvisa men motsvarar i stort Dalins visa om vänskap, *Så skall i enslighet jag största nöje finna*. Dalin kan ha upptagit en redan existerande visa ur traditionen, men det är troligare, att *O tysta ensamhet* utgör en folklig omsjungning av Dalins visa.

De här nämnda författarna uppges inte i trycken. Däremot uppges i trycken – liksom i de flesta viskategorier – några okända författare. *Jag gick mig uti lunden att höra fåglasång* anges ha författats av en sockenskräddare Nils Rylander, *Jag mig alltid munter visar* av en "sjudare i Bleking". *En älskelig vän uti världen jag har* uppges, ej i trycken men ofta i traditionen, vara diktad av den finländska folkskaldinnan "Pali-Maja" (Maria Berg), en uppgift som dock är felaktig.⁷⁵

Ett fyrtiotal visor kan genom de beteckningar de har på skillingtryckens titelsidor föras till en kategori FRIARE- OCH BRÖLLOPSVISOR. Innehållet i dessa växlar från mer seriösa till rent skämtsamma visor. Den äldsta bevarade visan i denna kategori är *I Guds försyn och vilje min lycko står* (1617) som uppges vara diktad i Livland till två personer, vilka endast anges med initialer. Under 1600-talet trycktes även *Många de som fria söka* (1680) och *Högtärade dam min kärlighets flamm* (1683), den sista utformad som en dialogvisa.

1700-talsvisorna är övervägande skämtsamma i stilen. Nämnas kan t. ex. *Du ska tro då va ro* ("lustig bröllopsvisa") tryckt 1736, *Lustige däjlige hövlige övlige* (i odaterat tryck) samt de på dialekt skrivna *Guss fre jer inne så många* och *Hej lusti curasche nu står de/då väll täll* ("bröllopsglam på dalska"). Som skämtsam friare-visa kan också räknas *Det var en lördagsafton jag skulle gå och fri*, som inte utkom förrän under slutet av 1790-talet men skulle komma att ingå i många 1800-talstryck. I större antal tryck utkom *Kom min lilla Sissa du*, *Vackra jungfru lilla vänsko* (båda i ca tio tryck) samt *Frukta Gud föräldrar ära*. Den sistnämnda trycktes i tjugutalet tryck redan under 1700-talet och tillhör det fåtal visor, vilka senare skulle utkomma i många ytterligare upplagor.

Endast en visa har knutits till ett bestämt tillfälle. När *andra sjunga högt om* rubriceras som "bondelyckan i Sverige" och uppges utkommen till ett bröllop mellan bonden Peter Trulsson och pigan Toa Svensdotter i Onsby kyrka 12 juni 1768. Sannolikt har denna visa, saluförd såsom en bröllopsvisa, en avsiktlig politisk tendens, då bondeståndets dygder prisas framför "herrarnas seder".

Fyra visor tillskrivna Bellman finns här. I trycket om "fyra olika sätt att fria" (det äldsta daterade från 1774) ingår *Den flickan hon är sappermänskade*

⁷⁵ *En älskelig vän uti världen* har ingår i Pali-Majas vissamling, tr. 1882. Visan utkom i skillingtryck 1788, Pali-Maja var född ca 1786 (O. Rancken, *Förteckning öfver folksånger*, 1874, s. 16). Denna författaruppgift finns bl. a. i kommentaren till Brage Folkvisor 95.

söt, Så platt har nu den antikrist, Ack så kall om sina händer och Skulle det (så) vara dig till behag.

Ett mindre antal visor i skillingtryck kan betecknas som HERDEVISOR i en rent litterär mening. Det rör sig således inte om funktionsbundna visor använda i vallgång. Beteckningen "herdevisor" förekommer på skillingtryckens titelsidor. Det äldsta trycket med denna beteckning syns vara från 1695, då några visor utgavs som "amoreuse herdevisor". Trycket innehåller *Phidelina nymfers prydna, Skall mig nu ödet in vad öde är få dela, Du lilla fågél snäll som vet av och O näktergal du som så ljuvligt spelar*. Den tidigare utgivna *Falsker herde är det rätt* (i tryck 1680) får också räknas som herdevisa, även om denna beteckning inte förekommer på trycket.

Antalet herdevisor i skillingtryck är svårt att precisera, då gränserna – som tidigare nämnts – ibland är flytande. En visa kan i ett tryck betecknas som herdevisa, i ett annat som kärleksvisa. Kategorin herdevisor är emellertid värd att uppmärksammas, då det rör sig om en speciell litterär genre. Trots de flytande gränserna mellan herdevisor och kärleksvisor kan ändå några visor betecknas som rena herdevisor. Det gäller t. ex. *Nå nå herdinna lilla, Aldraskönsta Elisandra av vad orsak, I skogar i täckaste lunder och Coridon en vår gick vall med fåren*.

Några visor av kända författare ingår i denna kategori, t. ex. Dalins *En Celadon gav fröjderop* och *Philemon drev ut sina får i en äng* samt Freses *Först i vårens spåda grynne*.

Ca trettio SJÖMANSVISOR utkom i skillingtryck under 1600–1700-talen. Flera av dessa skulle emellertid också kunna klassificeras som kärleksvisor med avsked som ett viktigt motiv. Den äldsta kända, *En skeppare rik och snäll jag gärna*, från 1694 är dock en äkta sjömansvisa. Detsamma gäller t. ex. *Det blåser nordost se flöjeln på topp* och *Vi som på havet vida. Ett tusende sjuhundrade sextiotri*, författad av Jonas Greggelund (ibland kallad "Greggelunds sjömansvisa") handlar om skeppet Prins Carls resa under åren 1763–64. *Kom lustig kammerater kom lustig med oss* från 1740 uppges vara skriven av matrosen Anders Flöjja.

Ett par sjömansvisor utkom under förra delen av 1700-talet, eljest är de flesta inte kända i tryck förrän under 1700-talets sista decennier. Det är troligt, att en del sjömansvisor funnits i traditionen, innan de infördes i skillingtryck, men fått en vidare spridning genom trycken. Kategorin har emellertid ingenting gemensamt med de funktionsbundna traditionella arbetsvisor, vilka användes i arbetet till sjöss.

VISOR OM OCH AV BLINDA är en kategori om ca trettio visor, där författarna tydligt uppges i trycken. Visserligen förekommer det även i andra viskategorier, att blinda personer uppges som författare, men för visorna inom denna kategori har detta angetts på ett påtagligare sätt. Till skillnad mot många andra uppgivna författare har säkert författarna till visor i denna kategori existerat och också i verkligheten

skrivit visorna, kanske till viss del för sitt uppehålle.⁷⁶ Innehållet i dessa visor är oftast andligt till sin karaktär.

Efter två personer, Lars Colling och Amund Rudell, har flera sådana visor bevarats (förutom några visor tillhörande andra kategorier). Deras visor trycktes under 1770–1790-talen. Colling skrev bl. a. *Uti en stad då allting fallerar* och *Min vän se hushållsregemente*, Rudell *Församlens Svea folk att skåda Herrans under* och *Varvid skall jag trösta mig*. I övrigt har endast enstaka visor bevarats av varje uppgiven författare. Som exempel på en för denna kategori typisk rubricering kan anföras följande titelsida:⁷⁷ "Författad af Blinda Pigan Margareta Holm Ericksdotter, hemma uti Gästrikeland och Hedesunda socken. Denna Piga är född blind, och har äfwen en Syster som är blind född, hwilka bägge förtjena medmänniskors ömhet och hjälp."

De ÖVRIGA VÄRDSLIGA VISORNA utgör ca 400, varav ett fyrtiotal utkom under 1600-talet. Det skiftande innehåll, som är företrätt i dessa visor, belyses bäst genom några exempel:

Ach huru glad och nöjd jag är (visa om förnöjsamhet)

Begynna jag vill en visa så gill (visa om en kolbonde)

Rara hästar till salu här (visa om hästprångleri)

Du ädla vänskap som är nöjet av vårt liv; Sjungom vad vårt hjärta känner (visor om vänskap)

Brudgum och bruden vilka i skruden (visa om en väl sorterad kryddbod)

Ack ljuvlig tid när som julafton komma må; Julkusar och kakan samt vörtbröd och mer (världsliga julvisor)

I fred sitten alla goda vänner (visa om tobaksmissbruk)

Adam plöjde täck hans Eva mände flitigt spinna ("det värda bondeståndets lov")

Lustige bröder nu luller tillsammans; Skall nu min strupa av nykterhet lida (dryckesvisor)

Stolta Lejon du som haft (gravskrift över en hund)

Poeter nog vidlöftelig skriva (hammarsmedsvisa)⁷⁸

I några fall är visorna utformade som dialogvisor. I ett "samtal mellan pigor och drängar" med början *Ack hårda öde du beslutit mig att kväljas* har för de olika personerna angivits olika melodier för deras respektive strofer. *En gammal tunnbindare svartsjuk och dum* är hämtad ur Audinots opéra comique *Le tonnelier*.⁷⁹

Många visor har – som tidigare nämnts – ett innehåll som ej låter visorna inordnas i de ovan redovisade kategorierna. Hit hör bl. a. Bellmans visor (med undantag för några av hans kungahyllningar och friarevisor). Bellmans dryckesvisor

⁷⁶ Denna viskategori har sin motsvarighet i de ännu i vår tid förekommande tryckalstren med beteckningar som "Köp den blindes sång" och liknande.

⁷⁷ UUB Zetterström Poet. saml. 24: 9. Innehåller visan *Ack människor vad glädje stor*.

⁷⁸ Visan tryckt av N. Dencker i Gamla bergsmansvisor (Med hammare och fackla II, s. 155 ff).

⁷⁹ Anteckning på KB:s exemplar av vistrycket. Se även komm. i J. Flodmarks avskrift av klaverutdraget till Kronofogdarne, s. 13 (ms MAB).

har t. ex. ingen motsvarighet i den folkliga dryckesvisan, där Bacchus torde varit en okänd figur för flertalet skillingtrycksköpare.⁸⁰ Bland mera kända författares visor kan nämnas Wivallius' *Skulle jag sörja så vore jag tokot* och *Ack libertas du ädle ting* (båda i tryck från 1689-talet). Runius' visa *Med herr Burmans friska måg* (Friskens och Runii resa till Dalarön) är känd i skillingtryck först från 1797. Av 1700-talsförfattare, företrädna i detta sammanhang, kan i övrigt nämnas Dalin, Lenngren och Franzén.⁸¹

I ca tio skillingtryck eller mera infördes endast ett fåtal visor under 1700-talet:

Ahasverus han var/var så mäktig (av Bellman)
 Ack/Hör du sparver lilla (bl. a. i tryck med "fågelvisor")
 Den grönskande blomstrande fägnande vår ("vårens" och sommarens ljuvlighet")
 Det var en herrens tjänare som i en hövolm (skämtsam visa om olika yrken)
 Hör du god bonde vad jag säga må (uppges "skriven av en svensk soldat")
 Skall nu vår vänskap ända få (visa om vänskap, ibland betecknad "kärleksvisa")
 Vår änklings Damon skåda får (av Dalin)
 Välkommen greve lilla bland (av Dalin)

Vår änklings Damon skåda får i tryck 1772 samt i odaterat 1700-talstryck följdes av en "parodi", *Vår änka Cloris skåda får* (tryckt 1787). Den helt övervägande delen av visorna i denna kategori trycktes inte förrän mot slutet av 1700-talet och hann därför inte utkomma i större antal tryck under detta århundrade. Flera av dem skulle dock senare utges i många skillingtrycksupplagor. Utöver de ovan nämnda mer frekventa visorna i 1700-talstryck torde säkerligen *Rest haver jag över vatten och land* varit väl känd. Visan ingår visserligen endast i några tryck från 1700-talet men är uppgiven melodi för drygt tjugu visor under senare delen av århundradet. *Rest haver jag över vatten och land*, som inte har någon speciell rubricering i skillingtrycken, är ursprungligen en tillfällighetsdikt. Den skrevs till ett bröllop mellan Carl Gyllenstierna och Anna Maria Soop 1706.⁸²

3.4 Författarna

I bara ett ytterst litet antal skillingtryck före 1800 lämnas uppgifter om författare till visorna, och i dessa fall rör det sig i regel om okända författare. Härvid skiljer sig innehållet i de äldre trycken från 1800-talets tryck, där många av de största svenska poeterna är företrädna anonymt.⁸³

En i detta sammanhang objektiv gruppering av 1500–1700-talsvisorna kan baseras på huruvida författarnamnet är utsatt i skillingtrycken eller ej. Som tidigare

⁸⁰ Bellmansvisor i skillingtryck t. o. m. år 1802 har sammanställts av R. Steffen i hans uppsats *Anteckningar till Bellmansdiktens historia III* (Samlaren 1896, s. 149 ff).

⁸¹ Förteckning över dessas och övriga kända författares visor i följande avsnitt.

⁸² Wrangel, *Frihetstidens odlingshistoria*, s. 229.

⁸³ Jfr U. P. Olrog, *Försök till förteckning över litteraturskalders dikter bland KB:s skillingtryck* (bil. till *Studier i folkets visor*, opubl. lic.avh. 1951).

påpekats är det dock snarare undantag än regel att författarens namn anges. Följande schema kan då uppställas:

1. Visor med utsatt författarnamn

- a) visor av kända, dvs för 1800- och 1900-talens litteraturvetenskap kända, författare ("litteraturskalder"), t. ex. Wivallius
- b) visor av praktiskt okända men i princip identifierbara författare, t. ex. Lars Colling och Amund Rudell
- c) visor som i trycken tillskrivs författare, vilka i åtskilliga fall får uppfattas som fiktiva, t. ex. "bonden Hans Ersä" liksom vanligt förekommande namn av patronymikonslag

2. Visor utan utsatt författarnamn

- a) traditionsvisor, vilka faller utanför denna gruppering
- b) visor av i princip identifierbara och i regel identifierade författare, t. ex. Dahlstierna, Dalin osv.
- c) visor av anonyma författare, vars alster endast är kända genom skillingtryck

Beträffande grupp 2 c) rör det sig om visor, som med stor sannolikhet återger de av författarna auktoriserade texterna. Dessa torde ha varit mer eller mindre direkt skrivna för spridning genom skillingtryck. Författarna kan ha varit boktryckarna själva, personer i hans närmaste omgivning eller sådana som på beställning av producenterna författat visorna. Det kan också ha rört sig om poetiskt begåvade personer (sagt utan estetiskt värdering), som levererat visor till skillingtrycksproducenterna och kanske också delvis haft sin bärning härav. Dessa personer kan i vissa fall varit desamma som sålde skillingtrycken.

Beträffande visor införda i skillingtryck före 1800 har ca 9 % skrivits av mera kända svenska författare. Dessa visor förtecknas härnedan. (Oavsett om författarna är kända har inte psalmer medtagits, inte heller sådana visor som uppenbarligen hämtats direkt ur 1700-talets andliga sång- och vissamlingar.)

Johannes Messenius (trol. 1579–1636)

Jag var bedrövat och ville gärna lära (ur Blanckamäreta 1614)

Chr. Tiburtius (d. 1719)

Så skall nu fullbordas den saliga råd

Vad gagnar det väl att efter världen fika

Jesper Svedberg (1653–1735)

Art utav en rätt bokvinna

Så gläd dig du yngling i ungdomen din

Lars Wivallius (1605–1669)

Ack libertas du ädla ting

Herre Jesu Krist Gud Fader och son

Lönlig stor sorg och smärta
Min Gud du mig benåde
Min hjärtans tröst och lilja du ende ros
Ropa till Gud min själ med flit
Varer nu glad mina fiender all
Är någon till att finna i kärleks stadighet
O tröstrike sol som varnar för fall

Andreas Arvidi (1626–1671 el. 1673⁸⁴)

Huru kan jag så hjärtelig
Hörer till min klagan stor
Jag kan ej längre bevara
Med fröjd lust glädje och gamman
Om dig bliver meddelat här

Lars Johansson Lucidor (1638–1674)

Skulle jag sörja så vore jag tokot

Samuel Columbus (1642–1679)

Det vida villa hav nu synes milt
Fast mycki gott har Gud oss mänskom
Stämmer upp I sångerinnor
Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer
(Alla ur Odae Sveticae)

Erik Lindschiöld (1634–1690)

Lilla Lycilla lilla är det ditt maner
Min flicka vredgas ej på mig

Olof Wexionius (1656–ca 1690)

Förkränkta Dina tänk

Gunno Dahlstierna (1661–1709)

Herr Peder han drömde en dröm om en natt

Torsten Rudeen (1661–1729)

Bort att jag för spis och kläder
Jag skämtar jag kväder

Israel Holmström (ca 1660–1708)

Ibland alla lyckans skatter
Klippingshandskar jag er lovar
Kom drängar kom pigor kom gossar
Men var jag icke viller
Sist när jag tankefull min sorg till att förstöra
Visserlig var jag då galen i pannan

⁸⁴ De här förtecknade visorna ingår i samma tryck om sammanlagt åtta visor, där "mästerten" uppges vara av Arvidi. Av dessa åtta kan *Räven han ropar i alla natt* uteslutas såsom en rent traditionell visa samt *Amor sin skarpa pilar och skott* och *Hemlig sorg uti mig bor*, där källäget och kronologin gör det mindre sannolikt att de skulle författats av Arvidi. De återstående fem (se ovan) kan däremot med större sannolikhet tillskrivas Arvidi.

Johan Paulinus Lillienstedt (1655–1732)
Min dag är all min sol är nederrunnen

Petrus Lagerlöf (1648–1699)
Ifrån den dag jag Elisandra

Michael Renner (f. ca 1660)
Bland allt det man i världen äger
Kommer Adams barn och skåder
Vad har du hjärtans Jesu brutit

Johan Gabriel Werfving (ca 1675–1715)
Cupido farväl att vara din träl

Johan Runius (1679–1713)
Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud
Gud som sig till lov och pris man och kvinna
Kom hör och se betänk och märk
Min själ nu ej förgät
Med herr Burmans friska måg
Vad mest alle efter falle
Vid ett berg uti en dal
(De fyra förstnämnda ur Dudaïm)

Jacob Frese (1691–1729)
Först i vårens späda grynne
Mitt hjärta rörs av fröjd
När björken bär fikon och granen melon
O gode Gud som världens grundval stiftat

Wilhelm Kruse (1674–1739)
I ärlighet gossar som hava gott mod
Livet alla hålla kärt
Minste droppen listigt blod
Modige piltar och bussar i fält
Våra fäder gingo på fast de fingo stötar (utdrag ur Livet alla hålla kärt)
Lät nu gå som Gud och Karl XII vill,

Karl Gustaf Cederhielm (1694–1740)
Vem vill utvälja för frihet och ro

Olaus Petri Carelius (1702–1758)
Hanar å hönor å kycklingar små

Carl Rudenschöld (1698–1783)
O ljuva ort farväl du samling av allt nöje

Anders Odel (1718–1773)
Sist när på ljuvlig blomsterplan

Olof Dalin (1708–1763)⁸⁵

Ack kära min Malin var inte så brå
Bort med höga ting
Den som längtar till att lära
Det kliar i magan och jag har
En Celadon gav fröjderop
Fader vår som i det höga
Förblindade värld vart rasar din flärd
Jag svär sad Malin vid min hy
Kom min vän och sätt en ner
Konung Karl regera i Sveriges land
Kulen höst med regn och töcken
Nu har jag tänkt utur mitt sinne
Ombytlighet vår tids gudinna
Philemon drev ut sina får i en äng
Sen jag min moders hjärta skakat
Skatan sitter på kyrkotorn
Stolt Agnes sitter i höga lofts bur
Stolta Iris när du fräser
Så skall i enslighet man största nöje finna
Unga Flora har en syster
Vår änklings Damon skåda får
Välkommen greve lilla

Hedvig Charlotta Nordenflycht (1718–1763)

Ack så är världens sätt
Skönsta Iris sad Cliandes
Skall kärlek vara trohets slav
Ädla myntgudinna som ger världen

Carl Michael Bellman (1740–1795)⁸⁶

Fredmans epistlar:

- 9 Käraste bröder systrar och vänner
- 16 Fader Bergström fingra
- 23 Ack säg min moder säg vem dig sände
- 25 Blåsen nu alla; även i äldre version: Blås musikanter för Ulla galanter
- 30 Drick ur ditt glas se döden
- 33 Stolta stad jag nu glad
- 34 Ack vad för en usel koja
- 38 Undan ur vägen se hur
- 48 Solen glimmar blank och trind

⁸⁵ Av de här förtecknade visorna är författarattribueringen osäker beträffande *Den som längtar till att lära* och *Stolta Iris när du fräser*. Dessa har tillskrivits Dalin i avskrifter.

⁸⁶ Ovan förtecknade visor har tillskrivits Bellman. Flera attribueringar har dock genom senare forskningar, framförallt av Nils Afzelius, fränkänts Bellman eller betraktats som osäkra. Jfr Afzelius register över Bellmanstidens diktning (SVA). Jfr också B. Nordstrand, Källkritisk inledning till Genrestudier i Bellmans backanaliska diktning; bil. IV Förstaradsförteckning över Bellmans diktning. (Stencil 1970.) Följande visor, vilka upptagits ovan, kan inte med säkerhet tillskrivas Bellman: *Ack så kall om sina händer*, *Bort med vett och sunda tankar*, *En Eneas lik vid Troja*, *Flicka tog buteljen hit*, *Min kung när pukan slår larm*, *Mitt sinne friskt och uppå krogen*, *Nej, Juda folk det går för vida*, *Sist jag lustigt surra*, *Skulle det vara dig till behag*, *Skåda sin morgon sitt öga gnugga*, *Sverige sjung ditt nit kan ilskan*.

- 51 Movitz blåste en konsert
62 Movitz valthornen proberar

Fredmans sånger:

- 10 Supa om klockan tolv
11 Portugal Spanien Stora Britannien
12 Venus Minerva Mars med de djärva
14 Ack om jag hade tolv tusen daler (äldre version av Hade jag tolv . . .)
19 Ack döden är en faslig björn
24 Bort vid en grind uti en skog
29 Grannas Lasse klang på lyran
35 Gubben Noak gubben Noak var en hedersman
40 Ahasverus han var/var så mäktig
41 Joakim uti Babylon
43 Adams skål vår största far
44 Gamla bror Jockom
47 Bacchus snyfta grät och stamma
48 November den femtonde dagen
50 Parterna syns kring Bacchus så rörder⁸⁷

Bacchanaliska qväden och en stuf rim:

Jag vördar Gud och kungen
Och världen är ängslig och tiden är svår

Dikter till Gustav III:

Sveriges kung din livvakt syns på fältet tåga
Så har nu vid Hogland god vänner
Så lyser din krona nu kung
Gustavs skål den bästa kung

Dikter till enskilda och övriga dikter:

Ack så kall om sina händer
Ack mitt hus är tomt och öde
Bort med vett och sunda tankar
Dagakarlen pustar och flämtar vid sin
Den flickan hon är sappermänskade söt
Dyre bror av jungfru födder
En Eneas lik vid Troja
Flicka tag buteljen hit
God dag sade Sidenström god dag herr sekreter
Knäpp upp båd rock och
Hören syskon om er lyster
Kom se patrullen
Lät oss vår tid förgäta
Marsch mina björnar vänster sväng höger om
Min kung när pulkan slår larm
Mitt sinne friskt och uppå krogen
Nej Juda folk det går för vida
Sist jag lustigt surra

⁸⁷ Sång nr 50 finns även i skillingtryck med en tillagd första strof med början *Uti en tid då allting fallerar*. Denna strof är ej av Bellman. (Komm. av Nils Afzelius på ett KB-ex, F Bellman r².)

Skogens gud lät röra eder
Skulle det vara dig till behag
Skåda sin morgon sitt öga gnugga
Stackars Pelle som måste krusa och kamma
Stå vid glaset och vigas vid
Sverige sjung ditt nit kan ilskan
Så platt har nu den antikrist
Tänk huru Bachus han skrattar
Töm din bål och svälj din varma låga
Vid ett torp i en skog

Joachim Wilhelm Lillieströle (1721–1808)
Kom stilla levnad bli min fröjd

Carl Gustav Leopold (1756–1829)
Vid havet på ensliga stranden

Olof Lindsten (1756–1829)
Hejsa Couragie vad är

Anna Maria Lenngren (1755–1817)
Allting i världen ger orsak att dricka
Catrina i sin fållbänk låg
Cornelius lik sin hela ätt
Den fromma fru Signhild
Den stackars Nelli satt och grät
Det var natt och månen blänkte
Du som i höghet tror sällheten vinnes
Gamla/Gubben Didric var en man
I stillhet gömd för ödets nycker
Jag har en lantlig stuga
Kom lät oss livets vällust smaka
När sänkta rullgardiner
Söndag. Blev jag hjärtli
Ungdom/Yngling du vars hjärta hyser
Vi prisas så högt våra fäder

Johan Stenhammar (1769–1799)
Forntiden hade ett nyttigt skick

Carl Johan Lindegren (1770–1815)
I forntiden bodde lycksalig och fri
Lilla Kalle sprang så rolig

Franz Michael Franzén (1772–1847)
Det var i Saimen på en ö
Goda gosse glaset töm
Rättnu av mina blomningsdar
Unga flicka i din vår

Ovanstående förteckning bekräftar och förklarar på sitt sätt, vad Evert Wrangel en gång skrev: "De allra flesta av våra större skaldar, de s. k. 'konstdiktarne', äro eller hafva varit med flera eller färre visor företrädde i folkets repertoire . . ."⁸⁸ Även med den ständiga reservationen för vad förlorade tryck kan ha innehållit, är förteckningen talande. Av de stora svenska författarna från 1600–1700-talen, vilka skrivit strofiska dikter, saknas knappast någon. Mångfalden av företrädde författare är snarare förvånande. Även beträffande de enskilda texterna är det intressant att studera urvalet. I detta sammanhang bör det starkt understrykas, att *skillingtrycken var det medium framför andra, genom vilket kända svenska författares alster nådde en större publik*. För den tid, som behandlas i detta arbete, liksom under 1800-talet, har sålunda skillingtrycken haft en viktig litteraturspridande roll. Samtidigt får man anta, att skillingtrycksproducenterna och -försäljarna inte drevs av någon idealistisk strävan att sprida god litteratur utan främst såg till den presumtiva avsetningen. Det rör sig här om en växelverkan emellan anpassning till och påverkan på publikmaken. De kommersiella övervägandena har säkerligen spelat in vid valet av visor, inte minst vad sångbarheten beträffar, d. v. s. här närmast möjligheten att kombinera texterna med lämpliga och helst bekanta melodier. På så sätt har melodibeståndet varit av stor betydelse för urvalet av den poesi, som spreds genom skillingtrycken.

Av de företrädde författarna intar beträffande antalet texter Bellman första platsen med ett sextiotal visor. Anmärkningsvärt är, att åtskilliga av dem lanserades i skillingtryck tämligen tidigt. Visor, som senare ingick i Fredmans epistlar och Fredmans sånger, spreds sålunda genom skillingtryck, långt innan dessa samlingar utgavs.

Efter Bellman kommer närmast Dalin och fru Lenngren med tjugotvå respektive fjorton visor. Påfallande är, att bara en av Lucidors visor intogs i skillingtryck. Samma förhållande gäller – fast kanske mindre överraskande – beträffande Dahlstierna och Odel. I gengäld har emellertid de två visor, det här är fråga om, blivit desto flitigare tryckta. Odels Sinclairsvisa är överhuvudtaget den i Sverige flest gånger utgivna skillingtrycksvisan. Inte oväntat är Israel Holmström väl representerad. Han anknyter gärna till den traditionella visans, särskilt skämtvisans, stil och ämnen. Det är knappast någon tillfällighet, att han själv givit en av sina dikter den skillingtrycksinspirerade titeln "En ny, lustig och begärlig visa", nämligen *Kom drängar kom pigor kom gossar*.

3.5 Sammanfattning

Skillingtrycksvisornas texter representerar ett helt spektrum, från t. ex. medeltidsballader till dikter av Franz Michael Franzén. Ibland ger tryckens titelsidor un-

⁸⁸ Wrangel, *Hvad folket sjunger*, s. 258.

derlag för en indelning, i andra fall måste en sådan baseras på textanalys. Skillingtrycksproducenterna och avnämarna gjorde givetvis inte någon klassificering av visorna. Om den enkla gruppering av en del visor i kärleksvisor, sjömansvisor o. d., som gjordes av utgivarna, också spelade någon roll för avnämarna är okänt. Någon skillnad mellan visor, upptagna ur traditionen, och visor av kända författare lär inte ha gjorts, om inte annat därför att författarnamnen ju endast undantagsvis utsattes.

Några huvudlinjer i utvecklingen kan här antydast. Psalmer och andra andliga visor intar en stor plats under 1600-talet för att under loppet av 1700-talet bli allt färre, proportionellt sett. Nyhetsvisan är däremot en genre, som i huvudsak framträder först under 1700-talet. Utgivningen av visor inom de traditionella folkvisegenrerna minskade procentuellt sett under 1700-talet men skedde ändå i tämligen stor omfattning. Flera balladtyper intogs sålunda i skillingtryck för första gången under detta sekel.

Historisk/politiska visor, framkallade av de dagsaktuella händelserna, blir, inte oväntat, kortlivade på tryckrepertoaren. Dahlstiernas Göta kämpavisa om Narvaslaget och Odels Sinclairsvisa tillhör undantagen. Frihetstidens partivisor använder nästan inte alls skillingtrycket som medium, under det att den gustavianska tidens kungahyllningar myntas ut denna väg. De lyriska kärleksvisorna, som i flera fall skulle komma att gå ut i traditionen, vann insteg i skillingtrycken under 1700-talet.

De bestämda förskjutningar inom tryckens innehåll, vilka sker under den period som här behandlas, kan således till väsentlig del korreleras till sociala förändringar på avnämarsidan. Målgruppen för skillingtrycksförsäljningen var inte densamma under slutet av 1700-talet som 200 år tidigare. Genom läskunnighetens utbredning skedde en successiv breddning av publiken, som kom att omfatta också lägre sociala skikt. Denna förändring speglas också i innehållet i trycken. Skillingtrycken får ändå – trots ständiga innovationer i innehållet – betraktas såsom ett i princip tämligen konservativt och smakkonserverande medium. Den stilretardering, som trycken företräder, har givetvis gjort dem alltmer inattraktiva för den publik, som varit bekant med växlingarna inom litteraturen och musiken.

Melodikällorna 1

En principdiskussion om källorna och deras värde

I detta och följande kapitel skall behandlas de källor, vilka meddelar melodier till visor i skillingtryck. Detta kapitel diskuterar melodiangivelserna och deras betydelse samt i korthet de olika slagen av melodikällor. I kapitel 5 skall närmare behandlas de konkreta melodikällor, vilka enligt diskussionerna i detta kapitel kan anses vara av största värde och därför också beaktats i sin helhet.

4.1 Melodiangivelserna

Melodiangivelse (i det följande förkortat MA) förekommer redan i ett av de äldsta bevarade trycken (1583), då Lucretiavisan (*Begynna vill jag att sjunga om en konungs son i Rom*) uppges skola sjungas "medh the Nother Jagh säger idher wänner kiäre etc."¹ Bruket med MA fortsätter sedan i större eller mindre omfattning under hela den tid skillingtryck producerades. Att på detta sätt sprida upplysning om vilken melodi en visa kunde sjungas till var det enda möjliga. Nottrycket var länge en exklusivitet och vore dessutom orimligt i det slag av trycksak som skillingtrycket utgör. Även senare, då nottryckning inte längre var ett privilegium som uteslöt tryckarna av skillingtryck, skulle noter i så hög grad fördyrat trycken att dessa aldrig skulle kunnat nå en större läsekrets. Nottryck skulle dessutom – och framförallt – ej varit till någon nytta, då avnämarna av trycken (med eventuellt undantag för ett ytterst litet fåtal) inte var notkunniga. Största delen av de vistexter, vilka skillingtrycken var förmedlare av, uppbars också av melodier som redan var kända eller genom sin enkelhet lätt kunde läras ut, av t. ex. skillingtrycksförsäljarna.²

Den äldre skillingtrycksvisan tillhör en period, då kontrafaktur och paroditeknik florerar inom alla musikaliska genrer. Luthertidens psalmer hade tagit upp melodier från världsliga visor. Författare som t. ex. Runius och Nordenflycht skrev dikter direkt för redan existerande melodier, däribland även koraler. I 1600- och 1700-talens personaltryck, som t. ex. bröllops- och begravningsdikter,

¹ SVA:s kopiesaml. Sv 1.

² En parallell utgör den nutida allsångsvisan avsedd för speciella tillfällen, där man begagnar sig av allmänt kända melodier.

förekom visserligen ibland originalkompositioner i nottryck, men i betydligt större omfattning endast MA. Att man förr inte heller för skillingtrycksvisans del drog någon skarp gräns mellan "andliga" och "världsliga" melodier är naturligt.

Av de ca 2 000 visor, vilka är kända i tryck före 1800, har ungefär hälften melodihänvisning i något eller flera av de tryck visan ifråga förekommer. Härutöver kommer ett mindre antal visor, som uppges skola sjungas "under bekant ton" och liknande. Också några mer skämtsamma "melodiangivelser" förekommer, som t. ex. då *Det är så fagert i Kråkelund* i ett par 1700-talstryck sägs skola sjungas "på bästa fåglaläte".

I de flesta fall fogas MA till vistexten första gången visan trycks och oftast följer sedan MA visan om den trycks om. Det förekommer emellertid att man för samma text hänvisar till olika melodier, även om detta är tämligen sällsynt. Många visor hänvisar till samma melodi och antalet texter i tryck överstiger vida de melodier som användes.

Ett stycke in på 1800-talet blir MA mindre vanliga. Detta gäller såväl för äldre visor som fortsätter att utkomma under 1800-talet, som för visor vilka uppträder i tryck första gången efter 1800. Möjligen har den minskade frekvensen av MA under loppet av 1800-talet till en del sin orsak i den allmänna minskade betydelsen av paroditeknik, även om andra faktorer härvidlag troligen spelade en större roll.

MA förekommer till visor av alla kategorier. De är dock ytterst sällsynta till ballader och ligger även beträffande kategorin traditionsvisor i sin helhet under genomsnittet om ca 50 %. Över detta genomsnitt ligger däremot kategorin andliga visor samt visor om aktuella (eller föregivet aktuella) händelser.

Åtskilliga visor har en enkel typ av MA, sålunda att t. ex. visan A uppges skola sjungas som B. I andra fall kan för t. ex. en visa C uppges melodin D, vars text i sin tur i ett annat tryck uppger E som melodi. Om ytterligare hänvisningar förekommer bildas långa kedjor. Man kan i dylika fall benämna B en *direkt* MA för A, medan E är en *indirekt* MA för C. Exempel på "korshänvisningar" förekommer också, där en visa A uppger B som melodi i ett tryck, medan B i ett annat tryck hänvisar till A.

Många visor med MA kan sammanställas i tablåer och MA anges med pilar. I anslutning till behandlingen av melodityperna i kapitel 6 har sådana tablåer uppställts. Inte mindre än ca 400 visor kan inordnas i dessa tablåer, som ger prov på såväl enklare kedjor (t. ex. nr 52-55) som mer komplicerade (t. ex. nr 10).

En ytterst väsentlig fråga i detta sammanhang är huruvida man verkligen följde MA. Är de i trycken uppgivna melodierna endast förslag utan större reell betydelse eller motsvarar de i praktiken det melodistoff man använde till visorna? Genom bristen på egentliga uppteckningar före 1800 av melodier till skilling-

trycksvisor kan det inte helt bevisas att man begagnade de uppgivna melodierna. Men ingenting talar för att man inte gjorde så. Det fåtal bevarade yngre traditionsuppteckningar, vilka kan anses återge tradition från 1700-talet, tillhör också samma melodityper som uppgavs för visorna ifråga under 1700-talet.³ Undantag bör naturligtvis ha förekommit. Man kan t. ex. inte bortse från att lanserandet av en del visor kunde misslyckas och att därmed deras MA inte heller fått någon betydelse.

Oberoende av om någon konkret melodi kan återfinnas bakom MA har denna ändå alltid ett stort egenvärde. Den anger en bestämd melodi avsedd att begagnas till en bestämd text och namnger melodin (i det fall det rör sig om en vismelodi) genom att uppgi den visa, till vilken man knöt melodin vid den berörda tiden och vilken i sin tur kan förutsättas varit allmänt känd. Genom att ett så stort antal visor kan sammanföras i tablåer kan de begagnade melodityperna – oavsett om man känner den konkreta melodin bakom eller ej – till stor del begränsas. Varje tablå kan, om också med vissa reservationer, anses representera en melodityp som begagnats till de i tablån upptagna visorna.

Enda belägg på en visa kan vara att den uppgivits såsom melodi i ett skillingtryck. MA kan också ge äldre belägg för en visas tidigare existens. Exempel härpå ger den ovannämnda *Jag säger (eder) vänner käre*, känd i ett daterat tryck från 1739, men uppgiven såsom melodi redan 1583. *Hur länge skall stormen då räcka* är känd i tryck från 1802, men har sannolikt varit känd och funnits tidigare i tryck, då den uppges som melodi för två visor under 1790-talet.

Uppgifter som "sjunges under bekant ton" eller dylikt skulle kunna tydas bokstavigt, dvs att melodin till vistexten verkligen redan var välkänd. Så var säkert oftast också fallet. Man får emellertid inte bortse från att dylika uttryck ingick i reklamföringen av ett tryck på samma sätt som redan tidigare tryckta vistexter kunde saluföras som "alldeles nya". Däremot har säkert en "melodiangivelse" som "egen gamla ton" för *Alle små fåglar i skogen äre* i tryck 1639 verkligen avsett en redan använd och troligen traditionell melodi.⁴

Melodiangivelserna kan användas som mätare på melodiers popularitet under en viss bestämd tid. Särskilt då man lanserade en ny visa har man säkert angett en melodi, som antingen redan var allmänt känd och omtyckt eller som man räknade med skulle ha förutsättningar för att tilltala skillingtrycksköparna. Med de i första hand kommersiella intressen som låg bakom skillingtrycksutgivningen torde man inte ha satsat på tryckningen av en visa med en melodi som inte intresserade köparna; det låg reklamvärde i en omtyckt melodi. Där man av politiska eller andra propagandaskäl var mån om att så snabbt som möjligt försäkra sig om

³ Det gäller t. ex. melodiuppteckningarna av *Det/Där bodde en skälm ibland alla*, som tillhör samma melodityp som koralen *På dig o Herre käre*.

⁴ SVA:s kopiesaml. Sv 2.

allmän spridning av en visa, var man säkert synnerligen angelägen om att välja en för tiden populär melodi, som kunde underlätta spridningen. Därmed kunde också idéinnehållet i visan ifråga spridas snabbare.

Några reservationer för värdet av MA måste emellertid göras, då risk finns för feltolkningar och felkällor. Omtryck av hela skillingtryck, dvs med hela innehållet intakt, kunde ibland ske därför att man ville trycka om en bestämd visa. En annan visa i samma tryck kunde då tryckas om mer eller mindre slentrianmässigt eller som utfyllnad utan att intresset för denna ifrågasattes. Ett exempel härpå ger balladen om Axel och Valborg, *De lekte guldärning vid bredan bord*, som tillsammans med *Menophilus min högste skatt* bevarats i ett defekt 1600-talstryck. Sistnämnda visa infördes även senare, sannolikt som utfyllnad, i samma tryck som den långa visan om Axel och Valborg ända in på 1830-talet.⁵ Det är uppenbart, att det här var balladen om Axel och Valborg man i första hand ville publicera. Herdevisan *Menophilus min högste skatt*, liksom dess MA, den ur Rists Galathee hämtade *Ach Amaryllis hast du*, kunde knappast tilltala 1800-talets skillingtrycksköpare. Den andra visan i trycket får härmed en funktion som kan jämföras med en grammofonskivas "baksida". Särskilt om en MA av här nämnt slag upptagits i en tablå, kan denna MA ge anledning till feltolkning av tablån och därmed en hel melodityps användning. Däremot bör bevarandet av en MA vid omtryck av en visa i ny kombination med andra visor tyda på att denna MA bevarat den aktualitet den hade vid första tryckningen. Då det intörde sig om mer automatiska omtryck av hela skillingtryck utan omtryck av en bestämd visa skedde säkert också en omprövning av värdet av denna tidigare MA till visan.⁶

För bedömningen av en melodityps användning och spridning under slutet av 1700-talet är det väsentligt att också ta hänsyn till MA för tiden närmast efter 1800. Till skillnad mot nutida snabba växlingar inom populärmusiken får man under äldre tid räkna med en långsammare och mer successiv övergång till nya musikaliska stilar och till melodibyen.⁷

Melodiangivelsernas största värde är ändå knuten till möjligheterna att finna de avsedda konkreta melodierna bakom dessa. Förutsättningen härför är att MA är *entydig*, dvs att man vid utforskningen av de begagnade melodierna inte behöver vara tveksam om vilken melodi som avsågs i trycken. Samma MA

⁵ Flertal tryck i KB G 1.

⁶ Man kan jämföra med senare tryck, som använts såsom tryckmanus för nya skillingtryck. Här har man uppenbarligen strukit det som inte längre kunde anses gångbart vid tiden för omtryckningen. (Se t. ex. KB E 1797 g.)

⁷ MA i skillingtryck har därför i del 2 och i tablåerna upptagits fram till år 1830. Att just denna tidpunkt valts beror även till stor del på att registren över de största samlingarna går fram till 1830. Då endast en mycket liten del av visor tillkomna före 1800 fortsatte att utkomma efter 1830 kan därmed även melodiangivelserna i förteckningen i del 2 i stort sett sägas vara fullständiga för de visor denna undersökning behandlar.

kan också under olika tider ha syftat på olika melodier. Om man inte med säkerhet vet vilken melodi som avses kan man säga att MA är *flertydig*.

Melodiangivelserna utgörs till största delen av hänvisningar till koraler eller andra visor, vilkas texter i sin tur ofta finns belagda i skillingtryck. För en mindre del av texterna uppges danstyper utan närmare precisering i form av titel eller annan identifikation. I några tryck uppges som melodier rent instrumentala stycken.

4.2 *De olika slagen av melodikällor*

Melodier till sådana vistexter, vilka förekommer i skillingtryck, återfinns i flera olika slag av källor. Detsamma gäller melodierna bakom MA i trycken. Korallerna bakom MA finns belagda i flertalet koralsamlingar, såväl tryckta som handskrivna, från ca 1600 och framåt. I koralsamlingarna finns även melodier till åtskilliga psalmer tryckta i skillingtryck. Melodier till andra viskategorier i äldre skillingtryck, liksom melodier bakom MA, förekommer – fast i tämligen liten utsträckning – i handskrivna samlingar av olika slag från slutet av 1600-talet och framåt samt i ett mindre antal samtida tryck. Ett litet antal visor är försedda med psalmodikonnoter i 1800-talstryck. Den kvantitativt sett största källan för skillingtrycksvisor utgörs emellertid av traditionsuppteckningarna.

Som nämnts redan i kapitel 1 kunde dikter av kända författare dels få allmän spridning genom skillingtrycken och sålunda bli en del av den folkliga vis-sången, dels förekomma i egenskap av t. ex. sällskapsvisor. Motsvarande förhållande råder beträffande de källor, vilka meddelar melodier till texter i skillingtryck. Dessa källor kan inte utan vidare användas såsom melodikällor för skillingtrycksvisorna i deras egenskap av folkliga visor, utan källornas värde som "folkliga" källor måste prövas. Tidpunkten för källornas tillkomst spelar också in i detta sammanhang. Inte heller de bevarade traditionsuppteckningarna kan utan vidare användas för information om den äldre vissången, då samtliga uppteckningar härrör från tiden efter 1800.

I detta avsnitt skall behandlas de olika *slagen* av melodikällor och deras relevans för de äldre skillingtrycksvisorna. Termen *direkt* melodikälla kommer att användas för sådan källa, som meddelar melodi till text i skillingtryck. *Indirekt* källa betecknar sådan källa, som meddelar melodi till visa, vilken uppges såsom melodi för text i skillingtryck. *Folklig* melodikälla används både – i analogi med "folklig visa" – som beteckning för källa, vilken innehåller melodimaterial till visor i deras egenskap av skillingtrycksvisor (jfr 4.2.4 nedan), och som beteckning för källa, vars innehåll till stora delar varit känt av skillingtrycksavsnämnarna (jfr 4.2.1).

4.2.1 Koralsamlingarna

Koralsamlingarna är utan tvekan det slag av melodikälla som meddelar melodier till största antalet vistexter. Åtskilliga psalmer och andra andliga visor i främst 1600-talstryck återfinns också med melodier i dessa samlingar. Deras värde som folkliga melodikällor bör därför närmare diskuteras.

Otvivelaktigt kan den allmänna psalmsången i kyrkan betraktas som ett folkligt kollektivt sjungande. Den protestantiska församlingssången med menighetens aktiva deltagande utbreddes så småningom efter ca 1620 sedan den förberetts genom 1614 års handbok.⁸ Ett krav på församlingens medlemmar att besöka gudstjänsterna framväxte också successivt, och i 1686 års kyrkolag stadgades, att "alla skola sig ombeflita att komma så tidigt tillstädes och så enhälligt infinna sig i kyrkan, att de sin syndabekännelse allmänneligen göra kunna."⁹ En förnyad stadga om eder och sabbatsbrott av år 1687 och Kungl Maj:ts befallning om kyrkobesök på böndagarna poängterade ytterligare myndigheternas krav på deltagande i gudstjänsterna.¹⁰ 1687 års stadga hade ålagt husbönder och husmödrar ansvar för att deras barn och tjänstefolk besökte gudstjänsterna, även om många hade långt till kyrkan. Åtskilliga belägg på straffpåföljd för uteblivna kyrkobesök har bevarats,¹¹ vilka bevisar hur allvarligt man såg på denna förseelse. Men även om många människor uppenbarligen uteblev från gudstjänsterna, torde ändå merparten av befolkningen ha deltagit i dessa i sådan utsträckning att de bästa förutsättningar skapades för att de i kyrkorna brukade koralerna skulle bli allmänt kända melodier.

I hemmet var psalmsång en vanlig företeelse, såväl vid husandakten som vid familjehögtider av skilda slag.¹² I det dagliga livet och arbetet spelade psalmsången också en stor roll. Biografier och levnadsbeskrivningar från 1500-talet och in på 1800-talet ger åtskilliga vittnesbörd om psalmens centrala plats hos människor av alla samhällsklasser.¹³ Förtrogenheten med psalmerna och deras melodier framgår också därigenom, att man i den, ofta mer eller mindre tillfälliga, folkliga diktningen finner visor som till sitt innehåll parodierar psalmer

⁸ Moberg, *Kyrkomusikens historia*, s. 417. Jfr dock S. Kjellerström, *Församlingssången i Sverige under reformationstiden* (Psalm och sång. Studier tillägnade E. Liedgren, 1959, s. 46).

⁹ Kyrkolagen 1686, 2 kap. 5 § (cit. efter K. H. Johansson, *Kyrkobruk och gudstjänstliv under 1700-talet*, 1938, s. 56).

¹⁰ Johansson, a. a., s. 63.

¹¹ Johansson, a. a., s. 57 ff.

¹² Se t. ex. B. Olsson, *Psalmboken som folkbok*, 1942, s. 42 ff, och G. Morin, *Bidrag till sjuttonhundratalets svenska koralhistoria*, STM 1944, s. 142 f.
husländska bouppteckningar 1752-1808, s. 40. Sistnämnda undersökning bekräftar också psalmbokens ställning.

¹³ Se t. ex. H. Pleijel, *Svenska allmogens läsning under stormaktstiden*, Saga och sed 1953, s. 62 ff, Olsson, a. a., s. 44 ff och Troels-Lund, *Dagligt liv i Norden på 1500-talet VI*, 1934, s. 110 ff.

och sjungs till koralmelodier; ett parodiskt innehåll skulle helt förfelat sin verkan om inte föremålet för parodin och melodin varit känd.

Då det gäller innehav av böcker var psalmboken jämte bibeln och katekesen den mest spridda boken. Undersökningar av bouppteckningar från senare delen av 1600-talet och framåt bekräftar psalmbokens starka ställning hos folk av alla stånd. I flertalet av de undersökta områdena har psalmboken t. o. m. varit den i särklass vanligast förekommande boken under senare delen av 1700-talet.¹⁴ Psalmboken bör därför redan under tidigare delen av 1700-talet ha tillförts många enskilda hem. En viss roll spelade säkert också bruket att ge en psalmbok som fästmans- eller brudgåva.

1695 års psalmbok utkom under åren 1696 till 1819, då den Wallinska psalmboken antogs, i minst 250 upplagor och enligt ett yttrande till Kanslikollegium 1763 framgår, att upplagorna vanligen uppgick till 6 000 exemplar och därutöver.¹⁵ Fyra upplagor utgavs med noter.¹⁶

Det råder således inget tvivel om, att psalmboken varit en i högsta grad folklig bok och att koralmelodierna i stor utsträckning bör ha varit allmänt kända och använda. Koralsamlingarna som helhet kan därför väl försvara sin plats som folkliga melodikällor. Däremot kan det nu vara svårt att alltid förknippa enskilda koralmelodiers användning med bestämda folkliga vistexter. Förhållandena skiljer sig härvidlag före och efter tiden kring ca 1700.

Före tillkomsten av 1695 års psalmbok fanns ingen för hela riket gemensam psalmbok, även om försök till en enhetlig psalmbok hade gjorts redan från 1630-talet, framförallt med den s. k. Uppsalapsalmboken 1645.¹⁷ Då läraren i musik vid läroverket i Kalmar, Israel Leimontinus, år 1671 till konsistoriets censur inlämnade en provpsalmbok med melodier, delvis komponerade av honom själv, fick han till svar från ärkebiskopen, att psalmboken inte kunde antas, då det skulle förorsaka "irring och anstöt i församlingen, om hvarje ort skulle få sin särskilda psalmbok och icke nyttja den allmänt anbefallda Uppsala-psalmboken."¹⁸ Någon officiellt fastställd psalmbok för hela landet utkom dock ej och man får räkna med att det, trots vissa enhetssträvanden, utbildades olika traditioner i olika stift. Koralthandskrifterna, som ofta kan proveniensbestämmas, utgör härvidlag en viktigt melodikälla.

För psalmer i skillingtryck har man säkerligen använt den melodi, som i den egna församlingen eller det egna stiftet kombinerades med texten ifråga. Motsvarande gäller för melodierna bakom melodihänvisningarna.

¹⁴ Resultatet av en undersökning gjord av Kyrkohistoriska arkivet i Lund har delvis redovisats av H. Pleijel i *Psalm och sång*, s. 217. En detaljerad förteckning över antal arv-låtare med redovisade böcker under olika tidsavsnitt finns i Arne Carlsson, *Böcker i bo-*
¹⁵ Olsson, a. a., s. 7 f.

¹⁶ K.-J. Hansson, *Koralpsalmboken 1697, 1967*, s. 64 ff.

¹⁷ Fransén, *Koralbok till Then swenska Ubsala psalmboken 1645, 1940*, s. 245, 251.

¹⁸ Norlind, *Musiken vid svenska skolor under 1600-talet*, Kult och konst 1906, s. 103.

Sammanfattningsvis kan sägas, att ju fastare kombinationen psalmtext/koral-melodi är, desto sannolikare är entydigheten beträffande melodiangivelserna i skillingtrycken. Endast i de fall, där man kan förutsätta en för hela riket gällande kombination av psalmtext/koralmelodi, genom att denna kombination förekommer i flera olika koralhandskrifter representerande olika stift, kan man med största sannolikhet förutsätta att melodin ifråga varit den för vistexten ifråga avsedda. För kännedomen om skillingtrycksvisorna från 1500-1600-talen bör därför samtliga koralssamlingar av betydelse beaktas liksom eventuella melodi-angivelser i dessa samlingar. Då olika melodier kunde begagnas till samma psalm blir dock melodiangivelserna i de tidiga koralssamlingarna entydiga endast om melodin till den hänvisade koralen förekommer i samma handskrift resp. tryckta psalmbok som melodiangivelsen.

Annat blir förhållandet efter tillkomsten av den auktoriserade koralpsalmboken av år 1695/97. I ett kungligt brev av år 1698 hade den nya psalmboken förklarats som den enda för hela riket gällande, och det blev förbjudet att sjunga andra psalmer än dem, som ingick i denna. Som regel torde melodiangivelserna i skillingtryck efter denna tid vara entydiga, dvs syfta på melodierna i den auktoriserade koralboken. Det dröjde emellertid innan man lärde sig de nya psalmerna och framför allt melodierna. Bengt Wahlström säger härom, att de nya melodierna vållade besvär, och att om man kunde så bytte man ut dem mot äldre och välkända.¹⁹ Man kan i sådana fall räkna med att den äldre lokala traditionen fortsatte att spela sin roll. Å andra sidan grundar sig koralboken till stora delar på en tidigare tradition och bygger på redan existerande äldre koralhandskrifter.²⁰ 1697 års koralbok bör därför alltid beaktas – både som direkt och indirekt källa – för skillingtrycksvisor även före 1697. Med viss reservation för den tid som förlöpte innan koralboken blev allmänt använd, är i varje fall dess betydelse för den folkliga vissången under större delen av 1700-talet obestridlig.

4.2.2. De äldre handskrivna notböckerna, huvudsakligen av instrumentalkaraktär

Handskrivna notböcker från senare delen av 1600-talet och framåt innehåller ett mindre antal melodier till texter i skillingtryck och till visor och instrumentala stycken, vilka uppges som melodier i skillingtrycken. Innehållet i dessa notböcker är i regel av likartat slag i böcker från samma tid. De upptar såväl olika högre-ståndsdanser som andra instrumentala stycken, däribland även vismelodier arrangerade för instrumentalt framförande.

¹⁹ Wahlström, Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok, 1951, s. 272.

²⁰ Ang. koralhandskrifter utnyttjade för 1697 års koralbok se E. Burger, Deutsche Kirchen-melodien in Schweden, Kyrkohistorisk årsskrift 1932, s. 232 ff. Jfr även Hansson, a. a., s. 107 ff.

Bland de notböcker som tillkommit främst under 1600-talet och början av 1700-talet är flera helt eller delvis skrivna med tabulaturskrift. I dessa *tabulaturböcker* ingår bl. a. danstyper som bourrée och rigaudon, uppgivna som melodier för några skillingtrycksvisor. Tabulaturböckerna är ofta daterade och ägarens/skrivarens namn utsatt. De hör uppenbarligen inte hemma i en miljö, som skillingtrycksköparna under större delen av 1700-talet kunde komma i kontakt med i nämnvärd grad, och detta slag av källor kan därför inte betraktas såsom folkliga. Under 1600-talet får man däremot räkna med att tabulaturböckernas skrivare och nyttjare delvis utgjorde den publik, till vilken skillingtrycken vände sig.

En speciell grupp av notböcker utgör de s. k. *dansböckerna*, tillkomna främst under senare delen av 1700-talet och förra delen av 1800-talet. Även dessa innehåller huvudsakligen högre ståndsdanser. Dansböckerna meddelar också ofta rena dansbeskrivningar. Ägarnas namn finns i regel inskrivna i böckerna. Personhistoriska undersökningar av dessa har visat, att dansböckerna framförallt tillkommit och begagnats bland högre utbildade personer, främst inom städernas borgerskap. Böckernas användning torde också huvudsakligen varit begränsad till dessa miljöer och deras direkta betydelse för kännedomen om melodier till skillingtrycksvisor är därför obetydlig.²¹

Åtskilliga av de handskrivna notböckerna kan betecknas som *spelmansböcker*, dvs de innehåller såväl högre ståndsdanser som traditionella låtar. Sådana spelmansböcker har bevarats från förra delen av 1700-talet och framåt. Ett mindre antal av dessa är direkta och indirekta melodikällor för några visor i skillingtryck. Många av spelmansböckerna torde skrivits av personer som t. ex. klockare och organister på landsbygden, vilka även varit verksamma som spelmän.²² Men också gehörsspelmän med elementära kunskaper i notation skrev ned sina låtar. Skolor och enklare övningsexempel i notskrivning, som ofta ingår i spelmansböckerna, tyder på att åtskilliga av skrivarna inte var yrkesutbildade musiker utan snarare allmogespelmän med ambitioner att lära sig noter. De repertoarer som nedskrevs visar i stort på spelmännens kontakter med såväl herrgårdarnas musikutövning som lokal spelmanstradition och regementsmusik.²³ Till skillnad från de övriga handskrivna notböckerna upptar således spelmansböckerna till stora delar ett melodimaterial, som fördes ut och fungerade bland en större publik.

²¹ Uppgifterna om dansböckernas sociala tillhörighet har meddelats av fil. kand. Vanja Klackenborg, som arbetar med en undersökning om dansböckerna.

²² Jfr J. Ling, *Svensk folkmusik*, 1964, s. 70 f.

²³ Om sambandet militärmusik-folkmusik, se S. Strand, *Militärmusikern i svenskt musikliv*, 1974, s. 95.

4.2.3 De äldre sång- och vissamlingarna

Som ovan nämnts ingår även vismelodier i de för instrumentalt bruk avsedda handskrivna notböckerna. Det finns emellertid också ett antal *handskrivna sång- och vissamlingar* från 1700-talet, vilka uteslutande innehåller melodier till visor med underlagd text, avsedda för vokalt framförande (oftast med ackompanjering). Dessa visor utgörs till övervägande delen av sällskapsvisor, sannolikt avsedda för hemmusicerande. I detta slag av melodikällor förekommer i mindre omfattning melodier till sådana vistexter, vilka också utgivits i skillingtryck. Visböckerna kan emellertid inte betraktas som folkliga källor utan snarare som ett av skrivarna gjort urval av de samtida mest omtänkta och sjungna visorna i deras egenskap av tonsatta dikter. Huruvida dessa melodier även begagnades till visorna i deras egenskap av skillingtrycksvisor får därför avgöras från fall till fall, något som dock i praktiken ofta ställer sig svårt genom bristen på samtida folkliga källor.

Motsvarande är förhållandet beträffande de melodier till skillingtryckstexter, vilka ingår i de *tryckta sång- och vissamlingarna*. Antalet tryckta samlingar med nottryck av större omfång är överhuvudtaget mycket ringa före 1780-talet, då Musikaliskt tidsfördrif började utgivas.²⁴ Materialet i dessa samlingar utgörs såväl av melodier till mer eller mindre kända dikter tonsatta av samtida kompositörer som anonyma tonsättningar. Möjligen skulle de anonyma melodierna till texter i skillingtryck ha kunnat hämtats ur traditionen, men i så fall sannolikt bearbetats. Bristen på samtida ur traditionen bevisligen upptecknade melodier gör dock även här i regel sådana eventuella förhållanden omöjliga att klarlägga. Omvänt kan såväl dikterna som tonsättningarna i sång- och vissamlingarna så småningom gått ut i den muntliga traditionen. Som helhet kan emellertid detta slag av källor inte betraktas som folkliga.

4.2.4 Psalmodikonnoterna

Psalmodikonnoterna, som praktiskt taget endast förekommer i tryck från 1840-50-talen, har en unik ställning som direkta, folkliga melodikällor. De utgör den enda form av notskrift, som medföljde vistexterna i skillingtrycken. Varifrån man hämtade de melodier som publicerades på detta sätt är oklart. Mest sannolikt är, att man utgav sådana melodier som redan var kända. För visor, vilka levde i traditionen eller sjöngs efter tidigare utgivna skillingtryck, skulle det då ligga närmast till hands att uppta den melodi, som redan begagnades till visan ifråga.

²⁴ Samtliga svenska musiktryck före 1750 förtecknade och kommenterade i Å. Davidsson, *Studier rörande svenskt musiktryck före 1750*, 1957.

Psalmmodikonnoternas värde för utforskningen av de melodityper, som begagnades under tiden före 1800, är således beroende av huruvida de representerar äldre tradition eller ej. Detta är en fråga, som måste diskuteras från fall till fall.

4.2.5 Traditionsuppteckningarna

Som tidigare nämnts saknar vi egentliga traditionsuppteckningar av skillingtrycksvisor från den tid denna undersökning omfattar. De uppteckningar som gjorts och bevarats härrör alla från tiden efter 1800. Deras värde för utforskningen av melodier till skillingtrycksvisor från tiden före 1800 ligger således i den eventuellt bevarade äldre traditionen. Inte minst där melodiangivelser saknas i trycken eller dessa inte är entydiga kan de senare uppteckningarna bli den enda möjligheten för kännedom om de begagnade melodityperna under äldre tid.

Huruvida dessa uppteckningar återger äldre tradition eller ej får avgöras från fall till fall. För flertalet 1600- och 1700-talstexter, vilka levt kvar i traditionen efter denna tid eller sjungits direkt efter nyutkomna skillingtryck, får man dock räkna med möjligheten att melodierna successivt bytts mot nya eller utsatts för mer eller mindre starka omsjungningar. Om uppteckningarna från mitten av 1800-talet eller senare får anses representera 1700-talstradition kan de emellertid endast ge upplysning om meloditypen som sådan, däremot inte den eller de enskilda varianternas gestaltning under 1700-talet. Ju äldre en uppteckning är, desto större är givetvis sannolikheten för att den företräder en melodisk gestaltning, som närmar sig den under 1700-talet använda.

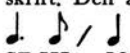
De tidigaste uppteckningarna, som gjordes på 1810-talet, återger därför inte bara den *melodityp* som begagnades under slutet av 1700-talet, utan säkerligen har också den upptecknade *varianten* lärts och bevarats från denna tid. Då traditionsbärarna under 1810-talet i många fall torde ha återgett rena 1700-talsutformningar av melodityperna, är det anledning att beröra några principiella synpunkter på uppteckningarna efter dessa.

Här bör – liksom vid all bedömning av folkmusikuppteckning – generellt två ting beaktas: upptecknarens attityd till sitt material, vilket medvetet eller omedvetet kan ha påverkat honom, samt den individuella skickligheten i själva uppteckningsarbetet. Under början av 1800-talet var man allmänt inriktad på att tillvarata de äldre folkvisegenrererna, framförallt balladerna. Det var sålunda i huvudsak melodier till ballader, som tidigast upptecknades. Och – i analogi med textupptecknandet – skedde också en viss selektion vid melodiupptecknandet; man tillvaratog främst de melodier till balladtexter, vilka man melodiskt ansåg tillhöra ett äldre skikt. Redan i själva urvalet av melodier, som upptecknades ligger sålunda en i viss mån förutfattad mening. Geijer-Afzelius' folkviseutgåva kallades också Svenska folkvisor från forntiden, vilket visar utgivarnas värderande attityd.

Att en sådan attityd till materialet påverkat melodiredigeringen vid utgivning är otvivelaktigt. Mindre ändringar i såväl melodiska som rytmiska detaljer kan också påvisas.²⁵ Dessutom har sannolikt periodiseringen av melodierna ändrats vid utgivning, då visorna enligt tidens sed försågs med ackompanjemang.²⁶ För de belägg, vilka endast föreligger i tryckt form och där primärkällorna bakom ej finns bevarade, kan därför inte den tryckta källan reservationslöst sägas exakt återge meddelarens sång.

Man var emellertid redan tidigt medveten om de folkliga melodiernas egenart. Geijer talar i inledningen till GA om "sången, som merendels är af en utmärkt svårighet att ackompanjera".²⁷ J. C. F. Haeffner hävdade förekomsten av en speciell "nordisk skala".²⁸ Hans åsikter härom har sedan till stor del kunnat bekräftas. Man får emellertid vara uppmärksam på, att Haeffner – sedan han upptäckt den "nordiska skalan" – skulle kunnat lockats till att inpassa fler melodier i detta mönster än vad som var befogat. Såväl en förutfattad värderande inställning till materialet, vilken var utmärkande för tiden, som en teori som Haeffners kan ha påverkat upptecknarna redan vid primärupptecknandet och än mer vid renskrivning och eventuell utgivning.

Då det gäller de enskilda upptecknarnas musikaliska kvalifikationer är också här de äldre upptecknarna av större intresse. Det tidiga 1800-talets melodiupptecknare var i flera fall yrkesmusiker av något slag. Det gäller beträffande upptecknare av melodier till skillingtrycksvisor Erik Drake, C. A. P. Braun, A. M. Weselius, P. F. Blidberg samt Haeffner. Även de senare verksamma O. Meijerberg och C. J. O. Laurin var musiker.²⁹ Flera av dem har emellertid endast bidragit med ett fåtal melodiuppteckningar var. Några av 1810-talsuppteck-

²⁵ Som exempel kan nämnas *Tusslullerilull skällkossan min* och *Guds son är född i Betlehem*. Den förra finns bevarad i ett koncept, sannolikt en primäruppteckning av Erik Drake, i KB Vs 2: 1, s. 130. I den tryckta versionen (SF III, s. 505–6) har i takt 6 e, giss, a, g ändrats till e, a, g, e. Eventuellt har flera ändringar gjorts i motsvarande takter, där samma fras förekommer. Uppteckningen är härvidlag oklar. Det framgår inte om ändringar gjorts senare i konceptet eller om det rör sig om fel som rättats vid en första nedskrift. Den andra visan har bl. a. en rytmisk ändring i SF III, s. 561. Primärkällans (Vs 2:2, s. 593) har ändrats till (melodistämmans takt 10 i SF III, s. 561).

²⁶ Den ovannämnda rytmändringen i *Guds son är född i Betlehem* är sålunda troligen begrundad av periodiseringsskäl. Genom förkortning av primärkällans notvärden utgörs mel. i SF av två 8-taktiga perioder i stället för källans 8 + 9 takter.

²⁷ GA, s. LXVII. En motsvarande detaljerad förteckning saknas för tiden efter 1750, men en översikt över musiktryck från tiden 1750–1800 ger A. Wiberg i den svenska musikhandels historia, s. 84 ff.

²⁸ Hans teorier framlades i uppsatsen *Anmärkingar öfver gamla nordiska sången*, Svea 1818. Jfr A. Helmer, *Svensk solosång 1850–1890*, s. 142.

²⁹ Enligt C.-A. Moberg (*Från kämpevisa till locklåt*, STM 1951, s. 22) hör Drakes och Haeffners uppteckningar till dem som stod på hög nivå.

narna var amatörmusiker, t. ex. C. W. Westerling och C. P. Grevilli. Den senare betecknades av L. Chr. Wiede som en "utmärkt pianist och altviolist".³⁰

Wiede själv, som var verksam under slutet av 1810-talet men framförallt under 1840-talet, hade en inställning till sitt material som syns ha varit ovanligt fördomsfri för sin tid.³¹ Han var också noggrann i sitt uppteckningsarbete,³² vilket är av största vikt i detta sammanhang, då han själv bidrog med huvudparten av uppteckningarna till sin stora samling. G. O. Hyltén-Cavallius' färdigheter som melodiupptecknare har tidigare kritiserats.³³ Han var dock själv medveten om sin bristande förmåga att skriva ned de melodier han hört och lärt.³⁴

Till de upptecknare under 1800-talets mitt och något senare, vilka bidragit med mer än enstaka melodier till skillingtrycksvisor, hör också C. E. Södling, som med sin musikaliska utbildning torde ha kunnat nedteckna melodier korrekt. Med tanke på hans värderande inställning till folkmusiken liksom hans självmedvetenhet på detta område finns det emellertid anledning att se på hans uppteckningar med skepsis vad detaljerna beträffar.³⁵ Mer än någon annan av 1800-talets stora folkvisesamlare lade han en konstnärlig estetisk syn på sitt material, som han uppordnade enligt tio "tonskalar".

Trots yrkesmusikernas sannolika större förmåga att kunna uppteckna melodier korrektare än amatörmusiker eller personer utan större musikalisk utbildning kan man ändå ej med säkerhet utgå ifrån, att de uppteckningar som bevarats av dessa mer exakt skulle återge vad meddelarna sjöng. Även om deras musikaliska förutsättningar var större, får man räkna med att just deras kunskaper om musikteori och musikalisk stillära kunnat förleda dem att inpassa materialet i en konstmusikalisk mall. En icke-yrkesmässigt utbildad person, som vet med sig äga mindre kunskaper, skulle kunna vara trognare i sina försök att återge sången i notskrift. Många av upptecknarna var också hembygdsforskare med sannolikt starka och äkta ambitioner att så pietetsfullt som möjligt ta tillvara den folkliga vissången i sina resp. hemtrakter.

Sammanfattningsvis kan sägas, att de tidigaste 1800-talsuppteckningarna kan återge 1700-talstradition även i detaljer, men att man inte utan reservation kan dra några bestämda slutsatser om dessa. Genom att materialet också utgör ett

³⁰ Enligt brev från Wiede till Bror Emil Hildebrand 1875. Brevet i sin helhet tryckt i Ling & Jonsson, Två meddelanden rörande "Wallmans samling", Arv 1960, s. 138.

³¹ Ling, L. Chr. Wiedes vissamling, 1965, s. 11.

³² Om Wiedes uppteckningsarbete se Ling, a. a., s. 25 ff.

³³ Redan C. E. Södling gjorde ironiska uttalanden om Hyltén-Cavallius' sätt att med hjälp av en av honom själv tillverkad panflöjt söka skissa melodierna han hörde. Se härom bl. a. Moberg, Från kämpevisa till locklåt, s. 20 f. – Södlings kritik citeras också av Moberg, a. a., s. 21, och Jonsson, Svensk balladtradition, s. 547 f.

³⁴ Härom har han skrivit i Ur mitt framfarna lif, 1929, s. 55.

³⁵ Jfr Moberg, a. a., s. 21, och Jonsson, a. a., s. 588.

urval kan melodierna inte heller utan vidare anses vara allmänt sjungna trots att deras texter utkommit i skillingtryck.

Mot slutet av 1800-talet inträder en attitydförändring, där man mer och mer övergår till en objektiv dokumentation av den kvarlevande vissången. Vid denna tidpunkt är dock avståndet till 1700-talet så stort, att uppteckningarna – även om de väl bevarat en äldre melodityp – ändå inte kan anses ha bevarat en variantutformning från 1700-talet. Därmed blir inte heller någon analys av musikaliska detaljer aktuell.³⁶

4.2.6 Sammanfattning

Förutom de källor, vilka upptar melodier som hämtats direkt ur den muntliga traditionen, kan endast koralssamlingarna och psalmodikonnoterna anses som folkliga melodikällor. Traditionsuppteckningarna och psalmodikonnoterna härör visserligen från tiden efter 1800, men bör ändå – vad beträffar melodier till äldre skillingtrycksvisor – beaktas i sin helhet, då de kan återge en äldre tradition. Under alla förhållanden belyser de de äldre meloditypernas utveckling och eventuella liv i traditionen under 1800- och 1900-talen. Beträffande koralssamlingarna, som har sin största betydelse som indirekta källor, har hela det relevanta riks-svenska materialet genomgåts, så långt detta varit mig bekant.

Sång- och vissamlingarna samt de handskrivna notböckerna från 1600- och 1700-talen är såväl direkta som indirekta källor för vistexter i skillingtryck, men ej folkliga källor i den meningen att de meddelar melodier till dessa texter i deras egenskap av skillingtrycksvisor. De handskrivna samlingarna belyser emellertid de för sin tid populära och spridda melodierna. Ju vanligare en melodi är i dessa samlingar, desto större är möjligheten för att den även blivit känd och spritts bland skillingtrycksavsnämnarna. Av de bevarade handskrifterna har ett urval från huvudsakligen 1600–1700-talen genomgåts och begagnats för denna undersökning.³⁷ Beträffande de tryckta sång- och vissamlingarna har samtliga relevanta 1600–1700-talstryck genomgåts.³⁸

³⁶ Jfr Lings åsikter om Wiedes samling (a. a., s. 30): "Flera av den folkliga vissångens tonala och rytmiska egenheter kan ej studeras i den wieseska samlingen och inte heller i någon annan av 1800-talets vissamlingar. Men materialet håller gott och väl för en typologisk undersökning av visorna."

³⁷ Relevant material har helt eller delvis genomgåts i följande bibliotek och museer: KB hskr.avd. S, MAB (dansböcker), MM, UUB, LUB, Skara SLB, Jämtlands läns bibliotek, Kalmar läns bibliotek, Kalmar högre allm. läroverks bibliotek, Norrköpings stadsbibliotek (Finspongarkivet), Dalarnas museum. (Materialet delvis i kopia i SMA och SVA.)

³⁸ Melodier till skillingtryckstexter förekommer i Columbus' Odae Sveticae med musik av G. Düben d. ä. (1674), Runius' Dudaime (1714), Johnsens 24 oder (1754), Elers Glada qväden (1792) samt i Musikaliskt tidsfördrif (1789–1834) och Skaldestycken satte i musik (1794–1823). – Beträffande visorna i de båda sistnämnda se T. Norlind, Olof Ahlström och sällskapets visan på Anna Maria Lenngrens tid, STM 1926.

Melodikällorna 2

Innehållet i de folkliga källorna

I detta kapitel redogörs för källor med sådant melodimaterial som enligt diskussionerna i föregående kapitel kan anses som otvivelaktigt folkligt. Det gäller sålunda materialet i koralssamlingarna från 1600-talet, psalmodikonnoterna samt traditionsuppteckningarna och -inspelningarna. Detta material har även förtecknats i del 2 under resp. vistext.

5.1 Äldre koralhandskrifter

Från tiden före ca 1700 har bevarats ett trettiotal koralhandskrifter, vilka innehåller melodier till svenskspråkiga, strängt strofiska kyrkovisor, dvs sådana visor, som skulle kunna ha blivit publicerade i skillingtryck eller upptagits såsom melodier för andra visor i tryck. En del av dessa handskrifter upptar endast enstaka eller ett litet antal kyrkovisor, andra är betydligt mer omfattande i detta avseende. Handskrifterna med större antal kyrkovisor är av största betydelse med hänsyn till de äldre skillingtrycksvisorna; de utgör såväl direkta som indirekta melodikällor för dessa visor. I det följande skall redovisas för de handskrifter, vilka upptar melodier till vistexter i skillingtryck och/eller är indirekta källor för visor i tryck från 1500–1600-talen.¹ (En koral kan samtidigt vara såväl direkt som indirekt källa för en vistext i skillingtryck. Summan av nedan redovisade direkta och indirekta källor motsvarar därför inte en handskrifts totala antal melodier av relevans för skillingtrycksvisor.)

Olaus Ericis sångbok (i del 2 cit. *Olaus Erici*) har närmare undersökts av Folke Bohlin², som daterat dess tillkomst i sin helhet till tiden omkring år 1600. Handskriften utgör en enhet och ansluter sig närmast till 1576 års psalmbok. Den är skriven av Olaus Erici Hussebyensis tillhörande Uppsala ärkestift.³ Sångboken

¹ Handskrifter med mindre antal kyrkovisor innehåller inget material av relevans i detta sammanhang; det gäller handskrifterna KB S 106, 115, 118, Linköping SLB T 227, 227 a, 230, UUB T 144 b, Skara SLB mus. hskr V. Innehållet i de finländska koralhandskrifterna har förtecknats av Olav D. Schalin i *Kulthistoriska studier till belysande av reformationens genomförande i Finland I*, 1946, s. 82 ff.

² *Olaus Ericis sångbok*. En handskriven liber cantus i Gamla Uppsala kyrkoarkiv. Utg. med inledning av Folke Bohlin. Uppsala 1967.

³ Bohlins inledning till *Olaus Ericis sångbok*, s. 4, 7.

innehåller ett koralparti, vilket upptar ett åttiototal koralmelodier, däribland melodin till *O Rom går det nu så med dig* (i skillingtryck 1598) samt till sex koraler, vilka uppges såsom melodier för visor i skillingtryck före 1700.

Koralhandskriften *Kalmar musikhandskrift 1*⁴ (cit. *Kalmar*) består av två delar, varav den yngre härrör från tiden omkring 1640.⁵ Denna yngre del, som innehåller ett nittiototal kyrkovisor, upptar också melodier till tre skillingtryckstexter: *O Rom går det nu så med dig*, *På dig hoppas jag o Herre kär* och *Vad min Gud vill alltid det sker*. Tretton koraler, vartill hänvisas i äldre skillingtryck, finns med melodier i Kalmarhandskriften.

Den s. k. *Mönsteråshandskriften*⁶ (cit. *Mönsterås*) är skriven för Mönsterås kyrka 1646 av Andreas Laurentius Frosterus. Mönsteråshandskriften, vars psalmer följer ordningen i Uppsalapsalmboken 1645, har utförligt behandlats av Nat. Fransén.⁷ Den upptar totalt ca 180 koraler, varav tio melodier till psalmer i skillingtryck: *Fröjda dig du Kristi brud*, *Jag vill av hjärtans grunde*, *Min Gud och Fader käre*, *O Herre fräls mig och döm min sak*, *O Rom går det nu så med dig*, *På dig hoppas jag o Herre kär*, *Såsom efter vattnet kalla*, *Stor ting haver Gud med världen gjort*, *Vad min Gud vill alltid det sker* och *Vaker upp I kristne alle*. Melodier finns även till tjugu koraler, vartill hänvisas i skillingtryck före 1700.

En koralhandskrift från *Alem*,⁸ Växjö stift (cit. *Alem*), har av Fransén betecknats som systerhandskrift till Mönsteråshandskriften. Förutom att dessa båda handskrifter har samma skrivare, A. L. Frosterus, följer de i stort samma uppställning och har i huvudsak samma innehåll. Ålemhandskriften följer dock Rudbecks *Enchiridion* 1627 närmare.⁹ Egentlig datering saknas, men årtalet 1645 har skrivits in på s. 97. Såväl Fransén som Ingeborg Lagercrantz sätter Ålemhandskriftens tillkomst till 1640-talet.¹⁰ Ca 160 koraler ingår i koralavsnittet. Av dessa är ett tiotal melodier till skillingtrycksvisor och nitton indirekta källor nämnda i tryck före 1700. Direkt källa är Ålemhandskriften för följande: *Ah Gud vem skall jag klage den*, *Jag vill av hjärtans grunde*, *Min Gud och Fader käre*, *O Herre fräls mig och döm min sak*, *O Rom går det nu så med dig*, *På dig hoppas jag o Herre kär*, *Såsom efter vattnet kalla*, *Till dig av hjärtans grunde*, *Vad min Gud vill alltid det sker* och *Vaker upp I kristne alle*.

⁴ Även kallad Kalmar Folio I. Förvarad i MM.

⁵ Se bl. a. T. Norlind, *Latinska skolsånger*, 1909, s. XIV och 26, och Ingeborg Lagercrantz, *Lutherska kyrkovisor*, 1948, s. 73.

⁶ Kalmar musikhandskrift 2. Förvarad i MM.

⁷ N. Fransén, *Koralbok till Then Swenska Upsala psalmboken 1645*. 1-2. Sthlm 1940.

⁸ Vadstena LA: Alem P:4 (tidigare P:1).

⁹ Fransén, a. a., s. 302, 316.

¹⁰ Fransén, a. a., s. 432. Lagercrantz, som har beskrivit Ålemhandskriften (a. a., s. 74 ff) vill precisera dess tillkomst till tiden närmast före Mönsteråshskr. Erich Burger daterar däremot Ålemhandskriften till ca 1660 i *Deutsche Kirchenmelodien in Schweden*, 1938, s. 112. Hans datering saknar dock kommentar eller motivering.

En *korallhandskrift från Ledberg*,¹¹ Linköpings stift (cit. *Ledberg*), är daterad 1660 och syns huvudsakligen ha skrivits av en och samme skrivare. Enstaka tillägg i handskriften är gjorda senare och berör ej heller psalmer tryckta i äldre skillingtryck. Ledbergshandskriften innehåller drygt hundra koraler. Fem av dessa utgör melodier till skillingtryckstexter: *Min Gud och Fader käre, O Rom går det nu så med dig, På dig hoppas jag o Herre kär, Vad min Gud vill alltid det sker och Vaker upp I kristne alle*. Fjorton koraler i Ledbergshandskriften är indirekta källor för skillingtrycksvisor.

"*En Sång- och Not-Bok*" i Västerås SLB¹² (cit. *Västerås*), består av en äldre och en yngre del. Den senare, som av Norlind daterats till tiden omkring 1670,¹³ innehåller tjugosex kyrkovisor på svenska, varav en (*En jungfru födde ett barn i dag*) är uppgiven melodi för en visa före 1700. Medan den äldre delen har en avdelning hymner explicit angivna för bruk i Kalmar skola, finns ingenting som bekräftar den yngre delens proveniens.

Handskriften KB S 116 (cit. *Leimontinus*) är skriven år 1675 av Israel Leimontinus från Kalmar. (Ett mindre tillägg skrivet med annan hand är ej av betydelse i detta sammanhang.) Leimontinushandskriften, tidigare ofta kallad Rappehandskriften, har beskrivits och utgivits av Jan Redin.¹⁴ Redin anser, att handskriften tillkommit i "skolans miljö som ett komplement till sångböcker redan i bruk, huvudsakligen för att skänka den lutherska koralsången den stil som Leimontinus utformat efter tyskt mönster".¹⁵ Den något rörligare rytmiken i Leimontinushandskriften hade tidigare påpekats av Erich Burger, som här finner "einen volkstümlichen bewegten Rhythmus und eine neue instrumentale Form, wie sie auch den gleichzeitigen Tänzern und Tanzliedern eigen ist."¹⁶ Drygt hundratalet koraler ingår i Leimontinushandskriften, varav två till skillingtrycksvisor: *På dig hoppas jag o Herre kär* och *Vaker upp I kristne alle*. Som indirekt källa bidrar Leimontinushandskriften med elva koraler.

En "*Cantional Eller Sång Book*" i LUB¹⁷ (cit. *Riddarholm*) är skriven 1694 av **Andreas Malmström**, kollega vid S:t Jakobs skola i Stockholm, och innehåller ca 150 kyrkovisor. C.-A. Moberg säger om denna handskrift – vanligen benämnd Riddarholmshandskriften – att den företräder "en rörelse, som går tillbaka på de nordtyska organisternas verksamhet i Stockholm, vilka eftersträvade en förenkling av koralvisorna i anslutning till den under 1600-talets senare del så småningom

¹¹ Ledbergs kyrkoarkiv P:4.

¹² Signum Be 30.

¹³ Latinska skolsånger, s. XIV.

¹⁴ J. Redin, Koralbok skriven av Israel Olai Leimontinus cantor scholae i Kalmar år 1675, 1956. Redin ger här även en översikt över handskriftens tidigare behandling (efterskriften, s. 1 f.).

¹⁵ Redin, a.a., s. 9 f.

¹⁶ A.a., s. 237.

¹⁷ Hskr. avd. Musik.

införda obligatoriska orgelbeledsagningen".¹⁸ Handskriften värderas också mycket högt av Norlind, inte blott därigenom att den representerar Sveriges på sin tid mest officiella kyrka, utan också därigenom att den står oberörd av den just då pågående koralpsalmboksrevisionen.¹⁹ Som källa för skillingtrycksvisor är Riddarholmshandskriften otvivelaktigt av största värde: den upptar melodier till fjorton visor:

Den ljuse dag framgången är
Den signade dag
Fröjda dig du Kristi brud
Gudi ske lov till evig tid
Herre Krist vi dig nu prise din fattig
Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur
Jag vill av hjärtans grunde
Min Gud och Fader käre
När dig går hunger och nöd uppå
På dig hoppas jag o Herre kär
Såsom efter vattnet kalla
Till dig av hjärtans grunde
Vaker upp I kristne alle
Vi tacke dig o Herre Krist

Sjutton koraler i Riddarholmshandskriften är uppgivna melodier för äldre skillingtrycksvisor.

Den s. k. *Roslagskullahandskriften*²⁰ (cit. *Roslagskulla*) är utförligast behandlad av Ingeborg Lagercrantz,²¹ som anser, att den med tämlig visshet tillkommit senast under början av år 1693.²² Norlind anser att Roslagskullahandskriften har dragning åt Åbotradition och förbindelser med de finländska psalmkretsarna.²³ Lagercrantz har senare hävdad, att handskriften inte endast representerar finländsk 1600-talstradition utan att den också tillkommit i Finland och att "man får intrycket, att handskriften utgör koralbok till en reviderad upplaga av Åbopsb." [1673].²⁴ Enligt min mening är dock Roslagskullahandskriftens finländska proveniens diskutabel. Lagercrantz stöder sin argumentering om proveniensens dels på jämförelser med koralmelodier i finländska 1600-talshandskrifter, dels på handskriftens föregivna samband med Åbopsalmboken. Hon ger därvid en förteckning

¹⁸ Kyrkomusikens historia, 1932, s. 427.

¹⁹ Svensk musikhistoria, 1918, s. 110.

²⁰ Roslagskulla kyrkoarkiv P 1:1.

²¹ I. Lagercrantz, Roslagskullahandskriften - ett åboensiskt koralboksförlag, 1948. Häri uppgifter om tidigare litt. om handskriften.

²² A.a., s. 25. Dateringen bl. a. grundad på att Roslagskullahandskriften inte innehåller någon av de för psalmboken 1695 diktade psalmerna eller psalmer ingående i Swedbergs psalmbok 1694 samtidigt som de i handskriften omtalade psalmerna tyder på att den fullbordats tidigast 1692. En datering av Roslagskullahandskriften till år 1693 tidigast gjord av Gils Olsson Nordberg (En märklig melodipsalmbok, 1931).

²³ Från tyska kyrkans glansdagar III, 1945, s. 231.

²⁴ Roslagskullahandskriften, 1948, s. 23.

på fjorton psalmer i Roslagskullahandskriften, vilka skulle tryckts första gången i Åbopsalmboken.²⁵ Av dessa fjorton psalmer i Roslagskullahandskriften trycktes emellertid tio redan i appendix till *Then svenska Ubsala psalmboken*, Sthlm 1650.²⁶ Även psalmboken i *Thenna Nyia hand-book*, Sthlm 1654, har ett innehåll som i stort motsvarar 1650 års psalmbok. Lagercrantz' påstående att handskriftens melodier skulle vara särskilt förankrade i finländsk 1600-talstradition men ej i rikssvensk (med undantag för Riddarholmshandskriften) vill jag inte bestrida.²⁷ Men att handskriften skulle tillkommit i Finland är tvivelaktigt. Ingenting talar för att den inte skulle skrivits och använts i Sverige. Dess likheter med den i Sverige skrivna Riddarholmshandskriften, som enligt Lagercrantz influerats av finländsk tradition genom tidigare verksamma finländska kyrkoherdar i församlingen, är också så stora, att de båda handskrifterna snarare står i ett direkt beroendeförhållande till varandra än att de var för sig och på olika ställen påverkats av finländsk tradition.

Roslagskullahandskriften är med sina drygt 260 koralmelodier inte bara kvantitativt sett den största koralhandskriften från 1600-talet, den innehåller även melodier till inte mindre än trettioåtta skillingtrycksvisor:

Ack Gud och Herr min synd tyvärr
 Ack min själ hav lustigt mod
 Av kärlighet emot den trofaste Gud
 Den ljuse dag framgången är
 Den signade dag
 Eja mitt hjärta rätt innerlig
 En tröstelig visa med härlig melodi
 Fröjda dig du Kristi brud
 Gud vare prisat för nåderna sina
 Gudi ske lov till evig tid
 Guds nåde och barmhärtighet
 Herr Krist vi dig nu prise din
 Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur
 I Betlehem skedde herderne
 Jag arme bedrövade barn
 Jag för dig o Gud klagar
 Jag vill av hjärtans grunde

²⁵ A.a., s. 20.

²⁶ Jfr ovan s. 50 Denna psalmboks betydelse och förhållande till Åbopsalmboken har tidigare påvisats av David Lindqvist i *Bidrag till 1650-talets psalmhistoria*, Svenskt gudstjänstliv 17, 1942. – Av de fyra psalmer, vilka ej trycktes tidigare i Uppsalsalpsalmboken, utkom endast två första gången i Åbopsalmboken (*Ack min själ hav lustigt mod* och *Alle som Herran tjäna*). De båda andra, *Gudi ske lov till evig tid* och *Ack Gud och Herr min synd tyvärr* utkom första gången 1661 resp. 1672 (se SVA:s psalmregister). Roslagskullahandskriften upptar således visserligen melodier till två psalmer, vilka trycktes första gången i Åbopsalmboken, men samtidigt även melodierna till tre psalmer, vilka ingår i Uppsalsalpsalmboken men ej i Åbopsalmboken: *En tröstelig visa med härlig melodi*, *Mig tyckes att världen hon är underlig* och *Den som här eländ bygga vill*. (Då i detta sammanhang talas om tryck första gången avses första tryck i psalmbok.)

²⁷ A.a., s. 23.

Jesus är mitt liv och hälsa
 Mig tyckes att världen hon är underlig (den äldsta bevarade visan, i tryck från 1583)
 Min Gud och Fader käre
 Mitt hjärta fröjde sig innerlig o Gud
 Moses uti sin första bok
 När dig går hunger och nöd uppå
 O Herre fräls mig och döm min sak
 O Herre Gud Fader i himmelrik vi må det alle beklage
 O Herre Gud vi love dig och prise
 O Rom går det nu så med dig
 Om människones fåfänglighet
 På dig hoppas jag o Herre kär
 På dig o Herre käre
 Styrk mig Herra Gud och giv gott mod
 Stämmer upp I sångerinnor
 Såsom efter vattnet kalla
 Till dig av hjärtans grunde
 Vad min Gud vill alltid det sker
 Vak upp av synden du kristendom
 Vaker upp I kristne alle
 Vi tacke dig o Herre Krist

Tretton av dessa ingår i ett avsnitt med "Andelige wijsor" på s. 104–111. *Stämmer upp I sångerinnor* är försedd med generalbasstämma. För några koraler uppges att en alternativ melodi ibland användes genom beteckningen "Elliest under the nother" el. dyl.

Roslagskullahandskriften innehåller tjugofyra koraler, vilka uppges som melodier för äldre skillingtrycksvisor. För två visor i 1600-talstryck, *Allsmäktig Gud i himmelrik* och *På min Herra Gud allen* finns dessutom anteckningar av betydelse i handskriften. För den förra uppges som melodi *Sjungom nu av hjärtans grund*, för den senare *Fröjda dig du Kristi brud*. Dessa sistnämnda koraler finns med melodier i handskriften.

En *korallhandskrift i Visby LA* med påskriften J. Holmberg (cit. *Visby*) syns ej tidigare varit nämnd i litteraturen.²⁸ Enligt Visby LA:s förteckning är handskriften förmodligen skriven av prästen Lars N:son Neogard under slutet av 1600-talet. Visbyhandskriften innehåller ett hundratal koraler, huvudsakligen skrivna med 5-linjig mensuralnotation av samma typ som ingår i övriga korallhandskrifter från senare delen av 1600-talet. Textunderlagets piktur pekar snarast mot slutet av 1600-talet eller 1700-talets första år. Säkerligen är handskriften skriven av Lars Neogard, som dokumenterat ett stort intresse för psalmboksfrågor.²⁹ Då Neogard var född 1683, torde handskriften ha skrivits tidigast under 1700-talets första

²⁸ Visby LA: musiksamlingen, kyrkomusik 9:1. Namnet J. Holmberg syftar sannolikt på Jakob Holmberg, präst på Gotland, f. 1789 (Denna uppgift meddelad av Visby LA.)

²⁹ Han ingav en skrivelse 1738 med förslag till psalmboksändringar. (G. Morin, Bidrag till 1700-talets svenska korallhistoria, STM 1944, s. 128).

decennium, men av piktoren att döma knappast senare.³⁰ Visbyhandskriften har begagnats i detta sammanhang trots att dess tillkomst säkerligen ligger något efter utgivningen av 1697 års koralpsalmbok. Den utgör ingen avskrift av den tryckta koralboken och har sannolikt upptagit äldre gotländsk tradition. Förutom det äldre koralpartiet innehåller Visbyhandskriften ett kort parti skrivet med senare 1700-talspiktur samt diverse anteckningar från olika tider. Boken är defekt: s. 1-47 saknas. Visbyhandskriften upptar melodier till följande fyra skillingtrycksvisor: *Jag vill av hjärtans grunde, Min Gud och Fader käre, Vad min Gud vill alltid det sker* och *Vaker upp I kristne alle*. Handskriften innehåller dessutom melodier till tolv koraler, uppgivna som melodier i skillingtryck före 1700.

De finländska koralhandskrifterna har fått en samlad behandling av Olav D. Sahlin, och för närmare uppgifter om dessa handskrifter hänvisas därför till redogörelserna i hans ovan nämnda Kulturhistoriska studier. Följande koralhandskrifter upptar melodier av relevans för 1500- och 1600-talens skillingtrycksvisor.

En *sångbok i Loimijoki kyrkoarkiv* (Schalin nr 106) upptar melodier till sex koraler, uppgivna som MA i skillingtryck före 1700.

Hericus Strigalius' graduale och koralbok från Ilmola (Schalin nr 109) är direkt melodikälla för följande visor: *Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur*,³¹ *Jag säger (eder) vänner käre, Jag vill av hjärtans grunde, Min Gud och fader käre, O Rom går det nu så med dig, Om människones fåfängelighet, På dig hoppas jag o Herre kär, Vaker upp I kristne alle*. Indirekta källor är sjutton koraler i handskriften.

Jacobus Franciscis graduale och koralbok i Kangasala kyrkoarkiv (Schalin nr 131) upptar melodier till åtta visor i skillingtryck: *Den signade dag, Jag säger (eder) vänner käre, Jag vill av hjärtans grunde, Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur, O Rom går det nu så med dig, Om människones fåfängelighet, På dig hoppas jag o Herre kär, Vaker upp I kristne alle*. Arton koraler utgör indirekta källor för visor i skillingtryck.

Graduale och Notae Psalmorum i Helsingfors UB (Schalin nr 132) meddelar melodier till följande psalmer i skillingtryck: *O Rom går det nu så med dig, Om människones fåfängelighet, På dig hoppas jag o Herre kär, Vad min Gud vill alltid det sker* och *Vaker upp I kristne alle*. Indirekta källor för visor i skillingtryck före 1700 är arton koraler.

Gustavus Gabrielis Gammals koralbok i Vörå kyrkoarkiv (Schalin nr 133) är direkt källa för åtta visor: *Den signade dag, Jag vill av hjärtans grunde, Jag säger (eder) vänner käre, Min Gud och fader käre, O Rom går det nu så med dig, Om människones fåfängelighet, På dig hoppas jag o Herre kär, Vaker upp*

³⁰ Om Neogard se Lemke, Visby stifts herdaminne, s. 241. Neogard tillhörde en prästsläkt och prästvigdes själv 1709. Då fadern var verksam som präst i Östergarns församling kan handskriften mycket väl ha tillkommit under Neogards unga år för bruk i församlingen.

I kristne alle. Även i denna koralhandskrift utgör arton melodier indirekta källor för skillingtrycksvisor före 1700.

Henricus Malms skolsångbok i Helsingfors UB (Schalin nr 140) är direkt källa för fyra visor: *Fröjda dig du Kristi brud, När dig går hunger och nöd uppå, Till dig hjärtans grunde och Vaker upp I kristne alle*. Sex koraler är indirekta källor för äldre skillingtrycksvisor.

Zachris Collianders skolsångbok i Helsingfors UB (Schalin nr 141) är direkt melodikälla för sju visor i skillingtryck: *Den signade dag, Fröjda dig du Kristi brud, När dig går hunger och nöd uppå, O Rom går det nu så med dig, På dig hoppas jag o Herre kär, Vad min Gud vill alltid det sker och Vaker upp I kristne alle*. Tolv koraler är indirekta melodikällor.

Ytterligare två finländska koralhandskrifter är melodikällor för några visor, Bröderna Vendelius' skolsångbok (Schalin nr 142) och Thomas Sackelijus' skolsångbok och Passion (Schalin nr 143), båda i Helsingfors UB. Den förra meddelar melodi till *Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur, När dig går hunger och nöd uppå* och *Vaker upp I kristne alle*, den senare melodier till *Fröjda dig du Kristi brud* och *Vaker upp I kristne alle* (sistnämnda visa även indirekt källa).

De sammanlagt ca sextio skillingtrycksvisor, vars melodier återfinns i dessa koralhandskrifter, är till helt övervägande del psalmer. Endast tre visor är inte upptagna i 1500- och 1600-talens psalmböcker: *Stor ting haver Gud med världen gjort* (mel. i Mönsterås), Columbus' *Stämmer upp i sångerinnor* (mel. i Roslagskulla) och efterklangsvisan *Jag säger (eder) vänner käre*. Det är att märka, att *Himmelriket liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur* åtminstone i Riddarholms- och Roslagskullahandskriften textligt motsvarar versionen i 1600-talets skillingtryck (även i några tryckta psalmböcker från 1600-talet) och ej den i 1697 års koralpsalmbok tryckta texten.³¹

Några psalmer kända i skillingtryck först från 1700-talet finns med melodier i 1600-talets koralhandskrifter (däremot trycktes melodierna till dessa varken i 1697 års koralpsalmbok eller i tidigare psalmböcker): *Av kärlighet emot den trofaste Gud, En tröstelig visa med härlig melodi, Gudi ske lov till evig tid, Såsom efter vattnet kalla*.

Ser man till det totala antalet psalmer i skillingtryck, kan melodier till flertalet av dessa återfinnas i någon eller flera av de bevarade koralhandskrifterna.³² Tre av dessa psalmer finns i mer än hälften av de nitton handskrifterna, dvs i tio eller

³¹ Se närmare härom kap. om vistexterna ovan s. 49. De finländska beläggen har redovisats, även om deras texttypstillhörighet ej är helt säker. I finländska handskrifter anges ofta bara begynnelseorden. Jfr Lagercrantz, Roslagskulla handskriften, s. 11 f.

³² Om psalmer i skillingtryck se förteckning ovan s. 47 ff.

fler. Det gäller följande: *O Rom går det nu så med dig, På dig hoppas jag o Herre kär, och Vaker upp I kristne alle*. Tjugu av de berörda visorna finns endast i en handskrift.

Beträffande koraler, vilka endast uppgivits såsom melodier för visor i 1500–1600-talstryck, återfinns melodier till samtliga av dessa utom en (*Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd*) i koralhandskrifterna och i flertalet fall dessutom i mer än hälften av de här begagnade handskrifterna.

Roslagskullahandskriftens ställning som direkt och indirekt melodikälla är enastående, inte endast därigenom att den innehåller ett så stort antal koraler av relevans i detta sammanhang utan även genom sin ställning som enda kända melodikälla för flera skillingtrycksvisor. Inte mindre än elva melodier till visor i skillingtryck är upptagna endast här.³³ För ytterligare åtta visor upptar Roslagskullahandskriften melodier såsom enda koralhandskrift (ifrågavarande koraler infördes dock senare i 1697 års koralbok). Roslagskullahandskriften är också den enda koralhandskrift, som meddelar melodier till samtliga svenskspråkiga psalmer (utom ovannämnda *Rätt hjärtelig jag längtar*), vartill hänvisas i tryck under 1500–1600-talen.

5.2 Äldre tryckta psalmböcker

Av det stora antalet tryckta psalmböcker, ca 200, som utkom fram till 1695 års auktoriserade psalmbok, är det endast ett mindre antal som innehåller noter. Den äldsta kända psalmboken med nottryck utkom 1586; sammanlagt utkom ett tjugutal.³⁴ Flertalet av dessa innehåller emellertid bara noterna till trosbekännelsen, så är t. ex. fallet med samtliga psalmböcker från 1500-talet. Under 1600-talet, där noter är vanligare i tryck under förra hälften än under senare delen av århundradet, är det däremot noterna till *Te Deum* som är vanligast förekommande.

Egentliga kyrkovisor innehåller bara tre psalmböcker före 1695, nämligen *Någhra nyia psalmers/loffsångers och andelighe wijsors thoner, tr. Sthlm utan år av A. Gutterwitz*³⁵

Then svenska psalmboken, tr. Uppsala 1616 av Eskil Matzon

*Then svenska psalmboken, tr. Sthlm 1623 av Chr. Reussner*³⁶

³³ *Av kärlighet emot den trofaste Gud, En tröstelig visa med härlig melodi, Gud vare prisat för nåderna sina, Guds nåde och barmhärtighet, I Betlehem skedde herderne, Jag arme bedrövade barn, Mig tyckes att världen hon är underlig, Moses uti sin första bok, O Herre Gud vi love dig och prise, O Herre Gud Fader i himmelrik vi må det alle, Styrk mig Herre Gud och giv gott mod.*

³⁴ Innehållet i psalmböcker t. o. m. 1695/97 års psalm- och koralbok liksom förekomst av melodi och melodiångivelse framgår av SVA:s psalmregister.

³⁵ Utgiven i faksimil med kommentarer av T. I. Haapalainen. (S. A. Forsius, *Någhra psalmers, loffsångers och andelighe wijsors thoner* sign. T 3 (2) i Herzog-August-Bibliothek, Wolfenbüttel utg. jämte en koralhistorisk undersökning S. A. Forsius koralhäfte och dess melodier av T. I. Haapalainen, Åbo 1973.)

³⁶ Nr 10 resp. 17 hos Davidsson, Studier rörande svenskt musiktryck före 1750.

Den förstnämnda boken, som är en liten koralssamling med elva melodier av S. A. Forsius, utgavs mellan åren 1608 till 1612.³⁷ Den innehåller bl. a. *Dagen ifrån oss skrider*, uppgiven som melodi för en skillingtrycksvisa från 1672. De båda sistnämnda psalmböckerna innehåller melodierna till samma fjorton psalmer (varav tretton med svensk text). En av koralerna (*Jesus Kristus är vår hälsa*) är uppgiven melodi för en skillingtrycksvisa från 1688.

5.3 1697 års koralbok

Koralboken till den första auktoriserade psalmboken av år 1695, vanligen kallad 1697 års koralpsalmbok (cit. GK), utkom 1697 under titeln "Then swenska psalmboken medh the stycker som ther til höra, och på följande bladh upteknade finnas, uppå Kongl. May:tz nådigste befallning . . . årh 1697 i Stockholm af trycket uthgången . . ."³⁸

GK omfattar 413 psalmer. 253 av dessa är försedda med melodier (sångstämma med besiffrad bas), för de övriga finns hänvisningar till annan koral i GK. Melodiredigeringen gjordes av Harald Vallerius, vid tiden för GK:s utgivning professor i matematik vid Uppsala universitet.³⁹

32 psalmer tryckta i skillingtryck återfinns i GK, 28 med melodier till psalmen ifråga, de övriga fyra med text i GK, och hänvisning till melodi där. Det gäller följande:

Ack Gud och Herr min synd tyvärr
Ack min själ hav lustigt mod
Allsmäktige Gud i himmelrik
Begyynna vill jag att prisa
Den blomstertid nu kommer
Den ljuse dag framgången är
Den signade dag
Den vedervärdighet som mig
Eja mitt hjärta rätt innerlig
Från Gud vill jag ej skiljas
Fröjda dig du Kristi brud
Herre Krist vi dig nu prise din
Jag för dig o Gud klagar min synd
Jag vill av hjärtans grunde
Jesus är mitt liv och hälsa
Min Gud och Fader käre
Min själ och sinne lät Gud råda
Mitt hjärta fröjde sig innerlig o Gud
När dig går hunger och nöd uppå

³⁷ Haapalainen, a.a., s. 3.

³⁸ Nr 86 i Davidssons förteckning. GK även utg. i faksimil, Sthlm 1939.

³⁹ GK och dess melodier är utförligast och senast behandlad av Karl-Johan Hansson, *Koralpsalmboken 1697. En undersökning av dess tillkomst och musikaliska innehåll*, 1967. – Se även där anförd litt.

O Gud o Gud så from
 O Rom går det nu så med dig
 På dig hoppas jag o Herre kär
 På dig o Herre käre
 På min Herra Gud allen
 Till dig av hjärtans grunde
 Vad kan dock min själ förnöja
 Vad min Gud vill alltid det sker
 Vak upp av synden du kristendom
 Vaker upp I kristne alle
 Varthän skall jag dock fly
 Vi tacke dig o Herre Krist

Flertalet texter till dessa koraler infördes i skillingtryck första gången före GK:s utgivning.⁴⁰

Kvantitativt är GK den viktigaste indirekta källan för kännedomen om melodier till äldre skillingtrycksvisor. Inte mindre än ca 90 av GK:s koralmelodier är uppgivna i skillingtryck som melodier för ungefär 400 visor.

5.4 *Psalmodikonnoter*

Den speciella notation som brukar kallas "psalmodikonnoter" är helt knuten till instrumentet psalmodikon, som lanserades av prästen Johannes Dillner (1785–1862), verksam bl. a. i Funbo och Östervåla i norra Uppland. Det var under början av 1800-talet ännu många kyrkor på landsbygden som saknade orglar, och klockaren fick ta upp psalmsången utan hjälp av instrument. Med sitt psalmodikon ville Dillner både skapa ett hjälpmedel för inlärandet av psalmerna och bidra till deras normering i framförandet.⁴¹ Tekniskt sett avsågs att psalmodikonet skulle bli en förbättrad typ av det gamla monokordet och folk skulle själva kunna såväl tillverka som spela på instrumentet.⁴² Greppbrädet indelades genom inskränningar i ca 30 halvtonsteg, vilka utmärktes genom det av Dillner själv uppfunna siffersystemet. Skalans sju toner numrerades från 1–7 och på en egen rad ovanför "melodien" angavs tonart med hjälp av + och —. Durtonart angavs t. ex. på följande sätt: + 2 + 3 + 6 + 7. Psalmodikonet spelades med stråke.

Psalmodikonnoter uppträder första gången i tryck 1830 med Dillners "Melodier till svenska kyrkans psalmer, noterade med ziffror, för skolan och menigheten". Den trots allt något invecklade sifferbeteckningen, där de fasta förtecknen fick hållas i minnet vid spelningen, föranledde flera personer att söka förenkla och

⁴⁰ Se närmare härom i kap. om texterna ovan s. 47.

⁴¹ Om Dillner och psalmodikonet se L. Johansson, Prosten Johannes Dillner i Östervåla och hans psalmodikon (Fataburen 1944) samt art. Dillner o. Psalmodikon i Sohlmans musiklexikon. Dillner var f. ö. intresserad av folkliga visor. Bl. a. bidrog han till GA med egna uppteckningar från Norrland (Jonsson, Svensk balladtradition I, s. 436 ff.).

⁴² I Melodier till nya psalmboken, noterade med ziffror efter den allmänt antagne J. C. F. Haeffners Coralbok, utg. av O. Berglin 1832, förekom t. o. m. en detaljbeskrivning av instrumentet med måttuppgifter och virkesanvisningar (Johansson, a.a., s. 30).

förbättra systemet. Bland dessa var läraren och kyrkoherden J. F. Åkerblom, som 1842 utgav en "Ziffer-Coralbok" med förslag till ett nytt sifferbeteckningssystem, där man bl. a. genom att numrera upp en durskala på den ena sidan av psalmonkets greppbräde och en mollskala på den andra skulle undvika det mer komplicerade systemet med angivande av förtecken.⁴³

Som noteringssystem begagnades psalmodikonnoterna ända fram till slutet av 1800-talet.⁴⁴ I skillingtryck var det emellertid ett i förhållande till totalantalet utgivna visor mycket litet antal som försågs med detta slags notation. Man finner psalmodikonnoter i skillingtryck praktiskt taget endast under 1840–50-talen⁴⁵; första gången 1844.

Sammanlagt tio äldre skillingtrycksvisor har försetts med siffror, varav sex stycken tryckts om 1–3 gånger: *Ack ljuvlig tid när träd på marken bära frukt* (KB E 1847 o)⁴⁶, *En herrdag i höjden är bleven besluten* (KB Zz 1844 c), *Frukta Gud föräldrar ära* (KB E 1847 n), *Frukta Gud är det förnämsta* (KB Z 1776 b), *Herrans folk i Zionsländer* (SVA A 334), *Jag gick mig ut i lunden att höra fåglasång* (KB F Rylander a), *Jag ser på dina ögon* (KB E 1844 v), *Med sorgse ton jag sjunga vill* (KB S 1759 a) samt *O tysta ensamhet* (KB E 1847 m).

Dessa visor med psalmodikonnoter har samtliga tryckts av Åkerblomska boktryckeriet i Falun, vilket icke är utan intresse i detta sammanhang. Det visar sig nämligen, att den ovannämnde Åkerblom under tiden 1841–1852 var en av innehavarna av det Åkerblomska tryckeriet, det tidigare Axmarska boktryckeriet,⁴⁷ en av de stora producenterna av skillingtryck under 1800-talets tidigare decennier. Åkerblom tycks också i de av hans tryckeri utgivna skillingtrycken sökt lansera sin typ av psalmodikonnoter. För samtliga visor med besiffring – såväl äldre som ny-skrivna – har Åkerbloms tryckeri använt Åkerbloms eget slag av besiffring. Där- emot syns hans siffersystem inte ha fått någon större spridning. En genomgång av ett urval skillingtryck från 1840–50-talen⁴⁸ visar endast ett tryckeri, som begagnat sig av samma besiffringstyp, nämligen det närbelägna J. G. Wahlströms i Arboga. I övrigt är det Dillners slag av besiffring, som använts i skillingtrycken.

⁴³ Johansson, a.a., s. 30 f.

⁴⁴ Förutom i nya utgåvor av Dillners psalmbok förekom psalmodikonnoter även i andliga sångsamlingar som t. ex. Pilgrimssånger och Sankeys Sånger till Lammets lov utg. i flertalet upplagor under senare delen av 1800-talet (Johansson, a.a., s. 29).

⁴⁵ Psalmodikonnoter i skillingtryck finns endast till mindre del katalogiserade, nämligen de som ingår i tryck i KB:s samling under signum E 1830–1870 (register i SVA). De uppgifter, som lämnas härövan samt i det följande bygger – förutom på detta register – på en genomgång av SVA:s skillingtryckssamling och på tryck från 1830–60-talen under övr. signa i KB:s samling.

⁴⁶ Hänvisning ges här till KB eller SVA; där noter förekommer även i omtryck företrädesvis till KB, där dyl. tryck samlats under samma signum.

⁴⁷ Klemming-Nordin, Svensk boktryckeri-historia 1483–1883, s. 532.

⁴⁸ KB:s samling, signum E. – Ang. Wahlström-tr. se t. ex. E 1853 u³. Det bör dock påpekas, att det överhuvudtaget rör sig om ett ytterst begränsat antal tryckerier, vilka tryckte psalmodikonnoter.

5.5 *Uppteckningar och inspelningar ur muntlig tradition*

5.5.1 Historisk översikt av insamlingsarbetet⁴⁹

Uppteckningar av folkliga melodier kom igång tämligen sent i Sverige. Först från början av 1800-talet finns vismelodier av nämnvärd omfattning bevarade och först mot slutet av århundradet påbörjades mer systematisk insamling av de folkliga instrumentallåtarna.

När intresset för uppteckning av folkvisor väcktes av antikvariska skäl under 1600-talets förra del var det, såsom tidigare nämnts, framför allt de gamla "kämpavisorna", dvs. balladerna man sökte efter. Insamlingsarbetet resulterade i att vi känner åtskilliga vistexter, som upptecknats under 1600-talet. Däremot har endast några enstaka folkliga melodier bevarats från 1600- och 1700-talen trots direktiv, som t. ex. i 1630 års memorial för de s. k. riksens antikvarier, att även melodierna och inte bara texterna borde insamlas. Överhuvudtaget skedde en viss nedgång i intresset för uppteckning och insamling av traditionella visor under 1700-talet. Då en andra intressevåg för tillvaratagande av de folkliga visstraditionerna framväxte kring sekelskiftet 1800, utgick denna främst från personer inom Götiska förbundets krets, från Leonard Fredrik Rääf och bröderna Johan H. och Daniel Wallman i Östergötland samt Arvid August Afzelius. Huvudintresset knöts till insamling av ballader, men till skillnad mot tidigare togs nu även melodierna – om än i mindre utsträckning än texterna – tillvara.

Under 1830–40-talen gjordes stora insamlingar av G. O. Hyltén-Cavallius och från århundradets mitt kan främst nämnas L. Chr. Wiede och Richard Dybeck. Medan Hyltén-Cavallius huvudsakligen upptecknade ballader, så upptecknade Dybeck också andra folkvisekategorier, varibland vallvisorna intog en betydande plats. Wiede däremot var den förste att tillvarata vismaterial på bred basis från en bestämd trakt, och hans material från Vikbolandet kan därför sägas vara representativt för vissången under 1840-talets Östergötland. Om det sålunda bevarats ett förhållandevis litet antal skillingtrycksvisor från den tidigaste delen av 1800-talet, dvs. i stort sett endast de, vilka textligt tillhör balladgenren, så finner vi i Wiedes och Dybecks samlingar i större utsträckning melodier, vilkas texter tillhör andra visgrenar.⁵⁰

Under senare delen av 1800-talet tilltar intresset för tillvaratagandet av visor

⁴⁹ Insamlings- och uppteckningsarbetet, framförallt under tiden fram till mitten av 1800-talet, är senast och utförligast behandlat av B. R. Jonsson i *Svensk balladtradition I*, kap. 1, s. 15 ff. En översikt av speciellt melodiupptecknarnas verksamhet ger C.-A. Moberg i uppsatsen *Från kämpevisa till locklåt*, STM 1951).

⁵⁰ Bengt R. Jonsson har i *Svensk balladtradition I* – vad ballader beträffar – klarlagt de enskilda beläggens inbördes förhållande och texttypstillhörighet samt även gett data om vissa melodiupptecknare. Någon större samlad källkritik av de stora handskriftsamlingarna ur musikvetenskaplig synvinkel har emellertid ännu ej gjorts med undantag för undersökningen om Wiede av Jan Ling.

av skilda slag; enstaka uppteckningar ingår i tryckta böcker och nothäften och de bevarade samlingarna visar större rikedom vad beträffar de olika visgenrerna. Grundandet av landsmålsföreningarna under 1870-talet blev en viktig milstolpe för uppteckningsarbetet. Bakom de samlingar, som nu tillkom genom dessa föreningsars initiativ, låg ett vetenskapligt folkloristiskt och språkligt intresse. Estetiska och andra värderingar undanträngdes så småningom och upptecknarna började inse betydelsen av noggranna uppgifter om traditionsbärarna.

Från tiden omkring år 1900 intar August Bondesons samling en särställning och från 1920-30-talen bör främst nämnas Olaus Olssons och Lars Adlerkulls samlingar från västra Sverige med betydande material av skillingtrycksvisor. I övrigt visar – naturligt nog – de rikssvenska 1900-talsuppteckningarna, att traditionen vad beträffar de äldre skillingtrycksvisorna börjar avta.

Insamlingen av folkliga visor i svenskspråkiga Finland igångsattes betydligt senare än i Sverige. Uppteckningsarbetet påbörjades vid mitten av 1800-talet, men först under 1860-70-talen kom några större samlingar till stånd. Redan från början intresserade sig emellertid upptecknarna även för andra slag av visor än ballader. Vi finner därför ett stort material av skillingtrycksvisor redan i de tidigaste samlingarna, vilka tillkom på initiativ av J. O. I. Rancken.

Sedan Svenska litteratursällskapet i Finland grundades på 1880-talet, har uppteckningsarbetet främst knutits hit, men initiativ har även utgått från bl. a. Föreningen Brage och Institutet för nordisk etnologi vid Åbo akademi. Till Litteratursällskapet inkom betydande samlingar, däribland melodiuppteckningar av O. R. Sjöberg, upptecknade på 1870-talet och senare. Då det gäller 1900-talssamlingar med uppteckningar av äldre skillingtryck är kvantitativt sett mest betydande de samlingar från Åboland, vilka tillkom och inlämnades till Litteratursällskapet under 1920-talet. Överhuvudtaget visar de finländska 1900-talssamlingarna en i förhållande till Sverige påtagligt hög frekvens av äldre skillingtrycksvisor. För utforskningen av det svenskspråkiga materialet som helhet är därför dessa samlingar av största värde.

Uppteckningsarbetet har från slutet av 1940-talet successivt ersatts av bandinspelningar såväl i Finland som i Sverige. Redan under början av 1900-talet hade emellertid Otto Andersson gjort fonografinspelningar av folkliga visor i Finland, medan i Sverige sådana tidiga inspelningar endast gjorts sporadiskt.

På 1920-talet inspelades sydsvenskt vismaterial av Lunds universitets folkminnesarkiv samt – något senare – av dåvarande Landsmålsarkivet i Lund. Under 1930-talet påbörjade ULMA sina inspelningar på lackskivor av huvudsakligen dialektologiskt material, i vilket dock även visor ingick. Under senare decennier har inspelningsverksamheten av folkmusik främst bedrivits av Sveriges Radio (framförallt under 1940-60-talen) och av Svenskt visarkiv (sedan 1968).

För korthetens skull används i det följande beteckningen S-mel. för melodiupp-

teckning/-inspelning av äldre skillingtrycksvisa. Med "uppteckning" underförstås "melodiuppteckning".

5.5.2 De skriftliga källorna

I följande avsnitt redogörs i en alfabetisk uppställning för de begagnade källorna med uppteckningar ur muntlig tradition. Avsikten härmed är främst att dokumentera de tids- och proveniensuppgifter, som begagnas i följande kapitel samt i del 2. Källorna är dessutom av den art, att kommentarer ibland behövs för vissa uppteckningar. Någon källkritik i egentlig mening har inte gjorts utöver de i kap. 4 upptagna allmänna synpunkterna på de äldre 1800-talsuppteckningarna.

Uppgifterna om förefintliga belägg på traditionsuppteckningar bygger på Svenskt visarkivs register, vilka kompletterats med ett par okatalogiserade samlingar. Någon genomgång eller inventering härutöver har inte gjorts. Samtliga äldre källor torde vara kända, och sentida – av SVA ej katalogiserade – samlingar skulle i detta sammanhang knappast ge några ytterligare bidrag utöver de redan kända. Totalt föreligger ca 1.200 belägg.

Där en melodiuppteckning förekommer i flera handskrifter eller tryckta samlingar har hänvisats till primärkällan om denna är känd, annars till äldsta kända källa. I några fall har tryckta utgåvor använts, även om primärkällorna bakom helt eller delvis finns bevarade. Det gäller *FSF*, *GA*, *Lagus*, *SF*, *Säve* och *Wiede*, dvs. huvudsakligen vetenskapliga utgåvor eller tryckta verk, där källorna bakom utforskats och/eller uppgivits.

Som "uppteckning" har räknats melodi, försedd med underlagd text eller med rubrik som tydligt anger vilken visa det rör sig om. Visan skall också ha framförts vokalt. Instrumentalt framförda vismelodier har inte upptagits i del 2.

Vid angivande av *proveniens*, såväl i följande avsnitt som i del 2, avses – förutom övriga data – den ort, det landskap osv., där visan ifråga sjungits, däremot ej den plats där uppteckningen råkat göras. Vid angivandet av *proveniens* vill jag i detta sammanhang, där det gäller skillingtrycksvisan såsom den av gemene man sjungna visan, lägga större vikt vid den plats där vistypen ifråga varit allmänt sjungen än den plats den eventuellt kan härledas från. (I del 2 har *proveniens*-uppgifterna begränsats till angivande av landskap.)

Då här talas om *uppteckningstid*, i del 2 angivet direkt efter landskapsuppgiften, avses själva nedskrivningstillfället. Den exakta tiden kan, då det gäller allmänt sjungna visor, vara av större betydelse än då det rör sig om rent traditionella visor uppburna av ett mer begränsat antal traditionsbärare, mer eller mindre medvetna om sin traderande roll. I sin egenskap av modevisa, även om dess popularitet skulle sträcka sig över flera decennier eller t. o. m. sekler, är skillingtrycksvisan mer påverkad av inflytanden från nya musikaliska stilriktningar och mer mottaglig för rena melodibytten än visor, vilka enbart lever genom muntlig tradi-

tion. I de fall där uppteckningstid saknas i källan, har jag därför sökt ange en ungefärlig tid med hjälp av tidigare forskningar och övriga fakta som står till buds. Möjligheterna att i nuvarande forskningsläge bestämma när de relevanta uppteckningarna gjorts varierar betydligt. Ibland har uppteckningstiden kunnat begränsas endast till första eller sista möjliga uppteckningsår. Där tiden uttryckts på detta sätt är det mest sannolikt, att uppteckningen gjorts tämligen nära det angivna året.

Några samlingar har uppenbarligen tillkommit under en längre tidsperiod och efter färdigställandet inlämnats till resp. arkiv etc., t. ex. Adlerkulls samling, där innehållet huvudsakligen utgörs av uppteckningar efter äldre släktingar till denne. I sådana fall kan man räkna med såväl tidigare gjorda uppteckningar efter t. ex. släkttradition, vilka senare renskrivits för samlingen ifråga, som senare uppteckningar. Man kan inte heller utesluta att rena avskrifter av betydligt äldre uppteckningar ingår i detta slag av samlingar utan att detta faktum angivits.

I den följande genomgången över använda källor begagnas som rubriker de förkortningar, vilka även används i del 2 under rubriken "Uppt. ur muntl. trad.". För otryckt material hänvisas i regel till arkiv, bibliotek etc. samt acc. nr med undantag för större samlingar, vilka är kända under upptecknarens namn. Som förkortning på tryckta källor används i regel utgivarens/författarens namn. Under denna förkortning lämnas bibliografiska uppgifter. Någon särskild förkortningslista över dessa böcker har därför ej gjorts. Inte heller upptas dessa tryckta böcker, vilka enbart används som källor för traditionsuppteckningar och ej i egenskap av litteratur, i den allmänna litteraturförteckningen. Där annan inom ämnesområdet vedertagen förkortning använts, som t. ex. *GA* och *SF*, har hänvisning gjorts. (Otryckta källor har däremot på sedvanligt sätt upptagits i den allmänna källförteckningen.)

Adlerkull och Adlerkull IFGH

Lars Adlerkulls vissamlingar (ms Hallands museum, Halmstad, och Institutet för folklöre, Göteborg).

De båda samlingarna utgörs till helt övervägande delen av två olika renskrifter av samma material. I dessa fall, där två identiskt lika utskrifter av samma visa förekommer på båda ställena, har endast numret i samlingen i Hallands museum (*Adlerkull*) upptagits. *Adlerkull IFGH* har upptagits som källa bara i det enstaka fall, där uppteckningen ifråga bara förekommer här. Meddelarna är till största delen A:s äldre släktingar och proveniensens är halländsk. Uppteckningsdata ges ej, men *Adlerkull IFGH* är daterad 1930. Samtliga S-mel. i *Adlerkull* återfinns även i *Adlerkull IFGH*, varför själva nedskrivningen av de sammanlagt drygt tjugu S-mel. kan ha skett senast 1930.

Adolfsson-Forslin

Adolfsson-Forslin, Alfild, Några nyfunna balladvarianter. (Budkavlen 16, 1937, s. 117–129.)

Innehåller uppteckningar (varav en S-mel.) gjorda av Alfild Forslin 1934 efter en enda meddelare från Nyland.

Afzelius

Afzelius, A. A., Afsked af svenska folksharpan med bidrag till svenska folksångernas historia.. Sthlm 1848.

Melodierna i *Afzelius*, vilka harmoniserades av Erik Drake, åtföljs inte av några närmare uppgifter om meddelare eller uppteckningsår. Det är troligt, att många uppteckningar gjorts under det stora uppteckningsarbetet under 1810-talet men kan också ha tillkommit under tiden fram till bokens tryckning. En nyskriven vist-text uppges ha lånat melodi från *O tysta ensamhet*. Denna mel. har i del 2 upptagits såsom mel. till sistnämnda vistext. Afzelius innehåller fem S-mel.

Ahlström

Ahlström, J. N., 300 nordiska folkvisor, harmoniskt behandlade för en röst och forte-piano. Sthlm [1855].

Materialet i *Ahlström* återgår huvudsakligen på tidigare tryckta källor. För de fyra S-mel., vilka upptagits under *Ahlström*, saknas emellertid förlagor, inte heller finns äldre ms bevarade. Det är därför troligt, att A. själv upptecknat visorna eller att de lämnats honom under tiden närmast före utgivningen. Uppteckningstid lämnas ej i *Ahlström*, däremot ofta landskapsuppgifter.

Amphion 3

[Musikalisk tidskrift, utg. av H. Schlytern, 1836.]⁵¹

Innehåller en enda folklig visa (*Jag ser på dina ögon*) utan proveniensuppgift.

N. Andersson

Nils Anderssons vissamling (ms MM D 29).

Innehåller uppteckningar från Skåne (varav tolv S-mel.), gjorda av Nils Andersson på 1890-talet.⁵²

O. Andersson

Andersson, Olof, Folkliga svenska koralmelodier från Gammalsvenskby och Estland. Sthlm 1945.

⁵¹ De två tidigare delarna (utan år) utkomna 1834 resp. 1835 (S. Broman, Den svenska musikforskningen 1750–1900, s. 16), tredje delen (ej nämnd hos Broman) sannolikt utkommen 1836.

⁵² N. Andersson startade visserligen sitt insamlingsarbete i Skåne redan 1887, men hans tidigaste uppteckningar syns ha lämnats till Skånska landsmålsföreningen (se bl. a. Otto Andersson, Spel opp I spelemänner, s. 41 ff).

Innehåller uppteckningar gjorda dels 1929 efter de till Sverige inflyttade Svenskbyborna dels under en resa till Estland 1931. Huvuddelen av melodierna är upptecknade av Olof Andersson. Ett antal utgörs dock av transkriptioner av fonogramupptagningar från 1921. Sammanlagt tretton S-mel.

(Andersson, Otto, Folkvisor se FSF)

Andersson-Ingers

Andersson, P. & Ingers, I., Folkdiktning från Bara härad. Lund 1925. (Bidrag till Bara härads beskrivning. 3.)

Innehåller uppteckningar, varav en S-mel., huvudsakligen gjorda av Ingemar Ingers efter 1920.

(Arwidsson, A. I., Svenska Fornsånger se SF)

Aufrichtig

Hans Aufrichtigs vissamling (ms Föreningen Brages i Vasa samlingar.)

Större delen av samlingen tillkom 1910. Flertalet uppteckningar uppges vara från Österbotten, varför samlingen som helhet troligen är härifrån. Innehåller sju S-mel.

Axelsson

Axelsson, M., Vesterdalarne, dess natur, folklif och fornminnen. Sthlm 1855.

Innehåller några visuppteckningar, varav en S-mel., gjorda av författaren under vandringar i Dalarna.

Bohlin

Bohlin, K., Folktoner från Jämtland. Upptecknade år 1880. Sthlm 1883. (SvLm 2:10.)

Innehåller visor upptecknade under sommaren 1880 av B. själv, som i inledningen uppger att melodierna upptecknats efter gehör och att "den största noggrannhet iaktogs härvid äfven i minsta detaljer." *Bohlin* upptar fyra S-mel.

Bondeson och Bondeson ULMA

Bondeson, A., Visbok. Folkets visor sådana de lefva och sjungas ännu i vår tid. 1-2. Sthlm 1903; A. Bondesons samling (ms ULMA 351 D 11).

August Bondesons vismaterial utgör kvantitativt en av de viktigaste källorna för S-melodierna. Det i visboken tryckta materialet är uppordnat efter meddelare och utgörs huvudsakligen av uppteckningar från västra Sverige. Korta uppgifter om meddelare samt uppteckningstid ges också i *Bondeson*. Ms i *ULMA* utgör till betydande delar primärkällorna bakom den utgivna visboken. Detta material är inlagt i mappar; de flesta med något slags beteckning. Hänvisning har i del 2 i första hand gjorts till *Bondeson*, endast där materialet ej tryckts har hänvisats till *Bondeson ULMA*. Proveniensbestämning av det otryckta materialet

har delvis kunnat göras genom att de i ms nämnda meddelarna också varit representerade i *Bondeson*. I några fall har även uppteckningstid angivits i ms. Anmärkningsvärd är den mapp i *Bondeson ULMA*, på vilken antecknats "Kammarjunkaren Leonard Rääf, Buhlsjö. 1903." (351 D 11 c). Såväl titeln som ortsangivelsen skulle kunna tyda på, att det gäller material från den framför allt under 1810-talet verksamme vissamlaren Leonard Fredrik Rääf; sannolikast är emellertid att det rör sig om en yngre släkting till denne.⁵³ De båda samlingarna innehåller sammanlagt närmare femtio S-mel.

Borgström

Studenten Ludvig Borgströms uppteckningar af Folkvisor mest från Vermland (ms KVHAA).

Innehåller ett mindre antal uppteckningar, varav en S-mel., gjorda av B. under en resa i Värmland 1845.⁵⁴

Brage

Acc. nr 2-3, 5 (ms Föreningen Brages arkiv, Helsingfors, f. n. dep. Åbo akademi).

Brage 2 upptar folkvisor och melodier inlämnade av F. Andersson 1909 (uppgifter om proveniens lämnas), Brage 3 innehåller visor upptecknade av Elsa Fontell 1908-09 i svenska Österbotten, Brage 5 innehåller uppteckningar gjorda av Hanna Hagbom i östra Nyland. Detta acc. nr saknar upptecknings- eller inlämningsår, men bör kunna dateras till början av 1900-talet. De tre acc. numren upptar fem S-mel.

Brage folkvisor

Brage, Folkvisor från Svenskfinland arrangerade för blandad kör. Helsingfors 1922.

Innehåller två S-mel. (nr 95, 99), upptecknade av Otto Andersson efter samma meddelare i Österbotten 1907.

Brodin

Brodin, K., Julens visor. Sthlm 1936.

Det enda S-mel., som upptagits under *Brodin (Guds son är född i Betlehem)* uppges vara betydligt äldre än texten (efter ett 1700-talstryck); någon uppgift om primärkälla lämnas dock ej.

⁵³ I mappen ingår också t. ex. von Brauns *På grevens gods Lars Petter* (c, s. 143), känd iffg i skillingtryck 1889, samt en uppteckningsdatering till 1888 (c, s. 173), varför den "Rääfska samlingen" – även om den påbörjats av L. F. Rääf (d. 1872) – måste ha fortsatts av andra. Säkerligen har åtminstone delar av materialet kommit från någon yngre släkting till L. F. Rääf, som bl. a. hade sönder med förnamnet Leonard (Elgenstierna, s. 650).

⁵⁴ Melodierna tryckta i E. Nygrens utgåva av B:s reseberättelse (Berättelse öfver en resa i Vermland sommaren 1845 af Ludvig Borgström. Karlstad 1915).

Campbell

Campbell, Å., Militära folkminnen. (FmFt 3, 1916, s. 67–76.)

Innehåller bl. a. en S-mel., upptecknad efter en äldre stamanställd man i Småland.

Carlheim-Gyllenskiöld

Carlheim-Gyllenskiöld, V., Visor och melodier, samlade. Sthlm 1892. (SvLm 7:7.)

Innehåller melodier, varav sex S-mel., upptecknade av C.-G. under hans vandringar i norra Vedbo hd i Småland, främst från tiden 1878–79. Även andra landskap är emellertid företrädade. Närmare meddelaruppgifter lämnas ofta.

Colliander, Folkvisor och Colliander, FmFt 1916

Colliander, Selma, Folkvisor. Upptecknade och utg. [Lund 1902.]; dens., Några folkvisor från Halland. (FmFt 3, 1916, s. 140–158.)

Båda samlingarna innehåller visor (varav nio S-mel.) upptecknade av C. efter en och samma traditionsbärare, Johanna Falk från Halland. Uppteckningarna är sannolikt gjorda under slutet av 1800-talet (J. Falk dog 1898).

Croneborg

Otto Croneborgs samling (ms MM).

Proveniensen eller tillkomstår saknas för *Croneborg*, som bl. a. innehåller en S-mel.⁵⁵ Enstaka visor uppges emellertid vara "hörda" under 1870–80-talen.

Dahlström

Dahlström, Greta, Sjömatrosen och fröken Adelin. (Brage 26/30, 1931/35 (tr. 1936), s. 23–32.)

Upptar bl. a. en S-mel. upptecknad av D. i Pargas-Port, Åboland.

Dahlström-Forslin

Dahlström, Greta & Forslin, Alfild, Finländsk sång och visa. Åbo 1950.

Innehåller huvudsakligen material ur D:s och F:s egna samlingar men även enstaka uppteckningar, vilka ej är tillgängliga på annat sätt. Enda S-mel. (*Tornbaggen sporde bromsen åt*) upptecknad efter F:s far (enligt uppgift från F.)

Dal. mus.

Acc. nr 597:3, 717:30, 2129:2, 2130:7, 2130:11, 2130:12 (ms Dalarnas museum, Falun).⁵⁶

Samtliga tio S-mel. upptecknade i Dalarna, flertalet av Karl Sporr. Acc. nr 597:3 och 717:30 är daterade 1919, 2130:12 innehåller en uppteckning daterad

⁵⁵ C. troligen identisk med den i Elgenstierna II, s. 83 upptagne juristen Otto Ulrik Croneborg, f. 1863, d. 1951 (enl. uppg. från Sv. biogr. lex.). Han blev ledamot av KMA 1910.

⁵⁶ Tidigare Dala fornsal.

ca 1910 (dock ej den i detta sammanhang relevanta), övriga acc. nr härrör från tiden 1929–32.

Djurklou

Djurklou, [N.] G., Ur Nerikes folkspråk och folklif. Anteckningar utg. till förvännans ledning. Örebro 1860.

Innehåller en S-mel. upptecknad av D. själv.

Drake och Drake lekar

Svenska folkmelodier, redigerade af E. Drake. I. Visor. II. Lekar (ms KB S 163).

Ms utgörs av harmoniseringar (lekarna dock enstämmiga) av visor gjorda av D. själv och ev. avsedda direkt för tryckning av SF.⁵⁷ Vem som gjort själva renskriften är okänt. De under *Drake* och *Drake lekar* upptagna uppteckningarna är sådana, till vilka primärkälla saknas och vilka ej heller tryckts i *SF* (beträffande dessa se under *SF*). Det är möjligt att D. själv upptecknat några melodier; uppgifter om upptecknare saknas emellertid.⁵⁸

Ms innehåller sammanlagt fjorton S-mel.

(Dybeck, Runa se Runa)

Dybeck, Sv. folkmel.

Dybeck, R., Svenska folkmelodier. 5. Sthlm [1856].

Uppteckningen av den enda S-mel. (*En herrdag i höjden är bleven besluten*) gjord av C. J. Kjellman.

Dybeck, Sw. visor

Dybeck, R., Svenska visor. Upptecknade och samlade. [1]–2. Sthlm [1847–48].

Uppteckningarna av de två S-mel. (*En visa vill jag sjunga om tal i skriften* och *Tusslullerilull skällkossan min*) gjorda av D. själv resp. en av hans bidragsgivare, Laura Tullia Lignell.

Enninger

John Enningers samling (ms MM).

Samlingen utgörs av uppteckningar från Skåne. De sex S-mel. är enligt datering i Enninger upptecknade under 1870–80-talen.

FSF och FSF sånglekar

Andersson, Otto, Folkvisor. 1. Den äldre folkvisan. Hfors 1934. (Finlands svenska folkdiktning. 5:1. Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 246.); dens., Folkvisor. 3. Sånglekar. Hfors 1967. (Finlands svenska folkdiktning. 5:3.) (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 423.)

⁵⁷ Jfr Jonsson, Svensk balladtradition I, s 315, n. 44.

⁵⁸ Jfr Jonsson, a.a., s. 113.

FSF, som är en vetenskaplig utgåva av finlandssvenska ballader och vissa andra äldre berättande visor, upptar samtliga melodiuppteckningar till dessa. Endast ett fåtal melodier har ej medtagits; då "olikheterna inskränkt sig till ett fåtal noter, ha dessa angivits i anmärkningar..."⁵⁹ I *FSF* har sålunda beaktats alla kända källor, såväl tryckta som handskrivna, och proveniens- och uppteckningstid har angivits enligt primärkälla. Där sådana uppgifter saknas i primärkällan lämnar ej heller *FSF* några upplysningar härom. Det gäller följande källor: Rancken 5, 186; 6, 191; 6, 209; INE 4, 28, 56, 60, Otto Anderssons samling; Brage 3, 12, 14, 45; några uppteckningar ur SLS 82 samt de tryckta Lagus' Nyländska folkvisor och Fagerlunds Anteckningar om Korpo och Houtskärs socknar, 1878. I dessa fall har jag i del 2 sökt ange en ungefärlig uppteckningstid. INE 56 har tillkommit senast 1934, då samlingen inlämnades. Otto Anderssons samling har troligen tillkommit under 1905-25 enligt enstaka dateringar. Brage 12 inlämnades 1890. Brage 14 utgörs av diverse blad, sannolikt från slutet av 1800- eller början av 1900-talet. Brage 45 utgörs av transkriptioner av fonografinspelningar, gjorda av Otto Andersson under 1906 och närmast följande år. För kommentarer till dateringar av de övriga källorna bakom *FSF* se under resp. källa. - *FSF* upptar totalt ca 260 S-mel.

FSF sånglekar upptar fyra S-mel.

Filikromen

Filikromen. Hittills otryckta skämtsamma sånger (ord och musik) samlade och utg. af A. I. Ståhl. [pseud. för L. T. Öberg]. 1-9. Sthlm 1850-65.

Visornas härkomst och överhuvudtaget förhållandena kring uppteckningarna anges inte i *Filikromen*. I några fall uppges landskap. Hur samlingen tillkommit är oklart.⁶⁰ Innehåller sju S-mel.

Folklore

Dybeck, R., Folk-lore I-V (ms KVHAA).

Innehåller närmare femtio S-mel., vilka återfinns i delarna I-II och V.⁶¹

Av det stora antalet här berörda visor har endast ett fåtal upptecknats av D. själv, övriga uppteckningar är gjorda av hans medhjälpare eller har insänts till D. och upptagits i hans *Folklore*. Det gäller följande: tonsättaren och läraren C. J. O. Laurin, Uppsaladirigenten Oscar Meijerberg, prästen Carl Magnus Södergren, prästen Erik Adolf Lidforss, Carl Ulric Hollberg (ev. organist), prästen Olof Tirén, Laura Tullia Lignell, Henriette Wennström, Rosa Wretman,

⁵⁹ Förordet, s. XXX.

⁶⁰ Om *Filikromen* se B. R. Jonssons efterskrift till faksimilutgåvan 1973.

⁶¹ Dybecks *Folklore* behandlad av Göte Edström i Richard Dybeck som folklorist (opubl. lic.avh. Uppsala 1968) med en fullständig katalog över innehållet i *Folklore*.

Emil Öberg samt tre okända upptecknare.⁶² Av dessa har Öberg lämnat de flesta bidragen, härnäst Hollberg och Lidforss. Från var och en av övriga bidragsgivare föreligger endast någon eller några uppteckningar. *Folklore* har huvudsakligen tillkommit under decennierna kring 1800-talets mitt. Senast möjliga uppteckningsår för S-mel. kan i vissa fall ges, då åtskilligt material ur *Folklore* trycktes (bl. a. redan under 1840-talet i Runa). I några fall har brev, vilka åtföljt sändningar med visor till D., bevarats. Beträffande Hollbergs uppteckningar liksom de gjorda av okända personer finns dock inga närmare tidsmässiga hållpunkter för deras tillkomst. Proveniensen är ofta utsatt i *Folklore* eller har eljest kunnat fastställas genom att upptecknarnas geografiska verksamhetsområden varit kända eller kunnat bestämmas.⁶³

En särskild kommentar fordrar Öbergs⁶⁴ bidrag till *Folklore*. "Litteratören" m. m. Emil Öberg började 1852 på D:s uppmaning att insamla visor och det var också D., som först fick motta uppteckningar av Öberg. Under förra hälften av 1860-talet sände Öberg material till Södermanlands fornminnesförening och omkring 1880 till Mus. ak. Dessutom bidrog Öberg till C. E. Södlings samling. Till stora delar rör det sig om samma material.⁶⁵ Uppteckningar, vilka Öberg på 1850-talet gjorde efter sina släktingar från Södermanland (främst Strängnäs) och Närke, återkommer t. ex. senare delvis i det material som Öberg lämnade till Södermanlands fornminnesförening under 1860-talet, men då uppgivna vara från Lunda sn i Södermanland. Uppteckningarna i *Folklore* återfinns även i det till Mus. ak. insända materialet. Där en och samma uppteckning förekommer i flera källor har i del 2 endast hänvisats till en samling, i regel den, vilken tidigast mottagit uppteckningen ifråga. I första hand har sålunda hänvisats till *Folklore*

⁶² Dybecks melodiuppteckare har behandlats av C.-A. Moberg i uppsatsen Richard Dybeck och svensk folkmusik (Arv 1948). För biografiska data om upptecknarna samt om deras och D:s egna balladbidrag till *Folklore* se Jonsson, a.a., s. 578 ff.

⁶³ Jfr föregående not.

⁶⁴ För Öberg och hans verksamhet se Jonsson, a.a., s. 578 ff.

⁶⁵ Jag anser, att Jonsson i Svensk balladtradition I, avsnittet om Öberg, helt bevisat, att denne begagnat sig av samma material vid olika tillfällen under förespegling av att det rör sig om självständiga uppteckningar, liksom att han därvid gjort smärre ändringar i materialet. Förutom de däri nämnda ex. på ändringar, t. ex. i proveniensuppgifter (a.a., s. 583) kan för melodiernas vidkommande nämnas två belägg på *Sven Svanevit han reste den vägen fram*. Det ena (i *Folklore* V, s. 106 V) har uppgiften "från Åkers och Selebo Härader", det andra (i Mus. ak. folkmel. f. 113 v) uppges vara "Sjungen af en gammal blind gumma i Lunda Sn af Södermanland", som dock ej kan återfinnas i kyrkböckerna (Jonsson, a.a., s. 583, n. 30). De båda belägen kan vid ett första påseende verka vara två olika melodivarianter, då ändringarna är gjorda i melodins början. Takt 1 i *Folklore*-melodin g, f, i, s, g, a, b, d, b, (rytm: 8, 8, 8, 8, 4, 8, 8) motsvaras i Mus. ak. folkmel. av (transp.) g, g, a, b, b, d, b (4, 8, 8, 8, 8, 8, 8). Slutfallet i första versrads-melodin (= takt 2) motsvaras i *Folklore* av melodins slut, medan en mindre ändring gjorts i takt 2 i Mus. ak. folkmel. (b, a, b, g i stället för b, a, f, i, s, g). Beträffande övriga versrads-melodier är de båda belägen praktiskt taget identiska; ett par skillnader kan vara betingade av ett något annorlunda utformat textunderlägg. Fler parallella exempel finns, och det förefaller dessutom osannolikt, att Öberg i så hög grad skulle valt att uppteckna samma visor på olika platser.

(för övriga Öberg-uppteckningar se under *Sdml äldre kulturhist., Mus. ak. folkmel.* samt *Södling*). Uppteckningarna efter Öbergs släktingar, vilka ofta förekommer i mer än en källa, har i flera fall kunnat tidsbestämmas vad gäller sista möjliga uppteckningsår. Då dessa visor ingår i *Mus. ak. folkmel.* uppger de nämligen ofta namnen på meddelarna, vilkas dödsår är kända. Övriga Öberg-uppteckningar kan endast begränsas till 1852 såsom första möjliga uppteckningsår.

Forsslund

Forsslund, E., *Med Dalälven från källorna till havet*. Sthlm 1919-39.

Innehåller sju S-mel. upptecknade i Dalarna.⁶⁶ Endast i några fall anges tid för uppteckningarna.

Fredin

Fredin, A., *Gotlandstoner*. Upptecknade. Sthlm 1909-32. (SvLm B:29.)

F., som var son till den kände storspelmannen "Florsen i Burs", upptecknade själv ett stort antal folkliga melodier, framför allt gotländska spelmanslåtar men även visor. Uppteckningsarbetet skedde under en längre tidsperiod, huvudsakligen under åren 1875-96,⁶⁷ och materialet sändes till J. A. Lundell i Uppsala, under vars redaktion det senare utgavs. F. lämnar alltid meddelaruppgifter, däremot inga upplysningar om tidpunkten för de enskilda visornas nedtecknande. Visuppteckningarna efter den stora traditionsbärerskan Elisabet Olofsdotter (F:s mor) i Arde gjordes dock enligt F. under åren 1892-96.

Fredin innehåller nio S-mel.

Fredriksson

P. A. Fredrikssons vissamling (ms Föreningen Brages i Vasa samlingar).

Innehåller uppteckningar, varav tio S-mel., gjorda av F. 1909. De flesta uppges vara från Österbotten.

Frykholm, Folkvisor från Värmland och Frykholm, Nya folkvisor från Östergötland

Frykholm, Maria, *Folkvisor från Värmland*. Sthlm 1854; dens. *Nya folkvisor från Östergötland*. Upptecknade och utg. Sthlm u. å.

Uppteckningar gjorda av F. själv, rimligen vid mitten av 1850-talet,⁶⁸ arrangerade för sång och piano. De båda samlingarna innehåller sammanlagt fyra S-mel.

⁶⁶ Ms till samtliga melodier bakom *Forsslund* sannolikt bevarade med möjlighet till närmare tidsbestämningar; säkerligen rör det sig dock om 1900-talsuppteckningar, där ej ännu äldre källor angetts.

⁶⁷ Inledningen till *Fredin*, s. VII.

⁶⁸ Frykholm var född 1834. *Nya folkvisor från Östergötland* utkom troligen några år senare än *Värmlandshäftet* (Jonsson, *Svensk balladtradition* I, s. 118).

GA

Geijer, E. G. & Afzelius, A. A., Svenska folk-visor från forntiden. Samlade och utg. 1-3. Sthlm 1814-[18].

GA har upptagits som källa för de tjugu S-mel., vilka tryckts i detta verk. Primärkällorna bakom GA (KB Vs 2 och Vs 126) är – speciellt vad beträffar balladerna – utforskade av B. R. Jonsson och bevarade ms bakom de enskilda numren i GA är redovisade i Svensk balladtradition I, s. 802 ff. Uppteckningen av *Herr Peder han drömde en dröm om en natt* finns också i C. B. Rutströms samling och är därför sannolikt gjord kring 1810 (jfr under *Rutström*). Övriga berörda uppteckningar är gjorda under loppet av 1810-talet, exakt årtal har ibland utsatts i ms. Primärkällorna bakom melodiuppteckningarna finns ej bevarade i samma utsträckning som då det gäller texterna.⁶⁹ Melodierna till GA redigerades och harmoniserades av Haeffner, som dock i endast ett fall kan utpekas som upptecknare till en S-mel. (*Det var riddaren Tynne*). Tillsammans finns endast ms till fem av S-mel. i GA bevarade. I några fall kan upptecknarna bestämmas: fabrikören och amatörmusikern Carl Peter Grevilli (*Det var (den) lilla Lisa och hennes kära mor*), oboisten och tonsättaren C. A. P. Braun (*Det var en gång en riddare en riddareson, Sven Svanevit reste den vägen fram*) samt eventuellt prästen Sven Magnus Liedzén (*De lekte guldtafel vid bredan bord*).

Gawell-Blumenthal

Gawell-Blumenthal, Ida, Delsbostintans visor. Gamla sånger och låtar från Hälsingland. Samlade och upptecknade. Sthlm 1898.

Innehåller uppteckningar (en S-mel.) gjorda av G.-B. själv sannolikt under tiden närmast före utgivningen.⁷⁰

(Geijer, E. G. & Afzelius, A. A. se GA.)

Grönland

Grönland, P., Alte schwedische Volks-Melodien gesammelt von E. G. Geijer und A. A. Afzelius. Khvn 1818.

Innehåller G:s harmoniseringar av delar av Afzelius' vismaterial. Melodier tryckta i *Grönland* men ej i GA har förtecknats i Jonsson, Sv. balladtradition I, s. 831. Enda i del 2 under *Grönland* upptagna S-mel. (*Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll*) återfinns emellertid också i C. B. Rutströms samling och torde därför ha upptecknats ca 1810 (jfr under *Rutström*).

⁶⁹ Att en melodiuppteckning ibland är kombinerad med en text av samma typ men upptecknad efter en annan meddelare, vilket förekommer i GA, har jag helt bortsett ifrån. Endast melodiuppteckningen och dess ev. förlaga har beaktats. Förhållandet gäller även SF.

⁷⁰ Gawell-Blumenthal var född 1869.

Göt. Förb.

Folkvisor m. m. samlade i Göthiska Förbundet (ms KVHAA).

I kommentar (ms, s. 69) till den enda S-mel. (*Sven Svanevit reste den vägen fram*) meddelas, att melodin upptecknats av "Kongl Secreteraren Blidberg", dvs tonsättaren Per Fredrik Blidberg.⁷¹ Även meddelaren är uppgiven i ms.

Götlind

Götlind, J., Visor tryckta i år. Sthlm 1917.

Innehåller visor, varav en S-mel., huvudsakligen från Västergötland och insamlade av utgivaren.

H o E, Folkminnen

[Lundell], H. & [Zetterqvist], E., Folkminnen från Kläckeberga ock Dörby. Upp-tecknade. Sthlm 1889-1936. (SvLm 9:1.)

Innehåller uppteckningar främst gjorda under 1880-talet i de i titeln nämnda socknarna (sju S-mel.)

Hellgren

Hellgren, O., Sångelekar från Nääs. Enligt uppdrag ordnade och utg. Sthlm 1905.

Sammanställning av visor avsedda att begagnas som sångelekar och därmed försedda med lekanvisningar. Enda S-mel. (*Gustavs skål den bäste kung*) saknar källuppgifter.

Hultin

M. H. Hultin, Reseberättelse 1852 (ms KVHAA).

Innehåller visuppteckningar, varav två S-mel., gjorda av H. under en resa i Småland och Östergötland. Närmare proveniensuppgifter för de enskilda visorna ges ej.

Hyltén-Cavallius o. Stephens

G. O. Hyltén-Cavallius & G. Stephens, Samling af svenska folkvisor, etc. (ms KB Vs 3).

Samlingen är främst resultatet av H.-C:s eget uppteckningsarbete i Småland under 1830-40-talen. Ms KB Vs 3 utgörs av en av H.-C. och S. gjord renskrift, vilken är grundad på H.-C:s primärsamling av visor (KB Vs 4) men även innehåller material, som ej bevarats i Vs 4.⁷² Vid hänvisning till *Hyltén-Cavallius o.*

⁷¹ Identifieringen av "Blidberg" hos Jonsson, a.a., s. 514.

⁷² Vs 4, som ej är katalogiserad, innehåller inga S-mel., vilka ej upptagits i Vs 3. - En speciell avdelning utgörs av ett mindre antal visor upptecknade 1842 efter den gotländska traditionsbärskan Anna Ehrenström, vars visor tidigare upptecknats men då uteslutande texterna (KB Vs 2). Melodiuppteckningarna efter henne ingår emellertid bara i *Hyltén-Cavallius o. Stephens*, varför en S-mel. efter henne (*Det var [den] lilla Lisa och hennes kära mor*) upptagits här.

Stephens har jag begagnat KB:s numrering av visorna. Uppgifter om de enskilda visorna och resp. upptecknare (liksom i förekommande fall förekomst i Vs 4) för samtliga ballader finns sammanställda i Jonsson, a. a., s. 531 ff. För S-mel., vilka icke är ballader, har uppteckningstiden förutsatts vara 1830-40-talen, där ej närmare uppgifter står att hämta i källan. Melodiuppteckningarna gjordes i första hand av H.-C. själv, som också svarat för flertalet av S-mel. En uppteckning (en av mel. till *Hör du lilla båtsman vad jag säger dig*) är troligen gjord av organisten H. Wieslander. Flera av H.-C:s egna uppteckningar är knappast mer än koncept, vilka möjligen kan ge en ungefärlig uppfattning om melodins utseende i stort. Samtliga bevarade S-mel. av hans hand har dock i del 2 upptagits som självständiga uppteckningar, då de ger belägg för att visan med melodi fanns kvar i traditionen under H.-C:s tid.

Nr 240 B utgörs av några blad med ett melodifragment från mitten av 1500-talet av *Lovat vare allsmäktige Gud*, skrivet med koralnotskrift på 4-linjigt system.⁷³

Hyltén-Cavallius o. Stephens innehåller ca 20 S-mel.

IFGH

Acc. nr 889 (ms Institutet för folklöre, Göteborg).

Innehåller en S-mel., upptecknad i Bohuslän 1926.

INE

Acc. nr 4, 28 a-b, 60, 62 (ms Folkloristiska institutionen vid Åbo akademi).

Acc.nr 4 (G. Krooks samling) saknar datering och proveniensuppgifter. Samlingen inlämnades först 1927 till *INE* men uppges i *FSF* vara gjord i Övermark 1904.⁷⁴

Acc.nr 28 a-b utgörs av Otto Anderssons uppteckningar. Samlingen innehåller såväl originaluppteckningar som renskrifter och inlämnades till *INE* 1930. Samlad datering saknas, men enligt enstaka dateringar torde samlingen som helhet tillkommit under 1910-20-talen. Uppgifter om proveniens lämnas endast i några fall.

Acc.nr 60 utgörs av Th. Wegelius' samling från 1870.⁷⁵ Proveniensuppgifter lämnas i ms.

Acc.nr 62 har följande beteckning: "Folkvisor upptecknade av Z. Schalin i ungdomsåren (på 1870-talet). De flesta visorna från Larsmo".

Sammanlagt drygt tjugotal S-mel.

⁷³ Fragmentet bl. a. tryckt av T. Norlind i SvLm 1906, s. 70. För datering av uppteckningen se Jonsson, a.a., s. 130 ff, och där anförd litt.

⁷⁴ Inledningen, s. VIII.

⁷⁵ Ärtalsuppgiften bl. a. hos Otto Andersson, Finländsk folklöre, s. 159.

Jakobson

Jakobson, D., Några folkvisuppteckningar. (Skånskt bondeliv 1924, s. 13–22.)

Innehåller skånska uppteckningar från 1921, varav en S-mel.

L. Johansson

Levi Johanssons samling (acc.nr 19904 ms ULMA).

Innehåller uppteckningar huvudsakligen från Frostviken. De fem S-mel. är daterade 1906–08; en av dem från Vilhelmina, de övriga från Jämtland.

John

John, Otto, Två Staffans-visor. (FmFt 3, 1916, s. 14–18.)

Innehåller en S-mel. upptecknad av J. i östra Skåne.

Jödde i Göljaryd

[Rosén, K. P.], Visor och berättelser. Samlade af Jödde i Göljaryd [pseud.] 1–2. Sthlm 1899–1900.

Uppteckningarna är samlade av journalisten och landsmålsberättaren K. P. Rosén och tillhörde hans repertoar. Huruvida han själv även upptecknade visorna är ej helt klart. Häfte 2 utkom posthumt och saknar proveniensuppgifter, medan häfte 1 meddelar vissa uppgifter.

Vartdera häftet innehåller en S-mel.

KB Vs 2: 1–2 och Vs 126: 4

Handskrifterna till Arwidssons Svenska fornsånger (Vs 2) resp. Bref och papper rörande utgifningen af Geijers och Afzelius' Svenska folkvisor (Vs 126).

Dessa samlingar har upptagits som källor för de S-mel., vilka ej tryckts i *GA*, *SF* eller *Säve*. Huvuddelen av S-mel. i Vs 2 och Vs 126 är ballader, varför uppgifter om såväl enskilda uppteckningars proveniens och uppteckningstid som upptecknare finns sammanställda av Jonsson i *Svensk balladtradition I*,⁷⁶ där handskrifterna utförligt behandlas. S-mel. i Vs 2 (samtliga till balladtexter) är upptecknade av vissamlaren och sedermera kyrkoherden i Slaka J. H. Wallman (*Lovat vare allsmäktige Gud*), tonsättaren Erik Drake (*Magdalena hon går sig till sjöarne två*), organisten Anders Magnus Weselius (*Habor kong och Sivar kong de begynte*), professorn Carl Säve (*Det var (den) lilla Lisa och hennes kära mor*) samt av kaptenen och amatörmusikern Carl Wilhelm Westerling (*Det bodde en herre på Östervalla; Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll*). Wallmans uppteckning gjordes under en resa i Småland 1819⁷⁷, Säves efter gotländsk tradition senast 1840⁷⁸, övriga är gjorda i Östergötland under 1810-talet.

⁷⁶ Kap. 2, avsnitten om L. F. Rääfs resp. bröderna Wallmans vissamling.

⁷⁷ Melodin i brev daterat 1833 i Vs 2:1, s. 645. Samma uppteckning (men med fraserna omkastade) finns dock även i Wallmans ms *Topographica Smolandiae* (Linköping SLB: B 151:2), en reseberättelse från 1819.

⁷⁸ Efter samma meddelare som *Säve* 79; dock ej tryckt i *Säve*.

Westerling återfinns som upptecknare i *Vs* 126:4 till en visa av Ekl-typ (*Det voro tu ädla konungabarn*) troligen upptecknad i Östergötland på 1810-talet. Övriga identifierade upptecknare till S-mel. i *Vs* 126:4 är C. A. P. Braun (*Det bodde en herre på Östervalla*, ms, s. 76; 2 mel. till *Hör du lilla båtsman vad jag säger dig*) samt prästen Claes Johan Ljungström, vars bidrag (*Staffan var en stalledräng*) emellertid ej sändes till Afzelius förrän vid mitten av 1800-talet. En uppteckning av skämtvisan *Tornbaggen sporde bromsen åt*, bevarad i avskrift efter Grevilli, torde liksom Grevillis balladuppteckningar vara gjord i Östergötland på 1810-talet. Ett par uppteckningar i okänd piktur kan attribueras till Västergötland (*Herr Peder han drömde en dröm om en natt; När som jag var ett oskyldigt barn*).⁷⁹

KB Vs innehåller sammanlagt fjorton S-mel.

Keyland, Julbröd och Keyland, Värmländska låtar

Keyland, N., Julbröd, julbockar och staffanssång. Sthlm 1919 (Nordiska museet); dens.: Värmländska låtar samlade och arrangerade för piano (eller violin) af C. W. Rendal. Sthlm [1901].

Materialet i *Keyland, Julbröd* uppges i förordet av K. ha samlats under en längre följd av år. Det sockenvis uppställda materialet saknar emellertid vad S-mel. beträffar närmare angivande av uppteckningstid eller ev. primärkälla. Sammanlagt tre S-mel.

Lagus

Lagus, E., Nyländska folkvisor. 1–3. Helsingfors 1887–1900. (Nyland 3, 5.)

För S-mel. tryckta i *Lagus* har denna bok upptagits som källa. L. redovisar i förordet till boken de samlingar som begagnats, men källorna för de enskilda uppteckningarna har inte angetts. Flertalet samlingar bakom *Lagus* är okatalogiserade i SVA, varför hänvisning till primärkälla f. n. är omöjlig att göra.⁸⁰ Flera primärkällor är också förkomna. Det är därför också oklart vem som upptecknat berörda S-mel. Genom att L. angivit uppteckningstiden för de begagnade samlingarna och genom att den äldsta av dessa tillkommit år 1870, kan emellertid uppteckningarna i *Lagus* dateras till tiden mellan 1870 och tiden för utgivningen av resp. del. *Lagus* upptar sammanlagt drygt trettio S-mel.

LAL

Acc.nr 75, 76, 109, 766, 782, 789, 5660 samt en deposition från Föreningen för Smålands minnen (ms Dialekt- och ortnamnsarkivet, Lund).

⁷⁹ Skrivna med samma handstil (ms, s. 8 resp. 45), se Jonsson, s. 414.

⁸⁰ De äldre finlandssvenska källorna är ännu inte utforskade. Det är också ibland svårt, att avgöra vilket acc.nr i de olika arkiven etc., som avses med beteckningarna i den äldre litteraturen.

Acc.nr 75 och 76 innehåller uppteckningar gjorda i Skåne av Nils Andersson; den förra inlämnad 1894, den senare tillkommen detta år. Även acc.nr 109 upptar skånska uppteckningar (från Brantevik 1895). Övriga acc.nr, daterade 1884–87 resp. 1952 (5660) innehåller endast enstaka uppteckningar. Den småländska samlingen är troligen tillkommen under 1860-talet (en visa, dock ej den här berörda, är daterad 1862–63). Sammanlagt ca trettio S-mel.

Leffler

Leffler, K. P., Småvisor i Ångermanland. (Rig 4, 1921 (tr. 1922), s. 97–108).

Innehåller några uppteckningar gjorda av L. efter ångermanländska meddelare; en av de två S-mel. (*Sist när på ljuvlig blomsterplan*) eventuellt hämtad ur annan källa.

Liungman

Acc.nr 383 i Liungmansamlingen (ms Institutet för folklore, Göteborg).

Upptar en S-mel., odaterad men bör härröra från 1920-talet.⁸¹

Lovén

Lovén, N., Folklifwet i Skytts härad i Skåne wid början af detta århundrade. Utg. af Nicolovius [pseud.]. Lund 1847.

Innehåller visuppteckningar (varav en S-mel.) ofta med redogörelser för i vilka sammanhang resp. visa sjöngs men utan uppgifter om uppteckningstid eller närmare proveniens.

LUF

Acc.nr 2131:6, 2337:10, 2343, 2501:31, 3400:10, 3998:4 (ms Etnologiska institutionen med folklivsarkivet, Lund).

Uppteckningarna, som är gjorda i Skåne, Blekinge och Halland, är daterade mellan åren 1913 och 1932. Sammanlagt sex S-ml.

([Lundell] & [Zetterqvist] se H o E, Folkminnen)

Medd. från Nord. mus.

Upptar en S-mel. upptecknad i Värmland, sannolikt av G. S. Kallstenius, som arrangerat melodin.

Moberg

Moberg, C.-A., De folkliga koralvarianterna på Runö. (STM 21, 1939, s. 9–47.)

Innehåller transkriptioner av inspelningar, varav sju S-mel., gjorda under en resa till Runö 1938.

⁸¹ Material insändes efter ett tidningsupprop till Waldemar Liungman främst under detta decennium.

Molin

P. A. Molins vissamling (ms dep. Örebro stadsbibliotek).

Molin är indelad i en A- och en B-del med separat numrering. A-delen har beteckningen "Waggvisor och Folklekar från Fordna dar i Nerike. Samlade av P. A. Molin, Örebro 1916." Enligt anteckningar vid enstaka visor har också uppteckningar i B-delen gjorts samma år som A-delen daterats. Man bör därför kunna förutsätta, att hela samlingen tillkommit under 1910-talet, liksom att *Molin* som helhet har närkingsk proveniens. Innehåller sex S-mel.

Mus.ak. folkmel.

Musikaliska Akademiens insamling av folkmelodier (ms MAB hskr 254).

Samlingen tillkom som ett resultat av ett upprop 1878.⁸² De inkomna bidragen är samlade i en volym med genomgående bladnumrering. S-mel. har insänts av J. Olsson, Arvika, Anna Arbman, Sunne, Gustaf Mattsson samt av Emil Öberg. En uppteckning är gjord av musikern Abraham Köhlström 1847 (*En herrdag i höjden är bleven besluten*). *Mus.ak. folkmel.* har upptagits som källa för de Öberg-uppteckningar, vilka ej återfinns i *Folklore*. Genom att meddelaruppgifter för dessa lämnas i *Mus.ak.folkmel.* kan uppteckningarna dateras till 1850-talet (ang. Öberg jfr under *Folklore*). För övriga uppteckningar i *Mus.ak.folkmel.*, vilka ej är daterade, kan – genom inlämningsår – endast senast möjliga uppteckningstid anges. Man bör kunna räkna med att de flesta uppteckningarna gjorts med anledning av uppropet 1878.

Innehåller sammanlagt tio S-mel.

Nord. mus.

EU (Etnologiska undersökningen) 18534, 28891, 32397, 35498, 42985 samt Hammarstedtska arkivet Folkmusik (ms Nord. mus.).

Innehåller tio S-mel. Upptecknings- eller inlämningsår liksom proveniens angivet i ms.

Nyblin

Nyblin, A. G., Staffanssjungning sådan den utförts i Närke (Edsbärg ock Hackvad) kring medlet av 1800-talet, jämte varianter från andra landskap. Uppteckningar. (SvLm 1906, s. 5–15.)

Innehåller uppteckningar (en S-mel.) från Staffansgång, gjorda av N.

E. Olsson

Erik Olssons samling (ms MM).

Samlingen innehåller uppteckningar, varav tolv S-mel., av O. från Jämtland, huvudsakligen från Mattmar. O., som var verksam som lärare m. m. i Jämtland,

⁸² Se härom i S. Walin, Kungl. Musikaliska Akademien och den svenska folkmusiken, STM 1961, s. 334 ff.

innehade åren 1884–1909 en tjänst i Mattmar⁸³ och sannolikt har huvuddelen av samlingen tillkommit under denna tid. Brev från O., förvarade i MM, daterade kring 1911, visar också att åtminstone stora delar låg färdiga vid denna tid.

O. Olsson

Olaus Olssons samling, VF acc.nr 1319 (ms Institutet för folklore, Göteborg).

Innehåller uppteckningar, varav sexton S-mel., gjorda i Bohuslän på 1920-talet. Melodierna upptecknade av olika medhjälpare till O.⁸⁴

P. V. Olsson

Olsson, P. V., Visor upptecknade i Kalmartrakten. (SvLm 1908, s. 55–64.)

De två S-mel. uppteckade i Örsjö av O. själv.

Palm

Palm, H., Folkvisor från Västergötland i arrangemang för en röst och piano. Sthlm [1901].

Enda S-mel. troligen upptecknad av P. själv eller av Samuel Landtmansson, som lämnat bidrag till *Palm*.

Rancken

J. O. I. Ranckens samling 3:165, 5:184, 186, 6:190–192, 194, 198, 199, 201–203 (ms Folkloristiska institutionen vid Åbo akademi).

R:s stora folkloristiska handskriftssamling från Österbotten tillkom efter ett upprop 1848, och insamlingsverksamheten fortgick sedan fram till 1890-talet. Samlingen utgörs av sex fasciklar, där visorna återfinns i *Rancken* 3, 5 och 6. Varje fascikel upptas av ett antal samlingsenheter (med genomgående numrering i de sex fasciklarna), inom vilka de enskilda visorna i sin tur – i regel – är numrerade. Samtliga tre nummer är (i denna ordningsföljd) angiven i del 2 för resp. uppteckning.

R. bidrog till sin samling med egna uppteckningar, men större delen tillkom genom att material insändes till R. från ett stort antal medhjälpare. För melodiernas vidkommande gjordes det största uppteckningsarbetet av kronolänsmanen i Replot, O. R. Sjöberg. R. utgav också en förteckning i två delar över sin samling, där han i ett alfabetiskt uppställt register lämnar uppgifter om meddelare och upptecknare (av såväl texter som melodier) för åtskilliga av visorna.⁸⁵ Det är emellertid ej alltid helt entydigt, till vilka belägg i ms som förteckningen hänför sig. *Rancken* har med avseende på sin tillkomst av K. Rob. V. Wikman

⁸³ Thyra Bylin, Erik Olsson-Äcke, s. 22 f. – Ingen av mig känd litteratur om O. behandlar närmare hans visinsamling.

⁸⁴ Förteckning över melodiupptecknare i Ingrid von Sydows (opubl.) uppsats om Olaus Olsson och hans vissamling, s. 21.

⁸⁵ Rancken, Förteckning öfver folksånger, melodier, sagor och äfventyr, från det svenska Österbotten I–II, 1874–1890.

indelats i ett par grupper.⁸⁶ Härigenom kan de berörda S-mel:s uppteckningstid inom vissa gränser fastställas. Uppteckningarna ingående i nr 165–194 har tillkommit under perioden 1864–76; häri kan nr 165 begränsas till tiden 1875–76 och nr 186 till 1865–69. Från perioden 1882–94 härrör uppteckningarna i nr 198–203.⁸⁷

Rancken innehåller ca fyrtio S-mel.

Ringström

Ringström, A., *Etternärkingar*. Örebro 1928.

Innehåller en S-mel. utan närmare uppgifter.

Rosenberg

Rosenberg, A. G., 420 svenska danspol Skor m. m. från Uppland, Östergötland, Dalarne, Södermanland och Jemtland. Satta för piano. Sthlm 1876–82.

Det relevanta häfte 1 med fem S-mel. innehåller polskor, visor och danslekar, upptecknade i Södermanland 1823–35. Kommentaren ger vissa enligt R. "historiska uppgifter" om melodierna men för häfte 1 inga uppgifter om huruvida R. själv eller någon medhjälpare upptecknat dessa.⁸⁸

Runa 1843, 1844, 1865, 1874

Dybeck, R., *Runa*, En skrift för fäderneslandets fornvänner. 1–4. Sthlm 1842–43; *Runa*. Antiquarisk tidskrift. 1844 (maj–dec.) – 1845. Sthlm 1844–45; *Runa*. En skrift för Nordens fornvänner. [1]–2 : 1–3. Sthlm 1865–76.

Runa har upptagits som källa för de fem S-mel., där primärkällan bakom saknas. En uppteckning har gjorts av Dybeck själv i Östergötland (*Lovat vare allsmäktig Gud*).⁸⁹ Författaren A. E. Holmberg torde ha upptecknat *De lekte guld-tavel vid bredan bord* i Bohuslän.⁹⁰ För övriga uppteckningar lämnas endast landskapsuppgifter.

Den i *Runa*, s. 37, tryckta *Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll* uppges vara upptecknad av C. A. Holmgren i Västmanland men återfinns även hos *Grönland*

⁸⁶ J. O. I. Rancens folkloristiska handskriftssamlingar, s. 4 f.

⁸⁷ Genom Wikmans katalog (i a.a., s. 27 ff) kan i vissa fall exaktare tidsbestämning göras; jag har emellertid ansett den här gjorda tillräcklig. Det är inte heller alltid säkert att melodin upptecknats samtidigt som texten.

⁸⁸ *Rosenberg* publicerades i fotonytryck 1969.

⁸⁹ Denna ligger Wallmans uppteckning från Småland i KB Vs 2 tämligen nära (Wallman lämnade D. sin uppteckning, som också trycktes i *Runa* 1874). Man bör kanske därför betrakta D:s uppteckning med en viss skepsis. D. har emellertid redogjort för uppteckningstillfället, och det finns f. ö. ingenting som direkt talar emot att det skulle röra sig om en primäruppteckning.

⁹⁰ Visan trycktes senare i Holmbergs skrift *Dragsmarks kloster och sagan om Axel och Valborg*, Sthlm 1856.

1818 (jfr under *Grönland*) och har därför ej upptagits som självständigt belägg under *Runa*.⁹¹

Rutström

C. B. Rutströms samling (ms i R. Nyerups papper, additamenta 65, KB Köpenhamn).

Rutström utgörs av en mindre vissamling, ingående i Rasmus Nyerups kvarlämnade papper.⁹² Samlingen tillställdes Nyerup efter dennes kontakter med R. i Stockholm kring år 1810 och innehåller ett par S-mel., vilka ej återfinns i någon annan källa. Ms lämnar inga uppgifter om var och när uppteckningarna är gjorda, men säkerligen tillkom samlingen ca 1810 som resultat av det tidiga 1800-talets framväxande intresse för visuppteckning. *Rutström* innehåller två S-mel., varav en mel. med två olika texter (*Herr Peder och liten Kerstin* och *Hilla lilla sitter i buren*) underlagda.

Herr Peder han drömde en dröm om en natt förekommer med obetydliga avvikelser även i *GA*. Båda beläggen återgår säkerligen på samma primärkälla. Då det är tveksamt, vilket belägg som står primärkällan närmast, har båda upptagits i del 2.⁹³

SF

Arwidsson, A. I., Svenska fornsånger. En samling af kämpavisor, folk-visor, lekar och dansar, samt barn- och vall-sånger. 1–3. Sthlm 1834–42.

SF har upptagits som källa i del 2 för de S-mel., vilka trycktes häri. Bara i ett fåtal fall har källorna bakom uppteckningarna bevarats; dessa finns i KB Vs 2. Förhållandet mellan *SF* och bevarade primärkällor har – vad balladerna beträffar – förtecknats av Jonsson i *Svensk balladtradition* I, s. 834 ff. De upptecknare av S-mel., som kunnat identifieras, är C. P. Grevilli (*Magdalena hon går sig till sjöarne två*, nr 60 [:1]; *Det voro tu ädla konungabarn*), C. V. Westerling (*Magdalena hon går sig till sjöarne två*, nr 60 [:II]; *Hilla lilla sitter i buren*) och E. Drake (*Hör du lilla båtsman vad jag säger dig*). Den sistnämnde svarade också för redigeringen och harmoniseringen i *SF*. Deras uppteckningar gjordes alla under 1810-talet. En balladuppteckning (*Drottning Damma hon ligger i Rimstad sjuk*) är troligen gjord av studeranden P. W. Hörlin i Uppland på 1830-talet.⁹⁴ För visor, som inte tillhör balladgenren, finns endast i enstaka fall primärkällor bevarade med närmare datering och proveniensuppgifter (i något fall ges uppteckningslandskapet

⁹¹ Jfr också S. Bergel i musikkomm. till *GA* utg. av J. Sahlgren, s. 137, och Jonsson, a.a., s. 572. Huruvida det rör sig om ett misstag eller om sekundärtradition är utan betydelse i detta sammanhang.

⁹² *Rutström*, som ej är katalogiserad i SVA, är behandlad av N. Schiørring i uppsatsen C. B. Rutström og Rasmus Nyerup (STM 1961), där också samtliga melodier finns avtryckta.

⁹³ Jfr Schiørring, a.a., s. 291. *Rutströms* version tryckt hos Schiørring, s. 290.

⁹⁴ Om Hörlin, se Jonsson, a.a., s. 111.

i Drakes renskrift KB S 163). För de S-mel., där ms bakom *SF* saknas, kan upp-teckningarna därför inte närmare bestämmas till tillkomsttid än till 1800-talets första tredjedel, även om det är mest troligt, att huvudparten av de i *SF* tryckta melodiena upptecknats under 1810-talets samlingsarbete. *SF* innehåller ca tjugu S-mel.

SLS

Svenska litteratursällskapets i Finland samlingar acc. nr 12, 16, 17, 19, 22-24, 26 a, 45, 46, 50, 52-54, 63, 82, 94, 109, 111, 127, 204, 318, 328-330, 352, 367, 383, 422, 508, 512, 523, 532, 534, 535, 542, 742 B (ms Folkkultursarkivet, Helsingfors).

I *SLS* finns det största antalet S-mel. från svenskspråkiga Finland, upptecknade under tiden från 1870-talet till 1960/61. De flesta *SLS*-numren uppger tillkomst-tid och proveniens; meddelaruppgifter lämnas i regel också för de enskilda visorna i de senare samlingarna (från 352 och framåt), ibland även i de äldre. Endast *SLS* 82 har tillkommit under en längre tidsperiod: från 1870-talet och följande decennier.⁹⁵ Samlingen inlämnades till litteratursällskapet först 1903. Bland upp-tecknarna, som bidragit med ett större material, skall framför allt nämnas O. R. Sjöberg, som gjorde melodiuppteckningarna till Wefvars samling *SLS* 82, Karl Ekman (*SLS* 16, 23 och 29) samt från 1900-talet Greta Dahlström (*SLS* 352, 367, 383, 535, 542) och Alfhild Forslin (*SLS* 508, 512, 523, 532). *SLS* 742 B utgörs av transkriptioner av G. Dahlström av egna bandinspelningar gjorda 1960-61. Denna samling har i del 2 upptagits under "Uppt. ur muntl. trad.", där även band-nr i *SLS* upptas.

Ovannämnda *SLS*-samlingar innehåller totalt ca 270 S-mel.

Sandberg

Sandberg, H., Sång- och arbetsglädje. 1-3. Sthlm 1922-27.

Enda S-mel. upptecknad av S. själv i Skåne på 1880-talet.

SDML äldre kulturhist.

Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, på uppdrag af Södermanlands fornminnesförening utg. af H. Aminsson. 1. Strängnäs 1884.

Innehåller tre S-mel. upptecknade av Emil Öberg i Södermanland och insända till Södermanlands fornminnesförening 1862-63 (ang. Öberg se under *Folklore*).

Skånska folkminnen 1926

Skånska folkminnen. 1926. Årsbok utg. av Skånska folkminnesföreningen.

Innehåller några "minnesuppteckningar", varav tre S-mel., gjorda efter med-delare från Skytts härad.

⁹⁵ Katalog över *SLS*:s folkloristiska arkiv har utgivits av K. Rob. V. Wikman (Folkloris-tiska och etnografiska studier II, IV). Katalogen omfattar acc. nr t. o. m. *SLS* 520. För *SLS* 82 uppges endast "1870-talet och efteråt".

Steffen

Steffen, R., Enstrofig nordisk folklyrik i jämförande framställning. Sthlm 1898. (SvLm 16: 1).

Enda S-mel. upptecknad i Dalarna 1891 av S. själv.

Sternvall

Sternvall, S., Sång under segel. Sthlm 1935.

Innehåller visor sjungna av sjömän (varav fem S-mel.), insamlade av S. Angående själva nedskrivandet av melodierna säger S. i förordet: "Musiken . . . har jag till större delen själv sjungit för nedtecknaren utom i de fall, där den influerats från lokalt gjorda uppteckningar eller gamla handskrifter." Tre av S-mel. har nedskrivits av "Navigations-Pelle" (löjtnant Albin Pettersson); två av dem är 1875, en tidigast 1873 (*Kom lustig kammerater kom lustig med oss, Vi som på havet vida resp. Det blåser nordost se flöjeln på topp*).⁹⁶ De övriga två saknar datering.

Stålberg

Stålberg, N., Visa och låt på Öland. (Öland. 2. Kalmar 1949, s. 397-419.)

Innehåller sju S-mel., dock utan närmare uppgifter om uppteckningstid.

SVA

Acc. nr 275, 287, 311 (ms SVA).

Utgörs av det material, vilket inkom vid Sveriges Radios och Gustav Adolf Akademiens folkvisepristävling under slutet av 1940-talet. De fyra S-mel. inkom 1948-49. Huruvida dessa upptecknades speciellt för tävlingen eller förelåg tidigare framgår ej. Totalt tio S-mel.

Svanfeldt

Svanfeldt, N., Sång- och visbok. Sthlm 1936.

Enda S-mel. (*Det var en lördagsafton jag väntade på dig*) uppges vara upptecknad av "metallarbetaren G. Eriksson (N. M. A. [Nord.mus.arkiv]", säkert den Gustaf Eriksson, vilken under 1800-talets senare del gjorde uppteckningar i Södermanland.⁹⁷

SvL

Svenska låtar samlade av Nils Andersson. Lund 1922-40.

SvL, som omfattar repertoarvis uppställda främst instrumentala låtar, upptar även ett antal visor, varav tjugutre S-mel. Dessa senare har dels upptecknats av Nils Andersson själv och av Olof Andersson, som efter Nils Anderssons död 1921 övertog utgivningsarbetet, dels av några andra personer, vilka bidrog med mate-

⁹⁶ Sistnämnda odaterad, men Navigations-Pelle började sitt vissamlande 1873 (*Sternvall*, s. 46 f.).

⁹⁷ Textmaterial från Gustaf Eriksson bl. a. tryckt i *Sdml äldre kulturhist.* Någon melodi-uppteckning av hans hand finns dock inte katalogiserad i SVA.

rial. Bland de sistnämnda märks framför allt organisten och spelmannen John Enninger (i *SvL Skåne*). Där uppteckningsår ej utsatts i *SvL* har tidsgränsen för sista möjliga uppteckningstid genom andra i *SvL* meddelade data (dödsår för meddelare eller upptecknare) eller resp. häftes utgivningsår.⁹⁸

Två uppteckningar av *Lovat vare allsmäktige Gud* (*SvL Jmtl* 671), meddelade av Karl Tirén, uppges av denne vara från Jämtland men uppvisar så påtagliga likheter med den från Östergötland i Runa 1874 (s. 32, nr 45 a) tryckta uppteckningen, att det säkerligen rör sig om en avskrift eller möjligen – men mindre troligt – om sekundärtradition.⁹⁹

Säve

Säve, P. A., Gotländska visor. Utg. av E. Noreen och H. Gustavson. 1–3. Upps. 1949–55. (Kungl. Gustav Adolfs akademien.)

Säve utgör en vetenskaplig utgåva av P. A. Säves gotländska uppteckningar.¹ Enligt ms är uppteckningarna gjorda mellan åren 1845–1877, men då det gäller de enskilda uppteckningarna är endast ett fåtal daterade. Genom att traditionsbärarnas namn uppges och korta data om dessa meddelas, kan emellertid den möjliga uppteckningstiden för berörda visor i någon mån reduceras. För meddelare, vilka dog innan S:s arbete avslutades, kan således tiden för uppteckningarna begränsas till åren mellan 1845 och meddelarens dödsår.² *Säve* upptar också, förutom S:s egna vismanuskript, några uppteckningar av brodern Carl Säve: *Sandals Nisse vid ett hurtigt mod* och *Det bodde en skälm ibland alla*. Dessa kan dateras till senast 1840.³

Säve innehåller elva S-mel.

Söderman

Emil Södermans samling från Bjäre härad (ms SVA acc. nr 202).

Samlingen utgörs av renskrifter av S:s egna uppteckningar, sannolikt från 1920-talet.⁴ Till *Söderman* har förts de båda S-mel. (*God afton värda brudepar* och *Det var den unga herr Peder*), vilka ej kan beläggas tidigare i annan källa.

Södling

C. E. Södlings samling II (ms MM).

Samlingen utgörs till helt övervägande delen av visuppteckningar med piano-

⁹⁸ En närmare granskning av det omfattande primärmaterialet bakom *SvL*, Folkmusikkommissionens material (förvarat i MM), skulle förmodligen i vissa fall kunna ge exaktare tidsbestämningar.

⁹⁹ Jfr Bergel, a.a., s. 253, och Jonsson, a.a., s. 734.

¹ Ms i UUB R 623 :2–3; huvuddelen av visorna i 623 :2.

² Data om S:s meddelare även i R. Bjersby, Traditionsbärarna på Gotland vid 1800-talets mitt, 1964.

³ Visorna medföljde brev daterade 1840 från C. Säve till A. I. Arwidsson (KB Vs 2 :2, s. 635 f resp. 632 ff).

⁴ S. sände under 1920-talet egna uppteckningar till bl. a. LUF.

ackompanjemang ordnade av S. enligt olika "tonscalor". Visorna är ibland försedda med flera nummerbeteckningar, i del 2 har använts de genom hela *Södling* genomgående stämplade numren. *Södling* upptar nästan uteslutande S:s egna uppteckningar, varav ett mindre antal gjordes under 1840-talet, men det stora flertalet främst under 1860-70-talen.⁵ Av de ca tjugu S-mel. utgör balladerna ungefär halva antalet; deras proveniens och uppteckningsår har – där sådana uppgifter stått att finna – hämtats ur Jonsson, *Svensk balladtradition I*.⁶ För de övriga S-mel. har S. i ett par fall utsatt meddelarna, och deras proveniens kan därför fastställas. *Bonden stod i lidre skulle bära hjul* upptecknades sålunda i Småland på 1870-talet, *Det var en lördagsafton jag väntade på dig* i Småland 1848.⁷ Uppteckningar, vilka saknar varje uppgift, har sannolikt gjorts under 1860-70-talen. *Södling* upptar också två S-mel. upptecknade av Emil Öberg, vilka ej kan återfinnas i någon annan källa (jfr under *Folklore*).

Teckningar o. toner

Teckningar och toner ur skånska allmogens lif. Utg. av Skånska landsmålsföreningen [genom A. Malm]. Lund 1889.

Innehåller tre S-mel. utan närmare uppgifter.

Turesson IV

Turesson, G., Värmländska kulturtraditioner. 4. Sthlm 1966.

Innehåller en S-mel. upptecknad av T. själv.

ULMA

Acc. nr 41: 7, 41: 80, 42: 9, 90: 96, 111: 514-515, 111: 119, 111: 521, 175: 122 a, 303: 29, 303: 766 b, 517: 208, 1271, 2126: 4, 2197, 2214: 4, 2244: 2, 2373: 2, 2391: 1, 2566: 1, 2634: 1, 2832: 1, 3164: 4, 3470: 6, 3545: 6, 3906, 3909, 4118, 4639, 4690, 6390, 7255, 7316, 7481, 7841, 7695, 7922: 2, 7933, 8044, 8382, 8471, 9274, 9587, 10794, 10807, 11642, 12074, 21383 (ms ULMA).

Ovan nämnda acc. nr omfattar ca sjuttio S-mel. upptecknade mellan 1873 och 1951 och i regel försedda med uppgifter om proveniens och uppteckningstid samt –åtminstone vad de senare acc. nr beträffar – om meddelare. De flesta uppteckningarna har endast bidragit med enstaka S-mel. Bland dem, som lämnat fler uppteckningar, kan nämnas Einar Övergaard (ULMA 11642 från sekelskiftet)⁸ och Ellen Lagergren med främst västmanländska visor från 1930-talet.

⁵ Se Jonsson, a.a., avsnittet om C. E. Södlings visuppteckningar, och där anförd litt. (s. 586, n. 31).

⁶ Jonsson, a.a., s. 592 ff.

⁷ Visorna upptecknade efter "Mäster Plut" resp. "Pigan i Lerboholm" (om dessa se Jonsson, a.a., s. 592).

⁸ Den mer exakta dateringen av subnr i Övergaards samling (ULMA 11642) enligt uppgift från arkivarie Märta Ramsten, som förbereder ett arbete om Ö.

VFF

Acc. nr 868 (ms Institutionen för folklore, Göteborg).

Innehåller en S-mel.

Westgöthen

Westgöthen. Hittills otryckta skämtsamma sånger (ord och musik) samlade och utgifna af en skålnalle. Sthlm 1858.

Innehåller tre S-mel. utan närmare uppgifter.

Wiede och Wiede konc.

Ling, J., Levin Christian Wiedes vissamling. En studie i 1800-talets folkliga vis-sång. Upps. 1965. (Studia musicologica Upsaliensia. 8.); Wiede, L. Chr., Folkvisor, konceptsamling (ms KVHAA, Stockholm).

Wiedes vissamling har behandlats av Ling i ovannämnda arbete, som också upptar W:s mel. i faksimil. I del 2 refereras till Lings numrering i denna faksimil-utg., vilken huvudsakligen bygger på W:s konceptsamling. I *Wiede* ingår dels mel., upptecknade i Säby och Locknevi i Småland kring 1820⁹, dels en större samling från Vikbolandet, tilkommen under 1840-talet. W. lämnar i flera fall uppgifter om meddelare och precisa uppteckningsår. Genom att W. tillvaratog viskategorier av alla slag, utgör hans material en av de största källorna för S-mel. Uppteckningarna gjordes till största delen av honom själv. Bland hans medhjälpare märks främst lektorn A. F. Sondén.¹⁰ Ett par visor ur W:s konceptsamling har inte upptagits i *Wiede* (*Sveriges sol har nu gått neder, Så gack i Herrans namn åstad*), då de enligt Ling ej utgör uppteckningar i vanlig bemärkelse (a. a., s. 46 n. 1). I del 2 har förstnämnda visa upptagits.

Wiede och Wiede konc. upptar närmare 90 S-mel. (varav 3 ur Smålandssamlingen).

5.5.3 Inspelningarna

För sökandet av äldre skillingtrycksvisor i kvarlevande tradition har genomgått fonogramsamlingarna i Sveriges Radio (endast bandsamlingen), Svenskt visarkiv, ULMA samt svenska litteratursällskapets i Finland folkkultursarkiv i Helsingfors. Sammanlagt förfogar dessa institutioner över ca 460 inspelade varianter av äldre skillingtrycksvisor.

Sveriges Radio har gjort ca 200 i detta sammanhang relevanta bandinspelningar från tiden 1940–1964. En tredjedel av dessa inspelningar har gjorts på Åland och i Åbolands skärgård.¹¹

⁹ Ling, a. a., s. 18. För dateringen av balladerna i Smålandssaml. se även Jonsson, a. a., s. 521 f.

¹⁰ Om W:s medhjälpare se Ling, a. a., s. 28 ff.

¹¹ Visorna katalogiserade efter textbörjan; inspelningar t. o. m. 1962 även i SVA:s register.

*Svenskt visarkiv*s bandinsamling omfattar två accessionsserier, en BA-serie, vilken utgörs av arkivets egna originalinspelningar, och en BB-serie utgörande kopior av band inspelade av andra institutioner eller i privat ägo. Knappt 200 varianter av äldre skillingtrycksvisor ingår i SVA:s bandsamling. Häribland kan särskilt nämnas några inspelningar på fonografacylindrar gjorda 1929 av Lunds universitets folkminnesarkiv samt av dåvarande Landsmålsarkivet i Lund, troligen 1929.¹²

ULMA:s fonogramsamling upptar ett tiotal inspelningar av äldre skillingtrycksvisor på lackskivor samt ett par bandinspelningar. Skivinspelningarna (cit. *ULMA Gr.*) innehåller framför allt psalmer inspelade efter Gammalsvenskbybor 1937 samt efter Runötradition 1945.¹³

Folkkultursarkivet i Helsingfors har ett sjuttiototal bandinspelningar (cit. *SLS band*) av äldre svenskspråkiga skillingtrycksvisor. Dessutom finns här bandöverföringar av Otto Anderssons och Alfild Forslins fonografinspelningar (originalen i Musikvetenskapliga institutionen vid Åbo akademi).¹⁴

I några fall har inspelningar gjorts efter meddelare, vilka tidigare upptecknats. Det gäller t. ex. några finländska meddelare, efter vilka uppteckningar tryckts i FSF och som senare inspelats på 1950-talet. (I del 2 har i sådana fall inspelningen sammanförts med uppteckningen under rubriken "Uppt. ur muntl. trad.", dels för att hålla samman uppteckning/inspelning av samma variant efter samma meddelare, dels för att prioritera det äldre belägget i den kronologiskt uppställda förteckningen.)

De begagnade fonogramssamlingarna är med undantag för enstaka visor inte tillgängliga i transkriberat skick. Den enda större enhet av bandinspelningar, som transkriberats, är vismaterial från en finländsk inspelningsresa 1960–61 (jfr ovan under *SLS* i redogörelsen för de skriftliga källorna).

¹² Visorna är: *Det/Där ligger ett slott i Österrik, Det var den unga herr Peder, Hör du lilla båtsman vad jag säger dig, Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt.* SVA:s inspelningar f. n. ännu ej katalogiserade men protokollförda.

¹³ *ULMA*:s lackskivor topografiskt katalogiserade; visor på band endast delvis upptagna i reseberättelser.

¹⁴ Följande äldre skillingtrycksvisor inspelade i Finland på fonograf (utom de i *FSF* tryckta transkriptionerna): *Det skola alla människor vete få, En visa vill jag sjunga om tal i skriften, Jag ser på dina ögon, Klippingshandskar jag er lovar, Med sorgse ton jag sjunga vill, O tysta ensamhet, Sist när på ljuvlig blomsterplan, Tornbaggen sporde bromsen åt.* *SLS*-inspelningarna är upptagna i protokoll men f. n. ej katalogiserade efter textbörjan.

Melodityperna

6.1 Inledning

Detta kapitel behandlar de melodityper, som begagnats eller kan förmodas ha begagnats till skillingtrycksvisor före 1800. Någon genetisk undersökning av melodityperna görs dock inte. Kännedomen om meloditypernas bruk bygger dels på melodiangivelserna, dels på materialet i de källor, vilka redovisats i kapitel 5. Avsikten är i första hand att redovisa de "stora" melodityperna, dvs de, som begagnats till flera vistexter, och under vilken tidsperiod detta skett. Framställningen bygger till största delen på melodiangivelser, som ger objektiva upplysningar om begagnade melodityper från den berörda tiden. I några fall kan vi också, genom melodiangivelserna och tablåuppställningar av dessa, bestämma och "namnge" melodityper som använts under bestämda tidsperioder, även om någon konkret melodi bakom inte kan spåras.

Beträffande de konkreta melodierna erbjuder koralerna som regel inga problem vad beträffar typbestämningen. Däremot utgör traditionsupptagningarna ett synnerligen blandat material, vars representativitet för en äldre tradition från tiden före 1800 ofta kan vara omöjlig att fastställa. En mindre del av traditionsmaterialet kan utan vidare typbestämmas och dess eventuella återgivande av en äldre tradition fastställas. Av detta material faller i sin tur en mindre del under en grupp, som säkert kan sägas återge tradition från tiden före 1800, medan en större del återger yngre melodityper. Av det totala antalet bevarade traditionsupptagningar kan emellertid flertalet inte typbestämmas. Många melodier är så söndersjunga, att inga melodiska eller andra karakteristika har bevarats, vilka skulle möjliggöra en attribuering till en bestämd melodityp. I andra fall finns enstaka melodibelägg utan kända paralleller.

Förutom de folkliga melodikällorna har som jämförelsematerial begagnats ett urval av innehållet i äldre handskrivna och tryckta samlingar. Detta material kan belysa en melodityps användning utanför skillingtrycksvisans område, bekräfta en eljest osäker attribuering av bestämd melodi till viss text eller ge belägg för en melodityps existens under en tid, från vilken inga traditionsuppteckningar

finns. För jämförelser med MA i skillingtrycken har också redovisats ett urval MA i andra slag av källor: äldre tryckta psalmböcker, andliga vissamlingar från 1700-talet, personaltryck och vistryck från 1600–1700-talen samt handskrivna vissamlingar från samma tid.¹

Bland de begagnade melodityperna låter sig två grupper naturligt urskiljas, *dansbeteckningarna* och *korallerna*. Dansbeteckningarna är en mycket liten men väl avgränsbar grupp. Korallerna är företrädade i och har sin utgångspunkt i svenska koralsamlingar. Korallerna har till större delen ordnats efter textmetriska kriterier. De återstående melodityperna är av så skiftande slag att det saknar mening att eftersträva en enhetlig indelning. Dessa återstående melodityper har därför samlats till en tredje grupp, betecknad *andra melodityper*, vilken i sin tur delats i två undergrupper. Här har de melodityper, vilka högst sannolikt varit begagnade till flera texter under 1500–1700-talen, namngetts och behandlats i alfabetisk ordning. För melodier som inte faller in under de här berörda kategorierna har däremot redogjorts mera summariskt.

Förkortningen *MT* kommer ibland att användas för *melodityp*. Där beteckningen *MT* utsätts framför textbörjan av en visa avses sålunda den melodityp, vilken här benämnts efter visan ifråga. *Upptagning* betecknar såväl uppteckning som inspelning. Hänvisningar görs till tablåerna i slutet av detta kapitel samt till notexemplen i melodibilagan.

6.2 Dansbeteckningarna

I skillingtryck från 1620-talet och framåt förekommer som MA ett tiotal beteckningar för olika danser. Äldsta MA av detta slag finns i ett tryck från 1626, där *Allting som himmelen rund begriper med* uppger *Allemanda* som melodi. Denna hänvisning är unik som MA för visor, såtillvida som den inte förekommer i andra skillingtryck eller vistryck överhuvudtaget under denna tid. Bland de danser, som ofta omnämns i Nils Denckers förteckning över 1600-talsverser, förekommer inte allemanden förrän 1662.² Anmärkningsvärt tidiga är även hänvisningarna till *Bourrée* och *Rigaudon*. Enligt Dencker förekommer här dessa danser först 1696.³ I skillingtryck uppges *Bourrée* som MA 1690 för *Det är bästa råd om dig som*

¹ Av dessa slag av källor har de andliga samlingarna genomgåts. I övrigt har jag till största delen begagnat mig av existerande kataloger och förteckningar. Innehållet i psalmböckerna finns förtecknat i SVA. Vistryck av olika slag har genomgåts av B. R. Jonsson, vars förteckningar jag kunnat begagna mig av (dessa finns numera i SVA). De handskrivna vissamlingarna har genomgåts, beskrivits och daterats för SVA:s räkning av Sven G. Hansson. Det material, som ingår i dessa, får anses vara representativt för tidsperioden ifråga. – För vistryck och handskrivna samlingar har i det följande hänvisningar gjorts till originalkällorna även om endast förteckningarna använts.

² Se Dencker, Musiknotiser i 1600-talets verser (STM 1930).

³ Dencker, a. a.

mig nu lyster och Rigaudon i ett tryck från samma år för *I mör och jungfrur I täckelige kvinnor* samt för *Kammerat hejsa sitt ej så* i ett odaterat 1700-talstryck (se tablå 11). *Hej lustig kamrat hej* med hänvisning såväl till *Far världen farväl* som indirekt till *Rigaudon* är däremot skriven på samma textmeter som *Far världen farväl*. *O näktergal du som så ljuvligt spelar* har MA i skillingtryck 1695 "den nya rigardon". Det är möjligt, att man här syftar på en bestämd melodi, som skulle kunna vara av det slag, som återges i melodibilagans notex. 1: en melodi med beteckningen "Neu Rigadon" ur den handskrivna notboken KB S 173, daterad 1699. Antalet versrader överensstämmer inte med melodins fraser, men rytmen i vistexten motsvarar väl melodins rytmiska utformning. Visan har följande lydelse (i moderniserad stavning) :

O näktergal
du som så ljuvligt spelar i grönan sal
med toner utan tal.
Din ljuva sång
har bragt mig till att höra på dig mången gång.
Din vackra låt
förmår att ofta torra ögon bliva våt.
Så lät dig ock nu höra
du lille fågel snäll,
låt ingen dig förstöra
ifrån din ro i kväll.
Så vill jag dig berömma,
så länge jag nu har
uti min inre gömma
en blodsdroppa kvar.

De här nämnda danstyperna förekommer med ett stort antal melodier i samtida not- och tabulaturböcker. *Bourrée* anges också som MA i ett personaltryck från 1696⁴ samt i flera vishandskrifter från samma tid, bl. a. för skillingtrycksvisan *Min flicka vredgas ej på mig* (i skillingtryck utan MA).⁵

I fyra olika tryck från 1741 anges *Cotillon* som MA för två visor, *Brännvinssaft vad har du gjort* och "svaret" på denna, *Brännvinskraft har mycket gjort* (se även tablå 31). I ett odaterat 1700-talstryck hänvisas till *Engelska gieguen* för Holmströms visa *Kom drängar kom pigor kom gossar*. Den bestämda formen av ordet "giegue" skulle kunna tyda på att en bestämd melodi avsågs, möjligen den, som är återgiven i Ihrehandskriften nr 286 från början av 1700-talet.⁶ Holmströms vistext innehåller uppräknningar av flera danser och lekar, däribland engelska gieguen ("Sen dansa vi engelska gieugen").

Gavott de l'amour uppges i ett odaterat 1700-talstryck som MA för *Aldra-*

⁴ Th. Ihre-B. Steuchia, 1696 (UUB Personverser till enskilda, 4:o, suppl.).

⁵ T. ex. Linköping SLB W 44, f. 17 r, 18 v.

⁶ Ms, s. 8 (UUB).

hjärtans flicka lilla. Gavott de l'amour har av Sylwan använts som beteckning för en strofform, till vilken bl. a. Runius och Frese skrev dikter.⁷ En melodi med rubriken "Gavott l'amour" återges i Wahsboms notbok (LUB) från 1720-30-talen (se notex. 2). Samma melodityp förekommer även i två nedskrifter i en annan handskriven notbok rubricerade "Ce l'Amour" och "Aer wij endast född att lijda."⁸ Om denna sammankoppling av en bestämd, konkret melodi betecknad "Gavott l'amour" med den nämnda visan representerar ett allmänt bruk, så är det också troligt att meloditypen begagnats till skillingtrycksvisorna *Är jag endast född att lida*, *Skall Celinde ej ditt hjärta* och *Är du hjälte till att dricka*. (Att såväl 8- som 10-radiga strofer förekommer i dessa visor är av mindre betydelse, då Gavott l'amour-melodin – åtminstone i den utformning den har hos Wahsbom – utgörs av åtta fraser med repris av de båda första.) Såväl *Gavott l'amour* som *Är jag endast född att lida* är uppgivna melodier i personaltryck och handskrifter från slutet av 1600- och början av 1700-talet.⁹

Menuett ("Minovet") är direkt MA i 1700-talstryck för *Skönsta Florinna trastarna tala* och *Ahasverus han var/var så mäktig*. Om denna MA överhuvudtaget haft någon betydelse för just dessa visor är tvivelaktigt. Visorna kan även kopplas till andra melodityper (jfr tablå 16). *Menuett* uppges till visor i handskrivna visböcker från 1700-talet. Sådana förvrängningar av ordet "menuett" som "minnet" och "minovet" tyder emellertid på menuettens användning utanför högreståndsmiljön.

I ett par enstaka tryck uppges *Polska långdansen* och *Valsen* som MA för *Tuppen åt allmogen säger* respektive *Jag borde ej skriva som intet är lärd*.

Med eventuellt undantag för *Gavott de l'amour* och "den nya rigardon", är de avsedda melodierna bakom ovan nämnda dansbeteckningarna omöjliga att fastställa. Det är troligt, att man i vissa fall inte heller avsåg någon bestämd, konkret melodi utan endast ville ge upplysning om melodins karaktär och rytm genom angivandet av en viss danstyp.

Två dansbeteckningar kan dock med säkerhet knytas till bestämda melodier. *Fackeldansen*, som uppges i tryck 1773 för *Alla svenska männer*, syftar på en främst inom den instrumentala folkmusiken begagnad melodi. Melodin trycktes i Ahlströms Traditioner af svenska folk-dansar IV:13, 1814, där den uppges som "Allmän".¹⁰

Courant de Bout eller *Ifrån den dag jag Elisandra* uppges som MA i tryck.

⁷ Sylwan, Den svenska versen, s. 192.

⁸ LUB, Wensters don. G 28.

⁹ Se t. ex. *Gavott de l'amour*: J. Öhrberg-B. Pijhlträ, 1699 (UUB Personverser till enskilda, 2:o) och Wahsboms notbok (LUB); *Är jag endast född att lida*: P. Bång, 1696 (UUB Personverser enskilda 4:o, suppl.) och UUB V 7.

¹⁰ Se t. ex. *Courant du Bout*: KB S 228, Strobills notbok (Jämtlands läns bibl.); *Ifrån den dag jag Elisandra*: Ihre 286, s. 34, KB 228 (tryckt i Svanfeldt, Sång och visbok, s. 74).

1703 för *Vad har du hjärtans Jesu brutit*. Denna alternativa MA syftar på en och samma melodi. I flera handskrifter från slutet av 1600-talet och början av 1700-talet förekommer melodin såväl under beteckningen *Courant de Bout* som *Ifrån den dag jag Elisandra*.¹¹ Åke Vretblad har funnit melodin vara en komposition av Adam Krieger, medan Tobias Norlind anser, att melodin ursprungligen är en fransk courant av lutkompositören Du Bout.¹²

Eventuellt skulle även beteckningen *Nya Palpie* (MA för *Ho haver ett hjärta som lever i livet* 1708) kunna vara en förvrängning av namnet på en dans, men i så fall ovisst vilken.

6.3 Korallerna

Detta avsnitt redogör för de till skillingtrycksvisor begagnade koraltyper, vilka återfinns i svenska koralsamlingar. Som framhållits i kapitel 4, avsnittet om koralsamlingarna, kan MA till en koral under 1700-talet i princip anses som entydig. MA under 1500–1600-talen är däremot ofta flertydiga. Flera olika melodityper kan förekomma till en psalmtext i skillingtryck eller till en text uppgiven såsom MA i trycken. Ett enstaka melodibelägg kan inte heller alltid anses tillräckligt för att bekräfta en allmänt använd kombination av en viss text med en viss melodi. I några fall kan t. ex. tidsrymden mellan en visas utgivning i skillingtryck och melodikällans tillkomsttid vara för stor för att meloditypen utan vidare skall anses såsom den begagnade till vistexten ifråga. För detta redogörs i avsnitt 6.3.1 nedan.

De koraler, till vilka entydigt hänvisas i skillingtryck under 1600–1700-talen och som på motsvarande sätt är direkta melodikällor för skillingtrycksvisor, redovisas i avsnitt 6.3.2. nedan. Dessa återfinns alla i 1697 års koralspsalmbok (GK). GK har därför använts som referens nedan. Indelningen har gjorts efter textmetern i den psalmtext som hör till respektive GK-koral. Där antalet versrader är svårbedömt har antalet melodifraser varit utslagsgivande.

Till flera psalmer som tryckts i skillingtryck har melodiupptagningar gjorts ur muntlig tradition (de s. k. koralvarianterna). Dessa upptagningar har inte redovisats för varje enskild koral i detta avsnitt.

6.3.1 Koralmelodier bakom flertydiga hänvisningar

En visa i ett av de två äldsta kända skillingtrycken från 1583, *Mig tyckes att världen hon är underlig*, finns med melodi i den drygt hundra år yngre Roslags-

¹¹ Vretblad, *Studier i 1700-talets svenska parodivisa*, s. 44; Norlind, *Svensk musikhistoria*, 1901, s. 105. – Melodin överensstämmer med den av Vretblad uppgivna (tr. i *Denkmäler der Tonkunst, Folge I*, Bd 19, s. 112). Dess ursprung är dock av mindre betydelse i detta sammanhang.

¹² Några varianter är tryckta i Otto Andersson, *Svenska fackeldansen i Finland*.

kullahandskriften (se notex. 3). Denna melodi, som är den enda kända i Sverige till texten, är inte densamma som återges i Thomissøns psalmbok 1569.¹³ Om den svenska typen, som har vissa likheter med melodin till *O evig Gud av evighet* i samma handskrift, användes till psalmtexten under slutet av 1500-talet är diskutabelt.

I tryck 1583 och 1590 uppges, att *Begynna vill jag att sjunga om en konungs son i Rom* skall sjungas som *Jag säger (eder) vänner käre*. Den melodi, som avsågs och begagnades till båda, är säkert den, som förekommer i den samtida eller något senare tillkomna Ilmolahandskriften (Schalin nr 109) till texten *Jag säger (eder) vänner käre* (se notex. 4). Melodin är av samma typ, som använts till den tyska texten *Ich verkünd euch neue Märe*.¹⁴ Meloditypen har tydligen varit välkänd under 1600-talet. *Jag säger (eder) vänner käre* är uppgiven melodi i ett par vistryck 1624 och 1681.¹⁵ Däremot har visan troligen senare bytt melodi.¹⁶

1584 uppges *Fröjder eder i denna tid* som melodi för *Betecknat är i skriften visst*. Den avsedda melodin är troligen den, som är företrädd i ett flertal koralhandskrifter (meloditypen senare införd i GK som nr 94.) En annan, okänd, melodi återges emellertid i Roslagskullahandskriften.

O Gud förlän mig dina nåd uppges som MA fr. o. m. 1584 till mitten av 1600-talet för *En evig Gud av evighet är, Jag arme bedrövade barn* (samma MA till denna text också i äldre tryckta psalmböcker), *Var mig nådig o Herre Gud* och *Vart haver din vän sig förgömt*. Melodi till *O Gud förlän mig dina nåd* (av samma typ som GK 280) förekommer i flera samtida handskrifter. Däremot återges en annan melodi till texten *Jag arme bedrövade barn* i Roslagskullahandskriften. Huruvida den i skillingtrycken uppgivna melodin använts eller visan haft en egen melodi är därför oklart. Liknande förhållande råder beträffande två andra melodier i samma koralhandskrift. *På dig hoppas jag o Herre kär* utgavs i skillingtryck ca 1590 och är under 1640-talet MA för *Styrk mig Herre Gud och giv gott mod*. Såväl rikssvenska som finländska koralhandskrifter meddelar melodier av samma typ till texten *På dig hoppas jag o Herre kär* (= GK 46), medan Roslagskullahandskriften återger en annan melodi till texten *Styrk mig Herre Gud och giv gott mod*. Även här överensstämmer MA i skillingtrycket med MA i tryckta psalmböcker (från 1650 och framåt). *Efter Guds skick går det så till* är uppgiven melodi i tryck ca 1600 för *Vi tacke dig o Herre Krist*. Till sistnämnda text har samma melodi införts i Riddarholms- och Roslagskullahand-

¹³ F. 244 r. Denna har likheter med en tysk visa (Böhme 135 och Erk-Böhme 427), som har påvisats av Schiørring i Det 16. og 17. Århundredes verdslige danske visesang, s. 27.

¹⁴ Se bl. a. Erk-Böhme 29.

¹⁵ P. J. Rudbeckius, Insignis adolescentia, Sthlm 1624 resp. S. B. Dalius, En lijten ny cantilen-book. Gbg 1681. Sistnämnda tryck uppger MA vara "... som then gamla wijsan: Jagh säger eder herrar käre".

¹⁶ Se nedan s. 146 under GK 412. Jfr också tablå 1, som således företräder tre olika melodityper.

skrifterna. Denna melodityp är emellertid inte densamma som i ett stort antal koralhandskrifter från tiden kring 1600 och framåt (= typ GK 363). I tryckta psalmböcker fr. o. m. 1682 ingår *Vi tacke dig o Herre Krist* med samma MA som i skillingtrycken. Meloditypen i handskrifterna kan möjligen ha sitt ursprung i melodin till den tyska originaltexten (*Wir danken dir Herr Jesu Christ*).¹⁷ Melodins förekomst i mer än en handskrift gör det i och för sig mer troligt, att den representerar ett mer allmänt bruk, å andra sidan skrevs de båda handskrifterna först under 1690-talet och står förmodligen i ett visst beroendeförhållande till varandra (de båda melodibeläggen till *Vi tacke dig o Herre Krist* är praktiskt taget identiska). *Jag dig min Gud allena* uppger som MA i tryck 1640 *Min Gud och fader käre*, varmed troligen avses den melodi, som till denna text förekommer i flera koralhandskrifter, såväl rikssvenska som finländska. Meloditypen är inte densamma som GK 412 (MA för *Min Gud och Fader käre* i GK) utan i stället den, som användes till den tyska textförlagan.¹⁸

Till texten *Ett gott beråd och välbetänkt mod*, MA för *Till tröst den hela kristenhet*, finns åtminstone två melodiversioner; den ena företrädd i Roslagskulla- och Visbyhandskriften (de båda beläggen nästan identiska vad melodilinjen beträffar), den andra i bl. a. Kalmar- och Mönsteråshandskrifterna.¹⁹ Texten *Jesus uppå korset stod*, MA för *Hörer nu till kvinna och man vad man*, har kopplats till två olika melodier i Sverige och Finland (den ena = GK 149; båda typerna företrädda i Leimontinushandskriften).²⁰ 1688 uppges *Jesus Kristus är vår hälsa* som melodi för *Jesus är mitt liv och krona*. Till den uppgivna koralen har bevarats två olika melodier (den ena = typen GK 14, den andra känd från Thomissøns psalmbok till texten *Jesus Christus er vor salighed*). I flera koralhandskrifter finns båda melodierna införda (bl. a. i de samtida Riddarholms- och Roslagskullahandskrifterna).

Dagen ifrån oss skrider är uppgiven melodi för *O världslig lust och ära* 1672. Den melodi, som avses, är troligen den i GK 365 företrädda, som även finns i några handskrifter från senare delen av 1600-talet. En annan melodityp till texten finns dock i Någhra nya psalmers thoner, tryckt ca 1610, och en – sannolikt tredje – melodityp förekommer i Mönsteråshandskriften.

Ett par psalmer i skillingtryck uppträder med olika melodiutformningar under 1600-talet. Det gäller *När dig går hunger och nöd uppå*, där melodiutformningen i de finländska handskrifterna avviker från den, som är upptagen i de rikssvenska (de senare = typ GK 318), samt *Ack min själ hav lustigt mod*. Till den senare,

¹⁷ Zahn 370 c.

¹⁸ Zahn 5354 b (*Ich dank dir lieber Herr*).

¹⁹ Om melodierna har samma ursprung är omöjligt att avgöra. T. Haapalainen betecknar dem som "avvikande melodiformler" (Några bidrag till proveniensbestämningen av 1600-talets nordiska koral, s. 81).

²⁰ Haapalainen, a. a., s. 19 ff.

som utkom i skillingtryck ca 1680, finns en melodi i Roslagskullahandskriften.²¹ Denna tillhör inte samma typ som GK 107, vilken är uppgiven melodi i GK för texten *Ack min själ hav lustigt mod*.

O Gud o Gud så from och *Den vedervärdighet som mig* utkom i skillingtryck 1686 resp. 1698. Psalmerna infördes i GK med olika melodier. Till *O Gud o Gud så from* apterades en melodi av Düben, ursprungligen tillhörig texten *Det vida villa hav* (ur *Odae sveticæ*), även denna text utgiven i skillingtryck. I skillingtryck 1701 anges *O Gud o Gud så from* som melodi för *Den vedervärdighet som mig*. Det är därför troligt, att det är den tidigare kända melodin av Düben, som begagnats också till texten *Den vedervärdighet som mig* under slutet av 1600-talet (och eventuellt även under början av 1700-talet) och ej den i GK införda nya melodin.

Till ett par psalmer i skillingtryck från 1600-talet finns direkta melodikällor representerande olika melodityper. *Guds nåde och barmhärtighet bör oss* i tryck 1631 förekommer i två olika melodiversioner i Roslagskullahandskriften. Till texten *Mitt hjärta fröjde sig innerlig o Gud* i tryck 1686 har också införts en melodi i Roslagskullahandskriften. Denna melodi är emellertid inte densamma som i GK till texten *Mitt hjärta fröjde sig innerlig o Gud*.

Roslagskullahandskriften är vidare enda melodikälla för ytterligare några visor från förra hälften av 1600-talet: *O Herre Gud Fader i himmelrik vi måge det alle beklaga* och *Moses uti sin första bok*. GK och Roslagskullahandskriften är indirekta melodikällor för *Allsmäktig Gud i himmelrik* (i skillingtryck från 1640-talet). I dessa koralsamlingar återges samma melodi till texten *Sjungom nu av hjärtans grund*, vilken i sin tur är MA i båda samlingarna för *Allsmäktig Gud i himmelrik*. I dessa fall är emellertid respektive melodikällor minst ett halvt sekel yngre än skillingtrycken, varför kopplingen text-melodi i dessa inte med säkerhet kan sägas vara densamma, som då visorna ifråga utkom i skillingtryck. Det omvända förhållandet råder beträffande *Stor ting haver Gud med världen gjort*, i skillingtryck 1695 och med Mönsteråshandskriften från 1646 som enda kända direkta melodikälla.

Till *O Herre fräls mig och döm min sak* och *Om människones fåfängelighet* finns mer än en direkt melodikälla för vardera visan. Melodier till förstnämnda visa, tillhörande samma typ (tidigare tryckt i Thomissøns psalmbok), förekommer i några koralhandskrifter. Till *Om människones fåfängelighet* finns melodier av samma typ i Roslagskulla- samt i ett par finländska handskrifter. I dessa fall är givetvis sannolikheten större för att de bevarade melodityperna representerar de allmänt begagnade melodierna till vistexterna ifråga.

Till *Ack vad hjärtans sorg och kvida* (i skillingtryck tidigast 1693) finns en

²¹ Senare införd i Haeffner (nr 231).

indirekt melodikälla. Roslagskullahandskriften uppger, att *Ack ack mig eländig kvinna* (MA i skillingtryck för *Ack vad hjärtans sorg och kvida*) sjungs på samma melodi som *Allt vad vi på jorden äga*. Denna melodi i handskriften är inte densamma, som meddelas i GK till samma text (se notex. 5).

Några visor, tryckta i skillingtryck från 1700-talet, återfinns med melodier i koralhandskrifter från 1600-talet. *En tröstelig visa med härlig melodi* ingår i Roslagskullahandskriften. *Såsom efter vattnet kalla hjorten skriar* ingår med två olika melodier i 1600-talets koralhandskrifter (den ena av samma typ som GK 53). Till texten *Gudi ske lov till evig tid* förekommer två melodibelägg av samma typ i Riddarholms- och Roslagskullahandskrifterna. För dessa tre psalmer saknas MA i skillingtryck, varför möjligheten är ganska liten för att de i de äldre koralhandskrifterna företrädde melodierna också skulle begagnats under 1700-talet.

Psalmtexten *Av kärlighet emot den trofaste Gud*, känd i skillingtryck först från 1770, med MA *Diskant*, finns med melodi i Roslagskullahandskriften. Vad MA syftar på är okänt, likaså om det rör sig om samma melodi, som upptagits i Roslagskullahandskriften. I tryckta psalmböcker från 1690-talet uppges som melodi till denna visa *Nun bin ich von Liebe zu Trauern gebracht*.²²

6.3.2 Koralmelodier med referens till GK

4-radiga

3u33u3, *abab*²³

GK 312

(*På dig o Herre käre*). Direkt MA för tio visor, varav tre under 1600-talet. Indirekt MA för en visa via GK 92 och för ytterligare ett par visor (se tablå 15). Psalmtexten, som utgavs i skillingtryck 1686, finns till samma melodityp som GK 312 i Roslagskullahandskriften. En av visorna, *Var finnes Jesu like*, med indirekt MA till GK 312 fanns tidigare tryckt med samma MA i Sions sånger.

Sammanlagt femton visor har, enligt MA i trycken och bevarade melodier, sjungits till typen GK 312 (se notex. 6). Uppteckningar ur muntlig tradition har gjorts till tre av dessa: *Jag är en främling bland alla*, *Det/Där bodde en skälm ibland alla* och *Till Österland vill jag fara*. Den förstnämnda visan har inte bevarat meloditypen enligt den enda uppteckning, som gjorts (i Dalarna 1932); så är fallet med uppteckningarna till de två andra. *Det/Där bodde en skälm ibland alla* upptecknades på Gotland 1840 (se notex. 7). I senare tradition har första strofen ibland bortfallit och texten börjar *Johannes han gångar åt skogen* el. dyl. I kommentaren till sin uppteckning skriver Wiede, att melodin

²² Den motsvarande danska visan har samma MA (Schjørring, a.a., s. 291).

²³ Siffrorna betecknar antalet betonade stavelser i raden, u kvinnligt radslut och bokstäverna rimschemat.

är ur psalmboken nr 223. (Haeffner nr 223, till texten *O Gud det är min glädje* är av samma typ som GK 312.)

Av *Till Österland vill jag fara* finns däremot endast ett belägg, som helt säkert kan sägas vara en primäruppteckning, nämligen det äldsta (Ahlström, senast 1855). Övriga belägg, som upptagits i del 2, kan representera genuin tradition, men visan tycks i stort ej ha levt kvar i traditionen under 1800-talet. De senare uppteckningarna återger i de flesta fall helt säkert på Ahlströms variant, som infördes i ett stort antal skolsångböcker.²⁴

Nils Dencker anser, att melodin till *Till Österland vill jag fara* säkerligen valts av visans författare, Anders E. Flöjja. (Hänvisning görs till *Jag är en främling bland alla*.) Denne kunde ha känt igen tonerna från den holländska motsvarigheten till visan, men troligare vore att författaren upplevt något gemensamt med orden i *Jag är en främling bland alla*.²⁵ Vissa likheter finns med melodin till den holländska *Na Oosterland wil ick varen*.²⁶ Huruvida den svenska visan ursprungligen övertagit melodin från sin holländska förlaga eller från den i Sverige tidigare kända *Jag är en främling bland alla* är – på grund av källförhållandena – omöjligt att uttala sig om. Säkert har dock meloditypen GK 312 påverkat utformningen av vismelodierna.

3u3u3u3u, aabb

GK 342

(*Nu lät oss Gud vår Herra*). Direkt MA för en visa 1703 och indirekt (via GK 359) för ytterligare två (i tryck tidigast 1724).

3u34u(3u1u)3, abab

GK 257

(*Jag för dig o Gud klagar min synd*). Psalmtexten i skillingtryck från 1640-talet. Melodi till texten, av samma typ som GK 257, även i Roslagskullahandskriften.

4243u, aa (repris av radslut) a + omkv.

GK 145

(*Ett barn är fött i Betlehem*). Direkt MA för en visa 1780.

43u43u, abab

GK 352

(*Jag tackar dig genom din son*). MA för en visa i odaterat 1700-talstryck.

²⁴ För de i del 2 ej upptagna beläggen se SVA:s register.

²⁵ Dencker, *Till Österland vill jag fara*, s. 68 f.

²⁶ Melodin tryckt i van Duyse, *Het oude Nederlandsche lied I*, s. 198. Se särskilt första frasen.

4444, aabb

GK 16

(*Jesu Kristi oskyldiga död*). Indirekt MA (via GK 16) för tre visor fr. o. m. 1753. Två av dessa visor, *Det enda nöje som jag vet* och *Om morgonen när jag sund uppstår*, är tidigare tryckta i Sions sånger resp. Utvalde andelige sånger af tyska språket (1725), där de har samma MA som i skillingtrycken.

GK 107

(*Lova Herran Gud min själ*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1714 och indirekt (via GK 287) för sex visor i tryck tidigast 1714. Till en av visorna, *Dagen viker bort sin fart luften bliver tjock* med hänvisning till GK 287 (*Ack min själ hav lustigt mod*), finns en melodi i Ihrehandskriften nr 286 som delvis överensstämmer med melodin till texten *Ack min själ hav lustigt mod* i Roslagskullahandskriften.²⁷ Den allmänt begagnade melodin var dock med sannolikhet typen GK 107, som indirekt uppges i flera skillingtryck under senare delen av 1700-talet.

GK 132

(*Av himmels höjd jag kommen är*). Direkt MA för sju visor fr. o. m. 1714. En av visorna, *Sov sött sov väl i vaggan nu* har alternativ MA (se tablå 21). *Stig upp min själ och tag en blick* är hämtad ur Kolmodins Andelig dufwo-röst, där visan har samma MA som i skillingtrycken.

GK 143

(*Si Jesus är ett tröstrikt namn*). Direkt MA för två visor, det äldsta i tryck daterat 1778.

GK 199

(*Sig fröjde nu himmel och jord*). Direkt MA för två visor tryckta 1702.

GK 229

(*Ack bliv hos oss o Jesu Krist*). Direkt MA för en visa tryckt 1761.

GK 230

(*I dag är Herrans sabbatsdag*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1714, båda med alternativa MA.

GK 260

(*Allena till Gud sätt ditt hopp fast*). Direkt MA för två visor; äldsta daterade MA från 1784. En av visorna har dock hänvisning även till en annan visa (se tablå 27).

²⁷ Jfr ovan s. 130 f.

GK 272

(*Ack vad är dock livet här*). Direkt MA för en visa i tryck fr. o. m. 1785.

GK 295

(*Bevara oss Gud i din ord*). Indirekt MA (via GK 349) för en visa (dock med alternativa MA) i tryck 1714.

GK 307

(*När vi i högsta nöden stå*). MA i tryck fr. o. m. 1714, direkt för två visor (en med alternativa MA) och indirekt (via GK 234) för tre visor.

GK 364

(*Kriste som ljus och dagen är*). Såväl GK 364 som GK 368 (med hänvisning till 364) är MA före en visa fr. o. m. 1724, *Nu haver denne ljuse dag*, vilken i sin tur är MA för två visor (se tablå 21), bl. a. balladen *Magdalena hon går sig till sjöarne två* fr. o. m. 1789 (äldsta daterade tryck). Magdalenavisan har upptecknats och inspelats åtskilliga gånger ur muntlig tradition från 1810-talet och framåt. Alla dessa melodibelägg tillhör samma typ, vilken utan tvekan återgår på koralmelodin. Mest påtagliga är likheterna i de två sista fraserna (se notex. 8: en traditionsuppteckning från 1890-talet). Inga svenskspråkiga texter av Magdalenavisan har bevarats från 1700-talet eller tidigare. Visan har troligen blivit känd för en större publik genom att den tryckts i skillingtryck. Även bruket att begagna melodin typ GK 364 bör ha utgått från MA i de äldre trycken.²⁸

GK 366

(*Solen haver sig från oss vänt*). Direkt MA för en visa fr. o. m. 1757, *Vänt av min själ att jämra dig*, vilken i sin tur är MA för fyra visor (varav tre från 1600-talet). Se tablå 9. Om meloditypen GK 366 använts till *Vänt av min själ att jämra dig* även under 1600-talet, är det sannolikt, att koralen också använts till de tre visorna med MA *Vänt av min själ att jämra dig*.

5v5v55, aabb

GK 302

(*Lov pris och tack ske dig o Fader käre*). Direkt MA för sju visor fr. o. m. 1686. Melodi till texten, av samma typ som GK 302, även i Roslagskullahandskriften. Indirekt MA (via GK 258) för en visa i tryck tidigast 1716.

²⁸ Av samma åsikt är N. Dencker i musikkomm. till Säve 28. S. Bergel anser, att det är möjligt att koralen till viss del går igen i vissa uppteckningar (däribland dock ej Säve 28). Han anser det ovisst om koralen har del i den traditionella Magdalena-mel. (musik-komm. till GA, utg. av J. Sahlgren, s. 309).

5u5u5u5u, aabb

GK 251

(*En syndig man låg i syndsens dvala*). Direkt MA för två visor tryckta 1780.

6u6u66, aabb

GK 305

(*Nu tackar Gud allt folk*). Direkt MA för elva visor fr. o. m. 1720 (äldsta date-rade tryck) och indirekt MA (via GK 299) för en visa, *Mitt hjärta rörs av fröjd*, av Frese. Denna visa har tonsatts av J. H. Roman. Någon uppteckning ur muntlig tradition av *Mitt hjärta rörs av fröjd* har inte gjorts, men mest sannolikt är, att det är koralmelodin, som begagnats till visan (hänvisning till koralen görs i tryck 1788). Romans melodi till texten finns inskriven i några 1700-talshandskrifter, vilka dock ej betraktas som folkliga melodikällor.²⁹

5-radiga

43u423u, abccb

GK 142

Herre Jesu Krist min frälsare du äst). "Herre Jesu Krist" uppges som MA för *Jag vill o Jesu i ditt namn begynna* 1626. Sannolikt avses meloditypen GK 142, vars text förekommer i tryckta psalmböcker från 1614 och framåt (flera med MA *Jag vet ett blomster*, vars text underlagts meloditypen GK 142 i Roslagskullahandskriften, s. 75). Indirekt är GK 142 (via GK 384) MA för en visa 1758. Koraltypen har också använts till efterklangvisorna *Det/Där ligger ett slott i Österrik* och *Jag vet väl var som står ett slott* (denna med hänvisning till förstnämnda visa i några 1700-talstryck). Uppteckningar av *Det/Där ligger ett slott i Österrik* under förra hälften av 1800-talet samt Dybecks uppteckningar från Dalarna och Uppland under 1860-talet tillhör typen GK 142. Av de bevarade melodierna till *Jag vet väl var som står ett slott* är koraltypen företrädd hos Wiede och FSF 11 c (sistnämnda upptecknad 1924 i Åboland). Övriga uppteckningar återger andra melodityper.³⁰ Genom att de äldsta uppteckningarna av visan om slottet i Österrik tillhör koraltypen och genom den tyska textförlagans sammankoppling med vismelodin *Es ist auf Erd kein schwerer Leiden* (=melodityp GK 142)³¹, kan emellertid koraltypen anges som den för tiden före 1800 begagnade melodin till de båda visorna. *Det/Där ligger ett slott i Österrik* är även MA för *Jag vet väl varest den* och *En hednisk konungsdotter båld*. Av dessa saknas traditionsuppteckningar.

²⁹ Se t. ex. Svebilus visbok, s. 30 (Kalmar läns mus.) och UUB Vok.mus. i hskr. 76:2:3.

³⁰ Melodibeläggen till dessa visor typmässigt uppställda i Jersild, Slottet i Österrik och Näktergalen, mel. bil. (opubl. uppsats).

³¹ Deutsche Volkslieder I, s. 274.

43u43u3u, *ababc*

GK 214

(*Himmelriket liknas vid tio jungfrur*). Direkt MA för tretton visor fr. o. m. 1723 och indirekt MA för ytterligare en visa (se tablå 54). Den 4-radiga skillingtrycksvisan med omkväde, *Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur* (i tryck 1642) har säkerligen sjungits till samma melodityp som GK 214 (se notex. 9) och därmed också *Ar efter tusend sex hundradiond* med direkt hänvisning till den äldre skillingtrycksvisan. Melodi till denna (av samma typ som GK 214) finns i koralhandskrifter från 1600-talet.

43u43u4u, *abab + omkv.*

GK 367

(*Den ljuse dag framgången är*). Texten i skillingtryck från 1640-talet. Melodibeläggen i två koralhandskrifter återger samma typ som GK 367. Koralen är direkt MA för en visa fr. o. m. 1746 (äldsta daterade tryck).

443u43u, *aabcb*

GK 161

(*Sann Gud och man o Jesu blid*). Direkt MA för en visa 1797, *I Kristi klarhet kunne vi*. Denna visa har samma MA i Wederqweckande siäla-ro, varifrån texten hämtats.

444/:4 :/4, *aab/:b:/b*

GK 180

(*Kom helge ande Herre god*). Direkt MA för tre visor, i äldsta daterade tryck från 1754.

5u5u2u2u5u, *aabbc*

GK 411

(*Eja mitt hjärta rätt innerlig*). Psalmtexten förekommer i skillingtryck från ca. 1680. Med melodi (av samma typ som GK 411 men i annan utformning) finns texten även i Roslagskullahandskriften, *Eja mitt hjärta rätt innerlig* är också indirekt MA för fyra visor fr. o. m. 1737. En av dessa *Jag fröjdar mig storlig* fanns tidigare tryckt med samma MA i Wederqweckande siäla-ro.

66663, *aabb + omkv. (varierande)*

GK 326

(*Gud som allting skapade*). Direkt MA för en visa fr. o. m. 1770 (äldsta daterade tryck).

6-radiga

223u223u, aabccb

GK 253

(*Ack Gud och Herr min synd tyvärr*). Psalmtexten införd i skillingtryck 1686. En melodi till texten i Roslagskullahandskriften återger samma typ som GK 253. Koralen är direkt MA för fem visor fr. o. m. 1690.

333333, aabccb

GK 370

(*Nu haver denne dag*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1708. Samma MA som i skillingtryck 1780 har *Nu haver du igen du milde himlavän* i Mose och Lambsens visor.

333u3u3u3u, aabb + omkv.

GK 116

(*Fröjda dig du Kristi brud*). Psalmtexten i skillingtryck från 1640-talet. Melodiblägg till texten finns i flera samtida handskrifter, vilka alla tillhör typen GK 116, även om de rikssvenska är tämligen olika utformade. GK 116 är direkt MA för en visa 1758 och indirekt (via GK 76, 286, 292, 385) för ytterligare sex visor fr. o. m. 1703 (äldsta daterade tryck). Även texterna GK 292 och 385 (*Varthän skall jag dock fly* och *På min Herra Gud allen*) har införts i skillingtryck; den förstnämnda under 1680-talet (jfr även tablå 53). Såväl bevarade koralmelodier som MA i äldre tryckta psalmböcker bekräftar, att det rör sig om samma melodi för dessa sammanlagt tio visor. Direkta melodikällor finns för *Fröjda dig du Kristi brud* och *På min Herra Gud allen*, alla tillhörande samma melodityp (beläggen i Rid-darholms- och Roslagskullahandskrifterna avviker dock något från de övriga). I äldre tryckta psalmböcker förekommer texten *Varthän skall jag dock fly* med MA *Fröjda dig du Kristi brud* och texten *På min Herra Gud allen* med MA såväl till *Fröjda dig du Kristi brud* som *Sorgen för glädjen går* (sistnämnda text i GK med MA *Fröjda dig du Kristi brud*).

333u3u3u3u, aabbcc

GK 273

(*Du snöda värld farväl*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1757.

3u3u333u3u3, aabccb

GK 26

(*Uti din stora vrede*). Direkt MA för Wivallius' *Min/O Gud du mig benåde* i tryck från 1641 (äldsta daterade). Samtliga melodier i koralhandskrifter till psalmtexten tillhör meloditypen GK 26.

3u3u33u3u4, *aabccb*

GK 375

(*Nu vilar hela jorden*). Direkt MA för fem visor fr. o. m. 1720 (äldsta daterade tryck. Av dessa har en visa, *I kristne mänskor alla*, tagit ur Wederqweckande siäla-ro, där den har samma MA som i skillingtrycket.

4u244u2u4, *aabccb*

GK 29

(*Herre medan du dig döljer*). Direkt MA för fyra visor fr. o. m. 1771.

43u43u43u, *ababcd* (*varierande*)

GK 354

(*Den signade dag*). Texten i skillingtryck 1639. Melodibeläggen i koralsamlingarna återger samma typ. Indirekt är koralen MA för fyra visor (i tryck tidigast 1710 och framåt). Två traditionsuppteckningar har gjorts till en av dessa, *Det hände sig Jefta den Gilials man*, båda durmelodier och utan samband med koralen.

443u443u, *aabccb*

GK 187

(*O helge and kom till mig in*). Direkt MA för en visa 1787.

GK 215

(*Kommer hit till mig säger Guds son*). Direkt MA för elva visor fr. o. m. 1647 och indirekt (via GK 309) för två visor (i tryck tidigast från 1775). Melodi till texten *Kommer hit till mig säger Guds son* förekommer i de flesta i detta sammanhang begagnade koralsamlingarna och är densamma i alla dessa. *I denna ljuva sommartid*, som i två 1700-talstryck har MA *Kommer hit till mig säger Guds son* (i två andra tryck annan MA) förekommer med samma MA i Utwalde andelige sånger af tyska språket (1725).

444444, *aabbcc*

GK 9

(*Fader vår som är i himlom äst*). Direkt MA för tre visor fr. o. m. 1702.

GK 247

(*Misströsta ej o kristen god*). Direkt MA för *Gråt icke si Gud lever* i äldsta daterade tryck från 1742. Visan ingår även med samma MA i Kolmodins Andelig dufworöst.

444u444u, *aabcbc*

GK 271

(*Far din väg du arga värld*). Direkt MA för en visa i odaterat 1700-talstryck.

44u44u44, *ababcc*

GK 274

(*Jesus allt mitt goda är*). Direkt MA för en visa 1753.

44u44u4u4u, *ababcc*

GK 232

(*Hit o Jesu samloms vi*). Direkt MA för sju visor fr. o. m. 1747 (äldsta daterade tryck).

4u444u44, *abbacc*

GK 141

(*Jesus är mitt liv och hälsa*). Texten i skillingtryck från ca 1680. Till texten förekommer en melodi i Roslagskullahandskriften av samma typ som GK 141. Korallen är direkt MA för sex visor fr. o. m. 1703 (äldsta daterade tryck).

4u44u444, *ababcc*

GK 84

(*Hela världen fröjdens Herran*). Direkt MA för två visor, i äldsta daterade tryck från 1759.

GK 144

(*Jesu du min fröjd och fromma*). Direkt MA för en visa i odaterat 1700-talstryck.

GK 156

(*Skåder skåder nu här alle*). Direkt MA för en visa 1787.

GK 288

(*Min själ och sinne lät Gud råda*). Texten infördes i skillingtryck 1690. Melodi till psalmtexten förekommer endast i GK (se notex. 10). Korallen är direkt MA för tjugusju visor fr. o. m. 1708. Även MA för *Upplyftom dig min håg och sinne* torde avse denna melodityp (jfr tablå 48). Om melodin använts till ytterligare texter är osäkert (jfr tablå 10). En visa med MA har sannolikt hämtats direkt ur Sions nya sånger, *Min Jesu dig ske evig ära* med MA *Min själ och sinne lät Gud råda* i skillingtryck 1786–87. *Kom ensamhet min bästa trevnad* förekommer som överskrift till en melodi i Cronholms notbok (1775).³² Melodin är dock ej densamma som typen GK 288, vartill hänvisas i skillingtrycken.

³² F. 43 r (LUB).

4u44u44u4u, *ababcc*

GK 45

(*När jag nu min bön utgjuter*). Indirekt MA (via GK 174) för en visa 1790.

4u4u444u4u, *aabbcc*

GK 170

(*Lät oss fröjdas gladlig sjunga*). Direkt MA för fyra visor fr. o. m. 1771.

7-radiga

2u2u2u2u2u2u, *ababccd*

GK 308

(*Vänd av din vrede*). Direkt MA för en visa 1723.

3u33u333u3, *ababcdc*

GK 381

(*Hemlig stod jag en morgon*). Direkt MA för två visor i tryck fr. o. m. 1735 (äldsta daterade) och indirekt MA för ytterligare en visa i odaterat 1700-talstryck (se tablå 24). Uppteckningar ur traditionen har gjorts av en av visorna med direkt MA till koralen, *Hörer till I kristne goda* (se notex. 11). Av dessa uppteckningar tillhör den rikssvenska (Wiede, från 1840-talet) med säkerhet typen GK 381. Wiedes uppteckning följer närmast melodins utformning hos Haeffner (nr 295), där emellertid koralen kombinerats med psalmtexten *O Gud om allt mig säger*. Kombinationen vistext-koralmelodi hos Wiede måste därför återge äldre tradition. Praktiskt taget samma melodiutformning av koralen, som återfinns hos Wiede till texten *Hörer till I kristne goda*, förekommer även hos Wiede till texten *En visa vill jag sjunga om tal i skriften* (se notex. 12). I en kommentar till *En visa vill jag sjunga om tal i skriften* (SLS 352, 548) uppges, att melodin även användes till *Hörer till I kristne goda*. Senare belägg på dessa visor återger möjligen på typen GK 381. Det gäller också psalmodikonnoterna till *En visa vill jag sjunga om tal i skriften*.³³ Vissa likheter med koraler har även de båda uppteckningarna av *Kom lustig kammerater kom lustig med oss*, däremot inte *En visa vill jag sjunga törhända hon blir lång* (jfr tablå 29).

3u33u33u3u3, *ababccd*

GK 119

(*Kristus den rätte Herren*). Direkt MA för två visor, tidigast 1748.

³³ Undantag är inspelningen från Dalarna och SLS 512.

43u43u443u, *ababccb*

GK 252

(*Min högsta skatt o Jesu kär*). Direkt MA för fem visor, i tidigaste daterade tryck från 1735.

GK 396

(*Min jämmer nu en ända har*). Direkt MA för en visa i odaterat 1700-talstryck.

43u43u443u, *ababccd*

GK 17 och 379

(*Du livsens bröd o Jesu Krist och O människa betänk all stund*), samma melodi. GK 17 är direkt MA för en visa i skillingtryck tidigast 1724 och GK 379 för två visor fr. o. m. 1750 (äldsta daterade tryck).

GK 22

(*Säll är den man som icke går*). Direkt MA för en visa fr. o. m. 1778.

GK 27

(*Ack Herre straffa icke mig*). Direkt MA för tjuguen visor fr. o. m. 1687. Se notex. 13. Indirekt MA för arton visor (via GK 387, 388 samt *Med sorgse ton jag sjunga vill*, se tablå 28). Melodi till psalmtextern finns förutom i GA i två koralhandskrifter (alla av samma typ). Ett stort antal uppteckningar och inspelningar har gjorts av *Med sorgse ton jag sjunga vill*, vilka alla tillhör koraltypen.³⁴ Genom de många MA till koralen under 1700-talet och början av 1800-talet fick meloditypen en fast förankring i traditionen till denna vistext. Av betydelse har säkert också varit, att koralmelodin infördes i Haeffners koralbok samt att psalmodikonnoter förekommer i flera 1840-talstryck. Många traditionsuppteckningar ansluter sig mer till psalmodikonnoterna än till versionen i koralboken. Särskilt den rytmiska utformningen ligger psalmodikonnoterna närmare än den mer utslätade rytmen i GK och Haeffner. (Se bild 8 och notex. 14: en uppteckning från 1840-talet). Vare sig uppteckningarna, som gjorts från 1840-talet och framåt, mer eller mindre direkt återgår på psalmodikonnoterna eller är helt oberoende av dessa, har de sistnämnda utan tvekan upptagits ur den muntliga traditionen. Det rör sig under inga förhållanden om en aptering av vistexten till den i de äldre skillingtrycken angivna koralmelodin.

Wiedes uppteckning från 1840-talet av *Min vandring nu här slutad är*, med indirekt hänvisning till GK 27, återger en koralartad melodi, som möjligen företräder koraltypen. *Stor under jag er säga vill som alla* (i odaterat 1700-talstryck utan MA) har också upptecknats av Wiede med en melodi tillhörande typen GK

³⁴ Några varianter tryckta av Dencker i *De karolinska koralernas användning*, s. 137.

27. Denna variant ligger mycket nära Wiede-uppteckningarna av *Med sorgse ton jag sjunga vill*. Det är därför omöjligt att avgöra, huruvida kombinationen av typen GK 27 med texten *Stor under jag er säga vill som alla återger lokal tradition från Vikbolandet i Östergötland* (där båda upptecknats) eller verkligen representerar ett allmänt bruk. Även om så är fallet, finns inga belägg för att denna kombination av text-melodi också var den före 1800 begagnade.

GK 42

(*Min håg från människor haver jag vänt*). Direkt MA för fyra visor, varav en (*Missgärningen min är nu för mig*) redan 1584. Indirekt är GK 42 (via GK 221) MA för en visa fr. o. m. 1756. Till texten *Min håg från människor haver jag vänt* återfinns ett stort antal melodivarianter av typen GK 42 i såväl rikssvenska som finländska koralhandskrifter.

GK 48

(*Lät det icke förtryta dig*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1734 (äldsta daterade tryck). En av dessa, *Berömma vill jag o Gud dig i denna*, förekommer med samma MA i flera äldre tryckta psalmböcker.

GK 56

(*Vår Gud är oss en väldig borg*). Direkt MA för fyra visor, varav två i tryck redan 1584 (*Salig är denne tid förvisst* och *Min Gud min Gud som förder blev*). Meloditypen GK 56 förekommer till texten *Vår Gud är oss en väldig borg* i ett stort antal koralhandskrifter med olika proveniens. Roslagskullahandskriften har visserligen en melodi av annan typ till psalmtexten *O Herre Gud vi love dig och prise utan ände* (i skillingtryck med MA *Vår Gud är oss en väldig borg* 1648) men också hänvisning till *Vår Gud är oss en väldig borg*. Melodibelägget till *O Herre Gud vi love dig och prise utan ände* är säkert utan relevans för denna psalm i sin egenskap av skillingtrycksvisa. I flera äldre tryckta psalmböcker uppges *Vår Gud är oss en väldig borg* som MA för *O Herre Gud vi love dig och prise utan ände*.

GK 61

(*Vi berömmar du fast dig*). Indirekt MA för *Behållt mig Herre uti ditt ord* 1584. Melodibelägg till texten *Vi berömmar du fast dig* finns i flera koralhandskrifter, bl. a. Olaus Erics från ca 1600. Dessa tillhör samma melodityp som GK 61.

GK 88

(*Herren uti sin högsta tron*). Direkt MA för *Vi skall mitt hjärta ängslas så* (även med andra MA) i odaterat 1700-talstryck samt indirekt MA för ytterligare en visa (se tablå 20).

27. Denna variant ligger mycket nära Wiede-uppteckningarna av *Med sorgse ton jag sjunga vill*. Det är därför omöjligt att avgöra, huruvida kombinationen av typen GK 27 med texten *Stor under jag er säga vill som alla återger lokal tradition från Vikbolandet i Östergötland* (där båda upptecknats) eller verkligen representerar ett allmänt bruk. Även om så är fallet, finns inga belägg för att denna kombination av text-melodi också var den före 1800 begagnade.

GK 42

(*Min håg från människor haver jag vänt*). Direkt MA för fyra visor, varav en (*Missgärningen min är nu för mig*) redan 1584. Indirekt är GK 42 (via GK 221) MA för en visa fr. o. m. 1756. Till texten *Min håg från människor haver jag vänt* återfinns ett stort antal melodivarianter av typen GK 42 i såväl rikssvenska som finländska koralhandskrifter.

GK 48

(*Låt det icke förtryta dig*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1734 (äldsta daterade tryck). En av dessa, *Berömma vill jag o Gud dig i denna*, förekommer med samma MA i flera äldre tryckta psalmböcker.

GK 56

(*Vår Gud är oss en väldig borg*). Direkt MA för fyra visor, varav två i tryck redan 1584 (*Salig är denne tid förvisst* och *Min Gud min Gud som förder blev*). Meloditypen GK 56 förekommer till texten *Vår Gud är oss en väldig borg* i ett stort antal koralhandskrifter med olika proveniens. Roslagskullahandskriften har visserligen en melodi av annan typ till psalmtexten *O Herre Gud vi love dig och prise utan ände* (i skillingtryck med MA *Vår Gud är oss en väldig borg* 1648) men också hänvisning till *Vår Gud är oss en väldig borg*. Melodibelägget till *O Herre Gud vi love dig och prise utan ände* är säkert utan relevans för denna psalm i sin egenskap av skillingtrycksvisa. I flera äldre tryckta psalmböcker uppges *Vår Gud är oss en väldig borg* som MA för *O Herre Gud vi love dig och prise utan ände*.

GK 61

(*Vi berömma du fast dig*). Indirekt MA för *Behållt mig Herre uti ditt ord* 1584. Melodibelägg till texten *Vi berömma du fast dig* finns i flera koralhandskrifter, bl. a. Olaus Erics från ca 1600. Dessa tillhör samma melodityp som GK 61.

GK 88

(*Herren uti sin högsta tron*). Direkt MA för *Vi skall mitt hjärta ängslas så* (även med andra MA) i odaterat 1700-talstryck samt indirekt MA för ytterligare en visa (se tablå 20).

4u44u4444, *ababccc*

GK 395

(*Kom o Jesu huru länge*). Direkt MA för tre visor fr. o. m. 1724 (äldsta daterade tryck).

4u44u44u44, *ababddd*

GK 173

(*Jesu du dig själv upptäckte*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1747.

8-radiga

33u33u3333, *ababddcd*

GK 297

(*O Gud o Gud så from*). Direkt MA för nitton visor fr. o. m. 1701, varav åtminstone de med MA från 1730-talet och framåt sjungits till meloditypen GK 297 (se notex. 15).

33u33u3333, *abcbdefe*

GK 293

(*Den vedervärdighet som mig*). Direkt MA för åtta visor från början av 1700-talet och framåt. Med undantag för MA under 1700-talets första decennier har säkert meloditypen GK 293 avsetts – och också begagnats – för visorna. Indirekt är GK 293 MA för åtta visor via GK 256 samt för tre visor via *Vad batar mig din tro* (se tablå 12).

3u33u3333u3, *ababccde*

GK 345

(*Lustig av hjärtans grunde*). Indirekt MA för en visa (i äldsta daterade tryck från 1787).

3u33u333u3u3, *ababdddc*

GK 283

(*Från Gud vill jag ej skiljas*). Texten i skillingtryck ca 1620. GK 283 är direkt MA för två visor under 1700-talet och indirekt MA (via GK 261) för ytterligare två (i tryck tidigast 1744). Melodi till psalmtexten (av samma typ som GK 283) förekommer även i Roslagskullahandskriften.

GK 350

(*Jag vill av hjärtans grunde*). Texten i skillingtryck ca 1590. Melodier till denna text, alla tillhörande typen GK 350, förekommer i flera koralhandskrifter.

3u33u33u33u3, *ababedcd*

GK 100

(*Till dig av hjärtans grunde*). Psalmtexten i skillingtryck 1686. Till denna text förekommer meloditypen GK 100 i flera korallhandskrifter. GK 100 är direkt MA för sju visor fr. o. m. 1737 (tidigast möjliga tryckår) och indirekt MA (via GK 95) för ytterligare två visor. En uppteckning av *En Gustav utan like* (med indirekt hänvisning till GK 100) har gjorts i Österbotten under 1800-talets senare del. Denna är emellertid fragmentarisk och uppenbarligen starkt söndersjungen; dess typtillhörighet går inte att fastställa.

GK 250

(*O Gud vem skall jag klaga min*). Direkt MA för en visa fr. o. m. 1770.

GK 285

(*Begynna vill jag att prisa*). Texten i skillingtryck 1645. GK 285 är direkt MA för två visor fr. o. m. 1726. En melodi till psalmtexten, av samma typ som GK 285, finns även i Roslagskullahandskriften.

GK 365

(*Dagen ifrån oss skrider*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1777 (äldsta daterade tryck).

GK 394

(*Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd.*) Direkt MA för arton visor fr. o. m. slutet av 1600-talet (se notex. 16).

GK 412

(*Mig gör stor lust och glädje*). Indirekt MA (via GK 317, 355) för åtta visor fr. o. m. 1739 (äldsta daterade tryck). Jfr också tablå 1.

3u3u33u3u34u3u, *aabccbdd*

GK 186

(*Andans helga nåde*). Direkt MA för sju visor fr. o. m. 1758 (äldsta daterade tryck).

43u43u43u43u, *ababedcd*

GK 94

(*Då mig går sorg och nöd uppå*). Indirekt MA (via GK 62) för en visa 1796.

GK 204

(*Om en rik man här sjungom vi*). Direkt MA för en visa 1736.

GK 222

(*O Herre Gud din helga ord*). Direkt MA för visor fr. o. m. 1648 (äldsta daterade tryck) samt indirekt för ytterligare en visa 1688 (se tablå 4). Melodibeläggen till texten *O Herre Gud din helga ord* i koralssamlingarna tillhör alla typen GK 222.

GK 236

(*O Rom går det nu så med dig*). Texten i skillingtryck 1598. Melodibelägg till psalmtexten i flera koralssamlingar tillhör meloditypen GK 236.

GK 262

(*Vad min Gud vill alltid det sker*). Texten i skillingtryck ca 1590. GK 262 är direkt MA för tre visor fr. o. m. 1693. Flertalet melodibelägg till texten i flera koralssamlingar representerar sannolikt samma typ (GK 262).

GK 319

(*Den som frisker är och sund*). Direkt MA för fyra visor fr. o. m. 1736.

GK 403

(*Vak upp av synden du kristendom*). Texten i skillingtryck ca 1650. Melodi till psalmtexten (av samma typ som GK 403) finns i Roslagskullahandskriften. GK 403 är direkt MA för fyra visor fr. o. m. 1708, däribland *Gabriel ängelen vart utsänd*, till vilken en melodi av typen GK 403 finns inskriven i en spelmansbok från 1800-talet.³⁵ För två visor uppges även andra MA (jfr tablå 17).

GK 408

(*Ho satans boning tänker på*). Direkt MA för fyra visor fr. o. m. 1773.

43u43u443u3u, *ababccdd*

GK 52

(*Säll är den man som haver kär*). Direkt MA för en visa 1727.

443u443u2u3u, *aabccbdb* (*varierande*)

GK 380

(*Medan man lever i världen säll*). Direkt MA för två visor fr. o. m. 1738 (äldsta daterade tryck) och indirekt för en visa (se tablå 27). Traditionsuppteckningar av *Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll* (med direkt hänvisning till GK 380) har inga påtagliga likheter med koralen.

³⁵ MM: M 17.

GK 53

(*Såsom hjorten trägit längtar*). Direkt MA för tre visor och indirekt för ytterligare sex (via GK 151, 243, 254). Äldsta daterade MA härrör från tryck 1745. Till texten *Sveriges sol har nu gått neder* finns melodin GK 53 hos Wiede. Texten uppger Wiede vara efter ett tryckt exemplar från 1771 med MA *Solen går nu åter neder*. Wiede har även antecknat psalmnumret 378. Den melodi som återges är emellertid ej GK 378 utan en annan koralmelodi (Haeffner nr 77 till texten *Jesu djupa såren dina*). Det kan således inte röra sig om en direkt sammankoppling text-melodi enligt MA i trycket; möjligen har Wiede hört visan sjungas till meloditypen GK 53. Att denna kombination text-melodi skulle återge 1700-tals-tradition och dessutom varit i mer allmänt bruk är tvivelaktigt. I så fall skulle MA i skillingtrycken saknat betydelse. Oklart är också, om *Är jag endast född att lida* med indirekt hänvisning till GK 53 i tryck fr. o. m. 1800 sjungits till denna melodityp under 1700-talet. Snarare har en annan melodi begagnats (se tablå 46, jfr också ovan s. 127).

GK 268

(*Vad kan dock min själ förnöja*). Direkt MA för fem visor och indirekt (via GK 259 och 378) för ytterligare tre fr. o. m. 1742. En av visorna med direkt hänvisning till GK 268, *Afton kommer dagen viker*, trycktes tidigare med samma MA i Kolmodins Andelig dufwo-röst.

GK 289

(*Zion klagar med stor smärta*). Direkt MA för fyra visor fr. o. m. 1759 (äldsta daterade tryck).

GK 377

(*Var nu redo själ och tunga*). Direkt MA för två visor och indirekt (via GK 139, 278, 356, 376, 413) för ytterligare sju visor fr. o. m. 1728. Meloditypen begagnades emellertid redan tidigare, då *Går här fram I sinnen kära* (med melodi av typ GK 377 i Riddarholms- och Roslagskullahandskrifterna) uppges som MA för *Stämmer upp I sångerinnor* 1686 och *Kära själ lät dig nu lida* fr. o. m. 1701 (se tablå 8). Det var således ej Dübens tonsättning som angavs.³⁶ *Går här fram i sinnen kära* är uppgiven melodi i flera personaltryck från slutet av 1600-talet.³⁷ Av de i tablå 8 sammanförda visorna har uppteckningar endast gjorts till *Som en eld och som ett väder*. Dessa återger inte koraltypen.

³⁶ I avskrift ur Odae Sveticae förekommer Dübens melodi i Roslagskullahandskriften.

³⁷ Se t. ex. Andreas Brandt, 1672, J. M. Engzelius-E. A. Steuchia, 1691, J. Gezelius, 1690 (UUB Personverser till enskilda, 2:o resp. 4:o, suppl. [sistnämnda tryck]).

4u44u44u44u4, *ababdcdd*

GK 213

(*Vaker upp I kristne alle*). Texten i odaterat 1600-talstryck. Melodi till denna föreligger i flertalet koralsamlingar i olika varianter tillhörande typen GK 213. Koralen är även direkt MA för *Den lustige stund med glädje* i tryck 1584.

GK 245

(*Jesus är min vän den bäste*), samma melodi som GK 270. Direkt MA för elva visor fr. o. m. 1736 (äldsta daterade tryck). För en av dessa visor, *Vara tålig och sig nöja*, gäller denna MA endast tryck 1741, i övrigt hänvisas till en annan melodi (se tablå 16). *Väktare vad lider natten* som uppgav koralen som MA i skillingtryck 1763, fanns tidigare tryckt med samma MA i Mose och Lambsens visor.

4u44u44u4u44, *ababccdd*

GK 270

(*Allt vad vi på jorden äga*), samma melodi som GK 245. Direkt MA för fyra visor fr. o. m. 1738 (äldsta daterade tryck) och indirekt (via GK 291) för en visa 1740.

9-radiga

43u43u43u2u33u, *ababccddcd* (varierande)

GK 281

(*Jag ropar till dig o Herre Krist*). Direkt MA för två visor, i tryck tidigast 1735.

43u43u43u43u3u, *ababdcddcd*

GK 67

(*Gud vare oss barmhärtig och mild*). Direkt MA för två visor.

43u43u43u43u3u, *ababcdcde*

GK 12

(*Vår Herre Krist kom till Jordan*). Direkt MA för Runius' visa *Kom hör och se betänk och märk* fr. o. m. 1727. Samma MA uppges av Runius själv i hans *Du-daim* 1714.

443u443u444u, *aabccbdee* (varierande)

GK 131

(*Så skön lyser den morgonstjärn*). Direkt MA för tio visor fr. o. m. 1688 och indirekt (via GK 360) för en visa. Melodi av typen GK 131 till texten *Så skön lyser*

den morgonstjärn finns i ett stort antal koralsamlingar. *O Jesu du Guds underbarn*, med direkt hänvisning till koralen i skillingtryck, förekommer med samma MA i Andeliga wjsor om hwargehanda materier.

10-radiga

3u3u33u3u3224u3u, *aabccbddee*

GK 266

(*Jesus är min hägnad*). Direkt MA för femton visor fr. o. m. 1735 (äldsta daterade tryck). En av dessa, *Rätta hälsokälla*, var tidigare tryckt med samma MA i Kolmodins Andelig dufwo-röst. (Se notex. 17.)

43u43u443u443u, *ababccdeed*

GK 102

(*Vid de älver i Babylon*). Direkt MA för en visa 1761.

GK 127

(*En jungfru födde ett barn i dag*). Direkt MA för sju visor fr. o. m. 1640-talet, däribland psalmerna *I Betlehem födde Maria sin son* och *I Betlehem skedde herdererna*. Melodi till texten *En jungfru födde ett barn i dag* föreligger i flera koralsamlingar, alla tillhör typen GK 127. I Roslagskullahandskriften finns dessutom en variant av meloditypen GK 127 till texten *I Betlehem skedde herdererna*. Två av visorna med direkt MA *En jungfru födde ett barn i dag* fanns tidigare tryckta med samma MA i Sions nya sånger: *Uppgången av höjden har nu/själva oss* och *I denna ljuva sommartid*.

6.4 De andra melodityperna

Detta kapitel har indelats i två avsnitt. I det första redogörs för de melodityper, vilka – såvitt man kan döma av melodiangivelserna – varit mest använda och spridda. I den mån melodiupptagningar finns har dessa kommenterats i samband med redogörelsen för den melodityp som använts till den berörda texten under tiden före 1800. De större melodityper som här redovisas under egna rubriker har i regel benämnts efter den visa, till vilken de flesta hänvisningar görs i skillingtrycken. Melodityperna behandlas i alfabetisk ordning.

I det andra avsnittet diskuteras i korthet det övriga melodimaterialet som sannolikt återger en 1700-talstradition. Här redogörs också för några melodityper som varit av mindre betydelse. Framställningen följer i stort texttypen, då en melodityp bara i sällsynta fall kan beläggas till flera texter.

6.4.1 Stora melodityper

MT Ack Damon mig tyckes att vintren blir/är lång

Till texten *Ack Damon mig tyckes att vintren blir/är lång* gjordes under 1840-talet en uppteckning ur muntlig tradition. Melodin kan ha traderats från 1700-talet, men något 1700-talsbelägg på samma typ föreligger inte. I Cronholms notbok återges en visartad melodi, som inte är av samma typ som uppteckningen.³⁸ Hur meloditypen har gestaltat sig är okänt, men den har begagnats till tre vis-texter (se tablå 52) samt troligen också till brännvinsförbudsvisan *Ack Cari mig tyckes att vintren blir svår*.

MT Ack söta lust den jag undfår

Meloditypen har använts till fyra visor, förmodligen främst under senare delen av 1700-talet (se tablå 36). Av dessa fyra har melodin säkert varit mest känd till texten *Ack söta lust den jag undfår*, som också är MA i Sions sånger och i två handskrivna 1700-talssamlingar.³⁹ Två uppteckningar har gjorts av *O livsens ljus vår Jesu kär* (med direkt MA *Ack söta lust den jag undfår*), varav den äldsta från 1840-talet återges här (se notex. 18). Melodin används ännu i isolerade läsarkretsar i Norrbotten, där den inspelats 1974 (SVA BB 660). *MT Ack söta lust den jag undfår* bör ha varit väl etablerad till *O livsens ljus vår Jesu kär* genom många MA fram till t. o. m. 1826.

MT Ack/Hör du sparver lilla

Ack/Hör du sparver lilla är direkt MA för tre visor under 1700-talets senare decennier. Femton upptagningar ur traditionen har gjorts av denna visa från 1800-talets första tredjedel till nutid och såväl i Sverige som Finland, vilka alla tillhör samma melodityp (med undantag för SLS 352 och troligen också den starkt söndersjungna SLS 127). Se notex. 19.

Den bevarade melodin, som också använts instrumentalt,⁴⁰ bör vara densamma, som begagnades vid de fyra berörda visornas publicering i skillingtryck. Melodin användes redan 1787 av Envallsson i Bobis bröllopp (se notex. 20).⁴¹

Ack/Hör du sparver lilla uppger i ett tryck utan år som MA *Svenska gossar blå som åt Finland gå*, till vilken ytterligare visor ansluter sig genom MA (se tablå 45). Det är tveksamt, om denna visa samt *Grannas Kari vår*, *Sjungom glada folk* och Dalins *Bort med höga ting* verkligen sjungits till *MT Ack/Hör du sparver*

³⁸ Ms, f. 19 r (LUB).

³⁹ UUB 1156, 1157.

⁴⁰ Se t. ex. K. P. Leffler, *Folkmusiken i Norrland*, s. 9 (nr 4) och s. 14 (nr 2). – En melodi till *Korta dagar kulna långa*, tillhörande samma typ (upptecknad 1923 i Närke), meddelas i P. Berglund, *Från då till nu och sedan* (stencilerat häfte 1974).

⁴¹ Klaverutdrag i ms (Kungl. Teatern, dep. i MAB) till textbörjan *Tror ni mig så fånig*.

lilla. Versmåttet i dessa överensstämmar inte med det, på vilket de övriga visorna i tablå 45 är skrivna, utan är i stället 334u334u3u3u3u334u.

MT All min bön och bittra tårar

Meloditypen, som enligt MA i skillingtryck begagnats till tre vistexter (se tablå 55), bör ha varit väl känd. *All min bön och bittra tårar* finns med melodi av eller i arrangemang av P. P. Hoppe i Siälens himla-lust på jorden (tryckt 1700). Samma MA, som anges i tablå 55 har dessa visor i Andeliga wijsor om hwargehanda materier (tryckt ca 1732). *All min bön och bittra tårar* förekommer även som MA i Spena-barnas innerliga rök-offer (1742).

MT Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud

Nitton visor hänvisar direkt eller indirekt till denna visa, vars melodi tidigast kan beläggas i Runius' Dudaïm 1714. (Se tablå 26 och notex. 21.) Äldsta date-rade hänvisning görs från Dalins *Förblindade värld vart rasar din flärd* 1736. Texten till Runius' *Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud* utkom i skillingtryck 1736 samt i odaterat 1700-talstryck. Melodins ursprung är okänt. I Dudaïm sägs om melodin, att den "är så liuflig at then förtienar läras". Carl-Allan Moberg anser, att melodin skulle kunna vara av Runius, men att detta är föga sannolikt, då Runius själv skryter med dess ljuvlighet.⁴²

Av tre visor i tablå 26 har traditionsuppteckningar gjorts: *Förblindade värld vart rasar din flärd*, *Begynna jag vill en visa så gill* och *Min födelsedag förtjänar att jag*. Samtliga uppteckningar tillhör *MT Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud*. Samtliga bevarade varianter, som kan proveniensbestämmas, härrör från Dalarna. Meloditypen finns även inskriven i Joh. Cronholms notbok från 1775 under rubriken "Förblindade värld".⁴³ Melodin har huvudsakligen använts till andliga visor. De många melodiangivelserna under 1700-talets mitt och senare del liksom 1800-talsbelägget (till *Förblindade värld vart rasar din flärd*) och de sentida uppteckningarna (till *Min födelsedag förtjänar att jag* och *Begynna jag vill en visa så gill*) visar, att det funnits en obruten tradition från förra hälften av 1700-talet till nutid. Melodin har även använts utanför skillingtryckvisan och dess litterära förlaga. I några handskrivna visböcker från 1700-talet uppges *Förblindade värld vart rasar din flärd* som MA för *Bedrövelsedag av hårdaste slag* (1772) och *Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud* för *O Jesu vårt liv ack livet oss giv* (1741).⁴⁴ Hänvisningar till meloditypen förekommer också i ett personaltryck 1731⁴⁵ samt i Kolmodins Andelig dufwo-röst, Sions sånger och Rutströms Sions

⁴² Musikalisk kommentar till Runius' samlade skrifter, utg. av E. Noreen, s. 150. – Ingen-ting tyder f. ö. på att Runius skulle ha tonsatt dikter.

⁴³ Cronholm, f. 132 r (LUB).

⁴⁴ UUB V 7 resp. UUB T 163 a.

⁴⁵ S. L. Bergh, 1731 (UUB Personverser till enskilda, fol.).

nya sånger.⁴⁶ Särskilt förekomsten av texten till *Min födelsedag förtjänar att jag i Andelig dufwo-röst* (tillökningen 1742) med samma MA som i skillingtrycken bör ha bidragit till meloditypens bevarande.

MT Det var en gammal danneman

Hur den melodi gestaltats, som använts till de sex visorna i tablå 25, är okänt. Den enda traditionsuppteckning, som gjorts till texten *Det var en gammal danneman*, är från 1900-talet och återger en modernare melodityp. *MT Det var en gammal danneman* har enligt MA i skillingtrycken använts från 1730-talet och fram till början av 1800-talet. *Broder vi äst du så mätt* (MA för *Det var en gammal danneman*) är också uppgiven som melodi i danska andliga samlingar från slutet av 1600-talet och framåt.⁴⁷

MT Det var en söndagsmorgon den fjortonde

Under 1700-talets två sista decennier är *Det var en söndagsmorgon den fjortonde* MA för sex visor, varav fyra direkt (se tablå 44). Traditionsuppteckningar har gjorts till *Det var en söndagsmorgon den fjortonde* och till *Vi som på havet vida*, av vilka åtminstone en melodityp till varje text kan urskiljas. Ingendera av melodityperna kan dock med säkerhet sägas återge 1700-talstradition. De texter, som sjungits till *MT Det var en söndagsmorgon den fjortonde* tillhör flera olika kategorier.

MT Du lilla gud som hjärtan bryr

Du lilla gud som hjärtan bryr är direkt MA för fem visor; se tablå 40, där sammanlagt nio visor sammankopplas med denna visa. Meloditypens utformning för skillingtrycksvisorna före 1800 är oklar. I Cronholms notbok (1775) förekommer en melodi med överskriften "Du lilla gud", som troligen avser samma text som skillingtrycksvisans (se notex. 22).⁴⁸ Fyra traditionsuppteckningar har gjorts till *Ack hjärtans lilla ljuva vän jag vet du älskar mig* (samtliga från svenska Finland), vilka såväl sinsemellan som jämfört med melodin hos Cronholm är alltför olika för att med säkerhet kunna sägas tillhöra samma typ. Några är utan tvekan yngre melodier.⁴⁹

Enligt MA i skillingtryck har melodin varit begagnad från 1770-talet och fram-

⁴⁶ I Sions nya sånger förekommer såväl *Barmhärtige Gud* som *Förblindade värld* som MA. Åke Vretbad anser härom, att "Den omständigheten att man visar till en melodi: 'Barmhärtige Gud' och en 'Förblindade värld' talar för att de icke voro en och densamma." (a.a., s. 199 not 2). Hänvisningar till samma melodi men genom olika beteckningar är emellertid vanliga inom den folkliga vissången. I detta fall bevisar också uppteckningen av *Förblindade värld*, att det rör sig om samma melodi.

⁴⁷ Se reg. hos Schiørring i a.a.

⁴⁸ Cronholm, f. 7 r och 23 r (LUB); samma melodi i något olika utförande.

⁴⁹ Uppteckningen från Aboland 1925 (SLS 83) kan jämföras med en melodi, använd till den betydligt yngre skillingtrycksvisan *Jag är en skärgårdsflicka jag*.

åt, främst till kärleksvisor. Endast en visa är andlig, *Vår dag må klar ell' mulen bli*. Från tiden 1759–63 uppges emellertid "Du lilla gud" som MA för en tillfällighetsdikt i en handskriven visbok.⁵⁰

MT En herrdag i höjden är bleven besluten

Då texten *En herrdag i höjden är bleven besluten* utkom i skillingtryck 1783 uppgavs som melodi *Sorgen och glädjen de vandra tillsammans* eller *Nu kan jag väl säga min lycka* (se tablå 10). Denna alternativa MA avser troligast två olika melodier, även om det inte helt kan uteslutas att MA ger namn på två visor som sjungits till samma melodi. En melodi till *En herrdag i höjden är bleven besluten* är tidigast belagd i form av psalmodikonnoter 1845. En variant har senare införts i 1937 års psalmbok (nr 591), där den betecknas "svensk folkton". Den äldsta traditionsuppteckningen är gjord 1847 (se notex. 23).⁵¹ Av de i tablå 10 upptagna visorna har i övrigt traditionsupptagningar bevarats till *Svårt är vid bergen att taga sin föda*, *Aldrig mitt hjärta tillförne var bundit*, *Ett mig förtryter ett annat mig ångrar* och *Förgängligt är vad jorden bär*. Uppteckningen av *Svårt är vid bergen att taga sin föda* tillhör MT *En herrdag i höjden är bleven besluten*. Den är gjord 1924 och kan inte heller som enda melodi till en text med direkt eller indirekt MA *Sorgen och glädjen de vandra tillsammans* bekräfta, att denna visa skulle sjungits till MT *En herrdag i höjden är bleven besluten*.

Äldre melodibelägg till MT *En herrdag i höjden är bleven besluten* saknas. Om man följt MA i trycken och melodibyte inte skett skulle meloditypen ha kunnat använts redan under slutet av 1600-talet till *Sommaren med sina ljuveliga stunder*. De visor, som genom MA kan knytas till *En herrdag i höjden är bleven besluten*, är nästan alla andliga. *Vak upp och slå på harposträngen* är uppgiven melodi i Kolmodins Andelig dufwo-röst och *Hjärtans Immanuel som mig intagit* är tryckt i Mose och Lamsens visor med samma MA som i skillingtrycken. *Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna* är uppgiven melodi i en handskriven visbok från slutet av 1600-talet eller början av 1700-talet.⁵²

MT Ett tusende sjuhundrade sextiotri

Ett tusende sjuhundrade sextiotri, vars text förekommer i skillingtryck, har uppgivits som melodi direkt eller indirekt för sjutton visor under 1700-talets sista decennier (se tablå 41). En av dessa visor är andlig, *Gack varlig min kristen och se på din gång*; i övrigt tillhör visorna i tablån skilda kategorier av icke-andliga

⁵⁰ Holmens Bruks Centralarkiv, Åby: Wersar författade på Kungsholm och Jacobsberg.

⁵¹ I Afzelius' Afsked (nr 4) har tryckts en melodivariant av *En herrdag i höjden är bleven besluten* till en visa från 1840-talet, som (enligt Afzelius) uppges skall sjungas som *En herrdag i höjden är bleven besluten*. Det framgår emellertid inte, om det rör sig om en uppteckning eller en kombination text/melodi, gjord av A. enligt MA i trycket.

⁵² UUB 21 al.

visor. Upptagningar ur muntlig tradition har gjorts av *Ett tusende sjuhundrade sextiotri, En visa jag sjunger helt lustig och käck, Jag skriver ett brev utav kärlighet stor, Envar som vill veta vad kärleken är* och *Gack varlig min kristen och se på din gång*. De bevarade melodierna kan indelas i några grupper. *Envar som vill veta vad kärleken är* (SLS 383) och *En visa jag sjunger helt lustig och käck* (Bonde-son 363) tillhör samma melodityp. Eventuellt hör också hit SLS 352, 305 (till texten *Envar som vill veta vad kärleken är*). De båda förstnämnda uppteckningarna stämmer ganska väl med den av Schiørring tryckta melodin (en sammankoppling med texten *Enhver som vill vide, hvad kærlighed det er*).⁵³ Däremot är den andra uppteckningen av *En visa jag sjunger helt lustig och käck* (Södling) av annat slag; denna kan – åtminstone vad beträffar den första frasen – jämföras med LAL-uppteckningen av samma visa. SLS 318 och SLS 50 (*Envar som vill veta vad kärleken är resp. Jag skriver ett brev utav kärlighet stor*) är varianter av samma typ.

Samma melodityp företräder sannolikt den enda uppteckningen av *Ett tusende sjuhundrade sextiotri*, gjord i Österbotten 1904 (se notex. 24) och inspelningen av *Gack varlig min kristen och se på din gång*. Sistnämnda belägg ansluter sig väl också till melodin till samma text i Rundgren & Ljunggren, *Från fädernas tid*, s. 116 (1974 års uppl.). I kommentar till Österbottenupteckningen sägs följande: "Melodin är en äkta allmogemelodi och förekommer i åtskilliga varianter, och dels med andra ord. (Om samlingen se s. 158 nedan).

Det är troligt, att åtminstone de två sistnämnda varianterna representerar 1700-talstradition. Texten *Gack varlig min kristen och se på din gång* ingår i Kolmodins Andelig dufwo-röst 1734, där den emellertid saknar MA. Belägget i *Från fädernas tid* återgår säkert på äldre tradition och står oberoende av skillingtrycken. Möjligen har man för *Gack varlig min kristen och se på din gång* i skillingtrycken angivit den melodi, som var känd och använd till Kolmodins sång. Det skulle i så fall röra sig om en traditionell melodi använd till flera texter. Melodin ur *Från fädernas tid* trycktes senare i 1937 års psalmbok.⁵⁴

Wiedes uppteckning av *Envar som vill veta vad kärleken är* tillhör möjligen samma melodityp som den sistnämnda. I så fall är troligen några detaljer tillrättalagda av Wiede. Slutfallet i fraserna 1, 3 och 4 ger mer intryck av konstmusikalisk "folkton" än genuin folksång.⁵⁵

De övriga uppteckningarna är mer osäkra, vad beträffar typtillhörighet. Till

⁵³ Schiørring, Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang, melodibilag nr 42.

⁵⁴ Till texten *Gå varsamt min kristen giv akt på din gång* (nr 344). Melodin uppges här vara "svensk folksmelodi". Mel. tryckt tidigare i *Pilgrimsharpan* (1862) till annan text (Lövgren, *Psalm- och sånglexikon*, sp. 349).

⁵⁵ Meddelare till Wiedes uppteckning är "hustru Qvarsbom", vars repertoar i övrigt saknar motsvarigheter till utformningen av de här nämnda kadenserna. För förteckning av hennes visor se Ling, Wiedes vissamling, s. 43 not 4.

MT Ett tusende sjuhundrade sextiotri hör således säkert endast melodiuppteckningarna till denna texttyp samt till *Gack varlig min kristen och se på din gång*. Möjligen tillhör den durmelodi, som tryckts hos Schiørring, en durversion som utvecklats ur typen *Ett tusende sjuhundrade sextiotri*.

Några av de visor, vilka upptecknats med melodier, har kommit i skillingtryck fram till mitten av 1800-talet, dock utan MA, varför ett melodibyte under 1800-talet ter sig troligt. *Envar som vill veta vad kärleken är* tillhör visserligen den traditionella visgenren "efterklangvisor", men det finns inga belägg för att visan funnits i traditionen, innan den kom i skillingtryck i Sverige.

MT Ett ädelt blod av Frankerik

Fyra visor uppger direkt *Ett ädelt blod av Frankerik* som melodi och tre indirekt (se tablå 5). Äldsta kända MA i denna visgrupp, från 1677, görs för *Var glad du ganska Svearik*. Texten till kärleksvisan *Ett ädelt blod av Frankerik* är endast bevarad i ett odaterat 1600-talstryck. Såväl denna visa som *Var glad du ganska Svearik*, till vilka de äldsta årtalen i tablån är knutna, tycks sakna utländska förebilder.

Inga konkreta melodier till de i tablån upptagna visorna har bevarats, varför melodiens utseende är okänt. Den syns främst ha begagnats under 1600-talet, då den anges för två tillfällighetsdikter från 1666 respektive 1674.⁵⁶ Textmetern är okomplicerad (43434343), men sällsynt i 1600-talets skillingtryck.

Visan *Jag är en fattig bondeman* finns även på danska men saknar också där melodibelägg. Schiørring anser, att melodin kanske kunde ha varit densamma som till den yngre visan *Jeg er mig en bondeman*.⁵⁷ Också sistnämnda visa föreligger på svenska med MA *Det var en gammal danneman* (se tablå 25). Till denna har en melodi upptecknats 1908: en durmelodi av modernare slag, som säkerligen inte representerar *MT Ett ädelt blod av Frankerik*.

MT Far världen farväl

Far världen farväl är direkt MA för arton visor och ytterligare indirekt MA för ett mindre antal (se tablå 11). Av de visor, som upptas i denna tablå har *I mör och jungfrur I täckelige kvinnor*, *O näktergal du som så ljuvligt spelar* och *Kammerat hejsa sitt ej så* en textmeter, som omöjligt låter sig inpassas i meloditypen *Far världen farväl* (denna med följande meter: 2444422).⁵⁸ För de övriga visorna är det utan tvekan Thomas Kingos melodi till texten *Far världen farväl*, som avses med MA i skillingtrycken (se notex. 25). Melodin trycktes i hans *Aandelige Siunge-Koor*, del II, 1681. Varifrån Kingo hämtat melodin är inte känt, men den stam-

⁵⁶ Klage-Wijsa, E., L., O. och P. Bång, 1666, resp. *Ett Christeligt Minne*, Christina Nilsdotter Flodaeus, 1674 (båda UUB Personverser till *enskilda*, 2:o).

⁵⁷ Schiørring, a.a., s. 157.

⁵⁸ Om dessa visor se ovan s. 00.

mar troligen från Tyskland.⁵⁹ För melodins användning i Sverige är emellertid källan för Kingo av mindre intresse, då melodin måste ha införts till Sverige genom Kingos samling. En översättning av Siunge-Koor till svenska utkom 1689 och trycktes sedan i flera upplagor under 1690-talet.⁶⁰ Denna samling saknade konkreta melodier men var försedd med flera melodiangivelser.

Texten till *Far världen farväl* utkom i några skillingtryck på 1700-talet, varav det äldsta daterade är från 1797. Som melodi i dessa uppges *Jag kan intet mer*, som också i Danmark begagnats till *MT Far världen farväl*.⁶¹ Melodin bör ganska snabbt ha blivit känd i Sverige; redan 1694 uppges den som MA för *Jag vandrar min gång den himmelska stigen*.

Melodin användes övervägande till andliga texter eller visor med moraliserande innehåll (t. ex. ett par visor om missdådare). Några traditionsuppteckningar till visorna i tablå 11 har inte gjorts. Troligen har traditionen dött ut, dels genom att visorna inte varit särskilt frekventa i skillingtryck eller i nämnvärd grad fortsatte att utkomma under 1800-talet, dels genom att melodin förmodligen gjort ett ålderdomligt intryck på folk i allmänhet under 1800-talet. Till *Far världen farväl* hänvisas i ett par personaltryck från början av 1700-talet.⁶² Samma MA förekommer även för en visa (ej skillingtrycksvisa) i en handskriven visbok från 1700-talets första decennier.⁶³

Då i samma tablå uppges MA *Fördömda själ* (vars textbörjan inte förekommer i skillingtryck) för *Det kommer en dag då äntlig från himlen* avses säkert *Jag fördömda själ*. Troligen rör det sig om ett feltryck. *Jag fördömda själ* förekommer också som MA för *Det kommer en dag då äntlig från himlen*.

MT Förbida Herran Gud

Förbida Herran Gud är direkt MA för tolv visor från 1732 och framåt samt indirekt MA för en visa (se tablå 23). De flesta visor, som uppger *Förbida Herran Gud* som melodi, är andliga. Denna pietistiska visa, som ingår i Andeliga wijsor om hwargehanda materier och wid åtskilliga tillfällen (tr. ca 1732) syns dock tidigare ha varit känd. Visan uppges som melodi redan 1729 i ett personaltryck.⁶⁴ *Förbida Herran Gud* saknar MA i Andeliga wijsor, däremot uppges visan som melodi i flera andliga samlingar under 1700-talet (förutom i Andeliga wijsor även i Kolmodins Andelig dufwo-röst, Wederqweckande siäla-ro 1737, Sions sånger (uppl. 1748) och Rutströms Sions nya sånger 1778). Också i handskrivna visböcker före-

⁵⁹ N. Schiørring har påvisat paralleller på tyskt område: se t. ex. Zahn 3905 och 4925. (Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang, s. 212.)

⁶⁰ Th. Kingo, Andelige Siunge-Koors Första Deel... Andra Deel Göteborg 1689.

⁶¹ Schiørring, a.a., s. 212.

⁶² J. Thurin 1706, M. Botz f. Brask 1713 (båda UUB Personverser till enskilda 2:o).

⁶³ För Mitt sinne är högt (UUB Nordin 1114).

⁶⁴ Gunila Litholander, 1729 (UUB Personverser till enskilda, fol.).

kommer *Förbida Herran Gud* som MA, t. ex. för *O Jesu du som var* (ej känd i skillingtryck).⁶⁵

Inga egentliga uppteckningar ur muntlig tradition av skillingtrycksvisorna i tablå 23 har gjorts. Två konkreta melodier finns emellertid. I Cronholms notbok 1775 är inskriven en melodi med rubriken *Förbida Herran Gud* (se notex. 26).⁶⁶ Vidare finns en melodi till den bearbetade texten av *Förbida Herran Gud, Förbida Gud min själ*, i V. Rundgren & V. J. Ljunggren, *Från fädernas tid* (1917).⁶⁷ Sistnämnda melodi trycktes senare i 1937 års psalmbok (nr 375), där melodin uppges troligen vara från 1700-talet. Detta påstående är riktigt. Varianten i psalmboken tillhör samma typ som Cronholms. Melodierna i *Från fädernas tid* sägs också generellt återge sången hos "de s. k. gamla kristna".⁶⁸

Ytterligare ett par intressanta melodibelägg förekommer. Visan *Du nederslagna själ*, som ej är känd i skillingtryck men ingår i Sions sånger med MA *Förbida Herran Gud*, finns nämligen bevarad med melodivarianter av typen ifråga. Den ena varianten har tryckts i Musik till Bibeltrogna vänners sångbok och torde höra till de sånger, vilka upptecknats "från folkets läppar".⁶⁹ Den andra varianten inspelades så sent som 1973 i Västerbotten.⁷⁰ Sitt ursprung i *MT Förbida Herran Gud* har också de mollmelodier, som använts till texten *O tysta ensamhet*. Den äldsta uppteckningen, gjord senast 1848, återges som notex. 27. Melodivariationerna till texten *O tysta ensamhet* ansluter sig närmast till melodibelägget i Bibeltrogna vänners sångbok.

MT Gustav Vasa

Gustav Vasa uppges som melodi, direkt eller indirekt, för nio visor (se tablå 47). MA syftar på en marsch i Naumanns Gustaf Wasa (akt II, scen 6), uppförd i Stockholm 1786. Melodin tycks snabbt ha fått stor spridning; den finns således införd i flera dansböcker och spelmansböcker från slutet av 1700-talet och från 1800-talet. Den förekommer ibland som kadrilj och kontradans.⁷¹ Marschen ur Gustaf Wasa trycktes också separat. Melodin användes vidare av Envallsson i *Kronofog-*

⁶⁵ I två handskrifter i UUB: V:4:b (1760-t.) och N 1156.

⁶⁶ Cronholm, f. 13 r (LUB).

⁶⁷ 3:e reviderade uppl. utg. 1974 med kommentarer (s. 104).

⁶⁸ Kommentaren (av S. Adrian), s. 176. – I företalet till samlingen skriver Rundgren (a.a., s. 18): "Dessa psalmer och sånger hava fordom varit i flitigt bruk hos vårt folk... De här samlade melodierna torde kunna utgöra ett illustrationsmaterial vid studiet av svenskt kyrkoliv. De äro på skilda håll upptecknade så som de sjungits sedan Murbecks, Elfving och Sellergrens [1768-1843] dagar i de bygder, där dessa verkat. Möjligen är en och annan från senare tid. I senare tiders sångsamlingar hava högst få av dessa gamla sånger medtagits. De sjungas icke alltid lika i olika socknar...".

⁶⁹ 2:a uppl. 1951 nr 252. Jfr förordet.

⁷⁰ SVA BA 2087. Även utg. på grammofonskiva, "Husandakt" (Traditionsinspelningar från Svenskt visarkiv 4), Riks LPF 4.

⁷¹ T. ex. MM spelmansbok Ma 5, s. 155: "Kadrilj" (avskrift ur notbok, daterad 1801, Kronobergs län); MM Ma 9, s. 172: "Contradans" (avskrift ur notbok fr. slutet av 1700-talet).

darne (1787)⁷² och av Bellman till Fredmans sång nr 21, *Så lunka vi så småningom*.

I skillingtryck uppges *Gustav Vasa* som melodi från 1788 till 1809, främst till soldatvisor och krigsvisor. Det råder inget tvivel om att det är Naumanns melodi, som åsyftas med MA. En enda traditionsuppteckning har bevarats av visorna uppställda i tablå 47. Den finländska uppteckningen till *Hör till du gode svenske man*, gjord i Åboland 1924, har i väsentligt hänseende bevarat meloditypen *Gustav Vasa* (se notex. 28).

MT Gustavs skål den bäste kung

Den melodi, som blivit känd främst till Bellmans *Gustavs skål den bäste kung*, är tidigast belagd från år 1772, då Bellmans visa uppges ha sjungits på revolutionsdagen den 19 augusti.⁷³ (Melodin tryckt i Bellmanssällskapets utg., VII, nr. 4.) Melodin etablerades snabbt till Bellmans text, och visan fick ställning av svensk nationalsång. Redan samma år uppges *Gustavs skål* som MA för den historiska visan *Går du. Går. Det rop har uppfyllt Sveriges länder*. Sammanlagt hänvisar nio visor till denna melodi i skillingtryck fr. o. m. 1772 t. o. m. 1810. Melodin lever ännu i traditionen. Samtliga uppteckningar och inspelningar återger meloditypen *Gustavs skål*. Till en av visorna med MA *Gustavs skål, Sveriges kung din livvakt syns på fältet tåga*, har gjorts en melodiuppteckning. Även denna återger typen *Gustavs skål*.

Förutom de nio visor, vilka uppger *Gustavs skål* som melodi (se del 2 under *Gustavs skål den bäste kung*) är ytterligare ett antal visor i skillingtryck, skrivna på samma textmeter som *Gustavs skål* och uppenbarligen med denna melodi som förebild. Det gäller följande: *Hertig Karl vår vörtnad kärlek livligt brinner, Nordens folk i dag av dubbel glädje vimlar, Svenska fröjd din eld uti var ådra blandas, Sverige sjung ditt nit kan ilskan, Sveriges sol ur dunkla molnet nu framträder och Våld och våld och allt vad*. Meloditypen *Gustavs skål* finns belagd i handskrivna notböcker av skilda slag från slutet av 1700-talet och framåt.⁷⁴ *Gustavs skål* uppges också som melodi i en handskriven visbok 1772.⁷⁵

Frågan om melodins ursprung har tidigare diskuterats.⁷⁶ Drake ansåg melodin vara svensk. Andra forskare – tidigast J. Bagge – har påvisat melodins likhet med Gavotte de Vestris, som skulle ha införts till Sverige omkring år 1750. Dencker an-

⁷² Till texten *En rätt och äkta svensk soldat* (sångpartitur i avskrift av J. Flodmark (ms. MAB)).

⁷³ Se kommentaren till *Gustavs skål*, Bellmanssällskapets utg. VII, s. 21 ff. Melodin tryckt s. 207.

⁷⁴ Se bl. a. MAB dansbok nr 4 och Cronholms notbok, f. 15 v., ur nutida tradition, se t. ex. SvL Vgl 129 och R. Liljefors, Upländsk folkmusik, s. 79.

⁷⁵ För visan *Trohet svär att Gustavs tron din styrka* (UUB V 10 Allehanda).

⁷⁶ Diskussionen refererad i musikkommentaren till Bellmanssällskapets utg. VII, s. 193 ff, och i N. Denckers uppsats *Skälarnas musik* (Fataburen 1932).

ser, att melodins popularitet lättast förklaras därigenom, att den redan före år 1772 varit känd av allmogen som skålstycke.⁷⁷ Att melodin varit känd tidigare är högst sannolikt. Det är också mer sannolikt, att man upptog en redan känd melodi, då man i skillingtryck lanserade en propagandamässig hyllning till Gustav III, än att man samtidigt sökte lansera även en ny melodi.

MT Hanar å hönor å kycklingar små/Hönsgummans visa

Denna visa är direkt MA för två visor och indirekt för ytterligare en (tablå 34). Själv har visan MA *När som ifrån horisonten vår*, vars text utkom i skillingtryck år 1700. Melodin har säkert blivit mest känd genom Carelius' Hönsgummans visa från 1751. Uppteckningar har gjorts av *Hanar å hönor å kycklingar små* och av *Det bodde en bonde i granngålen vår*. Dessa representerar troligen samma melodityp, möjligen med undantag för ULMA-uppteckningen från Gotland och Åbolsinspelningen, som i varje fall påverkats av andra melodityper. Äldsta traditionsuppteckning är gjord under 1810-talet (se notex. 29). Melodin finns även i en spelmansbok, daterad 1803.⁷⁸

I kommentaren till GA 66 skriver Afzelius, att Hönsgummans visa är författad "efter en gammal rytm, som tillhör flera äldre Svenska Folkvisor. Från alla Tryckerier utgifven och nästan i alla allmogens samlingar finner man denna Visa, och gifves knappast i Sverige någon koja, der man ej kan få höra den sjungas." Textmetern, som är ganska komplicerad, är emellertid inte företrädd i någon folkvisekategori (42422 2 2 222). Melodins ursprung är okänt, men den tycks ha varit mycket populär under senare delen av 1700-talet. Den användes av Vogler i operan Gustav Adolf och Ebba Brahe (1788)⁷⁹, av Envallsson i sångspelet Bobis bröllopp (1788)⁸⁰ och som instrumentalt stycke i G. J. Vogler, *Pièces de clavecin* (tr. Sthlm u. å.).

MT Hör till o höga himlakonung

Denna melodityp har enligt MA i skillingtryck begagnats till tre visor från 1770-talet till ca 1800 (se tablå 38). Någon melodi har inte bevarats. MT *Hör till o höga himlakonung* har emellertid helt säkert varit allmänt känd och eventuellt använd till flera skillingtrycksvisor. Den uppges som MA i fyra andliga vissamlingar från 1700-talet: Kolmodins Andelig dufwo-röst, Mose och Lambsens visor, Evangeliske läro- och bönepsalmer (1741) och Spena-barnas innerliga rök-offer (1742).

⁷⁷ A.a., s. 33. Gavotte de Vestris samt en variant av *Gustavs skål* tryckta hos Dencker.

⁷⁸ MM D 20 nr 22.

⁷⁹ Till texten *På Calmare slott, fuller mins jag, hå, hå!* Klaverutdrag av P. C. Boman i faksimil utg. av M. Tegen, som säger om melodin, att den kan "anses vara av folkligt ursprung och kan för övrigt betraktas som en av de otaliga varianterna på folia-melodin."

⁸⁰ Till texten *Du lilla magister pusslustiga tok* (Bobis bröllopp handskrivet klaverutdrag, ms K. Teatern, dep. i MAB).

MT *Kom min lilla Sissa du*

I tablå 43 har sex visor sammanförts, Kruses soldatvisa *Våre fäder gingo på fast de* samt fem världsliga visor av olika kategorier. Enligt MA har melodin begagnats till visorna från 1780-talet och framåt (de odaterade trycken härrör sannolikt också från slutet av 1700-talet). Nio upptagningar har gjorts ur traditionen till *Kom min lilla Sissa du*. Sju av dessa återgår på samma melodityp. Genom att samma MA uppges för *Är då ingen räddning till* fram till mitten av 1800-talet, är det inte troligt, att något melodibyte ägt rum efter 1800. De upptecknade melodierna har också stor geografisk spridning, varför ett melodibyte ter sig ännu mindre troligt. Uppteckningarna bör därför återge den melodityp, som användes under senare delen, eller åtminstone de sista decennierna av 1700-talet (se notex. 30).

De två uppteckningar, som inte säkert kan sägas tillhöra *MT Kom min lilla Sissa du* är Wiede 348 och Bondeson 42. Till Wiedes text har använts samma melodi som till en sånglek,⁸¹ och Wiede 348 kan därför vara en tillfällig och/eller lokal koppling text-melodi. Bondesons melodi saknar det för de övriga uppteckningarna karakteristiska tersupbyggda motivet i fras 3 och går (liksom inspelningen) till skillnad mot de övriga uppteckningarna i dur. Näst sista takten utgörs av ett brutet D⁶-ackord, typiskt för det senare 1800-talets kadenser; ett sådant kan dock förekomma som omsjungning även av äldre melodityper.

De övriga uppteckningarna innehåller i regel såväl det karakteristiska motivet i 3:e frasen som en – också för melodin karakteristisk – språngton i de första takterna (sext eller septima, i SvL Ögl utbyggd till treklangs rörelse inom oktaven). Dessa varianter torde ligga närmast 1700-talsutformningen av meloditypen.

MT *Kulen höst med regn och töcken*

Inte mindre än ett sjuttiototal visor kan genom sina MA sammanföras till en tablå (se nr 16). De flesta av dessa har helt säkert sjungits till samma melodityp (se notex. 31), här kallad *MT Kulen höst med regn och töcken*, efter den visa, till vilken de flesta MA görs. En MA är tydligen feltryckt. *En Testylis gav fröjdeskri* uppger *Kulen höst med regn och töcken* som melodi i ett tryck men har i andra tryck hänvisning till *MT Sist när på ljuvlig blomsterplan*, vars textmeter den också företräder.

MT Kulen höst med regn och töcken kan inte ha använts till *Gubben Noak* gubben *Noak var en hedersman*. Detsamma gäller de tre visorna med direkt MA till denna. Bellmans egen melodi till *Ack mitt hus är tomt och öde* tillhör inte heller *MT Kulen höst med regn och töcken*.

Traditionsuppteckningar har gjorts till texterna *Klippingshandskar jag er lovar*, *Du som har mitt hela hjärta*, *Vackra jungfru lilla vänsko*, *Tiggare tiggare gack*

⁸¹ Se Lings kommentar till Wiede 351.

förbi, Tiggat tiggat denna gången, Kulen höst med regn och töcken, Vandringsmannen styrer loppet och Först i vårens späda grynne. Samtliga upptagningar av dessa (utom *Vandringsmannen styrer loppet*) är varianter av *MT Kulen höst med regn och töcken*. Detsamma gäller psalmodikonnoterna till *Herrans folk i Zions länder* och *Frukta Gud föräldrar ära*. Sin största spridning tycks melodin ha haft vid slutet av 1700-talet och under början av 1800-talet, då den uppges som MA i ett mycket stort antal tryck.

MT Kulen höst med regn och töcken har varit en av de absolut största och mest spridda melodityperna överhuvudtaget inom svensk folklig vissång. Den har använts till t. ex. vallvisor och sånglekar.⁸² *Kulen höst med regn och töcken* är MA för ett par visor i handskrivna 1700-talsvisböcker, bl. a. för *Kristen själ vi vill du klaga* (vars text utgavs i skillingtryck men med en koral som MA).⁸³ *Många de som fria söka* är uppgiven melodi i ett vistryck med utsatt författarnamn från 1680-talet.⁸⁴

Meloditypens direkta ursprung är okänt, men åtskilliga paralleller förekommer på centraleuropeiskt område, se t. ex. den tyska visan *An dem Himmel sind zwei Sterne*.⁸⁵ Särskilt den inledande takten är så vanlig, att den får betraktas som musikaliskt allmängods för tiden ifråga.⁸⁶

Melodin är uppenbarligen inte av svensk härkomst utan en allmän-europeisk melodi från förmodligen förra hälften av 1700-talet, möjligen ursprungligen en menuett. En självständig version av meloditypen har utbildats i Sverige.

Vara tålig och sig nöja, med direkt MA *Kulen höst med regn och töcken*, ingår i Andeliga wijsor om hwargehanda materier (tryckta 1732), där den har MA "Sollen nun die grünen Jahren etc.". Melodi till denna text finns i Böhme, *Volks-thümliche Lieder*, där den uppges vara en koral, fast hämtad ur en herrnhutisk sångbok.⁸⁷ Melodin, vars rytm är helt utslätad, börjar sålunda: g a h d¹ / c¹ h a a / h a g a / g fiss g./. Den kan inte betraktas som en variant av *MT Kulen höst med regn och töcken*, i varje fall inte av den version, som etablerats i Sverige och Finland. Möjligen kan den ha begagnats till *Vara tålig och sig nöja* samt till de visor som direkt hänvisar till denna.

MT Kör upp i Dalom / Daldansen

Kör upp i Dalom är uppgiven melodi för fyra visor (se del 2 under denna rubrik). En av dessa, *Sen vi i Dalom ha lycktat att träda*, har även MA *Medan jag sitter*

⁸² Flera varianter har tryckts av Dencker i hans uppsats *Melodien till Klippingshandskar* (Studier och uppsatser tillägnade Otto Andersson, s. 52 ff.)

⁸³ UUB V 8 Miscellanea Suecana, Kristinehamn HAL Avskriftsaml. IX. 1. Visbok.

⁸⁴ W. v. Rosenfelt, *Den waksammes roo*, Sthlm 1686.

⁸⁵ Erk-Böhme 699 d. Även tryckt av Dencker i a.a., s. 56.

⁸⁶ Se t. ex. Erk-Böhme 50 c.

⁸⁷ *Volks-thümliche Lieder der Deutschen in 18. und 19. Jahrhundert* 1895, s. 342 f.; även Zahn 6699.

och glappar med Eder, varför också denna visa bör ha sjungits till samma melodi som de övriga fyra.⁸⁸ Den enda traditionsuppteckningen (till *Sen vi i Dalom ha lyckat att tråda från* ca 1900) tillhör en betydligt yngre melodityp.⁸⁹

Kör upp i Dalom infördes aldrig i skillingtryck, men sentida melodiupteckningar tillhör samma typ som de melodier, vilka förekommer i flera äldre handskrifter under beteckningen "daldans". Äldsta fullständiga melodibelägg finns i Finspongarkivets ms 9098 från slutet av 1600-talet.⁹⁰ Som MA i skillingtryck förekommer såväl "Kör upp i Dalom" som "Daldansen". Texten till *Nordkölden bittra så mycket uträtter* (känd i skillingtryck från 1766 samt i odaterade 1700-talstryck) trycktes redan 1677 under titeln "Daal-Dantzen".⁹¹ Då denna visa trycktes tillsammans med *Medan jag sitter och glappar med Eder* 1766, var det under rubriken "Tvenne lustige dale-dansar", som skulle sjungas "med sina bekanta toner".

Det äldsta daterade belägget i skillingtryck på MA till *Kör upp i Dalom* härrör från 1723. Från samma tid härstammar ett melodibelägg i Silviushandskriften.⁹² Melodin finns i flera handskrifter, av vilka bl. a. kan nämnas Sallings notbok från slutet av 1700-talet.⁹³

Den utformning melodin har i sen tradition följer närmast den, som tidigast är belagd i ovannämnda notbok i Finspongarkivet (se notex. 32). Det för denna version karakteristiska motivet i melodins början återfinns exakt lika i Sallings notbok (takterna 2—5). Såväl dur- som molltonalitet förekommer; hos de äldre beläggen överväger dur, hos de yngre moll.

Dencker har i sin uppsats om daldansmelodin även i korthet gått in på melodins ursprung. I detta sammanhang skall endast konstateras, att *MT Kör upp i Dalom* åtminstone sedan ett halvsekel tillbaka var känd och förmodligen också spridd i muntlig tradition, då den började begagnas till skillingtrycksvisor. Den uppges som melodi redan 1678, då "nyie Daaldantzen" är MA för en visa med utsatt författarnamn,⁹⁴ samt 1696 för en bröllopsdikt.⁹⁵ I sistnämnda dikt förekommer en uppräknings av olika samtida danser, varibland också daldansen nämns.⁹⁶

⁸⁸ Daldansmelodin har behandlats i en uppsats av Nils Dencker, *Gamla visor till en daldansmelodi* (Dalarnas hembygdsförbunds årsskrift 1928).

⁸⁹ Typen har blivit mest känd till 1800-talsvisan *Petter Jönsson han såg i Fäderneslandet*.

⁹⁰ Ms, s. 81 (Norrköpings stadsbibl.)

⁹¹ Ex. i UUB.

⁹² Ms, s. 81 (Kalmar gymnasie- och länsbibl. 4 a).

⁹³ Dal. mus. 1193:2. Melodin har egendomligt nog till överskrift "C B March Des Dal-Karlia", men är noterad i $\frac{3}{4}$ -takt. - Några melodier från Finspongarkivet och Silviushandskriften, tryckta av Norlind i *Melodier till svenska folkvisor och folkdanser* (SvLm 1906, s. 74 f.). Jfr också Moberg, *Från kyrko- och hovmusik*, s. 144.

⁹⁴ M. Cronström, *Roliga tanckar* [1678].

⁹⁵ Th. Ihre - B. Steuchia, 1696 (UUB Personverser till enskilda, 4:o suppl.)

⁹⁶ Jfr Dencker, *Musiknotiser i 1600-talets verser* (STM 1970, s. 71).

MT Mörka tysta natten ställer

För fem visor av skilda kategorier har samma melodityp begagnats (se tablå 39). Äldsta kända MA härrör från 1772, då *Höga allmakt dina händer* och *O du fina/käcka Lejonhuvud* uppger *Mörka tysta natten ställer* som melodi. I Cronholms notbok från 1775 finns en melodi inskriven med rubriken *Mörka tysta natten ställer*.⁹⁷ Denna melodi överensstämmer inte med de uppteckningar, som gjorts till *O du fina/käcka Lejonhuvud* under 1840–70-talet. Sannolikt är det sistnämnda typ, som representerar den under 1700-talet använda. *O du fina/käcka Lejonhuvud* har MA *Mörka tysta natten ställer* även under mitten av 1800-talet, varför det är mindre troligt, att ett melodibyte skett. De tre varianterna härstammar också från geografiskt skilda områden: Östergötland (Wiede, tryckt i Svanfeldts Sång- och visbok, s. 14), Österbotten (se notex. 33) och Dalarna. Den sistnämnda uppteckningen avviker något från de båda övriga, men alla tre tillhör säkert samma melodityp, vilken uppenbarligen hämtats ur traditionen (jfr särskilt de fyra sista takterna i notex. 33 med den melodi, som är mest känd till *Staffan var en stalle-dräng*).

MT Philemon drev ut sina får i en äng / Dalvisan

Den melodityp, som avses med MA i tablå 32 är den, vilken senare mest blivit känd till Anders Wallenius' Dalavägisare (*Om sommaren sköna*), här kallad MT *Philemon drev ut sina får i en äng* efter den visa, till vilken de flesta MA görs. Wallenius (d. 1653) skrev ursprungligen sin visa till melodin *Den signade dag*. Sammankopplingen med ovan rubricerade melodityp är tidigast känd i Fr. Hammerichs uppsats Skandinaviske Reiseminder 1839.⁹⁸

Carl-Allan Moberg har behandlat meloditypen i uppsatsen *Om sommaren sköna* och där gett exempel på melodins användning till olika vistexter och även som instrumentallåt. Moberg har även påpekat melodins likhet med GK 210.⁹⁹ Melodin är tidigast belagd i A. Hülphers dagboksanteckningar från en Dalaresa 1757.¹ Den förekommer här utan text med underbeteckningen en "Dahldantz". Upppteckningar ur traditionen har gjorts av *Tusslullerilull skällkossan min*, *När Lasse var liten så gick han te mor*, *Hej lusti curasche nu står de/då väll täll* och *När bonden tänker att leja soldat*. Till alla dessa texttyper har minst en melodiupteckning bevarats, som med säkerhet tillhör meloditypen *Philemon drev ut sina får i en äng* (se notex. 34–35). Dessa belägg är noterade i 3-takt, till skillnad mot melodin hos Hülphers. Traditionsuppteckningarna står också koralen närmare än Hülphers-belägg.

⁹⁷ Ms, f. 49 r (LUB).

⁹⁸ Brage og Idun II, 1839, s. 257 ff samt melodibilaga. Melodin trycktes sedan också i SF III, s. 557. Hammerich hade hört visan av en man, som lärt den i Dalarna (a.a., s. 360).

⁹⁹ Saga och Sed, 1964, s. 112 ff.

¹ Mel. tryckt av Moberg i a.a., s. 112.

Meloditypen har begagnats till visor av skilda textkategorier, dock ej till andliga visor. Äldsta daterade hänvisning härrör från 1741, då *Jag känner i blodet en underlig strid* anger som melodi *När jag uti skogen så vandrar och far och sjunger tusslullerilull*. Årtalsuppgifterna "7371" och "2871" är förmodligen en skämtsamt beteckning för 1737 och 1782 (för *För någon tid sedan (det) hände sig så respektive Hej lusti curasche nu står de/då väl täll*).

Två visor tillskrivna Bellman har enligt MA i skillingtryck sjungits till Dalvisans melodi, *Och världen är ängslig och tiden är svår* och *Skulle det (så) vara dig till behag*. Afzelius skriver om Dalvisan, att denna "nu så omtyckta folkmelodi är vida äldre än Vallenii Visa och har 4 takter flera. Den äldsta Folkvisa, vi till den funnit sjungen, är upptecknad i Västergötland och kallas 'Bondens Frieri' [= *Skulle det (så) vara dig till behag*]"². Någon sådan melodiuppteckning finns emellertid inte bevarad.

Flera hänvisningar i handskrivna visböcker från mitten och senare delen av 1700-talet till *Philemon drev ut sina får i en äng* bekräftar melodins popularitet under denna tid.³ Den användes också av Envallsson i sångspelet *Colin och Babet* från 1787.⁴

MT Rest haver jag över vatten och land

Tjugofyra visor, varav åtskilliga med historiskt-politiskt innehåll, uppger som melodi *Rest haver jag över vatten och land*, som dessutom är indirekt MA för ytterligare några visor (se tablå 37). Av MA att döma har meloditypen varit mycket begagnad under större delen av 1700-talet. Vilken konkret melodi, som avses är inte helt säkert, då inga melodibelägg bevarats till texten *Rest haver jag över vatten och land* (den enstaka hänvisningen till *Den signade dag* bör man i detta sammanhang kunna bortse från). *Rest haver jag över vatten och land* har hämtats ur ett personaltryck från 1796.⁵ I detta förekommer ingen MA. *Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol* uppger balladen *Herr Peder och liten Kerstin* som MA. Till traditionsuppteckningar av balladen ansluter sig också den enda uppteckningen av *Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol* (notex. 36). *Rest haver jag över vatten och land* är skriven på balladmeter, och det är därför mest sannolikt, att den avsedda melodin är av den art, som använts till ballader. *Herr Peder och liten Kerstin* är en ballad, som bör ha varit allmängods. Den utkom i ett stort antal skillingtryck från 1696 och framåt. Redan 1649 uppges balladen som MA för A. Johannis' *Een lijten fridz wijsa*.

² Afsked af swenska folksharpan, s. 100, not.

³ Se KB Vs 43 a; UUB 21 a; Holmens Bruks Centralarkiv, Åby: Wersar författade på Kungsholm och Jacobsberg.

⁴ Komm. till Bacchanaliska qwäden nr 2 (Bellmansällsk. utg.).

⁵ C. Gyllenstierna - A. M. Soop, 1706 (KB Verser till enskilda, Patentfol.).

MT Sex runda år omkring

Kärleksvisan *Sex runda år omkring* uppges som direkt MA för sex visor. Den uppges själv som MA *Hör du statt här mens jag går* (se tablå 33). Någon visa med exakt denna textbörjan finns inte bevarad i skillingtryck, men troligen avses – trots skillnaden i versmåttet i första textrad – visan *Hör du stad du här* (känd i odaterat 1700-talstryck).

Till de i tablå 33 upptagna visorna, vilka samtliga är världsliga, har melodi-uppteckningar endast bevarats till *Sex runda år omkring* (se notex. 37). Båda uppteckningarna härrör från Åboland och är gjorda under 1900-talet. De återger möjligen samma melodityp. Genom bristen på äldre källor kan dock inte avgöras, om någon av uppteckningarna eller båda representerar den typ, som begagnades under 1700-talet.

Den hänvisning, som görs för *Skall jag för din skull dö o skönsta Hyppolita* 1744 skulle eventuellt kunna avse en annan melodityp än *MT Sex runda år omkring*, som i övrigt tycks varit mest begagnad under 1700-talets senare decennier. Visan är MA för två visor i en handskriven visbok, tillkommen tidigast på 1760-talet.⁵ I så fall är det också diskutabelt, vilken melodi, som användes till *När andra sjunga högt om* och *Hör du statt här mens jag går*.

MT Si Guds menlösa lamm på korset

Enligt tablå 35 har fyra visor sjungits till *MT Si Guds menlösa lamm på korset*. En uppteckning ur traditionen gjordes i Österbotten ca 1870. Uppteckningen lämnas i mel.bilagan (nr 38), då den utgör enda melodibelägg på texterna i tablå 35. Den är emellertid alltför vag och fragmentarisk för att ge några karakteristiska drag i en eventuell äldre tradition. Av de många MA med hänvisning till *Si Guds menlösa lamm på korset* att döma har melodin uppenbarligen varit väl känd under senare delen av 1700-talet.

MT Sist när på ljuvlig blomsterplan/Folie d'Espagne

Folie d'Espagne intar – tillsammans med *MT Klippingshandskar jag er lovar* – en unik ställning som melodi till svenska skillingtrycksvisor, inte bara därigenom att den begagnats till ett stort antal vistexter, utan också därigenom att den behållit sin popularitet och levt i traditionen i närmare 300 år. (Se notex. 39). Folian, ursprungligen en spansk dansmelodi, som kan ledas tillbaka till 1500-talet, kan i Sverige tidigast beläggas från slutet av 1600-talet.⁷ Av de tjugonio visor, som upptagits i tablå 7, torde samtliga sjungits till folia-melodin. Äldsta hänvisning

⁶ UUB 21 al.

⁷ Om Folie d'Espagne se främst B. Gombosis art. Folia (MGG) samt där anförd litt. Melodin och dess konstmusikaliska användning är behandlad av A. Moser i Zur Genesis der Folies d'Espagne (Archiv für Musikwissenschaft 1918/19, s. 358–371).

görs till *En fånge är jag vorden lik* 1682 för *Jag söker hit jag söker dit*. När folian började begagnas till folkliga vistexter går inte att precisera, däremot nämns uttryckligen "Viol de Espagne" som melodi i ett personaltryck från 1696.⁸

Den konkreta melodin är tidigast belagd i Sverige i några handskrivna notböcker från slutet av 1600-talet. "Les folies des Espagne" med variationer förekommer i tabulaturskrift i det äldre partiet i Brita Strobills notbok daterad 1693.⁹ Ytterligare belägg från 1600-talet föreligger i KB S 228 och S 173 (under rubrikerna "Viol d'Espagne" respektive "La Folie de Hispaigne"). Från förra hälften av 1700-talet kan nämnas bl. a. Blidströms notbok (1715) och Mörner-Ekebladhs notbok (1720-talet).¹⁰ Folian har således varit känd och också tämligen spridd i Sverige redan från slutet av 1600-talet och bör därför vara den avsedda melodin bakom även de äldsta MA i tablå 7. Wivallius kan ha skrivit sin visa *Ett hastigt bud att färdas hän* med tanke på foliamelodin. Hans visa uppges som MA redan 1667 i ett personaltryck.¹¹

Inom den folkliga vissången har melodin – att döma av det stora antalet MA i skillingtryck – varit mest känd till texterna *En Celadon gav fröjderop* och *Sist när på ljuvlig blomsterplan*. Särskilt har den sistnämnda, Odels Sinclairsvisan, bidragit till melodins spridning. Också i andra källor från mitten och senare delen av 1700-talet är det främst dessa båda visor, som uppges såsom MA, då folian avses.¹²

Till de i tablå 7 upptagna visorna har melodier ur traditionen upptecknats av *Sist när på ljuvlig blomsterplan* och *Den sköna Emma trööstlös låg*. Uppteckningar och inspelningar av *Sist när på ljuvlig blomsterplan* är varianter av folian,¹³ däremot har *Den sköna Emma trööstlös låg* bytt melodi under 1800-talet.

Den stackars Nelli satt och grät tonsattes av Åhlström och *Det var i Saimen på en ö* samt *Catrina i sin fjällbänk låg* av Joh. Fr. Palm.¹⁴ Dessa visor utgavs i skillingtryck först under slutet av 1700-talet. Om de konstmusikaliska tonsättningarna av dessa vistexter gått ut i traditionen och undanträngt den i skillingtrycken uppgivna MT *Sist när på ljuvlig blomsterplan*, kan detta i varje fall inte ha skett under 1700-talet.

MT Sorgen och glädjen de vandra tillsammans

Den melodi som senare blivit känd till texten *Sorgen och glädjen de vandra till-*

⁸ Th. Ihre – B. Steuchia, 1696 (UUB Personverser till enskilda, 4:o, suppl.)

⁹ Ms Jämtlands läns mus.

¹⁰ Båda i Skara SLB.

¹¹ J. B. Blanck, 1667 (UUB Personverser till enskilda, 2:o.)

¹² Se t. ex. KB Vs 49, Vs 78 och Holmens Bruks Centralarkiv, Åby: Wersar författade på Kungsholm och Jacobsberg.

¹³ Enda undantag utgör Nord.mus.uppt. från Småland, som återger en nyare melodityp (densamma, som blivit känd främst till *I låga ryttartorpet*).

¹⁴ Tryckta i Skaldestycken 1796:3, 1793:8 resp. 1793:6.

samman (sv. ps nr 361) är tidigast belagd i Pilgrimsharpan 1862.¹⁵ I svenska psalmboken uppges den vara en svensk folkmelodi. Denna melodi är inte densamma som melodin till Kingos danska originaltext, *Sorrig och glæde de vandre tilhobe* (tryckt i Kingos Aandelige Siunge-Koor II, 1681). I den svenska upplagan uppges att *Sorgen och glæden de vandra tillsammans* kan sjungas under egen melodi eller som *Sommaren med sina ljuveliga stunder* ”eller nästan som” *Skulle jag sörja så vore jag tokot*. Det är oklart om man här menar, att de båda sistnämnda visorna har var sin melodi eller är mycket lika varandra. *MT Sorgen och glæden de vandra tillsammans* är således inte känd till sin utformning. Mer sannolikt är, att det rör sig om Kingos originalmelodi till visan än den typ som är företrädd i svenska psalmboken. Den sistnämnda är inte belagd i muntlig tradition överhuvudtaget. (Jfr kommentaren till *En herrdag i höjden är bleven besluten ovan*).

MT Så gläd dig du yngling i ungdomen din

Jesper Svedbergs andliga visa *Så gläd dig du yngling i ungdomen din* är direkt MA för sju visor men kan, genom egna MA, sammankopplas med ytterligare sex visor (se tablå 17). *Så gläd dig du yngling i ungdomen din* har själv två MA i tidiga 1700-talstryck: *Du lille fågel snäll som vet av* och *Mig tyckes att världen hon är underlig*. Till sistnämnda text finns en melodi i Roslagskullahandskriften, som emellertid inte säkert kan anses återge en allmänt brukad melodityp (jfr ovan s. 128 f. I övrigt föreligger inga melodibelägg på någon av visorna i tablå 17. Meloditypens utformning är okänd, men den måste ha varit välkänd under hela 1700-talet. *Du lille fågel snäll som vet av*, MA för *Så gläd dig du yngling i ungdomen din*, är också MA för ett par visor i personaltryck från 1697 och 1702.¹⁶ Några decennier senare uppges *Så gläd dig du yngling i ungdomen din* som melodi för visor i Wederqweckende siäla-ro och Kolmodins Andelig dufwo-röst. *Gott samvet att äga är bättre än allt*, med direkt MA till *Så gläd dig du yngling i ungdomen din*, förekommer med samma MA i Wederqweckende siäla-ro.

Möjligen skulle meloditypen kunna vara densamma som till koralen *Vak upp av synden du kristendom* (jfr tablå 17), till vilken hänvisning görs ifrån två olika visor.

MT Så vissnar nu ett blomster bort

Under slutet av 1700-talet hänvisar två visor direkt och två indirekt till *Så vissnar nu ett blomster bort* (också denna i skillingtryck; jfr tablå 49). Melodi till texten *Så vissnar nu ett blomster bort* finns tryckt i Elers Glada qvåden från 1792

¹⁵ Lövgren, Psalm- och sånglexikon, sp. 341.

¹⁶ Anders Arell, 1697 o. B. Pihl, J. Kalff, 1702 (UUB Personverser till enskilda, 4:o, suppl. resp. 2:o).

samt inskriven i Cronholms notbok 1775¹⁷. Båda tillhör samma melodityp, mer konstmässig än visartad, och har knappast använts inom den folkliga vissången.

MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer

Tjugutvå visor kan genom sina MA direkt eller indirekt sammankopplas med *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* (se tablå 19). De flesta MA görs till denna visa, däribland den tidigast kända (för *O gode Gud har nu din godhet ända*) 1703. *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* infördes i skillingtryck 1706. Visan är hämtad ur Columbus' *Odae Sveticae* 1674 och tonsatt av Gustaf Düben d. ä. (se notex. 40). Dübens melodi var vid slutet av 1600-talet och under förra hälften av 1700-talet förebild för flera svenska författare, som skrev dikter till hans melodi. Nämnas kan t. ex. Runius, Michael Zethrin och Lucidor.¹⁸ *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* uppges också som melodi för ett stort antal tillfällighetsdikter från samma tid.¹⁹

I flera andliga sång- och vissamlingar från 1700-talet förekommer *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* som MA. I Kolmodins Andelig dufwo-röst är visan MA för *Var nu tillfreds min själ* (jfr MA i skillingtryck, tablå 19) och i Wederqweckende siäla-ro (1737) bl. a. för *Det kommer visst en dag* (jfr också här MA i skillingtryck). Vidare förekommer samma MA i Helgonens grönskande ben uti grafwen (1736) och i Evangeliske läro- och böne-psalmer (1741).

Inga traditionsuppteckningar till denna grupp av skillingtrycksvisor har bevarats. Att det är Dübens melodi som avses i skillingtrycken är dock tämligen säkert liksom att denna melodi skulle varit känd av ett större antal skillingtrycksavsnåm-nare. Ingen annan melodi till denna text är känd från 1600—1700-talen. Att man skulle hämtat en folklig melodi ur den muntliga traditionen är också osannolikt, då det rör sig om en ganska komplicerad textmeter, vilken i varje fall inte finns representerad i de traditionella visgenrerna (5u5u5u5u5u2). Att skillingtrycksköparna under 1700-talet i allmänhet skulle ha varit förtrogna med *Odae Sveticae* och därigenom med Dübens melodi är i och för sig otroligt. Men genom att *MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* begagnats i så stor utsträckning till kända andliga visor, torde den blivit känd och spridd härigenom. Endast två MA i skillingtryck förekommer före 1730-talet, den tid då ovannämnda andliga samlingar började utkomma. *Allt ändrar sig vår kalla vinter viker* uppges i tryck 1717 skall sjungas som "Columbi: Vad är det åt etc."

De flesta visorna upptagna i tablå 19 har utan tvekan sjungits till denna melodityp, dvs samtliga som direkt hänvisar till *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer*

¹⁷ Ms, f. 6 r (LUB).

¹⁸ Jfr Moberg, Michael Zethrin och svensk paroditeknik, STM 1936, s. 15 not 1, och A. Vretblad, a.a., s. 26 f.

¹⁹ Flera exempel härpå ges av Vretblad, a.a., s. 27 not 1, för tiden 1690-1718. Härutöver kan nämnas begravningsverser till Anna E. Möllenstedt f. Hansson (1724), G. Neostadius (1730) och H. Skunck (1745); samtliga i UUB.

eller till *Jag är en ros utav de bleka blader*, skriven på samma textmeter. Denna textmeter har också de tre visor, vilka uppger *Min dag är all min sol är nederrunnen* som melodi. Däremot har sistnämnda visa samt *Mitt tidsfördriv är fröjd och lust förstöra* en annan textmeter (5u5u5u5u5u5u5u5). *Min dag är all min sol är nederrunnen*, som är skriven av Johan Lillienstedt, är endast känd i odaterade 1700-talstryck.

Frågan är, om det rör sig om två olika melodier eller ej. Runius uppger *Min dag är all min sol är nederrunnen* som MA för en av sina visor. Moberg säger i sin musikaliska kommentar till Runius, att "En melodi med denna textbörjan är mig ej bekant." Han ger emellertid en bild av den struktur, som den berörda melodin skulle kunna ha.²⁰ Vretblad anser, att melodin "var tyvärr så väl känd att ingen tycks ha brytt sig om att teckna ned den på papper."²¹

Om man använt Dübens melodi även till Lillienstedts visa, skulle detta ge en konkret melodi även till många andra visor. *Min dag är all min sol är nederrunnen* är uppgiven melodi för visor i följande andliga samlingar: Sions sånger, Kolmodins Andelig dufwo-röst, Evangeliske läro- och böne-psalmer samt Spena-barnas innerliga rök-offer. Denna MA förekommer vidare i åtskilliga tillfällighetstryck, främst begravningsdikter under 1710–30-talen.²² I en handskriven visbok från mitten av 1700-talet uppges melodin för tre visor (*God natt du mer än allt för hårda sinne, Så skola nu de täcka gröna åren, Mitt hopp dör bort*; ingen av dessa känd i skillingtryck).²³

För att det rör sig om samma melodi talar MA-förbindelserna i skillingtrycken, att här MA ej alltid följer textmetern samt att skillnaderna i metern inte är större än att en anpassning skulle kunna ske av texten typ *Min dag är all min sol är nederrunnen* till meloditypen *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer*. (En repris av melodin till två texttrader fick då göras samt en utvidgning av slutraden. Däremot är kadenserna inte av sådant slag, att en växling mellan manligt och kvinnligt rim skulle ha någon betydelse). Att samma melodi betecknas genom angivande av olika textbörjan är vanligt bland skillingtrycksvisor, däremot talar detta mot att det rör sig om samma melodi, då båda MA förekommer i Runius' Dudaim. Frågan om en eller två melodier till visorna i tablå 19 går således inte att avgöra, men det är mycket möjligt, att alla där upptagna visor – i deras egenskap av skillingtrycksvisor — sjungits till Dübens melodi. I tryck 1771 sägs om *Så skall ditt liv i dag i luften ändas* (skriven till brottslingen Guntlacks avrättning), att den kunde kvädas "under den mycket bekanta mjältsjuka melodin *Min dag är all min sol är nederrunnen*".

²⁰ Musikalisk kommentar till Runius' samlade skrifter, s. 140.

²¹ A.a., s. 33.

²² Jfr Vretblad, a.a., s. 33 not 4.

²³ KB Vs 61.

6.4.2 Återstående melodier i olika källkategorier

I föregående avsnitt har redogjorts för melodimaterial med anknytning till koral-melodier eller till de stora melodityperna. Återstoden av materialet utgörs av traditionsupptagningar, folkliga vismelodier i konstmusikaliska sammanhang, melodier till skillingtrycksvisor i sådana källor som inte är primärt folkliga, tonsättningar av visor tryckta i skillingtryck samt hänvisningar till utländska vismelodier.

I det bevarade *traditionsmaterialet* kan bara en liten del anses återge – eller ens diskuteras återges – ett äldre melodiskt skikt. Även i de fall, där man har anledning att tro, att det rör sig om en äldre tradition, kan detta inte bevisas, såvida meloditypen inte föreligger i någon källa från tiden före 1800. Ännu svårare blir bedömningen av detta materials relevans för de äldre skillingtrycksvisorna, då flertalet texter till dessa melodier saknar hänvisningar i trycken. Det finns således ingen metod att objektivt kontrollera, att melodin varit den, som använts under äldre tid. Då det gäller uppteckningar, gjorda under början av 1800-talet, kan man räkna med att dessa återger 1700-talstradition. De är emellertid till helt övervägande delen knutna till texter, som tillhör de traditionella visgenrerna. Det är därför inte helt säkert, att melodierna alltid återger en allmänt sjungen melodityp utan i stället representerar en lokal meloditradition.

Melodiuppteckningarna från början av 1800-talet till sådana texter som varit mer allmänt sjungna, är emellertid mycket sällsynta. Rent melodiska stildrag, som skulle kunna tidsbestämma en melodi, kan i den folkliga variantbildningen ha blivit så omsjunga, att de inte är till någon hjälp härvidlag. Några belägg skall emellertid redovisas, där uppteckningarna med större eller mindre grad av sannolikhet speglar äldre tradition.

Uppteckningarna av *Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt* och *Guds son är född i Betlehem* är varianter av samma melodityp (se notex. 41). *Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt* har inte upptecknats med melodi förrän under 1900-talet. Av *Guds son är född i Betlehem*, den s. k. Borritz' julkvåde, gjordes en melodiuppteckning under 1800-talets första tredjedel och en vid mitten av århundradet. *Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt* utkom med psalmodikonnoter i två tryck under 1840-talet. Den melodi, som här lämnas, är av samma typ som uppteckningarna. Gemensamt för melodibeläggen är främst det korta karakteristiska motivet i början av melodin, som sedan återkommer i de båda repriserna och delvis även i slutfallen. Motiven utgörs av en nedåtgående eller uppåtgående rörelse, men med samma placering i materialskalen (tonika, sekund, ters). *Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt* är (enligt akrostikon) skriven av Anna Brita Elf, möjligen efter mönster av en äldre majvisa. C. W. von Sydow säger om A. B. Elf, att "hon föredragit att skriva den på en annan känd vandringsvisas melodi".²⁴ Han anger dock ingen källa eller motivering. Att visan är skriven

²⁴ God afton om I hemma är, s. 138.

med tanke på en bestämd melodi är säkert riktigt, då textmetern är ganska speciell och inte vanlig i folklig diktning: 8/24423u43u4(3). Meloditypen kan ursprungligen ha hämtats från en gånglåt; visan användes vid majgång. Att meloditypen var mycket spridd och upptecknad från flera olika landskap vid mitten av 1800-talet tyder också på högre ålder.

Till texten *Jag ser på dina ögon* har tre melodityper bevarats. En är representerad i de båda uppteckningarna från 1830–1840-talen (se notex. 42), samt i trycken med psalmodikonnoter. Den andra typen är densamma, som använts till ytterligare ett par 1700-talstexter: *Jag gick mig ut i lunden att höra fåglasång* (tryckt i Wiede 81 a, c) och *En vän utan kärlek den liknar jag vid*. Till förstnämnda text har meloditypen tidigare upptecknats i Östergötland på 1840-talet. Till den andra texten har meloditypen upptecknats först senare (bl. a. SLS 45). *En vän utan kärlek den liknar jag vid* har i trycken MA *Jag ser på dina ögon*. En tredje melodityp till texten *Jag ser på dina ögon* återges i *Drake lekar*. Alla dessa tre melodityper bör representera 1700-talstradition. Speciellt stor spridning har den melodityp fått, som återges i Wiede 81. (Den användes senare också till *Vi sålde våra hemman* och *Ack högaste himmel och fallande jord*.)

Flertalet melodiuppteckningar till texten *Det var en lördagsafton jag skulle gå och fri* återger en melodityp, som är starkt besläktad med föregående. Den äldsta bevarade uppteckningen gjordes senast 1852 (tryckt i Filikromen III: 8). Liknande är förhållandet med *Det var en lördagsafton jag väntade på dig*, där alla uppteckningar också utgör en tämligen enhetlig typ. Flera uppteckningar har gjorts i olika landskap under 1850-talet då typen således måste ha varit väl etablerad.

Ett par melodier har också använts som instrumentala polskor, *Sandals Nisse vid hurtigt mod* (se notex. 43: en uppteckning från Gotland senast 1840) och *Hör du Siri doter min*. Den senare texten har kopplats till två olika polskemelodier. Den ena återfinns hos Drake (en uppteckning från 1800-talets första tredjedel), se notex. 44. Den andra är upptecknad så sent som 1885 i Västergötland men är av samma typ som den, som trycktes i Ahlströms Traditioner af svenska folkdansar, 1814 (nr 6).²⁵

Då det gäller melodiuppteckningar till balladtexter, återger dessa, som tidigare nämnts, inte med säkerhet en allmänt begagnad melodityp. Här skall därför endast nämnas några tidiga 1800-talsuppteckningar av ballader, till vilka notex. ges i melodibilagan: *Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll* (notex. 45), *Det var den unga herr Peder* (notex. 46), *Jungfrun satt i buren/kammaren och sydde gull på skinn* (notex. 47) och *Till mig så friar en fager ungersven* (notex. 48). Balladernas – liksom övriga traditionella folkvisors ställning som skillingtrycksvisor – behandlas i korthet men mera samlat i kap. 7.

²⁵ Sentida varianter till polskan samlade av A. Blomberg i Sörmlandslåten, april 1969, s. 23 ff.

I några *konstmusikaliska källor* förekommer folkliga vismelodier. Det gäller t. ex. Envallssons båda sångspel Kronofogdarne från 1787 och Bobis bröllopp från 1788.²⁶ I Kronofogdarne förekommer en melodi till texten *Jo den åldren ren är inne*. Denna text (med början *Nej den tiden är nu inne*) är MA för *Hören syskon om er lyster* i skillingtryck från 1788. I Kronofogdarne har också upptagits en melodi från den folkliga skämtvisan *Tornbaggen sporde bromsen åt* (i sångspelet till texten *Hej det vinet smakte gott* (se notex. 49). Till den melodi, som i Kronofogdarne använts till texten *Ack i förtvivlan jag kastar mig ner* har J. Flodmark i sin avskrift antecknat, att det rör sig om "Mel.: Hå, hå! Jag är nu sjuttio år etc." (se notex. 50). Visan *Hå hå jag är nu sjuttio år min* utkom i ett odaterat skillingtryck från 1700-talet. Den är också MA för två andra visor, varav den ena i tryck daterat 1773.

Åtskilliga melodier till skillingtrycksvisor förekommer i *källor som inte är primärt folkliga*. Några av dessa melodier kan, genom att de är representerade i ett större antal källor, anses vara så allmänt kända, att även skillingtrycksköparna känt till dem. Det gäller t. ex. *Engelska klockornas ton* (se notex. 51), som i flera variationer förekommer i ett antal handskrifter, såväl spelmansböcker som handskrivna notböcker med huvudsakligen vismaterial.²⁷ Meloditypen är tidigast känd i Ihrehandskriften (s. 160) från 1660–1670-talet. Från slutet av 1600-talet är melodin *Aimable vainqueur* känd i Sverige (genom notboken KB S 173, daterad 1699). Den förekommer senare i ett stort antal handskrifter,²⁸ och är också uppgiven som melodi i tryck av skilda slag. Bl. a. anges den som melodi för en visa i Runius' *Dudaim* 1714. *Aimable vainqueur* är MA för *Cupido farväl att vara din träl* i odaterat 1700-talstryck.

Åtskilliga *tonsättningar av visor tryckta i skillingtryck* förekommer, främst från 1700-talets slut. Det är framför allt texter av Lenngren, Franzén och deras samtida, som tonsatts av Åhlström, Joh. F. Palm och C. E. Gleisman. Någon betydelse för skillingtrycksvisorna under 1700-talet kan de knappast ha haft. Sådana källor som Skaldestycken satte i musik och Musikaliskt tidsfördrif torde ha varit okända för de flesta skillingtrycksköparna vid tiden för deras utgivande. Däremot kan dessa tonsättningar senare ha gått ut i traditionen. Detta kan dock knappast ha hunnit ske under 1700-talet.

Hänvisningar till utländska vismelodier görs i några skillingtryck under 1600-

²⁶ Kronofogdarne. Sångpartitur i avskrift och med kommentarer av Flodmark (ms MAB); Bobis bröllopp (ms Kungl. Teatern, dep i MAB). – Även Envallssons Colin och Babet innehåller folkliga vismelodier. Denna handskrift har tyvärr inte varit tillgänglig vid tiden för detta arbete.

²⁷ "Engelska klockan" förekommer bl. a. i Dal. mus. 1193:2 (ca 1769, två versioner), MAB dansbok I:2341 (1773) och Cronholms notbok (1775), LUB.

²⁸ Se t. ex. Ihre 286, s. 30 (UUB) och MAB dansbok I:4516.

talet. Dessa skall här kommenteras, då det i de flesta fall rör sig om entydiga MA.

1633 uppges *Wie wird mir denn geschehen* för kärleksvisan *En liten sång och äreskrift en jungfru till behag*. Melodi till den tyska visan finns tryckt i Erk & Böhme, *Deutscher Liederhort*, nr 1680. – *Ack ängslan haver mitt hjärta uti all stund* har i tryck 1647 MA *Viel Trauren in meinem Herzen*, till vilken melodi finns i Zahn, *Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder*, nr 4308 (den där tryckta koralmelodin uppges även vara sjungen till den världliga visan *Viel Trauren in meinem Herzen*). I ett par tryck från 1640-talet hänvisar två visor (*Hemlig sorg uti mig bor* och *En tid då mig lust kom an*) till *Einsmals da ich Lust bekam anzusprechen eine Dam*, som också är indirekt MA för *Hörer till min klagan stor* (se tablå 2). De tre svenska visorna är världsliga; *En tid då mig lust kom an* är en översättning av dess melodiangivelse. Den tyska vismelodin finns i Vierdancks *Neue Paudanen II* (1614).²⁹

Ach Amaryllis hast du är direkt MA för *Menophilus min högste skatt* och indirekt för *Var välkommen sista levnadskväll* (se tablå 13). Den tyska visan trycktes med melodi i Johan Rists *Galathee* (1642). MA syftar säkert på denna melodi, som även i Danmark var känd till danskspråkiga visor (däribland den danska översättningen av *Ach Amaryllis hast du*).³⁰ I Finspongarkivets notbok acc.nr 9096: 15 finns en melodi med överskriften "Amaryllis", som möjligen kan vara en instrumental variant av meloditypen *Ach Amaryllis hast du*, såsom den är företrädd hos Rist.³¹ Rists melodi har sannolikt endast använts under 1600-talet och förra hälften av 1700-talet. Den förekommer också som MA i ett personaltryck 1685.³² För *Var välkommen sista levnadskväll* infördes en ny MA i trycken från 1775. Hänvisningen till *Ach Amaryllis hast du* återkommer i tryck från slutet av 1700-talet (jfr del 2 under MA), vilka emellertid är rena omtryck av tidigare och säkert utan all betydelse.³³

"Den fransöske melodin Greddlin benämnd" är direkt MA för Tuderus' bondevisa *Bonden han aktar på tiden* i sex tryck från 1600–1700-talen och indirekt MA för *I fred sitten alla goda vänner* (se tablå 6). Tre uppskrifter av "Greddlin" föreligger i handskrifter från slutet av 1600-talet (Finspongarkivets acc.nr 9096: 10, 9096: 15 9098, s. 2), vilka representerar två något olika varianter av samma typ. Melodin har behandlats av Nils Dencker i uppsatsen *Then frantzöske melodien Greddlin i nordisk tradition*.³⁴ Dencker har funnit melodin i en holländsk klaver-

²⁹ Schjørring, Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang, s. 80. Melodin har också tryckts av J. Bolte i *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde XIV*, 1904, s. 221.

³⁰ Schjørring, a.a., s. 371.

³¹ Jfr även Bäumker, *Das katholische deutsche Kirchenlied*, nr 163.

³² N. Christoffersson Lundin-E. Aquilonia, 1685 (UUB Personverser till enskilda, 4:o, suppl.).

³³ Jfr också ovan s. 73.

³⁴ SvLm 1961. De två varianterna tryckta av Dencker.

bok tryckt 1671, Han har också påvisat likheten i Greddlinmelodin med norska traditionsuppteckningar av Petter Dass' visa *Fjeldbyggen agter på tiden*, diktad med bondevisan som förebild.³⁵ Inga svenska traditionsuppteckningar har gjorts, som kan bekräfta, om också i Sverige meloditypen *Greddlin* fått förankring i den folkliga vistraditionen. Att melodin är införd i Finspongarkivets notböcker är inte förvånansvärt med tanke på att arkivet tillhört släkten De Geer. Detta faktum bekräftar melodins spridning i Holland, även om den ursprungligen – som MA anger – skulle varit fransk.³⁶

I ett tryck från 1626 anges som melodi *Wilhelmus van Nassouwen bin ich vom deutschen Blut* för den historiska visan *Ack Göta konungarrike kan du betänka rätt*. Melodin, som är känd från 1568 till en fransk jaksång, blev sedermera Hollands nationalsång.³⁷ Enligt F. M. Böhme har melodin även använts till den tyska jaktvisan *Mit Lust vor wenig Tagen*,³⁸ som är MA för den svenska världsliga visan *Kvinnfolk med loppor många* i skillingtryck 1630. *Wilhelmus van Nassouwen bin ich vom deutschen Blut* uppges som melodi i några vistryck av S. B. Dalius från 1680-talet samt i en handskriven visbok.³⁹ Melodin finns också införd i en av Finspongarkivets notböcker.⁴⁰

Ett mindre antal visor har MA, till vilka konkreta melodier inte är kända.⁴¹ I ett defekt 1600-talstryck uppges *Soll ich nicht klagen über dich* direkt för *Kommer här gudinner i gemen* och indirekt för *Huru kan jag så hjärtelig* och *Give Gud jag kunde som viljan är*, sistnämnda visa är andlig, de båda övriga världsliga. Den tyska visan uppges även som melodi för danska visor.⁴² Ytterligare tre MA förekommer under 1600-talet till tyska visor, vars melodier är okända: *Elendiglich mein blühende Zeit* är MA 1630 för *Betänk människa uti all stund emedan du lever, Ach wie bin ich vom Herzen betrübet* för *Mitt unga hjärta bedrövat* är 1647 och *Ach mein Glück schläffstu noch* för *Ack min själ vart vill du hän* 1688.

I odaterat 1700-talstryck anges *Mein Libgen sel so seyn* för *Ack vännen vännen*.

³⁵ Jfr även Schiørring, a.a., s. 250.

³⁶ Se även Vretblad, Parodivisa, s. 35, som säger om Tuderus' visa, att den inte kunnat sammanföras med någon av de "l'air des Gridelins" som finns i La clef de Chansonniers, Paris 1717. – I skillingtryck 1846 utkom "En ny visa om Gredelin på en gammal känd melodi" (KB P 4), som emellertid inte har något med 1600-talsmelodin att göra utan tillhör den melodityp, som blivit känd i samband med refrängen "Allt väl – Ni förstår mig väl".

³⁷ Flera varianter tryckta i van Duyse, Het oude Nederlandsche lied II, s. 1620 ff. Här också utförlig kommentar om melodin av Svanfelt i Sång- och visbok, s. 4.

³⁸ Böhme, Altdeutsches Liederbuch, s. 513.

³⁹ En ljust cantilen-book, Göteborg 1681; Gratulatz memorial, Sthlm 1681; Finem respice [1684] resp. KB Engeströmska saml. C.VI.I.13, s. 362; 15, s. 19 (i denna saml. står som MA: *Ack Göta konungarrike kan du betänka rätt*).

⁴⁰ Acc.nr 9098, s. 27 (under rubriken "Wilhelmus van Nassouwe").

⁴¹ De återfinns inte i de större kända vissamlingarna, inte heller hos Zahn eller Bäumer, a.a.

⁴² Schiørring, a.a., s. 175.

min vad har och Straff mich nicht in för Dig min själ bered med id 1736. I Carl Serlachius, Christeliga fägne-timmar (1726) förekommer en melodi till texten Bättra dig du syndare, som uppges tillhöra Straff mich nicht in.

I detta avsnitt har, utöver rena traditionsuppteckningar, redovisats några olika källkategorier med folkligt melodimaterial. Av dessa utgör de konstmusikaliska källorna de intressantaste genom att de återger ett folkligt material från en tid då i övrigt inga traditionsuppteckningar gjordes. De melodier som sålunda upptogs ur den muntliga traditionen var sannolikt också de som var allmänt kända och spridda. Då det gäller den melodiska utformningen får man dock räkna med att åtskilliga revideringar gjordes i enlighet med den samtida konstmusikaliska stilen. Möjligen är det vismaterial som Envallsson begagnade hämtat ur hans egen numera förlorade samling av folkmusik.

6.5 Tablåer över melodiangivelser

I följande tablåer är MA i skillingtrycken angivna med pilar och årtalen för MA utsatta vid dessa. Undantag utgör de fall, där flera visor har samma MA. Här har årtalen utsatts direkt efter respektive visa. Endast första och sista år för MA samt ev. tryck *uå* och *def.tr.* har angivits (jfr inledningen till del 2). Där en visa, upptagen i en tablå, hänvisar till en koral, vilken i sin tur är MA för ytterligare visor, har dessa senare inte upptagits i tablå. Textbörjan till de uppgivna koralerna har då satts med halvfet stil. Där en tablå företräder en melodityp som behandlas i detta kapitel har namnet på meloditypen utsatts vid tablånumret.

1

Begynna vill jag att sjunga om en konungs son i Rom

1583—
1590

Jag säger (eder) vänner käre

1739—
1827,
uå

Min Gud och fader käre ← def. tr. (1640-t.) Jag dig min Gud allena

2

En tid då mig lust kom an

1641—
1646

Einsmals da ich Lust bekam anzusprechen eine Dam

1642—
1648

Hemlig sorg uti mig bor

1642—
1648

Hörer till min klagan stor

3

Huru kan jag så hjärtelig

1642—
1648

Kommer här gudinner i gemen ← 1645 Give Gud jag kunde som viljan är

def. tr. (1600-t.)

Soll ich nicht klagen über dich

4

Sörj ej min själ betänk dig väl

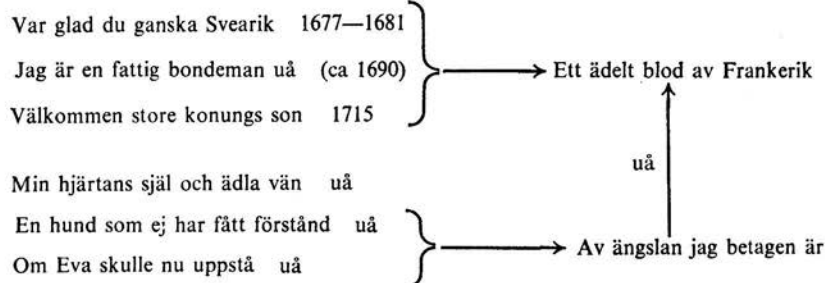
1688

Kom Gud min skapare statt mig bi

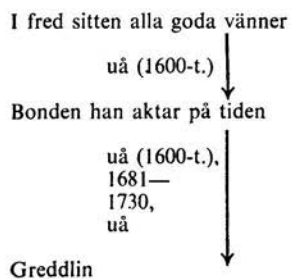
1669—
1689,
uå [t. 1644]

O Herre Gud din helga ord

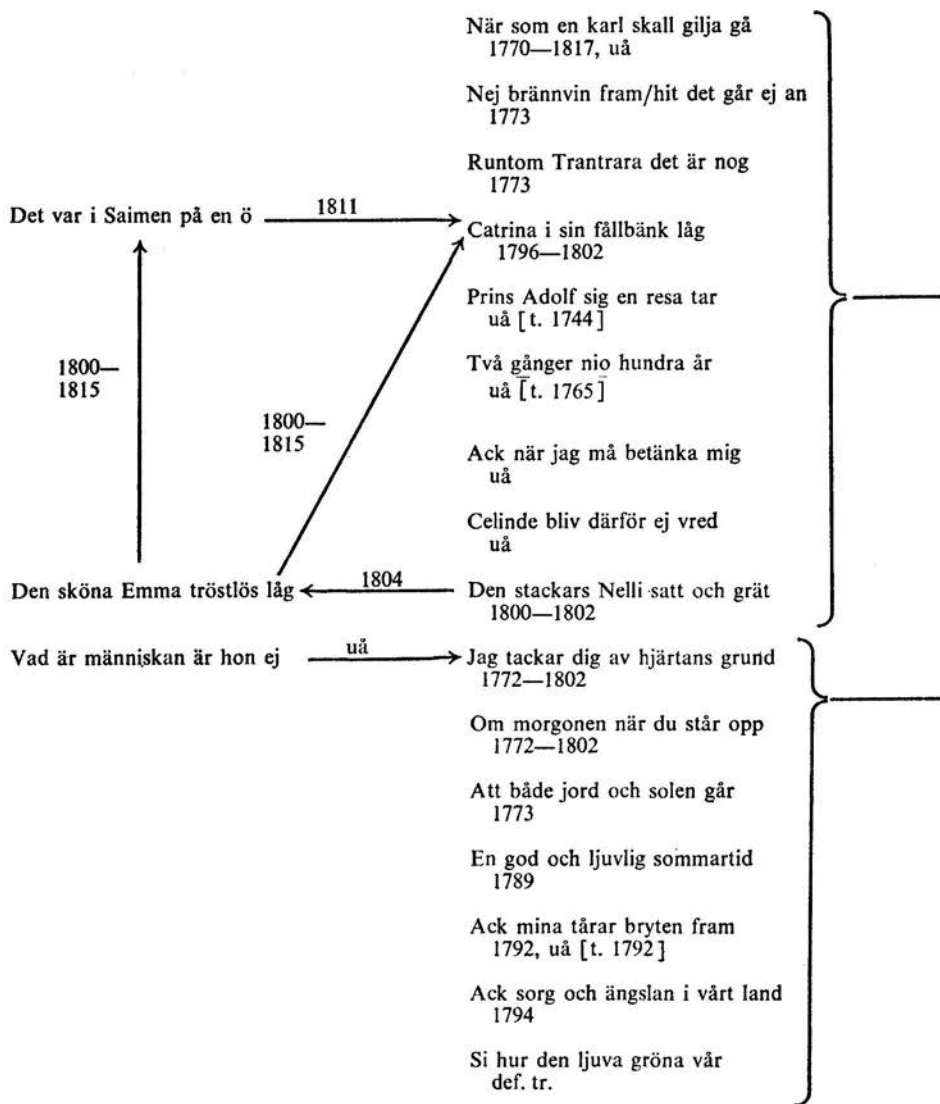
5 MT Ett ädelt blod av Frankerik

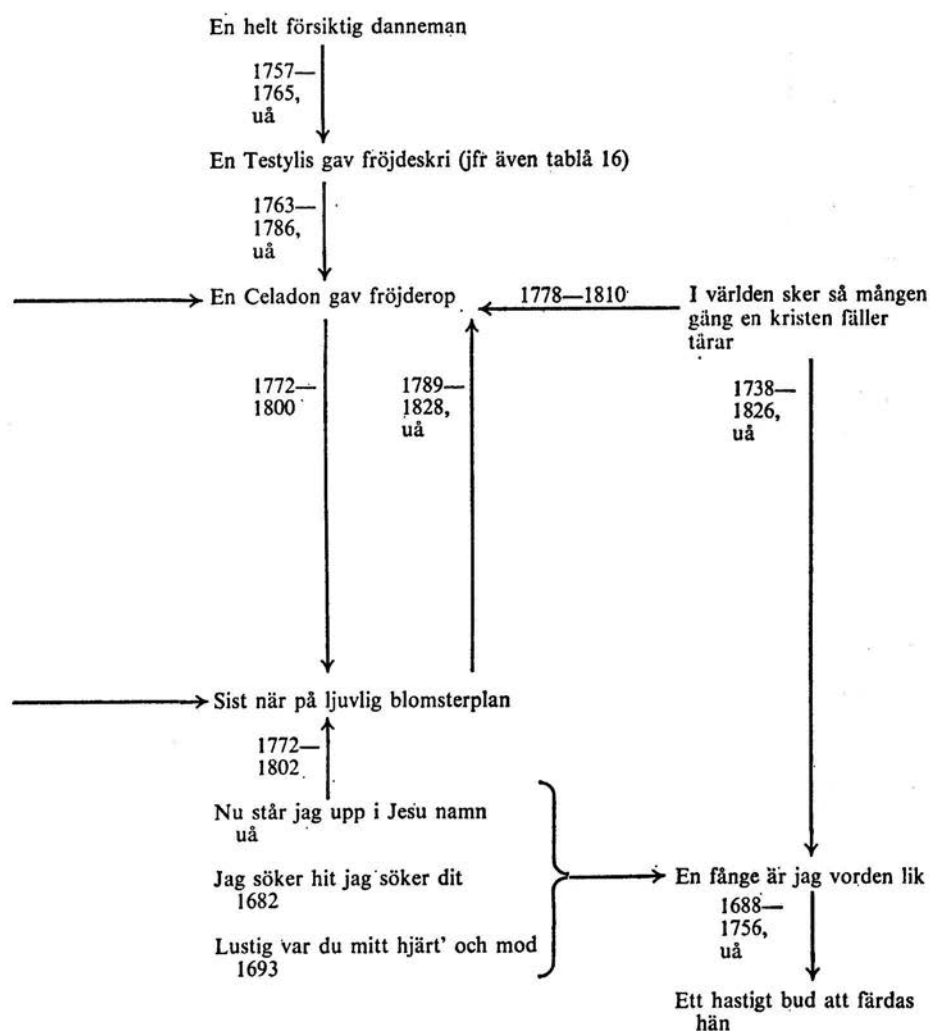

6

7 MT Sist när på ljuvlig blomsterplan

8

Kära själ lät dig nu lida

1701—
1757,
uå

Går här fram I sinnen kära

1686

Stämmer upp I sångerinnor

1686—
1816,
uå

Ack vad jämmer sorg och klagan

1800—
1801

Som en eld och som ett väder

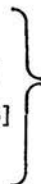
9

O vandringsman och pelegrim 1687

Ack död du dig bitter ställer uå [t. 1686]

Lät skynda dig min kammerat uå [t. 1686]

Salig är jag förvisst det är uå

Vänt av min själ att jäm-
ra dig

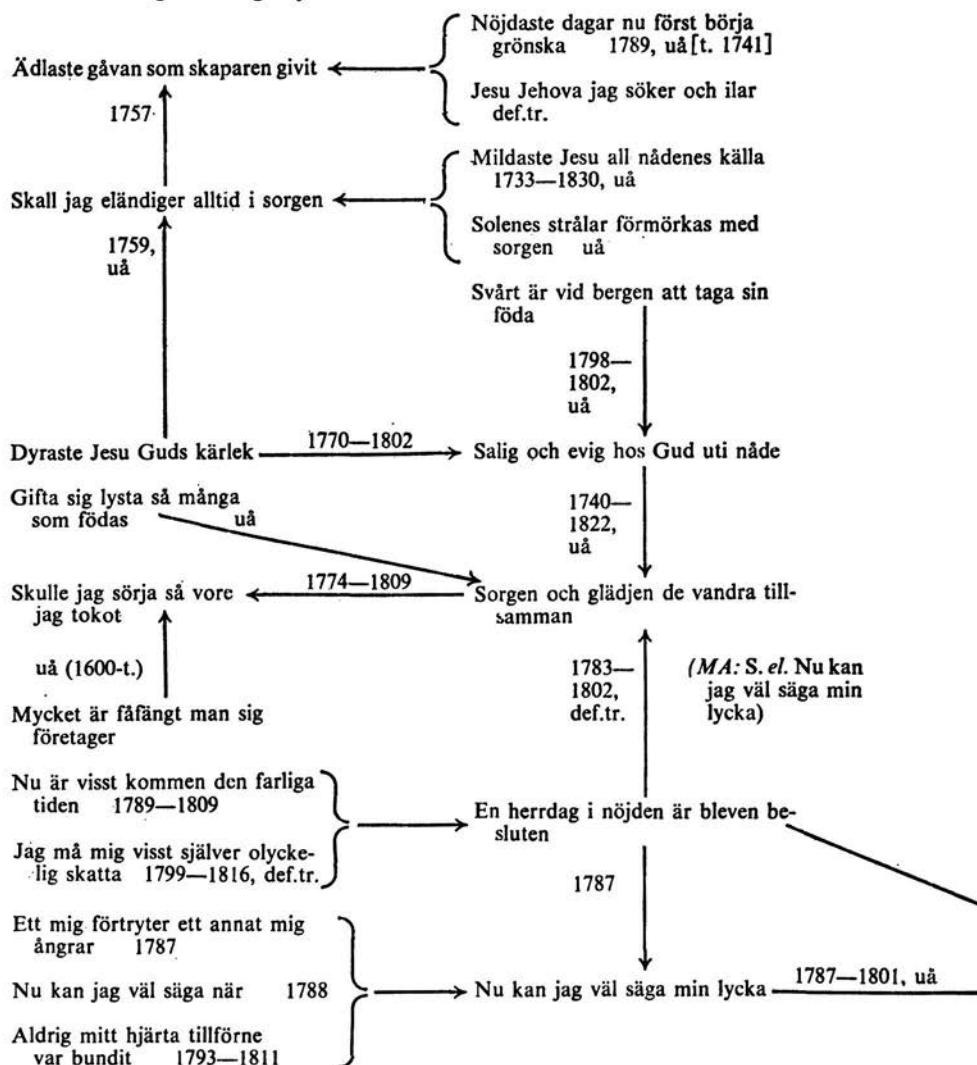
1757—
1802,
uå

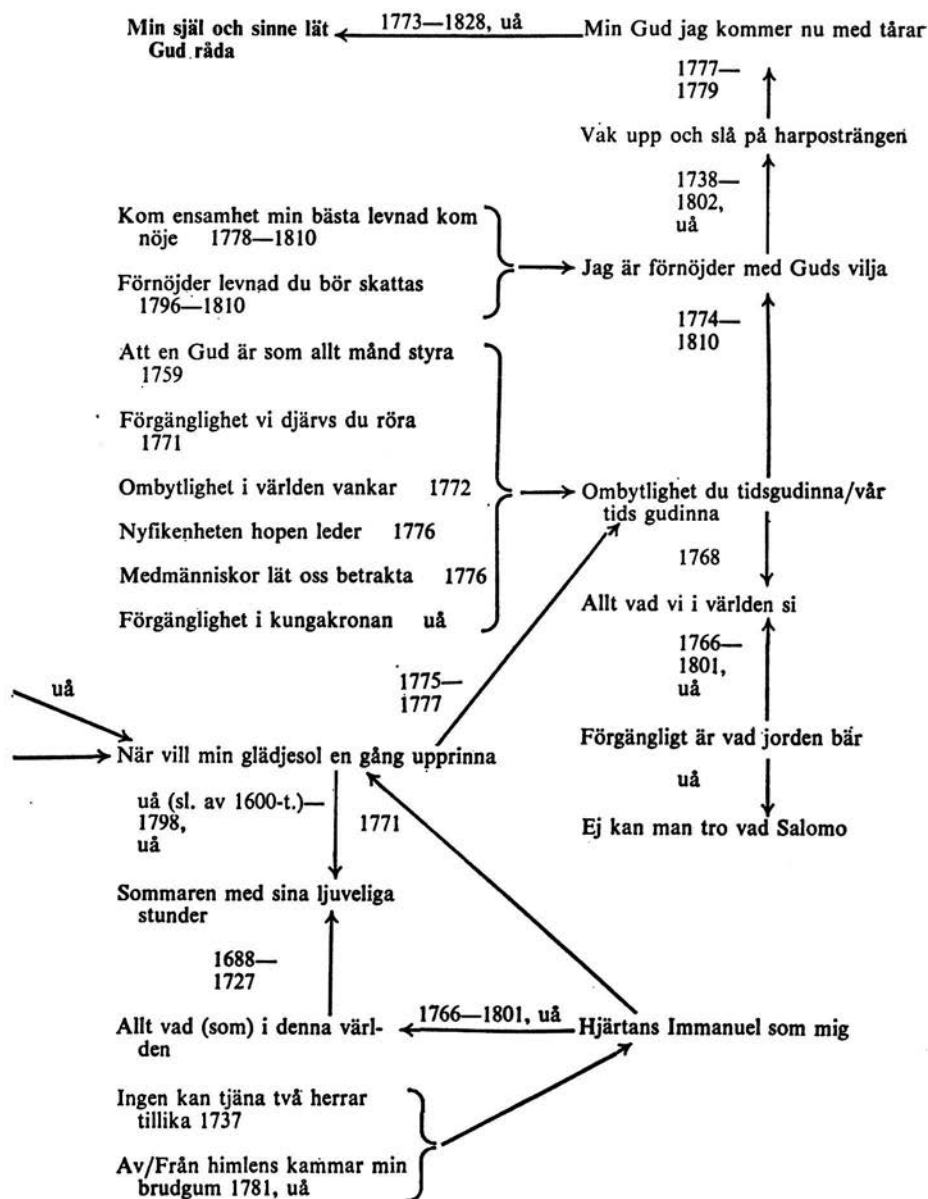

Solen haver sig från oss
vänt

Tablå 10 se nästa uppslag.

**10 MT En herrdag i höjden är bleven besluten;
MT Sorgen och glädjen de vandra tillsammans**

11 MT Far världen farväl

Jag syndare led som själv haver gjort

1733 ↓

Jag syndiga själ som haver tjänt
satan 1724, uå [t. 1722] def. tr.

Jag vandrar min gång den himmelska
stigen 1694

Hållt vandringsman still vad skän-
ker dig 1698

Männ icke man ser uå [t. 1693]

Så fare vi bort att ila till vila
1700

Kom Sverige och bed 1711—1712

Oss usle som bo här neder 1720

Beskrivit det är 1757

Det är nog/Nog är det bekant
1798—1815, uå

Vart vill du min själ uå [t. 1747]

Bort brännvin med dig uå

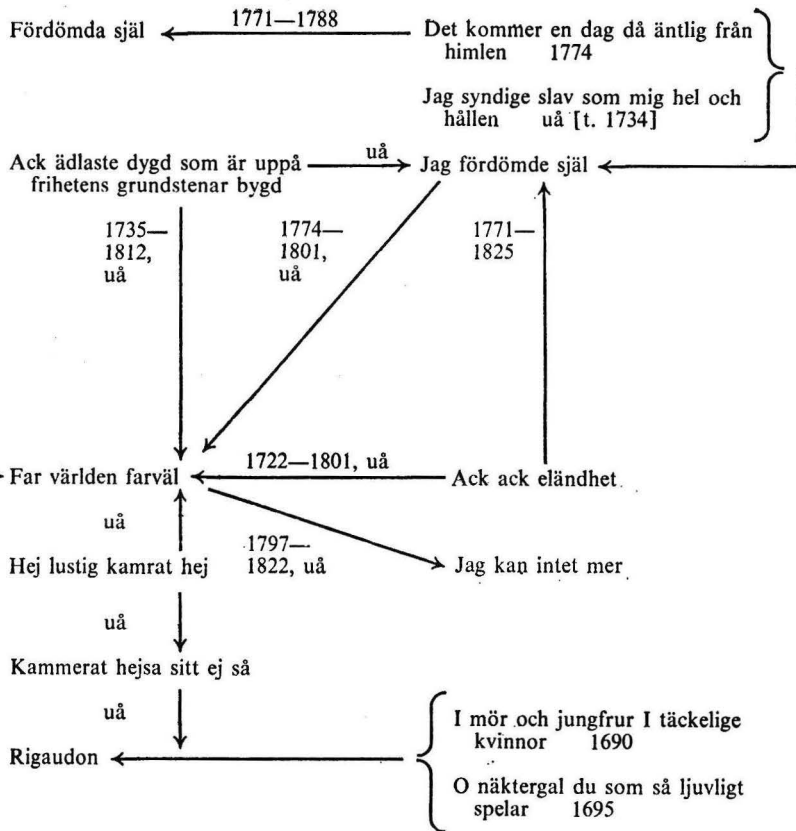
Ängslige fantast förblindade träl
uå

Kom Sverige ack kom def. tr.

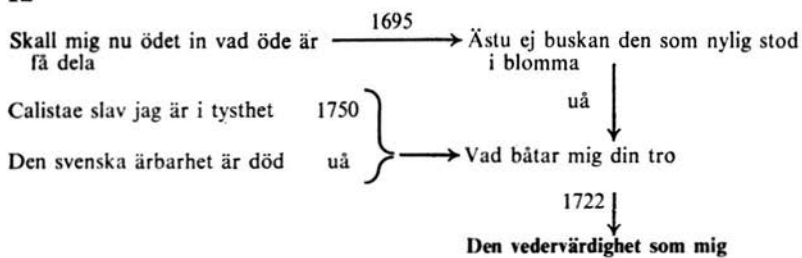
Lyft ögonen upp du somnade 1780

uå,
1800 ↑

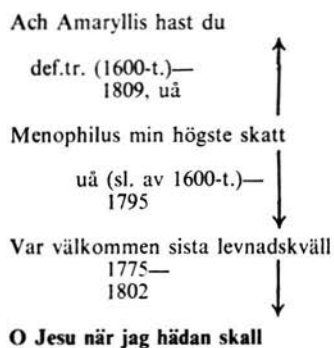
Här sändes dig nu tillhanda

12

13

14

Gud enda hjälpen är

1796

(Ack) vad är människan i denna onda värld

uå (sl. av 1600-t.)—
1822

Mitt hjärta fröjda sig om jag förvisst det vet

1735,
uå

O Gud o Gud så from

15

I säjen mig Guds arvingar bård

1793—
1802

Till Österland vill jag fara

1801

Det/Där bodde en skälm ibland
alla

uå

1768—
1830,
uå

Jag är en främling bland alla

uå (sl. av 1600-t.)—1799

På dig o Herre käre

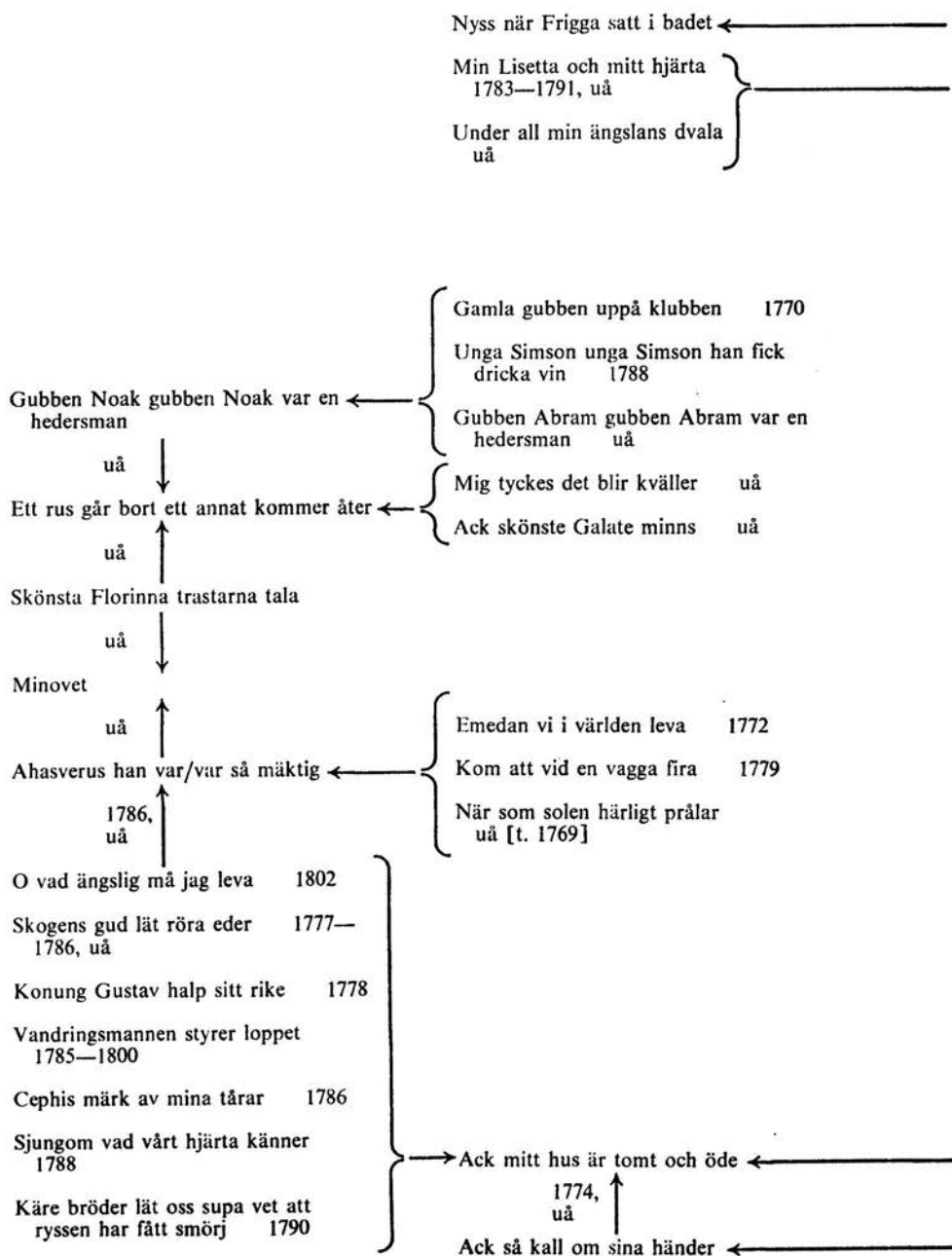
1788—
1801

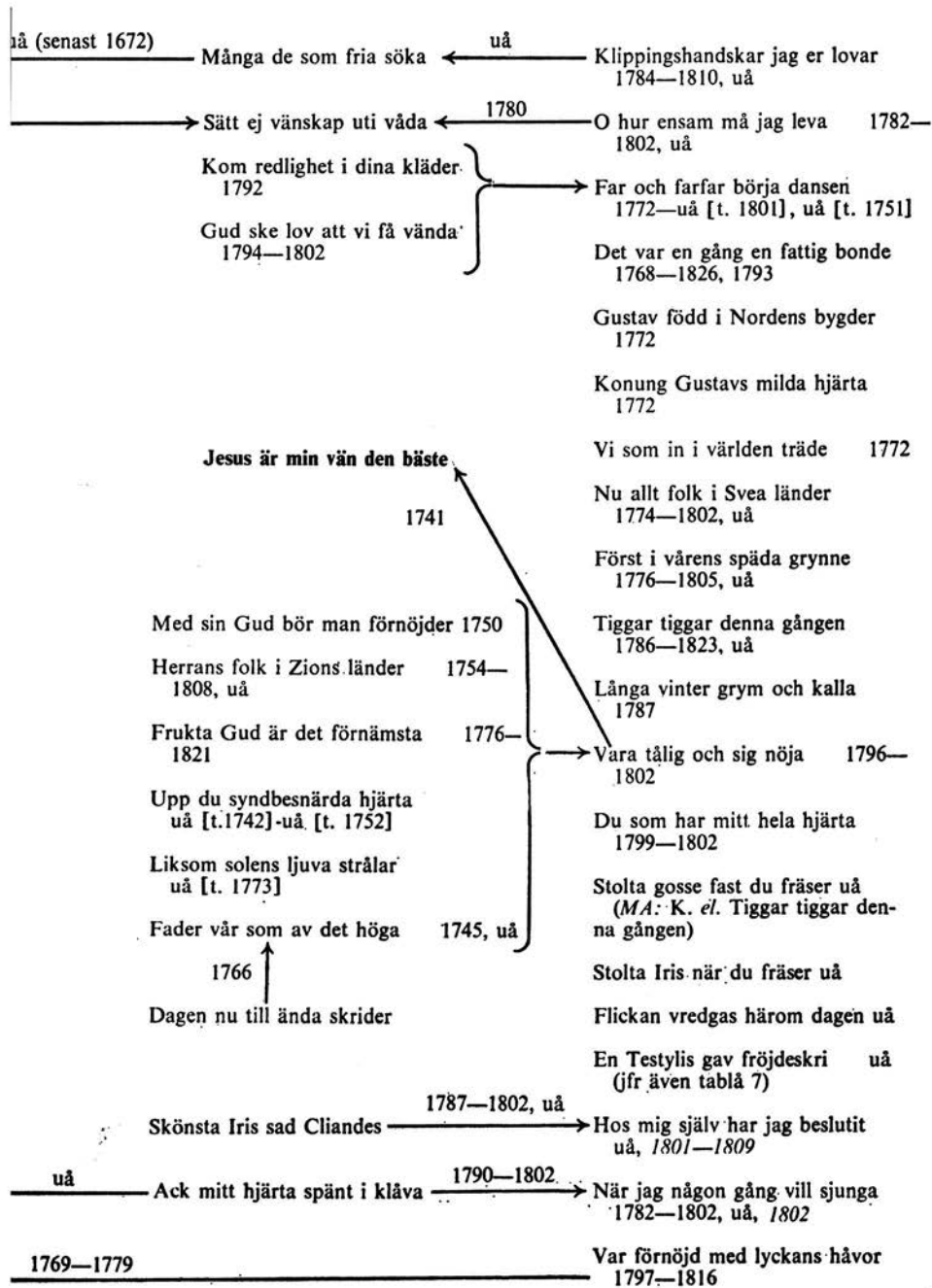

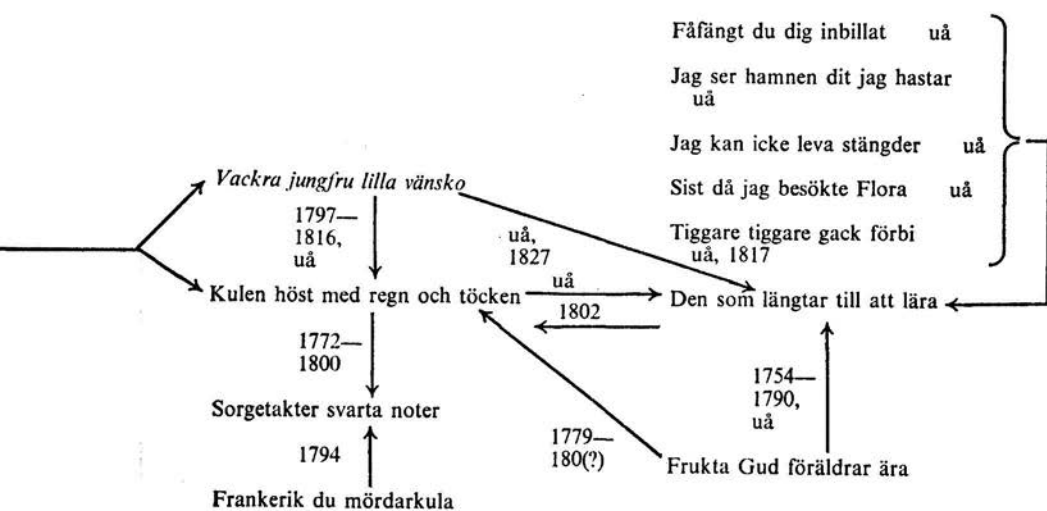
O Gud lät oss icke förglömma att

Tablå 16 se nästa uppslag.

16 MT Kulen höst med regn och töcken

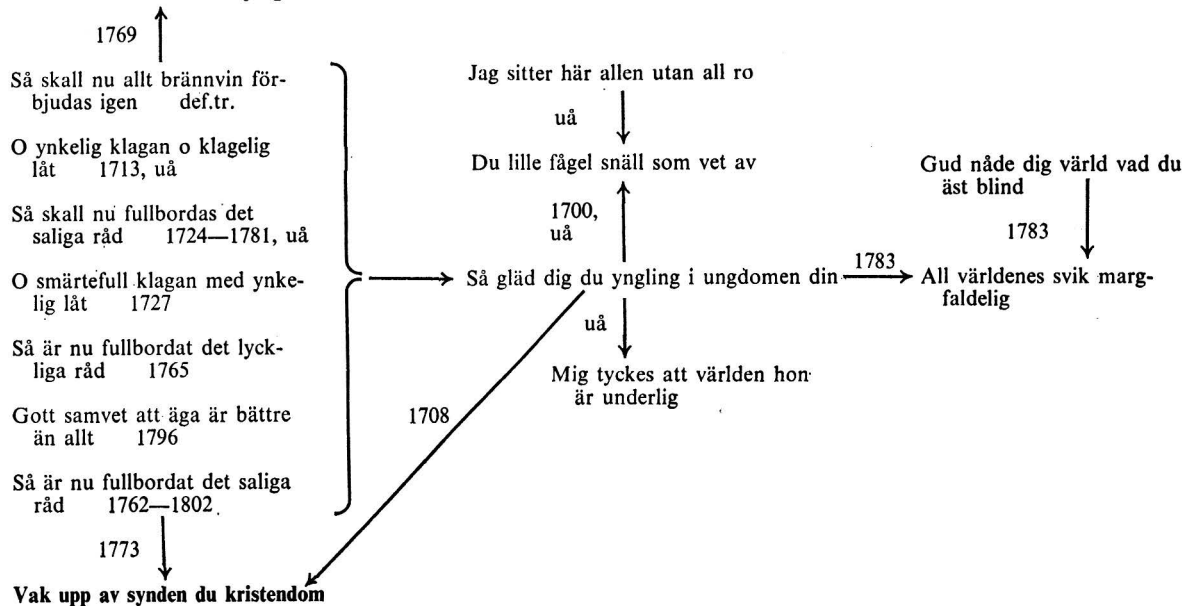

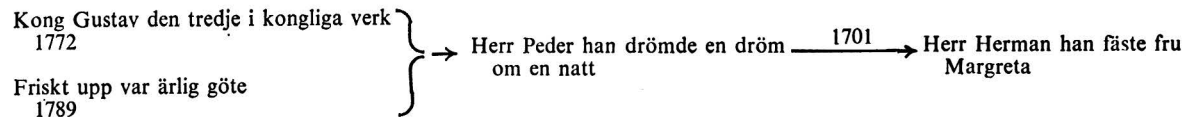

17 MT Så gläd dig du yngling i ungdomen din

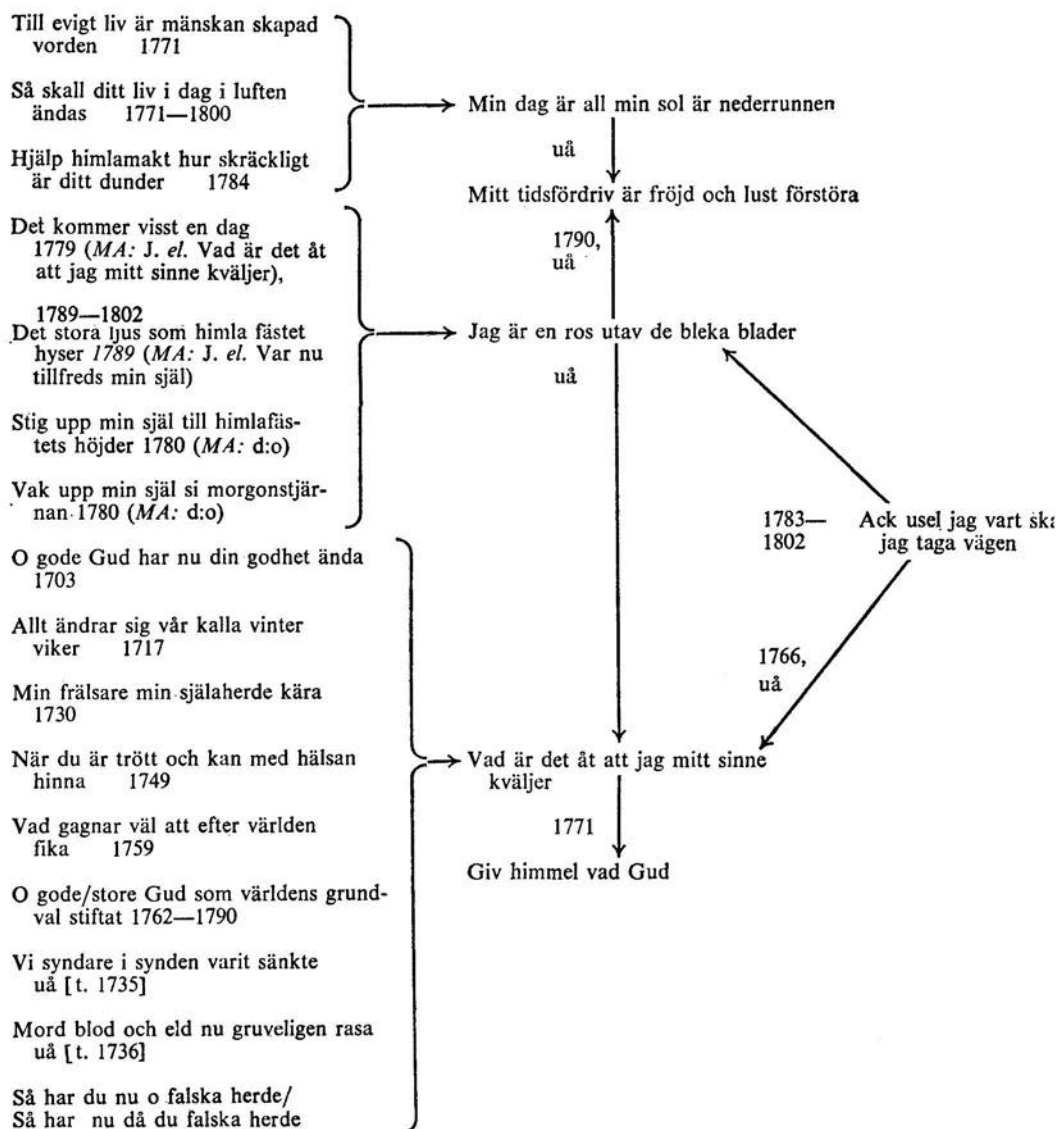
Himmelriket liknas vid tio jungfrur

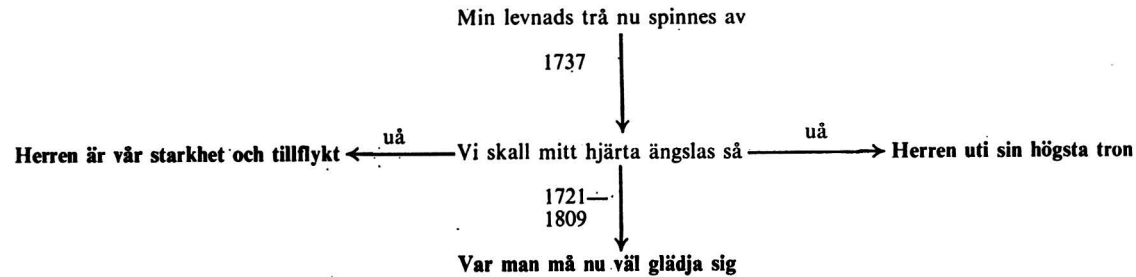
18

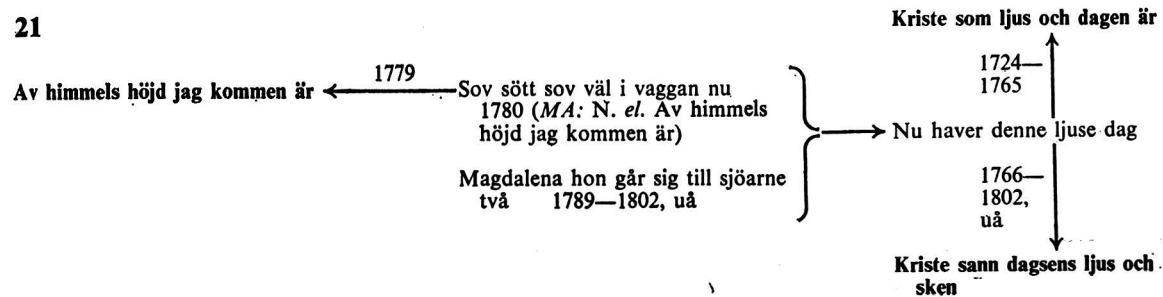
19 MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer

20

21

22

Den grönskande blomstrande fägnande vår

1727—
1754,
uå

Guss fre jer inne så många

uå,
1826

God dag korporal få vi lov att

23 MT Förbida Herran Gud

På världens säkra fält/torg 1732—1787, uå

Min tid förhanden är jag önskar
intet mer 1747

Si kronan härlig står 1765—1802

O Herre Gud se ner i nåd till oss
1775—1801, uå

Min dyre Jesu 1778

O store Herre Gud 1782—1802

Vak upp min själ till Gud 1782—1802

När syndsens fula ärg i hjärtat fått
sin rot uå [t. 1741]

O Jakobs väktare uå [t. 1742]—1805

Nu ingår ett nytt år som uå

O Gud värnlösas tröst uå

→ Förbida Herran Gud

uå [t. 1734],
1776—
1802,
uå

1788—
1808

Jag är till åren ung

1787

Jag vill utbedja mig

24

När mörkret jorden blinder

uå

Hörer till I kristne goda

1735—

1825,

uå

Hemlig stod jag en morgon

25 MT Det var en gammal danneman

En rolig visa sjungas kan

Jag är mig en bondeman

1790

uå

Broder vi äst du så mätf

1735—

1802

Det var en gammal danneman

1757—

1772,

uå

Evige Gud och Fader käre

1772

Märk hur Måns en danneman

26 MT Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud

I världen man ser ju längre ju mer
1746—1802

Min Jesu du är mitt högsta begär
1750

Ack Gud se här ned 1762

O kristenhet märk Guds dråpliga
verk 1774—1787, uå [t. 1774]

Begynna jag vill en visa så gill
1775—1790

Ack lasternas slav en brinnande
grav 1776

Förblindade själ fåfänglighets
träl 1779

Jag ser nu och lär hur fåfängt det
är 1787

Vi rese nu ut var en från sitt hus
1788—1818

Du argsinta värld 1789—1809

Förfärliga dag du bådär en lag
1794

Nu rese vi ut var en från sin knut
1796—1800

Ack Jesu min vän 1797

Försoningens ord 1797

Kom syndiga själ du lasternas träl
uå [t. 1785]

Min födelsedag förtjänar att jag

1759—
1808,
uå

1763—
1778,
uå

Förblindade värld vart rasar din flärd

uå

Min tanka nu är o
människa kär

1758—1809, uå

1775—
1802

1736—
1816,
uå

Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud

1786—
1826

När får jag min skrud som du mig min Gud

27

Allena till Gud sätt ditt hopp fast

1784—
1802,
uå

Hör du god bonde vad jag säga må

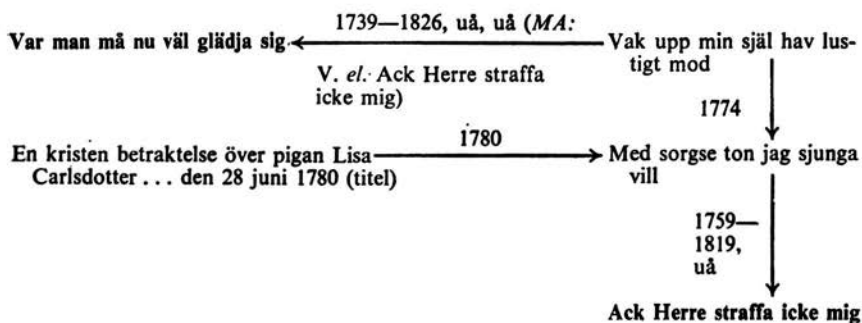
1786

Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll

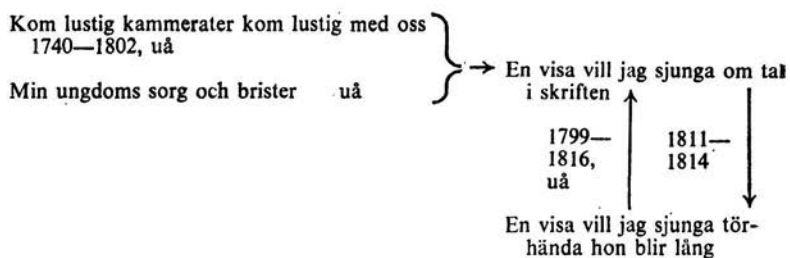
1738,
uå

Medan man lever i världen säll

28

29

30

En bonde som var stor och starkan

1740,
uå

En vacker hustru hette Tora

1797—
1802,
uå

Phylis och Coridon

31

Kaffe du beskyllning fått

1768

Brännvinssaft vad har du gjort

1741

Brännvinskraft har mycket gjort

1741

Cotillon

32 MT Philemon drev ut sina får i en äng

Och världen är ängslig och tiden
är svår 1772

Julkusar och kakan samt vörtbröd
och mer 1772

Gud signe kung Gustav vår store
monark 1792 (MA: P. el. När
Lasse var liten så gick han te
mor), 1792

Ack lyckliga Sverige som äger en
kung uå [t. 1773]

Kom Telfur och Helge och Sigurders
sven uå [t. 1773]

Tusslullerilull skällkossan min ← 1785—1803, "2871", uå

Hej lusti curasche
nu står de/då väll
täll

def.tr.

Philemon drev ut sina får i en äng ← 1787

Ack Pelle han är så förskräc-
keligt kär

1765

När Lasse var liten så gick han ← 1766—1787
te mor

Rätt roligt det var hos vår
Cloris i går

1752—
1802,
uå

När jag uti skogen så vandrar och ← 1741
far och sjunger tusslullerilull

Jag känner i blodet en under-
lig strid

"7371",
uå

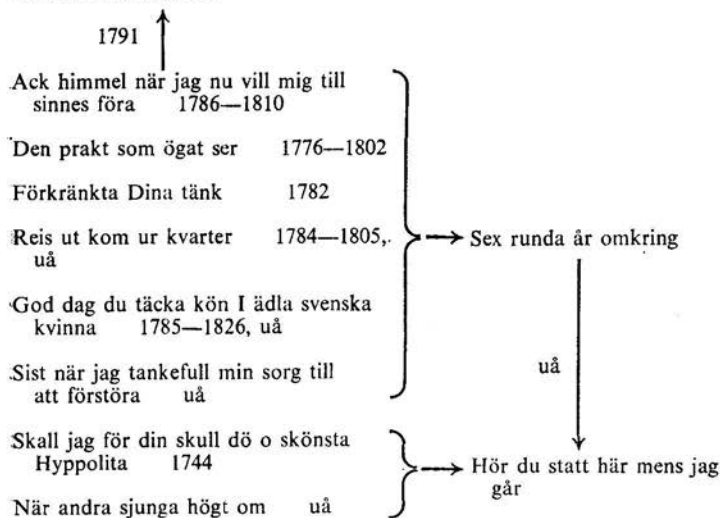
För någon tid sedan (det) hände ←
sig så

Skulle det (så) vara dig till
behag 1774, uå

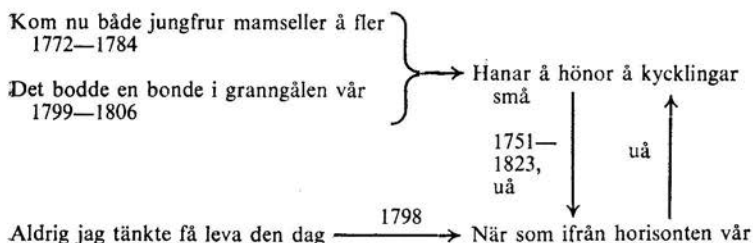
När bonden tänker att leja
soldat 1796—1800

33 MT Sex runda år omkring

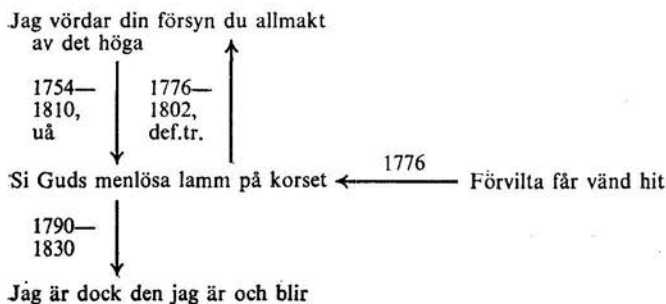
Nu tackar Gud allt folk

34 MT Hanar å hönor å kycklingar små

35 MT Si Guds menlösa lamm på korset

36 *MT Ack söta lust den jag undfår*

Till mina själ o Herre du
1758—1809, uå

O skapare mig känna lär
1772—1802, def.tr.

→ O livsens ljus vår Jesu kär

1757—
1826,
uå

↓
Ack söta lust den jag undfår

37 MT Rest haver jag över vatten och land

Lät världen få rasa och söka sin ro ————— 1775 —————> Ett stycke från Stockholm jag vistas och är
1763—1810

Kärlekens furste och nådenes Gud
1765—1779

Så/Å vakne nu alle insomnade liv 1769, uå

Elvahundrade femtio nådeår 1770

Nu tager jag avsked med nöje och fröjd
1772

När vishet regerar båd länder och stad
1772, uå.

Upp lustigt att leva när allting går väl
1773—1827, uå

Välkommen vår panna vi känne dig bäst
1776—1801, uå

Bonden och hans unga hustru 1784—1802, uå.

Adjö min lilla ängel 1787—1801, def.tr.

Kung Gustav i Sverige sitt fädernesland
1788—1789, uå [t. 1788], def.tr.

Tre kämpar av Norden utfara i fält
1788—1789

Kung Gustav den tredje han drog uti fält
1790

Här talas och skrives så mycket om krig
1790

Sist när som solen på himmelen blå
uå [t. 1731], uå

Svitjod med Holmgård vad råkad i strid
uå [t. 1743]

När som prinsessan ifrån Berlin uå t. 1744

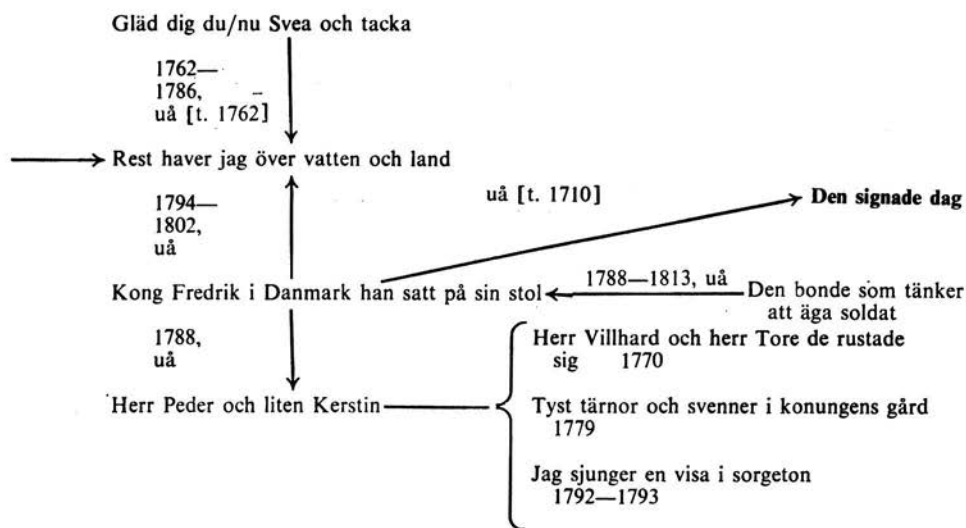
Eko det skallar så ljuvligt i kväll
uå [t. 1752]

Vad säger du Gunnar om tiden vi ha
uå [t. 1774]

Jeppe han var en putslustiger karl uå

Med ängsel och stor smärta min sötaste
vän uå

Sedan jag rest många länder omkring uå

38 MT Hör till o höga himlakonung.

Hit all den blod som i mig röres

1772—
1802,
def.tr.

Säll den sig efter tiden fogar

1787,
uå

Hör till o höga himlakonung

39 MT Mörka tysta natten ställer

Höga allmakt dina händer

1772

Mörka tysta natten ställer

uå

Jungfrun gick sig att spatsera lustigt om en sommardag

1772—
1822,
uå

uå,
1800

O du fina/käcka Lejonhufwud

1789

När jag nu med flit

40 MT Du lilla Gud som hjärtan bryr

Lät höra vännen min

uå

Selinde min farväl

uå

Ack hjärtans lilla ljuva vän jag vet
du älskar mig

1802

Min hjärtans vän och täcka själ

1782—
1802,
uå

1776—
1822, uå

I unga Majjor vårens prakt

1773

Hos dig du tysta enslighet

1786

Du lilla gud som hjärtan bryr

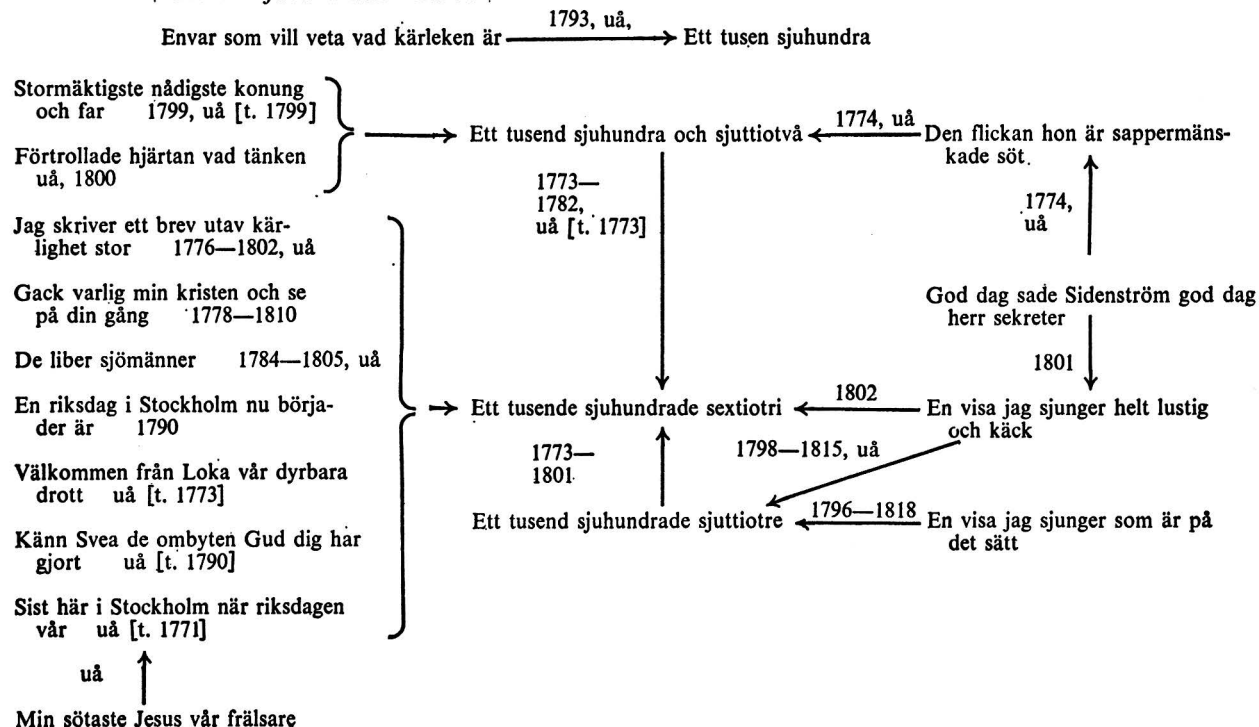
1783—
1811

Vår glädje må ej upphöra

1801—1813

Vår dag må klar ell' mulen bli

41 MT Ett tusende sjuhundrade sextiotri

Ack vad för lust och nöje finnes här i staden

1776—
1802,
uå

Solen hon verkar så att isebergen smälta

1787

Du lilla täcka ljuva vår

43 MT Kom min lilla Sissa du

Är då ingen räddning till

uå,
1806

Kom min lilla Sissa du

1785—1801, uå

Våre fäder gingo på fast de
fingo stötat

1784—
1822,
uå

Cloris du är all min tröst

1788

Vänner och ovänner dömt vad

1798—
1801

Mina goda systrar märk

44 MT Det var en söndagsmorgon den fjortonde

En visa vill jag sjunga allt uppå detta

1798

Det var en gång en kvinna som bodde
1788—1802

Hör du min lilla flicka 1788—1802

Nu nödgas jag att skriva 1785—1801,
uå

1798—
1809

Med ängslan jag nu skriver

Det var en söndagsmorgon den
fjortonde

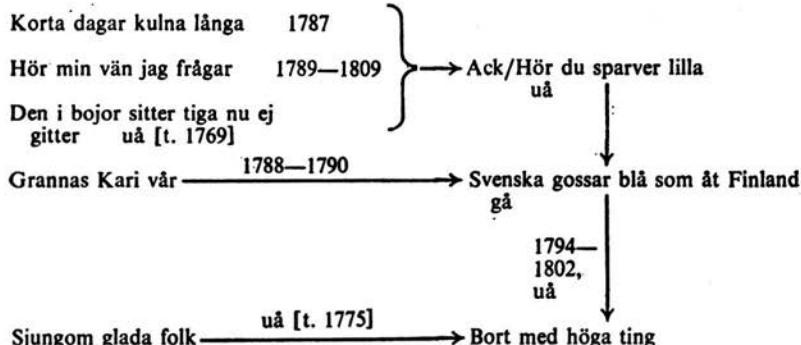
1786—
1810

Vi som på havet vida

1802

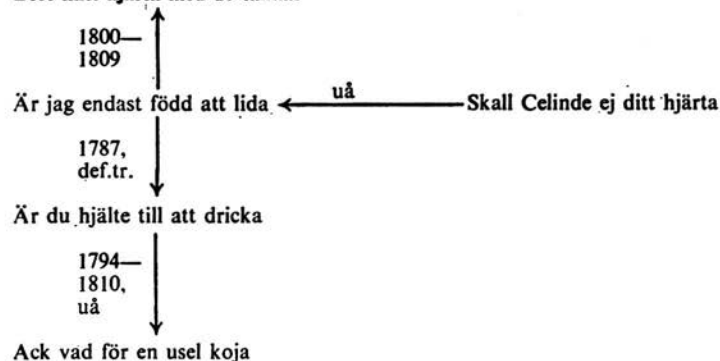
Jag minns den sälla tiden

45 MT Ack/Hör du sparver lilla

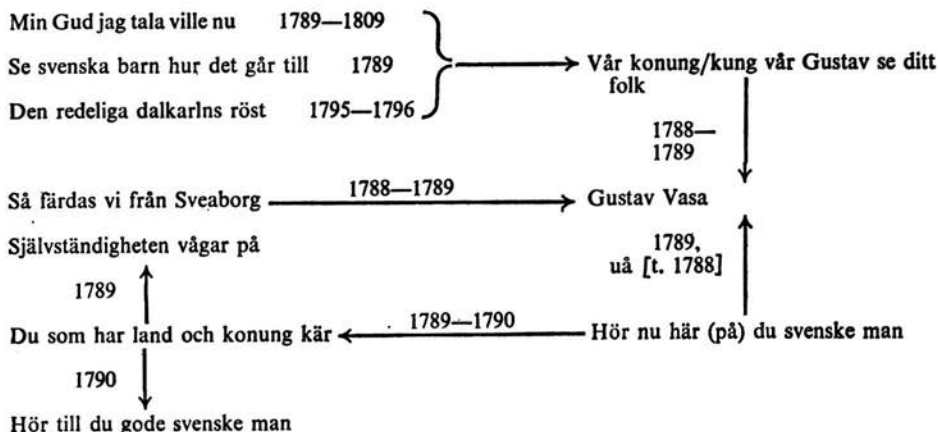

46

Bort mitt hjärta med de tankar

47 MT Gustav Vasa

48

Upplýftom dig min håg och sinne

1790

De som nu svenska vapnen föra

1789—

1790

Min själ och sinne lät Gud råda

49 *MT Så vissnar nu ett blomster bort*

Stor klagan höres i vårt land ————— 1789 —————> Ack uselhet vart skall jag fly

1795

Stor sorg har jag i hjärtat fått

uå

O säg mitt folk vad har jag ————— 1794, def. tr. —————> Så vissnar (nu) ett blomster bort
gjort

50

Hör på kamrater kära som tjäna uppå land

1791
↓

Den som skall tjäna konungen skall vara oförskräckt

1789
↓

Det var en gång en tjänare som

51

Goda gosse glaset töm ————— 1798—1808 —————> Unga flicka i din vår

1798—
1802
↓

En käring som med största id ————— 1801—1802 —————> Solen glimmar blank och trind

1796—
1802
↓

Vaggvisan

52 *MT Ack Damon mig tyckes att vintren blir/är lång*

När Coridon bette sin får dansade

1797—
1816,
uå
↑

Ack Damon mig tyckes att vintren blir/är lång

uå

↑

Köm följ mig Camilla i lunderna grön

53

Jag bjuder än försann

uå [t. 1736]
↓

Varthän skall jag dock fly

uå
↓

På min Herra Gud allen

54

Jag syndige fånge nu träder här fram

uå

O Herre Gud jag klagar för dig

uå [t. 1741]

Himmelriket liknas vid tio jungfrur

55 *MT All min bön och bittra tårar*

Ruster eder Zions själar ruster eder nu är tid

def.tr.

Abba Fader Gud Jehova

def.tr.

All min bön och bittra tårar

Text och melodi

En sammanfattande diskussion

7.1 *Melodival och förhållandet text—melodi*

7.1.1 Melodival

Beträffande skillingtrycksvisornas melodier för tiden före 1800 torde någon skarp gräns mellan "andliga" och "världsliga" melodier inte uppdragits. Däremot är det tydligt, att vissa textkategorier företrädesvis sjungits till koralmelodier eller några andra melodier som främst associerades med andliga visor (jfr 7.2 nedan). Ett första val tycks därför ha bestått i att med hänsyn till textens art stanna för en melodi med antingen andliga eller mera världsliga associationer. Härvidlag har med största sannolikhet respekten för kyrkan bidragit. En koral angavs inte som melodi för en alltför uppsluppen text.

Vid valet av en bestämd koralmelodi kan i huvudsak tre faktorer ha kunnat spela in: melodins utseende, textens art samt den ställning koralen ifråga hade i församlingssången. I det följande skall redogöras för i vad mån dessa faktorer kan korreleras till de koraler, vilka begagnats till skillingtrycksvisor.

Det skulle vara naturligt, att de koraler som använts till folkliga vistexter vore desamma som de, vilka mest brukades i församlingssången. Någon större undersökning av församlingssången i Sverige och av de koraler som i praktiken begagnades har emellertid ännu inte gjorts. För jämförelser med de koraler som använts i folklig vissång kan man därför använda de gradualpsalmer som anbefalldes att sjungas på särskilda sön- och helgdagar. Gradualpsalmförteckningen i GK upptar drygt hundratalet koraler. Många av dem har bara upptagits för ett enda tillfälle, andra återkommer flera gånger under kyrkoåret.

Om man följde rekommendationen att begagna de angivna gradualpsalmerna borde de som upptagits flera gånger också blivit de mest kända för församlingen. Den koral som oftast nämns är *Var man må nu väl glädja sig* (tio gånger). Därefter följer *Kristus den rätte Herren* och *Alle kristne fröjda sig* (vardera sju) samt *Allena till dig Herre Jesu Krist, O Gud förlän mig dina nåd, O Jesu Krist som mandom tog* och *Välsignat vare Jesu namn* (vardera sex gånger). Av dessa koraler är *Var man må nu väl glädja sig* direkt MA för tolv skillingtryckstexter

samt *Kristus den rätte Herren* och *O Jesu Krist som mandom tog* för vardera två visor. *O Gud förlän mig dina nåd* är angiven melodi endast under 1500–1600-talen, medan de övriga av tryckens MA att döma inte begagnats till skillingtrycksvisor.

De koraler, som är mest frekventa såsom MA för vistexter, syns överhuvudtaget inte ha spelat någon framträdande roll som anbefallda gradualpsalmer. *Min själ och sinne lät Gud råda* är direkt MA för tjugutre visor från 1717 och framåt, men förekommer inte alls som gradualpsalm. Det samma gäller *Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd*, som är direkt MA för sjutton visor under 1700-talet. *Ack Herre straffa icke mig* och *O Gud o Gud så from* är båda också MA för ett stort antal skillingtrycksvisor. Den första är upptagen en gång i gradualpsalmförteckningen, den andra inte alls. De anbefallda gradualpsalmerna sammanfaller alltså endast i ringa grad med melodiangivelserna i skillingtrycken. Troligt är, att de till skillingtryck använda koralerna i stället speglar församlingssången såsom den i praktiken gestaltades.

GK rekommenderar också bestämda psalmer för husandakten. Dessa är betydligt flera än gradualpsalmerna, men de oftast rekommenderade sammanfaller inte med de i folklig vissång mest använda. Bror Olsson återger i sin bok *Psalm-boken* som folkbok exempel på psalmer som knutits till husandaktspraxis.¹ Flera av dessa psalmer som sjungits i hemmen har även använts till folkliga visor, t. ex. *Så skön lyser den morgonstjärn*, *Vad min Gud vill alltid det sker* och *Kristus den rätte Herren*. Dessa melodier har emellertid inte mer än andra knutits till skillingtrycksvisor. Att döma av de notiser Olsson sammanställt, förefaller det inte som om det funnits någon mera allmänt utbredd praxis att i enlighet med GK:s rekommendationer välja vissa psalmer framför andra för den enskilda andakten. Det är därför knappast förvånande, att de i GK anbefallda psalmerna inte visar någon påfallande frekvens som MA.

Några gemensamma drag finns inte för de begagnade koralerna, vare sig i fråga om melodiska vändningar eller vad beträffar takt eller tonalitet. En undersökning av koralernas tonalitet och framträdande toner enligt det system som ligger till grund för SVA:s melodikatalog ger inte de till skillingtrycksvisor använda koralerna någon särställning.² Som exempel kan nämnas, att av ca 100 durmelodier i GK ett fyrtiotal har använts till skillingtrycksvisor, av ett trettiotal koraler med dorisk tonalitet ca hälften. Det rör sig således om ungefär samma proportioner. Detsamma gäller om man ser till melodiernas omfång och framträdande toner.

Vanskligare är att försöka fastställa vilka melodiska stildrag som kan ha haft ett estetiskt eller annat värde för folk under en viss tid. Likaså är det svårt att

¹ A.a., s. 28 ff.

² SVA:s system för melodikatalogisering beskrivet i J. Ling & M. Jersild, *A method of cataloguing vocal folk music* (Medd. från Svenskt visarkiv. 21.)

avgöra vilka melodier som kan ha varit lätta att lära för den publik det här är fråga om. En viss uppskattning av melodisk enkelhet eller lättfattliga karaktäristiska motiv låter sig göras, men någon särskild enkelhet, t. ex. begränsat omfång, eller lättfattlighet i melodiken tycks inte speciellt prägla de oftast begagnade typerna. Lättare att undersöka är visornas bruk av sådana koralmelodier, vilkas ursprung anses vara nordiskt och troligen ett folkligt material. Ett flitigt bruk av dylika eventuellt ursprungligen folkliga melodier skulle kunna tyda på att en tradering av meloditypen ägt rum oberoende av koralboken. Av melodierna i GK är drygt hälften av tyskt ursprung.³ Av de övriga är sannolikt åtskilliga svenska eller nordiska och däribland flera folkmelodier. Till skillingtrycksvisor har använts ca 40 % av de sannolikt utomnordiska melodierna. Motsvarande är förhållandet då det gäller melodier ur den andra gruppen. Någon preferens för melodier av nordiskt ursprung märks sålunda inte i koraler som MA.

I några fall finns ett samband mellan textinnehållet i en visa och dess melodiangivelse. Det är tydligt att en viss koral föresvävat visdiktaren redan vid tillkomsten av visan och att också den till koralen knutna psalmtexten ibland inspirerat författaren. Likheter i textbörjan förekommer i vissa fall, t. ex. *Solen går nu åter neder för Sveriges sol har nu gått neder, Du snöda värld farväl för Du skadedrick farväl, Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd för Rätt hjärtelig jag längtar att skiljas härifrån*. Det rör sig här om ett manér som kan föras tillbaka till 1400- och 1500-talen.⁴ Mer generellt innehållsmässiga likheter har uppenbarligen spelat in vid melodivalet när man uppgett *Den blomstertid nu kommer* som melodi för *Vinteren är framliden, O Jesu när jag hädan skall för Var välkommen sista levnadskväll* och *Den ljusa dag framgången är för Si dagen den/ han hållar och skyndar sig bort*.

Avgörande för valet av koralmelodi var tydligen textmetern. Det innebär att av flera koraler med samma textmeter koncentrerades användningen till en koral inom varje grupp. De mest begagnade koralerna representerar i stort var sin textmeter. Nio koraler är direkt eller indirekt MA för tio eller flera visor.⁵ Tre av dessa koraler, vilka är MA för visor i skillingtryck under 1700-talet, är dessutom ensamma representanter för sin kombination av textmeter och taktart i hela koralboken överhuvudtaget. Det gäller *Min själ och sinne lät Gud råda, Jesus är min hägnad* och *O Gud o Gud så from*.

Genom många MA till samma koral kan dess melodityp så småningom bli så känd att man frångått att hänvisa till koralen ifråga och i stället uppgivit någon av de andra visor den använts till. Så är t. ex. fallet med *På dig o Herre käre*, där man övergått från hänvisning till koralen och i stället på 1760–80-talen kallat

³ Melodierna är inte upptagna i Zahn, *Die deutschen evangelischen Kirchenlieder*.

⁴ Likheterna är knappast av det slag att de kan betecknas som parodier eller kontrafakter.

⁵ Se nedan s. 218.

melodin *Jag är en främling bland alla*, till vilken visa koralen i tidigare tryck uppgivits som melodi.

Också vid val av melodi utanför koralområdet syns textmetern ha spelat den avgörande rollen. De mest begagnade melodityperna (hit räknas typer, till vilka sjungits tio texter eller mer) representerar – med ett undantag – var och en sin textmeter.⁶

Ett litet antal MA är uppenbarligen betingade av innehållsassociationer. *Kör upp i Dalom* och *Sen vi i Dalom ha lyckat att träda* har sjungits till samma melodi. Detsamma gäller *Philemon drev ut sina får i en äng* som hänvisar till *Tusslullerilull skällkossan min*. *Förblindade själ fåfänglighets träl* har säkerligen skrivits med tanke på melodin till *Förblindade värld vart rasar din flärd*. Visan om "Norrlands stora fågelhandel" och ett "trogn undersåtars fröjdevkäde" uppges båda skola sjungas som Ostindievisan; alla tre visorna börjar *Ett tusen sju hundra*, och troligen har här både text och melodi till Ostindievisan inspirerat författarna till de båda andra visorna.

I ett par fall kan man räkna med att melodiangivelserna ej står för något melodival av utgivaren eller annan person utan speglar ett redan känt bruk. Det gäller traditionella folkvisor som t. ex. skämtvisan *Bonden stod i lidre*, vilken hänvisar till en annan gammal folklig skämtvisa, *Det var en man i Uppland*.

Det är troligt med en växelverkan mellan textens och melodins popularitet. Texter har skrivits till melodier som varit välkända, och omvänt har spridningen och populariteten hos en melodi befrämjats av kombinationen med ett större antal texter. Här kommer vi tillbaka till textternas betydelse för melodivalet. När det gäller mera komplicerade och ovanliga strofstrukturer har valmöjligheterna varit få eller obefintliga – kanske har man ibland bara känt en enda melodi med vederbörande uppbyggnad. Här ter det sig också särskilt sannolikt, att texten skrivits med direkt hänsyn tagen till en existerande melodi. När det gäller enklare strofschemata har naturligtvis valmöjligheterna från början teoretiskt och väl också praktiskt varit flera. Ovan redovisade undersökningar har emellertid visat, att också i dessa fall ett mindre antal melodier förekommer som MA till ett stort antal texter. De melodier, som sålunda favoriserades, illustrerar en process som man kanske kunde beteckna som *kumulativ attraktion*.

7.1.2 Melodier till skilda textkategorier

I genomsnitt är knappt varannan visa i skillingtryck försedd med melodiangivelse. Frekvensen av dessa fördelar sig emellertid något olika på olika textkategorier. De flesta historisk/politiska visor har MA med undantag för en mindre grupp

⁶ Se nedan s. 218. Undantaget är *Rest haver jag över vatten och land/Så gläd dig du yngling i ungdomen din*.

med kungahyllningar från Gustav III:s tid, där i stället flera är skrivna på samma textmeter som *Gustavs skål den bäste kung*. Nästan alla visor om händelser med lokal anknytning är också försedda med MA. Detsamma är förhållandet med andliga visor (utom psalmer, där bara ett fåtal har MA). Det minsta antalet MA har den speciella grupp som här benämnts "världsliga visor".

Jämförelser mellan de olika textkategorierna och de olika slagen av melodier (främst de båda grupperna koraler och andra melodityper) visar entydlig tendens. Visor som kan uppfattas som världsliga – i ordets vanliga mening – förses också med "världsliga" melodier, medan visor med ett mera andligt innehåll sjungs till koraler. Då det gäller gruppen historisk/politiska visor förekommer till visor om såväl utrikes händelser som visor om inrikes händelser och samhällsförhållanden både koraler och andra melodityper. De sistnämnda dominerar stort, men ingen melodi är speciellt frekvent. Närmare tio visor inom dessa båda kategorier har MA *Rest haver jag över vatten och land*.

För de övriga kategorierna inom den historisk/politiska visan, soldatvisorna och kungahyllningarna, används koralmelodier endast sporadiskt. Flera soldatvisor sjöngs till *MT Gustav Vasa*. För kungahyllningarna anges som regel koralmelodier för visor utkomna med anledning av kungliga personers död, i övrigt uppges både stora melodityperna och sådana MA, bakom vilka de konkreta melodierna är okända.

Visor om händelser med lokal anknytning begagnar till helt övervägande delen koraler. Ett par visor om olyckor från slutet av 1600-talet uppges som melodi *Vänt av min själ att jämra dig*, vars melodi är okänd. Där hänvisning görs till andra slag av melodier än koraler sker detta främst till följande melodityper: *MT Far världen farväl*, *MT Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud*, *MT Förbida Herran Gud* och *MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer*.

Det stora antalet andliga visor i äldre skillingtryck, ca 540 st, är till ca 75 % försedda med MA, och melodier man hänvisar till är till helt övervägande del koraler. De melodier som använts till andliga visor är – förutom koraler – i huvudsak begränsade till några av de stora melodityperna, *MT Förbida Herran Gud*, *MT Far världen farväl*, *MT Förblindade värld vart rasar din flärd*, *MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer*.

De olika kategorierna inom den speciella gruppen "världsliga visor" har däremot en lägre frekvens av MA. I den kategori som i detta sammanhang benämnts "övriga världsliga visor" finns uppgift om melodi bara till ca 25 % av vistexterna. Till viss del beror detta på, att till denna kategori förts de flesta visor av kända författare, vilka bara till en mycket liten del är försedda med MA i skillingtrycken. En enda kategori inom de världsliga visorna skiljer sig vad melodival beträffar från de övriga genom att de praktiskt taget alltid hänvisar till koraler, nämligen

visor om och av blinda. Överhuvudtaget är det påfallande, att visor som skrivits av eller uppgivits vara skrivna av personer ur skillingtrycksköparnas egen krets ofta anger koraler som melodier.

7.2 Melodierna

Av de melodier som använts till de äldre skillingtrycksvisorna är framförallt de stora melodityperna av intresse, eftersom de återger mer spridda och allmänt sjungna melodier. Ser man till de stora melodityperna, dvs de som använts till tio vistexter eller mer, visar det sig att ett tjugutal melodier uppfyller detta kriterium och att sammanlagt närmare 300 visor sjungits till dessa melodier.

Knappt hälften av melodierna utgörs av koraler: *Ack Herre straffa icke mig, Himm riket liknas vid tio jungfrur, Jesus är min hägnad, Min själ och sinne lät Gud råda, Nu tackar Gud allt folk, O Gud o Gud så from, På dig o Herre käre, Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd och Var man må nu väl glädja sig.* Dessa koraler representerar – som ovan nämnts – till största delen var och en sin textmeter. Som framgår av avsnitt 7.1.1 ovan finns ingen artskillnad mellan det urval koraler som begagnats till skillingtrycksvisor och hela koralmaterialet i GK. Inte heller de nio största koraltyperna kan påvisa något karakteristiskt som skulle skilja dem från korallerna i GK i stort.

De andra melodityperna som använts till tio vistexter eller därutöver är följande (textmetern utsatt enligt den text som gett meloditypen dess namn):

MT Barmhärtige Gud ett tacksamhetens ljud 6/222424, aabbcc

MT En herrdag i höjden är bleven besluten (ev. också Sorgen och glädjen de vandra tillsammans) 7/4u44u4224, ababcc

MT Ett tusend sjuhundrade sextiotri 4/4444, aabb

MT Far världen farväl 7/244442, aabbcc

MT Förbida Herran Gud 8/33334443, ababccdd

MT Kulen höst med regn och töcken 8/4u44u44u44u4, ababcedcd

MT Philemon drev ut sina får i en äng 7/43u43u443u, ababccbb

MT Rest haver jag över vatten och land 4/43u43u, abab

MT Sist när på ljuvlig blomsterplan 8/43u43u43u43u, ababcccd

MT Så gläd dig du yngling i ungdomen din 4/43u43u, abab

MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 6/5u5u5u5u5u2, aabccbb

Bara i ett litet fåtal fall kan dessa melodiers direkta ursprung fastställas. Dübens melodi till *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* samt marschen ur Naumanns opera *Gustav Vasa* är de enda konstmusikaliska källor som med säkerhet kan anses som svenska. *MT Barmhärtige Gud ett tacksamhetens ljud* är närmast hämtad

ur Runius Dudaim och är förmodligen av svenskt ursprung. Ur Kingos Aandelige Siunge-Koor togs melodin till *Farväl världen farväl*, som sedan blev en av de stora melodityperna för åtskilliga svenskspråkiga andliga visor. Möjligen har också Kingos *Sorrig og glæde de vandre tilhobe* använts till svenska skillingtrycksvisor.⁷ *MT Sist när på ljuvlig blomsterplan* (folian) kan visserligen ledas tillbaka till en bestämd 1500-talsmelodi, men hur den nådde Sverige är okänt. Den finns i handskrivna källor från samma tid som då den började användas till skillingtrycksvisor. *MT Kulen höst med regn och töcken* får betraktas som en central-europeisk melodi, närmast en melodimodell, ur vilken en självständig svensk typ utvecklats. I övrigt saknas i regel samtida konkreta melodibelägg och i ett par fall är t. o. m. meloditypens utseende okänt. Det gäller *MT Så gläd dig du yngling i ungdomen din* och *MT Rest haver jag över vatten och land*, den senare dock sannolikt en balladmelodi (troligen *Herr Peder och liten Kerstin*).

Några melodier kan möjligen ha införts till Sverige genom sina kombinationer med texter i andliga sångsamlingar. Det gäller *MT Förbida Herran Gud* och *MT Ett tusen sjuhundrade sextiotri* (till texten *Gack varlig min kristen och se på din gång*), åtminstone sistnämnda melodi knuten till en visa som troligen är en översättning.

Livslängden för de stora melodityperna är växlande. Några har begagnats under ett par århundraden, andra har koncentrerats till ett par decennier. I särklass mest långlivade är folian och *MT Kulen höst med regn och töcken*. Folian har såsom melodi till skillingtrycksvisor levt i traditionen från slutet av 1600-talet och lever ännu i nutidstradition. *MT Kulen höst med regn och töcken* har haft sin största spridning under senare delen av 1700-talet men var förmodligen begagnad till skillingtrycksvisor redan under slutet av 1600-talet. Under slutet av 1600-talet infördes också *MT Far världen farväl* i Sverige. Meloditypen användes under hela 1700-talet men med tyngdpunkten på förra delen av århundradet.

Den konkreta gestaltningen av dessa melodier vet man mycket litet om. Traditionsuppteckningarna kan – i den mån de överhuvudtaget återger en äldre tradition – endast ge en vag bild om meloditypens gestaltning i stort. Då skillingtrycksvisan blir rent traditionell och inte längre allmänt sjungen blir också variantbildningen större. Såväl tonalitet som omfång och enstaka intervall kan omformas och några bestämda slutsatser kan därför inte dras om melodins gestaltning under äldre tid. Det är t. ex. möjligt, att den helt övervägande molltonaliteten i det bevarade traditionsmaterialiet från 1800-talet delvis är ett omsjungs-fenomen från detta århundrade. Å andra sidan är övervikten för molltonalitet i de stora melodityperna så påtaglig, att man vågar påstå att denna tonalitet var den förhärskande inom 1700-talets skillingtrycksvisa.

⁷ Jfr s. 168 härövan.

7.3 Skillingtrycksvisornas melodier i förhållande till omgivande visor

Skillingtrycksvisorna har givetvis inte levt i ett vacuum isolerade från andra visor. Framförallt har de levt sida vid sida med andra representanter för den folkliga vissången i den enskilda personens, ortens eller regionens repertoar. Intressant är härvid förhållandet till de egentliga *folkvisorna*. Om man tar balladerna som särskilt evident exempel vet man att de i princip är av medeltida ursprung och att många av dem kan beläggas i traditionen efter år 1800. Dessa har alltså levt parallellt med skillingtrycksvisorna under hela den period detta arbete behandlar.

Förhållandet mellan ballader och skillingtrycksvisor har då kunnat gestalta sig på olika sätt. Beröringen kan ha varit liten – detta gäller särskilt ifråga om de ballader som varit mer eller mindre exklusivt förbehållna en begränsad grupp av traditionsbärare. Balladerna kan själva ha blivit skillingtrycksvisor. Mellan dessa båda ytterlighetsfall kan ha funnits olika nyanser av beröring. Balladmelodiken har under den ifrågavarande tidsperioden säkerligen genomgått en utveckling som delvis skulle ägt rum oberoende av skillingtrycksvisornas existens. Men man kan anta att denna utveckling påverkats och påskyndats av just skillingtrycksvisorna. Framförallt har balladernas införande i skillingtryck lett till en modernisering och förenkling av de gamla melodierna, till en normaliserande likriktning inom balladmelodiken samt slutligen i flera fall till rena melodibytten. Ett gott exempel ger *Hör du lilla båtsman vad jag säger dig*, där en övergång till en modernare melodityp också kombinerats med en textlig omsjungning (omkvädet har ersatts med trallrefräng). Notex. 48 (texttyp *När som jag var ett oskyldigt barn*) ger exempel på den materialskala som också är ytterst vanlig utanför balladen och använd inom den traditionella folkvisans område (molltonalitet men med avsaknad av sexten, oktavomfång, små intervall som mer sällan överstiger en ters). Genom att de tidiga 1800-talsupptecknarna hellre tillvaratog ett ålderdomligare material än samtida populära melodier kan man i övrigt inte räkna med att balladtecknarna återger allmänt sjungna melodier (se notex. 45 och 47).

Till den folkliga vissången hör de *folkliga koralvarianterna*, vilka i viss mening kan sägas vara en motsvarighet på melodiområdet till LT-visorna som textfenomen, dvs utgör traditionella omsjungningar av en i princip auktoriserad och känd urform. Man kunde kanske förmoda, att de koraler som tryckts i skillingtryck oftare skulle återfinnas bland dessa folkliga koralvarianter än andra koraler. Så har emellertid inte varit fallet. Detta slags variantbildning har tydligen haft andra drivfjädrar än skillingtrycksspridning.

Ett samband mellan skillingtrycksvisor och *instrumental folkmusik* kan ibland klart påvisas. Melodier till *Magdalena hon går till sjöarne två* återfinns som instrumental polska, och som ytterligare exempel kan tas de tidigare nämnda polskemelodierna till *Hör du Siri doter min*. Att skillingtrycksvisors melodier i åt-

skilliga tillfällen varit utgångspunkten för instrumentallåtar är mer än sannolikt; en närmare belysning av denna intressanta frågeställning faller dock utanför ramen för föreliggande arbete.

Under skillingtryckens äldre tid var gränserna mellan deras visors melodier och vad närmast får karakteriseras som *konstmusik* flytande. Den tidigare nämnda *Ifrån den dag jag Elisandra* samt Dübens *Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* illustrerar detta. *MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* är uppgiven melodi såväl för ett tiotal skillingtrycksvisor som tillfällighetsdikter och visor tryckta i olika andliga sångsamlingar. Samma förhållande råder beträffande *MT Min dag är all min sol är nederrunnen*, som möjligen är identisk med *MT Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer* (jfr kap. 6 under denna melodityp).

Som en kategori för sig står f. ö. de andliga sångsamlingarna av dissenterkaraktär. Dessa står skillingtrycksvisorna mycket nära, och det har visat sig att MA i dessa tryckta sångsamlingar ofta sammanfaller med de mest frekventa MA i skillingtrycken. Det gäller såväl koraler (t. ex. *Min själ och sinne lät Gud råda* och *Var man må nu väl glädja sig*) som *MT Förblindade värld vart rasar din flärd* och *Förbida Herran Gud*.

3.4 Något om utvecklingen efter 1800

Det tycks vara höjt över varje tvivel, att de genom skillingtryck lanserade visorna till största delen är beroende av trycken för sin existens och ej har någon större förmåga till liv enbart genom muntlig tradition.

För att få en uppfattning om en visas liv efter det att sista trycket utkommit (och alltså om dess liv oberoende av trycken) bör det kunna vara lämpligt att sammanställa tidpunkten för sist utkomna tryck och för sista melodiuppteckningen. Resultatet av en sådan undersökning ger vid handen, att det finns en tydlig tendens till att visorna dör ut med den generation som köpt dem.

Av stort intresse är givetvis att se vilka visor som trots allt bevarats längre tid efter sista gången de ingått i skillingtrycken och söka bestämma vilka faktorer som bidragit till att så kunnat ske.

Ätminstone tre visor har tydligen levt kvar tack vare att de haft en speciell funktion. *Ack ljuvlig tid när trån på marken bära frukt* har använts som Valborgsmässosång i Skåne, där den sjungits långt in på 1900-talet. *Guds son är född i Betlehem* är upptecknad från skilda delar av landet. Den har begagnats som stjärnsång på annandag jul. *Gustafs skål* är kanske det bästa exemplet på hur en visa bevarats tack vare sin framförandep Praxis, nämligen i detta fall som danslek. Visan utkom första gången i tryck 1772 och fick visserligen snart stor spridning – den gjorde bra propaganda för Gustaf III – men sista trycket utkom redan 1782. Som danslek har den varit vanlig långt in på 1900-talet och inspelats i skilda

landskap. Till den bellmanska melodin har då påkopplats ett text-”tralala” till en polskartad melodistump. Visan *Kom lustig kammerat kom lustig med oss* är en sjömansvisa, och anknytningen till en särskild traditionsmiljö – sjölivet – torde vara orsaken till att den levt kvar; den har upptecknats efter två sjömän.

Somliga syns ha behållits i vissa trakter därför att deras innehåll haft eller fått anknytning till trakten ifråga. Det gäller t. ex. *Begynna jag vill en visa så gill*, utkommen i tryck 1775–1790. 1900-talsuppteckningar är gjorda av denna visa i Rättvik och Boda. Visan handlar om en s. k. kolbonde i Kopparbergslagen, vilket nog orsakat att den hållit sig kvar i traditionen där. I detta sammanhang kan även nämnas *Vackra jungfru lilla vänsko*, vars sista tryck utkom 1896. Här finns knappast bevis för muntlig tradition, men den stora spridning visan haft i sen tid i Svenskfinland kan förklaras genom dess innehåll (den handlar om ”Finn-gubbens frieri” och parodierar en finnes försök att tala svenska).

Det är påfallande att förhållandevis många visor upptecknats i Aboland under senare tid, och det kan diskuteras om det här rör sig om ett reliktområde eller ej. Man får dock här ta hänsyn till den geografiska uppteckningsintensiteten. Stora insamlingsaktioner i svenska Finland har visat att det här funnits en utbredd vis-sång. Liknande undersökningar har emellertid aldrig gjorts i samma grad i Sverige. Men det är möjligt att en likartad aktion i Sverige skulle kunnat ge ett större vismaterial än det vi nu förfogar över.

Summary

The melodies of Swedish broadside songs before 1800

This dissertation is based upon a complete survey of Swedish broadsides up to the end of the 18th century. The aim of the investigation is to trace the tunes of the songs printed in broadsides. As these do not include music but often give tune directions, all those directions are listed by the author. In many cases a rather intricate network of directions may be constructed. At one or more points in such a chain it is, in many cases, possible to find a specimen of the actual tune intended. In Sweden, however, there are but few records of this kind of popular music before the 19th century. The actual musical records are generally taken from oral tradition and belong to a period considerably later than the broadsides themselves. This means that they must be carefully examined as to their value as sources for tunes from the 16th, 17th and 18th centuries.

In the *Introduction* the author briefly presents the character of the broadside prints and describes the main contents of each part and chapter of the book.

The book is divided into two parts, of which the first one is made up of seven separate chapters.

Part One

Chapter 1. *Broadsides and popular song*

This short chapter is of a programmatic character. It contains a discussion of some basic terminological concepts, e. g. *folk song* and *popular song* (1.1). A short review of the rather limited previous research in the field is also given (1.2). Finally the importance of the broadsides for the study of popular song is explained and stressed (1.3).

Chapter 2. *The broadsides*

In Swedish folk music research the term *skillingtryck*, here translated broadside, is used to designate a printed leaflet containing song texts and intended for sale to the general public. The format is usually octavo, less commonly quarto, consisting of a sheet folded to make eight pages, or in rare cases four or sixteen pages. The term *skillingtryck* alludes to the price of a copy in Swedish currency and cannot

have come into use until 1776, when the coin *skilling* was introduced in Sweden. Probably the term dates from the early 19th century.

The English counterpart of the printed songs usually consists of a single sheet, printed on one side only. It is called a *broadside* or *broadsheet* on account of its size. German printed songs are much closer to the Scandinavian ones in size and appearance. They are called *Flugblatt*. The English and German terms are used in a wider sense and include printed leaflets on sensational events or containing contributions to debates on topical questions. In Denmark the term *flyveblad* is used in addition to *skillingstryk* and *skillingsviser*.

The typography of the Swedish broadsides is plain. Sometimes they are embellished by a woodcut or, during a later period, a lithograph. Most broadsides have a separate title-page with titles such as "Four new songs" or "A new and excellent song" or the like. On an average the broadside contains three song texts. Music is never included, but tune directions are very common. The songs were usually printed anonymously.

The broadsides must be distinguished from verses printed in homage of private persons on special occasions, and also from songs printed under the author's name. These might sometimes have the outward appearance of a broadside. As a rule they were more expensively manufactured, in quarto or folio, and printed in small editions intended for a limited number of readers. Verses on the occasion of a wedding or a funeral are examples of this kind of printed material.

There are certain kinds of printed verse which have not formerly been counted as broadsides. This applies mainly to the kind of poems about royalty which were **not primarily meant as a homage**, but rather as political propaganda intended for distribution among the people. On account of their plain typography, their format, and the tune directions for popular melodies these ought to be considered as broadsides.

Broadsides were produced in Sweden for about 350 years. The earliest broadside preserved is dated 1583. The production was at its peak around 1800 and in the early 19th century. In the 1910's and 20's the broadsides gradually became hit-song books, etc. The broadside period might be considered at an end when the songs printed are no longer issued on a single folded sheet, but become sewed or glued booklets with a separate cover.

During the early period most of the printers, who at the time were rather few, produced broadsides as well as other printed material. Gradually the production of broadsides was taken over by a number of specialized printers. Most of the broadsides are dated and carry the printer's name. In the 18th century a large number of the broadsides are without date. Instead they state that they were "printed this year" or "printed quite recently". The number of copies to an edition

is practically unknown, but the amount of copies preserved gives a hint. A total of over 20 000 broadsides have been preserved, of which about 170 date from the 17th century and two to three thousand from the 18th. The largest collections of broadsides are in the Royal Library in Stockholm and in the Uppsala University Library.

The greater part of the broadsides were sold in the country by peddlers, who also could teach their customers the tunes of the songs. They might also have supplied the printers with information about songs that ought to be printed.

A prerequisite for the sale of broadsides was that the would-be customers could read. From the middle of the 17th century government subventions were paid out to provincial schools. The Church Law of 1668 requires that the ability to read be general, and towards the end of the century it was quite widely spread in some parts of the country. In 1723 certain directions for the education of children were issued. Before that the initiative had always come from the Church and been mainly concerned with religious instruction, but now the state began to take over the responsibility. Towards the end of the century there are decrees concerning particular school-buildings, parish schools, and pauper schools. There is every reason to believe that from the 18th century onwards there was a large public for the broadsides, something that the rapid increase in the production gives further testimony of.

Chapter 3. *The song texts*

Early Swedish broadsides have not so far been divided up into groups according to their contents. Part of the large collection of broadsides in the Royal Library in Stockholm is to a certain extent arranged after the subject of the texts, but the classification has been done according to what the title page says about the contents. Very often the title only refers to the first song on the broadside sheet, which was considered the main piece. Furthermore, the part of the collection thus classified only contains broadsides printed in the 18th century and later.

A first division may be made between *folk songs* and *songs which have been primarily introduced by the broadsides*. The folk songs were collected from already existing oral tradition, while the other songs were first presented in and transmitted by the broadsides. In a few cases certain folk song types may have been introduced through a broadside, while songs belonging to the other category in exceptional cases may have existed in local tradition before being printed. In the broadside itself no distinction is of course made between these two kinds of songs. The folk songs are called "love songs", "historical songs", "religious songs" etc., according to their subject. The titles may vary from one broadside to another. Where the folk songs are concerned there exist type lists which have been in use

among Scandinavian folk music scholars. The following folk song categories are **represented in broadsides**: medieval ballads, later songs in the style of the ballads, jocular songs, and singing games. Children's songs appear in broadsides only after 1800. As soon as a folk song has been printed in broadside it becomes a broadside song, just like any other song published in this way. The printed text may supplant variants existing in oral tradition, it may have no influence whatever on the tradition, or it may influence traditional variants without actually supplanting them. As opposed to songs originally introduced by broadsides, folk song types in broadsides may be issued in several different versions, designed as variants of the type in question. These variants, often quite different from one another, may in their turn effect the development of new variants. In this the folk songs differs from the songs primarily introduced in broadsides, which rarely develop into variants.

The types of songs introduced in broadsides have been divided here into **groups** according to the title or presentation give in print, as far as any is **given** at all. This incidentally means that a song of a general religious content and without an explicit connection with any particular event still may be ranged in the group of, for example, songs about criminals, because in a broadside it has been stated to have a connection with such a person.

A large number of songs have titles which do not specify their contents, but only provide a very general heading such as "religious song", "love song", or a description such as "new", "jolly", or "edifying". These songs have, as far as possible, been classified in the categories listed below. The religious songs have been divided into "Hymns" and "Other religious songs". By "hymns" is meant the fairly constant repertoire of church songs included in the large number of hymnals published from the 1530's up to 1695, when the first authorized Swedish Hymn Book was issued. In the broadsides no distinction is made between "hymns" and "religious songs"; other headings are used for them, too.

The songs introduced by broadsides have been divided into the following groups, based upon the subjects of the songs:

Songs directly related to particular events or social conditions

Historical or political songs

- Songs about wars or political events abroad
- Songs about public affairs in Sweden or about social conditions
- Soldiers' songs
- Songs celebrating royalty

Songs about local events

- Songs about criminals
- Songs about accidents
- Songs about miracles

Songs with no relation to particular events or social conditions

Religious songs

Hymns

Other religious songs

Secular songs

Love songs

Songs about courtship and marriage

Pastoral songs

Sailors' songs

Songs about and by blind people

Other secular songs

A considerable part of the songs printed in broadsides are written by wellknown Swedish poets, although in general without their consent. Their names hardly ever appear in the broadsides. A list of such songs, arranged according to authors, is given on pp 62-67.

Chapter 4. *The sources of the tunes 1 - a general evaluation of the sources*

This chapter deals with the tunes cited for songs in broadsides and with the various kinds of sources for these tunes. A tune direction occurs as early as in one of the oldest broadsides preserved, dated 1583. The use of tune directions continues to a larger or lesser extent for as long as broadsides were produced. Printed music was for a long time much too rare and expensive for the average broadside buyer, who, furthermore, could not read musical notation. To a large extent the tunes sung to songs in broadside were already well known or easy to learn from ballad mongers, for example. The older broadside songs belong to a period when contrafactum and parodies were much in use in all musical genres. No sharp distinction was made between "religious" and "secular" tunes. Of the approximately 2 000 songs known in broadsides before 1800 about half have a tune direction in one or more of the editions where they appear. There is also a small number of songs to be sung to "its proper tune" or some other blind direction like that. In most cases the same tune direction follows the song from the printing and through all reprints. It does occur that different tunes are cited for the same text, but this is unusual. A tune direction can be used to ascertain the popularity of a tune during a certain period, but it must be noted that if a song was much in demand and was reprinted several times, all the other songs in the original broadside were often reprinted at the same time, although less popular. If, on the other hand, the same tune direction was kept for a song when it was reprinted in a new combination with other songs this would imply that the tune had kept its popularity.

The collections of hymns are definitely the largest source for the tunes of the broadside songs. The tunes of the hymns were to a large extent generally known and often used, and the collections of hymns have therefore become an important source of popular tunes. Songs noted down from oral tradition are also sources for

traditional tunes. It is true that they date from the period after 1800, but they must still be considered in connection with the early broadside songs, as they may reproduce an old tradition. Manuscript collections of songs and music from the 17th and 18th centuries provide direct as well as indirect sources for the tunes of the broadside songs. The tunes are not included in the collections in their capacity of tunes for broadside songs, but the collections give proof as to what tunes were popular and widely known at that period. The more often a certain tune occurs in these collections the more probable it is that it was familiar also to the buyers of broadsides.

Chapter 5. *The sources of the tunes 2 – an account of the contents in the main sources*

In this chapter an account is given of the musical sources that may be regarded as undoubtedly traditional; i.e. the material in the collections of hymns from the 17th century, the notations for *psalmodikon*, and the material noted down or recorded on tape from oral tradition. All these are also listed in part 2 under the various song texts.

Some twenty collections of hymns in manuscript have survived from the 17th century, collections containing tunes for strictly strophic hymns in Swedish, i.e. songs that might have been published in broadsides or cited as tune directions for other songs in print. Some of these manuscripts only contain a few hymns, others are more comprehensive. The latter are of the greatest importance for the early broadside songs; they provide direct as well as indirect sources for their tunes.

Of the large number of printed hymn books, about 200, published before 1695 only a few contain music. The earliest known hymnal with music was printed in 1586, and in all approximately 20 such hymn books were published. Of these, however, only three have tunes for hymns proper.

The chorale book for the first authorized hymn book of 1695 was published in 1697 and included 413 hymns. 253 of these are provided with their tunes (vocal parts with a thorough bass), and the remainder have directions cited for other tunes in the book. About 30 hymns printed in broadsides are to be found in the chorale book, most of them published for the first time before the publication of the Hymn Book. Quantitatively speaking the chorale book is the most important source for the tunes of early broadside songs. As many as about 100 of its melodies are cited as tune directions for approximately 400 songs.

The particular kind of musical notation for the *psalmodikon* is connected with the musical instrument of this name. The *psalmodikon* was a very simple instrument (a kind of monochord). A small number of broadside songs in the 1840's and 1850's were provided with this kind of musical notation.

The noting down of tunes from oral tradition began rather late in Sweden. Song

tunes in any considerable number are preserved only from the early 19th century onwards, and not until the end of that century did a systematic noting down of traditional instrumental music start. When the interest in folk songs was roused for antiquarian reasons at the beginning of the 17th century, it was mainly the old "heroic ballads", the medieval ballads, that were looked for. There are quite a number of song texts that were noted down in the 17th century, but only occasional traditional tunes from the 17th and 18th centuries. In the 18th century the interest in collecting traditional songs was on the wane, only to grow strong again by 1800. The attention was still mainly given to the ballads, but now the tunes were noted down, too. In the 1830's and 1840's other kinds of folk songs began to be collected, and in the latter part of the century a scholarly collecting activity started.

In the Swedish parts of Finland the collecting of traditional folk songs started much later than in Sweden. It was begun at the middle of the 19th century, but it was only in the 1860's and 70's that collections of a more considerable size were created. The Finnish 20th-century collections of Swedish traditional songs have, compared to the Swedish ones, a high rate of early broadside songs, and are therefore of great value in the study of the Swedish material as a whole.

Chapter 6. *The melody-types*

This chapter treats the melody-types used, or probably used, for songs in broadside before 1800. No genetic examination of the types is undertaken, however. Knowledge of the tunes used is built partly on tune directions and partly on material in the sources enumerated in chapter 5. The aim is mainly to account for the melody-types used for several song texts and to decide during what period they have been in use.

The tunes used for hymns do not usually give much trouble as to determination of melody-type, while songs recorded from oral tradition constitute a very mixed group. A small part of them can undoubtedly be classified as to type. It is also clear that some of them belong to a small group of tunes that reproduces a tradition dating from before 1800, and some to a larger group which as certainly represents newer types of tunes. Most of the records from oral tradition cannot be determined as to type, as they lack the necessary characteristics or belong to a melody-type without known parallels.

Apart from traditional sources a selection of tunes from early manuscripts or printed sources has been used for comparison. This material might shed light on the use of a melody-type in other connections than that of the broadside song, confirm the otherwise uncertain attribution of a tune to a certain text, or serve as record for the existence of a melody-type during a period which lacks records from

oral tradition. As comparison an account is given of tune directions in a selection of other sources: early printed hymnals, collections of religious songs from the 18th century, various printed songs and verses from the 17th and 18th centuries, and song collections in manuscript from the same period.

Two clearly defined groups can easily be discerned in the material: directions for *dance tunes* and for *hymns*. The rest of the material is very disparate, and has therefore been grouped under the heading *other melody-types*.

The directions for *dance tunes* (bourée and minuet, for example) make a very small group. They appear as tune directions in broadsides from the 1620's onwards. Probably no particular tune was referred to; the direction only meant to give information of the general character and rhythm of the melody.

The *hymns* cited as tune directions for broadside songs are to be found in Swedish chorale books. In the 18th century the direction for a hymn tune as a rule refers to one particular melody, while in the 16th and 17th centuries several melody-types can be used for a certain hymn text in broadside, or for a text cited as tune direction.

One tune direction only cannot always be regarded as sufficient proof of the constant use of a tune in combination with a certain text. Those hymns that the broadsides constantly refer to in the 17th and 18th centuries, and which thus are direct sources of tunes for broadside songs, are all to be found in the Chorale Book of 1697. This Chorale Book is cited *GK* in the list.

The section about the *other melody-types* is mainly concentrated on an account of the melody-types known to be most widely disseminated and best known. Knowledge of these types is taken mainly from the tune directions. The largest melody-types have been examined and named after the song the tune directions mention. They are listed alphabetically; *MT* stands for melody-type.

After this follows a discussion of the small number of tunes recorded which certainly represent tradition from the time before 1800. The chapter ends with charts of the song texts which can be connected by their tune directions (= *MA*). The tune directions are traced by arrows and the date when they first appear in broadside is stated.

Chapter 7. *Texts and tunes – some conclusions*

This chapter deals with the principles behind the choice of tune directions for particular songs and groups of songs. Investigations show that the metrical form plays a decisive part. The author relates the character of the tunes to the style and contents of the texts with which they were combined. Furthermore the tunes of the broadside songs are briefly discussed as to their contextual position among other kinds of songs. Finally a short survey is given of the fate of the broadside songs of the period in question met with after the year 1800.

Part Two

Part 2 consists of a list of all the song texts. It is meant partly as a collection of facts concerning the songs and their tunes, and partly as documentation of the material used for part 1. The basis of the list is songs printed in broadside before 1800, their tune directions, and records of the actual tunes from the sources accounted for in chapter 5.

The songs text and/or the tunes cited are listed alphabetically and set in semi-bold print. For every song that has itself been printed in broadside and not only cited as a tune direction the year of its first appearance in print is quoted on the same line.

After the song and/or tune given as a headline, particulars are listed in the following order:

MA

Tune directions cited for the song in broadsides up to 1830. When a great number of dates are fairly evenly distributed over a certain period, only the first and last years are given.

MA för

Other song texts for which the songs in question is cited as a tune direction.

Tablånummer

Reference for texts and tunes included in the charts in chapter 6.

Psalmmodikonnoter

States the year a tune is notated for psalmmodikon.

Koralmel.

States the appearance of a song or tune direction in a collection of chorales. Finnish chorale manuscripts are not listed separately. When a tune appears in one of those manuscripts reference is given to *Schalin förteckning* (= O. B. Schalin's list in *Kulthistoriska studier* I, 1946, p. 82 ff).

Uppt. ur muntl. trad.

Tune noted down from oral tradition. Swedish collections are listed first, then follow notations made in Finland and Esthonia in chronological order. If possible the time and place of recording are stated. One line of print is usually equivalent to one tune recorded. Only when several tunes are recorded in the same year and place are they put together on one line. For abbreviations of sources under this headline, see chapter 5. Further particulars about the sources are also given there.

Insp. ur muntl. trad.

Tape recordings from oral tradition, geographically and chronologically listed with the time and place of recording stated as above.

The songs are identified by the first line of text, usually in the form cited on the title-pages of the broadside. The first line of a song text might differ somewhat from one edition to another. The oldest form is always given here. If two words are used alternatively in the same issue, both alternatives are given (Det/Där . . .). If a certain word only appears in some versions of the first line before 1800 it is given within brackets.

The designations *uå* and *def. tr.* stand for *without date* and *deficient copy*.

Källor och litteratur

I nedanstående förteckningar upptas som källor endast sådana som jag själv direkt använt, däremot inte de vars innehåll är mig bekant genom olika register och kataloger vid SVA: äldre personaltryck, vistryck med utsatt författarnamn samt vissa handskrivna visböcker.

Otryckta källor

Kungliga Biblioteket, Stockholm (KB)

S 163 Svenska Folkmelodier, redigerade af E. Drake

S 173 Tvåstämmigt tecknade danser m. fl. melodier

S 228 Partitur för instrumentalmusik

Vs 2 Handskrifterna till Arwidssons Svenska fornsånger

Vs 3 G. O. Hyltén-Cavallius & G. Stephens, Samling af svenska folkvisor, etc.

Vs 4 G. O. Hyltén-Cavallius, Samling af svenska folkvisor

Vs 126 Bref och papper rörande utgifningen af Geijers och Afzelius Svenska folkvisor

Kungliga Musikaliska Akademiens bibliotek, Stockholm (MAB)

Dansböcker

Kronofogdarne. Lyrisk comedie i tre acter, sångpartitur i avskrift av J. Flodmark

J. G. Naumann, Gustaf Wasa. Lyrisk tragedie i tre acter

Hdskr. 254 Musikaliska Akademiens insamling af folkmelodier

Kungliga Teatern, Stockholm

Bobis bröllopp. Lyrisk comedie i 3. acter, klaverutdrag i avskrift av J. Flodmark (f. n. dep. i MAB)

Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens bibliotek, Stockholm (KVHAA)

L. Borgström, Uppteckningar af Folkvisor mest från Vermland

R. Dybeck, Folk-lore I-V

Folkvisor m. m. samlade i Göthiska Förbundet

M. H. Hultin, Reseberättelse 1852

L. Chr. Wiede, Folkvisor, konceptsamling i 4 buntar

Musikhistoriska museet, Stockholm (MM)

N. Anderssons samling (D 29)

O. Croneborgs samling

J. Enningers samling

E. Olssons samling

C. E. Södlings samling

Kalmar musikhandskrift 1-2 (dep. av Kalmar högre allmänna läroverksbibliotek)
Spelmansböcker. Ser M, Ma (delvis dep. av MAB), D

Nordiska museet, Stockholm

Etnologiska undersökningen, div. acc. nr.

Hammarstedtska arkivet

Svenskt musikhistoriskt arkiv, Stockholm (SMA)

Mikrofilmsamlingen

Svenskt visarkiv, Stockholm (SVA)

Kgl. Gustav Adolfs akademins och Radiotjänsts folkvisepristävling

Fonogramsamlingen

Div. acc. nr.

Register och kataloger

Kopiesamlingen

Mikrofilmsamlingen

Sveriges Radio, Stockholm (SR)

Inspelningsarkivet: folkmusiksamlingen

Uppsala universitetsbibliotek (UUB)

Ihreska samlingen, (236) Samling av musikstycken i orgel-tabulatur och notskrift

R 623 P. A. Säre, Gotländska samlingar I-VI

Vok.mus. i hskr., div. nr

Dialekt- och folkminnesarkivet, Uppsala (ULMA)

351 D 11 A. Bondesons samling

19904 L. Johanssons samling

11642 E. Övergaards samling

Div. acc. nr.

Fonogramsamlingen

Lunds universitetsbibliotek (LUB)

Avd. musik, Cantional eller sång book

J. Cronholm, Notebok (Em. Wensters donation. Lit. Å 4)

I. Wahsbom, Notbok

E. Wrangel, Alfabetiskt register öfver svenska visor populära o. 1650-1750

Dialekt- och ortsnamnsarkivet, Lund (LAL)

Föreningen för Smålands minnen (dep.)

Div. acc. nr.

Etnologiska institutionen med folklivsarkivet, Lund (LUF)

Div. acc. nr.

Institutet för folklöre, Göteborg

Västsvenska folkminnesföreningens samlingar (VFF)

Institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola (universitetet) samlingar (IFGH)

Liungmansamlingen

Dalarnas museum, Falun

Div. acc. nr.

Hallands museum, Halmstad

Lars Adlerkulls samling

Stifts- och gymnasiebiblioteket (f. n. i Stagneliusskolan), Kalmar

4 a A. L. Silvius' samling

Kalmar läns museum, Kalmar

Helena Catharina Swabilius, Visbok (inv. nr. 11.921)

Kyrkoarkivet i Ledberg

P 4 Den s. k. Ledbergshandskriften

Stifts- och landsbiblioteket, Linköping (Linköping SLB)

B 151 : 2 J. H. Wallman, Topographica Smolandiae

Stadsbiblioteket, Norrköping

Finspongarkivet, acc.nr. 9096, 9098

Kyrkoarkivet i Roslagskulla

P 1 : 1 Den s. k. Roslagskullahandskriften

Stifts- och landsbiblioteket, Skara (Skara SLB)

10 G. Blidström, Menuetter och polska dantzar

468 Hedvig Mörner-Ekeblad, Notbok

Landsarkivet, Vadstena (Vadstena LA)

Alem P : 4 (tidigare P : 1)

Landsarkivet, Visby (Visby LA)

Musiksamlingen : Kyrkomusik 9 : 1

Stifts- och landsbiblioteket, Västerås (Västerås SLB)

Be 30 En sång- och notbok [...]

Stadsbiblioteket, Örebro

P. A. Molins samling

Jämtlands läns bibliotek, Östersund

Brita Strobill, Notbok

Helsingfors universitetsbibliotek, Helsingfors

C III 36 Henricus Strigelius' graduale och koralbok från Ilmola (Ilmajoki)

Svenska litteratursällskapets i Finland folkkultursarkiv, Helsingfors

Föreningen Brages i Vasa samlingar (kopia)

Svenska litteratursällskapets i Finland samlingar, div. acc. nr.

Bandarkivet

Folkloristiska institutionen vid Åbo akademi, Åbo

Föreningen Brages arkiv (dep.)

J. O. I. Ranckens samling

Div. acc.nr.

Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn (KB, Köpenhamn)

R. Nyerups papper, additamenta 65 4:o. Svenska visuppskrifter meddelade av bl. a. C. B. Rutström

Tryckta källor och litteratur

- Afzelius, A. A.*, Afsked af svenska folksharpan, med bidrag till svenska folksångernas historia. Melodierna harmonierade af E. Drake. Sthlm 1848.
- [– & *Ahlström, O.*], Traditioner af svenska folk-dansar. 1–4. Sthlm 1814–15. (Fotografiskt nytryck. 1972.)
- se *Geijer, E. G. & Afzelius, A. A.*
- Andeliga wijsor om hwargehanda materier, se (*Tolstadius, E.*)
- Andersson, Otto*, Finländsk folklöre. Tidig kalevalaforskning och Finlandssvensk insamlingsverksamhet. Sthlm 1967. (Skrifter utg. av Svenskt Visarkiv. 4.)
- Folkvisor. 1. Den äldre folkvisan. Hfors 1934. (FSF 5: 1.) (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 246.)
- Spel opp I spelemänner. Nils Andersson och den svenska spelmansrörelsen. Sthlm 1958. (Nordiska museet.)
- ”Svenska fackeldansen” i Finland. (Brage 3, 1908, s. 36–54.)
- Arvason, A.*, Psalmen ”Eja mitt hjärta” i dess äldsta danska och svenska form. (Svensk teologisk kvartalsskrift 32, 1956, s. 1–11.)
- Arwidsson, A. I.*, Svenska fornsånger. En samling af kämpavisor, folk-visor, lekar och dansar, samt barn- och vall-sånger. 1–3. Sthlm 1834–42.
- Asplund, K.* Brittiska ballader och visor i svensk tolkning. Med inledning och kommentarer av Bengt R. Jonsson. Sthlm 1972.
- Atterbom, P. D. A.*, Nordmansharpan. Svenska fornsånger. Samlade. (*Atterbom, [P. D. A.]*, Poetisk kalender för år 1816. Utg af Atterbom. Ups. [1815], s. I–LXIV, 1–144.)
- Belfrage, E.*, 1600-talspsalm. Litteraturhistoriska studier. Lund 1968. (Akad. avh. Lund.)
- Bellman, C. M.*, Skrifter. Standardupplaga utg. av Bellmanssällskapet. 1–12. Sthlm 1921–74.
- Berg, Maria*, Folkdikter af Maria Berg eller Pali-Maja (pseud.). Efter hennes död samlade och utg. af I. Eriksson-Smeds, under medvärkan af J. O. I. Rancken. Nikolaistad 1882.
- Bergel, S.*, se *Geijer, E. G. & Afzelius, A. A.*, Svenska folkvisor.
- Berglund, P.*, Från då till nu och till sedan. U. o. 1974. (Stencil. Ex. i SVA).
- Bergström, R.*, se *Geijer, E. G. & Afzelius, A. A.*, Svenska folkvisor.
- Bjersby, R.*, Traditionsbärare på Gotland vid 1800-talets mitt. En undersökning rörande P. A. Säves sagesmän. Upps. 1964. (Skrifter utg. genom Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala. Ser. B: 11.) (Akad. avh. Uppsala.)
- Blomberg, A.*, 10 polskevarianter. (Sörmlandslåten, april 1969, s. 23–28.)
- Boberg, S.*, Gustav III och tryckfriheten. 1774–1787. Sthlm 1951. (Akad. avh. Göteborg.)
- Bohlin, F.*, Olaus Ericis sångbok. En handskriven liber cantus i Gamla Uppsala kyrkoarkiv. Utg. med inledning. Upps. 1967. (Laurentius Petri-sällskapets urkundserie. 8.)
- Bolander, N.*, Samfund och sångbok. Studier i 1800-talets religiösa strömningar i Sverige med särskild hänsyn till nyevangelismen och dess sångdiktning. Sthlm 1954.
- Bolte, J.*, Zum deutschen Volksliede. (Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 14, 1904, s. 217–223.)
- Borgström, L.*, Berättelse öfver en resa i Vermland sommaren 1845. Utg. samt försedd med biografisk inledning av E. Nygren. Karlstad 1915. (Värmland förr och nu 13, 1915, s. I–XV, 1–164.) (Äldre Värmlandsbeskrivningar. 1.)
- Brage, folkvisor från Svenskfinland arrangerade för blandad kör. Hfors 1922.
- Brandell, G.*, Svenska undervisningsväsendets och uppfostrans historia. 1–2. Lund 1951.
- Bring, S. E. & Kulling, E. R.*, Svenska boktryckareföreningens 50 år. Sthlm 1943.
- Broman, S.*, Den svenska musikkforskningen 1750–1900. Lund 1927. (Akad. avh. Lund.)
- Burger, E.*, Deutsche Kirchenmelodin in Schweden. Ein Beitrag zur Geschichte der schwedischen Reformation. (Kyrkohistorisk årsskrift 32, 1932, s. 105–271.)
- Bylin, Thyra*, Erik Olsson-Äcke. En levnadsteckning. Östersund 1956.

Bäumker W., Das katholische deutsche Kirchenlied in seinen Singweisen von den frühesten Zeiten bis gegen Ende des siebzehnten Jahrhunderts. 1-4. Freiburg 1886-1911. (Fotografiskt nytryck. 1962.)

Bødker, L., Folkviser. Et bidrag til terminologiens forhistorie. (Folkloristica. Festskrift till Dag Strömbäck 13/8 1960, s. 273-282.) (Åven: Saga och sed 1960, s. 97-106)

Böhme, F. M., Altdeutsches Liederbuch. Volkslieder der Deutschen nach Wort und Weise aus dem 12. bis zum 17. Jahrhundert. Leipzig 1877. (Fotografiskt nytryck. 1966.)

- Volkstümliche Lieder der Deutschen im 18. und 19. Jahrhundert. Nach Wort und Weise aus alten Drucken und Handschriften, sowie aus Volksmunde zusammengebracht mit historisch-kritischen Anmerkungen versehen und hrsg. Leipzig 1895.

- se *Erk, L. & Böhme, F. M.*

Carlsson, A., Böcker i bohusslänska bouppteckningar 1752-1808. [Gbg] 1972. (Akad. avh. Göteborg.) [Stencil.]

Carlsson, I., Olof Dalin och den politiska propagandan inför "lilla ofreden". Sagan Om Hästen och Wår-Wisa i samtidspolitisk belysning. Lund 1966.

Collijn, I., Sveriges bibliografi. 1600-talet. Bidrag till en bibliografisk förteckning. 1-2. Upps. 1942-46. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet. 10: 19-23.)

- Sveriges bibliografi intill år 1600. 1-3. Upps. (1) 1934-38, (2) 1927-31, (3) 1932-33. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet. (1) 10: 14-18, (2) 10: 5-9, (3) 10: 10-13.)

Columbus, S., Odæ sveticæ. Thet är, någre werldsbetrachtelser, sång-wijs författade. Sthlm 1674.

C[reiman], A., Wederqweckande siäla-ro, eller: hundrade andelige sånger, hwar igenom en christtrogen siäl kan upväckas til gudelig andacht... Sammansatte af A. C. Sthlm 1737.

Dahlberg, T., "Till Österland vill jag fara" - "Na Oostland wil ik varen". Zur Geschichte des sog. Ostlandliedes. (Niederdeutsche Mitteilungen 28, 1972, s. 5-60.)

Danmarks gamle Folkeviser. Udg. af S. Grundtvig [m. fl.]. D. 1-10: Tekst. D 11, h. 1 ff.: Melodier. Kvn (1-10) 1853-1965, (11: 1 ff) 1935 ff. (1-10 fotografiskt nytryck. 1967.)

Davidsson, A., Johan Dillner. (Sohlmans musiklexikon 1, 1948, sp. 1130-1131.)

- Studier rörande svenskt musiktryck före år 1750. Upps. 1957. (Studia musicologica Upsaliensia. 5.) (Akad. avh. Uppsala.)

Dencker, N., Then frantzöske melodien Greddlin i nordisk tradition. (SvLm 1961, s. 131-151.)

- Gamla bergsmansvisor. (Med hammare och fackla 2, 1930, s. 155-166.)

- Gamla visor till en daldansmelodi. [1]-2. (Dalarnas hembygdsförbunds tidskrift 8, 1928, s. 62-71; 9, 1929, s. 81-91.)

- De karolinska koralernas användning till skillingtrycksvisor på 1700-talet. (STM 20, 1938, s. 131-156.)

- Melodien till Klippingshandskar. (Studier och uppsatser tillägnade Otto Andersson 27/4 1929 = Budkavlen 8: 2, 1929, s. 52-66.)

- Musiknotiser i 1600-talets verser. (STM 12, 1930, s. 53-73.)

- Skålarernas musik. En sörmländsk brudskålsmelodi med gelikar och stamtavla. (Fataburen 1932, s. 27-40.)

- Svenskt Visarkivs sångleksregistrant. En kortfattad redogörelse. (Arv 11, 1955, s. 109-149.) (Även som: Meddelanden från Svenskt Visarkiv. 3.)

- "Till Österland vill jag fara". (Nordiska folkminnesstudier tillägnade Sverker Ek 23/2 1937 = FmFt 24, 1937, s. 58-71.)

- se även *Säve, P. A.*

Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien. Hrsg. vom Deutschen Volksliedarchiv. 1-5. Berlin, Leipzig & Freiburg 1935-65.

Duyse, F., Het oude Nederlandsche lied. 1-3. Haag & Antwerpen 1903-08. (Fotografiskt nytryck. 1965.)

[*Düben, J. von.*] Uthwalde andelige sänger, af tyska språket på swensko tolckade. Sthlm 1725.

Edström, G., Richard Dybeck som folklorist. En undersökning baserad på hans samling Folklore i Vitterhetsakademiens antikvarisk-topografiska arkiv. (Stencilerad lic.avh. i Nordisk och jämförande folklivsforskning vid Uppsala universitet, vt. 1968.)

Elers, J., Glada qväden. Sthlm 1792.

Elgenstierna, G., Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Med tillägg och rättelser. 1-9. Sthlm 1925-36.

Erk, L. & Böhme, F. M., Deutscher Liederhort. 1-3. Lpz. 1893-94. (Fotografiskt nytryck. 1963.)

Fagerlund, L. W., Anteckningar om Korpo och Houtskärs socknar. Sommarstudier. Hfors 1878. (Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk. 28.)

Forsius, S. A., Någhra nyia psalmers, loffsångers och andelighe wijsors thoner, sign. T(2) i Herzog-August-Bibliothek, Wolfenbüttel, utg. jämte en koralhistorisk undersökning av T. I. Haapalainen. Åbo 1973. (Institutionen för praktiskt teologi vid Åbo akademi. Skrifter. 6.)

Fransén, N., Koralbok till Then swenska Ubsala psalmboken 1645. Sveriges äldsta bevarade koralbok. Enligt Mönsteråhandskriften 1646. 1-2. Sthlm 1940. (Liturgia Suecana. Ser. B. 3: 2.)

Fredin, A., Gotlandstoner. Sthlm 1909-32. (SvLm B: 29.)

Frunck, G., Ett bidrag till Israel Holmströms monografi. (Sammlaren 2, 1881, s. 65-106.)

Geijer, E. G. & Afzelius, A. A., Swenska folk-visor från forntiden. Samlade och utg. 1-3. Sthlm (1) 1814, (2) [1817], (3) [1818]. [D. 1 + musikkbilagorna i ny uppl. Sthlm 1846.]

- & *Afzelius, A. A.*, Svenska folkvisor. [1-3.] Ny, betydligt tillökad uppl. utg. af R. Bergström och L. Höijer. Sthlm 1880.

- & *Afzelius, A. A.*, Svenska folkvisor. Utg.: J. Sahlgren. [I 4:] Musikkommentar av S. Bergel. 1-4. Upps. 1957-60. (Kungl. Gustav Adolfs akademien.)

Gombosi, O., Folia. (Die Musik in Geschichte und Gegenwart. 4. Kassel & Basel 1955, sp. 479-484.)

Grundtvig, S., se Danmarks gamle Folkeviser.

Haapalainen, T. I., Några bidrag till proveniensbestämningen av 1600-talets nordiska koraler. Åbo 1972. (Institutionen för praktisk teologi vid Åbo akademi. Skrifter. 3.)

- se även *Forsius, S. A.*

Hammerich, F., Skandinaviske Reiseminder. (Brage og Idun 2, 1839, s. 257-590.)

Thenna nyia hand-book innehåller aderton böcker . . . Nu på nytt att trycket förferdigat och vthgången. Sthlm 1650.

Hansson, K.-J., Koralpsalmboken 1697. En undersökning av dess tillkomst och musikaliska innehåll. Åbo 1967.

Hansson, S. G., Gustav Schedins visa från dalupproret 1743. (Historisk tidskrift 1956, s. 1-9.) (Även som: Meddelanden från Svenskt Visarkiv. 4.)

- se även *Hildeman, K.-I.*, *Hansson, S. G. & Jonsson, B. R.*

Heckscher, E., Svenskt arbete och liv från medeltiden till nutiden. Sthlm 1941.

Helgonens grönskande ben uti grafwen, se [*Rothåf, J.*]

Hellquist, Magdalena, Mats Westerbergs lefvernes beskrifning. Västerås 1973. (Acta bibliothecæ Arosiensis. 7.)

Helmer, A., Svensk solosång 1850-1890. 1-2. Sthlm 1972. (Akad. avh. Uppsala.)

Hildeman, K.-I., Hansson, S. G. & Jonsson, B. R., Politisk rimdans. En viskavalkad genom svensk historia från Karl Knutsson till Karl Gerhard. Sthlm 1960.

Hjärne, C. U., Spena-barnas innerliga rök-offer, wid åtskilliga tider, tilstånd och tilfällen framburit. Sthlm 1742.

Holmberg, A. E., Dragsmarks kloster och sagan om Axel och Valborg. Sthlm 1856.

Hultin, A., Svenskt skillingtryck i Helsingfors universitetsbibliotek före 1850. (Miscellanea bibliographica. 2, Hfors 1929, s. 108-125.) (Helsingfors biblioteks skrifter. 11.)

Hyltén-Cavallius, G. O., Ur mitt framfarna lif. Sthlm 1929.

Hæffner, J. C. F., Anmärkningar öfver gamla nordiska sången. (Svea. Tidskrift för vetenskap och konst. H. 1, 1818, s. 78-92.) (Omtr. i: Svea, Tidskrift för vetenskap och konst. 2 uppl. av H. 1, 1824, s. 100-115 och i: *Geijer, E. G. & Afzelius, A. A.*, Svenska folkvisor. Ny uppl. utg. af R. Bergström och L. Höijer Sthlm 1880. Musikkdelen, s. VII-XIV.)

- Svensk choralbok af Kongl. Psalmkommitén gillad och antagen år 1819. 1-2. Sthlm 1820-21.

Höijer, L., se *Geijer, E. G. & Afzelius, A. A.*, Svenska folkvisor.

Hörnström, E., Anders Odel. En studie i frihetstidens litteratur- och kulturhistoria. Upps. 1943. (Akad. avh. Uppsala.)

Jersild, Margareta, Melodier till äldre skillingtrycksvisor. Studier rörande meloditradition och melodibyte i svensk folklig vissång. (Stencilerad lic.avh. i Musikforskning vid Uppsala universitet, vt. 1968.)

- Slottet i Österrik och Näktergalen. En undersökning av det nordiska melodimaterialet. (Stencilerad 3-betygsuppsats i Musikforskning vid Uppsala universitet, vt 1963.)

- se även *Ling, J. & Jersild, M.*

Johansson, E., Kvantitativa studier av alfabetiseringen i Sverige. Exempel på källmaterial, metoder och resultat. Umeå 1969. (Pedagogiska rapporter, Umeå 7.)

Johansson, K. H., Kyrkobruk och gudstjänstliv under 1700-talet. Sthlm 1938.

Johansson, L., Prosten Johannes Dillner i Östervåla och hans psalmodikon. (Fataburen 1944, s. 19-36.)

Johnsen, H. P., 24 oder af våra bästa poeters arbeten i musik bragte. [U.o. 1754.]

Jonsson, B. R., Ett Pyramus och Thisbe-motiv i Sverige. (Arv 17, 1961, s. 57-86.) (Ävensom: Meddelanden från Svenskt Visarkiv. 15.)

- Om Svenskt visarkiv. (Sveriges författareförenings litteraturkalender 1971 [tr. 1970], s. 54-62.)

- Skillingtryck. (Svenskt litteraturrexikon. 2 utvidgade uppl. Lund 1970, s. 511.)

- Skillingsviser: Sverige. (Nordiskt lexikon för bokväsen. 2. Kvhn [1951-]62, s. 328-329.)

- Svensk balladtradition. 1. Balladkällor och balladtyper. Sthlm 1967. (Svenskt Visarkivs handlingar. 1.) (Akad. avh. Uppsala.)

- Visa och folkvisa. Några terminologiska skisser. (Visa och visforskning, red. av A.-M. Häggman U. o. o. å. [1974], s. 27-41) (Meddelanden från Folkkultursarkivet [H-fors]. 3.) (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 463.)

- Äldre svensk visdiktning och vistradition. (Maskinskriven lic.avh. i Nordisk och jämförande folklivsforskning vid Uppsala universitet, vt. 1958.)

- Ältere deutsche Lieder in schwedischer Überlieferung. Einige Beobachtungen. (Festschrift zum 75. Geburtstag von Erich Seemann = Jahrbuch für Volksleidforschung 9, 1964, s. 45-51.)

- se även *Asplund, K.*

- se även *Hildeman, K.-I., Hansson, S. G. & Jonsson, B. R.*

- se även *Ling, J. & Jonsson, B. R.*

- se även [Öberg, L. T.]

Kingo, Th., Aandelige Siunge-Koor. 1-2. Kvhn 1680-81.

- Andelige Siunge-chors första deel, innehållandes 14 gudelige morgon- och afton-sånger... Hwar jempte och bijfogat finnes Siunge-choretz andra deel... Gbg 1689.

- Kjöllerström, S.*, Församlingssången i Sverige under reformationstidevarvet. (Psalm och sång. Studier tillägnade Emil Liedgren 21/2 1959. Lund 1959, s. 39-54.)
- Klemming, G. E. & Nordin, J. G.*, Svensk boktryckeri-historia 1483-1883. Med inledande allmän öfversigt. Sthlm 1883.
- Kolmodin, O.*, Andelig dufwo-röst eller en gudelig siäls enskildta sång-andacht. Til egen sinnes-ro vpptecknad och nu andre Guds barn til tjenst framgifven. Sthlm 1734.
- [Ny uppl.] nu förbättrad, tilökt och vti thetta beqwämliga format andra gången vplagd. Sthlm 1742.
- Kulling, E. R.*, se *Bring, S. E. & Kulling, E. R.*
- Lagercrantz, Ingeborg*, Lutherska kyrkovisor i finländska musikhandskrifter från 1500- och 1600-talen. 1. Hfors 1948. (Lutherska litteraturstiftelsens svenska publikationer. 2.) (Åkad. avh. Åbo.)
- Roslagskullahandskriften - ett aboensiskt koralboksförlag. Åbo 1948. (Acta academiæ Aboensis humaniora. 17: 2.)
- Leander, S.*, Folk och bildning. Jämförande studier till omkring 1870 som inledning till en svensk folkbildningshistoria. Sthlm 1974.
- Leffler, K. P.*, Folkmusiken i Norrland. Uppteckningar och text. 1-4. Härnösand 1921-24. (Föreningen för norrländsk hembygdsvetenskap.)
- Leimontinus, I. O.*, Koralbok. Skriven av Israel Olai Leimontinus, cantor scholæ i Kalmar, år 1675. Den s. k. Rappehandskriften. Utg. med efterskrift av J. Redin. Lund 1956. (Laurentius Petri-sällskapets urkundsserie. 6.)
- Lemke, O. W.*, Visby stifts herdaminne. Efter mestadels otryckta källor utarbetadt. Örebro 1868.
- Levy, P.*, Geschichte des Begriffes Volkslied. Berlin 1911. (Acta germanica. 7: 3.)
- Liedgren, E.*, Svensk psalm och andlig visa. Sthlm 1926.
- Lindqvist, D.*, Bidrag till 1650-talets psalmhistoria. (Svenskt gudstjänstliv 17, 1942, s. 73-76.)
- Een klage Psalm. (Svenskt gudstjänstliv 19, 1944, s. 51-53.)
- Ling, J.*, Levin Christian Wiedes vissamling. En studie i 1800-talets folkliga vissång. Upps. 1965. (Studia musicologica Upsaliensia. 8.)
- Svensk folkmusik. Bondens musik i helg och söcken. Sthlm 1964.
- & *Jersild, M.*, A Method of Cataloguing Vocal Folk Music. A description of the system used at the Svenskt visarkiv. (Arv 21, 1965, s. 103-114.) (Även som: Meddelanden från Svenskt visarkiv. 21.)
- & *Jonsson, B. R.*, Två meddelanden rörande "Wallmans samling". (Arv 16, 1960, s. 137-143.)
- [*Liwin, Z.*], Kyrkostötoschopia Sæbyensis. Eller Eric Jonssons, kyrko-wäktares, brofogdes, samt orgel-trampares, lefwernes beskrifning. Norrköping 1781. Ny upplaga, Tranås 1926.)
- Ljunggren, V. J.*, se *Rundgren, V. & Ljunggren, V. J.*
- [*Lybecker, G.*], Mose och Lamsens visor, å nyo uplagde och förökte. Sthlm 1738.
- Lövgren, O.*, Psalm- och sånglexikon. Sthlm 1964.
- Melodipsalmbok. Den svenska psalmboken av konungen gillad och stadfäst år 1937 jämte utdrag av den svenska mässan. Sthlm 1940.
- Messenius, J.*, se *Vikström, A.*
- Moberg, C.-A.*, Från kyrko- och hovmusik till offentlig konsert. Studier i stormaktstidens svenska musikhistoria. Upps. 1942. (Uppsala universitets årsskrift 1942: 5.) (Fotografiskt nytryck. 1970.)
- Från kämpevisa till locklåt. En översikt över det folkmusikaliska uppteckningsarbetet i Sverige. (STM 33, 1951, s. 5-52.)
- Kyrkomusikens historia. Sthlm 1932. (Skiftserien Svenskt gudstjänstliv. 4.)

- Michael Zethrin och svensk paroditeknik. Ett bidrag till den svenska monodins förhistoria. (STM 18, 1936, s. 5-23.)
- Musikalisk kommentar. (*Runius, J.*, Samlade skrifter utg. av E. Noreen, F. Sandwall & C. Larsson. 3. Sthm 1950, s. 133-174.) (SFSV 17: 3.)
- Om sommaren sköna. En melodistudie. (Saga och sed 1964, s. 107-120.)
- Richard Dybeck och svensk folkmusik. (Arv 4, 1948, s. 1-27.)
- Montgomery, A.*, Industrialismens genombrott i Sverige. Sthlm 1947.
- Morin, G.*, Bidrag till sjuttonhundratalets svenska koralhistoria. (STM 26, 1944, s. 119-149.)
- Mose och Lamsens visor, se (*Lybecker, G.*)
- Moser, A.*, Zur Genesis der Folies d'Espagne. (Archiv für Musikwissenschaft 1, 1918/19, s. 358-371.)
- Musik till Bibeltrogna vänners sångbok. Sthlm 1939. 2 uppl. Sthlm 1951.
- Musikaliskt tidsfördrif. Sthlm 1789-1835.
- Nordberg, Gils Olsson*, En märklig melodipsalmbok. (Kyrkohistorisk årsskrift 31, 1931, s. 147-150.)
- Nordin, J. G.*, se *Klemming, G. E. & Nordin, J. G.*
- Nordstrand, B.*, Förstaradsförteckning över Bellmans diktning. Lund 1970. (Stencil.)
- Källkritisk inledning till Genrestudier i Bellmans backanaliska diktning. Lund 1970. (Stencil.)
- Norlind, T.*, Från tyska kyrkans glansdagar. Bilder ur svenska musikens historia från Vasa-regenterna till Karolinska tidens slut. 1-3. Sthlm 1944-45. (Musikhistoriska museet.)
- Latinska skolsånger i Sverige och Finland. Lund 1909. (Lunds universitets årsskrift. N. F. Afd. 1 Bd 5: 2). (Akad. avh. Lund.)
- Melodier till svenska folkvisor och folkdanser, upptecknade före år 1800. (SvLm 1906, s. 67-79.)
- Musiken vid svenska skolor under 1600-talet. (Kult och konst 1906, s. 91-104.)
- Olof Ahlström och sällskapsvisan på Anna Maria Lenngrens tid. (STM 8, 1926, s. 1-64.)
- Svensk musikhistoria. Lund 1901. 2 tillökade uppl. Sthlm 1918.
- Någhra nya psalms, lofsångers och andelighe wijsors thoner, se *Forsius, S. A.*
- Olán, E.*, Svenska brännvinets historia från Sten Stures dagar till husbehovsbränningens slut. Sthlm 1922.
- Olrog, U. P.*, Studier i folkets visor. Material och metoder. (Maskinskriven lic.avh. i Nordisk och jämförande folklivsforskning vid Uppsala universitet, vt. 1951).
- Olsson, B.*, Psalmboken som folkbok. En skildring av dess roll i svenskt fromhetsliv. Lund 1942. (Skrifter i teologiska och kyrkliga ämnen. 23.)
- Piø I.*, Produktionen af danske skillingsviser mellem 1770 og 1821 og samtidens syn på genren. Khvn 1969. (Institut for Folkemindevidenskab.) [Stencil.]
- Plantin, O. O.* [resp.], Dissertatio historico-philologica..., sive de auctoribus hymnorum ecclesiae Sveo-gothicae. 1-2 Upsaliae 1728-30.
- Pleijsel, H.*, Psalmen på folkets läppar. Psalmbokens spridning enligt bouppteckningarnas vittnesbörd. (Psalm och sång. Studier tillägnade Emil Liedgren 21/2 1959. Lund 1959, s. 214-225.)
- Svenska allmogens läsning under stormaktstiden. (Saga och sed 1953, s. 54-65.)
- Den danske Psalmebog med mange christelige Psalmer, ordentlig tilsammenset, formeret og forbedret af Hans Thomissøn. Khvn 1569. (Fotografiskt nytryck. 1933.)
- Then swenska psalmboken, medh flijt öfwerseed och corrigerat samt medh notuler öfwer några förnemligha psalmer förbättrat. Item calend.eccles. Upps. 1616.
- Then swenska psalmboken, medh flijt öfuerseedt och corrigerat, samt medh notuler öfuer några förnemligha psalmer förbättrat. Item: Calendarium eccles. Sthlm 1623.

Then swenska psalmboken, med the stycker som ther til höra, och på föliande blad opteknade finnas, vppå Kongl. Maj:tz nådigste befallning af thet wyrd. predikoämbetet åhr MDCXCIII med flit öfwersedd, förbättrad och förmerhad. [Swedbergsska psalmboken.] Sthlm 1694.

Then swenska psalmboken medh the stycker som ther til höra, och på följande blad up-teknade finnas, uppå Kongl. May:tz nådigste befallning, åhr MDCXCV öfwersedd och nödtorfteligen förbättrad. Sthlm 1697. (Fotografiskt nytryck. 1939.)

Pulikowski, J. von, Geschichte des Begriffes Volkslied im musikalischen Schrifttum. Ein Stück deutscher Geistesgeschichte. Heidelberg 1933. (Fotografiskt nytryck. 1970.)

Rancken, J. O. I., Förteckning öfver folksånger, melodier, sagor och äfventyr från det svenska Österbotten. 1-2. (1) Nikolaistad, (2) Wasa 1874-90.

- se även *Berg, Maria*.

Redin, J., se *Leimontinus, I. O.*

Richmond, W. E., The Comparative Approach: Its Aims, Techniques, and Limitations. (Folksong and Folksong Scholarship. Dallas 1964, s. 19-29.)

- The Textual Transmission of Folklore. (Norveg 4, 1954, s. 173-196.)

Rist, J., Des edlen Daphnis aus Cimbrien Galathee. Hamburg 1642.

[*Rothälf, J.*] Helgonens grönskande ben uti grafwen, eller: Åtskillige gudelige och anderike sånger som . . . af en . . . i Herranom afsomnad äro sammanskrefne . . . utgifne af dess när-maste vän på jorden. Reval 1726

Rundgren, V & Ljunggren, V. J., Från fädernas tid. Ett bidrag till kännedom om from-hetslivets historia i vår kyrka. Gbg 1917. (3 revid. uppl. Gbg 1974.)

Runius, J., Dudaïm eller andelige blommor [1]-3. Sthlm 1714-15

Rutström, A. C., Sions nya sånger af A. C. Rutström under dess prädiko-år författade. Kjö-penhamn 1778.

Schalin, O. D., Kulthistoriska studier till belysande av reformationens genomförande i Fin-land. 1. Hfors 1946. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 305.)

Schiørring, N., C. B. Rutström och Rasmus Nyerup. Et bidrag til den svensk-danske folkevises melodihistorie. (STM 43, 1961, s. 287-296.)

- Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang. En efterforskning efter det anvendte melodistofs kår og veje. 1-2. Khvn 1950. (Akad. avh. Köpenhamn.)

Schück, H., Den svenska förlagsbokhandelns historia. 1-2. Sthlm 1923.

Serlachius, C., Christeliga fägne-timnar, thet är sammansatte qwäden; af antal etthundrade sånger till Guds lof och siälars nöije. Hamburg 1726.

Sions sånger. 1-2. Sthlm 1743-45. (1) 5 uppl., (2) 3 uppl. Sthlm 1748.

Siälens himla-lust på jorden, se [*Österling, C. G.*]

Sjöstrand, W., Pedagogikens historia. 1-3. Lund 1954-61.

Steffen, R., Anteckningar till Bellmansdiktens historia. 1-5. (Samlaren 16, 1895, s. 150-171; 17, 1896, s. 115-164.)

Sternwall, S., Sång under segel. Sthlm 1935.

Strand, S., Militärmusikern i svenskt musikliv. Sthlm 1974.

Svanfeldt, N., Sång- och visbok. Sthlm 1936.

Svenska folkskolans historia. Under red. av V. Fredriksson. Utg. på föranstaltande av Cen-tralstyrelsen för Sveriges allm. folkskollärarförening. 1-2. Sthlm 1940-42.

Sveriges apotekarhistoria från konung Gustaf I:s till närvarande tid. Enligt uppdrag af apo-tekarsoieteten utg. 1-6. Sthlm 1910-49.

Sydow, C. W. von, God afton om I hemma är! En studie över de nordiska majvisorna. Med facsimiler och musiknoter. Malmö 1917.

Sydow, Ingrid von, Olaus Olsson och hans vissamling. (Maskinskriven 3-betygsuppsats i Nordisk och jämförande folklivsforskning vid Uppsala universitet, ht 1960.)

Sylwan, O., Den svenska versen från 1600-talets början. 1-3. Gbg 1925-34. (Göteborgs högskolas årsskrift. Extraband. 1-3.)

Säve, P. A., Gotländska visor. Samlade av P. A. Säve. Utg. av E. Noreen och H. Gustavson [Musikkommentar av N. Dencker.] 1-3. Upps. 1949-55. (Svenska visor. 1.) (Kungl. Gustav Adolfs akademien.)

Tegen, M., se *Vogler, G. J.*

[*Tolstadius, E.*] Andeliga wijsor om hwargehanda materier och wid åtskilliga tillfällen. U. o. o. å.

Troels-Lund, T. F., Dagligt liv i Norden på 1500-talet. Utg. av K. Fabricius. 1-14. Sthlm 1931-45.

Uthwalde andelige sånger, se [*Düben, J. von*].

Wahlström, B., Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok. Upps. 1951. (Akad. avh. Uppsala.)

Walén, S., Kgl. Musikaliska akademien och den svenska folkmusiken. En materialsamling ur protokollen från 1840-talets början till 1870-talets slut. (STM 43, 1961, s. 321-337.)

Warburg, K. J., Olof Dalin. Hans lif och gerning. Sthlm 1882. (Svenska akademien handlingar ifrån år 1796. 59.)

Wederqweckande siäla-ro, se C [*reiman*], A.

Wiberg, A., Den svenska musikhandelns historia. Sthlm 1955.

Wikman, K. R. V., Katalog över Svenska litteratursällskapets folkloristiska, etnografiska och språkvetenskapliga samlingar (S. L. S.). Tillägg. (Folkloristiska och etnografiska studier. 4. Hfors 1931, s. 262-291.) (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 217.)

- Katalog över Svenska litteratursällskapets i Finland folkloristiska arkiv. (Folkloristiska och etnografiska studier. 2. Hfors 1917, s. 198-223.) (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 135.)

- J. O. I. Rancens folkloristiska handskriftssamlingar. Katalog jämte inledning. (Folkloristiska och etnografiska studier. 4. Hfors 1931, s. 225-261.) (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. 217.)

Vikström, A., Visor ur Johannis Messenii dramer, efter första upplagorna aftryckta. Ups. 1879.

Vogler, G. J., Gustav Adolf och Ebba Brahe. Lyriskt drama i tre akter. Text: J. H. Kellgren. Klaverutdrag av P. C. Boman. Faksimile. Utg. av M. Tegen. Sthlm 1973. (Monumenta musicae Svecicae. 7.)

- Pièces de Clavecin faciles. Sthlm [1800].

Wrangel, E., Det carolinska tidehvarfvet komiska diktning. Lund 1888. (Akad. avh. Lund.)

- Frihetstidens odlingshistoria. Ur litteraturens häfder 1718-1733. Lund 1895.

- Hvad folket sjunger. (Nordisk tidskrift 1895, s. 239-266.)

- Några ord om folkets visor i uppteckningar och skillingtryck. (Samlaren 15, 1894, s. 60-78.)

Vretblad, A., Studier i 1700-talets svenska parodivisa. (Maskinskriven lic.avh. i Musikforskning vid Uppsala universitet, u. å.)

Zahn, J., Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder aus den Quellen geschöft und mitgeteilt. 1-6. Gütersloh 1889-93. (Fotografiskt nytryck. 1963.)

Ahlström, O., Skaldestycken satte i musik. 1-18. Sthlm 1795-1823.

- se även [*Afzelius, A. A. & Ahlström, O.*]

[*Öberg, L. T.*] Filikromen. Hittills ottryckta skämtsamma sånger (ord och musik) samlade och utg. af A. I. Ståhl [pseud.]. Med efterskrift av B. R. Jonsson. Sthlm 1973. (Fotografiskt nytryck av uppl 1850-65)

- [[*Österling, C. G.*,] Ewangeliske läro- och böne-psalmer eller andelige sånger öfwer alla sön-
fäst- och helgedags ewangelier, som hela åhret igenom är brukelige. Sthlm 1724.
- [Ny uppl.] Sthlm 1741.
- Siälenes himla-lust på jorden. Bestående uti 366 anderike psalmer; utzirad med skiöne
melodier. [Övers. av C. G. Österling ur Lüneberger och Rigapsalmboken.] Sthlm 1700.
- 1500- och 1600-talens visböcker. Utg. af A. Noreen, H. Schück, J. A. Lundell, A. Grape.
1-3. Sthlm & Upps 1884-1925 (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet. 7.) (Även i:
SvLm. Bihang 2-4, 1884-1925, titelarket tr. 1935.)

Förkortningar

DgF	Danmarks gamle Folkeviser
FSF	Finlands svenska folkdiktning
GA	Geijer-Afzelius, Svenska folkvisor 1814-[18]
GK	1697 års koralpsalmbok
IFGH	Institutet för folklöre vid Göteborgs universitet
INE	Institutet för nordisk etnologi, Åbo
KB	Kungl. Biblioteket, Stockholm
KB, Köpenhamn	Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn
LA	Landsarkiv
LUB	Universitetsbiblioteket, Lund
MA	Melodiangivelse
MAB	Kungl. Musikaliska Akademiens bibliotek, Stockholm
MM	Musikhistoriska museet, Stockholm
MT	Melodityp
SF	Svenska fornsånger, utg. av A. I. Arwidsson
SLB	Stifts- och landsbibliotek
SLS	Svenska litteratursällskapets i Finland folkloristiska arkiv, Helsingfors
SMA	Svenskt musikhistoriskt arkiv, Stockholm
SR	Sveriges Radio, Stockholm
SVA	Svenskt visarkiv, Stockholm
ULMA	Dialekt- och folkminnesarkivet, Uppsala
UUB	Universitetsbiblioteket, Uppsala
VFF	Västsvenska folkminnesarkivet i Institutet för folklöre, Göteborg

Förteckning över vistexterna, deras melodiangivelser och melodier

Del 2 av detta arbete är dels avsedd som en faktasamling beträffande de äldre skillingtrycksvisorna och deras melodier, dels som en dokumentation för det material, som begagnas för del 1. Till grund för förteckningen ligger visor tryckta före år 1800, deras melodiangivelser samt konkreta melodibelägg ur de källor, vilka redovisats i kapitel 5. Material, som blivit känt eller gjorts tillgängligt efter 1973 har i regel ej kunnat beaktas.

Begagnade register och skillingtryckssamlingar

För tiden före 1700 har begagnats förteckningen över kända tryck¹ och deras innehåll i B. R. Jonsson, *Äldre svensk visdiktning och vistradition I*, 1958, s. 33 ff. Uppgifter rörande tryck efter 1700 har hämtats ur SVA:s skillingtrycksregister över visornas textbörjan resp. melodiangivelser (båda registren omfattande tiden 1700–1830) och Arvid Hultins förteckning över svenskspråkiga tryck i Helsingfors UB (*Katalog över Helsingfors universitetsbiblioteks samlingar av skillingtryck II*, 1913, s. 93 ff). Kompletteringar och kollationeringar har gjorts såväl med SVA:s övriga register som originalsamlingarna.

Skillingtrycksregistren bygger på följande samlingar:

KB: skillingtryckssamlingen (signa A-Z)

avd. Vitterhet svensk, historia

UUB: Zetterström, *Poetiska samlingar*

„ Utvalda historier²

Bondesons samling

Folkvisor 1–4

För tiden efter 1700 har härutöver följande samlingar genomgått:³

KB: skillingtryck i avd. Vitterhet svensk (kat.) samt Vitterhet svensk (okat.)

UUB: Palmskiöld 493

SVA: skillingtryckssamlingen

LUB dep.: samlingsband av skillingtryck från Södra Lindveds bibliotek

¹ Flertalet i kopia i SVA.

² Registren omfattar de tryck hos Zetterström, vilka ej ingår i KB:s samlingar.

³ Samtliga här upptagna samlingar tillhöriga andra institutioner än SVA eller i privat ägo finns i kopia i SVA. KB:s skillingtryckssamling befinner sig f. n. under mikrofilmning för SVA:s räkning.

Nord. mus. bibl.: J. Sahlgrens samling

Risinge hembygdsförening: nr 591 och 592

Jan-Öjvind Swahn, Lund: samlingsband av skillingtryck

Helsingfors UB: samlingsband av skillingtryck (321.VII.22)

Sibeliusmuseum, Åbo: samling av äldre skillingtryck

SVA: sammanställningar i kopia av vissa unika tryck

SVA: kopia av samling med äldre och/eller unika tryck, tidigare tillhörig Bengt Bernström, Djursholm.⁴

Uppställning

De rubricerade vistexterna och/eller uppgivna melodierna har förtecknats alfabetiskt och är i förteckningen satta med halvfet stil. För varje visa, vilken ej endast är känd såsom uppgiven melodi, utan vars text även tryckts i skillingtryck, uppges dessutom på samma rad årtalsuppgiften för dess första förekomst i skillingtryck.

Efter den rubricerade visan och/eller uppgivna melodin lämnas uppgifterna i följande ordning.

MA:

Melodiangivelser för den rubricerade visan i tryck fram till år 1830. Vid större antal årtalsuppgifter med någorlunda jämn fördelning över en tidsperiod har endast antal MA inom första och sista år angivits.

MA för:

Vistexter, vilka uppges skall sjungas såsom den rubricerade visan (eller i undantagsfall instrumentallåten).

Tablånummer:

För vistexter och uppgivna melodier, vilka upptagits i någon av tablåerna s. 176 ff.

Psalmodikonnoter:

Årtalsuppgifter för förekomst av psalmodikonnoter.⁵

Koralmel.:

Den rubricerade visans och/eller den uppgivna melodins förekomst med konkret relevant melodi i koralsamling.⁶ De finländska koralhandskrifterna upptas inte separat. Där koralmel. förekommer i dessa handskrifter refereras till O. D. Schallins förteckning i *Kulthistoriska studier I*, 1946, s. 82 ff. Då hänvisning till

⁴ Samlingen inköpt av KB och senare inkorporerad i KB:s skillingtryckssamling. Bernströms samling dock ej införd i KB:s eller SVA:s textbörjanregister.

⁵ Registrering av psalmodikonnoter endast delvis gjord. För källorna till här uppgivna årtal se kap. 5, avsnittet om psalmodikonnoter.

⁶ Ang. begagnade koralsamlingar se kap. 5, s. 84 ff. Motivering för vad som kan anses relevant och därmed upptagits här ges i kap. 4, s. 75 ff.

koral förekommer efter utgivningen av Haeffners koralbok, har mel.förekomst i denna koralbok lämnats. I några fall lämnas också uppgift om mel. i Sv. psalmboken 1937.

Uppt. ur muntl. trad.:

Melodiuppteckningar ur muntlig tradition. Rikssvenska uppteckningar anges först, därefter uppteckningar gjorda i Finland och Estland. Inom varje grupp kronologisk ordning. För varje melodibelägg uppges om möjligt landskapstradition och uppteckningstid. En tryckt rad svarar i regel mot ett belägg. Endast där flera belägg har samma landskaps- och årtalsuppgifter, har dessa belägg sammanförts på en rad. För de förkortningar av källorna, som används under denna rubrik, hänvisas till den alfabetiska förteckningen av melodikällorna i kap. 5, s. 99 ff, där bibliografiska uppgifter samt kommentarer till källorna lämnas. Tryckta källor, vilka endast har funktion av melodikälla och ej har använts som litteratur, är ej upptagna i den allmänna käll- och litteraturförteckningen eller i förkortningslistan. Landskapsnamnen förkortas enl. SVA: s principer.

Insp. ur muntl. trad.:

Inspelningar ur muntlig tradition. Geografisk/kronologisk uppställning samt landskaps- och tidsuppgifter som ovan.

Där melodibelägg föreligger i såväl skriftlig som inspelad form efter samma meddelare eller tradition, har dessa sammanförts under en rubrik med prioritet för det äldsta belägget och – vid transkription av insp. eller uppt. och insp. efter samma meddelare – den skriftliga källan (= uppt. ur muntl. trad.).

Kommentarer

Visorna identifieras genom *textbörjan*, vilket är den form, som oftast begagnas på skillingtryckens titelsidor. Härigenom har också katalogkorten, vilka denna förteckning till stora delar bygger på, i regel upptagit den del av textbörjan som uppges på trycken. Jag har inte ansett det möjligt göra en i och för sig önskvärd uppföljning av textbörjan till åtminstone hela första versraden. Där så varit nödvändigt för identifiering av visan, har detta emellertid gjorts. Vid uppgiven melodi, betecknad på motsvarande ofullständiga sätt, har också versraden fyllts ut, där det varit odiskutabelt, vilken visa som avsetts. Där det är tveksamt om vilken visa som avses med MA, har detta kommenterats i fotnoter. I de *enstaka* fall, där en *vistitel* uppgivits som MA, har denna ersatts med textbörjan (titeln har därvid upptagits i förteckningen med hänvisning till textbörjan).

En visas textbörjan kan språkligt sett ha något olika utformning i olika tryck. Där sålunda ett ord har mer än en form, har i förteckningen den äldsta formen konsekvent begagnats. Där däremot två alternativa ord förekommer på samma

plats, har hänsyn tagits till båda. Så har t. ex. visan om slottet i Österrik med textbörjan *Det ligger ett slott* och *Där ligger ett slott* genomgående i detta arbete benämnts *Det/Där ligger ett slott i Österrik*. Den alfabetiska ordningen följer det första alternativet. Där ett enstaka ord i en visas textbörjan ej förekommer i alla tryck före 1800, har detta ord satts inom parentes. För uppgiven melodi, vars hela text själv tryckts i skillingtryck, har denna utformning använts, eljest det äldsta belägget såsom MA.

Beträffande *årtalsuppgifterna* för MA står varje årtal, där ej annat anges, för ett belägg på MA under året ifråga. Motsvarande gäller för tryck utan år (uå) och defekta tryck, där ev. tryckår är oklart (def. tr.). Två tryck betraktas som lika endast då det rör sig om fullständig identitet.⁷

För uå-tryck och def. tr., som upptagits i Jonssons förteckning över tryck före 1700 eller annorstädes daterats till 1600-talet, har detta angivits inom parentes efter uå resp. def. tr.

Somliga tryck saknar tryckår i egentlig mening, men på ett eller annat sätt nämns ändå ett årtal, t. ex. genom att visan uppges skildra en händelse, som inträffar ett visst år. I sådana fall har jag tagit årtalet som en terminus post quem för trycket ifråga. För t. ex. ett tryck med flera visor och MA, där en visa uppges handla om år 1750, har MA för samtliga visor upptagits som uå [t. 1750], dvs MA i tryck uå men *tidigast* 1750. Motsvarande gäller för uppgifter om vis-texternas tidigaste förekomst i tryck. Där det råder osäkerhet om, vilket tryck som är det äldsta, har samtliga möjliga äldsta tryck angivits.

Nils Dencker har tidigare gjort en genomgång av andliga visor i skillingtryck från 1700-talet och förtecknat dem, vilka sjungits till koraler. Förteckningen trycktes i uppsatsen *De karolinska koralernas användning till skillingtrycksvisor på 1700-talet* (STM 1938). Dencker syns i huvudsak ha gått igenom KB:s samling signum Z (andliga visor). Han har därvid funnit några tryck, som jag ej kunnat belägga. Dessa tryck har upptagits i föreliggande förteckning men utmärkts med en asterisk.⁸

Nystavning har genomförts.

Siffra efter melodikälla anger nummer, där ej sid- eller bladnummer uttryckligen anges.

⁷ Två tryck med samma innehåll och samma typografiska utformning av texten men med t. ex. olika träsnitt, vilket ofta förekommer, ger vid katalogisering ett skenbart intryck av att vara två ex. av samma tryck. I sådana fall har originalen jämförts med varandra.

⁸ Sannolikt har trycken förkommit sedan Denckers genomgång. Vid KB:s katalogisering, som pågick under en längre tidsperiod, har inte heller dessa tryck uppmärksammats.

Abba Fader Gud Jchova def.tr.

MA:

All min bön och bittra tårar def.tr.

MA för:

Ruster eder Zions själar ruster eder nu är tid def.tr.

Jfr även tablå 55

Ach Amaryllis hast du

MA för:

Menophilus min högste skatt def.tr. (1600-t.), 1722, 1724, 7 tr. 1781-1809, uå, def.tr.

Jfr även tablå 13

Ach mein Glück schläffstu noch

MA för:

Ack min själ vart vill du hän 1688

Ach wie bin ich von Herzen betrübt

MA för:

Mitt unga hjärta bedrövat är 1647

Ack ack ack se huru jag är bunden 1774

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 66: 1-3, Ögl 1840-t.

Carlheim-Gyllenskiöld 52, Upl 1879

Sandberg 39, Skåne 1880

H o E, Folkminnen 1551, Skåne 1880

Nord.mus. Hammarst. ark. Folkmusik, Skåne 1881

Bondeson 64, Skåne 1896-1901

Molin B 64, Nrk 1910-t.

Adlerkull 31, Hall senast 1930

INE 60, 79, Nyland 1870

Rancken 6, 190, 38, Österbotten 1864-76

Rancken 6, 192, 3, Österbotten 1864-76

Rancken 6, 194, 9, Österbotten 1864-76

Fredriksson 53, Österbotten 1909

Aufrichtig 11, Österbotten trol. ca 1910

SLS 367, 172, Aboland 1924

SLS 523, 123-124, Österbotten 1930

SLS 532, 51, Nyland 1934

Ack ack eländhet 1772, uå

MA:

Far världen farväl 1722, 2 tr. uå, 1801

Jag fördömde själ 1771, 1819, 1825

Jfr även tablå 11

Ack ack med längtans lagen uå

Ack ack mig eländig kvinna

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 118, MA: Allt vad vi på jorden äga

MA för:

Ack vad hjärtans sorg och kvida 2 tr. uå [t. 1693]

Ack ack min ängslans låga/plåga 1770, uå

Ack ack mitt arma dyra får 1781

Ack Amaryllis den jag älskar uå

MA:

Kan någon väl sitt öde grunda uå

Ack att Daphne ej blir rörder 1797, uå

Ack bergsman vad skall jag väl säga 1790

Ack bliv hos oss o Jesu Krist

MA för:

En visa jag nu sjunga må om någon nu vill höra på 1761

Koralmel.:

GK 229

Ack bävan och ängslan när jag tänker på uå [t.1735]

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 3 tr. uå [t. 1735]

Ack Cari mig tyckes att vintren blir lång 1772

Ack Damon mig tyckes att vintren blir/är lång 1770, uå

MA:

När Coridon bette sin får dansade 1797, uå, 1816

MA för:

Kom följ mig Camilla i lunderna grön uå

Jfr även tablå 52

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 121, Ögl 1840-t.

Ack Delia du skönste herdinna uå (1600-t.)

Ack du min enda maka/ädla flicka 1788, uå

Ack du min hjärtans täcka flicka uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 122, Ögl 1840-t.

(Ack du min ädla flicka *se* Ack du min enda maka/ädla flicka)

Ack du modige piga huru går det dig 1680

Ack/Hör du sparver lilla 1788, uå

MA:

Svenska gossar blå som åt Finland gå uå

MA för:

Korta dagar kulna långa 2 tr. 1787

Hör min vän jag frågar 1789, 1809

Den i bojor sitter tiga nu ej gitter uå [t. 1769]

Jfr även tablå 45

Uppgt. ur muntl. trad.:

SF III, s. 558, 1800-talets första tredjedel

Ahlström 16, senast 1855

LAL 76: 21, Skåne 1894

ULMA 11642: 20, Vrml 1898¹

Leffler, s. 107, Ång senast 1921

ULMA 7922: 5, s. 5, Sdml 1934

INE 60, 66, Nyland 1870

SLS 127, s. 174, 1881

SLS 54, s. 19, Österbotten 1896

SLS 352, 554, Åboland 1923

SLS 383, 247, Åboland 1925

SLS 508, 289-290, Åboland 1928

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/11142: 38, Åboland 1958

SR Ma 58/12126: 11, Åboland 1959

SLS band 1972: 9, Åland 1972

Ack du ädla kaffesmak 1794, uå

Ack dygdigsta docka 1787

Ack död du dig bitter ställer uå [t. 1686]

MA:

Vänt av min själ att jämnra dig uå [t. 1686]

Jfr även tablå 9

Ack död vi ästu bitter jag saknar 1686, uå (sl. av 1600-t.)

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd uå (sl. av 1600-t.), 1727, 1729

Ack döden är en faslig björn uå

Ack en förhårdad Ankarström 1792

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1792

Ack enda lilla nöje ack ljuva lilla vän 1787

Ack Eva arma kvinna 1733, uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1769, 1810

Ack Fader vill du nu för freden herde vara

MA för:

De handla nu med folk som 1786, 1787

Ack farliga tider vi leva uti 1797

Ack farväl med alla spel 1792

Ack Filis en olycklig tid som mig så def.tr. (1600-t.)

Ack fromme Gud se ned till mig 1789

¹ Katalogiserad i SVA, men saknas f. n. i ULMA.

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1789

Ack förlåt min skönsta lilla 1750

MA:

Säll och lycklig den som hinner 1750, 1759

Ack grymma öde som så hårt och illa med oss handlat 1758

MA:

När jag uti min enslighet 1758, 1761

Ack Gud huru dina domar def.tr.

Ack Gud jag beder av hjärtans grund uå

MA:

Fader vår som i himlom äst uå, 1811, 1814

Ack Gud och Herr min synd tyvärr 1686

MA för:

O Gud vem står för dörren vår 1690

O kristen själ betrakta väl 1705

Ack ve min Herr ack ve tyvärr 1716

O store Gud vars ord och bud uå [t. 1736]

Min kristen själ begrundar väl uå

Koralmel.:

Roslagskulla, s 111

GK 253

Ack Gud se här ned 1762, def.tr.

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1762

Jfr även tablå 26

Ack Gud treenig nådigt hör 1714

MA:

Av himmels höjd jag kommen är, I dag är Herrans sabbatsdag, När vi i högsta nåden stå och

O helige trefallighet ("psalmboken nr 132, 230, 307 och 349") 1714

Av himmels höjd jag kommen är 1773, def.tr.

Ack Gud vad är dock människan 1721

Ack Göta konungarrike kan du betänka rätt 1626

MA:

Wilhelmus van Nassouwen bin ich vom deutschen Blut 1626

Ack har du ej vilja bliva min brud 1756, uå

MA:

O Jesu Krist du nådenes brunn 1756, 1773

O Gud vår Fader i evighet 1776, 1779, 1794, 1797, 1801, 1802, def.tr.

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede 254: 1-3, Ögl 1840-t.

Ack herdar giver akt 1754, uå

MA för:

Lovisas krönte namn uå [t. 1773]

Ack Herre Gud i höjden bor

MA för:

Högst helige treenighet 1792

Kom hit o människa och sjung uå [t. 1775]

Koralmel.:

Texten GK 309 med MA: 215, Kommer hit till mig säger Guds son

Ack Herre Gud uti din tron jag beder 1647

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 1647

Ack Herre o min Gud 17(11?)

MA:

Den vedervärdighet som mig 17(11?), 1762

Ack Herre straffa icke mig

MA för:

Akta dig nu min kära själ vart du 1687

Min Gud uti ditt helga namn 1729, 1738, 1791, 2 tr. uå [t. 1710], 3 tr. uå, 1801, 1813

Min Jesum släpper intet jag 1731, 1736, 1750, 15 tr. 1757-1799, 3 tr. uå, 6 tr. 1801-1824

Med sorgse ton jag sjunga vill 11 tr. 1759-1799, 7 tr. uå, 8 tr. 1800-1809

Var nådig och misskunderlig 1765

Guds rikets väg är trång att gå 1755, 9 tr. 1773-1792, 9 tr. uå, 8 tr. 1800-1828

Vad sällan bland barbarer sker 2 tr. 1774, 1775, 1798, 1801

Till slut jag råder mödrar all 1775, 1798, 1801

Ack usla värld är något mer 1777

Ack fromme Gud se ned till mig 1789

Ack en förhärdad Ankarström 1792

O svenska barn ack se nu här 1792

I går så skrev jag i mitt hopp 1792

Med jämmer och bedrövelse av ängslan jag må kvida 2 tr. uå [t. 1704]

Si jag oskyldig fäkta må uå [t. 1709]

Ack Svea är ditt syndamått uå [t. 1726]

Jag är ett null det vestu visst uå [t. 1737]

O menighet se hör och lär uå [t. 1778], uå [t. 1788], 1827

O Herre Gud vad under ske 4 tr. uå, 1801

O människa jag sjunga vill ett skräckeligt nytt under uå

Vak upp min själ hav lustigt mod (*MA: A. el.* Var man må nu väl glädja sig) uå²

Jfr även tablå 28

Koralmel.:

Riddarholm, s. 83

Roslagskulla, s. 18

GK 27

Ack himla Gud vad här nu hände 1771

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1771

Ack himmel hör vad dag/O himmel vad för dag 1732

Ack himmel när jag nu vill mig till sinnes föra 1786

MA:

Sex runda år omkring 6 tr. 1786-1810

Nu tackar Gud allt folk 2 tr. 1791

Jfr även tablå 33

² Dencker uppger (s. 134) som MA för denna visa *Ack herre straffa icke mig* i tryck 1727, 1733 och uå.

Ack hjärtans lilla ljuva vän jag vet du älskar mig 1776, uå

MA:

Du lilla Gud som hjärtan bryr 11 tr. 1776-1799, uå, 9 tr. 1800-1810, 1822
Selinde min farväl uå

MA för:

Min hjärtans vän och täcka själ 1802

Jfr även tablå 40

Uppgt. ur muntl. trad.:

Rancken 3, 165, 272, Österbotten 1875-76

SLS 26 a, s. 378, Nyland 1891

SLS 50, 36, Österbotten 1895

SLS 383, 27, Åboland 1925

Ack hjärtans lilla ängel 1795, uå

Ack hjärtans vännen min nu vill uå

Ack hur jag längtar hjärtelig uå

Ack hur ljuvligt är mitt öde 1776, uå, def.tr.

Ack hur är dock din själ bedrövad in till döden 1736

MA:

O Gud o Gud så from 1736

Ack huru fåfängt är på människor att lita

MA för:

Min ängel hav god natt ty himlen vill ej unna 1802

Ack huru fåfängt är vad vi här göra månne uå

MA:

Mitt skuldregister när jag uå

Ack huru glad och nöjd jag är 1797

Ack huru ljuvligt är om 1787

Ack hur stort är mitt elände

MA för:

Svarte jordens sålde trälar 1793, 1806

Koralmel.:

Texten GK 254 med MA: 53, Såsom hjorten trågit längtar

Ack hårda öde du beslutit mig att kväljas uå

(Jfr även Lät du man ödet vara hårt)

MA:

Jag gick mig ut en gång/stund i lunden 4 tr. uå, 1809, 1810, 1812

Ack hör dock till o kristen man 1721, uå

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 1721, 1722, uå

Ack hör min son du ser uå (1600-t.)

Ack hör på nya under 1721

Ack hörer till kristtrogne all 1697

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 1697, 1787, 3 tr. uå

Ack jag blyges svåra fäller bittra tårar 1735

MA:

Jesus är min hägnad 1735

Ack jag eländige för alla uppå jorden 1775, uå [t. 1748]

MA:

Den vedervärdighet som mig 1775, uå [t. 1748]

Ack jag fäller tårar 1736

MA:

Jesus är min hägnad 1736

Ack jag ser hur mörka skyar uå

Ack jag usle lemmer 1774

MA:

Jesus är min hägnad 1774

Ack jag är nu helt bedrövad över uå [t. 1737]

MA:

Jesus är mitt liv och hälsa uå [t. 1737]

Ack Jehova du store Gud uå

Ack Jesu hjälp mig arma själ 1788

MA:

Min högsta skatt o Jesu kär 1788

Ack Jesu jag är hjärtans glad 1765

MA:

Herre Jesu Krist dig till oss vänd 1765, 1777, 1802

Ack Jesu lille vart skall jag syndare här 1735

Ack Jesu min vän 1797

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1797

Jfr även tablå 26

Ack jämmer ack ängslan ack bittraste nöd 1792

Uppf. ur muntl. trad.:

Bondeson 62, Skåne 1896-1901

Ack jämmer och ängslan när jag tänker på 1753, uå

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 8 tr. 1753-1791, uå, 1802

Ack kära min Malin var intet så brå uå

Ack lasternas slav en brinnande grav 1776

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1776

Jfr även tablå

Ack libertas du ädle ting 1688, uå (1600-t.)

MA för:

Vår måltid nu besluten är 2 tr 1724, 1728

Ack ljuva blomsterfält som under 1779, uå

Ack ljuva nöje som jag hör

MA för:

Halleluja vår Gud ske lov 1766

Ack ljuvlig tid när som julafton komma må uå

MA:

Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt uå

Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt 1761, uå

Psalmmodikonnoter:

1847, 1849

MA för:

Guds son är född i Betlehem 10 tr. 1776-1807, 1824, 1828

Ack lustigt det är när³ 1788

Ack ljuvlig tid när som julafton komma må uå

Uppt. ur muntl. trad.:

SVA 311 (3 uppt.), Skåne ca 1917

Nord. mus. EU 42985, Skåne senast 1950

SLS 360,, s. 159, Nyland 1911

SLS 534, 31, Nyland 1931

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BB 353, Skåne 1929(?)

SR Ma 57/10617:4, Skåne 1957

SVA BB 355, Skåne 1957 (?)

SVA BA 394; BA 396, Skåne 1968

SVA BA 410, Skåne 1969

Ack ljuvliga tid när himmelen blid uå

MA:

Den signade dag uå

Ack lustigt det är när 1788

MA:

Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt⁴ 1788

Ack lyckliga Sverige som äger en kung uå [t.1773]

MA:

Philemon drev ut sina får i en äng uå [t. 1773]

Jfr även tablå 32

³ Såsom MA uppges endast "Ack ljuvlig tid när".

⁴ Jfr föreg. not.

Ack lät beveka dig om du ej alltid blundar 1756

Ack min ungdoms dagar def.tr.

Ack mig som nu skall vandra ifrån min vän 1689

Ack min Gud slätt ingen känner 1797

MA:

Öppna dig min mun och tunga 1797

Ack min Jesu fromme till dig jag nu kommer 1742, uå

MA:

Jesu är min hägnad 1742, 1755, uå

Ack min Jesu högsta glädje 1734

MA:

Jesu är mitt liv och hälsa 1734

Ack min själ hav lustigt mod def.tr. (ca 1680)

MA för:

Över Svea kungastol (MA: A el. Lova Herran Gud min själ, "psalmboken nr 107 eller 287") 3 tr. 1714, uå [t. 1714]

Lova Herran själ och mun 1724, 1728

Betänk betänk o kristen själ 1742, 1758

Varvid skall jag trösta mig 1765, 1775, 1798, 7 tr. uå, 1808

Dagen viker bort sin fart luften bliver tjock 1766, 1773, 1777, uå, 1800, 2 tr. 1801

Jesu Jesu Jesu min 1775, uå

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 119

Texten GK 287 med MA 107: Lova Herran Gud min själ

Uppt. ur muntl. trad.:

O. Andersson 190, Stora Rågö 1931

Ack min själ vart vill du hän 1688

MA:

Ach mein Glück schläffstu noch 1688

Ack min sköna hur kan hon 1797

Ack min tant var galant uå

Ack mina tårar bryten fram 1792

MA:

Sist när på ljuvlig blomsterplan 3 tr. 1792, uå [t 1792]

Jfr även tablå 7

Ack mitt hjärta spänt i klåva 1790, uå

MA:

När jag någon gång vill sjunga 1790, 1801, 1802

Ack mitt hus är tomt och öde uå

Jfr även tablå 16

Ack mitt hjärta är 1798

Ack mitt hus är tomt och öde 1776, uå

MA för:

Skogens gud lät röra eder 1777, 1786, 2 tr. uå

Vandringsmannen styrer loppet 1785, 1795, 1800

Cephis märk av mina tårar 1786

Konung Gustav halp sitt rike 1788

Sjungom vad vårt hjärta känner 3 tr. 1788

Käre bröder lät oss supa vet att ryssen har fått smörj 1790

Ack så kall om sina händer 1774, uå

Ack mitt hjärta spänt i klåva uå

O vad ängslig må jag leva 1802

Jfr även tablå 16

Ack människor vad glädje stor 1793

MA:

Var man må nu väl glädja sig 1793, 1794, 2 tr. 1800

Ack när jag må betänka mig uå

MA:

En Celadon gav fröjderop uå

Jfr även tablå 7

(Ack) om jag hade tolv tusende daler 1777, uå

Ack om jag kund utsprida 1762

Ack Pelle han är så förskräckeligt kär

MA för:

Philemon drev ut sina får i en äng 1787

Jfr även tablå 32

Ack präktiga kön och ärones lön 1765, uå

Ack se vad fägring blomstret haver def.tr.

Ack skall man älska få 1786

Ack skönste Galate minns uå

MA:

Ett rus går bort ett annat kommer åter

Jfr även tablå 16

Ack sorg och ängslan i vårt land 1794

MA:

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1794

Jfr även tablå 7

Ack Svea är ditt syndamått uå [t. 1726]

MA:

Ack Herre straffa icke mig uå [t. 1726]

Ack syndare vart rasar du 1773

MA:

Ho satans boning tänker på 1773

Ack så har ej kunnat skilja def.tr.

Ack så kall om sina händer 1774, uå

MA:

Ack mitt hus är tomt och öde 1774, uå

MA för:

Var förnöjd med lyckans håvor 1766, 1779

Jfr även tablå 16

Ack så är världens sätt 1794

Ack säg min moder säg vem dig sände 1772

Ack söta lust den jag undfår 1772, uå

MA för:

O livsens ljus vår Jesu kär 9 tr. 1757-1801, 9 tr. uå, 1826

Jfr även tablå 36

Ack sötaste vän ack rosende blad 1798

Ack sötaste Jesu min 1712

MA:

När vill du Jesu min eländes vandring 1712

Ack täcka flickan min uå

Ack täcka sköna själ uå

MA:

Berg djupa dalar all uå

MA för:

Berg djupa dalar all 2 tr. uå

Ack usel jag vart skall jag taga vägen 1766, uå

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1766, uå

Jag är en ros utav de bleka blader 8 tr. 1783-1802

Jfr även tablå 19

Ack uselhet ack jämmer uå [t. 1746]

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd uå [t. 1746]

Ack uselhet och jämmer 1783, uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1783, 1785, 1791, 1795, uå, 1800, 1801

Ack uselhet vart skall jag fly 1784, uå

MA:

Stor sorg har jag i hjärtat fått 1795

MA för:

Stor klagan höres i vårt land 1789

Jfr även tablå 49

Ack usla värld är något mer 1777

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1777

Ack vad dyrbar Herrens gåva 1787

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1787

Ack vad fasligt bryderi råkar man 1797, uå

Ack vad för en usel koja 1778, uå

MA för:

Är du hjälte till att dricka 1794, uå, 1810

Jfr även tablå 46

Ack vad för lust och nöje finnes här i staden

MA för:

Solen hon verkar så att iseborgen smälta 5 tr. 1776-1802, 4 tr. uå

Jfr även tablå 42

Ack vad hjärtans sorg och kvida uå [t. 1693]

MA:

Ack ack mig eländig kvinna 2 tr. uå [t. 1693]

Ack vad jämmer sorg och klagan 1686

MA:

Stämmer upp I sångersinnor 1686, 1696, 1701, 1705, 1787, 3 tr. uå, 1816

Som en eld och som ett väder 1800, 1801

Jfr även tablå 8

Ack vad kväljes du min kära 1797, uå

Ack vad lastvärd kitslighet uå

Ack vad ont man nu förnimmer

MA för:

O du arma mull och aska uå [t. 1691]

Ack vad skall jag för mig taga 1774

Ack vad är det för en uå

Ack vad är dock livet här

MA för:

Varvid skall jag trösta mig 7 tr. 1785-1802

Koralmel.:

GK 272

(Ack) vad är människan i denna onda värld uå (sl. av 1600-t.)

MA:

Mitt hjärta fröjdar sig om jag förvisst det vet uå (sl. av 1600-t.), def.tr. (1690-t.), 9 tr. 1708-1797, 4 tr. uå, 5 tr. 1800-1822

MA för:

Gud enda hjälpen är 1796

Jfr även tablå 14

Ack vad är människans levnads tid def.tr.

Ack varför sörjer du så svåra 1727

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda def.tr.

Ack ve min Herr ack ve tyvärr 1716

MA:

Ack Gud och Herr min synd tyvärr 1716

Ack vi ästu dock så blinder

MA för:

Hören hit I kristne vänner 1793

Koralmel.:

Texten GK 278 med MA: 377, Var nu redo själ och tunga

Ack vännen vännen min vad har uå

MA:

Mein Libgen sel so seyn uå

Ack vänner glädjens för den sak 1793

Ack yngling var redo till kamp och till strid 1786

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 8 tr. 1786-1798, 1801, 1810

Ack Zions berg du sälla boning 1785

Ack ädlaste dygd som är uppå frihetens grundstenar bygd 1733, uå

MA:

Far världen farväl 1753, 5 tr. 1776-1812, uå

Jag fördömde själ uå

Jfr även tablå 11

Ack älskad vän farväl hav tack för alla dagar uå

Ack ängslan haver mitt hjärta uti all stund 1647

MA:

Viel Trauren in meinem Herzen 1647

Ack ängslan jämmer sorg och nöd 1783

MA:

O Jesu när jag hädan skall 1783

Ack ängslan och stor smärta 1733, uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1733, 3 tr 1759-1770, 1785*, 1787, 5 tr. uå,
1801, 1802, 1810

Ack ängslig tid då vänner mig förskjutit har 1791

Adam du haver syndat 1765

Adam i paradiset uppå skönt uå, uå [t. 1704]

Adam lumpen ursäkt tog 1775, uå

Adam plöjde täck hans Eva månde flitigt spinna 1746

MA:

Febus rymmer och förglömmar 2 tr. 1746

Adams skål vår första far 1773

Ade mitt hjärta ade amor jag kan ej längre 1641

Adelens fröjdade mod

MA för:

Den må visst räknas för träl uå [t. 1769]

Adels och prästers ära

MA för:

Alltid vill jag åkalla 1635

Av Svea land utdragne 1644, 1669, 1689, uå [t. 1644]

Adjö farväl jag nu bortgår ifrån min födelseort uå

Adjö farväl till en god natt uå

Adjö min dygdigaste hjärtans skatt 1739

Adjö min lilla ängel 1787, uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1787, 3 tr. uå, 1801, def.tr.

Jfr även tablå 37

Adjö min söta vän uå

Adjö vad jag vill säja 1787

Afton kommer dagen viker 1771, 1769/1774

MA:

Vad kan dock min själ förnöja 2 tr. 1771, 1769/1774

Ah Gud vem skall jag klage den 1598

Ah skönsta melodi min ljuva 1748

MA:

Skönsta min tänk dock på 1748

Ahasverus han var/var så mäktig uå

MA:

Minovet uå

MA för:

Emedan vi i världen leva 1772

Kom att vid en vagga fira 1779

O vad ängslig må jag leva 1786, 2 tr. uå

När som solen härligt prålar uå [t. 1768]

Jfr även tablå 16

Aimable vainqueur ("Sur lair ain mable vain queiur")

MA för:

Cupido farväl att vara din träl uå

Akta dig nu min kära själ vart du 1685

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1687

Aldrahjärtans flicka lilla uå

MA:

Gavott de l'amour uå

Aldrakäraste docka så fin 1739

Aldrakärestan min jag kan eder aldrig förglömma

MA för:

Så har nu vid Hogland god vänner så skett 3 tr. 1788, 5 tr. 1789, uå [t. 1788]

Aldraskönsta Elisandra av vad orsak 1784, uå

Aldrig glömmmer jag när jag skulle 1785, "2871"

Aldrig jag tänkte få leva den dag 1774

MA:

När som ifrån horisonten vår 1798

Jfr även tablå 34

Aldrig mitt hjärta tillförne var bundit 1787

MA:

Nu kan jag väl säga min lycka 1793, 1805, 1811

Jfr även tablå 10

Uppgt. ur muntl. trad.:

SLS 50, 15, Österbotten 1895

SLS 383, 34, Åboland 1925

Aldrig naturen nå'n gosse framfödde uå

All falskhet giver jag god dag att vara uå

All handel då var god den tid då Lasse levde uå

All härlighet makt pris rikedom prakt 1781

All min bön och bittra tårar

MA för:

Abba Fader Gud Jehova def.tr.

Jfr även tablå 55

All min lit står till den Herran 1758

MA:

Jesus är min vän den bäste 1758

All vishets djup är av Gud försann 1780

MA:

Ett barn är fött i Betlehem 1780

All världenes svik margfaldelig 1790, uå

MA för:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1783

Gud nåde dig värld vad du äst blind 1783

Jfr även tablå 17

All världens skapare av evighet uå

MA:

Husbonde om du hemma äst 4 tr. uå

Alla de som redligt tänka 1790

Alla flickor i Hammarby 1772, uå

Alla gossar försan som i äkta stand uå

Alla svenska männer 1773

MA:

Fackeldansen 1773

Alle små fåglar i skogen äre 1639

Allemanda

MA för:

Allting som himmelen rund begriper med 1626

Allena till Gud sätt ditt hopp fast

MA för:

Hör du god bonde vad jag säga må 5 tr. 1784-1788, 4 tr. uå, 2 tr. 1800, 1802

Allt vad du begynner min älskelig själ uå

Jfr även tablå 27

Koralmel.:

GK 260

Allernådigsta drottning sådan glädje är stor 1772

Allsmäktig Gud i himmelrik uå (1640-t.)

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 107, MA: Allt vad vi på jorden äga

Texten GK 337 med MA: 339, Sjungom nu av hjärtans grund

Uppt. ur muntl. trad.:

Moberg 17, Runö 1938

Allsvåldighetens Herre och Gud 1775

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1775, 1782, 1783*, 1787*

Allt folk skall nu här höra

MA för:

Min Gud jag tala ville men hur 2 tr. 1787, 1788, uå

Koralmel.:

Texten GK 58 med MA: 345, Lustig av hjärtans grunde

Allt som Gud vill så vill 1648

MA:

O Herre Gud din helga ord 1648

Allt vad du begynner min älskelig själ uå

MA:

Allena till Gud sätt ditt hopp fast uå

Allt vad man här på jorden uå

Allt vad (som) i denna världen 1683

MA:

Sommaren med sina ljuveliga stunder 1688, 1727

MA för:

Hjärtans Immanuel som mig 6 tr. 1766-1801, uå

Jfr även tablå 10

Allt vad som i världen vankar

MA för:

Äkta stånd vi billigt prisa 3 tr. uå

Allt vad tiden giver till sitt uå [t. 1741]

MA:

Jesus är min hägnad uå [t. 1741]

Allt vad uti världen är def.tr. [t. 1792]

Allt vad vi i världen si

MA för:

Förgångligt är vad jorden bär 10 tr. 1766-1801, 4 tr. uå

Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1768

Jfr även tablå 10

Allt vad vi på jorden äga

MA för:

Äkta stånd vi billigt prisa 1738, uå

En annan Jesu du som själen läker 1761

Över svår tid var man klagat 1787

Store Gud som jordens runda uå

Koralmel.:

GK 270

Allt vad världens stora klot uå (1600-t.)

MA:

Anna är min enda tröst uå (1600-t.)

Allt ändrar sig vår kalla vinter viker 1717

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1717

Jfr även tablå 19

Alltid vill jag åkalla 1635

MA:

Adels och prästers ära 1635

Allting i världen ger orsak 1798

Allting på jorden skyndar sig 1673

MA:

Min ungdomstid nu ändrar sig 1673, 1683, 1695, 1702, uå
Till sin vän försänd så som en nyårsgåva 1758

Allting som himmelen rund begriper med 1626

MA:

Allemanda 1626

Amarilles tyst jag ber 1769

MA:

Min vän vem är som bankar på 1769

Amor sin skarpa pilar och skott 1642

Andans helga nåde

MA för:

Dig min Gud att finna 1758
Luften börjar svalkas vilostunden 1771, 1772, uå
Kom du morgonstjärna solens täcka tärna 1780
Lät oss gå i lunden denna middagsstunden 1780
Store allmakts konung uti himlens våning 1780
Går I ungdom snälle 1786
Lov och evig ära 1790

Koralmel.:

GK 186

Andra älska vad de vill 1691

MA:

Ibland allt vad världen har 1691

Anna är min enda tröst 1695

MA för:

Falskhet är en sådan ting 1682, 1688
Allt vad världens stora klot uå (1600-t.)

Uppt. ur muntl. trad.:

Lagus 209, Nyland 1870-87

Art utav en rätt bokvinna 1788, uå

Astrild jag ditt värde prisar 1797

Att både jord och solen går 1773

MA:

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1772

Jfr även tablå 7

Att en Gud är som allt månd styra 1759

MA:

Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1759

Jfr även tablå 10

Att ha i sängen sin kusin 1797

MA:

På livets mödosamma stråt 2 tr. 1797, 1798, 2 tr. 1800, 2 tr. 1802, 1806

Att leka (och) giftas för gossar 1766

Att leva stilla med sin far 1766, uå

Att låta satan sig förföra⁵ 1786

MA:

Var nu redo själ och tunga 1786

Att okänd av de höga fjäten 1789

Av all min själ min håg min kraft och hjärta 1766, uå

MA:

Lov pris och tack ske dig o Fader käre ("nr 302 i vår psalmbok") 1766, 2 tr. uå

Av djupsens nöd nu ropa vi⁶ 1712

MA:

Gud är vår starkhet och tillflykt 1712

Av djupsens nöd ropar jag till dig

MA för:

O Gud som med din vredes hand 1723, uå [t. 1723]

Jag har (här) ingen blivande stad uå

Koralmel.:

GK 99

Av/Från himlens kamrar min brudgum 1781, uå

MA:

Hjärtans Immanuel som mig 1781, uå

Jfr även tablå 10

Av himmels höjd jag kommen är

MA för:

Ack Gud treenig nådigt hör 1714 (MA: A., I dag är Herrans sabbatsdag, När vi i högsta nöden stå och O helige trefallighet, "psalmboken nr 132, 230, 307 och 349"), 1773, def. tr.

Allsvåldighetens Herre och Gud 1775, 1782, 1783*, 1787*

Sov sött sov väl i vaggan nu 1779, 1780 (MA: A. el. Nu haver denne ljuse dag)

Led mig min Jesu med din nåd 1783, 1785, 1787, 1794, 2 tr. uå, 1819

Stig upp min själ och tag en blick 1787, uå

Vi önska nu den morgonstund 1788, 1789

Jfr även tablå 21

Koralmel.:

GK 132

⁵ Genom ett feltryck hos Dencker (s. 149) har denna visa samt *Kära själ lät dig nu lida* fått MA *Gå här fram I sinnen kära* (sistnämnda uppgiven som GK 377). Denna MA, vars mel. ej är företrädd i GK, gäller dock endast *Kära själ lät dig nu lida. Att låta Satan sig förföra* har ovan nämnda koral (GK 377) som MA.

⁶ Dencker uppger i stället (s. 141) tryckåret 1717, vilket sannolikt är felläsning för 1712, då KB endast har ett enda tryck med denna visa (Zz 1712 a). I detta tryck ingår även *Beskydd o/Beskyddade Gud i allan tid vår överhet och konung blid* med MA *Så skön lyser den morgonstjärn* (jfr Dencker s. 139).

Av kärlighet emot den trofaste Gud 1770

MA:

Diskant 1770, 1772, 1775, 1802

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 110

Av Svea land utdragne 1644

MA:

Adels och prästers ära 1644, 1669, 1689, uå [t. 1644]

Av ängslan jag betagen är uå

MA:

Ett ädelt blod av Frankerik 3 tr. uå

MA för:

Min hjärtans själ och ädla vän uå

En hund som ej har fått förstånd 2 tr. uå

Om Eva skulle nu uppstå 2 tr. uå

(Axel Torssons visa = De lekte guldtavel vid bredan bord)

Bacchi hop silener pryden uå

MA:

Sverige sjung ditt nit kan ilskan uå

Bacchus du som ger förmåga 1787

Bacchus snyfta grät och stamma 1737

Barmhärtige Gud ett tacksamhetens ljud⁷ 1775, uå

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1775, 1802

MA för:

Förblindade värld vart rasar din flärd 6 tr. 1736–1796, uå, 1813, 1816

När får jag min skrud som du mig min Gud 1786, 1793, 1826

Jfr även tablå 26

Barmhärtige Gud och Fader förnimm 1735

MA:

På dig o Herre käre 1735

Barnen små leka så uå

Bedrövat är mitt sinn 1690

MA för:

Ett ting i världen är jag håller allt för kär uå

Begynna jag vill en visa så gill 1775

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1775, 1790

Jfr även tablå 26

⁷ Såsom MA uppges endast ”Barmhärtige Gud”. Otivelaktigt avses därmed ovannämnda kända och flera gånger tryckta visa av Runius och ej tillfällighetsvisan *Barmhärtige Gud och fader förnimm*.

Uppt. ur muntl. trad.:

Dal.mus. 2130 : 11, Dal 1932

Nord.mus. EU 35498, s. 865, Dal senast 1947

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 760, Dal 1969

Begynna vill jag att prisa 1645

MA för:

I Jesu namn det stora 1726, 1775, 2 tr. 1794, 1798, uå, 1801, 1802

På satans listiga ränker 2 tr. uå [t. 1733]

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 91

GK 285

Uppt. ur muntl. trad.:

SvL Skåne 667, Skåne senast 1908

Begynna vill jag att sjunga om en konungs son i Rom 1583

MA:

Jag säger (eder) vänner käre 1583, 1590

Jfr även tablå 1

Behållt mig Herre uti ditt ord 1584

MA:

Vi berömmar du fast dig 1584

Behållt o Gud min fot från fall 1768

MA:

O Jesu när jag hädan skall 1768, 1785, 1791, 1806

Beklaga må jag mig som skall i mörkret vandra 1797

MA:

Den vedervärdighet som mig 1797

Mitt skuldregister när jag 1801, 3 tr. 1802

Bekänn den Gud den dig bevarar 1786, uå

Berg djupa dalar all uå

MA:

Ack täcka sköna själ 2 tr. uå

MA för:

Ack täcka sköna själ uå

Berömma vill jag o Gud dig i denna 1734, uå

MA:

Lät det icke förtryta dig 1734, 1735, 1741, 7 tr. 1766-1797, 1776*, 7 tr. uå, 2 tr. 1802,
def.tr.

Utan Herren faller oss till 1768, 1780, 2 tr. uå

Beskrivit det är 1757

MA:

Far världen farväl 1757

Jfr även tablå 11

Beskydd o/Beskydda Gud i allan tid vår överhet och konung blid 1712, uå [t. 1710], uå

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn 1712, 2 tr. uå [t. 1710]⁸

Betecknat är i skriften visst 1584

MA:

Fröjder eder i denna tid 1584

Betänk betänk o kristen själ 1742, uå

MA:

Ack min själ hav lustigt mod 1742, 1758

Betänk människa uti all stund emedan du lever 1630

MA:

Elendiglich mein blühende Zeit 1630

Betänk o Sverige nu din lycka uå [t. 1742]

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda uå [t. 1742]

Bland alla de sorger oss bleka gör 1774

Bland allt det man i världen äger 1703, uå

MA:

Hur fåfängt är allt vad 1703, uå

Bland plågor mång som finnas i vart stånd 1682

Blida Jesu allt mitt nöje 1757, uå

MA:

Jesu du dig själv uppväckte 2 tr. 1757, 5 tr. 1783–1794, 7 tr. uå, 6 tr. 1801–1825

Bliv o Jesu till mitt sista 1740

MA:

Herre du min tröst och fromma 1740

Blixt dunder hagel och oväder def.tr.

Blås musikanter för Ulla galanter uå

MA för:

Ljuvaste sommar jag 3 tr 1787

Blås nu bra som bara satan uå

Blåsen nu alla hör böljorna svalla uå

Bonden han aktar på tiden 1681, uå (1600-t.)

MA:

Greddlin ("Den fransöske melodien Greddlin benämnd") 1681, 1685, uå (1600-t.), def.tr.
(1600-t.), 1730, uå

MA för:

I fred sitten alla goda vänner uå (1600-t.)

Jfr även tablå 6

⁸ Jfr ovan n. 6 s. 247.

Bonden och hans unga hustru 1784, uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land 5 tr. 1784-1788, 3 tr. uå, 2 tr. 1800, 1802

Jfr även tablå 37

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 367, 341, Aboland 1924

Bonden stod i lidre skulle bära hjul 1738, uå

MA:

Det var en man i Uppland och skulle köpa hö 1738, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Södling 109, Smål 1870-t.

Carlheim-Gyllenskiöld 64, Smål 1878-79

SvL Dal 176, Skåne o Smål senast 1921

Lagus 223, Nyland 1870-87

Bonden var en danneman uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 276, Ögl 1847

Säve 11, Gotl 1845-60

ULMA 175: 122 a, s. 12, Ögl 1898

Bondeson 241, Hall 1900

Bort allt vad oro gör

MA för:

Sverige med mannamod 4 tr. 1788, 4 tr. 1789

Bort att jag för spis och kläder uå

Bort brännvin med dig uå

MA:

Far världen farväl uå

Jfr även tablå 11

Bort med höga ting uå

MA för:

Svenska gossar blå som åt Finland gå 8 tr. 1794-1802, 6 tr. uå

Sjungom glada folk uå [t. 1775]

Jfr även tablå 45

Bort med vett och sunda tankar def.tr.

Bort mitt hjärta med de tankar

MA för:

Kristen själ vi vill du klagas 7 tr. 1753-1795, 2 tr. uå

Svea barn nu samlens alle 1795

Är jag endast född att lida 1800, 1801, 1809

Jfr även tablå 46

Koralmel.:

Texten GK med MA: 53, Såsom hjorten trågit längtar

Bort vid en grind uti en skog uå

Bort värld bort kött och blod 1764

Bort värld med all din lust 1786

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1786

Bourrée ("Burac")

MA för:

Det är bästa råd om dig som mig nu lyster 1690

Braska i fransyska kläder 1795

Brist ut min ögons flod uå [t. 1741]

MA:

Hör till I riken all uå [t. 1741]

Broder vi äst du så mätt

MA för:

Det var en gammal danneman 1735, 1800, 1801, 1802

Jfr även tablå 25

Brudgum och bruden vilka i skruden 1772, uå

MA:

Portugal Spanien stora Britannien 2 tr uå, 1800, 1802

Uppt. ur muntl. trad.:

O. Olsson 208, Bhl 1920-t.

ULMA 2146: 4, s. 9, Vrml 1929

SLS 46, 17, Åland 1894

Insp. ur muntl. trad.:

SR B 47231: 2, Dal 1955

Brudgummen han ropar nu till sin fallna brud 1791

MA:

Jag lever i gudsfruktan 1791

Brännvin vin och starka drycker uå

Brännvinskraft har mycket gjort 1741

MA:

Cotillon 1741

Jfr även tablå 31

Brännvinssaft vad har du gjort 1741

MA:

Cotillon 4 tr. 1741

MA för:

Kaffe du beskyllning fått 1768

Jfr även tablå 31

Bröder systrar blodsförvanter 1786, uå

("Burac" se Bourrée)

Bussar upp trumpetens ljud 1796

Bäst vi äro uti ro kommer lotsen 1787

Uppt. ur muntl. trad.:

INE 62, 3, Österbotten (?) 1870-t.

SLS 542, 139, Nyland 1939

Bättre är ej vara född 1673

Calistae slav jag är i tysthet 1750

MA:

Vad batar mig din tro 1750

Jfr även tablå 12

Carolus den tolfte vart konung i strid def.tr.

Catarina i sin fällbänk låg 1796, uå

MA:

En Celadon gav fröjderop 1796, 2 tr. 1800, 1802

MA för:

Den sköna Emma tröstlös låg 4 tr. 1800-1815

Det var i Siamen på en ö 1811

Jfr även tablå 7

Celine bliw därför ej vred uå

MA:

En Celadon gav fröjderop 2 tr. uå

Jfr även tablå 7

Celine Celine min sköna du befrågar def.tr.

Cephis märk av mina tårar 1786

MA:

Ack mitt hus är tomt och öde 1786

Jfr även tablå 16

Cloris du är all min tröst 1781, uå

MA:

Mina goda systrar märk 1798, 1801

MA för:

Kom min lilla Sissa du 8 tr. 1784-1810, 5 tr. uå, 1822

Vänner och ovänner dömt vad 3 tr. 1788

Jfr även tablå 43

Cloris vredgas härom dagen uå

Coridon en vår gick vall med fåren uå

Cornelius lik sin hela ätt 1798

Cotillon

MA för:

Brännvinskraft har mycket gjort 1741

Brännvinssaft vad har du gjort 4 tr. 1741

Jfr även tablå 31

Courant de bout

MA för:

Vad har du hjärtans Jesu brutit (*MA: C. el. Ifrån den dag jag Elisandra*) 1703

Cupido farväl att vara din träl uå

MA:

Aimable vainqueur ("Sur lair ain mable vain queiur") uå

Cupido min tröst uå

Cynthia min tusensköna

MA för:

Phidolina nymfers prydnad 1695

Dagakarlen pustar och flämtar vid sin spade 1798, uå

MA:

Jungfrun geck åt rosenlund 1798, 2 tr. 1801, 1802

Dagen ifrån oss skrider

MA för:

O världslig lust och ära 1672

Jag vill dig Jesu pris 1765, 1777, 1802

Efter din stränga vrede 2 tr. uå

Koralmel.:

Mönsterås, s. 214

Ledberg, s. 93

Riddarholm, s. 73

Roslagskulla, s. 93

Visby, s. 114

Någhra nya psalms . . . thoner, tr. ca 1610 [6]

GK 365

Dagen nu till ända skrider 1766

MA:

Fader vår som av det höga 1766

Jfr även tablå 16

Dagen viker bort sin fart luften bliver tjock def.tr. (1690-t.)

MA:

Ack min själ hav lustigt mod 1766, 1773, 1777, uå, 1800, 2 tr 1801

(Daldansen = Kör upp i Dalom)

Dalamän som i striden tågen 1789

MA:

Milde kung (sig) en främling 2 tr. 1789

Dalvisa ("Under en egen dalvisa")

MA för:

Älskade konung vi önske och vänte 1772

Dan går och natten kommer 1759

MA:

Säll den som haver Jesum kär 1759

Daphnis om en sommarnatt 1648

De handla nu med folk som 1786

MA:

Ack Fader vill du nu för freden herde vara 1786, 1787

De lekte guldtafel vid bredan bord def.tr. (1600-t.)

MA för:

Jag ropar till Gud med sorrig och ve (MA: D. el. Himmelriket liknas vid tio jungfrur) 1723:
Drottning Damma hon ligger i Rimstad sjuk 1753, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 25, trol Bhl 1810-t.

Drake 2, Smål trol 1810-t.

Runa 1844, s. 35, Bhl senast 1844

Folklore I, s. 31, Bhl 1845

FSF 68 a, Åboland 1880-t.

FSF 68 b, Nyland 1870-87

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 299, Bhl 1968

De liber sjömänner 1784, uå

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 1784, 1786,, 2 tr uå, 2 tr. 1800, 1805

Jfr även tablå 41

De rövare ville stjäla gå 1768, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Folklore V, s. 78, Vstml ca 1830

Wiede 5, Ögl 1840-t.

Wiede 151, Ögl 1840-t.

Wiede 203: 1-2, Ögl 1840-t.

Hultin, s. 35, Smål el. Ögl 1852

Ahlström 44, Vstml senast 1855

N. Andersson 32, Skåne 1890-t.

ULMA 111: 519, s. 1, Vgl 1899

De som nu svenska vapnen föra 1789

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1789, 1790

MA för:

Upplyftom dig min håg och sinne 2 tr. 1790

Jfr även tablå 48

Den blomstertid nu kommer uå

MA för:

O Gud vår käre Fader 1761

Välkommen greve lilla bland 9 tr. 1761-1794, 3 tr uå, 1800, 1801, 2 tr. 1802, def.tr.

Nu haver natten ända 1771, uå

Vinteren är framliden 1788, 1797, 1801

Gud som oss människor gläder 1797

Lov ske dig fridsens Herre uå [t. 1721]

Sist när som jag anlände uå*, 1802

Koralmel.:

Texten GK 317 med MA: 412, Mig gör stor lust och glädje

Uppgt. ur muntl. trad.:

O. Andersson 38, Gammelsvenskby 1929

O. Andersson 140, Stora Rågö 1931

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 1739, Skåne 1972

Den bonde som tänker att äga soldat 1788, uå

MA:

Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol 1788, 1795, 2 tr. uå, 1802, 1813

Jfr även tablå 37

Den dag han är så fröjderik 1766

Den evige Guden all världenes ljus 1759

MA:

En jungfru födde ett barn i dag 1759, 1785, 1789,, 1798, 2 tr. uå

Den fattiga till den rika gick 1690

MA:

Om en rik man här sjungom vi 1736

Gud vare oss barmhärtig och mild 1783

Mig jämmar nu en ända har uå

Den flickan hon är sappermänskade söt 1774, uå

MA:

Ett tusend sjuhundra och sjuttiotvå 1774, uå

MA för:

God dag sade Sidenström god dag herr sekreter 1774, uå

Jfr även tablå 41

Den fromma fru Signild på sotsången låg 1795

Uppgt. ur muntl. trad.:

SF 90, Smål 1800-talets första tredjedel

Wiede 228: 4, Smål 1818-22

Wiede 228: 1-3, Ögl 1840-t.

H o E, Folkminnen 1518, Skåne 1880-t.

Adlerkull 24, Hall senast 1930

ULMA 7695, s. 1, Häls 1934

Rancken 3, 165, 361, Österbotten 1875-76

SLS 11, s. 3, Österbotten 1882

SLS 63, s. 72, Österbotten 1897

Fredriksson 78, Österbotten 1909

SLS 318, 3, Åboland 1920

SLS 352, 546, Åboland 1923

SLS 512, 2, Åland 1929

SLS 523, 178, Åboland 1930

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617: 27, Dalsl 1957

SLS band 1969: 94; 1969: 101, Österbotten 1969

SLS band 1970: 6, Åboland 1970

Den frågan är värd till att väcka 1794

MA:

Hur länge skall stormen då räcka 1794

Den fröjd sig i hjärtat nu sprider 1796

Den grymma död med sin starka skott 1648

Den grönskande blomstrande fågnande vår 1724

MA:

Guss fre jer inne så många 1727, 1754, uå

Jfr även tablå 22

Den Gud fruktar lyckan får

MA för:

Livet alla hålla kärt (*MA: D. el. Lyckan kommer lyckan går*) 1812

Den i bojer sitter tiga nu ej gitter uå [t. 1769]

MA:

Ack/Hör du sparver lilla uå [t. 1769]

Jfr även tablå 45

Den illa gör han illa far 1787

MA:

O Jesu när jag hädan skall 1787

Den lag som fordom varit har uå

Den lever helt förnöjder som har en trogen vän 1744, uå

MA:

I ädle musikanter I stämman med 1744

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 175, Ögl 1840-t.

Den ljuse dag framgången är uå (1640-t.)

MA för:

Si dagen den/han hållar och skyndar sig bort 8 tr. 1746–1799, 6 tr. uå, 2 tr. 1800, 1806,
def.tr.

Koralmel.:

Riddarholm, s. 74

Roslagskulla, s. 94

GK 367

Uppt. ur muntl. trad.:

SvL Skåne 684, Skåne senast 1908

O. Andersson 23, Runö 1938

Den lust har att veta vem jag helst är uå

Den lustige stund med glädje 1584

MA:

Vaker upp I kristne alle 1584

Den må visst räknas för träl uå [t. 1769]

MA:

Adelens fröjdade mod uå [t. 1769]

Den mörka natt nu måste fly 1794

Den prakt som ögat ser 1776

MA:

Sex runda år omkring 1776, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 33

Den redelige dalkarlns röst 1795

MA:

Vår konung/kung vår Gustav se ditt folk 1795, 2 tr. 1796

Jfr även tablå 47

Den riddare rider på höga lofts bro

MA för:

Prins Adolf han sitter uti sitt slott 1743

Den signade dag 1639

MA för:

Det hände sig Jefta den Gilials man 1742, 1755, 1776, 1779, uå

Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol 2 tr. uå [t. 1710]

O tröstrike sol som varnar för fall uå

Ack ljuvliga tid när himmelen blid uå

Jfr även tablå 37

Koralmel.:

Riddarholm, s. 69

Roslagskulla, s. 90

GK 354

Schalin förteckning

Uppgt. ur muntl. trad.:

SvL Dal 249 a, Dal senast 1907/12

SvL Skåne 681, Skåne senast 1908

Dal. mus. 2130: 12, Dal sannolikt ca 1910

SvL Dal 249 b, Dal senast 1922

Forsslund I: 11, s. 76, Dal senast 1923

SvL Vgl 227, Vgl 1929

Dal. mus. 2130: 7, Dal 1932

SVA 287, Dal 1946 (?) (även insp. 1949 resp. 1954 efter samma meddelare:

SR L-B 10660: 4; B 43157-58: 4)

Stålberg, s. 411; s. 412, Öl senast 1949

SVA 275: A 503: 1, Dal senast 1949 (även insp. 1949 efter samma meddelare: SR L-B 10660: 16)

O. Andersson 96, Nuckö 1921

Moberg 21, Runö 1938

O. Andersson 69, Nuckö 1931

O. Andersson 152, Stora Rågö 1931

O. Andersson 231, Orsmö 1931

Insp. ur muntl. trad.:

SR L-B 10660: 8; ULMA Gr. 3918 (2 insp. efter samma meddelare), Dal 1949 resp. 1954

SR B 43157-58:15, Dal 1954

SVA BB 37, Hall 1967

SVA BA 205, Göteborg 1968

SVA BA 351, Dal 1968

SVA BA 501, Smål 1969

SVA BA 649, Upl 1969

SVA BA 760, Dal 1969

SVA BA 889, Dal 1970

SVA BA 1326, Dal 1971

SVA BA 1829; BA 1900, Dal 1973

Den själ är salig som från jorden 1734

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1734

Den sköna Emma tröstlös låg uå

MA:

Catrina i sin fällbänk låg 4 tr. 1800-1815

Det var i Saimen på en ö 4 tr. 1800-1815

MA för:

Den stackars Nelli satt och grät 1804

Jfr även tablå 7

Uppt. ur muntl. trad.:

H o E, Folkminnen 1510, Smål 1880-t.

SLS 127, s. 174, Österbotten 1881

SLS 16, 14, Åboland 1890

SLS 46, 23, Åland 1894

SLS 352, 76, Åboland 1923

SLS 383, 38, Åboland 1925

SLS 512, 31, Åland 1929

SLS 422, 52, Nyland 1934

SLS 452, 193, Nyland 1940

SLS 742 B, s. 355 (även SLS band 1962 : 29), Nyland 1960

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 71, Åboland 1962

Den som frisker är och sund

MA för:

Kristus som oss värvat frid 1736

En god kamp jag haver här uti 1759

Jag helt sjuklig matt och svag 1761

Styrer Gud så går det väl 1790

Koralmel.:

GK 319

Den som gärna gifter sig 1772, uå

Den som längtar till att lära 1776, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1802

MA för:

Vackra jungfru lilla vänsko 2 tr. uå, 1827

Frukta Gud föräldrar ära 6 tr. 1754-1790, uå

Kulen höst med regn och töcken uå

Jag ser hamnen dit jag hastar 2 tr. uå

Jag kan icke leva stängder uå

Sist då jag besökte Flora uå

Tiggare tiggare gick förbi uå

Fåfängt du dig inbillat uå

Jfr även tablå 16

Den som skall tjäna konungen skall vara oförskräckt 1789

MA:

Det var en gång en tjänare som 1789

MA för:

Hör på kamrater kära som tjäna uppå land 2 tr. 1791

Jfr även tablå 50

Den stackars Nelli satt och grät 1799

MA:

En Celadon gav fröjderop 2 tr. 1800, 2 tr. 1802

Den sköna Emna tröstlös låg 1804

Jfr även tablå 7

Den store Sigurd Sven 1772

Den stund jag är i livet

MA för:

Min Gud jag dig åkallar 1584

Den svenska ärbarhet är död uå

MA:

Vad batar mig din tro uå

Jfr även tablå 12

Den timmen slår som mig skall livlös göra 1775, uå

Den vedervärdighet som mig 1698

MA:

O Gud o Gud så from 1701

MA för:

En fånge arm jag är som städs i mörkret sitter 1712

Ack Herre o min Gud 17(?), 1762

Vad batar mig din tro 1722

O store Gud vad är dock Lissabon nu bleven 1757, 5 tr. uå [t. 1755], uå

Ack jag eländige för alla uppå jorden 1775, uå [t. 1748]

Beklaga må jag mig som skall i mörkret vandra 1797

Ett glas det glittrar väl (*MA: D. el. O Gud o Gud så from uå [t. 1708]*)

O Gud som hörer bön och ej försmår (*MA: D. och O Gud o Gud så from el. Nu tackar Gud allt folk, "nr 293 och 297 eller 305 i psalmboken"*) uå [t. 1714]

Jfr även tablå 12

Koralmel.:

GK 293

Uppt. ur muntl. trad.:

SvL Skåne 673, Skåne 1908

Den vinterliga stormen ven 1798

Denne dag fick världen höra 1780

MA:

Vad kan dock min själ förnöja 1780

Denne dag som snart försvunnit 1780

MA:

Lät oss fröjdas gladlig sjunga 1780

Denne dag vi nu beskåde 1780

MA:

Lät oss fröjdas gladlig sjunga 1780

Denne är den store dagen

MA för:

Köpta själ du bör ej sova 1790

Koralmel.:

Texten GK 174 med MA: 45, När jag nu min bön utgjuter

Dens skål som vakat för vårt väl 1737, uå [t. 1772]

Det blåser nordost se flöjeln på topp 1786, uå

MA:

Välkommen min kärast från 1787

Uppt. ur muntl. trad.:

Sternvall, s. 43, tidigast 1873

Bondeson 331, Hall 1900

Lagus 764, Nyland 1870-1900

SLS 318, 34, Åboland 1920

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 58/12126:27, Åboland 1959

Det bodde en bonde i granngålen vår 1799

MA:

Hanar å hönor å kycklingar små 2 tr. 1799, 1801, 1806

Jfr även tablå 34

Uppt. ur muntl. trad.:

Filikromen II: 1, Smål senast 1851

E. Olsson 29, Jmtl ca 1885-ca 1910

Det bodde en herre på Östervalla 1799, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 11, Vgl 1810-t.

KB Vs 126:4, s. 37, Upl 1810-t.

KB Vs 126:4, s. 76, Ögl 1810-t.

KB Vs 2:3, s. 347, Ögl 1810

Drake 25, Ögl sannolikt 1810-t.

Wiede 7:1, Smål 1820

Hyltén-Cavallius o. Stephens 145, Smål 1839

Wiede 7:2-3, Ögl 1840-t.

Folklore V, s. 83, Sdml el. Nrsk senast 1859

Carlheim-Gyllenskiöld 14, Ögl 1878-79

Teckningar o. toner, mel.bil., s. 2. Skåne senast 1889

ULMA 2832:1, s. 75, Vstml 1930

INE 60, 18, Nyland 1870

FSF 1 h; x, Nyland 1870-87

FSF 1 i, Österbotten 1875-76

FSF 1 d; j; t; u, Åboland trol. 1905-25

FSF 1 y, Nyland 1900-20-t.

INE 28 a, 6, 1910-20-t.

FSF 1 e, Nyland 1908

FSF 1 s, Åboland 1910

FSF 1 a, Nyland 1911

FSF 1 c; q; r; aa, Åboland 1923

FSF 1 å, Åboland 1923 (även insp. 1957 efter samma meddelare: SR Ma 57/11142:2)
FSF 1 b; f; g; ö, Nyland 1924
FSF 1 k; l; m; n; o; p, Åboland 1924
FSF 1 v, Åboland 1925
FSF 1 z; ä, Österbotten 1930
SLS 422, 6, Nyland 1934
SLS 542, 1, Nyland 1940

Insp. ur muntl. trad.:
SR 63M/6207:1, Vstb 1963
SR 57/11142:11, Nyland 1957
SLS band 1967:27, Nyland 1967

Det/Där bodde en skälm ibland alla 1795, uå

MA:
På dig o Herre käre 4 tr. uå
Till Österland vill jag fara 1801

Jfr även tablå 15

Uppt. ur muntl. trad.:
Säve, s. 420, Gotl senast 1840
Wiede 39, Ögl 1843
N. Andersson 18, Skåne 1890-t.

FSF 46 a, Österbotten 1864-76
FSF 46 b, Åboland 1880-t
FSF 46 c, Österbotten 1897
FSF 46 d, Österbotten 1904
FSF 46 f, Åboland 1923
FSF 46 e, Åboland 1924

Det dagas i östan var 1731, uå

MA:
Himmelriket liknas vid tio jungfrur 5 tr. 1731-1780, 4 tr. uå, 1802

Det enda nöje som jag vet 1753, uå

MA:
Säll den som haver Jesum kär 6 tr. 1753-1795, 2 tr. uå, 1826, def.tr.

Det faller ögat allt för trögt 1774, uå

Det gingo tre flickor planterade kål 1774, uå

Uppt. ur muntl. trad.:
Folklore V, s. 366 a, senast 1865
Fredin 18, Gotl 1870-90-t.
E. Olsson 14, Jmtl ca 1885-ca 1910
Bondeson ULMA 351 D 11 g, s. 798, slutet av 1800- el. början av 1900-t.
Bondeson ULMA 351 D 11 g, s. 400, Göteborg slutet av 1800- el. början av 1900-t.
Bondeson ULMA 351 D 11 d, s. 180, Hall trol. 1900
Sternvall, s. 107, slutet av 1800- el. början av 1900-t.
Bondeson ULMA 351 D 11 g, s. 408, Hall 1901
Adlerkull 7, Hall senast 1930
SVA 275: A 409: 24, trol. Vgl senast 1948
Rancken 6, 190, 21, Österbotten 1864-76
Lagus 215; 222, Nyland 1870-87
Rancken 6, 198, 3, Österbotten 1882-94
SLS 24, 57, Åboland 1890-91
SLS 53, s. 337, Åboland 1896

SLS 111, s. 3, Nyland 1907
SLS 352, 404-406, Åboland 1923
SLS 742 B, s. 176 (även SLS band 1962:27), Åbo 1960

Insp. ur muntl. trad.:
SR 64/M/6093:4, Upl 1964
SR Ma 57/11142:11, Nyland 1957
SR Ma 57/11142:8, Åbo 1957
SR Ma 58/11869:11, Åboland 1958
SR 62/M/6247:9, Åboland 1962

Det hjärtlig gläder mig 1762

Det hände en dager när solen varmt skan [sic] def.tr.

Det hände om en middagsstund när solen hetast 1774, uå

Det hände på en dag när solen stod i höjden 1738

MA:
Huru lycklig är det land 2 tr. 1738, uå, 3 tr. 1808-1828

Uppt. ur muntl. trad.:
ULMA 111:519, s. 5, Vgl 1899

Det hände sig Jefta den Gilials man 1742, uå

MA:
Den signade dag 1742, 1755, 1776, 1779, uå

Uppt. ur muntl. trad.:
Teckningar o. toner, mel.bil., s. 4, Skåne senast 1889
O. Olsson 215, Bhl 1920-t.

Det kliar i magan och jag har uå

Det kommer en dag då äntlig från himlen 1757, uå

MA:
Jag fördömde själ 1774
Fördömda själ 1771, 1784, 1788

Jfr även tablå 11

Det kommer visst en dag 1779

MA:
Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer *el.* Jag är en ros utav de bleka blader 1779
Jag är en ros utav de bleka blader 1787, 1801, 1802

Jfr även tablå 18

Det lider med'n det skrider 1794, uå

Det/Där ligger ett slott i Österrik 1642

MA för:
Jag vet väl varest den def.tr. (1600-t.)
Jag vet väl var som står ett slott 1738, 2 tr. uå
En hednisk konungsdotter båld 6 tr. 1766-1781, 2 tr. uå

Uppt. ur muntl. trad.:
GA 40, Vgl 1810-t.
Drake 165, 1800-talets första tredjedel
Wiede 113, Ögl 1840-t

Folklore V, s. 109, Nrk el. Sdml tidigast 1852
 Folklore V, s. 368, Dal senast 1864
 Folklore V, s. 186, Upl senast 1865
 LAL dep. Fören. för Smål minnen 9, Smål trol. 1860-t.
 Carlheim-Gyllenskiöld 4, Upl 1879
 LAL 76:44, Skåne 1894
 LAL 109, Skåne 1895
 Bondeson 30, Göteborg 1895
 Bondeson ULMA 351 D 11 f, s. 267, Blek trol 1895
 N. Andersson 44, Skåne 1890-t.
 Bondeson 55, Skåne 1896-1901
 Skånska folkminnen 1926, s. 84, Skåne senast 1926
 ULMA 7933, s. 33, Vstb 1932
 SLS 26 a, s. 37, Nyland 1891
 FSF 78 c, Åland 1892
 Sternvall, s. 124, Nyland (?) slutet av 1800- el. början av 1900-t.
 FSF 78 a (2 uppt. efter samma meddelare), Österbotten 1902 resp. 1930
 FSF 78 g, Nyland 1908
 FSF 78 h, Nyland 1921
 FSF 78 e, Åboland 1924
 FSF 78 f, Nyland 1924
 FSF 78 d, Åland 1928
 SLS 512, 248, Åland 1929
 FSF 78 b, Österbotten 1930
 SLS 532, 35-36, Nyland 1934
 SLS 742 B, s. 211 (även SLS band 1962: 27), Nyland 1960

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BB 343, Skåne 1929
 SR L-B 10660:6, Dal 1949
 SR L-B 19397:1, Blek 1953
 SR Ma 57/10617:46, Bhl 1959
 SR MT 60/249:19, Ögl 1960
 SR 61/M/9378:7, Skåne 1961
 SR 64/M/6132:1, Dal 1964
 SVA BA 1683, Bhl 1972
 SVA BA 2079, Göteborg 1973
 SR Ma 57/11142:22, Nyland 1957

Det låter stolt med titlar blänka 1789

MA:

Vak upp av synden du kristendom 1789

Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll 1738, uå

MA:

Medan man lever i världen säll 1738, 2 tr uå

MA för:

Hör du god bonde vad jag säga må 1786

Jfr även tablå 27

Uppt. ur muntl. trad.:

KB Vs 2:3, s. 139, Ögl 1810
 Rutström, sannolikt ca 1810
 GA 4, Vgl 1810-t.
 Grönland, s. 2 (mel. II), 1810-t.
 Wiede 4, Ögl 1843
 Wiede 262, Ögl 1840-t.
 Södling 379, Vstml 1858

Södling 380, Nr 1871
Carlheim-Gyllenskiöld 11, Upl 1879
LUF 858, Skåne 1918
O. Olsson 244; 284, Bhl 1920-t.
FSF 27 I b; d, Nyland 1870-87
FSF 27 I i, Åland 1894
FSF 27 I h, Österbotten 1895
FSF 27 I a, Nyland 1908
FSF 27 I c, Nyland 1910
FSF 27 I e; g, Åboland 1923
FSF 27 I f, Åboland 1928

Det skola alla människor vete få 1642

Uppt. ur muntl. trad. (här upptas samtl. mel. till denna texttyp, jfr Vår Herre skapa Adam den förste):

Wiede 34:1-2, Ögl 1840-t.
Folklore V, s. 60, Smål mitten av 1800-t.
Folklore V, s. 109 B, Nr 1871 el. Sdml tidigast 1852
Södling 35, trol. 1860-70-t.
Teckningar o. toner, mel.bil., s. 4, Skåne senast 1889
ULMA 111:519, s. 6, Vgl 1899
ULMA 11672:70, trol. ca 1900
Adlerkull 22, Hall senast 1930
INE 28 b, 188, 1910-20-t.

Insp. ur muntlig trad.:

SLS band 1968: 112, Finl. tidigast 1906

Det stodo tre pigor på Barkarby gård

MA för:

Kom låtom oss sjunga om Gustav i dag 1778
Med glädje vi samloms nu åter i dag 1788

Det stora Jesu namn allena 1723, uå

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1723, 1724, 1728, 6 tr. 1752-1792, 1787*, 3 tr. uå, 6 tr.
1802-1830, def.tr.

Det stora ljus som himla fästet hyser 1780

MA:

Var nu tillfreds min själ el. Jag är en ros utav de bleka blader 1780

Jfr även tablå 19

Det var bittid om söndagsmorgonen Svartingen uå

Det var (den) lilla Lisa och hennes kära mor 1776, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 58, Ögl 1810-t.

Hyltén-Cavallius o. Stephens 201 D, Smål 1839

Hyltén-Cavallius o. Stephens 201 C, Smål 1830-40-t.

KB Vs 2:2, s. 653; Säve 79 (2 uppt. efter samma meddelare) Gotl senast 1840 resp.
1845-60

Wiede 21; 58; 161, Ögl 1840-t.

Hyltén-Cavallius o. Stephens 201 E, Gotl 1842

Hyltén-Cavallius o. Stephens 201 B, Smål 1845

Folklore V, s. 113 B, Vrml senast 1848

Hultin, s. 35, Smål el. Ögl 1852

Folklore V, s. 105, Sdml tidigast 1852
 Folklore V, s. 83, Sdml senast 1856
 Fredin 26, Gotl 1870-90-t.
 LAL 76:37, Skåne 1894
 O. Olsson 144, Bhl 1920-t.
 FSF 72 e-f, Nyland 1870-87
 FSF 72 a-b, Åboland 1880-t.
 FSF 72 c, Åboland trol. 1905-25
 FSF 72 d, Åboland 1924
 FSF 72 g, Åboland 1928
 SLS 422, 3, Nyland 1934

Det var den unga herr Peder 1787

Uppt. ur muntl. trad.:

GA/ 36, 1810-t.
 SF 67 (2 uppt.), trol. Ögl 1810-t.
 Drake 20, 1800-talets första tredjedel
 Hyltén-Cavallius o. Stephens 226 A, Smål 183040-t.
 Hyltén-Cavallius o. Stephens 226 C, Dal 1830-40-t.
 Wiede 16, Ögl 1840-t.
 Wiede 17, Ögl 1843
 Folklore I, s. 69, Jmtl senast 1844
 Borgström, s. 93, Vrml 1845
 Mus ak.folkmel., f. 100 r, Dal tidigast 1852
 Folklore V, s. 105 B, Sdml senast 1857
 Södling 339, Vstml 1858
 Folklore V, s. 132 b, Smål mitten av 1800-t.
 Folklore V, s. 133, mitten av 1800-t.
 Södling 338, Smål. trol. 1860-70-t.
 Mus.ak.folkmel., f 232 r, Vstml senast 1878
 LAL 766, Vgl 1884
 LAL 789, Vgl 1887
 E. Olsson 5, Jmtl ca 1885-ca 1910
 Fredin 27, Gotl 1892-96
 LAL 75, Skåne senast 1894
 LAL 76:40, Skåne 1894
 LAL 109, Skåne 1895
 Bondeson ULMA 351 D 11 e, s. 403 (även f, s. 103), sannolikt Vgl 1895
 Bondeson ULMA 351 D 11 f, s. 976, Dalsl trol. 1895
 N. Andersson 47, Skåne 1890-t.
 N. Andersson 57, Smål 1890-t.
 Colliander, FmFt 1916, s. 156, Hall senast 1898
 ULMA 41:7, s. 9, Sdml 1898
 Jödde i Göljaryd 1, s. 36, Vgl senast 1899
 Bondeson 50, Skåne 1896-1901
 Bondeson ULMA 351 D 11 g, s. 258, Bhl 1902
 Bondeson ULMA 351 D 11 g, s. 368, Skåne 1902
 ULMA 111:514, s. 30, Vgl 1908
 L. Johansson 13, Jmtl 1908
 Skånska folkminnen 1926, s. 84, Skåne senast 1926
 VFF 868, s. 9, Hall 1927
 O. Olsson 72, Bhl 1920-t.
 Söderman, s. 503, Skåne 1920-t.
 Adlerkuil 28; 123, Hall senast 1930
 ULMA 3545:6, Dalsl 1931
 ULMA 4118, s. 2, Upl 1932
 LUF 3400:10, Blek 1932
 FSF 38 x, Österbotten 1865-69
 FSF 38 d, Nyland 1870-87

FSF 38 cc, Åboland senast 1878
 FSF 38 bb, Åboland 1880-t.
 FSF 38 i, Nyland senast 1890
 FSF 38 ff, Åboland 1890-91
 SLS 26 a, s. 381, Nyland 1891
 FSF 38 q, Åland 1892
 FSF 38 v, Österbotten 1896
 FSF 38 a, Nyland början av 1900-t.
 FSF 38 b, Nyland 1907
 FSF 38 c; l; s, Nyland trol. 1905-25
 FSF 38 c; f, Åland trol. 1905-25
 FSF 38 t; ä, Åboland trol. 1905-25
 FSF 38 u, Nyland 1917
 FSF 38 k, Åboland 1923
 FSF 38 g, Åboland 1924
 FSF 38 p, Åboland 1926 (även insp. 1957 efter samma meddelare: SR Ma 57/11142:2)
 FSF 38 m, Österbotten 1928
 FSF 38 o, Åboland 1928
 FSF 38 ä; ö, Åland 1928
 FSF 38 h, Åboland 1929
 FSF 38 y-z, Åland 1929
 FSF 38 n, Österbotten 1930
 FSF 38 dd, Österbotten 1930 (även insp. 1960 efter samma meddelare: SR MT 60/152:2)
 FSF 38 j, Nyland 1931
 FSF 38 r, Nyland 1932
 FSF 38 aa, Nyland 1933
 FSF 38 ee, Österbotten senast 1934
 SLS 532, 8, Nyland 1934
 SLS 542, 6, Åboland 1939

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BB 343, Skåne 1929
 SVA BB 353; SR 61/M/9378:1 (2 insp. efter samma meddelare), Skåne 1929 (?) resp. 1961
 SR L-B 10660:7, Dal 1949
 SR L-B 11001:2, Sdml 1949
 SR LB 15419:1, Jmtl 1951
 SR B 33769, Jmtl 1953
 SR B 2586:2, Bhl 1955
 SR B 47231:4, Dal 1955
 SR Ma 56/10126:4, Gotl 1956
 SR Ma 57/10617:3, Skåne 1957
 SR 57/64:2, Med 1957
 SR MA 57/10617:30, Smål 1957
 SR M 57/10710:1, Lappl 1957
 SR Ma 57/10617:19; 61/M/9283:1 (2 insp. efter samma meddelare), Bhl 1957 resp. 1961
 SR Ma 58/11696:9, Jmtl 1960
 SR MT 60/120:2; MT 60/120:11, Härj 1960
 SR MT 60/120:20, Häls 1960
 SR 61/M/9378:6, Skåne 1961
 SVA BA 52; SR 63/M/6051:2 (2 insp. efter samma meddelare), Lappl 1961 resp. 1963
 SR 63M/6207:6, Äng 1963
 SR 64/M/6132:4; 64/M/6355:7; SVA BA 84 (2 versioner), Dal 1964
 SVA BA 92, Skåne 1965
 ULMA band 1998, Häls 1967
 SVA BA 127; BA 139; BA 144; BA 156, Jmtl 1968
 SVA B 300, Bhl 1968
 SV BA 152; BA 172, Vrml 1968
 SVA BA 195; BA 269, Häls 1968
 SVA BA 263, Med 1968

SVA BA 394; BA 397, Skåne 1968
 SVA BA 411; BA 417; B 691; BA 695, Skåne 1969
 SVA BA 575; BA 595, Jmtl 1969
 SVA BA 428; BA 687, Med 1969
 SV BA 511, Vstml 1969
 SVA BA 928; BA 952, Hall 1969
SVA BA 798; BA 973, Sthlm 1970
 SVA BA 801, Smål 1970
 SVA BA 825, Vrml 1970
 SVA BA 832, Norrb 1970
 SVA BA 854, Skåne 1970
 SVA BB 284, Smål 1971
 SVA BA 713, Ögl 1971
 SVA BA 730, Jmtl 1971
 SVA BA 1271, Hall 1971
 SVA BA 1465; BA 1540 (2 versioner); BA 1606; BA 1611; BA 1614, Lappl 1972
 SVA BA 1622-23, Vstb 1972
 SVA BA 1627, Norrb 1972
 SVA BA 1681, Bhl 1972
 SVA BB 538, Vgl 1972
 SVA BA 1909; BA 1913; BA 1916, Skåne 1973
 SVA BA 2098, Lappl 1973

SR Ma 57/11142: 13, Nyland 1957
 SR Ma 58/11869: 16, Åland 1958
 SR Ma 57/11142: 43, Åboland 1958
 SV BA 34; BA 62 (2 insp. efter samma meddelare), Åboland 1962 resp. 1964
 SVA BA 34; BA 61 (2 insp. efter samma meddelare), Åboland 1962 resp. 1964
 SVA BA 43, Åboland 1962
 SVA BA 60, Åboland 1964
 SLS band 1969: 1; 1969: 104 (2 insp. efter samma meddelare), Österbotten 1969
 SLS band 1969: 1, 1969: 43; 1969: 54; 1969: 94, Österbotten 1969
 SLS band 1970: 24, Åboland 1970
 SLS band 1971: 73, Österbotten 1971
 SVA BA 1389, Åboland 1971
 SVA BA 1398, Åboland 1972

Det var en gammal danneman 1735, uå

MA:

Broder vi äst du så mäitt 1735, 1800, 1801, 1802
 Evige Gud och Fader käre 1757, 1772, 2 tr. uå

MA för:

En rolig visa sjungas kan 1790
 Jag är mig en bondeman uå

Jfr även tablå 25

Uppt. ur muntl. trad.:

P. V. Olsson 2, Smål senast 1908

Det var en gång en fattig bonde 1768

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1768, 1777, 1798, 1802, 2 tr 1814, 1818, 1826
 Vackra jungfru lilla vänsko 1793

Jfr även tablå 16

Det var en gång en kvinna som bodde 1788

MA:

Det var en söndagsmorgon den fjortonde 9 tr. 1788-1802

MA för:

En visa vill jag sjunga allt uppå detta 1798

Jfr även tablå 44

Det var en gång en onder man uå (1600-t.)

MA:

Truls han tjänte i/på konungens gård uå (1600-t.)

Det var en gång en riddare en riddareson 1791, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 44, Upl 1810-t.

Folklore I, s. 179, Gotl 1845

Det var en gång en tjänare som

MA för:

Den som skall tjäna konungen skall vara oförskräckt 1789

Jfr även tablå 50

Det var en herres tjänare som i en hövolm

Uppt. ur muntl. trad.:

Rosenberg I: 154, Sdml 1823-35

L. Johansson 10, Jmtl 1908 (även insp. 1951 resp. 1959 efter samma tradition: SR L-B 15419: 1; Ma 58/11696: 4)

Det var en lördagsafton jag skulle gå och fri 1797

Uppt. ur muntl. trad.:

Filikromen III: 8, Dal senast 1852

Folklore V, s. 110 B, Nrk senast 1859

Mus.ak. folkmel., f. 114 v (12 b), Nrk senast 1859

Carlheim-Gyllenskiöld 30, Upl 1879

Forsslund II: 9, s. 159, Dal 1920

Forsslund II: 9, s. 160, Dal senast 1928

SLS 82, s. 368, Åboland 1870-90-t.

SLS 17, s. 81, Nyland 1890

SLS 29, 113, Åland 1892

Insp. ur muntl. trad.:

SR L-B 10660: 16, Dal 1949

SVA BA 254, Hälsl 1968

SR Ma 58/11869: 10, Åboland 1958

SR 62/M/6247: 8, Åboland 1962

SVA BA 43, Åboland 1962

SLS band 1962: 42 (2 insp.), Nyland 1962

SLS band 1972: 97, Österbotten 1972

Det var en lördagsafton jag väntade på dig 1787

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 178: 1-2, Ögl 1840-t.

Södling 378, Smål 1848

Filikromen IV: 27, Nrk senast 1853

Filikromen V: 10, Hälsl senast 1854

Folklore V, s. 111, Nrk senast 1859

Sdml äldre kulturhist. I, s. 37, Sdml senast 1863

Bondeson 262, Göteborg 1875

Fredin 97, Gotl 1870-90-t.

Enninger, s. 13, Skåne 1886

Svanfelt, s. 89, Sdml senare delen av 1800-t.

E. Olsson 15, Jmtl ca 1885-ca 1910

LAL 75, Skåne senast 1894

Bondeson 75, Göteborg 1895

Jödde i Göljared 2, s. 6, senast 1899

Molin B 135, Nrk 1910-t.

O. Olsson 98, Bhl 1920-t.

Adlerkull, IFGH, 310, Hall senast 1930

ULMA 7316, s. 11, Vgl 1933

ULMA 12074, s. 7, Upl 1933

Nord. mus. EU 28891, s. 325, Dal 1944

INE 62, 5, Österbotten (?) 1870-t.

Lagus 59 a-b, Nyland 1870-87

INE 82, s. 406, Åboland 1870-90-t.

SLS 16, 22, Åboland 1890

SLS 24, 80, Åboland 1891

SLS 63, s. 71, Österbotten 1897

INE 4, s. 91, Österbotten 1904

Brage 5, s. 40, Österbotten 1909

Brage 3, 12, Nyland början av 1900-t.

INE 28 b, 84, 1910-20-t.

Aufrichtig 80, Österbotten 1910

SLS 523, 59, Österbotten 1930

SLS 532, 72, Nyland 1934

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 58/11696: 4; Ma 58/11696: 10 (2 insp. efter samma meddelare), Jmtl 1959 resp. 1960

SR 61/M/9378: 2, Skåne 1961

SLS band 1962: 42, Nyland 1962

SVA BA 254, Hälsl 1968

SR MA 58/12126: 1; Ma 58/12126: 9 (2 insp. efter samma meddelare), Åboland 1958 resp. 1959

SR 62/M/6247: 3, Åland 1962

SLS band 1967: 10, Nyland 1967

SLS band 1968: 95, Österbotten 1968

SLS band 1970: 55, Österbotten 1970

SLS band 1973: 4, Österbotten 1973

Det var en man i Uppland och skulle köpa hö

MA för:

Bonden stod i lidre skulle bära hjul 1738, uå

Det var en man Job var hans namn⁹ 1757

MA:

O Herre Gud din helga ord 1757, 1795, 1810, 1818

Det var en morgontider när lärkan sjunger blider 1757

Det var en söndagsmorgon den fjortonde 1772, uå

MA för:

Nu nödgas jag att skriva 1785, 1796, 3 tr uå, 1801

Vi som på havet vida 9 tr. 1786-1802

Det var en gång en kvinna som bodde 9 tr. 1788-1802

Hör du min lilla flicka 1788, 1790, 2 tr. 1797, 1798, 1800, 1802

⁹ Som MA för visan uppges endast "O herre Gud din helga". Det är dock mest sannolikt att ovannämnda koral avses, då inga vistexter i övrigt hänvisar till den eljest ur metrisk synpunkt möjliga *O herre Gud din helga bud*.

Jfr även tablå 44

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 260, Ögl 1840-t.

Rancken 3, 163, 267, Österbotten 1875-76

Det var greve herr Guncelin han talte uå

Det var i Saimen på en ö 1797

MA:

Catrina i sin fållbänk låg 1811

MA för:

Den sköna Emma tröstlös låg 4 tr. 1800-1815

Jfr även tablå 7

(Det var lilla Lisa och hennes kära mor se Det var (den) lilla Lisa hennes kära mor)

Det var natt och månan blänkte 1798

Det var riddaren Tynne 1799, uå

*Uppt. ur muntl. trad. (här upptas samtl. mel. till denna texttyp, jfr Ridder Tynne han bor
uppå Hallans):*

GA 7[:I], Vgl 1811

GA 7[:I], Upl 1814

Wiede 289, Ögl ca 1820

ULMA 42: 9, s. 196, Vrml 1873

IFGH 889, s. 13, Bhl 1926

Det var rika konung Magnus han låter uå

Det var unger Ulf från Jern uå

Det vilda hav nu synes milt 1694

Det voro tu ädla konungabarn 1686

Uppt. ur muntl. trad.:

KB Vs 126: 4, s. 28, Ögl (?) 1810-t.

SF 115, Ögl 1810-t.

Wiede 333, Ögl 1840-t.

Runa 1843, 20, Vstml senast 1843

Södling 246, trol. 1860-70-t.

Bondeson 11, Dalsl 1885

Bondeson ULMA 351 D 11 f, s. 506, slutet av 1800-t. el. ca 1900

ULMA 111: 521, s. 2, Vgl 1900

ULMA 111: 514, s. 27, Vgl 1908

O. Olsson 44, Bhl 1920-t.

Adlerkull 66, Hall senast 1930

FSF 63 b, Österbotten 1875-76

FSF 63 g, Nyland 1870-87

FSF 63 d, Aboland 1887

FSF 63 a, Åland 1892

FSF 63 k, Aboland trol. 1905-25

FSF 63 e, Aboland 1910

FSF 63 i, Nyland 1910

FSF 63 l, Nyland 1921

FSF 63 c, Aboland 1923

SLS 367, 11, Aboland 1924

FSF 63 f, Aboland 1924

FSF 63 h; j, Nyland 1933
SLS 542, 17-18, Nyland 1940

Det är bästa råd om dig som mig nu lyster 1690

MA:

Bourrée ("Burae") 1960

Det är mitt rena allvar att all världen förlåta uå

MA för:

Så kom nu herde hit och 2 tr. uå

Det är nog/Nog är det bekant 1798, uå

MA:

Far världen farväl 5 tr. 1798-1815, 2 tr. uå, 2 def.tr.

Jfr även tablå 11

Det är nu tid och stunde 1703

MA:

Nu lät oss Gud vår Herra 1703

Det är så fagert i Kråkalund 1633, uå (1600-t.)

Didric änkring jämt ett år 1797, uå

MA:

Gubben Didric var en man 5 tr. 1797-1802, def.tr.

Dig min Gud att finna 1758

MA:

Andans helga nåde 1758

Dig min själ bered med id 1736

MA:

Straff mich nicht in 1736

Dig store Gud ske lov och pris 1770

MA:

Var man må nu väl glädja sig 1770

Din börda är ej svår 1768

Din vilja du mig uppenbarat 1758

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1758

Diskant

MA för:

Av kärlighet emot den trofaste Gud 1770, 1772, 1775, 1802

O Jesu min fröjd som gör 1770, 1774, 1776, 1797, 2 tr. uå

Doktor Pär ("Det bekanta valthornsstycket Doktor Pär")

MA för:

Gustav kvick att fria 5 tr. 1774-1798, 2 tr. uå, 2 tr. uå [t. 1797], 7 tr. 1800-1804

"Drag.Marche"

MA för:

Karl i stormen segel hissar 1706

Drick ur ditt glas och svälj 1798

Drick ur ditt glas se döden 1787

Drickom nu med rågat mål 1792

MA:

När du tar ditt glas i hand 1792

Drottning Damma hon ligger i Rimstad sjuk 1753, uå

MA:

De lekte guldtafel vid bredan bord 1753, uå

Upppt. ur muntl. trad.:

Drake 17, Smål trol. 1810-t.

Drake 15, Vrml 1800-talets första tredjedel

SF 154, trol. Upl 1830-t.

Wiede 230, Ögl 1840-t.

Du allena är den ena som 1759

Du arga värld som dårar uå [t. 1744]

MA:

Vad gott kan jag dock göra uå [t. 1744]

Du argsinta värld 1789

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1789, 1809

Jfr även tablå 26

Du bov förutan like som tro och ära 1792

Du falska Coridon vad hörer jag om dig def.tr.

Du Guntlack som uppå vår lista 1770

Du hjälte från Nassau som ivrigt framdrog 1791

Du hårda lag du härskarinna 1767

Du i mitt bröst den första lågan tände def.tr.

Du Jakobs stjärna Jesu söt 1798, uå

MA:

Var man må nu väl glädja sig 1798, 3 tr. uå

Du levande Guds son och heliga lamm 1745

MA:

Min håg från människor haver jag vänt 1745

Du lilla gud som hjärtan bryr 1774, uå

MA för:

I unga Majjor vårens prakt 1773

Ack hjärtans lilla ljuva vän jag vet du älskar mig 11 tr. 1776-1799, uå, 9 tr. 1800-1810, 1822

Min hjärtans vän och täcka själ 1782, 3 tr. uå, 1802

Vår dag må klar ell' mulen bli 1783, 2 tr. 1784, 1811

Hos dig du tysta enslighet 1786

Du lilla stubb som jag ser spänder 1785

Du lilla täcka ljuva vår 1787

MA:

Solen hon verkar så att iseberga smälta 2 tr. 1787

Jfr även tablå 42

Du lille fågel snäll som vet av 1695

MA för:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1700, uå

Jag sitter här allen utan all ro uå

Jfr även tablå 17

Du livsens bröd o Jesu Krist

MA för:

Min Jesu du Guds rena lamm 1750, 1770, 1772, 1775, uå, 1802, 1825

Jag är o Gud din nåd ej värd 1786

Koralmel.:

GK 17

H 155

Du lärar konsten ringa akta 1763

Du min bästa vän på jorden uå

Du min Jesu är 1729, uå

Du prins som från Nassau Europa framdrog 1791

MA:

Du store manhaftige preussiske hjält 1791, 1792

Du redelige sjöman som vågar ditt blod 1783, uå

MA:

Välkommen min kärast från 4 tr. 1783-1801, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 53, s. 134, Åboland 1896

Du ser min kristen dag för dag 1787

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 1787

Du sjunger ljuva näktergal 1788, uå [t. 1765], uå

MA:

"Du sjunger ljuva näktergal, etc. som är en gammal visa" uå [t. 1765]

MA för:

Du sjunger ljuva näktergal [sic! jfr ovan] uå [t. 1765]

Lät du man ödet vara hårt 4 tr. uå, 1809, 1810, 1812

Fördolde Gud och ursprungs källa 1801

Du ska tro dä va ro 1736

Du skadedrick farväl 1757

MA:

Du snöda värld farväl 2 tr. 1757

Du snöda värld farväl

MA för:

Du skadedrick farväl 2 tr. 1757

Min Jesu i din famn 1765, 1777, 2 tr. 1802

Koralmel.:

GK 273

Du som förvillad av kärlekens 1794

MA:

Du som i höghet tror sällheten vinnas 1804

Du som har land och konung kär 1788

MA:

Gustav Vasa 1788, 1789

Självständigheten vågar på 1789

MA för:

Hör nu här (på) du svenske man 4 tr. 1789, 1790

Hör till du gode svenske man 2 tr. 1790

Jfr även tablå 47

Du som har mitt hela hjärta 1794

MA:

Kulen höst med regn och töcken 4 tr. 1799-1802

Jfr även tablå 16

Upp. ur muntl. trad.:

Frykholm, Nya folkvisor från Östergötland 8, Ögl mitten av 1800-t.

SLS 19, s. 810, Österbotten 1890

SLS 204, 26 a, Österbotten 1894

SLS 50, 20, Österbotten 1895

Brage 5, s. 61, Österbotten 1909

SLS 352, 100, Åboland 1923

SLS 352, 99, Åboland 1923 (även insp. 3 ggr 1958-59 efter samma meddelare: SR Ma 58/11869: 22; Ma 58/12126: 10)

SLS 383, 47 a; 48-49, Åboland 1925

SLS 508, 55, Åboland 1928

SLS 383, 47 b, Åbo 1926

Insp. ur muntl. trad.:

SLS band 1969: 95, Österbotten 1969

Du som hjälte är att dricka 1798

Du som här trampar syndsens fjät uå [t. 1735]

MA:

Ropa till Gud min själ med flit uå [t. 1735]

Du som i höghet tror sällheten vinnas 1794

MA för:

Du som förvillad av kärlekens 1804

Uppgt. ur muntl. trad.:
Wiede 307, Ögl 1840-t.

Du stilla bygd du låga hydda 1788

Du store allmakts Gud uå [t. 1741]

MA:
Mitt skuldregister när jag uå [t. 1741]

Du store manhaftige preussiske hjält

MA för:
Så bjuder/önskar jag eder mång' tusend' god natt 1780, 1782, uå, 2 tr. 1802
Du prins som från Nassau Europa framdrog 1791, 1792

Du Sveaborg du är befäst med 1791

Uppgt. ur muntl. trad.:
Bondeson ULMA 351 D 11 f, s. 307, Bhl trol. 1895-96
Bondeson 1, Hall 1900

Du svikefulla värld jag tager nu avsked uå

Du sälla bygder berg och dalar 1787

MA:
En far for bort ifrån sin flicka 1787

Du ädla vänskap som är nöjet av vårt liv uå [t. 1797]

Dygdigaste ängel bliv du min hulda vän uå

Dyraste Jesu Guds kärlek 1757, uå

MA:
Skall jag eländiger alltid i sorgen 1759, 3 tr uå
Salig och evig hos Gud uti nåde 1770, 1772, 1775, 1802
Jfr även tablå 10

Dyre bror av jungfru födder 1788

Dyre prins du ättling utav Vasastammen 1798, uå

MA:
Gustavs skål den bästa kung uå [t. 1799]

Då jag ur graven upp mitt krönta huvud lyfter 1716

Då räven länge följt sitt kynne 1771, uå

Då solen och månen på himmelen vid uå (1600-t.)

Där bodde en flicka nätt och grann som har sin 1774, uå

(Där bodde en skälm ibland alla *se* Det/Där bodde en skälm ibland alla)

(Där ligger ett slott i Österrik *se* Det/Där ligger ett slott i Österrik)

Där man skrev tusen femhundra år 1736

MA:
Vad min Gud vill alltid det sker 1736, 1775

(Där sitta två kämpar nordast i fjäll *se* Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll)

Därpå räcker du mig uå

Död o död du ljuva lisa 1747

MA:

Jesu du dig själv uppväckte 1747

Döden han gick till den rika mans gård uå

Efter din stränga vrede uå

MA:

Dagen ifrån oss skrider 2 tr. uå

Efter Guds skick går det så till

MA för:

Vi tacke dig o Herre Krist uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Koralmel.:

Mönsterås, s. 213

Alem, s. 215

Ledberg, s. 94

Riddarholm, s. 71

Roslagskulla, s. 93

Visby, s. 113

GK 363

Schalin förteckning

Einsmal da ich Lust bekam anzusprechen eine Dam

MA för:

En tid då mig lust kom an 1641, 1646

Hemlig sorg uti mig bor 1642, 1648

Jfr även tablå 2

Ej kan man tro vad Salomo

MA för:

Förgängligt är vad jorden bär uå

Jfr även tablå 10

Ej någon lyckligare kan 1797

Ej vill jag akta huru världen hon 1709

Eja mitt hjärta rätt innerlig def.tr. (ca 1680)

MA för:

Straxt Carol den tolfte var krönter till kung 1737

Tackom den högsta och kastom oss ned till jorden 1767

I Gud jag fröjdas 1773

Jag fröjdar mig storlig 1797

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 103

GK 411

Upppt. ur muntl. trad.:

Ahlström 213, senast 1855

SvL Skåne 656, Skåne senast 1908

Dal. mus. 519: 3, Dal 1919

Insp. ur muntl. trad.:

SR L-B 4590, Hall 1943

SR Ma 58/11696: 4. Jmtl 1959

SVA BB 37, Hall 1967

SVA BA 726, Hall 1969

SVA BA 840, Norrb 1970

SR Ma 58/12126: 29, Åboland 1959

ULMA Gr. 620, Gammalsvenskby 1937

Eko det skallar så ljuvligt i kväll uå [t. 1752]

MA:

Rest haver jag över vatten och land uå [t. 1752]

Jfr även tablå 37

Elendiglich mein blühende Zeit

MA för:

Betänk människa uti all stund emedan du lever 1630

Elvahundrade femtio nådeår 1770

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1770

Jfr även tablå 16

Eländighet orolighet 1771

Emedan vi i världen leva 1772

MA:

Ahasverus han var/var så mäktig 1772

Jfr även tablå 16

Emmanuel min konung båld 1736

MA:

Upp Zion rusta dig till strid 1736

En annan Jesu du som själen läker 1761

MA:

Allt vad vi på jorden äga 1761

En bonde som var stor och starkan 1740, uå

MA:

En vacker hustru hette Tora 1740, 2 tr. uå

Jfr även tablå 30

En Celadon gav fröjderop 1740, uå

MA:

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1772, 1792, 2 tr. 1800

MA för:

En Testylis gav fröjdeskri 1763, 1771, 1786, uå

När som en karl skall gilja gå 1770, 1776, 1791, 1798, 10 tr. uå, 1802, 1817

Nej brännvin fram/hit det går ej an 1773

Runtom Trantrara det är nog 1773

I världen sker så mången gång en kristen fäller tårar 6 tr. 1778-1810

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1789, 2 tr. uå, 1818, 1828

Catrina i sin fällbänk låg 1796, 2 tr. 1800, 1802
Prins Adolf sig en resa tar 2 tr. uå [t. 1744]
Två gånger niohundra år uå [t. 1765]
Ack när jag må betänka mig uå
Celine bliw därför ej vred 2 tr. uå
Den stackars Nelli satt och grät 2tr. 1800, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 7

En daglig tarv och nöd 1740, uå

MA:

Fröjda dig du Kristi brud 1758

En Eneas lik vid Troja uå

En evig Gud av evighet är 1584

MA:

O Gud förlän mig dina nåd 1584

En far for bort ifrån sin flicka¹⁰ 1785, uå

MA för:

Du sälla bygder berg och dalar 1787

En hastig välvning Bacchus skådar def tr.

En fågel som njuter makan sin uå

En fånge arm jag är som städs i mörkret sitter 1712

MA:

Den vedervärdighet som mig 1712

En fånge är jag vorden lik 1688

MA:

Ett hastigt bud att färdas hän 1688, 1749, 1756, 2 tr. uå

MA för:

Jag söker hit jag söker dit 1682

Lustig var du mitt hjärt' och mod 1693

I världen sker så mången gång en kristen fäller tårar 1738, 8 tr. 1773-1826, 8 tr. uå

Nu står jag upp i Jesu namn uå

Jfr även tablå 7

En gammal jungfrus klagesång uå

En gammal tunnbindare svartsjuk och dum 1787

En god kamp haver jag här uti 1759

MA:

Den som frisker är och sund 1759

En god och ljuvlig sommartid 1789

MA:

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1789

Jfr även tablå 7

¹⁰ I ett tryck uå (Nord. mus.) uppges som MA för denna visa *Trofast vänskap alltid finns*, vilket sannolikt är ett feltryck. MA avser snarare den andra visan i trycket, *I förente äkta par*. Denna MA har också ett annat tryck uå med samma innehåll (KB A 12).

En Gustav utan like 1794, uå [t. 1790]

MA:

Jag lyfter mina händer 1794, 1795

Uppt. ur muntl. trad.:

Rancken 6, 191, 93, Österbotten 1864–76

En gång vad gäller det

MA för:

O människa betänk hur månne du här leva 6 tr. 1788–1798, 1821

En hastig välvning Bacchus skådar 1769, uå

MA:

En far for bort ifrån sin flicka def.tr.

En hednisk konungsdotter båld 1766, uå

MA:

Det/Där ligger ett slott i Österrik 6 tr. 1766–1781, 2 tr. uå

En helt försiktig danneman 1757, uå

MA:

En Testylis gav fröjdeskri 1757, 1765, 2 tr. uå

Jfr även tablå 7

En herrdag i höjden är bleven besluten 1783, uå

Psalmmodikonnoter:

1845, 1847

MA:

Nu kan jag väl säga min lycka el. Sorgen och glädjen de vandra tillsammans 1783, 2 tr.

1801, 1802, 2 def.tr.

Nu kan jag väl säga min lycka 1787

När vill min glädjesol en gång upprinna uå

MA för:

Nu är visst kommen den farliga tiden 1789, 1809

Jag må mig visst själver olyckelig skatta 9 tr. 1799–1816, def.tr.

Jfr även tablå 10

Uppt. ur muntl. trad.:

Lovén, mel.bil. 3, Skåne senast 1847

Mus.ak.folkmel., f. 218 r, 1847

Folklore V, s. 123, Vgl mitten av 1800-t.

Dybeck, Sv. folkmel. 77, Smål senast 1856

SvL Dal 230, Dal 1910

Rancken 3, 165, 322, Österbotten 1875–76

SLS 16, 32, Aboland 1890

SLS 367, 462, Aboland 1924

Insp. ur muntl. trad.:

SR 63/M/605: 4, Lappl 1963

Koralmel.:

Sv. psb 1937, 59

En hjärtans glädje är mig skett 1772

MA:

Var man må nu väl glädja sig 2 tr. 1772

En hund som ej har fått förstånd uå

MA:

Av ängslan jag betagen är 2 tr. uå

Jfr även tablå 5

En höna lockar städs sin kyckling klena uå

En jungfru födde ett barn i dag

MA för:

I Betlehem skedde herderna uå (1640-t.)

I Betlehem födde Maria sin son 1695

Om sommaren då/när jag går ut 1756, 1784, 1802

Den evige Guden all världenes ljus 1759, 1785, 1789, 1798, 2 tr. uå

Uppgången av höjden har nu/självt oss 1761, 1773, 1787, 1798, 3 tr. uå

I denna ljuva sommartid 1784 ("Sjunges under sin egen behageliga ton. Eller ock som den föregående." [= E.]), 1802

Välsignat högt lovad du evige 1787

Koralmel.:

Kalmar, f. 154 c v

Mönsterås, s. 188

Ålem, s. 189

Västerås, s. 498

Leimontinus, f. 6 v

Riddarholm, s. 116

Roslagskulla, s. 48

Visby, s. 67

GK 127

Schalin förteckning

En kristen betraktelse över pigan Lisa Carlsdotter ... den 28 juni 1780 (titel; def.tr.) 1780

MA:

Med sorgse ton jag sjunga vill 1780

Jfr även tablå 28

En kristen heter du

MA:

O Gud o Gud så from uå

En kristen vara är ej svårt 1781

(En krukomakaremästare = Hörer till I kristne goda)

En käring som med största id 1772, uå

MA:

Solen glimmar blank och trind 1801, 1802

Jfr även tablå 51

En liten sång och äreskrift en jungfru till behag 1633

MA:

Wie wird mir denn geschehen 1633

En liten visa är nu gjord och är i hast hopskreven 1799

MA:

O Jesu när jag hädan skall 1799

En man som Sverige mer än fyrti åren tjänte uå [t. 1743]

MA:

Mitt skuldregister när jag 4 tr. uå [t. 1743]

En mäktig Herre jorden skapat 1781

En namnkunnig sköner och ärlig man uå (ca 1690)

En nådes dag har fått ända uå

MA:

Jesu du min fröjd och fromma uå

En redlig kärlek är i våra tider rar 1776, uå

En resa av högt värde är 1780

MA:

På dig o Herre käre 1780

En riksdag i Stockholm nu börjader är 1790

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 1790

Jfr även tablå 41

En rolig visa sjungas kan 1790

MA:

Det var en gammal danneman 1790

Jfr även tablå 25

En ros och en ört utav de blekaste blad 1785, uå

En sargad själ här kräler fram

MA:

O Herre Gud din helga ord 1785, 1793, 3 tr. uå

En skeppare rik och snäll jag gärna 1694

En stor ängslan mig påminner 1672

En svanesång jag sjunger uppå min sista dag 1641

En syndig man som läg i syndsens dvala

MA för:

Som nattens skygd nu redan ifrån oss 1780

Var redo min själ och skicka ditt värv 1780

Koralmel.:

GK 251

En Testylis gav fröjdeskri 1763, uå

MA:

En Celadon gav fröjderop 1763, 1771, 1786, uå

Kulen höst med regn och töcken 2 tr. uå

MA för:

En helt försiktig danneman 1757, 1765, 2 tr. uå

Jfr även tablå 7, 16

En tid då mig lust kom an 1641

MA:

Einsmals da ich Lust bekam anzusprechen eine Dam 1641, 1646

Jfr även tablå 2

En trogen hustru huld är bättre uå (1600-t.)

En tröstelig visa med härlig melodi uå

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 105

En ulv mände sig väl omtänka 1772, uå

En vacker hustru hette Tora 1797, uå

MA:

Phylis och Coridon 6 tr. 1797-1802, 3 tr. uå

MA för:

En bonde som var stor och starkan 1740, 2 tr. uå

Jfr även tablå 30

Uppt. ur muntl. trad.:

Mus.ak. folkmel., f. 53 r, Dalsl senast 1878

Fredin 124, Gotl 1892-96

LAL 76: 9, Skåne 1894

Bondeson 77, Hall 1896

P. V. Olsson 1, Smål senast 1908

O. Olsson 112 (2 uppt.), Bhl 1920-t.

LUF 2337: 10 b, Skåne 1929

ULMA 7481, s. 46, Sdml 1934

Rancken 3, 165, 457, Österbotten 1875-76

SLS 29, 136, Åland 1892

SLS 367, 506, Åboland 1924

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617: 38, Smål 1958

SR 58/12126: 11, Åboland 1959

SVA BA 72, Åboland 1964

En vacker sommarkväll då tiden gjorde mig lång uå

En visa börjas till att sjunga 1786

MA:

En visa vill jag nu börja sjunga 1786

En visa här vill sjungas allt om de fyra man uå [t. 1780]

En visa jag framställa vill med sorgfull tunga 1788

En visa jag nu sjunga må om någon nu vill höra på 1761

MA:

Ack bliv hos oss o Jesu Krist 1761

En visa jag nu sjunga vill om någon vill mig rätt 1790

En visa jag sjunger helt lustig och käck 1792, uå

MA:

Ett tusend sjuhundrade sjuttiotre 5 tr. 1798-1815, 2 tr. uå, 2 def.tr.

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 1802

MA för:

God dag sade Sidenström god dag herr sekreter 1801

Jfr även tablå 41

Uppt. ur muntl. trad.:

Södling 168, trol. 1860-70-t.

LAL 76 : 29, Skåne 1894

Bondeson 363, Skåne 1897

En visa jag sjunger med nog strävert ljud 1789

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 1789

En visa jag sjunger med sorgfullt mod/ton 1793, uå

MA för:

En älskelig vän uti världen jag har 21 tr. 1788-1810, 1822, def.tr.

En visa jag sjunger som är på det sätt 1796

MA:

Ett tusend sjuhundrade sjuttiotre 1796, 2 tr. 1800, 1817, 1818

Jfr även tablå 41

En visa jag skriver med kärligt begär 1790

En visa vill jag börja uppå den tyska ö uå [t. 1758]

En visa vill jag nu börja sjunga 1786, uå

MA för:

En visa börjas till att sjunga 1786

En visa vill jag sjunga allt uppå detta 1798

MA:

Det var en gång en kvinna som bodde 1798

Jfr även tablå 44

En visa vill jag sjunga av hjärta och med tunga 1762

En visa vill jag sjunga med en ljuvlig ton 1789

MA:

Jag lever i gudsfruktan 3 tr. 1789

En visa vill jag sjunga om dig min vän så kär 1785, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 16, 44, Aboland 1890

En visa vill jag sjunga om sorgse levnad min 1791

MA:

Till dig av hjärtans grunde 1791

En visa vill jag sjunga om tal i skriften 1701, uå

Psalmmodikonnoter:

1844, 1845, 1850

MA:

En visa vill jag sjunga törhända hon blir lång 1811, 1814

MA för:

Kom lustig kammerater kom lustig med oss 9 tr. 1740-1802, uå

En visa vill jag sjunga törhända hon blir lång 12 tr. 1799-1816, uå, def.tr.

Min ungdoms sorg och brister uå

Jfr även tablå 29

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 234, Ögl 1840-t.

Dybeck, Sw. visor II: 8, Vrml senast 1848

LAL 76: 26, Skåne 1894

ULMA 517: 208, s. 6, Vrml 1897

E. Olsson 62, Jmtl ca 1885-ca 1910

Liungman 383, s. 4, Hälsl 1920-t.

Adlerkull 104, Hall senast 1930

ULMA 3906, s. 12, Vstml 1932

ULMA 7255, Smål 1934

ULMA 7841, s. 7 (2 uppt.), Dal 1934

Stålberg, s. 11, Öl senast 1949

Rancken 6, 192, 13, Österbotten 1864-76

Lagus 440, Nyland 1870-93

SLS 82, s. 399; s. 403, Åboland 1870-90-t.

SLS 23, 111, Åboland 1891

SLS 352, 548-549, Åboland 1923

SLS 367, 464-465, Åboland 1924

SLS 383, 237-240, Åboland 1925

SLS 512, 240, Åbo 1929

Insp. ur muntl. trad.:

SLS band 1968: 109, Nyland tidigast 1906

ULMA Gr. 2670-71, Upl 1949

SR L-B 10660: 14, Dal 1949

SR L-B 12062: 2; SVA BB 53 (2 insp. efter samma meddelare), Gästl 1949 resp. 1959

SR L-B 12062: 6, Hälsl 1949

SR L-B 15489: 2, Hall 1951

ULMA Gr. 5102, Vstb 1953

SR B 2586: 3, Bhl 1955

SR Ma 57/10617: 13, Smål 1957

SVA BA 302, Bhl 1968

SVA BA 1485, Dal 1972

SVA BA 1957-8, Lappl 1973

SVA BA 72; BA 1396 (2 insp. efter samma meddelare), Åboland 1964 resp. 1972

SVA BA 70; BA 73, Åboland 1964

ULMA Gr. 1370, Runö 1945

En visa vill jag sjunga på bästa vis och sätt 1770

En visa vill jag sjunga törhända hon blir lång 1799, uå

MA:

En visa vill jag sjunga om tal i skriften 12 tr. 1799-1816, uå, def.tr.

MA för:

En visa vill jag sjunga om tal i skriften 1811, 1814

Jfr även tablå 29

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 77, Ögl 1840-t.

Bondeson 295, Hall 1900

En vålded vi måst röna uå [t. 1759]

MA:

Nu vilar hela jorden uå [t. 1759]

En vän utan kärlek den liknar jag vid 1798

MA:

Jag ser på dina ögon 5 tr. 1798–1802, 2 tr. 1809, 1818

Uppt. ur muntl. trad.:

Bondeson 20, Dalsl 1884

N. Andersson 12, Skåne 1890-t.

SvL Upl 185, Upl 1911

Adlerkull 302, Hall senast 1930

Rancken 6, 190, 46, Österbotten 1864–76

SLS 45, s. 10, Österbotten 1892–94

SLS 367, 122, Åboland 1924

En åkerman går ut 1786

MA:

Mitt skuldregister när jag 2 tr. 1786

En älskelig vän uti världen jag har 1788

MA:

En visa jag sjunger med sorgfullt mod/ton 21 tr. 1788–1810, 1822, def.tr.

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 186, Ögl 1840-t.

Sdml äldre kulturhist. I, s. 34, Sdml senast 1863

H o E, Folkminnen 1556, Skåne 1880-t.

N. Andersson 14, Skåne 1890-t.

LAL 75, Skåne senast 1894

LAL 76: 2, Skåne 1894

Bondeson ULMA 351 D 11 g, s. 762, slutet av 1800-t. el. ca 1900

SvL Dal 536, Dal senast 1923

INE 60, 85, Nyland 1870

Lagus 68, Nyland 1870–87

SLS 19, s. 823, Österbotten 1890

SLS 52, s. 149, Österbotten 1896

SLS 53, s. 172, Åboland 1896

SLS 109, s. 53, Österbotten 1906 (även Fredriksson 56, Österbotten 1909, trol. efter samma meddelare)

Brage Folkvisor 95, Österbotten 1907

SLS 352, 134–135, Åboland 1923

SLS 367, 124–125, Åboland 1924

SLS 523, 83, Österbotten 1930 (även insp. 1969 efter samma meddelare: SLS band 1969: 94)

SLS 523, 84, Österbotten 1930

SLS 742 B, s. 87 (även SLS band 1962: 26), Åboland 1962

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617: 47, Bhl 1959

SR 64/M/6307: 2; 5454–67/5012: 12 (2 insp. efter samma meddelare), Dal 1964 resp. 1967

SLS band 1954: 8, Österbotten 1954

SLS band 1967: 3, Österbotten 1967

SLS band 1968: 53, Österbotten 1968

SLS band 1969: 83; 1969: 84; 1969: 91; 1969: 104, Österbotten 1969

SLS band 1970: 95, Österbotten 1970

SLS band 1973: 43, Österbotten 1973

En örtegård beprydder

MA för:

Med fröjd lust glädje och gamman 1642, 1648

Endast mitt sinn det fägna och glädja kan 1787

Enfaldig klagesång författad i några verser (titel) 1792

MA:

O Jesu när jag hädan skall 1792

Enfaldiga lyckliga själar uå

Enfaldigheten lyster också sjunga 1776, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Westgothen 22, Vgl senast 1858

Lagus 441, Nyland 1870-93

SLS 16, 34, Åboland 1890

Engelska gieguen

MA för:

Kom drängar kom pigor kom gossar uå

Engelska klockornas ton

MA för:

Jesu hjälp min själ till ett evigt liv 1790

Englands konung en sjukdom had' fått 1778

Envar som vill veta vad kärleken är 1789

MA:

Ett tusen sjuhundra 1793, uå

Jfr även tablå 41

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 309, Ögl 1840-t.

Rancken 3, 165, 192, Österbotten 1875-76

SLS 318, 19, Åboland 1920

SLS 352, 305-306, Åboland 1923

SLS 383, 153, Åboland 1925

Ett barn är fött i Betlehem

MA för:

All vishets djup är av Gud försann 1780

Koralmel.:

GK 145

Ett bröllop uti Cana stod

MA för:

Vår livstid fort med tiden går uå

Koralmel.:

GK 201

Ett fattas än mig arma uå [t. 1748]

MA:

Kristus den rätte herren uå [t. 1748]

Ett gammalt år har sagt farväl 1787

MA:

Min högsta skatt o Jesu kär 1787

Ett glas det glittrar väl uå [t. 1708]

MA:

O Gud o Gud så from *el.* Den vedervärdighet som mig uå [t. 1708]

Ett gott beråd och välbetänkt mod

MA för:

Till tröst den hela kristenhet 1626

Koralmel.:

Kalmar, f. 153 r

Mönsterås, s. 203

Alem, s. 177

Roslagskulla, s. 76

Visby, s. 94

GK 226

Schalin förteckning

Ett gott nytt år jag önskar uå [t. 1736]

Ett hastigt bud att färdas hän

MA för:

En fånge är jag vorden lik 1688, 1749, 1756, 2 tr. uå

Jfr även tablå 7

Ett mig förtryter ett annat mig ångrar 1786, uå

MA:

Nu kan jag väl säga min lycka 1787

Jfr även tablå 10

Uppt. ur muntl. trad.:

Bondeson 164, Vgl 1895-96

SLS 22, s. 678, Österbotten 1891

Ett rus går bort ett annat kommer åter

MA för:

Skönsta Florinna trastarna tala uå

Gubben Noak gubben Noak var en hedersman 2 tr. uå

Mig tyckes det blir kvällen 2 tr. uå

Ack skönste Galate minns uå

Jfr även tablå 16

Ett stycke från Stockholm jag vistas och är 1763

MA:

Rest haver jag över vatten och land 8 tr. 1763-1798, 4 tr. 1801-1810

MA för:

Lät världen få rasa och söka sin ro 1775

Jfr även tablå 37

Ett ting i världen är jag håller allt för kär uå

MA:

Bedrövat är mitt sinn uå

Ett tusend sjuhundra

MA för:

Envar som vill veta vad kärleken är 1793, uå

Jfr även tablå 4

Ett tusend sjuhundra och sjuttio två 1773

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 5/ tr. 1773–1775, 1782, 2 tr. uå [t. 1773]

MA för:

Den flickan hon är sappermänskade söt 1774, uå

Stormäktigste nådigste konung och far 1799, uå [. 1799]

Förtrollade hjärtan vad tänken uå, 1800

Jfr även tablå 41

Ett tusend sjuhundrade sjuttio tre 1773

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 1773, 2 tr. 1801

MA för:

En visa jag sjunger som är på det sätt 1796, 2 tr. 1800, 1817, 1818

En visa jag sjunger helt lustig och käck 5 tr. 1798–1815, 2 tr. uå, 2 def. tr.

Jfr även tablå 41

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 1769, uå [t. 1764]

MA för:

Ett tusend sjuhundra och sjuttio två 5 tr. 1773–1775, 1782, 2 tr. uå [t. 1773]

Ett tusend sjuhundrade sjuttio tre /1773, 2 tr. 1801

Jag skriver ett brev utav kärlighet stor 1776, 1797, 2 tr. uå, 1800, 1802

Gack varlig min kristen och se på din gång 6 tr. 1778–1810

De liber sjömänner 1784, 1786, 2 tr. uå, 2 tr. 1800, 1805

En riksdag i Stockholm nu börjader är 1790

Sist här i Stockholm när riksdagen vår uå [t. 1771]

Välkommen från Loka vår dyrbara drott uå [t. 1773]

Känn Svea de ombyten Gud dig har gjort uå [t. 1790]

En visa jag sjunger helt lustig och käck 1802

Jfr även tablå 41

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 94, s. 42, Österbotten 1904

Ett år haver nu igen uå

MA:

Hit o Jesu samloms vi ("nr 232 i psalmboken") uå

Ett ädelt blod av Frankerik uå (1600-t)

MA för:

Var glad du ganska Svearik 1677, 1681

Jag är en fattig bondeman uå (ca 1690)

Välkommen store konungs son 1715

Av ängslan jag betagen är 3 tr. uå

Jfr även tablå 5

Eva ho har dig dragit 1769

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1769, 1810

Evige Gud och Fader käre

MA för:

Det var en gammal danneman 1757, 1772, 2 tr. uå

Märk hur Måns en danneman 1772

Jfr även tablå 25

Fackeldansen

MA för:

Alla svenska männer 1773

Fader Adam rik och mäktig

MA för:

Muntra dig mitt sorgsna sinne 1798

Fader Bergström fingra uå

Fader vår som av det höga 1745, uå

MA:

Vara tålig och sig nöja 1745, 2 tr. uå

MA för:

Dagen nu till ända skrider 1766

Jfr även tablå 16

Fader vår som i himlom äst

MA för:

Jesus in i Jerusalem red 1702, 1735, 1741, 1775, 1790, 1799, 4 tr. uå

O du fridsfurste Jesu uå

Ack Gud jag beder av hjärtans grund uå, 1811, 1814

Koralmel.:

GK 9

Fader vår uti himmelrik

MA för:

Skall nu vår vänskap ända få 7 tr. 1786–1801

Falsker herde är det rätt 1680

MA för:

Ibland alla lyckans skatter uå

Falskhet är en sådan ting 1682

MA:

Anna är min enda tröst 1682, 1688

Far din väg du arga värld

MA för:

O du uppblåsta värld uå

Koralmel.:

GK 271

Far och farfar börja dansen 1772, uå [t. 1751]

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1772, 2 tr. uå [t. 1751], uå [t. 1801]

MA för:

Kom redlighet i dina kläder 2 tr. 1792

Gud ske lov att vi få vända 1794, 1798, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 16

Far världen farväl 1797, uå

MA:

Jag kan intet mer 1797, 2 tr. uå, 1822, 2 def.tr.

MA för:

Jag vandrar min gång den himmelska stigen 1694

Hållt vandringsman still vad skänker dig 1698

Männ icke man ser uå [t. 1693]

Så fare vi bort att ila till vila 1700

Kom Sverige och bed 1711, 1712

Oss usle som bo här neder 1720

Ack ack eländhet 1722, 2 tr. uå, 1801

Jag syndiga själ som haver tjänt satan 1724, uå [t. 1722], def.tr.

Ack ädlaste dygd som uppå frihetens grundstenar bygd 1733, 5 tr. 1776-1812, uå

Beskrivit det är 1757

Jag fördömde själ 1774, 1787, uå, 2 tr. 1801

Lyft ögonen upp du somnade 1780

Det är nog/Nog är det bekant 5 tr. 1798-1815, 2 tr. uå, 2 def.tr.

Vart vill du min själ uå [t. 1747]

Bort brännvin med dig uå

Hej lustig kamrat hej 2 tr. uå

Ängslige fantast förblindade träl uå

Kom Sverige ack kom def.tr.

Jfr även tablå 11

Farväl du kära kaffeböna 1794

Farväl du lilla gud som med ditt 1786, uå

Farväl du vilefulla natt uå

Farväl Svensksund du kämpeflod 1791

(Farväl värld farväl = Far världen farväl)

Fast ensam dock ej helt allena 1791

Fast mycki mycki gott har Gud oss mänskom uå

Febus rymmer och förglömmar uå

MA för:

Adam plöjde täck hans Eva mände flitigt spinna 2 tr. 1746

Flicka tag buteljen hit uå

Flicka tag din stäva snart 1798

Flickan vredgas härom dagen uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken uå

Jfr även tablå 16

Flickor kära jag nu beder er 1794, uå

Florebella herdinna din sköna gestalt 1768, uå

MA för:

Men lyckan hon delas på uå

Modige piltar och bussar i fält 2 tr. uå

Forntiden hade ett nyttigt skick 1795

Frankerik du mördarkula 1794

MA:

Sorgetakter svarta noter 1794

Jfr även tablå 16

Frisk opp kammerater hör trumman 1705, uå

Friska gossar har gott mod 1794

Friskt courage lät oss dricka 1795

Friskt upp var ärlig göte 1789

MA:

Herr Peder han drömde en dröm om en natt 1789

Jfr även tablå 18

Frukta Gud föräldrar ära 1754, uå

Psalmmodikonnoter:

1847, 1849

MA:

Den som längtar till att lära 6 tr. 1754-1790, 3 tr. uå

Kulen höst med regn och töcken 1779, 1799, 180(?)

Jfr även tablå 16

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 58/12126:29, Aboland 1959

Frukta Gud är det förnämsta 1776

Psalmmodikonnoter:

1844, 1847, 1850

MA:

Vara tålig och sig nöja 7 tr. 1776-1794, 1808, 1809, 1821

Jfr även tablå 16

Från all vår lust och gamman 1769, uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1769, 1770, 1787, 5 tr. uå, 1802, 1808, 1810

Från Gud vill jag ej skiljas def.tr. (ca 1620)

MA för:

O Jesu all min längtan 1778, def.tr.

Kom vänner lät oss skrida 1798, 2 tr. 1819, 1828

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 91

GK 283

(Från himlens kamrar min brudgum *se* Av/Från himlens kamrar min brudgum)

(Från människan haver jag vänt min hug = Min håg från människor haver jag vänt)

Från Nordens kalla hamn jag mig till 1700, uå

Frälsar vill du mig bortkasta uå [t. 1740]

Fröjda dig du Kristi brud 1642, def.tr. (1640-t.)

MA för:

En daglig tarv och nöd 1758

Koralmel.:

Mönsterås, s. 6

Riddarholm, s. 124

Roslagskulla, s. 56

GK 116

Schalin förteckning

Uppt. ur muntl. trad.:

O. Andersson 168, Stora Rågö 1931

Fröjder eder alle uti vår kristenhet 1776

Fröjder eder i denna tid

MA för:

Betecknat är i skriften visst 1584

Koralmel.:

Olaus Erics, f. 84 r

Kalmar, f. 152 v

Mönsterås, s. 201

Alem, s. 175

Ledberg, s. 96

Roslagskulla, s. 77

Texten GK 223 med MA: 94, Då mig går sorg och nöd uppå

Schalin förteckning

Fröken Adelin hon gångar sig i/till rosende gård 1757, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 19, södra Sverige 1810-t.

Drake 55, trol. Upl 1810-t.

Wiede 12:1-2, Ögl 1840-t.

Wiede 156:1-2, Ögl 1840-t.

Wiede 332, Ögl 1840-t.

Folklore V, s. 56 trol. Jmtl senast 1849

Folklore V, s. 152 a, Sdml mitten av 1800-t.

Säve 166, Gotl 1845-64

Sdml äldre kulturhist. I, s. 31, Sdml senast 1863

Colliander, Folkvisor, s. 8, Hall senast 1898

ULMA 4639, s. 38, Sdml 1932

FSF 69 v, Nyland 1870

FSF 69 a, Österbotten 1870-t.

FSF 69 l; o, Nyland 1870-87

FSF 69 m, Åboland 1880-t.

FSF 69 j, Österbotten 1881

FSF 69 p, Åland 1894

FSF 69 g, Österbotten 1897

FSF 69 k, Nyland trol. 1905-25 (även insp. 1957 efter samma meddelare: SR Ma/11142:15)

FSF 69 u, Nyland trol. 1905-25

FSF 69 f, Åland 1900–20-t.
FSF 69 i; s, Åboland trol. 1905–25
FSF 69 r; t, Nyland 1909
FSF 69 c; h; n, Åboland 1923
FSF 69 e, Åland 1925
FSF 69 q, Åboland 1928
FSF 69 b; d, Österbotten 1930
SLS 422, 1, Nyland 1934

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617:61; 61/M/9283:3 (2 insp. efter samma meddelare), Bhl 1960 resp. 1961
SR 63/M/6207:5, Ång 1963
SR Ma 58/11869:9, Åboland 1958
SLS band 1973:43, Österbotten 1973

Fåfängt du dig inbillat uå

MA:

Den som längtar till att lära uå

Jfr även tablå 16

För Gud jag klagar mig 1730

MA:

O Gud o Gud så from 1730

För himmelen måste man kämpa uå

För någon tid sedan (det) hände sig så 1797, "7371", uå

MA:

När jag uti skogen så vandrar och far och sjunger tusslullerilull "7371", 2 tr. uå

MA för:

Skulle det så vara till behag 1774, 3 tr. uå
När bonden tänker att leja soldat 1796, 1800

Jfr även tablå 32

För vad orsak skall jag kvida 1736, uå

Förbida Herran Gud 1737, uå

MA:

Jag är till åren ung 1788, 1806, 2 tr. 1808

MA för:

På världens säkra fält/torg 1732, 1787, uå
Min tid förhanden är jag önskar intet mer 1747
Si kronan härlig står 1765, 1777, 1802
O Herre Gud se ner i nåd till oss 1775, 1784, 2 tr. uå, 1801
Jag är till åren ung 1776, 1782, uå [t. 1734], uå, 2 tr. 1800, 1802
Min dyre Jesu 1778
O store Herre Gud mitt värn 1782, 1802
Vak upp min själ till Gud 1782, 1802
När syndsens fula ärg i hjärtat fått sin rot uå [t. 1741]
O Jakobs väktare uå [t. 1742], 1805
Nu ingår ett nytt år som uå
O Gud värnlösas tröst uå

Jfr även tablå 23

Förblindade själ fåfänglighets träl 1779

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1779

Jfr även tablå 26

Förblindade värld vart rasar din flärd 1736, uå

MA:

Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud¹¹ 6 tr. 1736-1796, uå, 1813, 1816

Min födelsedag förtjänar att jag 1763, 1778, 2 tr. uå

Min tanka nu är o människa kär uå

MA för:

Min Jesu du är mitt högsta begär 1750

I världen man ser ju längre ju mer 1746, 1776, 1802

Min tanka nu är o människa kär 8 tr. 1758-1809, 5 tr. uå

Min födelsedag förtjänar att jag 8 tr. 1759-1797, 4 tr. uå, 5 tr. 1801-1808

Ack Gud se här ned 1762

O kristenhet märk Guds dråpliga verk 1774, 1779, 1787, uå [t. 1774]

Barmhärtige Gud ett tacksamhets ljud 1775, 1802

Begynna jag vill en visa så gill 1775, 1790

Ack lasternas slav en brinnande grav 1776

Förblindade själ fåfänglighets träl 1779

Jag ser nu och lär hur fåfängt det är 1787

Vi rese nu ut var en från sitt hus 1788, 1800, 1817, 1818

Du argsinta värld 1789, 1809

Förfärliga dag du bådär en lag 1794

Nu rese vi ut var och en från sin knut 1796, 1800

Ack Jesu min vän 1797

Försoningens ord 1797

Kom syndiga själ du lasternas träl uå [t. 1785]

Jfr även tablå 26

Uppt. ur muntl. trad.:

Afzelius 25, senast 1848

Fördenskull låtom oss begå vår jul 1798, uå

MA:

O Jesu Krist som mandom tog 1798, uå

Fördolde Gud och ursprungs källa 1759, uå

MA:

Du sjunger ljuva näktergal 1801

Fördömda själ

MA för:

Det kommer en dag då äntlig från himlen 1771, 1784, 1788

Jfr även tablå 11

Förfärliga dag du bådär en lag 1794

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1794

Jfr även tablå 26

Förglöm intet mig förr glömmar jag hjärtat uå

¹¹ Jfr ovan n. 7 s. 248.

Förgänglighet i kungakronan 1776, uå

MA:

Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 2 tr. uå

Jfr även tablå 10

Förgänglighet vi djärvs du röra 1771

MA:

Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1771

Jfr även tablå 10

Förgängligt är vad jorden bär

MA:

Allt vad vi i världen si 10 tr. 1766-1801, 4 tr. uå

Ej kan man tro vad Salomo uå

Jfr även tablå 10

Insp. ur muntl. trad.:

SR B 2586:2, Bhl 1955

Förgäves letar du en töcknig framtids öden 1797

Uppt. ur muntl. trad.:

Molin B 44, Nrk 1910-t.

Förhanden är nu visst den tid

MA för:

Här hjälper ej mer någon bön 1787

I kristne som väl heten så def.tr.

Koralmel.:

GK 404

Förkränkta Dina tänk 1782, uå

MA:

Sex runda år omkring 1782

Jfr även tablå 33

Förmätna öga varning ta uå [t. 1777]

MA:

Ho satans boning tänker på uå [t. 1777]

Förnöjder levnad du bör skattas 1791

MA:

Jag är förnöjder med Guds vilja 7 tr. 1796-1810

Jfr även tablå 10

Försmilens Svea folk att skåda Herrans under 1786

MA:

Nu tackar Gud allt folk 1786, 1800

Försoningens ord 1797

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1797

Jfr även tablå 26

Först i vårens spåda grynne 1776, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 8 tr. 1776-1805, 4 tr. uå

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 367, 137, Aboland 1924

Först ljusnar i östan var och en dag 1786

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 1786

Förtrollade hjärtan vad tänken uå

MA:

Ett tusend sjuhundra och sjuttio två uå, 1800

Jfr även tablå 41

Förunderliga makt 1787

MA:

O Gud o Gud så from 1787

Förvilta får vänd hit 1776

MA:

Si Guds menlösa lamm på korset 2 tr. 1776

Jfr även tablå 35

Gabriel ängelen vart utsänd 1754, uå

MA:

Vak upp av synden du kristendom 1754, 1798, 5 tr. uå

Gack varlig min kristen och se på din gång 1773, uå

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 6 tr. 1778-1810

Jfr även tablå 41

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BB 91, Dal 1954

Gack väna sol din väg bort uå

Gamla bror Jockom 1787

Gamla/Gubben Didric var en man 1797, uå

MA för:

Didric änkring jämt ett år 5 tr. 1797-1802, def.tr.

Gamla gubben uppå klubben 1770

MA:

Gubben Noak gubben Noak var en hedersman 1770

Jfr även tablå 16

Gavott de l'amor

MA för:

Aldrahjärtans flicka lilla uå

•Giftn sig lysta så många som födas uå

MA:

Sorgen och glädjen de vandra tillsammans uå

Jfr även tablå 10

•Giftnas är en plågsam sjuka

MA för:

Unga Flora har en syster 1787

•Giv himmel vad Gud [forts. oläsl.]

MA för:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1771

Jfr även tablå 19

•Giv Jesu nåd att jag må dig uå [t. 1708]

•Giv mig o du min ädla ros ditt allrakärast uå

•Giv o Jesu fröjd och lycka

MA för:

Store konung Gustav dyre 1788

Koralmel.:

Texten GK 139 med MA: 377, Var nu redo själ och tunga

•Giv Gud jag kunde som viljan är 1645

MA:

Kommer här gudinner i gemen 1645

Jfr även tablå 3

•Giver akt nu kära Kristi folk uå

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son def.tr.

•Glada vänner lät oss tömma 1787

•Gladig kväder nu min tunga 1766

•Glatt budskap nu förkunnas här kring 1778

MA:

Min anda fröjdar sig i Gud 1778

•Gläd att du har ungdom än 1799

•Gläd dig av livet i dina unga år 1798

•Gläd dig du/nu Svea och tacka 1762

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1762, 1767, 1786, 2 tr. uå [t. 1762]

Jfr även tablå 37

•Gläd dig du Svea rike uti all stund 1626

•Gläds sälla Svea åt den lott uå [t. 1799]

Gläds Sverige vid den post 1788

MA:

Nu tackar Gud allt folk 3 tr. 1788, 5 tr. 1789

Gläds sälla Svea åt den lott uå [t. 1799]

Glöm bort min själ och var ej sen 1688

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn 1688

God afton värda brudepar 1785, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Söderman, s. 548, Skåne 1920-t.

Andersson-Ingers 23, Skåne 1921-25

Adlerkull 166, Hall senast 1930

ULMA 7922:2, s. 1, Sdml 1934

Nord. mus. EU 22015, s. 191, Skåne 1942

Lagus 226, Nyland 1870-87

SLS 50, 61, Österbotten 1895

SLS 204, 118, Nyland 1910

SLS 318, 46, Åboland 1920

SLS 352, 552, Åboland 1923

SLS 367, 469-470, Åboland 1924

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617:39, Smål 1959

SR 61/M/9378:1, Skåne 1961

SVA BA 68, Åboland 1964

God dag du täcka kön I ädla svenska kvinna 1785, uå

MA:

Sex runda år omkring 1785, 1794, 1799, 3 tr. uå, 1800, 1826

Jfr även tablå 33

God dag korpral få vi lov att

MA för:

Guss fre jer inne så många 2 tr. uå, 1826

Jfr även tablå 22

God dag god dag min fader kan jag 1785

MA för:

God dag god dag min moder 10 tr. 1788-1802

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 367, 142, Åboland 1924

God dag god dag min moder 1788

MA:

God dag god dag min fader kan jag 10 tr. 1788-1802

God dag sade Sidenström god dag herr sekreter 1774, uå

MA:

Den flickan hon är sappermänskade söt 1774, uå

En visa jag sjunger helt lustig och käck 1801

Jfr även tablå 41

God dag söta vänner du utvalda min 1797

Goda gosse glaset töm

MA:

Unga flicka i din vår 1798, 1801, 1808

Jfr även tablå 51

Gode Gud och milde Fader 1787

MA:

Ljus av ljus o morgonstjärna 1787

Goder natt goder natt aldrakärestan min 1790

Uppt. ur muntl. trad.:

Brage 2, 40, Nyland senast 1909

Med textbörjan Vem kan segla förutan vind (omformning av visans femte strof och med annan strofform):

SVA 275: B 78, s. 82, Dal senast 1948

Aufrichtig 1, Österbotten 1910

SLS 542, 132, Nyland 1939

Insp. ur muntl. trad. (med textbörjan Vem kan segla):

SVA BA 905, Upl 1970

SVA BA 962, Hall 1970

SR Ma 58/12126:19, Åboland 1959

SR 62/M/6247:13, Åboland 1962

SLS band 1968:8, Österbotten 1968

SLS band 1972:96, Österbotten 1972

Gott samvet att äga är bättre än allt 1796

MA:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1796

Jfr även tablå 17

Grannas Kari vår 1788

MA:

Svenska gossar blå som åt Finland gå 6 tr. 1788, 1789, 1790

Jfr även tablå 45

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 11, Upl 1962

Greddlin ("Den fransöske melodien Greddlin benämnd")

MA för:

Bonden han aktar på tiden 1681, 1685, uå (1600-t.), def.tr. (1600t.), 1730, uå

Jfr även tablå 6

(Greggelunds sjömansvisa = Ett tusende sjuhundrade sextiotri)

(Grev Adams visa = I forntiden bodde lycksalig och fri)

Grymme satan stygge drake uå [t. 1733]

MA:

Jesus är min vän den bästa uå [t. 1733]

Gråt icke si Gud lever 1742, uå

MA:

Misströsta ej o kristen god 1742, uå, 1810

Gråt svenska folk ditt bistra öde uå [t. 1792]

Gubben Abram gubben Abram var en hedersman uå

MA:

Gubben Noak gubben Noak var en hedersman 2 tr. uå

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 352, 424, Åboland 1923

(Gubben Didric var en man se Gamla/gubben Didric var en man)

Gubben Mosis han var

MA för:

Rara hästar till salu här 1795, uå, 1801, 2 tr. 1809, "2871"

Gubben Noak gubben Noak var en hedersman uå

MA:

Ett rus går bort ett annat kommer åter 2 tr. uå

MA för:

Gamla gubben uppå klubben 1770

Unga Simson unga Simson han fick dricka vin 1788

Gubben Abram gubben Abram var en hedersman 2 tr. uå

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

Rancken 6, 203, 33, Österbotten 1882-94

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 437, Med 1969

SLS band 1971:138, Österbotten 1971

Gubben Noak gubben Noak var en kloker man uå

Gubben nå nå gubben nå nå var en hedersman 1772, uå

Gud ack vår milde kung och far 1792

(Gud av nåde all se (O) Gud av nådar all)

Gud av sine barmhärtighet

MA för:

Så se vi nu att Herren har 1763

Koralmel.:

GK 220

Gud enda hjälpen är

MA:

(Ack) vad är människan i denna onda värld 1796

Jfr även tablå 14

Gud Fader Guds son och den helige and som har 1683, def.tr. (ca 1690)

Gud giv konung Gustav lycka 1771

MA:

Skönt nu himmel hagel fäller 1771

Gud hör min bön och te dig fram

MA för:

O Jesu hjälp oss usle hän 1796

Koralmel.:

Texten GK 62 med MA: 94, Då mig går sorg och nöd uppå

Gud jag kommer nu med tårar uå [t. 1785]

Gud nåde dig Sverige som råkat har 1721

MA:

Varer nu glad mina fiender all 7112, 1722

Gud nåde dig värld vad du äst blind 1683

MA:

All världenes svik margfaldelig 1783

Jfr även tablå 17

Gud och kung gammal ung 1772

Gud rik av nåde lät ej eldens låga 1723

MA:

Vänd av din vrede 3 tr. 1723

Gud sig till lov

MA för:

Var en håller sitt för bäst 1772, uå

Gud signe kung Gustav vår store monark 1792

MA:

Phileman drev ut sina får i en äng 1792

När Lasse var liten så gick han te mor *el.* Phileman drev ut sina får i en äng 1792

Jfr även tablå 32

Gud ske lov att vi få vända 1794

MA:

Far och farfar börja dansen 1794, 1798, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 16

Gud ske lov nu är jag ledig 1794

Gud ske lov tack och ära 1790

MA:

När lyckan flyktigt svävar 1790

Gud som allting har i makt uå [t. 1741]

MA:

Vid ett berg uti en dal uå [t. 1741]

Gud som allting skapade

MA för:

Gud som sig till lov och pris 1770, 1772, 1779, 2 tr. uå

Koralmel.:

GK 326

Gud som oss människor gläder 1797

MA:

Den blomstertid nu kommer 1797

Gud som sig till lov och pris 1770, uå

MA:

Gud som allting skapade 1770, 1772, 1779, 2 tr. uå

Gud som skapade himlar uå

Gud som styrer världen vida 1780

Gud var min hjälp def.tr. [t. 1792]

Gud vare oss barmhärtig och mild

MA för:

Vad driver dig min själaman 1781, 1786

Den fattiga till den rika gick 1783

Koralmel.:

GK 67

Gud vare prisat för nåderna sina 1648

MA:

O Herre Jumala armolinen isä 1648

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 110

Gud är vår starkhet och tillflykt

MA för:

Av djupsens nöd nu ropa vi 1712¹²

Vi skall mitt hjärta ängslas så uå

Jfr även tablå 20

Koralmel.:

Texten GK 57 med MA: 219, Var man må nu väl glädja sig

Gudi min sak hemställer jag

MA för:

O Fader min i synd och flärd 1758

Koralmel.:

Texten GK 384 med MA: 142, Herre Jesu Krist min frälsare du äst

Gudi ske lov och pris som på mång sätt och vis uå

¹² Jfr ovan n. 6 s. 247.

Gudi ske lov till evig tid 1734, uå

Koralmel.:

Riddarholm, s. 75

Roslagskulla, s. 94

Gudinna dygdenes vän uå

Guds ande dig uppfylla vill 1781

MA:

Var man må nu väl glädje sig *el.* O Jesu Krist som mandom tog ("sv. ps. nr 219 eller 120")¹³ 1781, 1786, 1794

Guds barn betänker innerlig uå

MA:

Si Jesus är ett tröstrikt namn uå

Guss fre jer inne så många uå

MA:

God dag korporal få vi lov att 2 tr. uå, 1826

MA för:

Den grönskande blomstrande fägnande vår 1727, 1754, uå

Jfr även tablå 22

Guss fre Jerk Anders Mats 1788, uå [t. 1767]

Guds frid god dag och välkomne hem 1791

Guds helga evangelium 1776

MA:

Var man må nu väl glädja sig 1776, 1802

Guds nåde och barmhärtighet bör oss 1631

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 105 (2 versioner)

Guds rikes väg är trång att gå 1755, uå

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1755, 9 tr. 1773–1792, 9 tr. uå, 8 tr. 1800–1828

Guds son är född i Betlehem 1776, uå

MA:

Ack ljuvlig tid när trän på marken bära frukt 10 tr. 1776–1807, 1824, 1828

Uppt. ur muntl. trad.:

SF III, s. 561, 1800-talets första tredjedel

Folklore I, s. 43, Vgl senast 1844

N. Andersson 38, Skåne 1890-t.

ULMA 303:766 b, Upl 1897

O. Olsson 265, Bhl 1920-t.

ULMA 2197, s. 147–8, 157, 164, 173 a–b (6 uppt.), Sdml 1929

ULMA 3470: 6, Vstml 1931

ULMA 10794, s. 4, Vgl 1934

¹³ I trycket 1786 uppges som MA "nr 119 (Kristus den rätte herren) eller 120", vilket uppenbarligen är feltryck för "nr 219 eller 120".

Brodin 38, senast 1936
Nord. mus. EU 32297, s. 537, Dalsl 1946
Rancken 3, 165, 302, Österbotten 1875-76
SLS 82, s. 385, Åboland 1870-90-t.

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 298; BA 1685 (2 insp. efter samma tradition), Bhl 1968 resp. 1972

SVA BA 621, Vstml 1969

Gudsfruktan skall övas som bäst kan behövas 1794

Gustav den tredje han reste till Dalarna 1789

Gustav född i Nordens bygder 1772

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1772

Jfr även tablå 16

Gustav kvick att fria 1774

MA:

Doktor Pär ("Det bekanta valthornsstycket Doktor Pär") 5 tr. 1774-1798, 2 tr. uå,
2 tr. uå [t. 1797], 7 tr. 1800-1804

Uppt. ur muntl. trad.:

INE 28 a, 30, Åland 1921.

Gustav Vasa

MA för:

Vår konung/kung vår Gustav se ditt folk 1788, 1789

Så färdas vi från Sveaborg 1788, 1789

Du som har land och konung kär 1788, 1789

Hör nu här (på) du svenske man 1789, uå [t. 1788]

Jfr även tablå 47

Gustavs skål den bäste kung 1772

MA för:

Går du. Går. Det rop har uppfyllt Sveriges länder 1772

Götaland du fordne hjältars boning 1773, 2 tr. uå

Vän var glad ja hela Sverige sjung och spela 3 tr. 1779

Svea land i dag med mycken sällhet krönes 1779

Svea flagg av hertig Karl upplivad 1788, 4 tr. 1789

Göters blod i svenska ådror livligt rinner 1790

Sveriges kung din livvakt syns på fältet tåga 1794, 1798, 4 tr. uå, 9 tr. 1800-1810

Svenska bröst som vördar Gustav Adolfs minne 2 tr. uå [t. 1793]

Dyre prins du ättling utav Vasastammen uå [t. 1799]

Uppt. ur muntl. trad.:

Bondeson 122, Bhl 1895-96

Bondeson ULMA 351 D 11 c, s. 566, slutet av 1800-t. el. ca 1900

Hellgren 41, senast 1905

LUF 2131: 6, Skåne 1913-15

ULMA 2566: 1, s. 38, Jmtl 1930

ULMA 2634: 1, s. 12, Smål 1930

LUF 3998: 4, Skåne 1932

SLS 127, s. 173, 1881

Rancken 6, 199 3, Österbotten 1882-94

Insp. ur muntl. trad.:

SR L-B 14958: , Skåne 1951

SR Ma 57/10617: 3, Skåne 1957
SR Ma 57/10617: 47, Bhl 1959
SR Ma 58/11696: 5, Jmtl 1959
SVA BA 1383, Sdml 1971
SLS band 1970: 48, Österbotten 1970

Går du. Går. Det rop har uppfyllt Sveriges länder 1772

MA:

Gustavs skål den bäste kung 1772

Går här fram i sinnen kära¹⁴

MA för:

Stämmer upp I sångerinnor 1686

Kära själ lät dig nu lida 1701, 1757, uå

Jfr även tablå 8

Koralmel.:

Riddarholm, s. 75

Roslagskulla, s. 95

Går I ungdom snälle 1786

MA:

Andans helga nåde 1786

Gäster samloms kring vår bål uå

Götaland du fordne hjältars boning 1773, uå [t. 1772]

MA:

Gustavs skål den bäste kung 1773, 2 tr. uå

Göters blod i svenska ådror livligt rinner 1773

MA:

Gustavs skål den bäste kung 1790

Habor kong och Sivar kong de begynte 1638

Uppt. ur muntl. trad.:

KB Vs 2: 2, s. 134, Ögl 1810-t.

FSF 31, Aboland 1880-t.

Halleluja vår Gud ske lov 1766

MA:

Ack ljuva nöje som jag hör 1766

Hanar å hönor å kycklingar små 1751, uå

MA:

När som ifrån horisonten vår 2 tr. 1751, 1753, 9 tr. 1774-1798, 5 tr. uå, 1800, 1802, 1819, 1820, 1823

MA för:

Kom nu både jungfrur mamseller å fler 1772, 1784

Det bodde en bonde i granngålen vår 2 tr. 1799, 1801, 1806

När som ifrån horisonten vår uå

Jfr även tablå 34

¹⁴ Jfr ovan n. 5 s. 247.

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 66, 1810-t.

Rosenberg I: 144, Sdml 1823-35

O. Olsson 102, Bhl 1920-t.

SvL Vstml 106, Vstml 1930

ULMA 21383, s. 8, Gotl 1951

SLS 29, 42, Åland 1892

Insp. ur muntl. trad.:

SR 63/M/6207: 14, Ång 1963

SVA BA 733, Hall 1969

SR Ma 58/12126: 30, Åboland 1959

Har jag kunn' nånsin begrunda sådan 1682

Hav tack du trogne du trevne soldat def. tr.

Hav tack min söta lilla 1792

Hej lusti curasche nu står de/då väll täll 1785, uå, "2871"

MA:

Tusslullerilull skällkossan min 1785, 1792, 1795, uå, 1802, "2871"

Jfr även tablå 32

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 82, s. 400, Åboland 1870-90-t.

Hej lustig kamrat hej uå

MA:

Far världen farväl 2 tr. uå

Kammerat hejsa sitt ej så uå

Jfr även tablå 11

Hej lustigt mina bröder 1771, uå

Hej marche a la Bon 1789

Hejsa couragie vad är uå

Hela världen fröjdens Herran

MA för:

Upp dyrt köpte blodsförvanter 1759, 1785, 1789, uå

Stora ting man nu omtalar 1788

Koralmel.:

GK 84

Helgedagstexter följer här 1702, uå

MA:

Sig fröjde nu himmel och jord 1702

Hell säll kung Karl karlvulen kung 1701

MA:

Kom Sverige kom Sverige lät ljuda 1701

Hemlig sorg uti mig bor 1642

MA:

Einsmals da ich Lust bekam anzusprechen eine Dam 1642, 1648

Ma för:
Hörer till min klagan stor 1642, 1648

Jfr även tablå 2

Hemlig stod jag en morgon

MA för:
Hörer till I kristne goda 1735, 1737, 1739, 1786, 1797, 6 tr. uå, 5 tr. 1800–1825
Min Jesu du min konung 1762, 1775, 1794, 2 tr. uå, 1801, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 24

Koralmel.:
GK 381

Herdar herdinnor de skönsta man finner 1778, uå

MA:
Se Ulla Winblad såt 1778

Herdinna skön hör vad 1774, uå

Herdinnan låg uti marken och sov

MA för:
Ungersven reste från Stockholm i år 1770

Herdinnan min om jag uå

Herr Herman han fäste fru Margreta 1642

MA för:
Herr Peder han drömde en dröm om en natt 1701

Jfr även tablå 18

Uppt. ur muntl. trad.:
GA 43, Upl 1810-t.

Herr Jovald han tjänte uti hertigens gård 1791

Herr Lager han tjänte i konungens gård 1765, uå

Uppt. ur muntl. trad.:
Drake 94, Smål 1810-t.
Wiede 114 :1, Smål 1819
Wiede 114 :2, Ögl 1840-t.
Colliander, Folkvisor, s. 4, Hall senast 1898
FSF 44 a, Nyland 1870–87
FSF 44 b, Nyland 1909
Adolfsson-Forslin, s. 122, Nyland 1934

Insp. ur muntl. trad.:
SR B 2586 :2, Bhl 1955
SVA BA 52; SR 63/M/6051 :1 (2 insp. efter samma meddelare), Lappl 1961 resp. 1963
SR 62/M/6302 :5, Lappl 1963
SVA BA 298, Bhl 1968

Herr Peder han drömde en dröm om en natt 1701, uå

MA:
Herr Herman han fäste fru Margreta 1701

MA för:

Kong Gustav den tredje i kongliga verk 1772

Friskt upp var ärlig göte 1789

Jfr även tablå 18

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 29, 1810-t.

KB Vs 126:4, s. 8 (fragment), Vgl 1810-t.

SLS 82, s. 376, Åboland 1870-90-t.

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 299, Bhl 1968

Herr Peder och liten Kerstin 1696

MA för:

Herr Villhard och herr Tore de rustade sig 1770

Tyst tärnor och svenner i konungens gård 5 tr. 1779

Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol 1788, 2 tr. uå

Jag sjunger en visa i sorgeton 3 tr. 1792, 1793

Jfr även tablå 37

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 9, ev. Jmtl 1810-t.

Rutström, sannolikt ca 1810

Hyltén-Cavallius o. Stephens 173 A, Smål 1830-40-t.

Wiede 102, Ögl 1940-t.

Wiede 204:1-2, Ögl 1840t.

Folklore C, s. 83, sannolikt Sdml el. Nrsk tidigast 1852

Södling 232, Vstml 1858

FSF 62 b; c, Nyland 1870-87

FSF 62 f, Åboland 1870-90-t.

FSF 62 c, Åboland trol. 1905-25

FSF 62 a, Nyland 1908

FSF 62 d; g, Åboland 1924

Herr Villhard och herr Tore de rustade sig 1770

MA:

Herr Peder och liten Kerstin 1770

Jfr även tablå 37

Herrans folk i Zions länder 1754, uå

Psalmodikonnoter:

1846

MA:

Vara tålig och sig nöja 1754, 1755, 9 tr. 1784-1808, 2 tr. uå

Jfr även tablå 16

Herre du min tröst och fromma

MA för:

Bliv o Jesu till mitt sista 1740

Koralmel.:

Texten GK 291 med MA: 270, Allt vad vi på jorden äga

Herre herrars stora prins 1703, uå

MA:

Silvia vi vill du ej 1703, uå

Herr Jesu Krist

MA för:

Jag vill o Jesu i ditt namn begynna 1626

Herre Jesu krist dig till oss vänd

MA för:

Ack Jesu jag är hjärtans glad 1765, 1777, 1802

O Jesu Krist vår broder visst 1789

Ho kan så glad och nöjd def.tr.

Koralmel.:

Texten GK 234 med MA : 307, När vi i högsta nöden stå

Herre Jesu Krist Gud Fader och son def.tr. (ca 1690)

Herre Krist vi dig nu prise din 1639

Koralmel.:

Riddarholm, s. 84

Roslagskulla, s. 79

GK 340

Uppt. ur muntl. trad.:

O. Andersson 142, Stora Rågö 1931

Moberg 18-19, Runö 1938

Insp. ur muntl. trad.:

ULMA Gr. 1365, Runö 1945

Herre medan du dig döljer

MA för:

Kom du klara morgonstjärna 1771

Natten Gudi lov har ända 1780

Själ du bör med tankar bliva 1780

Så är nu en dag förliden 1780

Koralmel.:

GK 29

Herre signe du och råde

MA för:

Kom du yngling dig till fromma 1728, 6 tr. 1765-1786¹⁵

Svea folk upplät din tunga 1788

Koralmel.:

Texten GK 413 med MA : 377, Var nu redo själ och tunga

Herren har oss hårda slagit 1792

MA:

Zion klagar med stor smärta 3 tr. 1792, uå [t. 1792]

Herren uti sin högsta tron

MA för:

Vi skall mitt hjärta ängslas så uå

Jfr även tablå 20

Koralmel.:

GK 88

¹⁵ Artalsuppgiften 1686 hos Dencker (s. 149) är utan tvekan feltryck för 1786.

Hertig Karl vår vörtnad kärlek livligt brinner 1774

Hessiska marschen

MA för:

Var redlig svensk som plit för kronan bär 2 tr. 1788, uå [t. 1741], uå

Hilla lilla sitter i buren 1695

Upppt. ur muntl. trad.:

GA 32, 1810-t.

SF 107, Smål (obest. trad.) 1811

Rutström, sannolikt ca 1810

Drake 52, trol. Ögl 1810-t.

Södling 34, trol. 1860-70-t.

Himlen desse ständer ge uå

Himlen nu kung Gustav ge 1775

Himlens tyngd är luften uå

Himmel har du ej försport 1786

Himmel si jag skåder här 1722

Himmelens vän och Herrans smorde 1701

**Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur
1642**

MA för:

Är efter tusend sex hundraniond 1709

Koralmel.:

Riddarholm, s. 109

Roslagskulla, s. 42

Himmelriket liknas vid tio jungfrur

MA för:

Jag ropar till Gud med sorrig och ve (*MA: H. el. De lekte guldtafel vid bredan bord*) 1723

Det dagas i östan var 1731, 1739, 1744, 1757, 1780, 4 tr. uå, 1802

Ack jämmer och ängslan när jag tänker på 8 tr. 1753-1791, uå, 1802

Så skall nu allt brännvin förbjudas igen 2 tr. 1769

Kung Birger han var en herre så bård 1784, 1785, 1799, 1801

Först ljusnar i östan var och en dag 1786

Ack yngling var redo till kamp och till strid 8 tr. 1786-1798, 1801, 1810

Ombytliga levnad nu sakne vi hem 1789

En visa jag sjunger med nog strävert ljud 1789

Ack bävan och ängslan när jag tänker på 3 tr. uå [t. 1735]

O Herre Gud jag klagar för dig uå [t. 1741]

På flyktiga lyckones kullrande klot uå [t. 1747]

O ädlaste Jesu min frälsare from uå [t. 1772]

Jfr även tablå 17, 54

Koralmel.:

GK 214

Hit all den blod som i mig röres 1772, uå

MA:

Säll den sig efter tiden fogar 4 tr. 1772-1802, def.tr.

Jfr även tablå 38

Hit o Jesu samloms vi

MA för:

Jesu frälsare bered med din nåd mitt 1747

Tack ske dig min himlafar 1758

Jesu du vår hälsobrunn livsens källa 1776, 1792, uå

Nu i Jesu namn statt opp 1780

Ljusens fader härlig stor 1780

Nu har denne vilodag 1780

Ett år haver nu igen (*MA*: "nr 232 i psalmboken") uå

Koralmel.:

GK 232

Hjälp att jag alltid uppåt ser 1776

MA:

Tack och lov och pris till evig tid 1776

Hjälp Gud hjälp trogne fader kär 1706, uå [t. 1704]

MA:

Ropa till Gud min själ med flit uå [t. 1704]

Hjälp Gud hur' som det nu tillgåår 1694

MA:

När min tid och stund kommen är 1694

Hjälp Gud vår fader blid 1742

MA:

O Gud o Gud så from 1742

Hjälp Herre Gud vart skall jag uå

Hjälp himlamakt hur skräckligt är ditt dunder 1757

MA:

Min dag är all min sol är nederrunnen 1784

Jfr även tablå 19

Hjälte tappre furste 1772

Hjärtans hjärta hjärta lilla 1785

Hjärtans Immanuel som mig def.tr. (1690-t.)

MA:

Allt vad (som) i denna världen 6 tr. 1766-1801, uå

När vill min glädjesol en gång upprinna 1771

MA för:

Ingen kan tjäna två herrar tillika 1737

Av/Från himlens kamrar min brudgum 1781, uå

Jfr även tablå 10

Hjärtans Jesu rik av nåde trösta uå [t. 1737]

MA:

Jesus är min vän den bäste uå [t. 1737]

Hjärtans ljuva sockersöta vän 1788, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Folklore V, s. 62, Ång senast 1855

Södling 188, "Folksång från Halland" trol. 1860-70-t.

Rancken 6, 191, 14, Österbotten 1864-76

Hjärtat pickar och pulsen slår 1774, uå

MA:

Skatan sitter på kyrkotorn 1774, uå, 1801

Ho haver ett hjärta som lever i livet 1708

MA:

Nya Palpie 1708

Ho kan så glad och nöjd 1778

MA:

I dag är Herrans sabbatsdag *el.* Si Jesus är ett tröstrikt namn 1778

Herre Jesu Krist dig till oss vänd *def.tr.*

Ho satans boning tänker på

MA för:

Ack syndare vart rasar du 1773

Ja satans list är nog bekant 1797

Odygden lika nedrig är uå [t. 1776]

Förmättna öga varning ta uå [t. 1777]

Koralmel.:

GK 408

Ho vet hur när mig är min 1723

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1723, 1728, uå

Ho är den slik klagan förer 1771

Ho är dig lik o store Gud 1758

MA:

Min högsta skatt o Jesu kär 1758

Ho ästu som haver tvagit

MA för:

Kristus är den aldrahögste 1701

Hos dig du tysta enslighet 1786

MA:

Du lilla Gud som hjärtan bryr 1786

Jfr även tablå 40

Hos mig själv har jag beslutit uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 2 tr. uå

Vackra jungfru lilla vänsko 1801, 2 tr. 1809

MA för:

Skönsta Iris sad Cliandes 1787, 3 tr. uå, 1800, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 16

Huldaste fru stormäktigsta drottning 1772

Hur du vänder dej och hur du ställer dej

MA för:

Tänk hur tiden rymmer 1773

Hur fåfängt är allt vad

MA för:

Bland allt det man i världen äger 1703, uå

Hur har det gått om icke du¹⁶ 1788

Hur kan mitt stoft och mull 1758

MA:

O huru ljuvlig är din boning 1758

Hur länge skall stormen då räcka

MA för:

Den frågan är värd till att väcka 1794

När fågeln kan hinna sitt näste 1798

Om hoppet sin stråle ej tände 1801, 1806

Hur länge skall väl skalden dröja 1791

Hur oliket nötas våra dagar 1779, uå

Hur skull min ögon kunna se 1787, uå

Hur vill jag jämra mig uå

Hurtiga bussar friskt upp i vårt lag 1773

Huru kan jag så hjärtelig 1642

MA:

Kommer här gudinner i gemen 1642, 1648

Jfr även tablå 3

Huru lycklig är det land

MA för:

Det hände på en dag när solen stod i höjden 2 tr. 1738, uå, 3 tr. 1808-1828

Huru är du bliven gifter du Daniel ungersven 1794, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

H o E, Folkminnen 1569, Smål 1880-t.

LAL 75, Skåne senast 1894

SLS 352, 428, Aboland 1923 (även insp. 1957 efter samma meddelare: SR Ma 57/11142:6)

Insp. ur muntl. trad.:

SR 62/M/6247:9, Aboland 1962

¹⁶ Dencker uppger (s. 138) *Vår Gud är oss en väldig borg* som MA för denna visa i ett tryck 1788 samt anger möjligheten att MA skulle gälla även de övriga visorna i detta tryck. Enligt min mening gäller MA snarast *Vår dödade Jesus uppståndens nu är*. Vilka visor som har koralen som MA framgår emellertid ej klart i trycket.

Husbonde om du hemma äst

MA för:

O fader vår i/uti änglakor 1741, 1744
All världen skapare av evighet 4 tr. uå

Hå hå jag blir snart 20 år uå

MA:

Hå hå jag är nu 70 år uå

Hå hå jag är nu 70 år min uå

MA för:

Hå hå min knyppeldyna hit 1773
Hå hå jag blir snart 20 år uå

*Uppt. ur muntl. trad.:
Wiede 267, Ögl 1840-t.*

Hå hå jag är nu snart åttatio år def.tr.

Hå hå min knyppeldyna hit 1773

MA:

Hå hå jag är nu sjuttio år 1773

Hållt munnen tölper råder jag 1772

Hållt vandringsman still vad skänker dig 1698

MA:

Far världen farväl 1698

Jfr även tablå 11

Här hjälper ej mer någon bön 1787

MA:

Förhanden är nu visst den tid 1787

Här höres så ynkelig hareskri def.tr. (1600-t.)

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 82, s. 391, Åboland 1870-90-t.
SLS 542, 294, Nyland 1939

Här klagar bror och syster över synden uå [t. 1735]

Här samlas Svea folk och rikets undersåtar 1771

Här ser man bild av en rebell 1775

Här står jag vid din krubba nu 1766

Här sändes nu dig tillhanda uå

MA:

Lyft ögonen upp du somnade 5 tr. uå, 1800

Jfr även tablå 11

Här talas och skrives så mycket om krig 1790

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1790

Jfr även tablå 37

Här uti en summa över allt uå

Här är de hjältar god 1791

MA:

O Gud o Gud så from 1791

Höga allmakt dina händer 1772

MA:

Mörka tysta natten ställer 1772

Jfr även tablå 39

Höga allmakt giv mig styrka 1786

Högst helige treenighet 1792

MA:

Ack Herre Gud i höjden bor 1792

Högtärade dam min kärlighets flamm 1683

MA:

Pina och kval förutan tal 1683

Hönan på taket allena spatserar 1788, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

INE 28 a, 16, Nyland 1910-20-t.

Fredriksson 64, Österbotten 1909

Hör Bacchi soldater de rusta i dag 1774

Hör dala gossar på vad 1790

Hör du blod i/blodig tumland förste 1787, uå

Hör du god bonde vad jag säga må 1784, uå

MA:

Allena till Gud sätt ditt hopp fast 5 tr. 1784-1788, 4 tr. uå, 2 tr. 1800, 1802

Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll 1786

Jfr även tablå 27

Hör du lilla båtsman vad jag säger dig uå

Uppt. ur muntl. trad. (här upptas samtl. medl. till denna texttyp, jfr Jungfrun satt i buren/
kammaren och sydde gull på skinn):

SF 103, Ögl 1812

KB Vs 126:4, s. 77 (2 uppt.), Ögl 1810-t.

GA 37, möjl. Jämtl 1810-t.

Drake 62, Smål 1810-t.

Hyltén-Cavalliu o. Stephens 206 B-C, Smål 1830-40-t.

Wiede 18-19; 57; 111; 209:1-2, Ögl 1840-t.

Folklore V, s. 221 a, Dalsl mitten av 1800-t.

Mus.ak.folkmel., f. 118 v, Sdml senast 1856

Wetgöthen 9, Vgl senast 1858

Folklore V, s. 105 B, Nrsk trol. senast 1859

Djurklou, s. 127, Nrsk senast 1860

Folklore V, s. 368 a, Dal senast 1864

Mus.ak.folkmel., f. 232 r, Vstml senast 1878

E. Olsson 40, Jmtl ca 1885-ca 1910

Colliander, Folkvisor, s. 30, Hall senast 1898
 ULMA 41:80, Ögl 1898
 ULMA 11642:20, Vrml 1898
 ULMA 11642:23, Vrml 1898
 ULMA 111:515, s. 9, Vgl 1899
 Bondeson ULMA 351 D 11 c, s. 213, slutet av 1800-t. el. ca 1900
 Campbell, s. 74, Smål senast 1916
 Dal.mus. 717:30, Dal 1919
 Jacobsson, s. 19, Skåne 1921
 ULMA 2373:2, Smål 1929
 Adlerkull 13, Hall senast 1930
 ULMA 3164:4, s. 5, Vstml 1931
 Nord. mus. EU 28891, s. 301, Dal 1944-45
 SVA 275:B 78, s. 18, Skåne senast 1948 (även insp. 1948 efter samma meddelare: SR L-B 8869:1)
 FSF 51 h, Nyland 1879
 FSF 51 b, Nyland 1870-87
 FSF 51 n, Österbotten 1882
 FSF 51 l, Åboland 1890
 FSF 51 p, Österbotten 1893
 FSF 51 q, Österbotten 1904
 FSF 51 o, Nyland 1908
 FSF 51 a, Åland 1900-20-t.
 FSF 51 c, Nyland trol. 1905-25
 FSF 51 f, Åboland trol. 1905-25
 FSF 51 m, Åboland 1923
 FSF 51 g; r-s, Åboland 1924
 FSF 51 e; i, Åboland 1925
 FSF 51 k, Åboland 1928
 FSF 51 d, Åboland 1929
 FSF 51 j, Österbotten 1930
Insp. ur muntl. trad.:
 SVA BB 352, Skåne 1929
 SR L-B 11001:1, Sdml 1949
 SR Ma 57/10617:44, Bhl 1959
 SR Ma 57/10617:55; 61/M/9283:3 (2 insp. efter samma meddelare), Bhl 1960 resp. 1961
 SR MT 60/249:19, Ögl 1960
 SR 61/M/9378:8, Skåne 1961
 SVA BA 10; BA 12 (2 insp. efter samma meddelare), Upl 1962
 SR 64/M/6132:2, Dal 1964
 SVA BA 973, Sthlm 1970
 SR Ma 57/11142:18, Nyland 1957
 SR Ma 58/12126:1, Åboland 1958
 SR Ma 58/11869:20, Åland 1958
 SR 63/M/6345:6, Åboland 1963

Hör du min far som sitter 1774, uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1774, 1779, uå, 1801, 1809

Hör du min lilla flicka 1788

MA:

Det var en söndagsmorgon den fjortonde 1788, 1790, 2 tr. 1797, 1798, 1800, 1802

Jfr även tablå 14

Hör du Siri doter min uå

Upppt. ur muntl. trad.:

Drake 47, Ögl 1800-talets första tredjedel

Westgöthen 14, Vgl senast 1858
Filikromen IX :3, senast 1865
LAL 782, Vgl 1885
Bondeson 86, Göteborg 1895
Bondeson ULMA 351 D 11 c, s. 239, Gotl slutet av 1800-t. el. ca 1900
O. Olsson 113, Bhl 1920-t.
Adlerkull 37, Hall senast 1930
ULMA 4690, s. 57, Vgl 1932

Insp. ur muntl. trad.:
SR L-B 17125:5, Jmtl 1953

Hör du som går i sorg uå

MA:
Indifferant jag är och skall bliva uå

(Hur du sparver lilla *se* Ack/hör du sparver lilla)

Hör du stad du här uå

Hör du statt här mens jag går

MA för:
Skall jag för din skull dö o skönsta Hyppolita 1744
När andra sjunga högt om uå
Sex runda år omkring uå
Jfr även tablå 33

Hör min kristen vad jag beder 1762

Hör min vän jag frågar 1789

MA:
Ack/Hör du sparver lilla 1789, 1809
Jfr även tablå 45

Hör min vän och tusensköna uå

MA:
Täcka själ jag dig högt vördar 2 tr. uå, 1822

Hör människosjäl ett bud från Gud 1786

Hör nu här (på) du svenske man 1789, uå [t. 1788]

MA:
Du som har land och konung kär 4 tr. 1789, 1790
Gustav Vasa 1789, uå [t. 1788]
Jfr även tablå 47

Hör nu på min lilla sköna 1787

Upppt. ur muntl. trad.:
Colliander, Folkvisor, s. 3, Hall senast 1898
Adlerkull 1, Hall senast 1930

Hör och märk o mänskoscara 1766

MA:
O du bittra sorgekälla 1766

Hör på kamrater kära som tjäna uppå land 1791

MA:

Den som skall tjäna konungen skall vara oförskräckt 2 tr. 1791

Jfr även tablå 50

Hör till du gode svenske man 1790

MA:

Du som har land och konung kär 2 tr. 1790

Jfr även tablå 47

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 367, 474, Aboland 1924

Hör till I riken all 1694

MA för:

Brist ut min ögons flod uå [t. 1741]

Hör till min vän vad jag säger dig 1786

Hör till o höga himlakonung

MA för:

Säll den sig efter tiden fogar 1787, uå

Jfr även tablå 38

Hör vänta kom tag dig min vän en pris snus 1798, uå

Hören hit I kristne vänner 1793

MA:

Ack vi ästu dock så blinder 1793

Hören syskon om er lyster 1798

MA:

Nej den tiden är nu inne att jag 1788

Hörer du ej syster kära vad för tal 1689

Hörer nu till kvinna och man vad man 1647

MA:

Jesus uppå korset stod 1647

Hörer till I kristne goda 1735, uå

MA:

Hemlig stod jag en morgon 1735, 1737, 1739, 1786, 1797, 6 tr. uå, 5 tr. 1800-1825

MA för:

När mörkret jorden blinder uå

Jfr även tablå 24

Uppt. ur muntl. trad.

Wiede 316, Ögl 1840-t.

Rancken 3, 165, 202, Österbotten 1875-76

SLS 82, s. 373, Aboland 1870-90-t.

INE 28 b, 114, Aboland 1910-20-t.

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 1533, Aboland 1972

Hörer till min klagan stor 1642

MA:

Hemlig sorg uti mig bor 1642, 1648

Jfr även tablå 2

I Betlehem födde Maria sin son 1695

MA:

En jungfru födde ett barn i dag 1695

I Betlehem i Judaland är oss kommit 1689

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn 1689

I Betlehem skedde herderna uå (1640-t.)

MA:

En jungfru födde ett barn i dag uå (1640-t.)

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 48

I dag vill jag stämma min lyra 1797

MA:

Jag har av min levnad/Min levnad har ständigt besannat 1797

I dag är Herrans sabbatsdag

MA för:

Ack Gud treenig nådigt hör (*MA:* Av himmels höjd jag kommen är, I., När vi i högsta nöden stå och O helige trefallighet, "psalmboken nr 132, 230, 307 och 349") 1714

Ho kan så glad och nöjd (*MA:* I. el. Si Jesus är ett tröstrikt namn) 1778

Koralmel.:

GK 230

I denna ljuva sommartid 1759, uå

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 1759, uå

En jungfru födde ett barn i dag 1784, 1802

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 51, Dal 1962; BA 826 (2 insp. efter samma meddelare), Dal 1962 resp. 1970

SVA BA 301, Bhl 1968

I denna mörka natt uå

I forntiden bodde lycksalig och fri uå

MA för:

Jag borde ej skriva som intet är lärd 7 tr. 1801-1813

I fred sitten alla goda vänner uå (1600-t.)

MA:

Bonden han aktar på tiden uå (1600-t.)

Jfr även tablå 6

I förente äkta par¹⁷ uå

¹⁷ Jfr ovan n. 10 s. 279.

MA:

Trofast vänskap alltid finns 2 tr. uå

I gamle med de unga 1720

MA:

Nu vilar hela jorden 1720

I ganska högt inbillar 1791, uå

I Gud jag fröjdas 1773

MA:

Eja mitt hjärta rätt innerlig 1773

I Guds försyn och vilje min lycko står 1617

I går så skrev jag mitt hopp 1792

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1792

I himmelen i himmelen där Gud han själver bor där sjunger uå

I himmelen i himmelen där är glädje stor där fröjdar sig 1648

I himmelen i himmelen där är glädje stor där sjunga 1749

Uppt. ur muntl. trad.:

LAL 76 :35, Skåne 1894

LAL 109, Skåne 1895

I Husby har jag varit där har 1789

MA för:

Kom gossar lät oss följas att hjälpa landets far 1789

Ungersven bad sin aldra sin aldrakäresta 1793

I Jesu död och smärta mitt enda hopp består 1788

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 2 tr. 1788, 1789

I Jesu namn det stora 1726, uå

MA:

Begynna vill jag att prisa 1726, 1775, 2 tr. 1794, 1798, uå, 1801, 1802

I Jesu namn har denna dagen 1730

MA:

Lycksalig dag som nu så glad upprinn 1730

I Jesu namn med Jesu nåde 1775

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn 1775, 1777

I Jesu namn vill jag 1730

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1730

I Jesu namn är dagen gången 1729, uå

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1729, 1738, 1791, 2 tr. uå, 1801, 1813

I Kristi klarhet kunne vi 1797

MA:

Sann Gud och man o Jesu blid 1797

I kristne hörer flitigt till 1775, uå

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 7 tr. 1775–1802, uå

I kristne människor alla 1796

MA:

Nu vilar hela jorden 1796

I kristne som väl heten så def.tr.

MA:

Förhanden är nu visst den tid def.tr.

I lundar mellan dælders svall 1786

I marken satt den älskelige Flora uå

I män och kvinnor som bebon den svenska Norden uå [t. 1744]

MA:

Nu tackar Gud allt folk 2 tr. uå [t. 1744]

I människor som leva må 1786

MA:

O Jesu när jag hädan skall 1786

I mör och jungfrur I täckelige kvinnor 1690

MA:

Rigaudon ("Regadon") 1690

Jfr även tablå 11

I natt då folket allt var tyst 1761, uå

I skogar höjder berg och dalar 1742

I skogar i täckaste lunder 1783, uå

I skogar och du enslighet 1768, uå

I skogsbygd på slättbygd vid sjö och i land 1796

I som både Gud och överheten 1779

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1779

I stillhet gömd för ödets nycker 1794

I stridbare jarlar och rotfaste män 1788

I säjen mig Guds arvingar båld 1757, uå

MA:

Till Österland vill jag fara 5 tr. 1793–1802

Jfr även tablå 15

I tysthet vill jag klaga den sorgen uå

I unga Majjor vårens prakt 1773

MA:

Du lilla gud som hjärtan bryr 1773

Jfr även tablå 40

I varje enskilt bröst 1788

MA:

Nu tackar Gud allt folk 2 tr. 1788, 3 tr. 1789, uå [t. 1788]

Pris tack ske dig o Gud 1789

I ville snälle kräkand djur som skogen uå

I våta Neptuns blöta famn uå [t. 1773]

I världen man ser ju längre ju mer 1746

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1746, 1776, 1802

Jfr även tablå 26

I världen medan vi leve i synden vi 1617

I världen sker så många gång en kristen faller tårar 1738, uå

MA:

En fånge är jag vorden lik 1738, 8 tr. 1773–1826, 8 tr. uå

En Celadon gav fröjderop 6 tr. 1778–1810

Jfr även tablå 7

I ädle musikanter I stämman med

MA för:

Den lever helt förnöjder som har en trogen vän 1744

I ärlige brudfolk giver grann akt 1742, uå

I ärlige gossar som hava gott mod 1705, uå

Ibland alla lyckans skatter uå

MA:

Falsker herde är det rätt uå

Ibland allt vad världen har uå (1600-t.)

MA för:

Andra älska vad de vill 1691

Ifrån den dag jag Elisandra 1703, uå

MA för:

Vad har du hjärtans Jesu brutit (*MA: I. el. Courant de Bout*) 1703

Immanuel du klara morgonstjärna 1759, uå

MA:

Lov pris och tack ske dig o Fader käre 1759, 1785, 1789, uå

In för dig Gud med tårar jag mig böjer 1694

MA:

Lov pris och tack ske dig o Fader käre 1694

In för dig himlens konung och jordens segerprins uå [t. 1699]

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd uå [t. 1699]

Indifferant jag är och skall bliva 1765, uå

MA för:

Hör du som går i sorg uå

Ingen falsk får vara med i detta lag

MA för:

Lät nu gå som Gud och Karl den tolfte vill 2 tr. uå

Ingen hinner fram till den eviga ron 1798

Uppt. ur muntl. trad.:

N. Andersson 43, Skåne 1890-t.

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 58/11696:6, Jmtl 1959

SLS band 1967:3, Österbotten 1961

Ingen kan tjäna två herrar tillika 1737

MA:

Hjärtans Immanuel som mig 1737

Jfr även tablå 10

Ingen ärlig lagets män uå [t. 1769]

MA:

Kom min vän och låt oss gå uå [t. 1769]

Intet i världen så dyrbart är uå (ca 1600)

MA:

Intet vet jag så dyrt att vara uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Intet mig av giftas säger det är 1682

Intet vet jag så dyrt att vara

MA för:

Intet i världen så dyrbart är uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Inträd nu prins Karl 1790

Iris du äst all min tröst 1776, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Folklore V, s. 368 a, Dal senast 1864

Iskalla vintren till ända nu lider/skrider 1799, uå

MA:

Kör upp i Dalom 1799, 4 tr. uå, 7 tr. 1802-1826

Ja satans list är nog bekant 1797

MA:

Ho satans boning tänker på 1797

Ja synda Stockholm må du heta 1763, uå

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1763, 2 tr. uå

Jag alltid uppå Herran förtröstar innerlig 1787

MA:

På dig o Herre käre 1787

Jag arme bedrövade barn uå (ca 1600)

MA:

O Gud förlän mig dina nåd uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 26

Jag arme man vart skall jag hän uå [t. 1735]

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son uå [t. 1735]

Jag arme usle fånge uå [t. 1737]

MA:

Till dig av hjärtans grunde uå [t. 1737]

Jag beder dig min Herre och Gud 1630

Jag bjuder alla vänner adjö farväl uå

Jag bjuder än försann uå [t. 1736]

MA:

Varthän skall jag dock fly uå [t. 1736]

Jfr även tablå 53

Jag blev född så syndig i världen

MA för:

Jag är kommen av Jakobs land 1739, 2 tr. uå, 1809

Jag borde ej skriva som intet är lärd uå

MA:

"Valsen" / "Den bekanta valsen" uå, 1801

I forntiden bodde lycksalig och fri 7 tr. 1801-1813

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 135, Ögl 1840-t.

Jag börjar nu i världen här min dygdespegel skåda 1788

MA:

Säll är den man som icke går 1778, 1789

Jag dig min Gud allena def.tr. (1640-t.)

MA:

Min Gud och Fader käre def.tr. (1640-t.)

Jfr även tablå 1

Jag falnar som en aska jag smälter som uå

MA:

På dig o Herre käre uå

Jag fattiga piga lider stor nöd 1776, uå

Jag fröjdar mig storlig 1797

MA:

Eja mitt hjärta rätt innerlig 1797

Jag för dig o Gud klagar min synd 1645, uå (1640-t.)

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 104

GK 257

Jag fördömde själ 1774, uå

MA:

Far världen farväl 1774, 1787, uå, 2 tr. 1801

MA för:

Ack ack eländhet 1771, 1819, 1825

Det kommer en dag då äntlig från himlen 1774

Jag syndige slav som mig hel och hållen uå [t. 1734]

Ack ädlaste dygd som är uppå frihetens grundstenar bygd uå

Jfr även tablå 11

Jag gick mig om en sommardag uti markenne gröna uå (ca 1620)

Jag gick mig så innerlig uå

Jag gick mig en en gång/stund i lunden uå

MA för:

Ack hårda öde du beslutit mig att kväljas 4 tr. uå, 1809, 1810, 1812

Jag gick mig ut i lunden att höra fåglasång 1798, uå

Psalmodikonnoter:

1844, 1847, 2 tr. 1849, 1850

MA:

O tysta ensamhet 1800, 1807

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 81 :1-3, Ögl 1840-t.

Mus.ak.folkmel., f. 81 r, trol. Vrml 1881

Bondeson 177, Vgl 1895-96

L. Johansson 31, Jmtl 1908

SvL Dal 534, Dal senast 1923

Forsslund II :10, s. 144, Dal senast 1928

O. Olsson 43, Bhl 1920-t.

Nord, mus. EU 28891, s. 179, Dal 1944

LAL 5660, Blek 1952

Rancken 6, 190, 55, Österbotten 1864-76

Lagus 90 a-b, Nyland 1870-87
Rancken 6, 201, 15, Österbotten 1882-94
SLS 23, 117, Aboland 1891
SLS 24, s. 219, Aboland 1891
SLS 63, s. 75, Österbotten 1897
INE 28 b, 105, 1910-20-t.
Fredriksson 51, Österbotten 1909
SLS 204, 41 a-c, Nyland 1910
SLS 360, s. 147, Nyland 1911
SLS 367, 605, Aboland 1924
SLS 523, 114, Österbotten 1930
SLS 532, 120, Nyland 1934
SLS 742 B, s. 101 (även SLS band 1962:26), Aboland 1960
SLS 742 B, s. 401 (även SLS band 1962:30), Nyland 1960

Jag geck och spaserade en gång i gröna lund uå [t. 1767]

Jag gick mig ut om en aftonstund 1698

Jag hade en vän den 1750

Jag har av min levnad/Min levnad har ständigt besannat 1797

MA för:

I dag vill jag stämma min lyra 1797

Jag har en käring fått 1797, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 367, 357, Aboland 1924

Jag har en lantlig stuga uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Colliander, FmFt 1916, s. 158, Hall senast 1898

Molin B 46, Nrk 1910-t.

Adlerkull 259, Hall senast 1930

INE 28 b, 192, Nyland 1910-20-t.

SLS 742 B, s. 386 (även SLS band 1962:30), Nyland 1960

Jag har (här) ingen blivande stad 1791, uå

MA:

Av djupsens nöd ropar jag till dig uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Adlerkull 287, Hall senast 1930

Jag har skrivit fyra visor 1798

Jag haver nu en hjärtans lust uå [t. 1716]

MA:

Ropa till Gud min själ med flit uå [t. 1716]

Jag helt sjuklig matt och svag 1761

MA:

Den som frisker är och sund 1761

Jag hör här sorg och gråt uå

Jag kan ej längre bevara min oförkränkte 1642

Jag kan icke leva stängder uå

MA:

Den som längtar till att lära uå

Jfr även tablå 16

Jag kan ej säga mig lyckan har fogat uå

Jag kan intet mer

MA för:

Far världen farväl 2 tr. uå, 1797, 1822, 2 def.tr.

Jfr även tablå 11

Jag kommer högste Gud till dig uå

MA:

Min högsta skatt o Jesu kär uå

Jag kommer själv till dig def.tr.

Jag kommer till dig min Herre Jesu Krist uå

Jag känner i blodet en underlig strid 1741

MA:

När jag uti skogen så vandrar och far och sjunger tusslullerilull 1741

Jfr även tablå 32

Jag leds vid världen 1758

Jag lever förnöjd sen jag 1786

Jag lever förnöjd vem kan det förtryta 1785, uå

Jag lever i gudsfruktan 1786

MA för:

En visa vill jag sjunga med en ljuvlig ton 3 tr. 1789

Brudgummen han ropar nu till sin fallna brud 1791

Uppt. ur muntl. trad.:

Bohlin 2, Jmtl 1880

SLS 29, 143, Åland 1892

SLS 53, s. 130, Åboland 1896

Jag ligger här i stort elände 1687

Jag lovar och jag svär att hålla Gustav kär uå [t. 1772]

Jag lyfter mina händer

MA för:

En Gustav utan like 1794, 1795

Sen jag med ögon klara 13 tr. 1797–1804, 2 tr. uå [t. 1797]

Koralmel.:

Texten GK 95 med MA: 100, Till dig av hjärtans grunde

Jag låter andre skriva uå

Jag längtar av allt hjärta att dyrka Herren Gud 1780

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1780

Jag med suckan skriva må om all världens 1635

Jag mig alltid munter visar uå

Jag minns den sälla tiden

MA för:

Vi som på havet vida 2 tr. 1802

Jfr även tablå 44

Jag må mig visst själver olyckelig skatta 1799

MA:

En herrdag i höjden är bleven besluten 9 tr. 1799–1816, def.tr.

Jfr även tablå 10

Jag må väl klaga sörja 1762

Jag och du igenom blinda nit förströddes 1772

Jag ropar till dig o Herre Krist

MA för:

O Jesu Krist min frälserman 1788

O Adam som det arvet gett uå [t. 1735]

Koralmel.:

GK 281

Jag ropar till Gud med sorrig och ve 1723

MA:

De lekte guldtavel vid bredan bord *el.* Himmelriket liknas vid tio jungfrur 1723

Jag satt en gång i djupa tankar 1748

Jag satt och spann då hände sig uå

Jag ser hamnen dit jag hastar uå

MA:

Den som längtar till att lära 2 tr. uå

Jfr även tablå 16

Jag ser min lycka har ej spel uå [t. 1716]

Jag ser nu och lär hur fåfängt det är 1787

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1787

Jfr även tablå 26

Jag ser på dina ögon 1793, uå

Psalmodikonnoter:

1844

MA för:

En vän utan kärlek den liknar jag vid 5 tr. 1798-1802, 2 tr. 1809, 1818

Uppt. ur muntl. trad.:

Drake lekar 76, 1800-talets första tredjedel

Amphion 3, s. 96, senast 1836

Afzelius 29, södra Sverige senast 1848

Bondeson 139, Vrml 1895-96

ULMA 11642:20, Vrml 1898

L. Johansson 26, Lappl 1906

SvL Dal 1215, Dal 1907

LUF 2343, Hall 1929

LUF 2501:31, Skåne 1929

Dal.mus. 2130:11, Dal 1932

Lagus 116, Nyland 1870-87

Lagus 755, Nyland 1870-1900

Rancken 6, 202, 5, Österbotten 1882-94

SLS 26 a, s 380, Nyland 1891

SLS 29, 56,, Åland 1892

SLS 52, s 147, Österbotten 1896

Brage Folkvisor 99, Österbotten 1907

Fredriksson 4; 61, Österbotten 1909

INE 28 b, 182, Nyland 1923 (även insp. tidigast 1906 efter samma meddelare: SLS band 1968:108)

SLS 352, 92, Åboland 1923

SLS 367, 98-99, Åboland 1924

SLS 508, 50, Åboland 1928

SLS 328, 11, Nyland 1929

SLS 523, 118, Österbotten 1930 (även insp 1969 efter samma meddelare: SLS band 1969:95)

SLS 523, 63-64, Österbotten 1930

SLS 542, 54, Åboland 1939

SLS 542, 55, Nyland 1939

Insp. ur muntl. trad.:

SR L-B 10660:3; B 43157-58:5 (2 insp. efter samma meddelare), Dal 1949 resp. 1954

SR LB 15419:2, Jmtl 1951

SR L-B 19397:4, Blek 1953

SR B 43157-58:4, Dal 1954

SR 5454-66/1282:1; SVA BA 1230 (2 insp. efter samma meddelare), Dal 1966 resp. 1971

SR Ma 58/11869:23, Åboland 1958

SLS band 1969:83, Österbotten 1969

SLS band 1972:132, Österbotten 1972

Jag sitter här allen utan all ro uå

MA:

Du lille fågel snäll som vet av uå

Jfr även tablå 17

Jag sjunger en visa i sorgeton 1792

MA:

Herr Peder och liten Kerstin 3 tr. 1792, 1793

Jfr även tablå 37

Jag sjunger nu en sorgesång 1792

MA:

O Jesu när jag hädan skall 2 tr. 1792, 1795

Jag skils vid dig min lilla kanna 1794

Jag skriver ett brev utav kärlighet stor 1776, uå

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri 1776, 1797, 2 tr. uå, 1800, 1802

Jfr även tablå 41

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 50, 38, Österbotten 1895

SLS 532, 257, Nyland 1934

Jag skämtar jag kväder 1728

Jag släpper Jesum ej han är det rätta 1738, uå

MA:

O Gud o Gud så from 6 tr. 1738–1787, 2 tr. uå, 1800, 1802

Jag svär sad Malin vid min hy 1766, uå

MA:

Svensker marsch ("utav en vacker svensker marsch") uå

Jag syndare led som själv haver gjort 1733

MA:

Jag syndiga själ som haver tjänt satan 1733

Jfr även tablå 11

Jag syndiga fånge framträder till 1732

Jag syndiga fånge nu träder här fram uå

MA:

O Herre Gud jag klagar för dig 7 tr. uå

Jfr även tablå 54

Jag syndiga själ som haver tjänt satan 1724, uå [t. 1722]

MA:

Far världen farväl 1724, uå [t. 1722], def.tr.

MA för:

Jag syndare led som själv haver gjort 1733

Jfr även tablå 11

Jag syndige slav som mig hel och hållen uå [t. 1734]

MA:

Jag fördömde själ uå [t. 1734]

Jfr även tablå 11

Jag säger (eder) vänner käre 1739, uå

MA:

Min Gud och Fader käre 8 tr. 1739–1827, 4 tr. uå

MA för:

Begynna vill jag att sjunga om en konungs son i Rom 1583, 1590

Jfr även tablå 1

Koralmel.:

Schalin förteckning

Jag söker hit jag söker dit 1682

MA:

En fånge är jag vorden lik 1682

Jfr även tablå 7

Jag tackar dig av hjärtans grund 1725, uå

MA:

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1772, 1774, 1802

MA för:

Vad är människan är hon ej uå

Jfr även tablå 7

Jag tackar dig genom din son

MA för:

O syndar vest du ej din plikt uå

Koralmel.:

GK 352

Jag tackar dig o Fader blid 1790

MA:

Kom helge ande Herre god 1790

Jag tror himlen så lagar kung Gustav 1789

Jag tror visst du har

MA för:

Store Gud du himla konung 1773

Jag tänker sjunga med en hast 1787

MA:

O Jesu när jag hädan skall 1787

Jag uti motgångs storm är nöjder uå

Jag vandrar min gång den himmelska stigen 1694

MA:

Far världen farväl 1694

Jfr även tablå 11

Jag var bedrövat och ville gärna lära uå (ca 1620), def.tr. (1600-t.)

Jag var i lag för några dar 1724

Jag var nylig på den ort uå, "6371"

MA:

Vid ett berg uti en dal uå, "6371", "7371"

Jag vet ej

MA för:

Men ingen kan tänka och uå

Jag vet så möj en ros hon blommas vit och röd 1617

Jag vet så rik en riddare 1689

Jag vet väl var som står ett slott 1738, uå

MA:

Det/Där ligger ett slott i Österrik 1738, 2 tr. uå

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede 211, Ögl 1840-t.

Hyltén-Cavallius o. Stephens 156, Vrml 1830-40-t.

Södling 293, Smål 1847

Bohlin 1, Jmtl 1880

Bondeson 8, Dalsl 1885

ULMA 8044, s. 85, Vstml 1934

FSF 11 a, Nyland 1870-87

FSF 11 b, Aboland 1891

FSF 11 c, Aboland 1924

Jag vet väl varest den def.tr. (1600-t.)

MA:

Det/Där ligger ett slott i Österrik def.tr. (1600-t.)

Jag vill av hjärtans grunde def.tr. (ca 1590)

Koralmel.:

Mönsterås, s. 212

Alem, s. 213

Riddarholm, s. 66

Roslagskulla, s. 89

Visby, s. 111

GK 350

Schalin förteckning

Upppt. ur muntl. trad.:

O. Andersson 167, Stora Rågö 1931

Jag vill dig Jesu prisa 1765

MA:

Dagen ifrån oss skrider 1765, 1777, 1802

Jag vill eder om Burman säja 1675

Upppt. ur muntl. trad.:

SF 7 B[:11], Vrml 1800-talets första tredjedel

SF 7 B[:I], Skåne 1800-talets första tredjedel

Jag vill o Jesu i ditt namn begynna 1626

MA:

Herre Jesu Krist 1626

Jag vill sjunga nu en visa som jag av erfarenhet uå

Jag vill till min skapares ära def.tr. [t. 1792]

Jag vill utbedja mig 1787

MA:

Jag är till åren ung 1787

Jfr även tablå 23

Jag vördar den makten uå

Jag vördar din försyn du allmakt av det höga 1754, uå

MA:

Si Guds menlösa lamm på korset 13 tr. 1754-1798, uå, 5 tr. 1801-1810

MA för:

Si Guds menlösa lamm på korset 1776, 4 tr. 1794-1802, 2 def.tr.

Jfr även tablå 35

Jag vördar Gud och kungen 1772, uå

Jag är dock den jag är och blir uå

MA för:

Si Guds menlösa lamm på korset 1790, 1792, 1830

Jfr även tablå 35

Jag är en fattig bondeman uå (ca 1690)

MA:

Ett ädelt blod av Frankerik uå (ca 1690)

Jfr även tablå 5

Jag är en främling bland alla uå (sl. av 1600-t.)

MA:

På dig o Herre käre uå (sl. av 1600-t.), 4 tr. 1724-1728, 1769*, 1786, 1787*, 1799*, 9 tr. uå, def.tr.

MA för:

Till Österland vill jag fara 10 tr. 1768-1797, 3 tr. uå, 4 tr. 1801-1830

O Gud lät oss icke förglömma att 1788, 1789, 1801

Jfr även tablå 15

Uppt. ur muntl. trad.:

Dal.mus. 2130:7, Dal 1932

Jag är en gammal bondeman 1738

MA:

Min hjärtans kära ädla 1738

Jag är en ros utav de bleka blader 1728, uå

MA:

Mitt tidsfördriv är fröjd och lust förstöra 1790, 3 tr. uå

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer uå

MA för:

Det kommer visst en dag 1779, (*MA: J. el. Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer*) 1779, 1801, 1802

Ack usel jag vart skall jag taga vägen 8 tr. 1783-1802

Det stora ljus som himlafästet hyser (*MA: J. el. Var nu tillfreds min själ*) 1780

Stig upp min själ till himlafästets höjder (") 1780

Vak upp min själ si morgonstjärnan (") 1780

Jfr även tablå 19

Jag är en skärslipareman uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Bondeson 128, Bhl 1895-96

SvL Skåne 571, Skåne senast 1908

Jag är en sven som avsked tar uå

Jag är en svensk som avsked tar 1772

Jag är ett fattigt nådehjon 1787

Jag är ett null det vestu visst uå [t. 1737]

MA:

Ack Herre straffa icke mig uå [t. 1737]

Jag är förnöjder med Guds vilja 1738, uå

MA:

Vak upp och slå på harposträngen 1738, 5 tr. 1765-1783, 4 tr. uå, 1800, 1802
Min själ och sinne lät Gud råda 1802

MA för:

Kom ensamhet min bästa levnad kom nöje 6 tr. 1778-1810

Ombytthet du tids gudinna/vår tids gudinna 1774, 6 tr. 1796-1810

Förnöjder levnad du bör skattas 7 tr. 1796-1810

Jfr även tablå 10

Jag är kommen av Jakobs land 1739, uå

MA:

Jag blev född så syndig i världen 1739, 2 tr. uå, 1809

Jag är mig en bondeman uå

MA:

Det var en gammal danneman uå

Jfr även tablå 25

Jag är o Gud din nåd ej värd 1786

MA:

Du livsens bröd o Jesu Krist 1786

Jag är så glad jag är så fri 1798

Upppt. ur muntl. trad.:

Fredin 123, Gotl 1870-90-t.

SLS 63, s. 78, Österbotten 1897

Jag är så nöjd så glad och fri 1799

Jag är till världen född uå

Upppt. ur muntl. trad.:

N. Andersson 35, Skåne 1890-t.

Jag är till åren ung 1776, uå [t. 1734]

MA:

Förbida Herran Gud 1776, 1782, uå [t. 1734], uå, 2 tr. 1800, 1802

MA för:

Jag vill utbedja mig 1787

Förbida Herran Gud 1788, 1806, 2 tr. 1808

Jfr även tablå 23

Jag önskar dig min Cloris kära uå

Jag önskar Stols Greta på denna här dag 1788

Jakob uti fjorton år sig i tjänst 1786

Jeppe han var en putslustiger karl uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land uå

Jfr även tablå 37

Jesu brud kom sätt dig neder def.tr.

MA:

Såsom hjorten trågit längtar def.tr.

Jesu dig ske lov och ära 1771

Jesu djupa såren dina

MA för:

Jesu pina död och smärta 1745

Kom min själ att Jesum skåda 1781, 1786, 1794

Koralmel.:

Texten GK 151 med MA: 51, Såsom hjorten trågit längtar

Jesu du dig själv uppväckte

MA för:

Död o död du ljuva lisa 1747

Blida Jesu allt mitt nöje 2 tr. 1757, 5 tr. 1783-1794, 7 tr. uå, 6 tr. 1801-1825

Koralmel.:

GK 173

H 111

Jesu du Guds enda son 1798

Jesu du min fröjd och fromma

MA för:

En nådes dag har fått ända uå

Koralmel.:

GK 144

Jesu du som själen läker 1761

Jesu du vår hälsobrunn livsens källa 1776, uå

MA:

Hit o Jesu samloms vi 1776, 1792, uå

Jesu frälsare bered med din nåd mitt 1747

MA:

Hit o Jesu samloms vi 1747

Jesu hjälp min själ till ett evigt väl 1790

MA:

Engelska klockornas ton 1790

Jesu hjärtans vän låt opp 1789

Jesu jag dig beder 1798

Jesu Jehova jag söker och ilar def.tr.

MA:

Ädlaste gåvan som skaparen givit def.tr.

Jfr även tablå 10

Jesu Jesu Jesu min 1775, uå

MA:

Ack min själ hav lustigt mod 1775, uå

Jesu Kriste min vän så god 1689

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn 1689

Jesu Kriste nådens källa def.tr. [t. 1721]

MA:

Jesus är mitt liv och hälsa uå [t. 1721]

Jesu ljuva Sarons lilja 1771

MA:

Lät oss fröjdas gladlig sjunga 1771, 1819, 1825

Jesu läre oss vår ända städse uti uå [t. 1687]

Jesu pina död och smärta 1745

MA:

Jesu djupa sårn dina 1745

Jesu samtal med en botfärdig synderska . . . 1740 (titel) uå [t. 1740]

MA:

Såsom hjorten trågit längtar uå [t. 1740]

Jesus allt mitt goda är

MA för:

Till din' fötter fader huld 1753

Koralmel.:

GK 274

Jesus in i Jerusalem red 1702, uå

MA:

Fader vår som i himlom äst 1702, 1735, 1741, 1775, 1790, 1799, 4 tr. uå

Jesus Kristus är vår hälsa

MA för:

Jesus är mitt liv och krona 1688, 1749

Koralmel.:

Kalmar, f. 145 r

Mönsterås, s. 156 (2 versioner)

Ålem, s. 147 (2 versioner)

Ledberg, s. 108

Leimontinus, f. 9 v

Leimontinus, f. 10 r

Riddarholm, s. 52
Riddarholm, s. 53
Roslagskulla, s. 15 (2 versioner)
Then svenska psalmboken, 1616, f. 23 v.
Then svenska psalmboken, 1623, f. 19 r
GK 14
Schalin förteckning

Jesus uppå korset stod

MA för:
Hörer nu till kvinna och man vad man 1647

Koralmel.:
Olaus Erici, f. 80 r
Mönsterås, s. 193
Ålem, s. 196
Leimontinus, f. 30 r
Leimontinus, f. 30 v
Riddarholm, s. 125
Roslagskulla, s. 57
Visby, s. 75
GK 149
Schalin förteckning

Jesus är min hägnad

MA för:
Ack jag blyges svåra fäller bittra tårar 1735
Ack jag fäller tårar 1736
Tänk på mig till bästa 1736
Ack min Jesu fromme till dig jag nu kommer 1742, 1755, uå
Vad är livet detta 1758
Rätta hälsokälla 1761
Ack jag usle lemmer 1774
Livets Gud och källa som 1775, 1786, 1802
Möer kvinnor alle som nu efter falle 1776, uå [t. 1734]
Store allmakts konung som berett din boning 2 tr. 1788
Uti syndsens snara finner jag 1795, 1818, 1819, 1824
Luften börjar svalkas 1797, 2 tr. uå, def.tr.
O att edra hjärtan måtte 1797
Allt vad tiden giver till sitt uå [t. 1741]
Ser och märker alla uå [t. 1759]

Koralmel.:
GK 266
H 216

Jesus är min vän den bäste

MA för:
Vart jag reser och tar vägen 1736, 1739, 2 tr. uå
Vara tålig och sig nöja 1741
Si jag märker tiden skynda 1743
All min lit står till den Herran 1743
Väktare vad lider natten 1763
Stota värld kom här och skåda (*MA*: "nr 245 i svenska psalmboken") 1786
Tänk ack tänk vart det vill lända 1788*, 1789
Grymme satan stygge drake uå [t. 1733]
Hjärtans Jesu rik av nåde trösta uå [t. 1737]
Posten blås vad är som höres uå [t. 1743]
Var är du min Jesu käre uå

Jfr även tablå 16

Koralmel.:
GK 245

Jesu är mitt liv och hälsa def.tr. (ca 1680)

MA för:
Kommer Adams barn och skåder 1703
Söte Jesu när jag äger 1703, uå
Ack min Jesu högsta glädje 1734
Jesus är mitt liv och krona 1749, 1756, 3 tr. uå
Jesu Kriste nådens källa uå [t. 1737]
Ack jag är nu helt bedrövad över uå [t. 1737]

Koralmel.:
Roslagskulla, s. 119
GK 141

Upppt. ur muntl. trad.:
Moberg 9, Runö 1938

Jesus är mitt liv och krona 1688

MA:
Jesus Kristus är vår hälsa 1688, 1749
Jesus är mitt liv och hälsa 1749, 1756, 3 tr. uå

Joakim uti Babylon 1772, uå

MA:
Joakim uti Babylon [sic!] 1772, uå

MA för:
Joakim uti Babylon 1772, uå

Upppt. ur muntl. trad.:
Rancken 6, 203, 48, Österbotten 1882-94

Insp. ur muntl. trad.:
SVA BA 2074, Bhl 1973

(Jonas Löfgrens visa = En visa vill jag nu börja sjunga)

Jord och himmel avgrund både jätte och dvärg uå

Julkusar och kakan samt vörtbröd och mer

MA:
Philemon drev ut sina får i en äng 1772

Jfr även tablå 32

Jungfru Maria hon går sig till Betlehem uå

Upppt. ur muntl. trad.:
SF III, s. 562, 1800-talets första tredjedel
Enninger, s. 32, Skåne 1874

Jungfrun geck åt rosenlund

MA för:
Dagakarlen pustar och flämtar vid sin spade 1798, 2 tr. 1801, 1802

Jungfrun gick sig att spatsera lustigt om en sommardag

MA för:
Mörka tysta natten ställer 4 tr. uå

Jfr även tablå 39

Jungfrun satt i buren/kammaren och sydde gull på skinn uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Se under den till samma texttyp hörande

Hör du lilla båtsman vad jag säger dig

Jägarens pilar har sargat min kropp uå

Kaffe du beskyllning fått 1768

MA:

Brännvinssaft vad har du gjort 1768

Jfr även tablå 31

Kammerat hejsa sitt ej så uå

MA:

Rigaudon ("Rigardon") uå

MA för:

Hej lustig kamrat hej uå

Jfr även tablå 11

Kan du min bästa vän så snart av lönlig 1626

Kan ingen vrå åt mig uppsöka 1798

Kan någon väl sitt öde grunda 1794

MA för:

Ack Amaryllis den jag älskar uå

Karl i stormen segel hissar 1706

MA:

"Drag.Marche" 1706

Klaga ej beklämda hjärta 1737, uå

Klippingshandskar jag er lovar 1736, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1784, 1794, uå, 1810

Många de som fria söka uå

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

Rosenberg I: 117, Sdml 1823-35

Wiede 240, Ögl 1840t.

Croneborg 58, 1870-80-t.

SF III, s. 322, Finl 1800-talets första tredjedel

Lagus 368 a-b, Nyland 1870-93

Rancken 6, 201, 1, Österbotten 1882-94

SLS 17, s. 206, Nyland 1890

SLS 24, s. 365, Åboland 1890-91

SLS 29, 58, Åland 1892

SLS 46, 209, Åland 1894

SLS 57, s. 159, Österbotten 1895-96

SLS 367, 414, Åboland 1924

SLS 512, 253, Åland 1929

SLS 742 B, s. 20 (även SLS band 1962:2), Åboland 1960

Insp. ur muntl. trad.:

SLS band 1968:111, Finl. tidigast 1906

SR Ma 57/11142:44, Åboland 1958

SR Ma 58/12126:20, Åboland 1959

SR 62/M/6247:13, Åboland 1962

SR 62/M/6247:2, Åland 1962

SVA BA 28; BB 1389 (2 insp. efter samma meddelare), Åboland 1962 resp. 1971

SVA BA 41, Åboland 1962

SLS band 1962:45; 1969:96 (2 insp. efter samma meddelare), Österbotten 1962 resp. 1969

SVA BA 61, Åboland 1964

SLS band 1970:21, Åboland 1970

Knappt fyllt flickan femton år uå

Knäpp upp båd rock och uå

Kom arma [?] Svea rike stäm in def.tr.

Kom att vid en vagga fira 1779

MA:

Ahasverus han var/var så mäktig 1779

Jfr även tablå 16

Kom bekänn dig hjärta utan like uå

Kom drängar kom pigor kom gossar uå

MA:

Engelska gieguen uå

Kom du klara morgonstjärna 1771

MA:

Herre medan du dig döljer 1771

Kom du morgonstjärna solens täcka tärna 1780

MA:

Andans helga nåde 1780

Kom du yngling dig till fromma 1728

MA:

Herre signe du och råde 1728, 6 tr. 1765–1786¹⁸

Kom ensamhet min bästa levnad kom nöje 1772

MA:

Jag är förnöjder med Guds vilja 6 tr. 1778–1810

Jfr även tablå 10

Kom ensamhet min bästa trevnad kom frihet 1789

MA:

Mín själ och sinne lät Gud råda 1789

Kom eremit kom om du hyser uå

¹⁸ Jfr ovan n. 15 s. 310.

Kom folk och släkter given akt 1754, uå

MA:

Kom helge ande Herre god 6 tr. 1754–1789, 4 tr. uå

Kom fridens folk stäm upp er luta 1790

Kom följ mig Camilla i lunderna grön uå

MA:

Ack Damon mig tyckes att vintren blir/är lång uå

Jfr även tablå 52

Kom gossar lät oss följas att hjälpa landets far 1789

MA:

I Husby har jag varit där har 1789

Kom Gud min skapare statt mig bi 1669, uå [t. 1644]

MA:

O Herre Gud din helga ord 1669, 1689, uå [t. 1644]

MA för:

Sörj ej min själ betänk dig väl 1688

Jfr även tablå 4

Kom helge ande Herre god

MA för:

Kom folk och släkter given akt 6 tr. 1754–1789, 4 tr. uå

Vak upp min själ för Gud framträd 1773

Jag tackar dig o Fader blid 1790

Koralmel.:

GK 180

Kom hit o människa och sjung uå [t. 1775]

MA:

Ack Herre Gud i höjden bor uå [t. 1775]

Kom hit se vårt kaffehus 1789

Kom hör och se betänk och märk 1727

MA:

Vår Herre Krist kom till Jordan 1727, 1756, 1791

Kom ljuva enighet att bo 1772

Kom lustig kammerater kom lustig med oss 1740, uå

MA:

En visa vill jag sjunga om tal i skriften 9 tr. 1740–1802, uå

Jfr även tablå 29

Upppt. ur muntl. trad.:

Sternvall, s. 139, 1875

Bondeson 340, Hall 1900

Kom lät oss dricka vår milda Adolf Fredriks skål

MA för:

Ljuva vårdagen maji månad nittiett 1791

Kom låtom oss sjunga om Gustav i dag 1778, uå

MA:

Det stodo tre pigor på Barkarby gård 1778

Kom lät oss dricka vår milda konungs dyra skål 1769, uå

Kom lät oss livets vällust smaka 1798

Kom min lilla Sissa du 1784, uå

MA:

Cloris du är all min tröst 8 tr. 1784–1810, 5 tr. uå, 1822

MA för:

Våre fäder gingo på fast de 1785, 1794, uå, 1800, 1801

Är då ingen räddning till uå, 1806

Jfr även tablå 43

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 348, Ögl 1840-t.

Folklore V, s. 61 B, Jmtl senast 1855

Enninger, s 94 (fragment), Skåne 1879

Bondeson 42, Hall 1870-t.

SvL Ögl 371, Ögl 1924

Rancken 6, 192, 4, Österbotten 1864–76

SLS 82, s. 401, Åboland 1870–90-t.

SLS 127, s. 172, 1881

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617:41, Smål 1959

Kom min själ att Jesum skåda 1781

MA:

Jesu djupa såren dina 1781, 1786, 1794

Kom min själ lät oss nu skåda 1766, uå

Kom min vän och lät oss gå

MA för:

Ingen ärlig lagets män uå [t. 1769]

Kom min vän och sätt 1750

Kom min vän si jag begär 1797

Kom muntra löje sänk dig neder 1797

MA för:

Lät lagren hjältens hjässa hölja 1797

Kom människobarn och kasta ankar 1708

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1708

Kom nu både jungfrur mamseller å fler 1772

MA:

Hanar å hönor å kycklingar små 1772, 1784

Jfr även tablå 34

(Kom nu o sommar med din ljuvelige stunder = Sommaren med sina ljuveliga stunder)

Kom o Jesu huru länge

MA för:

Ljuva Jesu morgonstjärna som uppfriskar allt igen 1724, 1736, 1757, uå
Rätt nu det åt afton lider Gud ske lov 1724, 1736, 1757, uå
Men Gud skall förlösa min själ 3 tr. uå [t. 1770]

Koralmel.:

GK 395

Kom redelighet i dina kläder 1792

MA:

Far och farfar börja dansen 2 tr. 1792

Jfr även tablå 16

Kom se patrullen uå

Kom si exempel på en kung uå

Kom stilla levnad bliv min fröjd 1789

Kom Sverige ack kom def.tr.

MA:

Far världen farväl def.tr.

Jfr även tablå 11

Kom Sverige kom Sverige lät ljuda

MA för:

Hell säll kung Karl karlvulen kung 1701

Kom Sverige och bed 1711

MA:

Far världen farväl 1711, 1712

Jfr även tablå 11

Kom syndiga själ du lasternas träl uå [t. 1785]

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd uå [t. 1785]

Jfr även tablå 26

Kom Telfur och Helge och Sigurders Sven uå [t. 1773]

MA:

Philemon drev ut sina får i en äng uå [t. 1773]

Jfr även tablå 32

Kom vänner lät oss skrida 1798

MA:

Från Gud vill jag ej skiljas 1798, 2 tr. 1819, 1828

Kommen fram i glada hopar uå [t. 1775]

Kommer Adams barn och skåder 1703

MA:

Jesus är mitt liv och hälsa 1703

Kommer hit till mig säger Guds son

MA för:

Ack Herre Gud uti din tron jag beder 1647
På jorden både stor och små 2 tr. 1673
Ack hör till kristtrogne all 1697, 1787, 3 tr. uå
Ser hit och märker mänskor all 1707
Ack hör dock till o kristen man 1721, 1722, uå
I denna ljuva sommartid 1759, uå
Skull dock o öga som allt ser 1787
I kristne hörers flitigt till 7 tr. 1775-1802, uå
Du ser min kristen dag för dag 1787
Jag arme man vart skall jag hän uå [t. 1735]
Giver akt nu kära Kristi folk def.tr.

Koralmel.:

Olaus Erici, f. 78 v
Kalmar, f. 147 v
Mönsterås, s. 177
Ålem, s. 157
Leimontinus, f. 16 v
Riddarholm, s. 107
Roslagsskulla, s. 40
Visby, s. 51
GK 215
Schalin förteckning

Kommer här gudinner i gemen def.tr. (1600-t.)

MA:

Soll ich nicht klagen über dich def.tr. (1600-t.)

MA för:

Huru kan jag så hjärtelig 1642, 1648
Give Gud jag kunde som viljan är 1645

Jfr även tablå 3

Kommer I herdar av skogar och ängar 1754, uå

Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol uå [t. 1710], uå

MA:

Den signade dag 2 tr. uå [t. 1710]
Herr Peder och liten Kerstin 1788, 2 tr. uå
Rest haver jag över vatten och land 1794, 1798, 7 tr. uå, 6 tr. 1800-1802

MA för:

Den bonde som tänker att äga soldat 1788, 1795, 2 tr. uå, 1802, 1813

Jfr även tablå 37

Upppt. ur muntl. trad.:

Afzelius 30, senast 1848

Kong Gustav den tredje i kongliga verk 1772

MA:

Herr Peder han drömde en dröm om en natt 1772

Jfr även tablå 18

Kong Karl han rider av Sverige ut uå

Kongen sad' till mig med iver 1798, uå

Konung Gustav halp sitt rike 1778

MA:

Ack mitt hus är tomt och öde 1778

Jfr även tablå 16

Konung Gustavs milda hjärta 1772

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1772

Jfr även tablå 16

Konung Karel han råder i Svealand def.tr. (1600-t.)

Konung Karl regera i Sveriges land 1795, uå

Korta dagar kulna långa 1787

MA:

Ack/Hör du sparver lilla 2 tr. 1787

Jfr även tablå 45

Krigslågan slockne ut uå [t. 1720]

MA:

Nu tackar Gud allt folk uå [t. 1720]

Krist uti himmels tron 1703

MA:

Sorgen för glädjen går 1703

Kriste min ungdom uppehåll 1671

MA:

Min håg från människor haver jag vänt 1671

Kriste sann dagsens ljus och sken

MA för:

Nu haver denne ljuse dag 9 tr. 1766-1797, 4 tr. uå, 2 tr. 1802, def.tr.

Jfr även tablå 21

Koralmel.:

Texten GK 368 med MA: 364, Kriste som ljus och dagen är

Kriste som ljus och dagen är

MA för:

Nu haver denne ljuse dag 2 tr. 1724, 1728, 1765

Jfr även tablå 21

Koralmel.:

GK 364

Kristen själ vi vill du klaga 1753, uå

MA:

Bort mitt hjärta med de tankar 7 tr. 1753-1795, 2 tr. uå
O Gud vem skall jag klaga min synd¹⁹ 1770, 1772, 1775, 1802

Kristum Guds son vill jag ära def.tr.

Kristus den rätte herren²⁰

MA för:

Lär dig min själ rätt dyrka din Gud 1781, 1786, 1794
Ett fattas än mig arma uå [t. 1748]

Koralmel.:

GK 119

Kristus som oss värvat frid 1701

MA:

Den som frisker är och sund 1736

Kristus är den aldrahögste 1701

MA:

Ho ästu som haver tvagit 1701

Kulen höst med regn och töcken 1772, uå

MA:

Sorgetakter svarta noter 1772, 1792, 2 tr. 1800
Den som längtar till att lära uå

MA för:

Det var en gång en fattig bonde 1768, 1777, 1798, 1802, 2 tr. 1814, 1818, 1826
Far och farfar börja dansen 1772, 2 tr. uå [t. 1751], uå [t. 1801]
Gustav född i Nordens bygder 1772
Konung Gustavs milda hjärta 1772
Vi som in i världen tråde 1772
Nu allt folk i Svea länder 5 tr. 1774-1802, uå
Först i vårens späda grynne 8 tr. 1776-1805, 4 tr. uå
Frukta Gud föräldrar ära 1779, 1799, 180(?)
O hur ensam må jag leva 1782, uå, 3 tr. 1802
När jag någon gång vill sjunga 1782, uå, 1802
Klippingshandskar jag er lovar 1784, 1794, uå, 1810
Tiggar tiggar denna gången 5 tr. 1786-1801, 2 tr. uå, 1800 (?), 1819, 1823
Långa vinter grym och kalla 2 tr. 1787
Vara tålig och sig nöja 4 tr. 1796-1802
Vackra jungfru lilla vänsko 1797, 2 tr. uå, 2 tr. 1802, 1812, 1816
Var förnöjd med lyckans håvor 1797, 1802, 1816
Du som har mitt hela hjärta 4 tr. 1799-1802
Stolta gosse fast du fräser (*MA: K. el. Tiggar tiggar denna gången*) uå
Stolta Iris när du fräser uå
Flickan vredgas härom dagen uå
En Testylis gav fröjdeskri 2 tr. uå
Hos mig själv har jag beslutit 2 tr. uå
Den som längtar till att lära 1802

Jfr även tablå 16

¹⁹ Som MA uppges endast "O Gud vem skall jag klaga", ovannämnda koral måste dock avses, då koralen *O Gud vem skall jag klaga den* är omöjlig som MA av metriska skäl.

²⁰ Jfr ovan n. 13 s. 304.

Upppt. ur muntl. trad.:

Frykholm, Nya folkvisor från Östergötland 10, Ögl mitten av 1800-t.

Kunde min god vän betänka med sig 1648

Kung Birger han var en herre så bård 1784

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 1784, 1785, 1799, 1801

Kung Gustav den tredje han drog uti fält 1790

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1790

Jfr även tablå 37

Kung Gustav den tredje har funnit för gott uå

Kung Gustav i Sverige sitt fädernesland 1788

MA:

Rest haver jag över vatten och land 2 tr. 1788, 1789, 2 tr. uå [t. 1788], def.tr.

Jfr även tablå 37

Kung Gustav som sin krona burit 1792

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1792

Kung Karl han drog sig ur Pola land ut uå [t. 1707]

Kvinnfolk med loppor många 1630

MA:

Mit Lust vor wenig Tagen 1639

Källarnyckeln ligger här 1770

Känn din Gud den dig bevarar def.tr.

Känn Svea de ombyten Gud dig har gjort uå [t. 1790]

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri uå [t. 1790]

Jfr även tablå 41

Kära oskuld giv mig styrka uå

Kära själ lät dig nu lida²¹ 1701, uå

MA:

Gå här fram I sinnen kära 1701, 1757, uå

Jfr även tablå 8

Kära själ var ej bedrövad 1762

Kära vän om du vill veta 1785

²¹ Jfr ovan n 5 s. 247.

Käraste bröder systrar och vänner 1772, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Lagus 382, Nyland 1870-93

FSF sånglekar 267 B, Nyland 1870

FSF sånglekar 267 D, Nyland 1904

FSF sånglekar 267 A, Åboland 1924

FSF sånglekar 267 C, Nyland 1933

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 52, Lappl 1961

SR Ma 58/11869:10, Åboland 1958

Käre bröder drickom Gustavs skål

MA för:

Må vi höja glädjens fria röst 2 tr. 1789

Käre bröder lät oss supa vet att ryssen har fått smörj 1789

MA:

Ack mitt hus är tomt och öde 1790

Jfr även tablå 16

Kärlek som så sällan vilar uå

Kärlek är en härlig sak 1779, uå

Kärleken den/som sig en lång tid har dolt 1673

Kärlekens furste och nådenes gud 1765

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1765, 1770, 1772, 1779

Jfr även tablå 37

Kärlekens trälar som så fast hårda bojor välja uå [t. 1771]

Köpta själ du bör ej sova 1790

MA:

Denne är den stora dagen 1790

Kör upp i Dalom

MA för:

Sen vi i Dalom ha lycktat att träda 1776, 1798, uå

Iskalla vintren till ända nu lider/skrider 1799, 4 tr. uå, 7 tr. 1802-1826

Stridbara hjältar I redlige göter uå [t. 1741], 2 tr. uå

Nordkölden bittra så mycket uträtter 2 tr. uå

Lasse han låg i sängen och sov 1777, uå

Lasse han talte till sin son kära uå

Led mig Jesu här i livet 1734

Led mig min Jesu med din nåd 1783, uå

MA:

Av himmels höjd jag kommen är 1783, 1785, 1787, 1794, 2 tr. uå, 1819

Lev lycklig lev väl lev länge och säll 1722, uå

Leve ja leve vår dyre prins och ögonsten 1771

Lik vädret är den vänskap def.tr.

Lika fåglar bygga bo uå

Liksom solens ljuva strålar uå [t. 1773]

MA:

Vara tålig och sig nöja uå [t. 1773]

Jfr även tablå 16

Lilla Kalle sprang så rolig 1798

Lilla Lycilla lilla är det ditt maner 1690

Livet alla hålla kärt 1789

MA:

Lyckan kommer lyckan går 1789

Lyckan kommer lyckan går el. Den Gud fruktar lyckan får 1812

Livets Gud och källa som 1775

MA:

Jesus är min hägnad 1775, 1786, 1802

Ljus av ljus o morgonstjärna

MA för:

Gode Gud och milde fader 1787

Koralmel.:

Texten GK 356 med MA: 377, Var nu redo själ och tunga

Ljusens fader härlig stor 1780

MA:

Hit o Jesu samloms vi 1780

Ljuva hydda täcka bo 1787

MA:

Stolta flickor hör nu på 1787

Ljuva Jesu morgonstjärna som uppfriskar allt igen 1724, uå

MA:

Kom o Jesu huru länge 1724, 1736, 1757, uå

Ljuva skog jag dig utväljer 1774, uå

Ljuva vår din härlighet 1778

Ljuva vårdagen maji månad nittiet 1791

MA:

Kom låt oss dricka vår milda Adolf Fredriks skål 1791

Ljuvaste sommar jag 1787

MA:

Blås musikanter för Ulla galanter 2 tr. 1787

Ljuvligt är allt frieri när man gör ett gott parti 1797, uå

Lokes herrskap hjälmeprydd fackeldansen dansa 1772

Lov och evig ära 1790

MA:

Andans helga nåde 1790

Lov pris och tack ske dig o Fader käre

MA för:

Är jag allen en främling här i livet 1686

In för dig Gud med tårar jag mig böjer 1694

Si solen månd sitt lopp i dag nu ända 1708

Immanuel du klara morgonstjärna 1759, 1785, 1789, uå

Av all min själ min håg min kraft och hjärta (*MA:* "nr 302 i vår psalmbok") 1766, 2 tr. uå

Och Herrans hand hon fatta mig vid 1782

Vad syndig fröjd det är sig överlasta uå [t. 1740]

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 104

GK 302

Lov pris och tack ske dig o käre Fader 1758

Lov ske dig fridsens Herre uå [t. 1721]

MA:

Den blomstertid nu kommer uå [t. 1721]

Lov ske dig Jesu mitt ljus uå [t. 1742]

MA:

Min himla brudgumme lustigt framträder uå [t. 1742]

Lova Herran Gud min själ

MA för:

Över Svea kungastol (*MA:* L. el. Ack min själ hav lustigt mod, "psalmboken nr 107 eller 287") 3 tr. 1714, uå [t. 1714]

Lova Herran själ och mun 1728, 1763, 1784, 1788, 2 tr. uå, 1802

Koralmel.:

GK 107

Lova Herran själ och mun 1724, uå

MA:

Ack min själ hav lustigt mod 1724, 1728

Lova Herran Gud min själ 1728, 1763, 1784, 1788, 2 tr. uå, 1802

Lovat vare allsmäktige Gud 1630

Uppt. ur muntl. trad.:

Hyltén-Cavallius o. Stephens 240 B, fragment från 1500-t.

KB Vs 2:1, s. 645, Smål 1819

Hyltén-Cavallius o. Stephens 240 D, Smål 1840 (några svårlästa utskrifter, vilka torde återge åtminstone två olika primäruppt.)

Säve 162, Gotl 1845-60

Runa 1874, s. 32, Ögl 1849

Södling 130, Smål 1860-70-t.

FSF 30 a, Aboland 1887

Lovisas krönte namn uå [t. 1773]

MA:

Ack herdar giver akt uå [t. 1773]

Luften börjar svalkas 1771, uå

MA:

Andans helga nåde 1771, 1772, uå

Jesus är min hägnad 1797, 2 tr. 1802, def.tr.

Lustig och glader jag alltid vara må 1798, uå

Lustig var du mitt hjärt' och mod 1693

MA:

En fånge är jag vorden lik 1693

Jfr även tablå 7

Lustig är den vårtid sköna 1692

MA för:

Med trohet dig hjärtlig 1722

Lustige bröder nu luller tillsammans uå (1600-t.)

Lustige däjlige hövlige övlige uå

Lustigt på alla torg uå

Lycka ske konungen så önskade fordom 1798

Lyckan kommer lyckan går

MA för:

Livet alla hålla kärt det 1789, 1812 (*MA: L. el. Den Gud fruktar lyckan får*)

Lycklig alltid den som ogift är 1789

Lyckliga plagg som Cloris benådar 1798

Lycksalig dag som nu så glad upprinn

MA för:

I Jesu namn har denna dagen 1730

Lyft ögonen upp du somnade 1780, uå

MA:

Far världen farväl 1780

MA för:

Här händes nu dig tillhanda 5 tr. uå, 1800

Jfr även tablå 11

Långa vinter grym och kalla 1787

MA:

Kulen höst med regn och töcken 2 tr. 1787

Jfr även tablå 16

Låt aldrig uti världen mitt uå

Låt kriget få brinna i låga

MA:

Mitt sinne friskt upp och på krogen 2 tr. 1789

Låt min suckan till dig lända 1787

MA:

Zion klagar med stor smärta 1787

Lär dig min själ rätt dyrka din Gud 1781

MA:

Kristus den rätte herren 1781, 1786, 1794

Låt andras nöd påminna 1787

MA:

Till dig av hjärtans grunde 1787

Låt det icke förtryta dig

MA för:

Berömma vill jag o Gud dig i denna 1734, 1735, 1741, 7 tr. 1766–1797, 1776*, 7 tr. uå,
2 tr. 1802, def.tr.

Vart vill du hän min kära själ 1734, 1766, 1772, 1774*, 1776*, 1777*, 1778*, 2 tr. uå

Koralmel.:

GK 48

Låt du man ödet vara hårt uå

(*Strof 2 av dialogvisan* Ack hårda öde du beslutit mig att kväljas)

MA:

Du sjunger ljuva näktergal 4 tr. uå, 1809, 1810, 1812

Låt höra vännen min 1769, uå

MA för:

Selinde min farväl 2 tr. uå

Jfr även tablå 40

Låt kosta vad det kosta vill uå

Upppt. ur muntl. trad.:

N. Andersson 5, Skåne 1890-t.

Låt lagren hjältens hjässa hölja 1797

MA:

Kom muntra löje sänk dig neder 1797

Låt mig min syster ha äran att avsked ta 1785, uå

Låt nu gå som Gud och Karl den tolfte vill uå

MA:

Ingen falsk får vara med i detta lag 2 tr. uå

Låt oss dricka om och tralla 1791

MA:

Nöjets söner mina vänner 1791

Låt oss fröjdas gladlig sjunga

MA för:

Jesu ljuva Sarons blomma 1771, 1819, 1825

Upp min själ med himmelsk fröjder 1780

Denne dag vi nu beskåde 1780

Denne dag som snart försvunnit 1780

Koralmel.:
GK 170

Lät oss gå i lunden denna middagsstunden 1780

MA:
Andans helga nåde 1780

Lät oss vår tid förgäta 1772, uå

Lät skynda dig min kammerat uå [t. 1686]

MA:
Vänt av min själ att jämra dig uå [t. 1686]
Jfr även tablå 9

Lät sol och himmel mörkna uå

Lät vem som vill gå 1797

Lät världen få rasa och söka sin ro 1771

MA:
Ett stycke från Stockholm jag vistas och är 1775
Jfr även tablå 37

Lönnlig stor sorg och smärta uå

Magdalena hon går sig till sjöarne två 1789, uå

MA:
Nu haver denne ljuse dag 1789, 1798, uå, 1801, 2 tr. 1802
Jfr även tablå 21

Uppgt. ur muntl. trad.:
SF 60 [: II], Ögl 1811
SF 60 [: I], Ögl 1810-t.
KB Vs 2:1, s. 325, Ögl 1810-t.
Wiede 22; 59; 295:1-2, Ögl 1840-t.
Säve 28, Gotl 1845
Folklore V, s. 113, Vrml senast 1848
Frykholm, Nya folkvisor från Östergötland 6, Ögl mitten av 1800-t.
Folklore V, s. 83 B, sannolikt Sdml el. Nrsk tidigast 1852
Axelsson, s. 171, Dal senast 1855
Folklore V, s. 87 B, Nrsk senast 1859
Mus. ak. folkmel., f. 232 r, Vstml senast 1878
Fredin 25, Gotl 1892-96
ULMA 6390, s. 11, Vstml 1933
FSF 18 k, Nyland 1870
FSF 18 c; e, Nyland 1870-87
FSF 18 t, Österbotten 1875-76
FSF 18 p, Österbotten 1881
FSF 18 i, Nyland 1890
FSF 18 b, slutet av 1800- el. början av 1900-t.
FSF 18 d; f, Nyland trol. 1905-25
FSF 18 a, Nyland 1909
FSF 18 l, Åboland 1923
SLS 352, 34, Åboland 1923
FSF 18 g; r; v, Åboland 1924
FSF 18 j, Nyland 1924
FSF 18 p, Åboland 1928

FSF 18 m, Österbotten 1929
FSF 18 h; n; s; u, Österbotten 1930
SLS 422, 7, Nyland 1934
SLS 532, 14-15, Nyland 1934
SLS 542, 3, Nyland 1939

Insp. ur muntl. trad.:

SR 57/10617:28, Smål 1957
SR Ma 57/11142:3, Åboland 1957
SR Ma 57/11142:29, Österbotten 1957
SR 61/M/9176:1, Åboland 1961
SVA BA 40, Åboland 1962
SLS band 1968:74, Nyland 1968

Malin gick i herregårdsparken 1786, uå

Malin sad till Mats på logen 1772, uå

Man hör utav skriftens lära 1799

Man ju tror väl en bror uå

Man kan ej möda och förtret i världen 1788, uå

Upppt. ur muntl. trad.:

Lagus 754, Nyland 1870-1900

Margeta gammal som måse på trä 1770

MA:

Midsommars afta geck ja genom mark 1770

Mars han förde en hjälte i fält uå [t. 1678], def.tr. (1600-t.)

Marsch mina björnar vänster sväng höger om 1772

Med fröjd lust glädje och gamman 1642

MA:

En örtegård beprydder 1642, 1648

Med glädje vi samloms nu åter i dag 1778

MA:

Det stodo tre pigor vid Barkarby gård 1788

Mer herr Burmans friska måg 1797

Med jämmer och bedrövelse av ängslan jag må kvida uå [t. 1704]

MA:

Ack Herre straffa icke mig 2 tr. uå [t. 1704]

Med lyck och olycka uå

Med oro sorg och kvida jag nu förkunna skall 1797

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1799

Med sin Gud bör man förnöjder 1750

MA:

Vara tålig och sig nöja 1750

Jfr även tablå 16

Med sorg och klagan måste jag uå [t. 1707]

MA:

Ropa till Gud min själ med flit uå [t. 1707], uå [t. 1723]

Med sorgse ton jag sjunga vill 1759, uå

Psalmmodikonnoter:

1844, 1845, 1847, 1849

MA:

Ack Herre straffa icke mig 11 tr. 1759-1799, 7 tr. uå, 8 tr. 1800-1819

MA för:

Vak upp min själ hav lustigt mod 1774²²

En kristen betraktelse över pigan Lisa Carlsdotter . . . den 28 juni 1780 (titel) 1780

Jfr även tablå 28

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 144, Ögl 1840-t.

Enninger, s. 61, Skåne 1879/1886

Fredin 64, Gotl 1892-96

LAL 75, Skåne senast 1894

Bondeson 101, Bhl 1895-96

Bondeson 59, Skåne 1896-1901

ULMA 111:519, s. 3, Vgl 1899

E. Olsson 27, Jmtl ca 1885-ca 1910

Molin B 47, Nrk 1910-t.

O. Olsson 49, Bhl 1920-t.

Adlerkull 80, Hall senast 1930

Dal. mus. 2130:11, Dal 1932

INE 60, 25, Nyland 1870

Rancken 6, 190, 13, Österbotten 1864-76

Lagus 448, Nyland 1870-93

SLS 22, s. 689, Österbotten 1891

SLS 23, 62, Åboland 1891

SLS 26 a, s. 374, Nyland 1891

SLS 52, s. 170, Österbotten 1896

SLS 53, s. 7, Åboland 1896

INE 28 a, 9, Åboland 1910-20-t.

Aufrichtig 150, Österbotten trol. ca 1910

SLS 330, 82, Österbotten 1921

SLS 352, 565-566, Åboland 1923

SLS 367, 483, Åboland 1924

SLS 383, 248, Åboland 1925

SLS 422, 25, Nyland 1934

SLS 512, 258, Åland 1929

SLS 532, 392, Nyland 1934

Insp. ur muntl. trad.:

SLS band 1968:112, Nyland tidigast 1906

SVA BB 90, Dal 1954

SR B 19920:25, Jmtl 1951

SR Ma 57/10617:32, Smål 1957

SR Ma 57/10617:66, Bhl 1960

SR MT 60/120:10, Härj 1961

ULMA band 2001, Hälsl 1967

SVA BA 270, Hälsl 1968

²² Dencker uppger (s. 134) även årtalet 1772 och syftar därmed sannolikt på det tryck som jämte det från 1774 finns i KB under signum Zz 1772 f. Det är emellertid endast det yngre av dessa båda tryck som har MA.

SVA BA 648, Upl 1969
SVA BA 575, Jmtl 1969
SVA BA 1465-6; BA 1614, Lappl 1972
SVA BA 1941; BA 1957, Lappl 1973
SR 61/M/9176:6, Åboland 1961
SVA BA 42; BA 43, Åboland 1962
SLS band 1970:6, Åboland 1970
SLS band 1971:198, Österbotten 1971
SVA BA 1388, Åboland 1971
SLS band 1972:6, Åboland 1972
SLS band 1972:96, Österbotten 1972

Med sveda har jag funnit och finner än mer 1772

Med trohet dig hjärtlig 1722

MA:

Lustig är den vårtid sköna 1722

Med ängsel och stor smärta min sötaste vän 1786, uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land uå

Jfr även tablå 37

Med ängslan jag nu skriver 1798

MA:

Nu nödgas jag att skriva 7 tr. 1798-1809

Jfr även tablå 44

Medan den rykande båln man förtär 1795

Medan jag sitter och glammar med eder 1766

MA för:

Sen vi i Dalom ha lycktat att träda 1723, uå

Medan man lever i världen säll

MA för:

Det/Där sitta två kämpar nordast i fjäll 1738, 2 tr. uå

När jag i stillhet tänker uppå 1776, 1800, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 27

Koralmel.:

GK 380

Medan Phidelina kränker mig förutan rast 1682

Medmänniskor lät oss betrakta 1776

MA:

Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1776

Jfr även tablå 10

Mein Libgen sel so seyn

MA för:

Ack vännen vännen min vad har uå

Men ack vad nöje är om sommaren 1784, uå

Uppt. ur muntl. trad.:
Enninger, s. 11, Skåne 1875/1886
LUF 2343, Hall 1929
Stålberg, s. 408, Öl senast 1949

Men gossar kom ihåg 1798, uå

Men Gud skall förlösa min själ uå [t. 1770]

MA:
Kom o Jesu huru länge 3 tr. uå [t. 1770]

Men ingen kan tänka och 1786, uå

MA:
Jag vet ej uå

Uppt. ur muntl. trad.:
Wiede 239, Ögl 1840-t.
Lagus 172, Nyland 1870-87
SLS 352, 325, Åboland 1923
SLS 383, 164, Åboland 1925
Men lyckan hon delas på uå

MA:
Florebella herdinna din sköna gestalt uå

Men var jag icke viller 1785, uå

Menophilus min högste skatt def.tr. (1600-t.)

MA:
Ach Amaryllis hast du def.tr. (1600-t.), 1722, 1724, 7 tr. 1781-1809, uå, def. tr.

MA för:
Var välkommen sista levnadskväll uå (sl. av 1600-t.), 1727, 1729, 1795

Jfr även tablå 13

Midsommarsafta geck ja genom mark

MA för:
Margeta gammal som måse på trä 1770

Mig tyckes att världen hon är underlig 1583

MA för:
Så gläd dig du yngling i ungdomen din uå

Jfr även tablå 17

Koralmel.:
Roslagskulla, s. 107

Mig tyckes det blir kväller 1724, uå

MA:
Ett rus går bort ett annat kommer åter 2 tr. uå

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:
Säve 227, Gotl 1845-62

Mig är i sinne kommit 1704

Mildaste Jesu all nådenes källa 1733, uå

MA:

Skall jag eländiger alltid i sorgen 1733, 6 tr. 1742–1786, 2 tr. uå, 1810

Jfr även tablå 10

Milde konung Sveriges far 1785, uå

Milde kung (sig) en främling

MA för:

Dalamän som i striden nu tågen 2 tr. 1789

Milde kung våra hjärtan inviga 1789

MA för:

Sångmö sjung om vår nordiska hjälte 1789

Min aldraskönsta vän du har mitt hjärta 1757

Min anda fröjdar sig i Gud 1780, uå

MA för:

Glatt bodskap ni förkunnas här kring 1778

Min brudgum och vän 1791

Min Cloris du som fått mitt hjärta 1786, uå

Min dag är all min sol är nederrunnen uå

MA:

Mitt tidsfördriv är fröjd och lust förstöra 3 tr. uå

MA för:

Till evigt liv är mänskan skapad vorden 1771

Så skall ditt liv i dag i luften ändas 5 tr. 1771–1800

Hjälp himlamakt hur skräckligt är ditt donder 1784

Jfr även tablå 19

Min dyre Jesu 1778

MA:

Förbida Herran Gud 1778

Jfr även tablå 23

Min flicka vredgas ej på mig uå (1600-t.)

Min fosterstad min fosterbygd 1789

Min frälsare min själaherde kära 1730

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1730

Jfr även tablå 19

Min födelsedag förtjänar att jag 1759, uå

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 8 tr. 1759–1797, 4 tr. uå, 5 tr. 1801–1808

MA för:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1763, 1778, 2 tr. uå

Jfr även tablå 26

Uppgt. ur muntl. trad.:

SvL Dal 233 a, Dal senast 1914

Insp. ur muntl. trad.:

SR L-B 10660:3; B 43157-58:5 (2 insp. efter samma meddelare), Dal 1949 resp. 1954

SR B 43157-58:4, Dal 1954

Min granne höj glaset som 1790

Min grova synd mig neslig gör def. tr.

Min Gud du håller på def.tr.

MA:

O Gud o Gud så from def. tr.

Min/O Gud du mig benåde 1641, uå (1600-t.)

MA:

Uti din stora vrede 1641, 1680, 1694, 1695, uå (1600-t.), 1722 (?), 1731, 3 tr. uå

Min Gud hur kan jag noggsamt prisa 1783, uå

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1783, 1785, 2 tr. 1787, 1791, 3 tr. uå, 6 tr. 1801-1815,
2 def. tr.

Min Gud jag dig åkallar 1584

MA:

Den stund jag är i livet 1584

Min Gud jag kommer nu med tårar 1773, uå

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1773, 2 tr. 1775, 1784, 1792, 1795, 2 tr. uå, 1801, 1827,
1828

MA för:

Vak upp och slå på harposträngen 1777, 1778, 1779

Jfr även tablå 10

Min Gud jag tala ville men hur 1787, uå

MA:

Allt folk skall nu här höra 2 tr. 1787, 1788, uå

Min Gud jag tala ville nu 1789

MA:

Vår konung/kung vår Gustav se ditt folk 1789, 1809

Jfr även tablå 47

Min Gud min Gud jag beder ack hämnas ej 1787

Min Gud min Gud som förder blev 1584

MA:

Vår Gud är oss en väldig borg 1584

Min Gud och Fader fromme uå [t. 1733]

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd uå [t. 1733]

Min Gud och Fader käre def.tr. (ca 1590)

MA för:

Jag dig min Gud allena def. tr. (1640-t.)

Jag säger (eder) vänner käre 8 tr. 1739-1827, 4 tr. uå

Jfr även tablå 1

Koralmel.:

Mönsterås, s. 212

Alem, s. 212

Ledberg, s. 113

Riddarholm, s. 65

Roslagskulla, s. 88

Visby, s. 112

Texten GK 355 med MA: 412, Mig gör stor lust och glädje

Texten H 425 med MA: 394, Den blomstertid nu kommer

Schalin förteckning

Upppt ur muntl. trad.:

O. Andersson 153, Stora Rågå 1931

Min Gud uti ditt helga namn 1720, uå [t. 1710]

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1729, 1738, 1791, 2 tr. uå [t. 1710], 3 tr. uå

Min Herra Gud jag sjunga vill 1709

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn 1709

Min himla brudgumme lustigt framträder 1757, uå

MA för:

Lov ske dig Jesu mitt ljus uå [t. 1742]

Min hjärtans kära ädla

MA för:

Jag är en gammal bondeman 1738

Min hjärtans själ och ädla vän uå

MA:

Av ängslan jag betagen är uå

Jfr även tablå 5

Min hjärtans tröst och lilja du ende ros 1642

Min hjärtans vän och täcka själ 1782, uå

MA:

Du lilla gud som hjärtan bryr 1782, 3 tr. uå, 1802

Ack hjärtans lilla ljuva vän jag vet du älskar mig 1802

Jfr även tablå 40

Min håg från människor haver jag vänt

MA för:

Missgärningen min är nu för mig 1584

Kriste min ungdoms uppehåll 1671

Mitt hopp och tröst och all min lit 1724, 1725, 2 tr. uå

Du levnad Guds son och heliga lamm 1745

Koralmel.:

Kalmar, f. 145 r

Mönsterås, s. 161

Ålem, s. 148

Ledberg, s. 138 [? otydl. pag.]

Leimontinus, f. 39 v

Ridarholm, s. 88

Roslagskulla, s. 21

GK 42

Schalin förteckning

Min högsta skatt o Jesu kär

MA för:

Så nalkas nu min sista stund 1735, 1776, uå [t. 1734]

Ho är dig lik o store Gud 1758

Ett gammalt år har sagt farväl 1787

Ack Jesu hjälp mig arma själ 1788

Jag kommer högste Gud till dig uå

Koralmel.:

GK 252

Min Jesu dig ske evig ära 1786

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1786, 1787

Min Jesu du Guds rena lamm 1750, uå

MA:

Du livsens bröd o Jesu Krist 1750, 1770, 1772, 1775, uå, 1802, 1825

Min Jesu du min konung 1762, uå

MA:

Hemlig stod jag en morgon 1762, 1775, 1794, 2 tr. uå, 1801, 2 tr. 1802

Min Jesu du är mitt högsta begär 1750

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1750

Jfr även tablå 26

Min Jesu i din famn 1765

MA:

Du snöda värld farväl 1765, 1777, 2 tr. 1802

Min Jesus släpper intet jag 1731, uå

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1731, 1736, 1750, 15 tr. 1757-1799, 3 tr. uå, 6 tr. 1801-1824

O Jesu när jag hädan skall 1775, 1777

Min Jesus är mitt enda nöje 1717

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1717

Min jämmer nu en ända har

MA för:

Den fattiga till den rika gick uå

Koralmel.:

GK 396

Min kristen själ begrundar väl uå

MA:

Ack Gud och Herr min synd tyvärr uå

Min kung när pukan slår larm 1789

MA för:

Se min kung att fädernas blod 2 tr. 1789

Segrens Gud på böljornas svall 1790

(Min levnad har ständigt besannat *se* Jag har av min levnad/Min levnad har ständigt besannat)

Min levnads trå nu spinnes av 1737

MA:

Vi skall mitt hjärta ängslas så 1737

Jfr även tablå 20

Min lilla Trinna täckaste uå

Min Lisetta och mitt hjärta 1783, uå

MA:

Sätt ej vänskap uti våda 1783, 1791, uå

Jfr även tablå 16

Min nådiga syster och 1797

Min salig man Gud fröjde själen 1799

Min själ nu ej förgät uå

MA:

Vad är som plågar dig 2 tr. uå

Min själ nu redo var mitt hjärta 1786

MA:

Nu tackar Gud allt folk 1786

Min själ och sinne lät Gud råda 1690

MA för:

Kom mänskobarn och kasta ankar 1708

Min Jesus är mitt enda nöje 1717

Det stora Jesu namn allena 1723, 1724, 1728, 6 tr. 1752—1792, 1787*, 3 tr. uå, 6 tr. 1802—1830, def tr.

Ho vet hur när mig är min 1723, 1728, uå

I Jesu namn är dagen gången 1729, 1738, 1791, 2 tr. uå, 1801, 1813
 I Jesu namn vill jag 1730
 Den själ är salig som från jorden 1734
 Din vilja du mig uppenbarat 1758
 Ja synda Stockholm må du heta 1763, 2 tr. uå
 Ack himla Gud vad här nu hände 1771
 Vad är dock det för ädel gåva 1768, 1772, uå, def. tr.
 Min Gud jag kommer nu med tårar 1773, 2 tr. 1775, 1784, 1792, 1795, 2 tr. uå, 1801, 1827, 1828
 I som både Gud och överheten 1779
 Min Gud hur kan jag nogsamta prisa 1783, 1785, 2 tr. 1787, 1791, 3 tr. uå, 6 tr. 1801-1815, 2 def. tr.
 Bort värld med all din lust 1786
 Min Jesu dig ske evig ära 1786, 1787
 Ack vad dyrbar Herrens gåva 1787
 O Jesu mig din nåd förrunna 1788
 Kom ensamhet min bästa trevnad kom frihet 1789
 O Svea land nog har du skördat 1789, 1809
 De som nu svenska vapnen föra 1789, 1790
 Kung Gustav som sin krona burit 1792
 O ve dess värr vi här nu hör²³ 1794, 3 tr. uå, 1800
 O himlaboning mycket rara 1798
 Betänk o Sverige nu din lycka uå [t. 1742]
 Jag är förnöjd med Guds vilja 1802
 Ack varför sörjer du så svåra def. tr.

Jfr även tablå 10, 48

Koralmel.:

GK 288

H 239

Uppt. ur muntl. trad.:

SvL Skåne 672, Skåne senast 1908

O. Andersson 51, Nuckö 1931

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BB 25, Blek 1969

Min själ sin Gud upphöjer 1781

MA:

Min själ skall lova Herran 1781, 1786, 1794

Min själ skall lova Herran

MA för:

Min själ sin Gud upphöjer 1781, 1786, 1794

Koralmel.:

GK 86

Min själ stäm upp med fröjd 1787, uå

MA:

Nu tackar Gud allt folk 2 tr. 1787, 1788, uå

Min själ ur gruset ser 1794

Min själ är förnöjd def.tr.

²³ Med största säkerhet avser Dencker denna visa, då han (s. 145) uppger GK 288 som MA för "O ve den vän vi här nu hör" i tryck 1794.

Min smycka min docka uå

Min sötaste Jesus vår frälsare uå

MA:

Sist här i Stockholm när riksdagen vår uå

Jfr även tablå 41

Min tanka nu är o människa kär 1758, uå

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 8 tr. 1758-1809, 5 tr. uå

MA för:

Förblindade värld vart rasar din flärd uå

Jfr även tablå 26

Min tid förhanden är jag önskar intet mer 1747

MA:

Förbida Herran Gud 1747

Jfr även tablå 23

Min tid är lång till att tänka uppå 1799

MA:

Tröstlös en herde på havsstranden står 1799

Min ungdoms sorg och brister 1677

MA:

En visa vill jag sjunga om tal i skriften uå

Jfr även tablå 28

Min ungdomstid nu ändrar sig

MA för:

Allting på jorden skyndar sig 1673, 1683, 1695

Min vandring nu här slutad är 1795

MA:

O Jesu när jag hädan skall 2 tr. 1795, 1807, 1809

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede 279, Ögl 1840-t.

Min vän jag drömmer varje natt 1793

Min vän se hushållsregemente 1772

Min vän vem är som bankar på

MA för:

Amarilles tyst jag ber 1769

Min väninna lät mig finna 1770

Min ängel hav god natt ty himlen vill ej unna uå

MA:

Så är då äntlig nu den vreda tid uå

Ack huru fåfängt är på människor att lita 1802

Mina goda systrar märk

MA för:

Cloris du är all min tröst 1798, 1801

Jfr även tablå 43

Minos en väldig kung 1704

Minovet

MA för:

Skönsta Florinna trastarna tala uå
Ahasverus han var/var så mäktig uå

Jfr även tablå 16

Minste droppan listigt blod 1714

MA:

Silvia vi vill du ej 3 tr. 1714, uå [t. 1714]

Missgärningen min är nu för mig 1584

MA:

Min håg från människor haver jag vänt 1584

Misströsta ej o kristen god

MA för:

Gråt icke si Gud lever 1742, uå, 1810

Koralmel.:

GK 247

Mit Lust vor wenig Tagen

MA för:

Kvinnfolk med loppor många 1639

Mitt dop är Guds bad 1784

Mitt hjärta fröjda dig

MA för:

Mitt hjärta rörs av fröjd 1788

Koralmel.:

Texten GK 299 med MA: 305, Nu tackar Gud allt folk

Mitt hjärta fröjdar sig om jag förvisst det vet 1735, uå

MA:

O Gud o Gud så from 1735, 2 tr. uå

MA för:

(Ack) vad är människan i denna onda värld uå (sl. av 1600-t.), def. tr. (1690-t.), 9 tr.
1708-1797, 4 tr. uå, 5 tr. 1800-1822

Jfr även tablå 14

Mitt hjärta fröjde sig innerlig o Gud 1686

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 87

GK 329

Mitt hjärta rörs av fröjd 1788, uå

MA:

Mitt hjärta fröjda dig 1788

Mitt hjärta är spänt i ångest hårt uå (ca 1620), def.tr. (1600-t.)

Mitt hopp min tröst och nöje 1724, uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 5 tr. 1753-1764, 1793*, uå, uå* (annan tr.)»

Mitt hopp och tröst och all min 1724, uå

MA:

Min håg från människor haver jag vänt 1724, 1725, 2 tr. uå

Mitt palats är nöjets läger uå

Mitt sinne friskt upp och på krogen uå

MA:

Låt kriget få brinna i låga 2 tr. 1789

Mitt sinne gör ibland mig hågat uå [t. 1700]

Mitt skuldregister när jag

MA för:

När Gud i dagar sex sin 1758, 1787

(O) Gud av nådar all 1758

En åkerman går ut 2 tr. 1786

Du store allmakts Gud uå [t. 1741]

En man som Sverige mer än fyrty åren tjänte 4 tr. uå [t. 1743]

Ser på Guds stora straff uå [t. 1775]

Ack huru fåfängt är vad vi här göra uå

Beklaga må jag mig som skall i 1801, 3 tr. 1802

Koralmel.:

Texten GK 256 med MA: 293, Den vedervärdighet som mig

Mitt tidsfördriv är fröjd och lust förstöra def.tr.

MA för:

Jag är en ros utav de bleka blader 1790, 3 tr. uå

Min dag är all min sol är nederrunnen 3 tr. uå

Jfr även tablå 19

Mitt unga hjärta bedrövat är 1647

MA:

Ach wie bin ich von Herzen betrübt 1647

Modige piltar och bussar i fält uå

MA:

Florebella herdinna din sköna gestalt 2 tr. uå

Mord blod och eld nu gruveligen rasa uå [t. 1736]

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer uå [t. 1736]

Jfr även tablå 19

Moses uti sin första bok 1639

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 107

Movitz blåste en konsert på tre systrar 1776, uå

Movitz valthornen proberar uå

Muntra dig mitt sorgsna sinne 1798

MA:

Fader Adam rik och mäktig 1798

Mycket är fåfängt man sig företager uå (1600-t.)

MA:

Skulle jag sörja så vore jag tokot uå (1600-t.)

Jfr även tablå 10

Må det ej din syn förskräcka 1787

MA:

Var nu redo själ och tunga 1787

Må vi höja glädjens fria röst 1788

MA:

Käre bröder drickom Gustavs skål 2 tr. 1789

Många de som fria söka uå (senast 1672)

MA:

Nyss när Frigga satt i badet uå (1600-t.)

MA för:

Klippingshandskar jag er lovar uå

Jfr även tablå 16

Många pilar jag i bröstet känner 1786, uå

MA:

När som jag om sommaren spatserar 1787

Uppt. ur muntl. trad.:

Södling 224, Smål trol. 1860-70-t.

Steffen, s. 121, Dal 1891

SLS 23, 137, Åboland 1891

Männ icke man ser uå [1693]

MA:

Far världen farväl uå [t. 1693]

Jfr även tablå 11

Männ någon finns i detta lag 1792

MA:

Tro ej min kung att blott i stan 1792

Märk hur Måns en danneman 1772

MA:

Evige Gud och Fader käre 1772

Jfr även tablå 25

Märk sköna Damma den kärlek jag bär 1688, uå (1680-t.)

Märker vi duvan hon sitter uå

Möer kvinnor alle som nu efter falle 1776, uå [t. 1734]

MA:

Jesus är min hägnad 1776, uå [t. 1734]

Mörka tysta natten ställer uå

MA:

Jungfrun gick sig att spatsera lustigt om en sommardag 4 tr. uå
O du fina/käcka Lejonhufwud uå, 1800

MA för:

Höga allmakt dina händer 1772
O du fina/käcka Lejonhufwud 2 tr. 1772, 1794, 1798, 14 tr. uå, 4 tr.
1800-1802, 1808, 1817, 1822

Jfr även tablå 39

Natten Gudi lov har ända 1780

MA:

Herre medan du dig döljer 1780

Nej brännvin fram/hit det går ej an 1773, uå

MA:

En Celadon gav fröjderop 1773

Jfr även tablå 7

Nej den tiden är nu inne att jag

MA för:

Hören syskon om er lyster 1788

Nej Juda folk det går för vida 1788

Nog sparade jag gärna min torftiga pung 1768

(Nog är det bekant *se* Det är nog/Nog är det bekant)

Nordens folk i dag av dubbel glädje vimlar 1774

Nordkölden bittra så mycket uträtter 1766, uå

MA:

Kör upp i Dalom 2 tr. uå

November den 16:de dagen 1787

Nu allt folk i Svea länder 1766, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 5 tr. 1774-1802, uå

Jfr även tablå 16

Nu allt folk i Svea rike 1772

Nu bjuder natten oss farväl 1786

MA:

När vi i högsta nöden stå 1786

Nu börjar vintern ifrån oss skrida 1641

Nu börjas här ett år uti vårt Svea rike uå [t. 1753]

Nu given Gud enhälligt pris och ära 1720

Nu glädje sig var Sveriges man def.tr. [t. 1701]

Nu går i fullbordad vad spått är ibland def.tr.

Nu har den mörka natt 1760

Nu har denne vilodag 1780

MA:

Hit o Jesu samloms vi 1780

Nu har Gud lov den nordiske hjält 1677

Nu har jag tänkt utur mitt sinne def.tr.

Nu haver denne dag

MA för:

Si natten ända har och morgonstjärnan klar 1708, 1799, uå, 1810, 1814, 1826

Nu haver du igen du milde himlavän 1780

Koralmel.:

GK 370

H 440

Nu haver denne ljuse dag 1724, uå

MA:

Kriste som ljus och dagen är 2 tr. 1724, 1728, 1765

Kriste sann dagsens ljus och sken 9 tr. 1766–1797, 4 tr. uå, 2 tr. 1802, def. tr.

MA för:

Sov sött sov väl i vaggan nu (*MA: N. el. Av himmels höjd jag kommen är*) 1780

Magdalena hon går sig till sjöarne två 1789, 1798, uå, 1801, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 21

Nu haver jag sett det jag aldrig förr såg 1778, uå

Upppt. ur muntl. trad.:

GA II, mus.bil., s. 24, trol. Jmtl 1810-t.

FSF 22, Åland trol. 1905–25

Nu haver natten ända 1771, uå

MA:

Den blomstertid nu kommer 1771, uå

Nu i Jesu namn statt opp 1780

MA:

Hit o Jesu samloms vi 1780

Nu ingår ett nytt år som uå

MA:

Förbida Herran Gud uå

Jfr även tablå 23

Nu kan jag väl säga min lycka 1787, uå

MA:

När vill min glädjesol en gång upprinna 1787, 3 tr. uå, 1801, def. tr.

MA för:

En herrdag i höjden är bleven besluten 1783, 1787, 2 tr. 1801, 1802, 2 def. tr. (*saml. tr. utom 1787 MA: N. el. Sorgsen och glädjen de vandra tillsammans*)

Ett mig förtryter ett annat mig ångrar 1787

Nu kan jag väl säga när 1788

Aldrig mitt hjärta tillförne var bundit 1793, 1805, 1811

Jfr tablå 10

Nu kan jag väl säga när 1788

MA:

Nu kan jag väl säga min lycka 1788

Jfr även tablå 10

Nu kommer du igen du milde himlavän 1780

MA:

Nu haver denne dag 1780

Nu lät oss Gud vår herra

MA för:

Det är nu tid och stunde 1703

Koralmel.:

GK 342

Nu mitt fantasie du och jag sku uå

Nu må jag väl säga min lycka är svunnen den uå

Nu nödgas jag att skriva 1785, uå

MA:

Det var en söndagsmorgon den fjortonde 1785, 1796, 3 tr. uå, 1801

MA för:

Med ångslan jag nu skriver 7 tr. 1798-1809

Jfr även tablå 44

Nu rese vi ut var en från sin knut 1796

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1796, 1800

Jfr även tablå 26

Nu står jag upp i Jesu namn 1725, uå

MA:

En fånge är jag vorden lik uå

Jfr även tablå 7

Nu tackar jag med fröjd 1782

Nu tackar Gud allt folk²⁴

MA för:

Församleens Svea folk att skåda Herrans under 1786, 1800

O Gud vi love dig din ande 1720

Min själ nu redo var mitt hjärta 1786

Min själ stäm upp med fröjd 2 tr. 1787, 1788, uå

I varje enskilt bröst 2 tr. 1788, 3 tr. 1789, uå [t. 1788]

Gläds Sverige vid den post 3 tr. 1788, 5 tr. 1789

Ack himmel när jag nu vill mig till sinnes föra 2 tr. 1791

O Sverige som lång tid i hedniskt mörker 1793

O Gud som hörer bön och ej försmår (*MA: O Gud o Gud så from och Den vedervärdighet som mig el. N., "nr 293 och 297 eller 305 i psalmboken"*) uå [t. 1714]

Krigslågan slockne ut uå [t. 1720]

I män och kvinnor sora bebon den svenska Norden 2 tr. uå [t. 1744]

Jfr även tablå 33

Koralmel.:

GK 305

Nu tackar Herran Gud med många psalmer ljud 1720

MA:

På min Herra Gud allen 1720

Nu tager jag avsked med nöje och fröjd 1772

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1772

Jfr även tablå 37

Nu vilar hela jorden

MA för:

I gamle med de unga 1720

Vad vill du arme 1759

I kristne människor alla 1796

En vålded vi måst röna uå [t. 1759]

Nu villa skog och fälder uå

Koralmel.:

GK 375

Nu villa skog och fälder uå

MA:

Nu vilar hela jorden uå

Nu vår värld hon vill uppfylla uå [t. 1742]

MA:

Zion klagar med stor smärta uå [t. 1742]

Nu är allt helt tyst och stilla uå

²⁴ Då Dencker uppger (s. 146) denna koral som *MA för Svea flagg av hertig Karl upplivad* rör det sig säkerligen om felläsning av det tryck D. sannolikt åsyftar. *Nu tackar Gud allt folk* uppges i detta tryck som *MA för en annan visa*. Koralen är dessutom av metriska skäl omöjlig som *MA för Svea flagg*, vilken också i andra tryck hänvisar till *Gustavs skål den bäste kung*.

Nu är visst kommen den farliga tiden 1789

MA:

En herrdag i höjden är bleven besluten 1789, 1809

Jfr även tablå 10

Nya Palpie

MA för:

Ho haver ett hjärta som lever i livet 1708

(”Nya Rigardon” *se* Rigaudon)

Nyfikenheten hopen leder 1776

MA:

Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1776

Jfr även tablå 10

Nyss jag i min yra rasa 1788

Nyss när Frigga satt i badet

MA för:

Många de som fria söka uå (1600-t.)

Jfr även tablå 16

Nå Herre Jesu tack ske dig uå [t. 1783]

Nå nå herdinna lilla 1784, uå

När andra sjunga högt om 1768

MA:

Hör du statt här mens jag går uå

Jfr även tablå 33

När björken bär fikon uå

När blida himlen oss vår dyra Adolf gav 1743

När blindhet rasar fram 1779, uå [t. 1744]

MA:

O Gud o Gud så from 1779, uå [t. 1744]

När bonden tänker att leja soldat 1796, uå

MA:

För någon tid sedan (det) hände sig så 1796, 1800

Jfr även tablå 32

Uppt. ur muntl. trad.:

Lagus 251 [mellan nr 222 o. 223 i Lagus], Nyland 1870–93

När brudgummen blödde för bruden och dödde 1781

När Coridon bette sin får dansade

MA för:

Ack Damon mig tycktes att vintren blir/är lång 1797, uå, 1816

Jfr även tablå 52

När dig går hunger och nöd uppå uå (1640-t.)

Koralmel.:

Riddarholm, s. 80

Roslagskulla, s. 85

GK 318

Schalin förteckning

När du tar ditt glas i hand

MA för:

Drickom nu med rågat mål 1792

När du är trött och kan med hälsan hinna 1749

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1749

Jfr även tablå 19

När fåglen kan hinna sitt näste 1798

MA:

Hur länge skall stormen då räcka 1798

När får jag min skrud som du mig min Gud 1786

MA:

Barmhärtige Gud ett tacksamhetens ljud²⁵ 1786, 1793, 1826

Jfr även tablå 26

När Gud i dagar sex sin 1758, uå

MA:

Mitt skuldregister när jag 1758, 1787

O Gud o Gud så from 1778, uå

När jag bort till min grotta drar uå

När jag förnöjd min pipa tänder 1797

När jag i stillhet tänker uppå 1776

MA:

Medan man lever i världen säll 1776, 1800, 2 tr. 1802

När jag låg i moderslivet 1782, uå

När jag med noga flit uå

När jag med skräck och ömhet tänker uå [t. 1768]

När jag nu med flit 1789

MA:

O du fina/käcka Lejonhufwud 1789

Jfr även tablå 39

När jag någon gång vill sjunga 1782, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1782, uå, 1802

Vackra jungfru lilla vänsko 2 tr. 1802

²⁵ Jfr ovan n. 7 s. 248.

MA för:

Ack mitt hjärta spänt i klåva 1790, 1801, 1802

Jfr även tablå 16

När jag uti min enslighet

MA för:

Ack grymma öde som så hårt och illa med oss handlat 1758, 1761

Vad vill jag här bekymra mig (*MA: N. el. Vad kan oss komma till*) uå

Koralmel.:

Texten GK 388 med *MA: 27*, Ack Herre straffa icke mig

När jag uti skogen så vandrar och far och sjunger tusslullerilull uå

MA för:

För någon tid sedan (det) hände sig så 2 tr. uå, "7371"

Jag känner i blodet en underlig strid 1741

När Lasse var liten så gick han te mor 7 tr. 1752-1792, 2 tr. uå, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 32

När klockan slår min tid bortgår 1784

När Lasse var liten så gick han te mor 1752, uå

MA:

När jag uti skogen så vandrar och far och sjunger tusslullerilull 7 tr. 1752-1792, 2 tr. uå, 2 tr. 1802

MA för:

Philemon drev ut sina får i en äng 1765

Rätt roligt det var hos vår Cloris i går 1766, 1787

Gud signe kung Gustav vår store monark (*MA: N. el. Philemon drev ut sina får i en äng*) 1792

Jfr även tablå 32

Uppt. ur muntl. trad.:

Rosenberg I:149, Sdml 1823-35

SvL Vrml 268, Vrml 1924

När lasterna rasa i yrvilla fram 1793

När lyckan flyktigt svävar 1754

MA för:

Gud ske lov tack och ära 1790

När mig himlen gav ett hjärta 1798

När min tid och stund kommen är

MA för:

Hjälp Gud hur' som det nu tillgår 1694

Koralmel.:

Mönsterås, s. 217

Ålem, s. 221

Roslagskulla, s. 100

Visby, s. 121

GK 390

Schalin förteckning

När mörkret jorden blinder uå

MA:

Hörer till I kristne goda uå

Jfr även tablå 24

När som en karl skall gilja gå 1770, uå

MA:

En Celadon gav fröjderop 1770, 1776, 1791, 1798, 10 tr. uå, 1802, 1817

Jfr även tablå 7

När som ifrån horisonten vår 1700, uå

MA:

Hanar och hönor å kycklingar små uå

MA för:

Hanar å hönor å kycklingar små 2 tr. 1751, 1753, 9 tr. 1774–1798, 5 tr. uå, 1800, 1802, 1819, 1820, 1823

Aldrig jag tänkte få leva den dag 1798

Jfr även tablå 34

När som jag från denna världen 1785

När som jag kom från främmande land 1794, uå

När som jag om morgonen uå

När som jag om somnaren spatserar

MA för:

Många pilar jag i bröstet känner 1787

När som jag var ett oskyldigt barn 1797, uå

Uppt. ur muntl. trad. (här upptas samtl. mel. till denna texttyp, jfr Till mig så friar en fager/
vacker ungersven):

KB Vs 126:4, s. 45, Vgl trol. 1810-t.

Hyltén-Cavallius o. Stephens 256:24 B, Smål 1830–40-t.

Hyltén-Cavallius o. Stephens 256:24 C, Skåne 1830–40-t.

Folklore I, s. 158, Sdml senast 1842

Folklore V, s. 152, Vgl mitten av 1800-t.

Fredin 40, Gotl 1892–96

LAL 75, Skåne senast 1894

Lagus 450, Nyland 1870–93

FSF 70 a, Nyland 1908

FSF 70 b, Aboland 1924

När som jag var på mitt femtonde/sjuttonde år 1791

Uppt. ur muntl. trad.:

Södling 392, Sdml el. Nrsk tidigast 1852

Rancken 3, 165, 270, Österbotten 1875–76

När som prinsessan ifrån Berlin uå [t. 1744]

MA:

Rest haver jag över vatten och land uå [t. 1744]

Jfr även tablå 37

När som solen härligt prålar uå [t. 1769]

MA:

Ahasverus han var/var så mäktig uå [t. 1769]

Jfr även tablå 16

När som syster Sigrid 1772

När sommaren nalkas och göken han hörs uå

När syndsens fula ärg i hjärtat fått sin rot uå [t. 1741]

MA:

Förbida Herran Gud uå [t. 1741]

Jfr även tablå 23

När sänkta rullgardin 1798

När/Är två gånger hundra från Kristi börd 1722, uå

MA:

Vad min Gud vill alltid det sker 1722, 6 tr. 1748-1788, 10 tr. uå, 9 tr. 1800-1824

O Jesu när jag hädan skall 1770

När vi i högsta nöden stå

MA för:

Ack Gud treenig nådigt hör (*MA:* Av himmels höjd jag kommen är, I dag är Herrans sabbatsdag, N. och O helige trefallighet, "psalmboken nr 132, 230, 307 och 349") 1714

Nu bjuder natten oss farväl 1786

Koralmel.:

GK 307

När vill du Jesu min eländes vandring 1699

MA för:

Ack sötaste Jesu min 1712

När vill min glädjesol en gång upprinna uå (sl. av 1600-t.)

MA:

Sommaren med sina ljuveliga stunder uå (sl. av 1600-t.), 2 tr. 1728, 1729, 1798, 7 tr. uå.
Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1775, 1777

MA för:

Hjärtans Immanuel som mig 1771

Nu kan jag väl säga min lycka 1787, 3 tr. uå, 1801, def.tr.

En herrdag i höjden är bleven besluten uå

Jfr även tablå 10

När vishet regerar båd länder och stad 1772

MA:

Rest haver jag över vatten och land 2 tr. 1772, uå [t. 1772], uå

Jfr även tablå 37

Nöjd och glad jag sjunger min ton

MA för:

Svea jung om vår nordiska hjälte 1790

Nöjdaste dagar nu först börja grönska 1789, uå [t. 1741]

MA:

Ädlaste gåvan som skaparen givit 2 tr. 1789, uå [t. 1741]

Jfr även tablå 10

Nöjets söner mina vänner

MA för:

Sveriges söner mina vänner 1790

Lät oss dricka om och tralla 1791

Nöjsamt sinne tänker jag 1765, uå

O Adam som det arvet gett uå [t. 1735]

MA:

Jag ropar till dig o Herre Krist uå [t. 1735]

O aldrahjärtans flicka så fin ty resan hon står mig uå

O att edra hjärtan måtte 1797

MA:

Jesus är min hägnad 1797

O att mänskan kund betrakta def.tr.

O du arma mull och aska uå [1691]

MA:

Ack vad ont man nu förnimmer uå [t. 1691]

O du bittra sorgeskälla

MA för:

Hör och märk o mänskoscara 1766

Koralmel.:

Texten GK 259 med MA: 268, Vad kan dock min själ förnöja

O du fina/käcka Lejonhufwud 1772, uå

MA:

Mörka tysta natten ställer 2 tr. 1772, 1794, 1798, 14 tr. uå, 7 tr. 1800–1802, 1808, 1817

MA för:

När jag nu med flit 1789

Mörka tysta natten ställer uå, 1800

Jfr även tablå 39

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 197, Ögl 1840-t.

Folklore V, s. 368, Dal senast 1864

Rancken 3, 165, 285, Österbotten 1875–76

O du fridfurste Jesu uå

MA:

Fader vår som i himlom äst uå

(O du käcka Lejonhufwud se O du fina/käcka Lejonhufwud)

O du svåra rikets plåga uå [t. 1776]

MA:

Öppna dig min mun och tunga uå [t. 1776]

O du uppblåsta värld uå

MA:

Far din väg du arga väld uå

O evighet du dunder svår uå

O evighet o fröjdeord uå

O Fader min i synd och flärd 1758

MA:

Gudi min sak hemställer jag 1758

O Fader uti/vår i änglakor 1741, uå

MA:

Husbonde om du hemma äst 1741, 1744

O fromme Herre Gud 1789

MA:

O huru ljuvlig är din boning 1789

O gode Gud har nu din godhet ända 1703

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1703

Jfr även tablå 19

O gode/store Gud som världens grundval stiftat 1762

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1762, 1789, 1790

Jfr även tablå 19

(O) Gud av nådar all 1758, uå

MA:

Mitt skuldregister när jag 1758

O Gud o Gud så from uå, 1800

O Gud det är min glädje

MA för:

Var finnes Jesu like 5 tr. 1781-1798

Koralmel.:

Texten GK 92 med MA: 312, På dig o Herre käre

(O Gud du mig benåde se Min/O Gud du mig benåde)

O Gud du äst min Fader 1758, uå

MA:

På dig o Herre käre 7 tr. 1758-1783, 3 tr. uå

O Gud förlän mig dina nåd

MA för:

En evig Gud av evighet är 1584

Jag arme bedrövade barn uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Var mig nådig o Herre Gud uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Varthaver din vän sig förgömt 1648

Koralmel.:

Olaus Erici, f. 87 r

Kalmar, f. 148 v

Mönsterås, s. 210

Ålem, s 161

Ledberg, s. 118

Leimontinus, f. 18 v

Roslagskulla, s. 107

Visby, s. 107

GK 280

Schaln förteckning

O Gud jag vill nu om dig sjunga def. tr.

O Gud lät oss icke förglömma att 1788

MA:

Jag är en främling bland alla 1788, 1789, 1801

Jfr även tablå 15

O Gud o Gud så from 1686

MA för:

Den vedervärdighet som mig 1701

Sjung Sverige fröjdefull 3 tr. 1701

För Gud jag klagat mig 1730

Mitt hjärta fröjdar sig om jag förvisst det vet 1735, 2 tr. uå

Ack hur är dock din själ bedrövad in till döden 1736

Jag släpper Jesum ej han är det rätta 6 tr. 1738-1787, 2 tr. uå, 1800, 1802

Hjälp Gud vår Fader blid 1742

Som Gud i himlen vill så vill jag ock 1745, 2 tr. uå, 1826

När Gud i dagar sex sin 1778, uå

När blindhet rasar fram 1779, uå [t. 1744]

Förunderliga makt 1787

Var flitig kära själ i bönen 1787, 2 tr. uå, 1810, 1815

Här är de hjältar god 1791

O store himla Gud du värdigas bevara 2 tr. uå [t. 1700]

Ett glas det glittrar väl (*MA: O. el. Den vedervärdighet som mig*) uå [t. 1708]

O Gud som höver bön och ej försmår (*MA: Den vedervärdighet som mig och O. el. Nu tackar Gud allt folk, "nr 293 och 297 eller 365 i psalmboken"*) uå [t. 1714]

(O) Gud av nådar all uå, 1800

En kristen heter du uå

Min Gud du håller på def.tr.

Jfr även tablå 14

Koralmel.:

GK 297

Texten H 207 med MA: 160, Hur kan och skall jag dig

O Gud som hör bön och ej försmår uå [t. 1714]

MA:

Den vedervärdighet som mig och O Gud o Gud så from el. Nu tackar Gud allt folk (*MA: "nr 293 och 297 eller 305 i psalmboken"*) uå [t. 1714]

O Gud som med din vredes hand 1723

MA:

Av djupsens nöd ropar jag till dig 1723, uå [t. 1723]

O Gud vem skall jag klaga min synd²⁶

MA för:

Kristen själ vi vill du klaga 1770, 1772, 1775, 1802

Koralmel.:

GK 250

O Gud vem står för dörren vår 1690

MA:

Ack Gud och Herr min synd tyvärr 1690

O Gud vi love dig din ande 1720

MA:

Nu tackar Gud allt folk 1720

O Gud vår Fader i evighet

MA för:

Ack har du ej vilja 1776, 1779, 1794, 1797, 1801, 1802, def.tr.

Koralmel.:

GK 147

O Gud vår käre Fader 1761

MA:

Den blomstertid nu kommer 1761

O Gud värnlösas tröst uå

MA:

Förbida Herran Gud uå

Jfr även tablå 23

O helge and kom till mig in

MA för:

Vår Jesus Guds enfödde son 1787

Koralmel.:

GK 187

O helige trefallighet

MA för:

Ack Gud treenig nådigt hör (*MA:* Av himmels höjd jag kommen är, I dag är Herrans sabbatsdag, När vi i högsta nöden stå *och* O., "psalmboken nr 132, 230, 307, och 349") 1714

Koralmel.:

Texten GK 349 med *MA:* 295, Bevara oss Gud i din ord

O Herre fräls mig och döm min sak 1645, uå (ca 1600)

Koralmel.:

Mönsterås, s. 69 (även s. 163)

Ålem, s. 170

Roslagskulla, s. 24

²⁶ Jfr ovan n. 19 s. 347.

O Herre Gud din helga ord

MA för:

Allt som Gud vill så vill 1648

Kom Gud min skapare statt mig bi 1669, 1689, uå [t. 1644]

Det var en man Job var hans namn²⁷ 1757, 1795, 1810, 1818

En sargad själ här kräler fram 1785, 1793, 3 tr. uå

Jfr även tablå 4

Koralmel.:

Olaus Erici, f. 84 r

Kalmar, f. 152 r

Mönsterås, s. 202

Alem, s. 174

Lédberg, s. 118

Leimontinus, f. 18 r

Roslagskulla, s. 77

GK 222

Schalin förteckning

O Herre Gud Fader i himmelrik vi måge det alle beklaga def.tr. (ca 1620)

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 106

O Herre Gud jag klagar för dig uå [t. 1741]

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur uå [t. 1741]

MA för:

Jag syndige fånge nu träder här fram 7 tr. uå

Jfr även tablå 54

O Herre Gud jag tackar dig 1765

MA:

Vak upp min själ och var ej sen 1765

O Herre Gud och Fader kär ditt fattige barn 1699

O Herre Gud se ner i nåd till oss 1775, uå

MA:

Förbida Herran Gud 1775, 1784, 2 tr. uå, 1801

Jfr även tablå 23

O Herre Gud som allting ser 1727

MA:

Säll är den man som haver kär 1727

O Herre Gud vad under ske uå

MA:

Ack Herre straffa icke mig 4 tr. uå, 1801

O Herre Gud vi love dig och prise utan ände 1648

MA:

Vår Gud är oss en väldig borg 1648

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 109

²⁷ Jfr ovan n. 9 s. 270.

O Herre Jumala armolinen isä

MA för:

Gud vare prisat för nåderna sina 1648

Koralmel.:

Schalin förteckning

O himlaboning mycket rara 1798

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1798

(O himmel vad för dag se Ack himmel hör vad dag/O himmel vad för dag)

O hur ensam må jag leva 1780

MA:

Sätt ej vänskap uti våda 1780

Kulen höst med regn och töcken 1782, uå, 3 tr. 1802

Jfr även tablå 16

O huru ljuvlig är din boning

MA för:

Hur kan mitt stoft och mull 1758

O fromme Herre Gud 1789

Koralmel.:

Texten GK 76 med MA: 116, Fröjda dig du Kristi brud

O Jakobs väktare uå [t. 1742]

MA:

Förbida Herran Gud uå [t. 1742], 1805

Jfr även tablå 23

O Jesu all min längtan 1778

MA:

Från Gud vill jag ej skiljas 1778, def.tr.

O Jesu dig bör ära 1761

MA:

Vak upp min själ giv ära 1761

O Jesu du Guds underbarn def.tr.

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn def.tr.

O Jesu för din pina och för din 1690

MA:

På dig o Herre käre 1690

O Jesu hjälp oss usle hän 1796

MA:

Gud hör min bön och te dig fram 1796

O Jesu kom till mig mitt liv och hälsa def.tr.

MA:

O Jesu kom till oss def.tr.

O Jesu kom till oss 1717

MA för:

O Jesu kom till mig mitt liv och hälsa def.tr.

O Jesu Krist du nådenes brunn

MA för:

Ack har du ej vilja att bliva min brud 1756, 1773

Koralmel.:

Texten GK 221 med MA: Min håg från människor haver jag vänt

O Jesu Krist min frälserman 1788

MA:

Jag ropar till dig o Herre Krist 1788

O Jesu Krist som mandom tog

MA för:

Guds ande dig uppfylla vill (MA: Var man må nu väl glädja sig el. O., "sv. ps. nr 219 el. 120"²⁸) 1781, 1786, 1794

Fördenskull låtom oss begå vår jul 1798, uå

Koralmel.:

GK 120

O Jesu Krist vår broder visst 1789

MA:

Herre Jesu Krist dig till oss vänd 1789

O Jesu Kriste segerhjärte 1717

MA:

Wachet auf ruft uns die Stimme 1717

Min själ och sinne lät Gud råda 1717

O Jesu mig din nåd förunna 1788

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1788

O Jesu min fröjd som gör 1729

MA:

Diskant 1770, 1774, 1776, 1797, 2 tr. uå

O Jesu när jag hädan skall

MA för:

Behållt o Gud min fot från fall 1768, 1785, 1791, 1806

När/Är två gånger hundra från Kristi börd 1770

Min Jesum släpper intet jag 1775, 1777

Var välkommen sista levnadskväll 1775, 1794, 1801, 2 tr. 1802

Ack ångslan jämmar sorg och nöd 1783

I människor som leva må 1786

Den illa gör han lilla far 1787

Jag tänker sjunga med en hast 1787

Så nalkas nu min sista stund 1788, 1793, 1794, 1797, uå, 2 tr. 1801

Enfaldig klagesång författad i några versar (titel) 1792

Jag sjunger nu en sorgesång 2 tr. 1792, 1795

²⁸ Jfr ovan n. 13 s. 304.

Min vandring nu här slutad är 2 tr. 1795, 1807, 1809
En liten visa är nu gjord och är i hast hopskreven 1799
Så ändas nu mitt usla liv uå [t. 1770]

Jfr även tablå 13

Koralmel.:

Texten GK 387 med MA: 27, Ack Herre straffa icke mig

O kristen själ betrakta väl 1705

MA:

Ack Gud och Herr min synd tyvärr 1705

O kristenhet märk Guds dråpliga verk 1774

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1774, 1779, 1787, uå [t. 1774]

Jfr även tablå 26

O käre kristne märker väl uå [t. 1724]

MA:

O människa betänk all stund uå [t. 1724]

O Lejonhufvud rara du sköna general uå

O livsens furste Jesu Krist uå [t. 1713]

O livsens ljus vår Jesu kär 1757, uå

MA:

Ack söta lust den jag undfår 9 tr. 1757-1801, 9 tr. uå, 1826

MA för:

Till mina själ o Herre du 3 tr. 1758, 1774, 1781, 1784, 2 tr. uå, 1809

O skapare mig känna lär 6 tr. 1772-1802, 2 def.tr.

Jfr även tablå 36

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede 88, Ögl 1840-t.

SLS 367, 460, Aboland 1924

O ljuva ort farväl du samling av allt nöje 1756, uå

O läsare väl/läsare begrundad denna tragedisk sång def.tr. (början av 1600-t.)

MA:

Till dig av hjärtans grunde 1757, 1785, uå, 2 tr. 1802

O menighet se hör och lär uå [t. 1778]

MA:

Ack Herre straffa icke mig uå [t. 1778], uå [t. 1788], 1827

O min Gud som hjälpa kan 1762

O människa betänk all stund

MA för:

O käre kristne märker väl uå [t. 1724]

Koralmel.:

GK 379

O människa betänk hur månede du här leva 1788

MA:

En gång vad gäller det 6 tr. 1788–1798, 1821

O människa jag sjunga vill ett skräckeligt nytt under uå

MA:

Ack Herre straffa icke mig uå

O människa tänk på ändan vill du ej göra ont uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd uå

O näktergal du som så ljuvligt spelar 1695

MA:

Rigaudon ("den nya rigardon") 1695

Jfr även tablå 11

O Rom går det nu så med dig 1598

Koralmel.:

Olaus Erics, f. 89 v

Kalmar, f. 153 v

Mönsterås, s. 200

Alem, s. 179

Ledberg, s. 117

Roslagskulla, s. 78

GK 236

Schalin förteckning

O själ om du ej något ser 1777

O själ vad är din tanka def.tr.

O skapare mig känna lär 1772

MA:

O livsens ljus vår Jesu kär 6 tr. 1772–1802, 2 def.tr.

Jfr även tablå 17

O smärtefull klagan med ynkelig låt 1727

MA:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1727

Jrf även tablå 17

(O store gud som världens grundval stiftat *se* O gode/store Gud som världen grundval stiftat)

MA:

Den vedervärdighet som mig 1757, 5 tr. uå [1755], uå

O store Gud vars ord och bud uå [t. 1736]

MA:

Ack Gud och Herr min synd tyvärr uå [t. 1736]

O store Gud vi döljer def.tr.

O store Herre Gud mitt värn 1782

MA:

Förbida Herran Gud 1782, 1802

Jfr även tablå 23

O store himla Gud du värdigas bevara uå [t. 1700], uå

MA:

O Gud o Gud så from 2 tr. uå [t. 1700]

O Svea land nog har du skördat 1789

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1789, 1809

O svenska barn ack se nu här 1792

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1792

O Sverige som lång tid i hedniskt mörker 1793

MA:

Nu tackar Gud allt folk 1793

O svikefulla värld vartill 1785

O syndar vest du ej din plikt uå

MA:

Jag tackar dig genom din son uå

O syndig man som en munkristen varit uå [t. 1716]

MA:

Är jag allen en främling här på jorden²⁹ uå [t. 1716]

O syndig själ skall dig gå väl 1794

O syndiga värld vi äst du så hård uå

O säg mitt folk vad har jag gjort 1794

MA:

Så vissnar (nu) ett blomster bort 1794, def.tr.

Jfr även tablå 49

O sötaste vän och rosendeblad jag åter 1781

O tröstrike sol som varnar för fall uå

MA:

Den signade dag uå

O tysta ensamhet 1798

Psalmmodikonnoter:

1847

MA för:

Jag gick mig ut i lunden att höra fåglasång 1800, 1807

²⁹ Såsom MA uppges endast "Är jag allen en främling". Sannolikt avses härmed koralen GK 258.

Uppt. ur muntl. trad.:

Atzelius 10, senast 1848
Södling 213, Sdml tidigast 1852
LAL dep. Fören. för Smål.minnen, Smål trol. 1860-t.
Enninger, s. 55, Skåne 1875
E. Olsson 6; 129, Jmtl ca 1885-ca 1910
LAL 76: 13, Skåne 1894
Bondeson 107, Bhl 1895-96
ULMA 303: 29, Upl 1896
Bondeson ULMA 351 D 11 f, s. 183, Skåne trol. 1896-1901
ULMA 11642: 25, Vrrml 1898
ULMA 41: 7, s. 6, Sdml 1898-99
Bondeson ULMA 351 D 11 b, s. 304, slutet av 1800- el. ca 1900
Palm, s. 7, Vgl senast 1901
Bondeson ULMA 351 D 11 g, s. 280, 1902
SvL Dal 1471, Dal 1906-07
L. Johansson 19, Jmtl 1908
Forsslund III: 1, s. 127, Dal 1917
Forsslund I: 9, s. 197, Dal senast 1922
O. Olsson 55, Bhl 1920-t.
Skånska folkminnen 1926, s. 85, Skåne senast 1926
Dal. mus. 2129: 2, Dal 1928-29
Dal. mus. 2130: 1, Dal 1928-32
ULMA 2197, s. 43; s. 72; s. 109, Sdml 1929
ULMA 2214: 4, s. 6, Dal 1929
ULMA 2244: 2, s. 1, Hälsl 1929
Adlerkull 266, Hall senast 1930
ULMA 8471, s. 56, Smål 1935
ULMA 8382, s. 44, Hälsl 1935
ULMA 9274, s. 4, Gästl 1936
Nord. mus. EU 35498, s. 967, Dal senast 1947
INE 60, 56; 60, Nyland 1870
Rancken 6, 190, 6, Österbotten 1864-76
Lagus 117 a-c, Nyland 1870-87
SLS 12, 61, Nyland 1890
SLS 19, s. 821, Österbotten 1890
SLS 45, s. 6, Österbotten 1894
SLS 46, 129, Åland 1894
INE 28 b, 81, 1910-20-t.
Brage 2, 16, Åland senast 1909
Fredriksson 50 a-b, Österbotten 1909
SLS 383, 283, Nyland 1910
Aufrichtig 113 a, trol. Österbotten ca 1910
SLS 329, s. 152, Åland 1921
SLS 367, 195-196, Åboland 1924
SLS 383, 115-117, Åboland 1925
SLS 508, 137-138, Åboland 1925
SLS 512, 86-87, Åland 1929
SLS 523, 69; 73; 140, Österbotten 1930
SLS 422, 17, Nyland 1934
SLS 542, 117-118, Nyland 1939
SLS 742 B, s. 210 (även SLS band 1962:27), Nyland 1960
SLS 742 B, s. 171 (även SLS band 1962:27), Åbo 1960

Insp. ur muntl. trad.:

SLS band 1968: 109, Österbotten tidigast 1906
SR L-B 10660: 1, Dal 1949
SR B 43157-58: 4, Dal 1954
SR M 57/64: 3, Med 1957
SR Ma 57/10701: 3, Gästl 1957

SR Ma 57/10617: 42, Smål 1959
 SR MT 60/120: 22, Hälsl 1960
 SR MT 60/120: 9, Härj 1960
 SR 61/M/9283: 8, Bhl 1961
 SR 64/M/6355: 10, Dal 1964
 SVA BB 37, Hall 1967
 SVA BA 187; BA 200, Hälsl 1968
 SVA BA 301, Bhl 1968
 SVA BA 370, Härj 1968
 SVA BA 731, Hall 1969
 SVA BA 760, Dal 1969
 SVA BA 888; BA 890; BA 897, Dal 1970
 SVA BA 974, Skåne 1970
 SVA BA 1583, Jmtl 1972
 SVA BA 1829 (även BA 1900 efter samma meddelare); BA 1834; BA 1835; BA 1836;
 BA 1903, Dal 1973
 SLS band 1954: 8, Österbotten 1954
 SR MA 58/12126:14, Åboland 1959
 SLS band 1962: 42, Nyland 1962
 1969:91; 1969:94, Österbotten 1969
SLS band 1970:95; 1970:96 (2 insp.), Österbotten 1970
 SLS band 1971:83, Nyland 1971

O underbare makt o kärlek vad du 1694

O uselt slut ej ann't på agalöser levnad uå [t. 1744]

MA:

Si huru fåfängt är på människor att lita uå [t. 1744]

O vad ängslig må jag leva 1786, uå

MA:

Ahasverus han var/var så mäktig 1786, 2 tr. uå

Ack mitt hus är tomt och öde 1802

Jfr även tablå 16

O vandringsman och pelegrim 1687

MA:

Vänt av min själ att jämra dig 1687

Jfr även tablå 9

O ve dess värr vi här nu hörers³⁰ 1794, uå

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1794, 3 tr. uå, 1800

O vinter kall med jämmer all 1705

O värld som mången man dårar 1777

MA:

På dig o Herre käre 1777

O världslig lust och ära 1672

MA:

Dagen ifrån oss skrider 1672

³⁰ Jfr ovan n. 23 s. 364.

O ynkelig klagan o klagelig låt 1713, uå

MA:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1713, uå

Jfr även tablå 17

O ädlaste Jesu min frälsare from uå [t. 1772]

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur uå [t. 1772]

O ädlaste Jesu vad skall jag nu stå 1769, uå

Och Herrans hand hon fatta mig vid 1782

MA:

Lov pris och tack ske dig o Fader käre 1782

Och världen är ängslig och tiden är svår 1772

MA:

Philemon drev ut sina får i en äng 1772

Jfr även tablå 32

Odygden lika nedrig är uå [t. 1776]

MA:

Ho satans boning tänker på uå [t. 1776]

(Olles och Britas visa = För någon tid sedan (det) hände sig så)

Olof är min hjärtans vän 1695

Om aftonen när hon det lilla fostret fick uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Bohlin 14, Jmtl 1880

Bondeson 250, Hall 1890

Bondeson 57, Skåne 1896-1901

E. Olsson 112, Jmtl ca 1885-ca 1910

ULMA 8044, s. 23, Vstml 1934

FSF 79 h, Österbotten 1870-t.

FSF 79 j, Nyland 1870-87

FSF 79 g, Österbotten 1897

FSF 79 i, Åboland trol 1905-25

FSF 79 a-b, Åboland 1923

FSF 79 d, Åland 1929

FSF 79 c; e; f, Österbotten senast 1934

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617: 31, Smål 1957

Om dig bliver meddelat här 1642

MA:

Ovidius en lärd poet 1642

Om en rik man här sjungom vi

MA för:

Den fattiga till den rika gick 1736

Koralmel.:

GK 204

Om Eva skulle nu uppstå uå

MA:

Av ängslan jag betagen är 2 tr. uå

Jfr även tablå 5

Om Guds nåd och barmhärtighet betygar oss uå (ca 1647)

Om hoppet sin stråle ej tände 1798

MA:

Hur länge skall stormen då räcka 1801, 1806

(Om jag hade tolv tusende daler *se Ack/Om jag hade tolv tusende daler*)

Om jag mig gifta skulle uå

Om man vill världsens väsende betrakta uå

Om morgonen när du står opp 1734, uå

MA:

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1772, 1774, 1802

Jfr även tablå 7

Om morgonen när jag sund uppstår 1759

MA:

Säll den som haver Jesum kär 1759

Om människones fåfängelighet def.tr. (ca 1650)

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 108

Schalin förteckning

Om något i världen förlusta kan uå

Om sommaren då/när jag går ut 1754, uå

MA:

En jungfru födde ett barn i dag 1756, 1784, 1802

Om vad som sig tilldragit har med Mertha Ejde 1785, uå

Om våren börjar allting bära 1770

Om årsens tid jag sjunga vill 1702

MA:

Sig fröjde nu himmel och jord 1702

Ombytliga levnad nu sakne vi hem 1789

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 1789

Ombytlighet i världen vankar 1772

MA:

Ombytlighet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1772

Jfr även tablå 10

Ombytthet du tidsgudinna/vår tids gudinna 1763, uå

MA:

Allt vad vi i världen si 1768

Jag är förnöjder med Guds vilja 1774, 6 tr. 1796–1810

MA för:

Att en Gud är som allt månd styra 1759

Förgänglighet vi djärvs du röra 1771

Ombytthet i världen vankar 1772

Nyfikenheten hopen leder 1776

Medmänniskor lät oss betrakta 1776

När vill min glädjesol en gång upprinna 1775, 1777

Förgänglighet i kungakronan 2 tr. uå

Jfr även tablå 10

Opp svear och göter opp finnar och vender def.tr. [t. 1700]

Oss usle som bo här neder 1720

MA:

Far världen farväl 1720

Jfr även tablå 11

Ovidius en lärd poet

MA för:

Om dig bliver meddelat här 1642

Paris han var en liten dräng uå

Parterna syns kring Bacchus så röder 1787

Pass man på min Damon du tvivla ej 1774, uå

Phideline nymfers pryda 1695

MA:

Cynthia min tusensköna 1695

Philemon drev ut sina får i en äng 1765

MA:

När Lasse var liten så gick han te mor 1765

Ack Pelle han är så förskräckeligt kär 1787

Tusselullerilull skällkossan min def.tr.

MA för:

Och världen är ängslig och tiden är svår 1772

Julkusar och kakan saint vörtbröd och mer 1772

Gud signe kung Gustav vår store monark 2 tr. 1792 (*varav ett med MA: P. el. När Lasse var liten så gick han te mor*)

Ack lyckliga Sverige som äger en kung uå [t. 1773]

Kom Telfur och Helge och Sigurders sven uå [t. 1773]

Jfr även tablå 32

Phylis och Coridon

MA för:

En vacker hustru hette Tora 6 tr. 1797–1802, 3 tr. uå

Jfr även tablå 30

Pina och kval förutan tal

MA för:

Högtärade dam min kärlighets flamm 1683

Poeter nog vidlöftelig skriva uå

Polska långdansen

MA för:

Tuppen åt allmogen säger 1775

Portugal Spanien stora Britannien 1778

MA för:

Brudgum och bruden vilka i skruden 2 tr. uå, 1800, 1802

Posten blås vad är som höres uå [t. 1743]

MA:

Jesus är min vän den bäste uå [t. 1743]

Prins Adolf han sitter uti sitt slott 1743

MA:

Den riddare rider på höga lofts bro 1743

Prins Adolf han sitter uti sitt slott 1743

MA:

En Celedon gav fröjderop 2 tr. uå [t. 1744]

Jfr även tablå 7

Prinsessa Sveriges dyra smycke 1772

Pris tack ske dig o Gud

MA för:

I varje enskilt bröst 1789

Pris vare vår kung som 1788

Prisa vill jag var midsommars dag 1785, uå

Prunkande härlighet lundar och kärlighet 1785, uå

På denna jordsens krets 1757, uå

På det nya året jag önskar dig beständig lycka 1788

På dig hoppas jag o Herre kär def.tr. (ca 1590)

MA för:

Stryk mig Herre Gud och giv gott mod uå (1640-t.)

Koralmel.:

Kalmar, f. 148 r

Mönsterås, s. 161

Ålem, s. 159

Ledberg, s. 124

Leimontinus, f. 20 r

Riddarholm, s. 88

Roslagskulla, s. 22

GK 46

Schalin förteckning

Uppgt. ur muntl. trad.:

O. Andersson 124, Rågö 1931

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 581, Jmtl 1969

På dig o Herre käre 1686

MA för:

O Jesu för din pina och för din 1690

Ynkelig måste jag kvida för min missgärning 1694

Jag är en främling bland alla uå (sl. av 1600-t.), 4 tr. 1724-1728, 1769*, 1786, 1787*, 1799*, 9 tr. uå, def. tr.

Barmhärtige Gud och Fader förnimm 1735

O Gud du äst min Fader 7 tr. 1758-1783, 3 tr. uå

O värld som mången man dårar 1777

En resa av högt värde är 1780

Jag alltid uppå Herran förtröstar innerlig 1787

Det/Där bodde en skälm ibland alla 4 tr. uå

Jag falnar som en aska jag smälter som uå

Jfr även tablå 15

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 104

GK 312

På flyktiga lyckones kullrande klot uå [t. 1747]

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur uå [t. 1747]

På Gud allena haver jag satt min lit def.tr. (ca 1620)

På himmelens Herre 1728

På jorden både stor och små 1673

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 2 tr. 1673

På livets mödosamma stråt 1794

MA för:

Att ha i sängen sin kusin 2 tr. 1797, 1798, 2 tr. 1800, 2 tr. 1802, 1806

På min Herra Gud allen 1686

MA för:

Nu tackar Herran Gud med många psalmers ljud 1720

Varthän skall jag dock fly uå

Jfr även tablå 53

Koralmel.:

Riddarholm, s. 127

Texten GK 385 med MA: 116, Fröjda dig du Kristi brud

På mänsklig gunst sig 1728

På satans listiga ränker uå [t. 1733]

MA:

Begynna vill jag att prisa 2 tr. uå [t. 1733]

På vad sätt skall jag min näring söka def.tr.

På världens säkra fält/torg 1732, uå

MA:

Förbida Herran Gud 1732, 1787, uå

Jfr även tablå 23

Ramund han vore sig en bättre man 1696, uå (1600-t.), def.tr. (1600-t.)

Uppt. ur muntl. trad.:

SF 12 [:I], Ögl trol. 1810-t.

SF 12 [:II], trol. 1810-t.

Drake 134, 1800-talets första tredjedel

Hyltén-Cavallius o. Stephens 167, Smål 1830-40-t.

Wiede 324, Ögl 1840-t.

Folklore V, s. 271 a, Nrk mitten av 1800-t.

Molin B 202, Nrk 1910-t.

SvL Bhl o. Hall 41, Bhl 1910

FSF 26 d-e, Nyland 1870-87

FSF 26 i, Österbotten 1877

FSF 26 c, Nyland 1908

FSF 26 a, Åland tidigast 1906

FSF 26 f, Nyland trol. 1905-25

FSF 26 h, Åboland trol. 1905-25

FSF 26 g, Åboland 1923

FSF 25 b, Åland 1925

FSF 26, j, Österbotten 1930

Insp. ur muntl. trad.:

SR Ma 57/10617:22, Bhl 1957

SR Ma 57/10617:16; 61/M/9283 (2 insp. efter samma meddelare), Bhl 1957 resp. 1961

SR Ma 57/10617:10; Ma 57/10617:37 (2 insp. efter samma meddelare), Smål 1957 resp. 1958

SR Ma 57/1142:3, Åboland 1957

Rara hästar till salu här 1776, uå

MA:

Gubben Mosis han var 1795, uå, 1801, 2 tr. 1809, "2871"

Redliga vänner på huld och tro 1772

Redligt tänka ingen kränka 1787, uå

("Regadon" *se* Rigaudon)

Reis ut kom ur kvarter 1784, uå

MA:

Sex runda år omkring 1784, 1786, 2 tr. uå, 2 tr. 1800, 1805

Jfr även tablå 33

Rest haver jag över Sverige uå

Rest haver jag över vatten och land 1787, uå

MA för:

Gläd dig du/nu Svea och tacka 1762, 1767, 1786, 2 tr. uå [t. 1762]
Ett stycke från Stockholm jag vistas och är 8 tr. 1763–1798, 4 tr.
Kärlekens furste och nådenes Gud 1765, 1770, 1772, 1779
Så/Ä vakne nu alle insomnade liv 1769, 2 tr. uå
Elvahundrade femtio nådeår 1770
Nu tager jag avsked med nöje och fröjd 1772
När vishet regerar båd länder och stad 2 tr. 1772, uå [t. 1772], uå
Upp lustigt att leva när allting går väl 4 tr. 1773–1798, uå 9 tr. 1800–1827
Välkommen vår panna vi känne dig bäst 1776, 2 tr. uå, 1801
Bonden och hans unga hustru 5 tr. 1784–1788, 3 tr. uå. 2 tr. 1800, 1802
Adjö min lilla ängel 1787, 3 tr. uå, 1801, def. tr.
Kung Gustav i Sverige sitt fädernesland 2 tr. 1788, 1789, uå [t. 1788], def. tr.
Tre kämpar av Norden utfara i fält 4 tr. 1788, 5 tr. 1789
Kung Gustav den tredje han drog uti fält 1790
Här talas och skrives så mycket om krig 1790
Kong Fredrik i Danmark han satt på sin stol 1794, 1798, 7 tr. uå, 6 tr. 1800–1802
Sist när som solen på himmelen blå 2 tr. uå [t. 1731], uå
Svitjod med Holmgård var råkad i strid 2 tr. uå [t. 1743]
När som prinsessan ifrån Berlin uå [t. 1744]
Eko det skallar så ljuvligt i kväll 2 tr. uå [t. 1752]
Vad säger du Gunnar om tiden vi ha uå [t. 1774]
Jeppe han var en putslustiger karl uå
Med ängsel och stor smärta min sötaste vän uå
Sedan jag rest många länder omkring uå

Jfr även tablå 37

Ridder Tynne han ber uppå Hallans uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Se under den till samma texttyp hörande Det var riddaren Tynne

Rigaudon ("Regador", "den nya rigardon" resp. "rigardon")

MA för:

I mör och jungfrur I täckelige kvinnor 1690
O näktergal du som så ljuvligt spelar 1695
Kammerat hejsa sitt ej så uå

Jfr även tablå 11

("Rigardon" *se* Rigaudon")

Roligt sällskapslag tidsfördriv var dag uå

Ropa till Gud min själ med flit 1672

MA för:

Hjälp gud hjälp trogne Fader kär uå [t. 1704]
Med sorg och klagan måste jag uå [t. 1707], uå [t. 1723]
Jag haver nu en hjärtans lust uå [t. 1716]
Du som här trampar syndsens fjät uå [t. 1735]

MA för:

Hjälp Gud hjälp trogne Fader kär uå [t. 1704]
Med sorg och klagan måste jag uå [t. 1707] [t. 1723]
Jag haver nu en hjärtans lust uå [t. 1716]
Du som här trampar syndsens fjät uå [t. 1735]

Runt om för vår Fredrik dyre uå [t. 1720]

Runtom Trantrara det är nog 1773

MA:

En Celadon gav fröjderop 1773

Jfr även tablå 7

Ruster eder Zions själar ruster eder nu är tid def.tr.

MA:

Abba Fader Gud Jehova def. tr.

Jfr även tablå 55

Rätt hjärtelig jag längtar att skiljas härifrån uå [1744]

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd uå [t. 1744]

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd

MA för:

In för dig himlens konung och jordens segerprins uå [t. 1699]

Ack död vi ästu bitter jag saknar uå (sl. av 1600-t.), 1727, 1729

Vart skall jag mig nu vända 1729, 1738, 1791, 1797, 3 tr. uå, 1801

Ack änsian och stor smärta 5 tr. 1733-1787, 1785*, 5 tr. uå, 1801, 1802, 1810

Vad är det nu som höres 1739

Mitt hopp min tröst och nöje 5 tr. 1753-1764, 1793*, uå, uå* (annat tr.)

Ack Eva arma kvinna 1769, 1810

Eva ho har dig dragit 1769, 1810

Från all vår lust och gamman 17669, 1770, 1787, 5 tr. uå, 1802, 1808, 1810

Hör du min far som sitter 1774, 1779, uå, 1801, 1809

Jag längtar av allt mitt hjärta att dyrka Herren Gud 1780

Ack uselhet och jämmer 1783, 1785, 1791, 1795, uå, 1800, 1801

I Jesu död och smärta mitt enda hopp består 2 tr. 1788, 1789

Med oro sorg och kvida jag nu förkunna skall 1797

Min Gud och Fader fromme uå [t. 1733]

Rätt hjärtelig jag längtar att skiljas härifrån uå [t. 1744]

Ack uselhet ack jämmer uå [t. 1746]

O mänska tänk på ändan vill du ej göra ont uå

Koralmel.:

GK 394

Rätt nu det åt afton lider Gud ske lov 1724, uå

MA:

Kom o Jesu huru länge 1724, 1736, 1757, uå

Rätt roligt det var hos vår Cloris i går 1766

MA:

När Lasse var liten så gick han te mor 1766, 1787

Jfr även tablå 32

Rätta hälsokälla 1761

MA:

Jesus är min hägnad 1761

Rättnu av mina blomningsdar 1794

Uppt. ur muntl. trad.:

Frykholm, Folkvisor från Värmland 10, Vrml senast 1854

Gawell-Blumenthal 15, Hälsl senast 1898

SLS 53, s. 70, Åboland 1896

Räven han ropar i alla natt 1642, uå (1600-t.)

Salig och evig hos Gud uti nåde 1740, uå

MA:

Sorgen och glädjen de vandra tillsamman 1740, 1741, 1766, 1768, 3 tr. uå, 1822

MA för:

Dyraste Jesu Guds kärlek 1770, 1772, 1775, 1802

Svårt är vid bergen att taga sin föda 1798, uå, 1801, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 10

Salig är denne tid förvisst 1584

MA:

Vår Gud är oss en väldig borg 1584

Salig är jag förvisst det är 1696

MA:

Vänt av min själ att jämra dig uå

Jfr även tablå 9

Samlas hit i mina strödda sinnen 1781

Sandals Nisse vid ett hurtigt mod 1722, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Säve, s. 422, Gotl senast 1840

Bondeson 89, Göteborg 1895

SvL Sdml 85, Sdml 1924

ULMA 3909, Vstml 1932

Nord.mus. EU 28891, s. 347, Dal 1945

SLS 82, s. 399, Åboland 1870-90-t.

INE 28 b, 106, Åboland 1910-20-t.

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 112, Upl 1968

Sann Gud och man o Jesu blid

MA för:

I kristi klarhet kunne vi 1797

Koralmel.:

GK 161

Se den vars grymma hand och hjärta 1792

Se Guds son för människor lider 1786, uå [t. 1774]

MA:

Skåder skåder nu här alle 1787

Se här hit I kristne ögon def.tr.

Se min kung att fädernas blod 1789

MA:

Min kung när pukan slår larm 2 tr. 1789

Se skälmar här en hisklig spegel 1770

Se solen hur präktig och skön hon går ner def.tr.

Se svenska barn hur det går till 1789

MA:

Vår konung/kung vår Gustav se ditt folk 3 tr. 1789

Jfr även tablå 47

Se Ulla Winblad så

MA för:

Herdar herdinnor de skönsta man finner 1778

Se vad våra fäder gjort 1795

Sedan jag rest många länder omkring uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land uå

Jfr även tablå 37

Segrens Gud på böljornas svall 1790

MA:

Min kung när pukan slår larm 1790

Selinde min farväl 1774, uå

MA:

Låt höra vännen min 2 tr. uå

MA för:

Ack hjärtans lilla ljuva vän jag vet du älskar mig uå

Jfr även tablå 40

Sen jag med ögon klara 1797

MA:

Jag lyfter mina händer 13 tr. 1797-1804, 2 tr. uå [t. 1797]

Sen jag min moders hjärta skakat 1736, uå

Sen vi i Dalom ha lycktat att träda 1723, uå

MA:

Medan jag sitter och glammar med eder 1723, uå

Kör upp i Dalom 1776, 1798, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Bondeson ULMA 351 D 11 c, s. 15, slutet av 1800-t. el. ca 1900

Ser hit och märker människor all 1707

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 1707

Ser och märker alla uå [t. 1759]

MA:

Jesus är min hägnad uå [t. 1759]

Ser på Guds stora straff uå [t. 1775]

MA:

Mitt skuldregister när jag uå [t. 1775]

Sex runda år omkring 1793, uå

MA:

Hör du statt här mens jag går uå

MA för:

Den prakt som ögat ser 1776, 2 tr. 1802

Förkränkta Dina tänk 1782

Reis ut kom ur kvarter 1784, 1786, 2 tr. uå, 2 tr. 1800, 1805

God dag du täcka kön I ädla svenska kvinna 1785, 1794, 1799, 3 tr. uå, 1800, 1826

Ack himmel när jag nu vill mig till sinnes föra 6 tr. 1786-1810

Sist när jag tankefull min sorg till att förstöra uå

Jfr även tablå 33

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 204, 68, Åboland 1910

SLS 508, 147, Åboland 1928

Si aldrig mitt hjärta uå

Si blodiga lammet för rådhuset står 1791

Si dagen den/han hållar och skyndar sig bort 1746, uå

MA:

Den ljuse dag framgången är 8 tr. 1746-1799, 6 tr. uå, 2 tr. 1800, 1806, def. tr.

Si god dag min vän min frände uå

Si Guds menlösa lamm på korset 1757, uå

MA:

Jag vördar din försyn du allmakt av det höga 1776, 4 tr. 1794-1802, 2 def.tr.

Jag är dock den jag är och blir 1790, 1792, 1830

MA för:

Jag vördar din försyn du allmakt av det höga 13 tr. 1754-1793, uå, 5 tr. 1801-1810

Förvilda får vänd hit 2 tr. 1776

Jfr även tablå 35

Uppt. ur muntl. trad.:

Rancken 6, 191, 58, Österbotten 1864-76

Si hur den ljuva gröna vår def.tr.

MA:

Sist när jag på ljuvlig blomsterplan def.tr.

Jfr även tablå 7

Si huru fåfängt är på människor att lita 1737, uå

MA för:

O uselt slut ej ann't på agalöser levnad uå [t. 1774]

Si huru glader och förnöjd jag lever 1797, uå

Si här har du högra handen 1799

Si jag märker tiden skynda 1743

MA:

Jesus är min vän den bäste 1743

Si jag oskyldigt fäkta må uå [t. 1709]

MA:

Ack Herre straffa icke mig uå [t. 1709]

Si Jesus är ett tröstrikt namn

MA för:

Ho kan glad och nöjd (*MA: S. el. I dag är Herrans sabbatsdag*) 1778
Guds barn betänker innerlig uå

Koralmel.:

GK 143

Si kronan härlig står 1765

MA:

Förbida Herran Gud 1765, 1777, 1802

Jfr även tablå 23

Si mörkret fram på fästet skrider uå

Si natten ända har och morgonstjärnan klar 1708, uå

MA:

Nu haver denne dag 1708, 1799, uå, 1810, 1814, 1826

Si nu börjar dagen svalkas 1780

MA:

Vad kan dock min själ förnöja 1780

Si solen månd sitt lopp i dag nu ända 1708

MA:

Lov pris och tack ske dig o Fader käre 1708

Si så är det mitt allvar att världen förlåta uå

Si var bröster sig Lovice

MA för:

Var dock stilla herre lilla uå

Sig fröjde nu himmel och jord

MA för:

Helgedagstexter följer här 1702

Om årsens tid jag sjunga vill 1702

Koralmel.:

GK 199

Sivila vi vill du ej

MA för:

Herre herrars stora prins 1703, uå

Minste droppan listigt blod 3 tr. 1714, uå [t. 1714]

Sinnet gott och alltid lika uå

Sirenesång jag intet gitter dikta uå [t. 1700]

Sist då jag besökte Flora 1785, uå

MA:

Den som längtar till att lära uå

Jfr även tablå 16

Sist här i Stockholm när riksdagen vår 1771, uå

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri uå [t. 1771]

MA för:

Min sötaste Jesus vår frälsare uå

Jfr även tablå 41

Sist jag lustigt surra 1770

Sist när jag i gröna ängen uå

Sist när jag tankefull min sorg till att förstöra uå

MA:

Sex runda år omkring uå

Jfr även tablå 33

Sist när på ljuvlig blomsterplan 1741, uå

MA:

En Celadon gav fröjderop 1789, 2 tr. uå, 1818, 1828

MA för:

En Celadon gav fröjderop 1789, 2 tr. uå, 1818, 1828

Nu står jag upp i Jesu namn 1772, 1774, 1802

Jag tackar dig av hjärtans grund 1772, 1774, 1802

Om morgonen när du står upp 1772, 1774, 1802

Att både jord och solen går 1773

En god och ljuvlig sonmartid 1789

Ack mina tårar bryten fram 3 tr. 1792, uå [t. 1792]

Ack sorg och ängslan i vårt land 1794

Si hur den ljuva gröna vår def.tr.

Jfr även tablå 7

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 30, 1810-t.

H o E, Folkminnen 1538, Smål 1880-t.

E. Olsson 50, Jmtl ca 1885-ca 1910

Bondeson 120, Bhl 1895-96

Leffler, s. 103, Ång (?) senast 1921

Nord.mus. EU 18534, Smål senast 1941

Stålberg, s. 402, s. 403, Öl senast 1949

Rancken 6, 191, 75, Österbotten 1864-76

SLS 82, s. 376, Aboland 1870-90-t.

Lagus 750, Nyland 1870-1900

SLS 52, s. 177, Österbotten 1896

Fredriksson 84, Österbotten 1909

SLS 204, 15 a-b, Nyland 1910

SLS 367, 497, Aboland 1924

SLS 535, 117, Aboland 1927 (även insp. 1958 efter samma meddelare: SR Ma 58/11869:7)

SLS 523, 234, Österbotten 1930

SLS 532, 399, Nyland 1934

Insp. ur muntl. trad.:

SLS band 1968:111, Nyland tidigast 1906

ULMA Gr. 5101, Vstb 1953

SR L-B 10660:13, Dal 1949

SR Ma 57/16017:11, Smål 1957

SR B 47231:2, Dal 1955

SR Ma 58/11696:1, Jmtl 1958

SR Ma 57/10617:68, Bhl 1960

SR 62/M/6302:3, Ång 1962

SR 62/M/6302:6, Lappl 1962

SR 63/M/6051:2, Lappl 1963

SR 63/M/6207:14, Ång 1963

SVA BA 432, Jmtl 1969

SVA BA 719, Gästl 1969

SVA BA 791, Vgl 1970

SVA BA 836, Norrb 1970

SVA BA 1271, Hall 1971

SVA BA 1623, Vstb 1972

SVA BA 1675, Bhl 1972

SVA BA 1957, Lappl 1973

Sist när som jag anlände 1797, uå*

MA:

Den blomstertid nu kommer 1802

Sist när som solen på himmelen blå uå [t. 1731], uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land 2 tr. uå [t. 1731], uå

Jfr även tablå 37

Sjung Sverige fröjdefull 1701

MA:

O Gud o Gud så from 3 tr. 1701

Sjungom glada folk uå [t. 1775]

MA:

Bort med höga ting uå [t. 1775]

Jfr även tablå 45

Sjungom till vår hertigs ära 1799

Sjungom vad vårt hjärta känner 1788

MA:

Ack mitt hus är tomt och öde 3 tr. 1788

Jfr även tablå 16

Sjuttonhundra åttiofem då feck jag bud från min flicka 1787, uå

Själ du bör med tankar bliva 1780

MA:

Herre medan du dig döljer 1780

Själ varföre vill du häpna def.tr.

Självständigheten vågar på 1789

MA för:

Du som har land och konung kär 1789

Jfr även tablå 47

Skaldmö sjung och med din sång 1789

Skall Celinde ej ditt hjärta 1692

MA:

Är jag endast född att lida 2 tr. uå

Jfr även tablå 46

Skall förgäves pust och klagoröst uå

Skall jag eländiger alltid i sorgen 1698

MA:

Ädlaste gåvan som skaparen givit 2 tr. 1757

MA för:

Mildaste Jesu all nådens källa 1733, 6 tr. 1742–1786, 2 tr. uå, 1810

Dyraste Jesu Guds kärlek 1759, 3 tr. uå

Solens strålar förmörkas med sorgen uå

Jfr även tablå 10

Skall jag endast till min plåga uå

Skall jag för din skull dö o skönsta Hyppolita 1744

MA:

Hör du statt här mens jag går 1744

Jfr även tablå 33

Skall mig nu ödet in vad öde är få dela 1695

MA:

Ästu ej buskan den som nylig stod i blomma 1695

Jfr även tablå 12

Skall nu min strupa av nykterhet lida 1772

Skall nu vår vänskap ändå få 1786

MA:

Fader vår uti himmelrik 7 tr. 1786–1801

Skall trohet vara kärleks slav uå

Skatan sitter på kyrkotorn uå

MA för:

Hjärtat pickar och pulsen slår 1774, uå, 1801

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 928, Hall 1969

(Skeppet Prins Carl = Ett tusende sjuhundrade sextiotri)

Skogar er till vittne tager uå

Skogens gud ack hör min klagan 1772

Skogens gud lät röra eder 1774, uå

MA:

Ack mitt hus är tomt och öde 1777, 1786, 2 tr. uå

Jfr även tablå 16

Skomakaren hälsar god morgon min ros uå

Skull dock o öga allt ser 1787

MA:

Kommer hit till mig säger Guds son 1787

Skulle det (så) vara dig till behag 1774, uå

MA:

För någon tid sedan (det) hände sig så 1774, 3 tr. uå

Jfr även tablå 32

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede 92, Ögl. 1840-t.

Skulle jag sörja så vore jag tokot 1680

MA för:

Mycket är fåfängt man sig företager uå (1600-t.)

Sorgen och glädjen de vandra tillsammans 1774, 1779, 1801, 1809

Jfr även tablå 10

Skulle nu som fordna dagar hedningen Diogenes uå

MA:

Såsom hjorten trågit längtar 2 tr. uå

Skulle vi ej hjälten fira 1788

Skåda sin morgon sitt öga gnugga uå

Skåder skåder nu här alle

MA för:

Se Guds son för människor lider 1787

Koralmel.:

GK 156

Skål för den som innan kort 1778

Skål för den som vill och kan 1790

Skön Anna är en vänen mö 1626

Sköna jungfru höre på uppå gubbens sinnelag 1769, uå

Skönsta Florinna trastarna tala 1788, uå

MA:

Ett rus går bort ett annat kommer åter uå

Minovet uå

Jfr även tablå 16

Skönsta gudinna dygdenes vän uå

Skönsta Iris sad Cliandes 1774, uå

MA:

Hos mig själv har jag beslutit 1787, 3 tr. uå, 1800, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 16

Skönsta lilla Philis säg mig uå

Skönsta min tänk dock på

MA för:

Ah skönsta melodi min ljuva 1748

Skönste Cloris hör dock/nu till 1691

Skönste herderin vad vill du begära 1685

Skönste min vad är som jag har felat uå

Skönt nu himmel hagel faller

MA för:

Gud giv konung Gustav lycka 1771

Solen glimmar blank och trind 1796, uå

MA:

Vaggvisan ("den bekanta vaggvisan") 1796, 1800, 1802

MA för:

Unga flicka i din vår 1798, 2 tr. 1802

En käring som med största id 1801, 1802

Jfr även tablå 51

Solen går nu åter neder

MA för:

Svea tag nu vandringsstaven 1742

Sveriges sol har nu gått neder 4 tr. 1771, 1772

Koralmel.:

Texten GK 378 med MA: 268, Vad kan dock min själ förnöja

Solen haver sig från oss vänt

MA för:

Vänt av min själ att jämra dig 1757, 1785, 1797, uå, 3 tr. 1802

Jfr även tablå 9

Koralmel.:

GK 366

Solen hon verkar så att iseborgen smälta 1776, uå

MA:

Ack vad för lust och nöje finnes här i staden 5 tr. 1776–1802, 4 tr. uå

MA för:

Du lilla täcka ljuva vår 2 tr. 1787

Jfr även tablå 42

Upppt. ur muntl. trad.:

Lagus 127, Nyland 1870–87

Solenes strålar förmörkas med sorgen uå

MA:

Skall jag eländiger alltid i sorgen 2 tr. uå

Jfr även tablå 10

Soll ich nicht klagen über dich

MA för:

Kommer här gudinner i gemen def.tr. (1600-t.)

Jfr även tablå 3

Som en eld och som ett väder 1794, uå

MA för:

Ack vad jämmer sorg och klagan 1800, 1801

Jfr även tablå 8

Uppt. ur muntl. trad.:

Folklore V, s. 366 a, Dal senast 1864

Bondeson 202, Hall 1898 el. 1900

Rancken 6, 191, 34, Österbotten 1864-76

Lagus 247, Nyland 1870-87

INE 28 a, 12, 1910-20-t.

SLS 508, 285, Åboland 1928

SLS 532, 374, Nyland 1934

SLS 542, 216, Nyland 1940

Som ensammer fågel i/uti ödemarken 1784, uå

Som Gud i himlen vill så vill jag ock 1745, uå

MA:

O Gud o Gud så from 1745, 2 tr. uå, 1826

Som Gud tackes så behagar mig 1793, def.tr. (1600-t.)

MA:

Vad min Gud vill alltid det sker 1693

Som hela världen står jag 1786

MA:

Så skall i enslighet jag största nöje finna 1786

Som nattens skygd nu redan ifrån oss 1780

MA:

En syndig man som låg i syndsens dvala 1780

Som röken far och hastig ända tar 1784

Sommaren med sina ljuveliga stunder 1686

MA för:

Allt vad (som) i denna världen 1688, 1727

När vill min glädjesol en gång upprinna uå (sl. av 1600-t.), 2 tr. 1728, 1729, 1798, 7 tr. uå

Jfr även tablå 10

Sorgen för glädjen går

MA för:

Krist uti himmels tron 1703

Koralmel.:

Texten 286 med MA: 116, Fröjda dig du Kristi brud

Sorgen och glädjen de vandra tillsamman 1774

MA:

Skulle jag sörja så vore jag tokot 1774, 1779, 1801, 1809

MA för:

Salig och evig hos Gud uti nåde 1740, 1741, 1766, 1768, 3 tr. uå, 1822

En herrddag i höjden är bleven besluten (*MA: S. el.* Nu kan jag väl säga min lycka)
1783, 2 tr. 1801, 1802, 2 def.tr.

Gifta sig lysta så många som födas uå

Jfr även tablå 10

Sorgetakter svarta noter 1763, uå

MA för:

Kulen höst med regn och töcken 1772, 1792, 2 tr. 1800

Frankerik du mördarkula 1794

Jfr även tablå 16

Sov sov mitt barn låt ej så illa 1785

Sov sött sov väl i vaggan nu 1779

MA:

Av himmels höjd jag kommen är 1779

Nu haver denn ljuse dag *el.* Av himmels höjd jag kommen är 1780

Jfr även tablå 21

Sova länge sent i säng 1793

Spelman valthornet proberar 1774, uå

Stackars Pelle som måste krusa och kamma 1772, uå

Staffan var en stalledräng 1796

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 99, möjl. Smål 1810-t.

Drake 138, 1800-talets första tredjedel

Rosenberg I: 152, Sdml 1823-35

Hyltén-Cavallius o. Stephens 239 A, Smål 1830-40-t.

Wiede 60; 170; 220; 300, Ögl 1840-t.

Runa 1844, s. 35, Sdml senast 1844

Folklore V, s. 257, möjl. Ögl förra delen *el.* mitten av 1800-t.

KB Vs 126: 4, s. 50, Vgl mitten av 1800-t.

Säve 44 C, Gotl 1845-75

Mus. ak. folkmel., f. 126 r, Nrk senast 1859

Filikromen IX: 2, senast 1865

E. Olsson 2, Jmtl ca 1885-ca 1910

Medd. från Nord. mus. 1898, s. 131, Vrml senast 1897

ULMA 303: 766 b, s. 19, Upl 1897

Colliander, Folkvisor, s. 19, Hall senast 1898

Bondeson ULMA 351 D 11 f, s. 142, slutet av 1800-t. *el.* ca 1900

Bondeson 299, Hall 1900

Keyland, Vermländska låtar 1, Vrml senast 1901

Nyblin, s. 6, Nrk senast 1906

John, s. 17, Skåne senast 1916

Götlind, s. 13, Vgl senast 1917

SVA 311 (2 uppt.), Skåne ca 1917

Keyland, Julbröd, s. 33, Gotl senast 1919
 Keyland, Julbröd, s. 129, Dal senast 1919
 Forsslund I : 9, s. 96, Dal senast 1922
 Forsslund II : 3, s. 172, Dal senast 1925
 ULMA 2391 : 1, s. 5, Sdml 1927
 Ringström, s. 55, Nrk senast 1928
 SvL Sdml 112 b, Sdml senast 1929
 ULMA 2197, s. 206, Sdml 1929
 Adlerkull 77, Hall senast 1930
 ULMA 3470 : 6, s. 11, Vstml 1931
 ULMA 10807, s. 12, Smål 1931
 ULMA 9587, s. 157, Upl 1935
 Turesson IV, s. 191, Vrml 1961
 FSF 24 e, Nyland 1870
 Lagus 743, Nyland 1870-1900
 FSF 24 j, Österbotten (?) 1882-94
 FSF 24 p, Åboland 1880-t.
 FSF 24 k, Åboland 1891
 FSF 24 q, Österbotten 1898
 FSF 24 u, Nyland början av 1900-t.
 FSF 24 s, Österbotten 1902
 FSF 24 r, Österbotten 1907
 FSF 24 a, Åboland trol. 1905-25
 INE 28 a, Nyland 1910-20-t.
 FSF 24 f; h; n, Åboland 1924
 FSF 24 b; g; m, Åboland 1928
 FSF 24 o, Österbotten 1928
 FSF 24 d, Åland 1929
 FSF 24 l, Åboland 1929
 FSF 24 c, Åboland 1930
 FSF 24 t, Österbotten 1930
 SLS 523, 238, Österbotten 1930
 FSF 24 i, Nyland 1933
 SLS 532, 40, Nyland 1934
 SLS 542, 4, Nyland 1939
 SLS 742 B, s. 193 (även SLS band 1962 : 27), Åbo 1960
 SLS 742 B, s. 114 (även SLS band 1962 : 26), Åboland 1960

Insp. ur muntl. trad. :

SR Ma 57/10617 : 26, Dalsl 1957
 SR Ma 57/10617 : 55, Bhl 1960
 SR 61/M/9378 : 12, Skåne 1961
 SR 62/M/6080; 62/M/6080 : 5 (2 insp. efter samma meddelare), Ögl 1962
 SVA BB 37 (2 insp.), Hall 1969
 SVA BA 152, Jmtl 1968
 SVA BA 195, Hälsl 1968
 SVA BA 396, Skåne 1968
 SVA BA 734 (2 insp. efter samma meddelare), Skåne 1969
 SVA BA 952, Hall 1969
 SVA BA 825, Vrml 1970
 SVA BA 1501, Dal 1972
 SVA BA 1798, Ögl 1972
 SVA BA 1850, Upl 1973
 SVA BA 1911; BA 1913, Skåne 1973
 SVA BA 1991, Ögl 1973
 SR Ma 57/11142 : 11, Nyland 1957
 SR Ma 57/11142 : 41, Åboland 1957
 SR Ma 58/11142 : 43, Åboland 1958
 SR 61/M/9176 : 1, Åboland 1961
 SR 62/M/6247 : 5, Åboland 1962

SVA BA 32; 35; 40, Åboland 1962
SVA BA 75, Åboland 1964
SLS band 1967 : 14; 1967 : 18, Österbotten 1967
SLS band 1968 : 74; 1968 : 77; 1968 : 79, Nyland 1968
SLS band 1968 : 88; 1968 : 93, Österbotten 1968
SLS band 1969 : 39; 1969 : 49; 1969 : 54; 1969 : 84, Österbotten 1969
SLS band 1971 : 137, Österbotten 1971

Stig upp min själ och tag en blick 1787, uå

MA:

Av himmels höjd jag kommen är 1787, uå

Stig upp min själ till himlafästets höjder 1780

MA:

Var nu tillfreds min själ *el.* Jag är en ros utav de bleka blader 1780

Jfr även tablå 19

Stolt Agnes sitter i höga lofts bur 1772, uå

Stolta flickor hör nu på uå

MA för:

Ljuva hydda täcka bo 1787

Stolta penna som här kan 2 tr. uå

Stolta gosse fast du fräser uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken *el.* Tiggar tiggar denna gången uå

Jfr även tablå 16

Stolta Iris när du fräser uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken uå

Jfr även tablå 16

Stolta lejon du som haft 1771

Stolta penna som här kan

MA:

Stolta flickor hör nu på 2 tr. uå

Stolta stad jag nu glad uå

Stolta värld kom här och skåda 1786

MA:

Jesus är min vän den bäste ("nr 245 i svenska psalmboken") 1786

Stor klagan höres i vårt land 1789

MA:

Ack uselhet vart skall jag fly 1789

Jfr även tablå 49

Stor sorg har jag i hjärtat fått uå

MA:

Så vissnar (nu) ett blomster bort uå

MA för:

Ack uselhet vart skall jag fly 1795

Jfr även tablå 49

Stor ting haver Gud med världen gjort 1695

Koralmel.:

Mönsterås, s. 35

Stor under jag eder säga vill som alla uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 327, Ögl 1840-t.

Stora ting man nu omtalar 1788

MA:

Hela världen fröjdens Herran 1788

Store allmakts konung som berett din boning 1788

MA:

Jesus är min hägnad 2 tr. 1788

Store allmakts konung uti himlens våning 1780

MA:

Andans helga nåde 1780

Store Gud du himla konung 1773

MA:

Jag tror visst du har 1773

Store Gud och starker klippa 1790

MA:

Vad kan dock min själ förnöja 1790

Store Gud som jordens runda uå

MA:

Allt vad vi på jorden äga uå

Store konung Gustav dyre 1788

MA:

Giv o Jesu fröjd och lycka 1788

Store kung våra hjärtan inviga 1799

Store prins då i härnad du tågar 1799

Store prins vårt rikes fägnad 1772

Stormäktigste konung och Mannaheims far 1772

Stormäktigste nådigste konung och far 1799

MA:

Ett tusend sjuhundra och sjuttiotvå 1799, uå [t. 1799]

Jfr även tablå 41

Straff mich nicht in

MA för:

Dig min själ bered med id 1736

Straxt Carol den tolfte var krönter till kung 1737

MA:

Eja mitt hjärta rätt innerlig 1737

Stridbara hjältar I redlige göter 1741, uå

MA:

Kör upp i Dalom uå [t. 1741], 2 tr. uå

Styrer Gud så går det väl 1790

MA:

Den som frisker är och sund 1790

Styrk mig Herre Gud och giv gott mod uå (1600-t.)

MA:

På dig hoppas jag o Herre kär uå (1640-t.)

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 105

Stå vid glaset och vigas vid uå

Stämmer upp I sångerinnor 1686

MA:

Går här fram i sinnen kära 1686

MA för:

Ack vad jämmer sorg och klagan 1686, 1696, 1701, 1705, 1787, 3 tr. uå, 1816

Jfr även tablå 8

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 121

Sunder kropp och smillegåvor 1779, uå

Supa om klockan tolv uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Rancken 6, 203, 55, Österbotten 1864-76

Svarte jordens sålde trälar 1793

MA:

Ack hur stort är mitt elände 1793, 1806

Svea barn nu samlens alle 1795

MA:

Bort mitt hjärta med de tankar 1795

Svea barn på Svea parker 1771

MA:

Ödemark i vilda skogar 1771

Svea flagg av hertig Karl upplivad³¹ 1788

MA:

Gustavs skål den bäste kung 1788, 4 tr. 1789

³¹ Jfr ovan n. 24 s. 372.

Svea folk lät oss berömma uå [t. 1772]

Svea folk upplät din tunga 1787

MA:

Herre signe du och råde 1788

Svea land i dag med mycken sällhet krönes 1779

MA:

Gustavs skål den bäste kung 1779

Svea sjung om vår nordiska hjälte 1790

MA:

Nöjd och glad jag sjunger min ton 1790

Svea tag nu vandringsstaven 1742

MA:

Solen går nu åter neder 1742

Svea vakna ur din dvala 1771

Svearne fordomdags drucko ur horn

MA för:

Svearne fordomdags slogo upp tält 3 tr. 1788, 4 tr. 1789

Svearne fordomdags slogo upp tält 1788

MA:

Svearne fordomdags drucko ur horn 3 tr. 1788, 4 tr. 1789

Sven Svanevit reste den vägen fram 1794, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

GA 45, Upl 1810-t.

Göt. förb., s. 84, Smål 1818

Wiede 160, Ögl 1820

Hyltén-Cavallius o. Stephens 295 B, Sdml 1830-40-t.

Folklore V, s. 132 a, Smål mitten av 1800-t.

Folklore V, s. 132 a, Sdml mitten av 1800-t.

Folklore V, s. 106 B, Sdml tidigast 1852

Södling 329, Skåne 1858

Runa 1865, s. 67, Sdml senast 1865

Södling 121, Smål trol. 1860-70-t.

ULMA 90:46, s. 33, Dal 1874

N. Andersson 25, Skåne 1890-t.

LAL 75, Skåne senast 1894

LAL 76:23, Skåne 1894

Colliander, Folkvisor, s. 16, Hall senast 1898

Adlerkull 29, Hall senast 1930

FSF 32 b, Österbotten 1875-76

FSF 32 a, Österbotten 1876

FSF 32 c, Nyland 1870-87

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 84; BA 1514 (2 insp. efter samma meddelare), Dal 1964 resp. 1972

SR Ma 58/12126:17, Åboland 1959

Svenska bröst som vördar Gustav Adolfs minne uå [t. 1793]

MA:

Gustavs skål den bäste kung 2 tr. uå [t. 1793]

Svenska folk din plikt besinna 1790

Svenska folket stod i våda 1772

Svenska fröjd din eld uti var ådra blandas 1775, uå [t. 1772]

Svenska gossar blå som åt Finland gå 1794, uå

MA:

Bort med höga ting 8 tr. 1794-1802, 6 tr. uå

MA för:

Grannas Kari vår 6 tr. 1788, 1789, 1790

Ack/Hör du sparver lilla uå

Jfr även tablå 45

Svenska hjärtat själv sig sårar 1769

Svensker marsch ("utav en vacker svensker marsch")

MA för:

Jag svär sad Malin vid min hy uå

Sverige kände du din lycka 1789

Sverige med mannamod 1788

MA:

Bort allt vad oro gör 4 tr. 1788, 4 tr. 1789

Sverige se din sällhets lycka 1774

Sverige sjung ditt nit kan ilskan 1772

MA:

Bacchi hop silener pryden uå

Sveriges götes vändes männer uå [t. 1772]

Sveriges kung din livvakt syns på fältet tåga 1794, uå

MA:

Gustavs skål den bäste kung 1794, 1798, 4 tr. uå, 9 tr. 1800-1810

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede 94, Ögl 1840-t.

Sveriges rike du goda land def.tr. (mitten av 1600-t.)

Sveriges sol har nu gått neder 1771

MA:

Solen går nu åter neder 4 tr. 1771, 1772

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede konc. 294, Ögl 1840-t.

Sveriges sol ur dunkla molnet nu framträder uå [t. 1778]

Sveriges söner mina vänner 1790

MA:

Nöjets söner mina vänner 1790

Svitjod med Holmgård var råkad i strid uå [t. 1743]

MA:

Rest haver jag över vatten och land 2 tr. uå [t. 1743]

Jfr även tablå 37

Svårt är vid bergen att taga sin föda 1798, uå

MA:

Salig och evig hos Gud uti nåde 1798, uå, 1801, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 10

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 367, 501, Åboland 1924

Så bjuder/önskar jag eder mång' tusend' god natt 1780, uå

MA:

Du store manhaftige preussiske hjält 1780, 1782, uå, 2 tr. 1802

Så fare vi bort att ila till vila 1700

MA:

Far världen farväl 1700

Jfr även tablå 11

Så färdas vi från Sveaborg 1788

MA:

Gustav Vasa 1788, 1789

Jfr även tablå 47

Så gack i Herrans namn åstad 1798, uå

MA:

Var man må nu väl glädja sig 1798, 4 tr. uå, 6 tr. 1800-1802

Så gav du ett slag allsvåldige lag 1742

Så gläd dig nu yngling i ungdomen din 1700, uå

MA:

Du lille fågel snäll som vet av 1700, uå

Vak upp av synden du kristendom 1708

All världenes svik margfaldelig 1783

Mig tyckes att världen hon är underlig uå

MA för:

O ynkelig klagan o klagelig låt 1713, uå

Så skall nu fullbordas det saliga råd 1724, 1757, 1781, 4 tr. uå

O smärtefull klagan med ynkelig låt 1727

Så är nu fullbordat det saliga råd 1762, 1775, 1794, 1801, 2 tr. 1802

Så är nu fullbordat det lyckliga råd 1765

Gott samvet att äga är bättre än allt 1796

Så skall nu allt brännvin förbjudas igen def. tr.

Jfr även tablå 17

Så glädes av din ankomst def.tr.

Så ha vi fått den sälla friden 1790

Så har du nu o falska herde/Så har nu då du falska herde 1728, uå

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 2 tr. uå

Jfr även tablå 19

Så har nu vid Hogland god vänner så skett 1788

MA:

Aldrakärestan min jag kan eder aldrig förglömma 3 tr. 1788, 5 tr. 1789, uå [t. 1788]

Så kom nu herde hit och uå

MA:

Det är mitt rena allvar att all världen förlåta 2 tr. uå

Så kommer nu åter du stora glädjedag 1795

MA:

Till dig av hjärtans grunde 1795

Så lyser din krona nu kung 1772

Så nalkas nu den dagen 1784, uå [t. 1774]

MA:

Till dig av hjärtans grunde 1784, uå [t. 1774]

Så nalkas nu min sista stund 1735, uå [t. 1734], uå

MA:

Min högsta skatt o Jesu kär 1735, 1776, uå [t. 1734]

O Jesu när jag hädan skall 1788, 1793, 1794, 1797, uå, 2 tr. 1801

Så ofta jag min tobakspipa def.tr.

Så platt har nu den antikrist 1774, uå

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn 1774, 3 tr. uå

Så res nu bort brännvin kom aldrig igen 1772

Så se vi nu att Herren har 1763

MA:

Gud av sine barmhärtighet 1763

Så skall ditt liv i dag i luften ändas 1771

MA:

Min dag är all min sol är nederrunnen 5 tr. 1771–1800

Jfr även tablå 19

Så skall i enslighet jag största nöje finna 1795, uå

MA för:

Som hela världen står jag 1786

Så skall nu all brännvin förbjudas igen 1769

MA:

Himmelriket liknas vid tio jungfrur 2 tr. 1769

Så gläd dig du yngling i ungdomen din def.tr.

Jfr även tablå 17

Så skall nu fullbordas det saliga råd 1724, uå

MA:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1724, 1757, 1781, 4 tr. uå

Jfr även tablå 17

Så skön lyser den morgonstjärn

MA för:

Glöm bort min själ och var ej sen 1688

I Betlehem i Judaland är oss kommit 1689

Jesu Kriste min vän så god 1689

Min Herra Gud jag sjunga vill 1709

Beskydd o/Beskydda Gud i allan tid vår överhet och konung blid 1712, 2 tr. uå [t. 1710]³²

Så platt har nu den antikrist 1774, 3 tr. uå

I Jesu namn med Jesu nåde 1775, 1777

Upp Svea med stor lust och fröjd 1779, uå [t. 1778]

Vak upp vak upp i Jesu namn def.tr.

O Jesu du Guds underbarn def.tr.

Koralmel.:

Kalmar, f. 153 r

Mönsterås, s. 203

Alem, s. 178

Ledberg, s. 124

Riddarholm, s. 119

Roslagskulla, s. 52

Visby, s. 93

GK 131

Schalin förteckning

Så sänks i jord av dödsens

Så/Å vakne nu alle insomnade liv 1769, uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1769, 2 tr. uå

Jfr även tablå 37

Så vissnar (nu) ett blomster bort 1793, uå

MA för:

O säg mitt folk vad har jag gjort 1794, def.tr.

Stor sorg har jag i hjärtat fått uå

Jfr även tablå 49

Så ändas nu mitt usla liv uå [t. 1770]

MA:

O Jesu när jag hädan skall uå [t. 1770]

Så är då äntlig nu den vreda tid

MA för:

Min ängel hav god natt ty himlen vill ej unna uå

Så är jag nu/äre vi kvitter all jorderiks 1740, uå

Så är nu en dag förliden 1780

MA:

Herre medan du dig döljer 1780

³² Jfr ovan n. 6 s. 247.

Så är nu fullbordat det lyckliga råd 1765

MA:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1765

Jfr även tablå 17

Så är nu fullbordat det saliga råd 1762

MA:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1762, 1775, 1794, 1801, 2 tr. 1802

Vak upp av synden du kristendom 1773

Jfr även tablå 17

Så är ock nu din vänskap sluten 1785, uå

Så är vår konung döder 1794

(Så äro vi kvitter all jorderiks *se* Så är jag nu/äre vi kvitter all jorderiks)

(Så önskar jag eder mång' tusend' god natt *se* Så bjuder/önskar jag eder mång' tusend' god natt)

Så öppnas nu Martis tempel portarna slås opp 1773

Sångare sjungen lustigt och snällt uå [t. 1769]

MA:

Wasti hon var en drottning uå [t. 1769]

Sångmö sjung om vår nordiska hjälte 1789

MA:

Milde kung våra hjärtan inviga 1789

Såsom efter vattnet kalla hjorten skriar 1709, uå

Koralmel.:

Mönsterås, s. 163

Ålem, s. 169

Riddarholm, s. 89

Roslagskulla, s. 23 (2 versioner)

Såsom hjorten trögit längtar

MA för:

Jesu samtal med en botfärdig synderska . . . 1740 (titel) uå [t. 1740]

Skulle nu som forna dagar hedningen Diogenes 2 tr. uå

Jesu brud kom sätt dig neder def.tr.

Koralmel.:

GK 53

Säg mig Damon sad Lysandra 1774, uå

MA för:

Tjugu år och fem I sköna 1773

Säg mig den vägen uå

Säll den sig efter tiden fogar 1787, uå

MA:

Hör till o höga himlakonung 1787, uå

MA för:

Hit all den blod som i mig röres 4 tr. 1772-1802, def.tr.

Jfr även tablå 38

Säll den som haver Jesum kär

MA för:

Det enda nöje som jag vet 6 tr. 1753-1795, 2 tr. uå, 1826, def.tr.

Dan går och natten kommer 1759

Om morgonen när jag sund uppstår 1759

Koralmel.:

Texten GK 19 med MA: 16, Jesu Kristi oskyldiga död

Texten H 157 med MA: 154, Vår herres Jesu Kristi död

Säll och lycklig den som hinner 1695

MA för:

Ack förlåt mig skönsta lilla 1750, 1769

Säll är den man som haver kär

MA för:

O Herre Gud som allting ser 1727

Koralmel.:

GK 52

Säll är den man som icke går

MA för:

Jag börjar nu i världen här min dygdespegel skåda 1778, 1789

Koralmel.:

GK 22

Sätt ej vänskap uti våda uå

MA för:

O hur ensam må jag leva 1780

Min Lisetta och mitt hjärta 1783, 1791, uå

Under all min ängslans dvala uå

Jfr även tablå 16

Söndag blev jag hjärtligt kär 1798

Sörj ej min själ betänk dig väl 1688

MA:

Kom Gud min skapare statt mig bi 1688

Jfr även tablå 4

Söta Jesu livsens furste def.tr.

Söte Jesu glädjekälla

MA för:

Yxen är nu satt till roten uå [t. 1744]

Söte Jesu när jag äger 1703, uå

MA:

Jesus är mitt liv och hälsa 1703, uå

Ta mig den onde när jag 1797

Tack och lov och pris till evig tid

MA för:

Hjälp att jag alltid uppåt ser 1776

Tack ske dig min himlafar 1758

MA:

Hit o Jesu samloms vi 1758

Tack värde bröder för den heder 1770

Tackom den högsta och kastom oss ned till jorden 1767

MA:

Eja mitt hjärta rätt innerlig 1767

Tialphur skald på harpan sin 1772

Tiden är som allting faller 1789

Tiggar tiggar denna gången 1786, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 5 tr. 1786–1801, 2 tr. uå, 1800 (?), 1819, 1823

MA för:

Stolta gosse fast du fräser (*MA: T. el. Kulen höst med regn och töcken*) uå

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

O. Olsson 233, Bhl 1920-t.

Tiggare tiggare gack förbi uå

MA:

Den som längtar till att lära uå, 1817

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

LAL 75, Skåne senast 1894

Adlerkull 26, Hall senast 1930

Till dig av hjärtans grunde 1686

MA för:

O läsar väl/läsare begrunda denna tragedisk sång 1757, 1785, 1797, uå, 3 tr. 1802

Så nalkas nu den dagen 1784, ut [t. 1774]

Låt andras nöd påminna 1787

En visa vill jag sjunga om sorgse levnad min 1791

Så kommer du nu åter du stora glädjedag 1795

Jag arme usle fånge uå [t. 1737]

Välkommen hit i Norden du högt kärkomna frid uå [t. 1743]

Koralmel.:

Ålem, s. 151

Riddarholm, s. 104

Roslagskulla, s. 37

GK 100

Schalin förteckning

Till din' fötter fader huld 1753

MA:

Jesus allt mitt goda är 1753

Till ett roligt bröllopslag kom jag nylig fast uå

MA:

Vid ett berg uti en dal uå

Till evigt liv är mänskan skapad vorden 1771

MA:

Min dag är all min sol är nederrunnen 1771

Jfr även tablå 19

Till mig så friar en fager/vacker ungersven uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Se under den till samma texttyp hörande När som jag var ett oskyldigt barn

Till mina själ o Herre du 1740, uå

MA:

O livsens ljus vår Jesu kär 3 tr. 1758, 1774, 1781, 1784, 2 tr. uå, 1809

Jfr även tablå 36

Till sin vän försänd så som en nyårgåva

MA för:

Allting på jorden skyndar sig 1758

Till slut jag råder mödrar all 1775

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1775, 1798, 1801

Till tröst den hela kristenhet 1626

MA:

Ett gott beråd och välbetänkt mod 1626

Till Österland vill jag fara 1768, uå

MA:

Jag är en främling bland alla 10 tr. 1768-1797, 3 tr. uå, 4 tr. 1801-1830

MA för:

I säjen mig Guds arvingar båld 5 tr. 1793-1802

Det/Där bodde en skålm ibland alla 1801

Jfr även tablå 15

Uppt. ur muntl. trad.:

Ahlström 168, senast 1855

SLS 508, 145, Åland 1928

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 1274, Hall 1971

SVA BA 1638, Dal 1972

SR Ma 58/12126:34, Åboland 1959

Tillred mig Gud ditt verk till ditt behag def.tr.

Tjugo år och fem I sköna 1773

Ma:

Säg mig Damon sad Lysandra 1773

Tornbaggen sporde bromsen åt 1738, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

KB Vs 126:4, s. 24, Ögl (?) 1810-t.

SF III, s. 474, 1800-talets första tredjedel

Säve 38 A, Gotl 1845-60

Bohlin 15, Jmtl 1880

H o E, Folkminnen 1575, Smål 1880-t.

Bondeson 18, Dalsl 1884

LAL 75, Skåne senast 1894

Bondeson 355, Skåne 1897

Stålberg, s. 410, Öl senast 1949

SF III, s. 472, Finl 1800-talets första tredjedel

Lagus 248, Nyland 1870-87

SLS 82, s. 400, Aboland 1870-90-t.

SLS 12, 22, Nyland 1890

SLS 22, s. 689, Österbotten 1891

SLS 23, 94, Aboland 1891

SLS 508, 277, Aboland 1928

SLS 422, 21, Nyland 1934

SLS 532, 375, Nyland 1934

SLS 542, 206, Aboland 1938

SLS 542, 208, Nyland 1939

SLS 542, 207, Nyland 1940

Dahlström-Forslin 200, Aboland senast 1950

Insp. ur muntl. trad.:

SLS band 1968:110, Nyland tidigast 1906

SR Ma 57/10701:2, Gästl 1957

SR Ma 57/10617:53, Dalsl 1959

SR 63/M/6339, Ång 1963

SR Ma 58/11869:2, Aboland 1958

SLS band 1967:8; 1967:9; 1967:10; 1967:34, Nyland 1967

Tre kämpar av Norden utfara i fält 1788, uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land 4 tr. 1788, 5 tr. 1789

Jfr även tablå 37

Tro ej min kung att blott i stan

MA för:

Männ någon finns i detta lag 1792

Trofast var i kors och aga 1759

MA:

Zion klagar med stor smärta 1759

Trofast vänskap alltid finns³³

MA för:

I förente äkta par 2 tr. uå

³³ Jfr ovan n. 10 s. 279.

Truls han tjänte i/på konungens gård uå (ca 1690)

MA för:

Det var en gång en onder man uå (1600-t.)

Uppt. ur muntl. trad.:

Filikromen III:7, Vgl senast 1852

Racken 5, 184, Österbotten 1864-76

Tröslös en herde på havsstranden står

MA för:

Min tid är lång till att tänka uppå 1779

Tsar Peter i Moscou en kämpe så rask uå [t. 1700]

Tuppen åt allmogen säger 1775

MA:

Polska långdansen 1775

Tusslullerilull skällkossan min 1796, uå

MA för:

Hej lusti curasche nu står de/då väll täll 1785, 1792, 1795, uå, 1802, "2871"

Philemon drev ut sina får i en äng def.tr.

Jfr även tablå 32

Uppt. ur muntl. trad.:

SF III, s. 505, Ögl 1812

Dybeck, Sw. visor I:13, Dal 1847

Folklore II, s. 85, Sdml senast 1846

Folklore V, s. 111 B, Nrk tidigast 1852

Folklore V, s. 186 b, Upl senast 1870

Två gånger nio hundra år uå [t. 1765]

MA:

En Celadon gav fröjderop uå [t. 1765]

Jfr även tablå 7

Två herdar ha varannan uå

Tyrsis säg mig vad gör du här 1688

Tyst tärnor och svenner i konungens hov 1779

MA:

Herr Peder och liten Kerstin 5 tr. 1779

Jfr även tablå 37

Täcka Iris lilla flicka 1770

Täcka ros och dyrsta 1795

Täcka rosor dygdesmycken 1797

Täcka själ jag dig högt vördar 1733

MA för:

Hör min vän och tusensköna 2 tr. uå, 1822

Täckaste flicka prisvärdaste vän 1788

Uppt. ur muntl. trad.:

Lagus 767, Nyland 1870–1900

Tänk ack tänk vart det vill lända 1788*

MA:

Jesus är min vän den bäste 1788*, 1789

Tänk du aldrig flicka till uå

Tänk hur tiden rymmer 1773

MA:

Hur du vänder dej och hur du ställer dej 1773

Tänk huru Bacchus han skrattar uå

Tänk på mig till bästa 1736

MA:

Jesus är min hägnad 1736

Töm din bål och svälj din varma låga uå

Ulla lyss när klockan klämtar uå

Ulla är du befängder 1785

Undan ur vägen se hur uå

Under all min ängslans dvala uå

MA:

Sätt ej vänskap uti våda uå

Jfr även tablå 16

Unga flicka i din vår 1795, uå

MA:

Solen glimmar blank och trind 1798, 2 tr. 1802

MA för:

Goda gosse glaset töm 1798, 1801, 1808

Jfr även tablå 51

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 532, 518, Nyland 1934

Unga Flora har en syster 1787

MA:

Giftas är en plågsam sjuka 1787

Unga Simson unga Simson han fick dricka vin 1788

MA:

Gubben Noak gubben Noak var en hedersman 1788

Jfr även tablå 16

Ungdom/Yngling du vars hjärta hyser 1797

Upppt. ur muntl. trad.:

SLS 16, 149, Aboland 1890

Ungersven bad sin aldra sin aldrakäresta 1776

MA:

I Husby har jag varit där har 1793

Ungersven reste från Stockholm i år 1770

MA:

Herdinnan låg uti marken och sov 1770

Ungersven rider ut en morgonstund uå (1600-t.)

Ungkarlar som vill hållas för käcka 1694

Upp allt vad liv och anda har uå [t. 1769]

MA:

Var man må nu väl glädja sig uå [t. 1769]

Upp att rusta upp att dig förlusta 1788

Upp du syndbesnärda hjärta uå [t. 1742]

MA:

Vara tålig och sig nöja 2 tr. uå [t. 1742], uå [t. 1752]

Jfr även tablå 16

Upp dyrt köpte blodsförvanter 1759, uå

MA:

Hela världen fröjdens Herran 1759, 1785, 1789, uå

Upp lustigt att leva när allting går väl 1773

MA:

Rest haver jag över vatten och land 4 tr. 1773-1798, uå, 9 tr. 1800-1827

Jfr även tablå 37

Upp min själ med himmelsk fröjder 1780

MA:

Lät oss fröjdas gladlig sjunga 1780

Upp min själ min mun och tunga 1780

MA:

Vad kan dock min själ förnöja 1780

Upp Svea med stor lust och fröjd 1779, uå [t. 1778]

MA:

Så skön lyster den morgonstjärn 1779, uå [t. 1778]

Upp Svea upp ty nu är tid 1788

MA:

Var man må nu väl glädja sig 2 tr. 1788

Upp Sverige nu att fägna dig uå [t. 1712]

MA:

Var man må nu väl glädja sig uå [t. 1712]

Upp Zion rusta dig till strid

MA för:

Emmanuel min konung båld 1736

Uppgången av höjden har nu/själv oss 1761, uå

MA:

En jungfru födde ett barn i dag 1761, 1773, 1787, 1798, 3 tr. uå

Upplyftom dig min håg och sinne 1790

MA:

De som nu svenska vapnen föra 2 tr. 1790

Jfr även tablå 48

Utan Herren faller oss till

MA för:

Berömma vill jag o Gud dig i denna 1768, 1780, 2 tr. uå

Koralmel.:

GK 96

Utav Fortuna vart jag driven av 1647

Uti din stora vrede

MA för:

Min/O Gud du mig benåde 1641, 1680, 1694, 1695, uå (1600-t.), 1722 (?), 1731, 3 tr. uå

Koralmel.:

Mönsterås, s. 158

Alem, s. 151

Riddarholm, s. 83

Roslagskulla, s. 18

GK 26

Uti en blomsterpark som låg i tjocka skogen uå

Uti en liten stad var tvenne vänner kära 1773

Uti en tid då allting fallerar 1787

Uti Guds ord antecknat är 1761

MA:

Vid de älver i Babylon 1761

Uti syndsens snara finner jag 1795

MA:

Jesus är min hägnad 1795, 1818, 1819, 1824

Uti vårt krig och nöd 1721

Wachet auf ruft uns die Stimme

MA för:

O Jesu Kriste segerhjärte 1717

Vackra jungfru lilla vänsko 1760, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1797, 2 tr. uå, 2 tr. 1802, 1812, 1816
Den som längtar till att lära 2 tr. uå, 1827

MA för:

Det var en gång en fattig bonde 1793
Hos mig själv har jag beslutit 1801, 2 tr. 1809
När jag någon gång vill sjunga 2 tr. 1802

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 99, Ögl 1840-t.
Bondeson 357, Skåne 1897
Bondeson ULMA 351 D 11 d, s. 99, Hall trol. 1900
ULMA 1271, s. 7, Ögl 1926
Rancken 5, 186, 277, Österbotten 1865-69
Rancken 6, 194, 7, Österbotten 1864-76
SLS 12, 68, Nyland 1890
SLS 23, 98, Åboland 1891
SLS 352, 447, Åboland 1923
SLS 508, 284, Åland 1928
SLS 512, 274, Åland 1929
SLS 422, 37, Nyland 1934
SLS 542, 314, Åbo 1944

Insp. ur muntl. trad.

SR Ma 58/12126:6, Åboland 1958
SR 61/M/9176:6, Åboland 1961
SR 62/M/6247:7, Åboland 1962
SVA BA 33; BA 1395 (2 insp. efter samma tradition), Åboland 1962 resp. 1972

Vad batar mig din tro 1722, uå

MA:

Den vedervärdighet som mig 1722

MA för:

Calistae slav jag är i tysthet 1750
Den svenska ärbärdhet är död uå
Ästu ej busken den som nylig stod i blomma 2 tr. uå

Jfr även tablå 12

Vad driver dig min själaman 1781

MA:

Gud vare oss barmhärtig och mild 1781, 1786

Vad evigt bråk med de kalasen 1793

Vad falskheten berättat om otrohet och brott uå

Vad gagnar väl att efter världen fika 1759

MA:

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1759

Jfr även tablå 19

Vad gott kan jag dock göra

MA för:

Du arga värld som dårar uå [t. 1744]
Välkommen Gustav dyre uå [t. 1773]

Koralmel.:

Texten GK 261 med MA : 283, Från Gud vill jag ej skiljas

Vad har du hjärtans Jesu brutit 1703

MA:

Courant de Bout *el.* Ifrån den dag jag Elisandra 1703

Vad kan dock min själ förnöja uå

MA för:

Afton kommer dagen viker 1769/1774, 2 tr. 1771

Upp min själ min mun och tunga 1780

Si nu börjar dagen svalkas 1780

Denne dag fick världen höra 1780

Store Gud och starker klippa 1790

Koralmel.:

GK 268

Vad kan oss komma till

MA för:

Vad vill jag här bekymra mig (*MA* : V. *el.* När jag uti min enslighet) uå

Vad mest alle efter falle 1722, uå

Vad min Gud vill alltid det sker def.tr. (ca 1590)

MA för:

Som Gud täckes så behagar mig 1693

När/År två gånger hundra från Kristi börd 1722, 6 tr. 1748-1788, 10 tr. uå, 9 tr 1800-1824

Där man skrev tusen femhundra år 1736, 1775

Koralmel.:

Kalmar, f. 149 r

Mönsterås, s. 216

Ålem, s. 163

Ledberg, s. 105

Roslagskulla, s. 79

Visby, s. 118

GK 262

Texten H 251 med MA : 229, Min Gud på dig förtröstar

Schalin förteckning

Vad nu nå minsann 1785

Vad skall mig väl på jorden fästa 1745

Vad syndig fröjd det är sig överlasta uå [t. 1740]

MA:

Lov pris och tack ske dig o Fader käre uå [t. 1740]

Vad säger du Gunnar om tiden vi ha uå [t. 1774]

MA:

Rest haver jag över vatten och land uå [t. 1744]

Jfr även tablå 37

Vad sällan bland barbarer sker 1774

MA:

Ack Herre straffa icke mig 2 tr. 1774, 1775, 1798, 1801

Vad tro nu Herren har 1759, uå

Vad vill du arme 1759

MA:

Nu vilar hela jorden 1759

Vad vill jag här bekymra mig uå

MA:

När jag uti min enslighet *el.* Vad kan oss komma till uå

Vad är det som nu höres 1739

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1739

Vad är det åt att jag mitt sinne kväljer 1706

MA:

Giv himmel vad Gud [forts. oläsl.] 1771

MA för:

O gode Gud har nu din godhet ända 1703

Allt ändrar sig vår kalla vinter viker 1717

Min frälsare min själaherde kära 1730

När du är trött och kan med hälsan hinna 1749

Vad gagnar väl att efter världen fika 1759

O gode/store Gud som världens grundval stiftat 1762, 1789, 1790

Ack usel jag vart skall jag taga vägen 1766, uå

Det kommer visst en dag (MA: V. *el.* Jag är en ros utav de bleka blader) 1779

Vi syndare i synden varit sänkte uå [t. 1735]

Mord blod och eld nu grueligen rasa uå [t. 1736]

Jag är en ros utav de bleka blader uå

Så har du nu o falska herde/Så har nu då du falska herde 2 tr. uå

Jfr även tablå 19

Vad är dock det för ädel gåva 1768, uå

MA:

Min själ och sinne lät Gud råda 1768, 1772, uå, def.tr.

Vad är livet detta 1758

MA:

Jesus är min hägnad 1758

Vad är mitt öga ser vad märkligt 1771

Vad är människan är hon ej uå

MA:

Jag tackar dig av hjärtans grund uå

Jfr även tablå 7

(Vad människan i denna onda värld *se* (Ack) vad är människan i denna onda värld)

Vad är som plågar dig 1682

MA för:

Min själ nu ej förgät 2 tr. uå

Vad är vårt liv en flyktig dimma 1769, uå

Vaggvisan ("den bekanta vaggvisan")

MA för:

Solen glimmar blank och trind 1796, 1800, 1802

Jfr även tablå 51

Vak upp av synden du kristendom def.tr. (ca 1650)

MA för:

Så gläd dig du yngling i ungdomen din 1708

Gabriel ängelen vart utsänd 1754, 1798, 5 tr. uå

Så är nu fullbordat det saliga råd 1773

Det låter stolt med titlar blänka 1789

Jfr även tablå 17

Koralmel.:

Roslagskulla, s. 108

GK 403

Uppt. ur muntl. trad.:

Moberg 32, Runö 1938 (även insp. 1945 efter samma meddelare: ULMA Gr 1368)

Insp. ur muntl. trad.:

ULMA Gr 1368, Runö 1945

Vak upp du hårda hjärta uå [t. 1724]

MA:

Vak upp min själ giv ära uå [t. 1724]

Vak upp min själ för Gud framträd 1773

MA:

Kom helge ande Herre god 1773

Vak upp min själ giv ära

MA för:

O Jesu dig bör ära 1761

Vak upp du hårda hjärta uå [t. 1724]

Koralmel.:

Texten GK 359 med MA: 342, Nu lät oss Gud vår Herra

Vak upp min själ hav lustigt mod 1727, uå

MA:

Var man må nu väl glädja sig 1739, 1769/1774, 1771, 1799, uå, 1814, 1826, def.tr.

Med sorgse ton jag sjunga vill 1774³⁴

Jfr även tablå 28

Vak upp min själ och var ej sen

MA för:

O Herre Gud jag tackar dig 1765

Koralmel.:

Texten GK 360 med MA: 131, Så skön lyster den morgonstjärn

Ack Herre straffa icke mig *el.* Var man må nu väl glädja sig uå³⁵

³⁴ Jfr ovan n. 22 s. 356.

³⁵ Jfr ovan n. 2 s. 233.

Vak upp min själ si morgonstjärnan 1780

MA:

Var nu tillfreds min själ *el.* Jag är en ros utav de bleka blader 1780

Jfr även tablå 19

Vak upp min själ till Gud 1782

MA:

Förbida Herran Gud 1782, 1802

Jfr även tablå 23

Vak upp och slå på harposträngen 1774

MA:

Min Gud jag kommer nu med tårar 1777, 1778, 1779

MA för:

Jag är förnöjder med Guds vilja 1738, 5 tr. 1765–1783, 4 tr. uå, 1800, 1802

Jfr även tablå 10

Vak upp vak upp i Jesu namn def.tr.

MA:

Så skön lyser den morgonstjärn def. tr.

Vaker upp I kristne alle uå (1600-t.)

MA för:

Den lustige stund med glädje 1584

Koralmel.:

Mönsterås, s. 179

Mönsterås, s. 180

Ålem, s. 218

Ledberg, s. 129

Leimontinus, f. 22 v

Riddarholm, s. 110

Roslagskulla, s. 42

Visby, s. 54

GK 213

Schalin förteckning

Uppt. ur muntl. trad.:

Moberg 11, Runö 1938

Insp. ur muntl. trad.:

ULMA Gr. 1367, Runö 1945

”Valsen”/”Den bekanta valsen”

MA för:

Jag borde ej skriva som intet är lärd uå, 1801

Vandringsman i dessa dalar 1781

Vandringsmannen styrer loppet 1781

MA:

Ack mitt hus är tomt och öde 1785, 1795, 1800

Jfr även tablå 16

Uppt. ur muntl. trad.:

Åfzelius 26, Vgl senast 1848

Folklore V, s. 58 B; s. 59 B; s. 77 (samma uppt. i olika arr.), Vgl senast 1856

SLS 512, 275, Åland 1929

Vansklighet (kom) ombyt dina lagar 1798, uå

Var dock stilla herre lilla uå

MA:

Si var bröster sig Lovice uå

Var (och) en håller sitt för bäst 1772, uå

MA:

Gud sig till lov 1772, uå

Var finnes Jesu like 1781

MA:

O Gud det är min glädje 5 tr. 1781-1798

Var flitig kära själ i bönen 1787, uå

MA:

O Gud o Gud så from 1787, 2 tr. uå, 1810, 1815

Var förnöjd med lyckans håvor 1766, uå

MA:

Ack så kall om sina händer 1766, 1779

Kulen höst med regn och töcken 1797, 1802, 1816

Jfr även tablå 16

Var glad du ganska Svearik 1677

MA:

Ett ädelt blod av Frankerik 1677, 1681

Jfr även tablå 5

Var har jag den vännen som jag har tänkt 1791

Var man må nu väl glädja sig

MA för:

Vi skall mitt hjärta ängslas så 1721, 1774, 1779, 1787, 1801, 1809

Vak upp min själ hav lustigt mod 1739, 1769/1764, 1771, 1799, uå, uå (MA: V. el. Ack

Herre straffa icke mig), 1814, 1826, def.tr.

Dig store Gud ske lov och pris 1770

En hjärtans glädje är mig skett 2 tr. 1772

Guds helga evangelium 1776, 1802

Guds ande dig uppfylla vill (MA: V. el. O Jesu Krist som mandom tog, "Sv.ps. nr 219 eller 120"³⁶) 1781, 1786, 1794

Upp Svea upp ty nu är tid 2 tr. 1788

Ack människor vad glädje stor 1793, 1794, 2 tr. 1800

Du Jakobs stjärna Jesu söt 1798, 3 tr. uå

Så gack i Herrans namn ästad 1798, 4 tr uå, 6 tr. 1800-1802

Upp Sverige nu att fägna dig uå [t. 1712]

Upp allt vad liv och anda har uå [r. 1769]

Jfr även tablå 27, 28

Koralmel.:

GK 219

H 46; även med MA: 118, Din spira Jesus

Insp. ur muntl. trad.:

SVA BA 1607, Lappl 1972

³⁶ Jfr ovan n. 13 s. 304.

Var mig nådig o Herre Gud uå (ca 1600)

MA:

O Gud förlän mig dina nåd uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Var nu redo själ och tunga

MA för:

Att låta satan sig förföra 1786

Må det ej din syn förskräcka 1787

Koralmel.:

GK 377

Var nu tillfreds min själ

MA för:

Det stora ljus som himlafästet hyser (*MA: V. el. Jag är en ros utav de bleka blader*) 1780

Stig upp min själ till himlafästets höjder (") 1780

Vak upp min själ si morgonstjärnan (") 1780

Jfr även tablå 19

Var nu välsignad vår Gustav 1790

Var nu åter nöjd min själ def.tr. [t. 1721]

Var nådig och misskunderlig 1765

MA:

Ack Herre straffa icke mig 1765

Var redlig svensk som plit för kronan bär 1741, uå

MA:

Hessiska marschen 2 tr. 1788, uå [t. 1741], uå

Var redo min själ och skicka ditt värv 1780

MA:

En syndig man som låg i syndsens dvala 1780

Var skall jag födan taga 1776, uå

Var välkommen sista levnadskväll uå (sl. av 1600-t.)

MA:

Menophilus min högste skatt uå (sl. av 1600-t.), 1727, 1729, 1795

O Jesu när jag hädan skall 1775, 1794, 1801, 2 tr. 1802

Jfr även tablå 13

Var är du min Jesu käre uå

MA:

Jesus är min vän den bäste uå

Vara alltid uti dus 1793

Vara nöjder och ej böjder 1739

Vara tålig och sig nöja 1739, uå

MA:

Jesus är min vän den bäste 1741

Kulen höst med regn och töcken 4 tr. 1796-1802

MA för:

Fader vår som av det höga 1745, 2 tr. uå

Med sin Gud bör man förnöjdes 1750

Herrans folk i Zions länder 1754, 1755, 9 tr. 1748-1808, 2 tr. uå

Frukta Gud är det förnämsta 7 tr. 1776-1794, 1808, 1809, 1821

Upp du syndbesnärda hjärta 2 tr. uå [t. 1742], uå [t. 1752]

Liksom solens ljuva strålar uå [t. 1773]

Jfr även tablå 16

Vara ärlig mot var man 1791

Varer nu glad mina fiender all 1680, uå (1600-t)

MA för:

Gud nåde dig Sverige som råkat har 1721, 1722

Varför går du från mig uå

Vart haver din vän sig förgömt 1648

MA:

O Gud förlän mig dina nåd 1648

Vart jag reser och tar vägen 1727, uå

MA:

Jesus är min vän den bäste 1736, 1739, 2 tr. uå

Vart skall jag mig nu vända 1729, uå

MA:

Rätt hjärtelig jag längtar efter en salig änd 1729, 1738, 1791, 1797, 3 tr. uå, 1801

Vart vill du hän min kära själ 1734, uå

MA:

Låt det icke förtryta dig 1734, 1766, 1772, 1774*, 1776*, 1777*, 1778*, 2 tr. uå

Vill Gud vår herre ej med 1755, 1787, 3 tr. uå, 1800, 1803, 1822

Vart vill du min själ uå [t. 1747]

MA:

Far världen farväl uå [t. 1747]

Jfr även tablå 11

Varthän skall jag dock fly uå

MA:

På min Herra Gud allen uå

MA för:

Jag bjuder än försann uå [t. 1736]

Jfr även tablå 53

Koralmel.:

Texten GK 292 med MA: 116, Fröjda dig du Kristi brud

Varvid skall jag trösta mig 1765, uå

MA:

Ack min själ hav lustigt mod 1765, 1775, 1798, 7 tr. uå, 1808

Ack vad är dock livet här 7 tr. 1785-1802

Upppt. ur muntl. trad.:

Wiede 198, efter "vandrande dalfolk" 1840-t.

Rancken 6, 191, 78, Österbotten 1864-76

SLS 127, s. 170, 1881

SLS 367, 507, Åboland 1924

Wasti hon var en drottning

MA för:

Sångare sjungen lustigt och snällt uå [t. 1769]

Velen I höra och lyda uppå 1640

Vem har dig då detta uå

Vem vill utvälja för frihet och ro 1682

Vem är denna konungs tärna 1698

Vem är nu glad om icke jag 1772, uå

Vem är som mitt val kan hindra uå

Vem är vem är som klappar på uå

Venus får av Bacchi trälar 1772

Venus Minerva Mars med de djärva uå

Vi berömmar du fast dig

MA för:

Behållt mig Herre uti ditt ord 1584

Koralmel.:

Olaus Erics, f. 68 v

Kalmar, f. 150 r

Mönsterås, s. 165

Ålem, s. 166

Ledberg, s. 101

Leimontinus, f. 15 r

Riddarholm, s. 92

Roslagskulla, s. 27

GK 61

Schalin förteckning

Vi börje nu ett år hos oss i Svea rike uå [t. 1753]

Vi leva och bo i ängsliga marker uå

Vi prisas så högt våra fäder 1795

Vi rese nu bort uti främmande länder 1788

Vi rese nu ut var en från sitt hus 1788

MA:

Förblindade värld vart rasar din flärd 1788, 1800, 1817, 1818

Jfr även tablå 26

Vi skall mitt hjärta ängslas så 1721, uå

MA:

Var man må nu väl glädja sig 1721, 1774, 1779, 1787, 1801, 1809

Gud är vår starkhet och tillflykt uå

Herren uti sin högsta tron uå

MA för:

Min levnads trå nu spinnes av 1737

Jfr även tablå 20

Vi som in i världen tråde 1772, uå

MA:

Kulen höst med regn och töcken 1772

Jfr även tablå 16

Vi som på havet vida 1736, uå

MA:

Det var en söndagsmorgon den fjortonde 9 tr. 1786-1810

Jag minns den sälla tiden 2 tr. 1802

Jfr även tablå

Upp. ur muntl. trad.:

Sternvall, s. 235, 1875

Bondeson 314, Hall 1900

Rancken 6, 191, 54, Österbotten 1864-76

SLS 16, 156, Åboland 1890

SLS 53, s. 287, Åboland 1896

SLS 367, 334, Åboland 1924

SLS 508, 269, Åland 1928

Vi syndare i synden varit sänkte uå [t. 1735]

MA:

Vad är det åt att jag initt sinne kväljer uå [t. 1735]

Jfr även tablå 19

Vi söken I den levand bland de döda 1717

Vi tacke dig o Herre Krist uå (ca 1600)

MA:

Efter Guds skick går det så till uå (ca 1600), uå (ca 1610)

Koralmel.:

Riddarholm, s. 75

Roslagskulla, s. 95

Texten GK 371 med MA: 363, Efter Guds skick går det så till

Insp. ur muntl. trad.:

ULMA Gr. 622, Gammalsvenskby 1937

Vi viljom lustiga vara 1791

Vi önska nu den morgonstund 1788

MA:

Av himmels höjd jag kommen är 1788, 1789

Vid Babels älver i vår sorg 1720

Vid de älver i Babylon

MA för:

Uti Guds ord antecknat är 1761

Koralmel.:

GK 102

Vid ett berg uti en dal 1722, uå

MA för:

Gud som allting har i makt uå [t. 1741]

Jag var nylig på den ort uå, "7371"

Till ett roligt bröllopslag kom jag nylig fast uå

Vid ett torp i en skog 1774, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Colliander, FmFt 1916, s. 153, Hall senast 1898

SLS 512, 231, Åland 1929

Vid havet på ensliga stranden 1797

Vid morgonrådnans sken på denna glada dag uå [t. 1798]

Vid slut av året sjuttiåtta 1780

Wie wird mir denn geschehen

MA för:

En liten sång och äreskrift en jungfru till behag 1633

Viel trauren in meinem Herzen

MA för:

Ack ångslan haver mitt hjärta uti all stund 1674

Vik sorger bort låt mig i ro 1785

Wilhelmus van Nassouwen bin ich vom deutschen Blut

MA för:

Ack Göta konungarrike kan du betänka rätt 1626

Vill du den sista dagen 1781

Vill Gud vår Herre ej med

MA för:

Vart vill du hän min kära själ 1755, 1787, 3 tr. uå, 1800, 1803, 1822

Vinteren är framliden 1788

MA:

Den blomstertid nu kommer 1788, 1797, 1801

Vis mig Herre nåden din uå

Visserlig var jag då galen i pannan uå (1600-t.)

Väld och väld och allt vad 1772

Vår Bacchus kasseras sen världen 1798

Vår dag må klar ell' mulen bli 1783

MA:

Du lilla Gud som hjärtan bryr 1783, 2 tr. 1784, 1811

Vår glädje må ej upphöra 1801, 1802, 1811, 1813

Jfr även tablå 40

Vår drottning och prinsessas resa 1772

Vår dödade Jesus uppstånden nu är 1788

MA:

Vår Gud är oss en väldig borg ("nr 56 i svenska psalmboken") 1788

Vår glädje må ej upphöra

MA för:

Vår dag må klar ell' mulen bli 1801, 1802, 1811, 1813

Jfr även tablå 40

Vår Gud är oss en väldig borg³⁷

MA för:

Salig är denne tid förvisst 1584

Min Gud min Gud som förder blev 1584

O Herre Gud vi love dig och prise utan ände 1648

Vår dödade Jesus uppstånden nu är (*MA*: "nr 56 i svenska psalmboken") 1788

Koralmel.:

Kalmar, f. 151

Mönsterås, s. 164

Alem, s. 172

Ledberg, s. 131

Leimontinus, f. 23 r

Riddarholm, s. 90

Roslagskulla, s. 24

GK 56

Schalin förteckning

Vår Herre Krist kom till Jordan

MA för:

Kom hör och se betänk och märk 1727, 1756, 1791

Koralmel.:

GK 12

Vår Herre skapa Adam den förste 1797, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

Se under den till samma texttyp hörande Det skola alla människor vete få

Vår Jesus Guds enfödde son 1787

MA:

O helge and kom till mig in 1787

Vår konung/kung vår Gustav se ditt folk 1788

MA:

Gustav Vasa 1788, 1789

³⁷ Jfr ovan n. 16 s. 314.

MA för:

Min Gud jag tala ville nu 1789, 1809

Se svenska barn hur det går till 3 tr. 1789

Den redelige dalkarlens röst 1795, 2 tr. 1796

Jfr även tablå 47

Vår livstid fort med tiden går uå

MA:

Ett bröllop uti Cana stod uå

Vår måltid nu besluten är 1724

MA:

Ack libertas du ädle ting 2 tr. 1724, 1728

Vår täcka ungdoms kvicka vår 1768, uå

Vår änka Cloris skåda får 1787

Vår änkling Damon skåda får 1772, uå

Uppt. ur muntl. trad.:

SLS 367, 367, Aboland 1924

Våra monsieurer och unga bussar uå

Våre fäder gingo på fast de 1770, uå

MA:

Kom min lilla Sissa du 1785, 1794, uå, 1800, 1801

Jfr även tablå 43

Vårt mogna hopp slår blommor fram 1772

Vårt tal kan nu ej bli om alla de regenter 1772

Väktare vad lider natten 1763

MA:

Jesus är min vän den bäste 1763

Väl den som vitt från höga klippor 1640

Välkommen från Loka vår dyrbara drott uå [t. 1773]

MA:

Ett tusende sjuhundrade sextiotri uå [t. 1773]

Jfr även tablå 41

Välkommen greve lilla bland 1761, uå

MA:

Den blomstertid nu kommer 9 tr. 1761–1794, 3 tr. uå, 1800, 1801, 2 tr. 1802

Välkommen Gustav dyre uå [t. 1773]

MA:

Vad gott kan jag dock göra uå [t. 1773]

Välkommen hit i Norden du högt kärkomna frid uå [t. 1743]

MA:

Till dig av hjärtans grunde uå [t. 1743]

Välkommen min kärast från uå

MA för:

Du redelige sjöman som vågar ditt blod 4 tr. 1783-1801, uå
Det blåser nordost se flöjeln på topp 1787

Välkommen store konungs son 1715

MA:

Ett ädelt blod av Frankerik 1715

Jfr även tablå 5

Välkommen store prins till fosterbygdens länder 1771

Välkommen vår panna vi känne dig bäst 1776, uå

MA:

Rest haver jag över vatten och land 1776, 2 tr. uå, 1801

Jfr även tablå 37

Välkommen åter från de döda 1757

Välkommet brännvin söta nektar def.tr.

Välsignat högt lovad du evige 1787

MA:

En jungfru födde ett barn i dag 1787

Vän var glad ja hela Sverige sjung och spela 1779

MA:

Gustavs skål den bäste kung 3 tr. 1779

Vänd av din vrede

MA för:

Gud rik av nåde lät ej eldens låga 3 tr. 1723

Koralmel.:

GK 308

Vänner drickom mærg i ben 1773

Vänner och ovänner dömt vad 1788

MA:

Cloris du är all min tröst 3 tr. 1788

Jfr även tablå 43

Vänt av min själ att jämra dig def. tr. (början av 1600-t.)

MA:

Solen haver sig från oss vänt 1757, 1785, 1797, uå, 3 tr. 1802

MA för:

O vandringsman och pelegrim 1687

Ack död du dig bitter ställer uå [t. 1686]

Låt skynda dig min kammerat uå [t. 1686]

Salig är jag förvisst det är uå

Jfr även tablå 9

Världens flyktiga fröjd uå

(Yngling du vars hjärta hyser *se* Ungdom/Yngling du vars hjärta hyser)

Ynkelig måste jag kvida för min missgärning 1694

MA:

På dig o Herre käre 1694

Yxen är nu satt till roten uå [t. 1744]

MA:

Söte Jesu glädjekälla uå [t. 1744]

Zion klagar med stor smärta

MA för:

Trofast var i kors och aga 1759

Låt min suckan till dig lända 1787

Herren har oss hårda slagit 3 tr. 1792, uå [t. 1792]

Nu vår värld hon vill uppfylla uå [t. 1742]

Koralmel.:

GK 289

(A vakne nu alle insomnade liv *se* Så/A vakne nu alle insomnade liv)

A vill ni veta vad för folk vi är 1795, uå. .

Uppt. ur muntl. trad.:

Wiede 100, Ögl 1840-t.

Bondeson ULMA 351 D 11 c, s. 435 (även s. 496), slutet av 1800-t. el. ca 1900

SLS 532, 378, Nyland 1934

Är efter tusen sex hundraniond 1709

MA:

Himmelriket det liknas vid tio jungfrur/Himmelriket är likt vid tio jungfrur 1709

(Är två gånger hundra från Kristi börd *se* När/Är två gånger hundra från Kristi börd)

Ädla myntgudinna som ger världen uå

Ädla vän och älskarinna def.tr.

Ädlaste gåvan som skaparen givit 1776

MA för:

Skall jag eländiger alltid i sorgen 2 tr. 1757

Nöjdaste dagar nu först börja grönska 2 tr. 1789, uå [t. 1741]

Jesu Jehova jag söker och ilar def.tr.

Jfr även tablå 10

Äkta stånd vi billigt prisa 1738, uå

MA:

Allt vad vi på jorden äga 1738, uå

Allt vad som i världen vankar 3 tr. uå

Älskade konung vi önske och vänte 1772

MA:

Dalvisa ("Under en egen dalvisa") 1772

Ängslige fantast förblindade träl uå

MA:

Far världen farväl uå

Jfr även tablå 11

Är du hjälte till att dricka 1794, uå

MA:

Ack vad för en usel koja 1794, uå, 1810

MA för:

Är jag endast född att lida 1787, def.tr.

Jfr även tablå 46

Är då ingen räddning till uå

MA:

Kom min lilla Sissa du uå, 1806

Jfr även tablå 43

Är här någon i stugan som lyster att höra 1728

Uppt. ur muntl. trad.:

Säve 242, Gotl 1845-66

Är jag allen en främling är i livet 1686

MA:

Lov pris och tack ske dig o Fader käre 1686

Är jag allen en främling här på jorden³⁸

MA för:

O syndig man som en munkristen varit uå [t. 1716]

Koralmel.:

Texten GK 258 med MA: 302, Lov pris och tack ske dig o Fader käre

Är jag endast född att lida 1692

MA:

Är du hjälte till att dricka 1787, def.tr.

Bort mitt hjärta med de tankar 1800, 1801, 1809

MA för:

Skall Celinde ej ditt hjärta 2 tr. uå

Jfr även tablå 46

Är någon till att finna i kärleks uå (1600-t.)

Ästu ej buskan den som nylig stod i blomma 1685, def.tr. (1600-t.)

MA:

Vad batar mig din tro 2 tr. uå

MA för:

Skall mig nu ödet in vad öde är få dela 1695

Jfr även tablå 12

Öde om du mig vill giva 1798

Ödemark i vilda skogar

MA för:

Svea barn på Svea parker 1771

Ömma låga som bevisar 1788

³⁸ Jfr ovan n. 29 s. 337.

Öppna dig min mun och tunga

MA för:

Ack min Gud slätt ingen känner 1797

O du svåra rikets plåga uå [t. 1776]

Koralmel.:

Texten GK 376 med MA: 377, Var nu redo själ och tunga

Öppna ett öga och äntlig båda tu uå

Öppna mitt öra Herre 1766

Över Svea kungastol 1714

MA:

Lova Herran Gud min själ *el.* Ack min själ hav lustigt mod ("psalmboken nr 107 eller 287")
3 tr. 1714, uå [t. 1714]

Över svår tid var man klagar 1787

MA:

Allt vad vi på jorden äga 1787

Melodibilaga

Källförteckning

Melodierna är återgivna enligt primärkällorna och några redaktionella ingrepp har inte gjorts. Originaltonarten har sålunda bevarats, liksom den ofta inkonsekventa användningen av balkar resp. flaggor i traditionsuppteckningarna. Textunderlägget återger den text, vilken i primärkällan lagts under melodin. Där källan saknar textunderlägg har textbörjan eller titel utsatts inom parentes.

I följande förteckning används de förkortningar, som brukas i del 2 (se s. 84 ff för koralhandskrifterna och s. 99 ff för traditionsuppteckningarna).

- 1 KB S 173, f. 112 v
- 2 Wahsboms notbok (LUB)
- 3 Roslagskullahandskriften, s. 107
- 4 Ilmolahandskriften (Schalin nr 109)
- 5 Roslagskullahandskriften, s. 118
- 6 GK 312
- 7 Säve, s. 420
- 8 Fredin 25
- 9 GK 214
- 10 GK 288
- 11 Rancken 3, 165, 202
- 12 Wiede 234
- 13 GK 27
- 14 Wiede 144
- 15 GK 297
- 16 GK 293
- 17 GK 266
- 18 Wiede 88
- 19 SF III, s. 558
- 20 Bobis bröllopp. Lyrisk Comedie i 3. acter. Nr 10 (ms Kungl. Teatern)
- 21 J. Runius, Dudaim eller andelige blommor, s. 98

- 22 Cronholms notbok, f. 23 r (LUB)
- 23 Mus. ak. folkmel., s. 218
- 24 SLS 94, s. 42
- 25 Th. Kingo, Aandelige Siunge-Koor II nr 11
- 26 Cronholms notbok, f. 13 (LUB)
- 27 Afzelius 10
- 28 SLS 367, 474
- 29 GA 66
- 30 Folklore V, s. 61 B
- 31 SF III, s. 322
- 32 Finspongarkivet 9098, s. 81 (Norrköpings stadsbibl.)
- 33 Rancken 3, 165, 285
- 34 Dybeck, Sw. visor I : 13
- 35 SLS 82, s. 400
- 36 Afzelius 30
- 37 SLS 204, 68
- 38 Rancken 6, 191, 58
- 39 GA 30
- 40 S. Columbus, Odæ Sveticæ, s. 42
- 41 KB Vs 2 : 2, s. 593
- 42 Afzelius 29
- 43 Säve, s. 422
- 44 Drake 47
- 45 KB Vs 2 : 3, s. 139
- 46 GA 36
- 47 KB Vs 126 : 4, s. 77
- 48 KB Vs 126 : 4, s. 45
- 49 Kronofogdarne. Lyrisk Comedie i tre acter af Carl Envallsson.
Nr 15 (ms MAB)
- 50 Kronofogdarne. Lyrisk Comedie i tre acter af Carl Envallsson.
Nr 14 (ms MAB)
- 51 Cronholms notbok, f. 4 r (LUB)

1

(Neu Rigadon)

2

(Gavott l'amour)

3

Mig tyc-kes att werlden hon är un - derlig, som haf^r man
 Med sorg och bekym^rer både falsk och swijk, will

så mycket att skänc-kia, Hon må wäl lijk - nas
 thet rätt be - tändc-kia, Hwem ther på byg - ger

wid een ijs, then man kan snar - lig på - falla,
 han är ej wijs, han blif^r beswijken med alla.

4

(Jagh segher edher wanner k.)

5

Alt hwad wij ð Jor - den ä - ga, är alt, alt för -
 Tim-ligt hwad wij öf - wer - wä - ga, är o - sta - dig

gång - lig - heet Wä - re wärck sampt ord och sin - ne,
 sta - dig - heet

mon - de som een blix - t för - swin - na; eff - ter then - na

wansk - lig - het, föl - lier siä - lens e - wig - heet.

6

På tigh/ o Herre käre!

Jagh alltid förlåter migh Ledsaga migh i tina läro /

Af hiertat beder jagh tigh.

7

Det bod-de en skälm i - bland al - la, ut -

i de o - myn-di - gas land, Jo - han-nes han låt sig

kal-la: Han had'en from hustru för - sann.

8

Ma - le-na stod på den hö-gan bro — so - len sken

rit. rö - dan. Då him-lens Här - re för hän-ne stod, allt

un-der lin - den den grö - na, då him-lens Här - re för

hän-ne stod, allt un-der lin - den den grö - na.

9

Himmelriket liknas widh tijo jungfrur /
 Som woro af olika sinne: Fem mände oss
 wisa wår tröga natur / Wårt sömnig' och syndi-
 ga kynne Gudh nåde oss syndare arma.

10

Min sidl och sinne ldt Gudh råda /
 Ty han kan doch med himmelskt nåde
 Och hoppas på tigh Fader blid;
 Bekröna tigh til ewig tjd;
 Then sigh betroor vthi Gudz hand /
 Han bygger eij på lösan sand.

11

Hör till i Kristna al - la, du qvinna och du man. Hvad posten oss bebå - dar i
från det Tys - ka land, Som nog i san - ning är I
Sveriges land det sked - de Det som nu föl - jer här.

12

En vi - sa vill jag sjung - a Om tal i skrif - ten
finns Om du det vill be - grun - da Be - tän - ka här och
minns, Dess kraft och in - ne - håll Hvad hon har att in -
bä - ra Hon går allt upp i tolf.

13

Ach Herre straffa icke migh
 Och nåps mig icke grymelig

Vthi tin stora wrede /
 För mina synder lede.

Men Herre war doch nådelig /

Ty jagh är swagh; hela tu migh /

Min been äro förskräckte.

14

Med sorgse ton jag sjunga vill Om ett för-fär - ligt
 Du som det hör märk no-ga till Och mins det al - la

un - der. I Sib-ban by vid Pee-ne strand I
 stun-der.

Pome-ren det vä-na land Är den-na sa - ken hän - der.

15

O Gudh/o Gudh så from! Ty käl-la af all gåfwor /
 Af hwilken ält godt kom / Ja al-la wå-ra håfwor:
 Mitt lijf regera wäl / Och lät ther vthi boo
 Een oför - kränckter siäl; Godt samwet och veen troo.

16

Rätt hiertelig jagh längtar, Efter en salig änd.
 Emedan mig här kräncker. Sorg/qwal och stort eländ:
 Jagh haar lust skiljas hädan Från thenna werlden ond
 Trängtar til ewig glädien / Kom snart/o Jesu kom!

17

Je-sus är min häg - nad / Och mins hiertas fäg - nad;
 Ef-ter tighjagh läng - tar / och tigh- ef-ter-träng - tar;
 Je - su hör min röst!
 Ty tu äst min tröst. Tu Gudz lamb / på kor-sets stam
 Haar ju lå - tit blo - det rin - na / Och tin kär - lek brin - na.

18

O lif-sens ljus vår Je-su kär jag på ditt hjer - ta
 Och beder om för - barmhertig In - för din nå - des

rör Ack, lät mig ej o - hul-pen gå Ditt
 dör

ar-ma us - la verk Jag vet din öm - het

är så stor Ack på min suc - kan märk

19

Hör du sparver lil-la, Far du in-tet il-la, När som vintren blir så
 U-tan mycken möda, Lär du dig ej fö-da, Som är nästan minst bland

sträng och kall? Kan du fo-gel nāt-ta, Mig helt kort be-rät-ta,
 fög-lar all.

Från det ald-ra första, Minsta med det största? Säg, om dig be-ha-gar,

Om din lef-nads-da-gar, I-från bör-jan till ditt lef-nads slut.

20

Tror ni mig så få-nig el-ler un-der-då-nig at Er vil-ja nån-sin
 blir min Lag Nej man skall få .fin-na at jag är en kvin-na
 som sig rå-der Sjelf det sä-ger jag. Nu, nu är jag myndig
 Och blir ej så syn-dig verdslig, galen och ys-ter lik-som ni min Sys-ter
 at jag giftas lyster Nej min kära Sister. Gud be-va-ra mig från så-dant slag.

21

(Barmhertige Gud)

22

(Du lilla Gud)

[?]

23

(En herrdag i höjden är bleven besluten)

24

MM ♩ = 48

Ett tu - sen sju - hund - ra å sex - ti - o - tri. För
Svens - ka Ost - in - dis - ka Sjö - kom - pa - ni, Wi
låt oss få hy - ra till "Kan - torn" att gå. På
re - san vår Gud oss sin hjälp skå - da få.

25

Far / Verden / Far vel / etc.

26

(Förbida Herren Gud)

27

(O tysta ensamhet)

28

(Hör till du gode svenske män)

29

Ha - nar å hö - nor å kyck - ling - ar små, spring glät - tu - ga
 nu; qväd mi - na pul - lor å tup - par, hå, hå; Sjung
 ku - ku - li - ku. Lät si, hvar en hop - par i - kring si - na
 kop - par å näb - bar - na dop - par. Jag or - kar il - la
 gå, sit - ter gam - mal å grå, men qvå - der än - då.

30

Kom min lil - la Cis - sa du, Hör hvad jag be - gå - rer;
 Vill du blif - va nu min fru? Du vet, att jag dig kä - rer;
 Jag vill ge dig handskar, bok; Tro mig sä - kert det är nog,
 Kammar, duk till sär - kar, Det skall du få mär - ka.

31

Klippingshandskar jag dig gif-ver Klippingshandskar jag dig ger.
 Fast det är en ring-a gåf-va, Som jag läg-ger för dig ner.
 Men betänk, min lil-la Li-sa, Att jag är en fat-tig karl,
 Det är ju en gammal vi-sa, Skälm som ger mer än han har!

32

("Daal dantz")

33

(O du fina/käcka Lejonhufvud)

34

Tuss - lul - le - ri lull, Skäll - kos - san min! Vi
vil - jom dt sko - gen oss län - da; Kom, kom, min
kul - la med Bro - kan din! Från e - der jag
all - drig vill vän - da; O - lyc - ke - lig
ly - ser mig so - len i dag öf - ver ber - gen.

35

Hej lus - tigt ku - ra - she! hur står det nu ti? Nu
får ja va me u - ti lå - ji Nu få ja
dan - sa me bruv - va i qväll Och dric - ka af väl - kasti
flå - ji, Hur hä - ska bli, fæ - lit, så fat - tas väl
mer, ja kan in - tet trip - pa på Stockholmsma - ner Men
an - nos så är ja på tá - ji.

36

Kung Fred - rik av Dan - mark han satt på sin stol, stort
 bul - ler så mån - de han gö - ra Om jag är en Konung som jag
 var det i fjol, så skall jag de Svenskar för - gö - ra.

37

Sex run - da år om - kring, en flic - ka jag ut -
 val - de, Jag trodd hon skull bli min, och det i sin - net
 hadde. Hon var så skön för mig, så de - je - lig;
 jag älskade henne mer än guld på denna jord.

38

Si Guds menlösa lam På
 kor - set hänger spän - der Med Guds men - lö - sa
 spi - kar genom hän - der Si
 lam På kor - sets hö - gan stam.

39

Sist när på ljuf - lig blomsterplan, jag mi - na Lamm ut - .
 för - de; och sat - te mig, som jag var van, der jag bäst Lär - kan
 hör - de, Så kom till mig en gam - mal man be -
 prydd med silf - ver - hå - ren, Han såg mig gans - ka
 guns - tigt an och häl - sa - de: God må - ren!

40

Hwad är thet äht at iag mitt Sin - ne qwäl - lier /
 för få - fäng winst min äd - la frij - het säl - lier /
 för - giäf - wes mö - der huf - wud / hand och Läpp?
 Jag pij - ne / plå - ge / quäl - lie mig fram - här - digt /
 Doch kom - mer den som gör mit wärck ey wär - digt /
 Een fing - er - knäpp /

41

Guds son är född i Betle - hem på den - na dag
 Efter Guds e - get väl - be - hag och vor - den kött, Af
 blot - ta gunst och nå - de Är Han oss sänd till
 hjälp och tröst Och hafven från all vå - de all världen ö - ter - löst.

42

Jag ser på di - na ö - gon, du har en annan kär. Ack,
 säg mig lil - la vän - nen, säg mig hvem det är Men
 jag vil - le va - ra så tro - gen e - mot dig, så
 läng - e som lifs - öd - ran den än är var - mer ut - i mig.

43

Sandgårds-Nisse med fullgodt mod, Han mån-de sig u - ti
 Då fick han hve var Karin stod I Äs-kes' grin - den och

kär-leks-tan - kar-na gång - a;
 räk-na gri - sar-na mång - a. "Hör du min fän-ta

vill du li-te' vän-ta, Jag är Dig trogen, Du är re-de-bo-gen

Till att kär - le - ken skö - ta!"

44

Hör du Sig-rid dot - ter min, Per i Lin-den

fri - ar te dej, ho - nom ska du visst haf - va.

45

Där sit - ta två käm-par alt nor - dan i fjäll, de

önska hvar - an - nan en go - dan qväll hven skall fö-ra vå-ra

ru - nor så väl med den ä - ran.

46

Det var den ung - a herr Pe - der, han
kam - mar och kru - sar sitt hår, Så gång - ar han sig för sin
fos - ter - mor, fråg-te hen - ne, hvad död han skulle få ?

47

Och Jung-frun satt i ka - rna-ren stack sil - kes tåc - ken
Till hen - ne kom en gång - ar pilt be - gärd' ett styc-ke
röd bröd. Så lus - ti - ge de tåf - la - de.

48

Så liten jag var jag mis-te min mor Snart fa-derminde bu-ro till
graf-ven. Mitt en - das-te arf var sor-gen så stor Mitt
stöd det blef tig - ga-re - staf - ven För lin - den bär löf och
löfven fal-la af Och vå - ren klär al-la gröna sko - gar.

49

Hej det vi - net smakte godt, Pi - rum — Men jag tror jag
 rus har fått Cum col-le-ri per-se pi - rum, Pi - rum nostrum
 pa - ri - um, -Cum col-le-ri du-ri da - ri - um.

50

Ack, i för-tviv-lan jag kas-tar mig ner, Men jag för min nacke det
 vå-de - ligt ser. Nu får jag rö-na att det är visst, Som
 sä-ges om flic-kor-nas list. Här skall jag häng-a till
 spott och hån, Och ing - gen hjel-per mig här - i - från. Här
 skall jag häng-a till spott och hån Och ing - en hjel-per mig
 här - i - från. Ack, i för - twif - lan jag
 kas-tar mig ner, Men jag för minnack - ke det vå-de - ligt ser.

51

(Engelska klockan)

The musical score consists of four staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody starts on G4, moves to A4, then B4, and continues with eighth and quarter notes. The second staff continues the melody, featuring a triplet of eighth notes (G4, A4, B4) and a quarter note (C5). The third staff continues with eighth and quarter notes. The fourth staff concludes the piece with a final G4 and a double bar line.